I 45181

Biblioteca ASTRA SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 1-4 **1 şi 15 ianuarie 2016**

Proclamarea anului 2016 drept „Anul omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești”

Cuvântul Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, rostit vineri, 1 ianuarie 2016, în Catedrala patriarhală

La propunerea noastră, în şedinţa de lucru din 28-29 octombrie 2014, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul **2016** drept ***Anul omagial al educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox*** şi ***Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul şi al tipografilor bisericeşti*** în Patriarhia Română.

I. De ce este importantă educaţia religioasă a tineretului?

Religia este *lumină pentru înţelegerea universului şi a vieţii*, ca dar al lui Dumnezeu, pentru a promova valorile familiei, ospitalităţii, dreptăţii, păcii, solidarităţii, înţelegerii şi comuniunii între oameni.

Credinţa în Dumnezeu este cea mai mare zestre spirituală pe care Familia, Biserica, Şcoala şi Comunitatea o pot transmite copiilor, pentru că ea *îi ajută pe tineri să facă deosebire între valori eterne şi valori efemere, şi le formează personalitatea*, învăţându-i să cultive bunătatea şi omenia, iubirea de Dumnezeu şi de semeni, recunoştinţa faţă de generaţiile trecute şi responsabilitatea faţă de prezent şi de viitor.

Valorile oferite de educaţia religioasă sunt *reper spiritual esenţial* şi *liant existenţial* între toate cunoştinţele dobândite prin studiul celorlalte discipline şcolare.

Predarea Religiei în Şcoală are *valenţe educaţionale profunde, prin rolul ei formativ în viaţa copiilor şi a tinerilor*, demonstrat şi de studiile educaţionale şi sociologice în domeniu. Ora de Religie contribuie la reducerea efectelor negative ale crizei contemporane de identitate şi de orientare, întrucât propune *modele viabile de bunătate, sfinţenie şi convieţuire umană*.

Întrucât libertatea reprezintă un mare Dar oferit de Dumnezeu omului, *educaţia religioasă trebuie asumată în mod liber*, conform dorinţei părinţilor şi a copiilor. *Libertatea însă nu este indiferenţă spirituală*, ci capacitate a omului de a alege valori spirituale, care îmbogăţesc viaţa persoanei şi a comunităţii umane.

Promovarea educaţiei religioase, care include deopotrivă *evidenţierea unor repere spirituale ca lumină pentru viaţă şi a unei elementare culturi religioase, constituie şi un act de mărturisire a identităţii profunde a sufletului familiei româneşti şi a tradiţiei învăţământului românesc*, care a început în şcolile înfiinţate de Biserică în apropierea lăcaşurilor de cult.

Părinţii copiilor înţeleg *necesitatea intensificării cooperării dintre Familie, Biserică şi Şcoală, astfel încât educaţia religioasă primită acasă să fie consolidată în mod complementar prin educaţia copiilor şi a tinerilor în Şcoală şi în viaţa Bisericii*. În această perspectivă, poate fi valorificat şi materializat cadrul oferit de *parteneriatul dintre parohie şi şcoală*, pentru ajutorarea elevilor din familiile sărace şi pentru desfăşurarea de activităţi educaţionale artistice, social-culturale şi social-filantropice, *mai ales în timpul vacanţelor şi al unor evenimente solemne cu semnificaţie naţională sau patriotică*.

În completarea orei de Religie, Patriarhia Română, prin proiectele *„Hristos împărtăşit copiilor”* şi *„Alege şcoala!”*, doreşte să cultive legătura copiilor cu o comunitate vie, rugătoare, mărturisitoare şi solidară cu oamenii aflaţi în dificultate. Prin aceste proiecte ea se străduieşte *să cultive în copii şi tineri duhul prieteniei şi al comuniunii, să prevină abandonul şcolar în familiile sărace şi în cele în care părinţii sunt plecaţi la muncă în străinătate*. Prin birourile de cateheză parohială, prin taberele de copii pe care le organizează în cadrul acestor proiecte, *Biserica doreşte să suplinească lipsa de afecţiune părintească, lipsa atmosferei de familie, descoperă copii talentaţi şi-i încurajează să-şi cultive talantul în folosul Bisericii şi al societăţii*.

Pentru Biserică şi societate, *familia* are un rol esenţial în stabilirea reperelor valorice ale copiilor. *Familia creştină, compusă din bărbat, femeie şi copii, reprezintă spaţiul intim cel mai de preţ pentru cultivarea iubirii conjugale, a iubirii părinteşti, a iubirii filiale şi a iubirii frăţeşti. Lipsa de iubire şi comuniune în familie duce la înstrăinarea între membrii acesteia, la violenţă conjugală, la violenţă domestică, la divorţ, care are efecte dramatice pentru copii, la abandonul şcolar, la alcoolism şi la alte rele*. De aceea, în educaţia copiilor şi a tinerilor, este mare nevoie de cooperare între Familie, Şcoală şi Biserică.

(continuare în p. 2)

92024

Dorința fierbinte după Dumnezeu – începutul călătoriei cu Hristos spre Postul Mare

Viaţa spirituală a fiecărui credincios nu se formează şi nu se dezvoltă la întâmplare, nedirijată. Ea coincide cel mai adesea cu *viaţa liturgică*, adică cu modul în care ne integrăm în rânduiala Bisericii şi trăim lucrările tainice şi dumnezeieşti ale acesteia. Credinciosul se naşte, creşte şi se întăreşte duhovniceşte în Biserică. În acest sens, putem înţelege *cultul divin*, adică totalitatea rânduielilor şi slujbelor liturgice ale Bisericii, ca pe o „şcoală” pe care o urmăm cu toţii şi în cadrul căreia progresăm în cunoaşterea lui Dumnezeu şi în împlinirea poruncilor Sale mântuitoare.

În locaşul sfânt, închinat lui Dumnezeu, *sfânta Biserică*, noi primim, la vremea cuvenită, cele şapte Sfinte Taine, sau o parte din ele, cu ajutorul cărora ne sfinţim viaţa, trecând spiritual prin tot ce a trecut Hristos pentru mântuirea noastră. *Ne naştem din nou în viaţa în Hristos*, prin *Sfântul Botez; ne întărim* în această viaţă nouă, prin *Taina Mirungerii*, pecetluindu-ni-se principalele organe ale simţurilor cu pecetea Sfântului Duh; *ne unim cu Hristos*, prin *Sfânta Euharistie*, devenind *„purtători de Hristos”*. Prin *Taina Mărturisirii* dobândim curăţirea de păcate, pentru a ne uni din nou cu Hristos. Familia este pecetluită prin *Taina Cununiei*, ca în ea să se nască şi să crească fii pe care sa-i închinăm lui Dumnezeu. Suferinţele trupeşti şi sufleteşti ne sunt alinate prin *Taina Sfântului Maslu*. Celor pe care Dumnezeu îi cheamă spre slujirea Preoţiei le este rânduită *Taina Hirotoniei*, pentru a deveni *„iconomi ai tainelor lui Dumnezeu”*.

La aceste *mijloace* sfinte şi sfinţitoare se adaugă *ierurgiile*, acele lucrări prin care se sfinţesc şi se binecuvântează atât omul, materia şi mediul lui de viaţă, cât şi vieţuitoarele şi întreaga natură.

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Radu Petrescu-Muscel
Preotul muscelean Gheorghe Cotenescu, participant la Congresul preoţesc din Sibiu (martie 1919) | pagina **4**

Alexandru Dădîrlat
Kitsch-ul şi viaţa religioasă | paginile **6** şi **8**

Lect. Dr. Daniel Mihoc
Agrafa | pagina **7**

Constantin Ittu
Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius... (I) | pagina **8**

Biblioteca ...
1812 I

Dorința fierbinte după Dumnezeu – începutul călătoriei cu Hristos spre Postul Mare

(urmare din p. 1)

Sfințirea vieții noastre prin cultul divin se realizează mai ales în duminicile şi sărbătorile anului liturgic, care devin cele mai adecvate *prilejuri* de sporire a vieții spirituale.

În centrul anului bisericesc se află cea mai importantă sărbătoare a creştinătății, *Învierea Domnului* sau *Sfintele Paşti*, eveniment pe care se zideşte credința şi întreaga lucrare a Bisericii, după cum spune Sfântul Apostol Pavel: *„Şi dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică şi credința voastră"* (I Cor. 15, 14).

Toate praznicele mari prin care se actualizează evenimentele importante din viața Mântuitorului sunt strâns legate de Sfintele Paşti. Chiar şi mai mult, fiecare duminică este o prelungire a zilei Învierii şi ne conduce spre acest măreț eveniment. Întreg cultul Bisericii, prin succesiunea perioadelor şi sărbătorilor, devine astfel o *călătorie*, un *pelerinaj* spre Sfintele Paşti, spre sfârşitul celor *„vechi"* şi începutul vieții noi. În această călătorie şi înaintare spirituală, un ajutor deosebit ni-l oferă *Postul Mare*, rânduit înaintea praznicului Învierii ca o adevărată *„şcoală a pocăinței"*.

Cele şapte săptămâni de nevoințe spirituale prin care noi călătorim împreună cu Hristos până pe dealul Golgota, prin *post* şi *rugăciune*, pentru a ne putea bucura apoi de Sfânta Sa Înviere, sunt precedate de cinci săptămâni de pregătire treptată pentru Postul Mare şi de explicare a lui.

Perioada aceasta începe cu *Duminica lui Zaheu*, care ne oferă primul aspect al pocăinței – *dorința* fierbinte după Dumnezeu. Al doilea aspect major al pocăinței este *smerenia*, pe care ne-o oferă ca model rugăciunea vameşului din *Duminica Vameşului şi a Fariseului*.

Dorința după Dumnezeu şi smerenia trebuie să determine în fiecare creştin *întoarcerea spre Tatăl*, din a Cărui comuniune de iubire ne-au exilat păcatele. Etapele pocăinței, ca adevărată întoarcere, ni le oferă, în duminica următoare, *Pilda Întoarcerii Fiului risipitor*: *„şi-a venit în sine"* – adică i s-a trezit conştiința păcatului; *„mă voi duce la tatăl meu"* – adică a luat hotărârea de îndreptare; şi-a mărturisit păcatul şi s-a împăcat cu tatăl său şi a fost primit apoi la ospățul cel mare, care pentru creştinii pregătiți este Sfânta Euharistie, masa Împărăției.

În cadrul progresului spiritual, meditarea la *înfricoşătoarea Judecată* constituie o altă etapă, pe care ne-o oferă *Duminica lăsatului sec de carne*. Criteriul judecății va fi *fapta bună*, ca *iubire* a noastră față *de semen*.

Pregătirea graduală spre post se încheie cu a cincea duminică, a *Izgonirii lui Adam din Rai*, care rezumă întreaga pregătire a postului. Conştienți de starea în care ne aflăm, să dorim raiul pe care l-am pierdut. Tema acestei duminici este *iertarea* față de cei care ne-au greşit, ca întoarcere la iubirea şi deschiderea spre Împărăția lui Dumnezeu.

Revenim acum la prima duminică din cadrul acestei pregătiri dinaintea Postului Păresimilor.

Sfânta Evanghelie după Luca (19, 1-10) ne prezintă, mai întâi, *dorința* fierbinte a lui *Zaheu* vameşul de a-L vedea pe Mântuitorul, în ciuda piedicilor care i-au apărut: marea mulțime care-L înconjura pe Hristos şi statura sa mică. Şi a reuşit urcându-se într-un sicomor. Zaheu nu s-a mulțumit doar să-L audă pe Mântuitorul vorbind, ci a dorit din tot sufletul său *să-I vadă fața*. Şi i-a împlinit Domnul această dorință: *„Iisus privind în sus, a zis către el: Zahee, coboară degrabă, căci astăzi în casa ta trebuie să rămân"* (Lc. 19, 5).

Nu putem călători împreună cu Hristos fără a fi cuprinşi de *„o foame"* şi de *„o sete"* după Dumnezeu, de o dorință fierbinte de a-L face pe Dumnezeu al nostru şi de a ne dărui deplin Lui.

Omul modern doreşte pentru sine o legătură cu Dumnezeu mai mult *„contractuală"*, sub forma unei învoieli: Dumnezeu să-l păzească pe el şi familia sa, iar el să creadă în Dumnezeu şi să-I ceară mereu acest ajutor. Dumnezeu nu este doar păzitorul nostru, ci *Izvorul vieții noastre*, fără de care suntem morți sufleteşte, deşi trăim trupeşte. În legătura noastră cu Dumnezeu nu trebuie să fim *„căldicei"*, ci trebuie să ardem pentru El. Iată singurul „egoism" permis: *„Doresc cu toată ființa mea ca Dumnezeu să fie al meu şi eu să fiu al Lui!"*.

Dumnezeu ne aşteaptă pe fiecare să ne întâlnim cu El prin împlinirea poruncilor Lui, prin rugăciune şi mai ales prin Sfânta Euharistie, ca să devenim „purtători de Hristos" (hristofori). El ne cunoaşte atât de bine dorințele noastre, cât şi identitatea noastră, şi *numele nostru*.

Mântuitorul i-a spus pe nume lui Zaheu, ca semn că-l cunoştea, aşa cum ne cunoaşte pe fiecare din noi şi ne recunoaşte după nume ca persoane, nu ca ființe anonime. Numele noastre au fost scrise în ceruri (cf. Lc. 10, 20), în ziua morții şi învierii noastre împreună cu Hristos, prin Taina Sfântului Botez. De aceea pomenirile la Sfânta Liturghie se fac nominal, prezentând lui Dumnezeu numele nostru, spre a-Şi aduce aminte de noi şi de nevoile noastre.

La această permanentă aşteptare din partea lui Dumnezeu şi recunoaştere părintească, trebuie *să-I răspundem şi noi*, *„urcându-ne în sicomor"*, învingând toate piedicile lumii acesteia, care ne rețin în neputința noastră, departe de Dumnezeu. *„Sicomorul duhovnicesc"* este *locaşul Sfintei Biserici*, unde Hristos este prezent în chip real, împărtăşindu-ni-se nouă prin Sfântul Trup şi scumpul Său Sânge, devenind El oaspetele sufletului nostru. Foamea şi setea după Hristos vor fi răsplătite întotdeauna dumnezeieşte. Răsplata neaşteptată, primită de Zaheu vameşul a fost sălăşluirea lui Hristos în casa sa: *„Astăzi în casa ta trebuie să rămân"* (Lc. 19, 5).

Acelaşi lucru ne învață Sfânta Biserică să-l cerem de la Dumnezeu, prin rugăciunea *„Împărate Ceresc"*. Duhul Sfânt, a treia Persoană a Sfintei Treimi, dorim să vină şi să *„Se sălăşluiască"* întru noi, adică să-Şi facă locaş în noi, pentru ca noi să aparținem cu adevărat lui Dumnezeu. De asemenea, când ne însemnăm cu semnul Sfintei Cruci, pecetluind cu pecetea Treimii *fruntea* – adică mintea, apoi *inima* – adică iubirea şi apoi *umerii* – adică puterea fizică, noi ne dăruim cu întreaga ființă lui Dumnezeu. Prin această însemnare cu semnul crucii, mărturisim că nu ne mai aparținem nouă înşine, nici lumii, ci lui Dumnezeu Celui în Treime preamărit.

Sălăşluirea Mântuitorului în casa lui Zaheu a produs nu numai o mare bucurie, ci şi o schimbare radicală în viața acestuia. Iubirea sa față de averea agonisită se transformă în iubire față de cei sărmani, adresându-se astfel Mântuitorului: *„Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor"* (Lc. 19, 8). I s-a trezit, de asemenea, conştiința păcătoşeniei sale, dorind să-şi îndrepte fărădelegile săvârşite ca vameş, prin restituirea împătrită a tot ceea ce a reținut pe nedrept: *„Dacă am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit"* (Lc. 19, 8). Răspunsul Mântuitorului a venit apoi ca o sentință mântuitoare: *„Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, căci şi acesta este fiul lui Avraam"* (Lc. 19, 9).

Sălăşluirea lui Hristos în noi, în viața noastră va produce o schimbare totală şi va încălzi inima noastră de focul dragostei față de Dumnezeu şi față de aproapele. Nădejdea mântuirii noastre constă în aceea că noi nu suntem numai fii ai lui Avraam, ci prin Hristos am devenit *„fii ai lui Dumnezeu după har"*. Dragostea lui Dumnezeu față de ființa umană este nemărginită, pentru că: *„Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* (Lc 19, 10).

Pornind pe acest drum împreună cu Hristos, foamea şi setea de El ne va aduce comuniunea cu El, va schimba în profunzime viața noastră, devenind fii ai cerului şi astfel se va face mântuire nouă şi casei noastre întregi.

Proclamarea anului 2016 drept „Anul omagial al educației religioase a tineretului creştin ortodox şi Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul şi al tipografilor bisericeşti"

(urmare din p. 1)

II. Cine a fost Sfântul Antim Ivireanul şi de ce este importantă comemorarea sa?

Sfântul Ierarh Martir **Antim Ivireanul** s-a născut în Georgia (cca 1650) şi a fost **stareț al Mănăstirii Snagov (1694-1704), episcop al Râmnicului (1705-1708) şi Mitropolit al Țării Româneşti (1708-1716)**. Deşi de neam georgian, el a fost deosebit de ataşat de Biserica Ortodoxă din Țara Românească. *Lucrarea sa pastorală cea mai intensă a constat în editarea cărților liturgice, a lucrărilor de învățătură adresate poporului drept-credincios şi conducătorilor acestuia, dar şi a cărților de îndrumare pentru preoți*. Cărțile tipărite de Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, în total 63 de volume, dintre care 21 în limba română, iar celelalte în greacă, slavonă, arabă şi georgiană, confirmă virtuțile şi calitățile sale de tipograf, prin nivelul desăvârşit al caligrafiei, al gravurii, al miniaturilor, dar mai ales prin profunzimea şi acuratețea teologică. A activat ca sfătuitor de încredere al Sfântului Voievod Martir Constantin Brâncoveanu (1688-1714) şi coordonator în tipografii nou întemeiate, precum *Tipografia domnească din Bucureşti* (1691-1694) sau tipografiile de la *Mănăstirea Snagov* (1694-1701), *Bucureşti* (1701-1705), *Râmnic* (1705-1708) şi *Târgovişte* (1708-1715, mutată la *Bucureşti* în anul 1715).

Dimensiunea panortodoxă a activității culturale a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul se descoperă şi în rolul pe care l-a avut prin *acordarea unui ajutor deosebit altor popoare creştin-ortodoxe, aflate sub stăpânire otomană*, pentru dezvoltarea culturală şi spirituală a acestora, prin *cărți tipărite în limbile greacă şi slavonă*, prin *punerea bazelor primei tipografii cu caractere georgiene* întemeiate la Tbilisi (cca 1709) şi prin *dăruirea unei tipografii cu caractere arabe Patriarhiei de Antiohia* (cca 1706), după ce a tipărit la Mănăstirea Snagov prima carte în limba arabă din lume, *Liturghierul greco-arab* (1701).

Se cuvine a aminti şi vrednicia deosebită a Sfântului Ierarh Antim Ivireanul în ceea ce priveşte *gospodărirea, administrarea şi restaurarea locaşurilor de cult din Țara Românească*, printre care se regăsesc Mănăstirea Snagov – reparată în timpul păstoririi sale ca egumen (1696-1704) –, dar şi Mănăstirile Strehaia, Surpatele, Cozia şi Govora, de care s-a îngrijit în timpul păstoririi sale ca episcop al Râmnicului (1705-1708), încheindu-şi activitatea cu ctitorirea monumentalei *Mănăstiri a Tuturor Sfinților* din Bucureşti (1713-1715), zidire de suflet care a rămas cunoscută sub numele de ***Mănăstirea Antim***, pentru care a realizat el însuşi planul arhitectural al locaşului de cult.

Pentru toate aceste lucrări de povățuire, de zidire sufletească şi materială în cuprinsul Țării Româneşti şi în alte țări, precum şi ca o recunoaştere a vieții sale jertfelnice curmate prin moarte martirică pe malul râului Tungia (Bulgaria), petrecută în luna septembrie a anului 1716, **Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât, în şedința sa din data de 19-20 iunie 1992, canonizarea acestui mare ierarh. Proclamarea solemnă s-a făcut la data de 27 septembrie 1992, ziua prăznuirii sale**.

În contextul în care efectele pozitive ale apariției tiparului şi ale circulației mult mai facile a cărții erau valorificate în Occidentul creştin prin tipărituri laice, *în Răsăritul ortodox, activitatea de editare s-a axat mai ales pe cărți religioase, liturgice şi biblice*, marcând definitiv profilul spiritual şi cultural al întregului spațiu ortodox. Astfel, *tiparul a slujit Bisericii şi Biserica a slujit întregului popor prin ridicarea nivelului de cultură şi de spiritualitate*. Se cuvine să amintim aici **opera de cultură şi teologie a tipografilor bisericeşti din spațiul românesc (Țara Românească, Moldova şi Transilvania)** care s-au ostenit, în condiții foarte dificile, să editeze cuvântul Sfintei Scripturi, cărți de cult şi de învățătură în limba română.

Lucrării de povățuire şi zidire sufletească a tinerilor prin participarea acestora la Sfintele Taine, prin catehizare continuă şi prin implicarea lor activă în lucrarea misionară a Bisericii, i se adaugă, aşadar, şi *prețuirea marilor tipografi bisericeşti* care s-au îngrijit de-a lungul secolelor de tipărirea de lucrări de certă valoare duhovnicească şi de creşterea nivelului de educație a poporului român.

Urmând vrednicilor înaintaşi care au contribuit la formarea spirituală a copiilor, tinerilor şi adulților, să fim, la rândul nostru, exemple vii de educatori şi mărturisitori ai Evangheliei iubirii milostive a lui Iisus Hristos şi ai tradiției culturale ortodoxe româneşti, pentru ca astăzi cât mai mulți tineri ortodocşi români să sporească în credință şi sfințenie, în bucurie şi fapte bune, spre slava lui Dumnezeu şi folosul Bisericii Sale dreptmăritoare.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Marți, 1 decembrie. Cu prilejul Zilei Naționale a României, Î.P.S. Sa a participat, în Sala Thalia din Sibiu, la ședința specială organizată de Consiliul Județean Sibiu, în cadrul căreia a oficiat o slujbă de Tedeum. În aceeași zi, în fața clădirii fostului Consiliu Dirigent al Transilvaniei din centrul Sibiului, a oficiat o slujbă de pomenire a eroilor și martirilor neamului românesc și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. A asistat, apoi, la parada militară organizată în centrul orașului.

Miercuri, 2 decembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 3 decembrie. Î.P.S. Sa a vizitat șantierul de lucru de la Centrul Social-Misionar din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Vineri, 4 decembrie. A participat la inaugurarea *Centrului de Cercetare invazivă și non-invazivă în domeniul patologiei cardiace și vasculare la adult (CVASIC)* din cadrul Spitalului Județean Sibiu. A oficiat o slujbă de binecuvântare și a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 5 decembrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din localitatea Arini, protopopiatul Rupea. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, preotul paroh Adrian Nicolae Duția a fost hirotesit *iconom stavrofor*, ca semn de apreciere a întregii activități pastorale și misionare, iar deputatul Mihai-Aurel Donțu și Dan-Ioan Cristolovean au primit distincția „Crucea Șaguniană pentru mireni". De asemenea, alți ctitori și binefăcători au primit acte de cinstire.

Duminică, 6 decembrie – *Sărbătoarea Sf. Nicolae.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului. În cadrul Sfintei Liturghii l-a hirotonit diacon pe tânărul teolog Daniel Săraru. La final, Î.P.S. Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru mireni" domnului Ion Gonțea, în semn de mulțumire și recunoștință pentru întreg sprijinul oferit Bisericii străbune.

Luni, 7 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 8 decembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 9 decembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 10 decembrie. Î.P.S. Sa, în calitate de coordonator științific, a participat la susținerea publică a tezei de doctorat „Taina Mărturisirii, îndrumarea duhovnicească și vindecarea psiho-spirituală a persoanei umane în Biserică. Misiunea actuală a Bisericii privind suferințele psihice și spirituale ale omului contemporan", elaborată de preotul Marius Corlean, sub îndrumarea Înaltpreasfinției Sale. Seara, a participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, unde a primit și colinda diferitelor grupuri de elevi de la școlile și liceele sibiene. Î.P.S. Sa le-a adresat un cuvânt de binecuvântare și le-a dăruit dulciuri și iconițe cu Sfântul Ierarh Andrei Șaguna.

Vineri, 11 decembrie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 13 decembrie. A oficiat Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sfântul Nicolae" din orașul Zărnești, județul Brașov. Vizita pastorală a ierarhului a fost prilejuită de inaugurarea unor lucrări de înfrumusețare a locașului de cult și de împlinirea a 500 de ani de la zidirea capelei din interiorul bisericii, acum muzeu parohial. La finalul Sfintei Liturghii, preotul paroh Dragoș Constantin Chițu a fost hirotesit *iconom,* în semn de apreciere a activității pastorale și administrative în Parohia Zărnești II. De asemenea, Adunarea și Consiliul parohiale, precum și Consiliul local al orașului Zărnești au primit acte de cinstire. Î.P.S. Sa a acordat distincția mitropolitană „Crucea șaguniană pentru mireni" domnului comisar-șef Sebastian Măluțelu. În aceeași zi, la Mănăstirea „Sfântul Apostol Andrei" din localitatea Berivoi, județul Brașov, Î.P.S. Sa a făcut oficiile de instalare a unei noi starețe a mănăstirii, în persoana monahiei Procopia Huza.

Luni, 14 decembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 15 decembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 16 decembrie. A participat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul de colinde susținut de corul studenților Facultății de Teologie din Sibiu, adresând, la final, celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 17 decembrie. A fost prezent la Academia Română, la ședința Consiliului de conducere, în cadrul căreia a primit în mod oficial însemnele și titlul de membru de onoare al Academiei Române. În aceeași zi, a participat, la Patriarhia Română, la manifestările prilejuite de serbarea onomasticii Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

Vineri, 18 decembrie. A participat la ceremonia depunerii jurământului de credință a militarilor din cea mai nouă serie a cursanților de la Școala de Aplicație pentru Unități de Sprijin de Luptă „Eremia Grigorescu" din Sibiu. Î.P.S. Sa a oferit în cadrul festiv un act de cinstire soldatului Adrian Florin Borca, pentru o faptă pilduitoare săvârșită în sprijinul comunității Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul" din Sibiu. A primit la Reședința mitropolitană colinda monahilor de la Mănăstirea „Sfântul Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" din Sighișoara, jud. Mureș.

Sâmbătă, 19 decembrie. Împreună cu PS Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Î.P.S. Sa a oficiat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, un parastas la împlinirea a 40 de zile de la trecerea la Domnul a arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 20 decembrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din municipiul Mediaș. Sărbătoarea s-a încheiat cu un concert de colinde susținut de corala preoților din Protopopiatul Mediaș, dirijată de prof. Ovidiu Moldovan. Seara, Î.P.S. Sa a participat la concertul de colinde susținut de corul „Timotei Popovici" al Catedralei mitropolitane din Sibiu, dirijat de diaconul Dan-Alexandru Streza. Concertul a avut loc în Catedrala din Sibiu, în prezența slujitorilor locașului de cult și a numeroși credincioși.

Luni, 21 decembrie. A primit, la Reședința mitropolitană colinda membrilor Asociației revoluționarilor din Sibiu. A primit, de asemenea, colinda preoților din protopopiatul Sibiu, a preoților din protopopiatul Mediaș, a unui grup de copii de la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Avrig, precum și a credincioșilor Parohiei Dealu Ocnei, protopopiatul Sibiu.

Marți, 22 decembrie. A primit grupuri de colindători la Reședința mitropolitană din Sibiu. A oficiat, la monumentul eroilor din fața Casei de Cultură a Sindicatelor din Sibiu, o slujbă de pomenire pentru eroii Revoluției din decembrie 1989. Cu acest prilej, a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 23 decembrie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A primit la Reședința mitropolitană colinda angajaților Centrului eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, precum și pe membrii coralei „Axios" din Cluj-Napoca.

Vineri, 25 decembrie – *Ziua Praznicului Nașterii Domnului.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană. La ora 17, a participat la slujba Vecerniei la Catedrala mitropolitană, iar în aceeași zi, la reședința mitropolitană, a oferit o recepție oficială, la care au fost invitați preoții din Sibiu, autorități locale, conducerea Universității „Lucian Blaga", decanii facultăților sibiene, profesori ai Facultății de Teologie „Andrei Șaguna", precum și angajații Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 26 decembrie – *A doua zi de Crăciun. Soborul Maicii Domnului.* A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfânta Treime" – Tocile din Brașov. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a sfințit o troiță ridicată în incinta Bisericii „Înălțarea Domnului" din centrul civic, în memoria regretatului preot Victor Neamțu, trecut la cele veșnice în acest an. A adresat celor prezenți cuvânt de învățătură. Seara, împreună cu Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Î.P.S. Sa a participat la slujba Vecerniei și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Parohia Sâmbăta de Sus Răsăriteană. La sfârșitul slujbei, cetele de colindători și de irozi au susținut un recital de colinde și obiceiuri specifice Țării Făgărașului.

Duminică, 27 decembrie – *A treia zi de Crăciun. Sf. Arhidiacon Ștefan.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Săcele-Baciu, protopopiatul Săcele. L-a hirotonit întru *preot misionar* pe diaconul Claudiu Păun. La sfârșitul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotesit iconom pe preotul paroh Virgilius Gabriel Urzică, în semn de apreciere a lucrării pastorale și administrative din parohie.

Joi, 31 decembrie. Î.P.S. Sa a oficiat, la Catedrala mitropolitană din Sibiu, slujba specială la trecerea dintre ani și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

92024

Preotul muscelean GHEORGHE COTENESCU, participant la Congresul preoţesc din Sibiu (martie 1919)

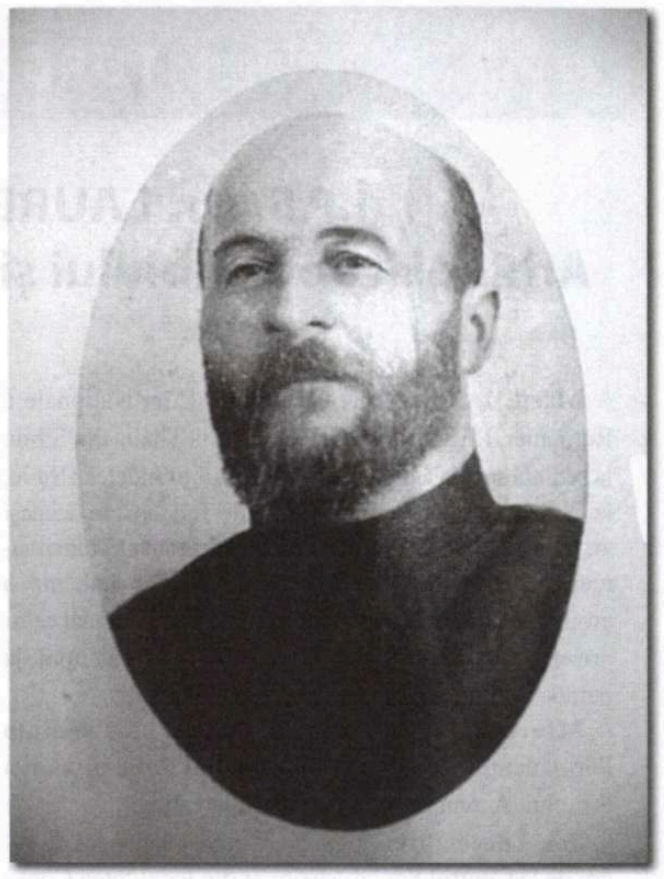

La sfârşitul lunii ianuarie 1919, Regimentul „de fier" 9 Vânători, condus de colonel Gheorghe Rasoviceanu [A luat parte la 54 de bătălii, în avangardă şi ariergardă. În campania de eliberare a Transilvaniei a făcut parte din Divizia 2 Vânători, comandată de generalul Gheorghe Dabija (n.a.)], ajungea mai întâi în satele din jurul Devei, iar în februarie-martie în zona Brad-Baia de Criş, ţinutul moţilor lui Horia şi Avram Iancu.

Entuziasmul de atunci al ardelenilor este greu de descris. La Sibiu, Consiliul Dirigent şi Comandamentul Trupelor din Transilvania [La comanda sa se afla un ardelean, generalul Traian Moşoiu (n.a.)] analizau şi luau împreună decizii capitale, iar intelectualii români îşi organizau în libertate primele lor congrese. Pe rând, avocaţii, învăţătorii, funcţionarii de bancă, dar şi vânătorii, îşi constituie organizaţii profesionale.

Preoţii ortodocşi ardeleni au înţeles printre primii importanţa unificării bisericeşti a provinciilor-surori şi a organizării unitare a Bisericii sub conducerea unui Sfânt Sinod. În **ianuarie 1919**, teologul Aurel Crăciunescu lansa primul apel la organizarea unui Congres al preoţilor din Transilvania, urmat de preotul Gheorghe Maior. La **14/27 ianuarie 1919** [*Congresul preoţilor*, în „Românul", Arad, anul VIII, nr. 15, 19 ianuarie (1 februarie) 1919, p. 5], comisia pregătitoare, condusă de teologul Nicolae Bălan [Comisia era formată din 22 de teologi, preoţi şi protopopi, respectiv (alfabetic): **Dr. Nicolae Bălan,** Sinesiu Bistrean, Romul Bucşa, **Emilian Cioran,** Dr. Gheorghe Comşa, Ioan Druhora, Augustin Ghilezan, Procopiu Givulescu, Dr. Lazăr Iacob, Dr. Moise Ienciu, **Dr. Avram Imbroane, Dr. Ioan Lupaş,** Constantin Moldovan, **Pompei Moruşca,** Traian Oprea, Vicenţiu Pantoş, Isaia Popa, Ştefan Popa, **Dr. Vasile Saftu, Trandafir Scorobeţ, Dr. Sebastian Stanca** şi Iancu Ştefănuţ (n.a.)], anunţa convocarea în congres a preoţilor din Ardeal, Banat şi Bihor, cu invitarea reprezentanţilor clerului din vechiul Regat, Bucovina şi Basarabia.

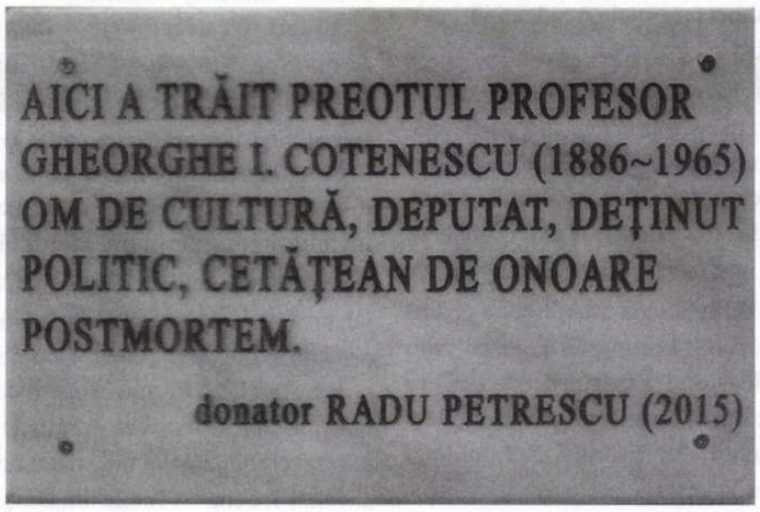

Între 19 şi 20 martie 1919, Palatul Judeţean sibian găzduia primul Congres preoţesc din Transilvania organizat în libertate. Martor activ, preotul-căpitan Gheorghe Cotenescu (1886-1965) remarca „ocuparea" oraşului de două armate în „uniformă": preoţii congresişti (3 delegaţi din fiecare tract protopopesc) şi ostaşii români eliberatori. Din partea Consiliului Dirigent au ţinut discursuri Iuliu Maniu, Vasile Goldiş, Aurel Lazăr şi Ioan Lupaş, iar din partea armatei române a vorbit generalul Traian Moşoiu. Protopopul Vasile Saftu a fost ales preşedinte activ, iar episcopii Miron Elie Cristea al Caransebeşului şi Ioan Papp al Aradului deveneau preşedinţi de onoare. Miron Cristea a ţinut un discurs vibrant, ce evidenţia „duhul nou ce străbătea bătrânele plaiuri strămoşeşti, duhul desrobirii şi al libertăţii, duhul învierii noastre naţionale şi bisericeşti".

În telegrama trimisă lui Nicolae Iorga, Miron Cristea nu pregeta să reamintească rolul decisiv al acestuia: *„Întrunită în Congres la Sibiu, preoţimea ortodoxă din cuprinsul Mitropoliei Românilor ardeleni, în clipa aceasta de înălţătoare sărbătoare a sufletului, cu emoţie adâncă şi vie recunoştinţă îşi aduce aminte de neobositul luptător şi făuritor cu condeiul al aspiraţiilor noastre naţionale, care a dat glas pe pagini măiestre de istorie zbuciumărilor şi durerilor atâtor generaţii de slujitori ai altarului românesc".*

Mulţumindu-i, Nicolae Iorga punea accentul pe **simbioza dintre cultură şi morala creştină, temelia României noi mult visate**:

„În munca pe care o viaţă întreagă am depus-o pentru ca să-mi aduc partea la fapta îndeplinită azi, am văzut necontenit temeliile pe care Biserica le-a dat Neamului şi sigur şi azi. Ele nu trebuie părăsite şi adaug la mulţumirea pentru bunele cuvinte frăţeşti speranţa că ***din conlucrarea culturii cu morala creştină se va naşte pentru întreaga noastră naţie sufletul de care mai mult decât orice are nevoie Neamul nostru"***. [„Neamul Românesc", Bucureşti, anul XIV, nr. 58, 12 martie 1919, p. 1]

Congresul a dezbătut şi aplicarea Statutului Organic şagunian în întreaga ţară. Ample discuţii s-au purtat pe seama referatului elaborat de Gheorghe Ciuhandu, protopopul Aradului, intitulat „Împreunarea Bisericilor Ortodoxe de pe teritoriul României Mari într-o singură Biserică Ortodoxă Română şi raportul acestei Biserici faţă de Stat", care sublinia necesitatea înfiinţării Patriarhiei Române. Acesta a avut câştig de cauză în defavoarea referatului preotului Ştefan Meteş, promotor al renunţării la Statutul Organic.

Din vechiul Regat a luat parte o delegaţie bucureşteană formată din diaconul Nicolae M. Popescu, preotul Dumitru Georgescu şi preotul Ioan D. Petrescu, cărora li s-a alăturat preotul militar Gheorghe Cotenescu din Regimentul 9 Vânători. Preoţii bucureşteni oficiau la bisericile Cotroceni, Sf. Nicolae-Buzeşti şi Sf. Visarion, în timp ce Cotenescu slujea în comuna Stoeneşti-Muscel. [Localitate bombardată şi devastată cu sălbăticie în luptele din toamna anului 1916, biserica parohială fiind jefuită de odoare şi transformată în grajd. Aflând de realizările demne de cultura „superioară" germană, preotul militar Gheorghe Cotenescu mulţumea celor care i-au sărit în ajutor, cunoscuţi şi necunoscuţi, în încercarea sa disperată de a reface modesta sa biserică, desacralizată (*Informaţiuni,* în „Neamul Românesc", nr. 61, 15 martie 1919, p. 2]

Gheorghe Cotenescu a luat cuvântul în ambele zile ale congresului, arătând necesitatea „organizării uniforme a Bisericii naţionale" şi „susţinerea spiritului tradiţional al Bisericii". De asemenea, propunea publicarea dezbaterilor într-o broşură istorică. Propunerea sa fiind acceptată în unanimitate, procesele-verbale ale şedinţelor fiind tipărite în „Analele Asociaţiei «Andrei Şaguna» a clerului Mitropoliei Ortodoxe Române din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş".

Preot cult [Radu Petrescu, *Comemorarea unei figuri bisericeşti. Preot Prof. Gheorghe Cotenescu*, în „Biserica Ortodoxă Română" anul CXXIII, nr. 7-12, iulie-decembrie 2005, pp. 493-496.], bun cunoscător al istoriei Bisericii, Cotenescu în mesajul său premonitoriu atenţiona congresul asupra pericolului ideologiilor la modă, aluzie directă la materialismul dialectic marxist şi la experimentul bolşevic aplicat pe scară largă de Lenin, angajat în plin război civil împotriva propriului popor.

Extrasele din mesajele sale, preluate din ziarul „Patria" (director preotul Ion Agârbiceanu), sunt semnificative:

„[...] ***Să nu turnăm în apa curată a acestei tradiţii surogatele teoriilor moderne şi toată vasta exegeză a ultimelor doctrine sociale. Căci «o concepţie materialistă», fie ea reprezentată prin tot ceea ce au afirmat «individualităţile omenirei», pusă în practică mai mult a dărâmat decât a construit. [...] Nu prin laicizare, ori evoluţie, ori prin inovaţii care ţin de azi pe mâine putem asigura viitorul Bisericei noastre ca instituţie socială, ci prin reînnoirea tradiţiei şi ţinerea în seamă a bazelor legale ale Sinoadelor ecumenice*** *[...]".* [*Congresul preoţesc*, în „Patria", Sibiu, anul I, nr. 31, 22 martie 1919, supliment la nr. 31 (cuprinde dezbaterile congresului, cu eliminarea erorilor din numărul anterior, redate în ordine cronologică, pe zile – n.a.)]

De remarcat echilibrul poziţiei sale privind viitorul Bisericii Ortodoxe într-o Românie întregită:

„Pentru a apropia cât mai curând formele în care se va închega temelia viitoarei Biserici ortodoxe a întregului Neam Românesc ***ar fi necesar să se ţină seamă de: autonomia morală a Bisericii, care, aparţinând Statului, nu trebuie înţeleasă ca formulă a unui „stat în stat". Bisericei singure, prin organele ei, îi revine dreptul de a statua şi a se pronunţa în chestiile capitale de conducere, conform aşezămintelor ei sfinte şi originei sale divine. Suntem datori a ţine seamă şi de tradiţia Bisericei naţionale*** *în a cărei organizaţie voievozii de bună credinţă n-au impietat cu nimic politiceşte când a fost vorba de această independenţă a Bisericei* [...]*".*

La **4 februarie 1925**, propunerea congresului preoţesc de la Sibiu va deveni realitate. Cu acel prilej, Sfântul Sinod hotăra înfiinţarea Patriarhiei Ortodoxe Române, iar la **1 noiembrie 1925** aveau loc învestirea şi înscăunarea primului Patriarh, ardeleanul Miron Cristea.

După 23 august 1944, preotul profesor Gheorghe Cotenescu, conferenţiar a cărui prezenţă la Universitatea de la Vălenii de Munte a fost solicitată în repetate rânduri de Nicolae Iorga, fost deputat de Muscel şi prim-ctitor al noii biserici din Stoeneşti [Sfinţită de Patriarhul Nicodim Munteanu la 8 octombrie 1939 (n.a.)], avea să treacă, la rândul său prin temniţele comuniste, pentru susţinerea morală şi materială a organizaţiei de rezistenţă armată anticomunistă „Haiducii Muscelului", condusă de lt. col. Gheorghe Arsenescu. Condamnarea penală l-a transformat într-un paria al unei societăţi dezumanizate, cu consecinţe care au afectat întreaga sa familie. [Radu Petrescu, *Haiducii Muscelului, mişcarea de rezistenţă a colonelului Arsenescu*, în „Historia", Bucureşti, anul XII, nr. 1 (121), ianuarie, 2012, p. 52-55]

Intrat într-un con de umbră şi din cauza fricii determinate de urmărirea sa informativă, până la moarte, de către Securitate, abia după evenimentele din Decembrie 1989 a reintrat, treptat, în conştiinţa colectivă prin gesturi semnificative: stradă eponimă în Stoeneşti, cetăţenie de onoare post-mortem în municipiul Câmpulung-Muscel [Radu Petrescu, *Ceremonie oficială la Câmpulung Muscel. Preotul Cotenescu, cetăţean de onoare post-mortem*, în „Lumina", Bucureşti, anul IX, nr. 171, 27.07.2013, p. 2] şi recenta introducere pe lista bunilor păstori de suflete din Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului [Ioan Buşaga, *Simpozion dedicat păstorilor de suflete în Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului*, în „Lumina", anul XI, nr. 232, 09.10.2015, p. 4], în chiar anul semicentenarului trecerii sale la cele veşnice.

Radu PETRESCU-MUSCEL

Iubirea în gândirea Fericitului Augustin

(generalităţi)

Născut *Aurelius Augustinus* la 13 noiembrie 354 în Tagasta, Numidia (azi Souk Ahras, Algeria) şi mutat în veşnicie la 28 august 430 în Hippo Regius (azi Annaba, Algeria), sărbătorit pe 28 august de Biserica Romano-Catolică şi pe 15 iunie de Biserica Ortodoxă, Fericitul Augustin — episcopul Hipponei — este *unul dintre cei patru Părinţi ai Bisericii Apusene* (alături de Sf. Ambrozie, Fericitul Ieronim şi Sf. Grigorie cel Mare), *doctor al Bisericii* şi probabil — în Apus — cel mai important gânditor creştin după Sf. Pavel.

Augustin este considerat remarcabil prin viaţa sa şi uimitor prin ceea ce a scris. El a adaptat filozofia Antichităţii la învăţătura creştină, creând un sistem filozofic foarte important şi extrem de puternic. Numeroasele sale lucrări scrise, care continuă să fie relevante şi azi, au iniţiat metoda exegezei biblice şi au contribuit la fundamentarea gândirii creştine medievale şi moderne. În operele lui — dar mai cu seamă în tratatul *De Trinitate* — „demonstraţia logică alternează cu pasaje de efuziune lirică pentru a preamări nesecata ţâşnire de viaţă sau *dragoste* pe care Augustin, ca mistic şi ca teolog, o descoperă şi o revelează în divinitatea pe care o slăveşte" [Bernard Sesé, „Sfântul Augustin", în Sesé Bernard, Aymard Paul, Riché Pierre, Feuillet Michel, *Vieţile sfinţilor Augustin, Benedict, Bernard, Francisc din Assisi, Ioan al Crucii*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 83].

Contribuţiile Fericitului Augustin în domeniul teologiei occidentale şi istoriei Bisericii sunt, aşadar, enorme. Cea mai notabilă este însă viziunea sa creştină în pregătirea conceptului de *iubire* [*caritas*]. El a încercat să încadreze în ansamblu creştinismul sub tutela şi *auspiciul iubirii*, de la doctrina Treimii (în *De Trinitate/Despre Treime*) până la cea a slujirii aproapelui (în *In Iohannis epistulam ad Parthos tractatus decem/Comentariu la prima epistolă a lui Ioan – 10 omilii*). Pentru Augustin, iubirea [*caritas*] este „calea excelentă" [*supereminentissima via*, cf. *Enarr. in Ps.*, 103, I, 9] pentru a-L căuta pe Dumnezeu. În acest sens, pentru el, pasajul biblic cheie este cel de la *1 Ioan* 4, 8: „Dumnezeu este iubire/ *Deus dilectio est*", pasaj pe care-l citează de 58 de ori în operele sale.

Concepţia augustiniană a iubirii a traversat prin tot Evul Mediu. Toate tratatele de teologie şi spiritualitate despre dragoste şi caritate fac referire la episcopul de Hippo [Unul dintre discipolii lui spirituali, care este A. Rievaulx, are două cărţi intitulate *Le miroir de la charité* şi *L'Amitié spirituelle* care constituie o sinteză destinată progresului spiritual al creştinului, mai ales în viaţa religioasă (A. de Rievaulx, *Le miroir de la charité*, C. Dumont, G. de Briey (trad.), VieMon 27, Abbaye de Bellefontaine, 1992; A. de Rievaulx, *L'Amitié spirituelle*, G. de Briey (trad.), VieMon 30, Abbaye de Bellefontaine, 1994). Deşi Augustin nu este singura sursă a scriitorului medievali, totuşi el are un loc de cinste alături de autorii păgâni, cum ar fi Cicero şi Seneca, şi scriitorii creştini, ca Ambrozie al Milanului şi Bernard de Clairvaux]. Părerile specialiştilor în privinţa *doctrinei despre iubire* la Fericitul Augustin au fost, de-a lungul timpului, numeroase, toate arătând modul profund în care marele episcop al Hyponei a marcat gândirea teologică. Încă din anii '50, Anders Nygren, în monumentala sa lucrare *Agape and Eros*, afirma că „punctul de vedere a lui Augustin în privinţa iubirii şi-a exercitat de departe cea mai mare influenţă în întreaga istorie a ideii creştine despre iubire… Încă din timpul său sensul iubirii creştine a fost, în general, exprimat în categoriile pe care el le-a creat, şi chiar calitatea emoţională pe care aceasta o poartă în mare măsură i se datorează tot lui" [Anders Nygren, *Agape and Eros*, Philip S. Watson, trans., Philadelphia, The Westminster Press, 1953]. De aceea, aşa cum sublinia Oliver O'Donovan, „până la o cercetare mai amănunţită când se va dovedi altfel, trebuie să facem presupunerea că Augustin este responsabil nu numai pentru «*iubirea de sine*» aşa cum o înţelege până acum teologia în Occident, dar, de asemenea, şi pentru predominanţa «rezumatului» [i.e., *a dublei porunci a iubirii*] în domeniul *eticii* creştine occidentale" [Oliver O'Donovan, *The Problem of Self love in St. Augustine*, New Haven, Yale University Press, 1980]. Printre mulţi alţii, tot A. Nygren atribuie influenţa lui Augustin nu numai geniului său, dar îl pune şi în raport cu contextul său de viaţă aflat „la frontiera dintre două lumi distincte

religioase, atât cea a elenisticului Eros, cât şi a creştinului timpuriu Agape" [Anders Nygren, *op. cit]*.

În operele lui Augustin s-au întâlnit diverse curente dispersate de gândire: printre ele, una ar fi *dorinţa de eliberare*, şi alta, *dorinţa de cunoaştere*. Interogatoriul investigaţiei intelectuale [*quaerere*] a fost, pentru Augustin, în esenţă, o *căutare a lui Dumnezeu*. Acest lucru înseamnă că *adevăratul filosof este, în acelaşi timp, un adevărat iubitor de Dumnezeu* [*verus philosophus amator Dei*, cf. *De civ. Dei* VIII]. Deci, filosofia ca „iubirea de înţelepciune" a fost, pentru Augustin, identică cu *iubirea intelectuală a lui Dumnezeu*, şi poate fi înţeleasă ca o *putere mişcătoare/ mobilă* care ne poate uni în cele din urmă cu Dumnezeu într-o armonie perfectă. Cu toate acestea este caracteristic pentru oamenii din era post-paradisiacă ca dragostea lor să nu fie *intactă*, cum era iniţial. *De aceea iubirea umană trebuie să fie vindecată de iubirea milostivă a lui Dumnezeu.*

În trei perioade diferite ale vieţii sale, Augustin evoluează în privinţa sensului dat iubirii. În prima perioadă susţine că *Duhul Sfânt este iubirea Tatălui şi a Fiului*. În a doua perioadă a vieţii sale, Augustin dezvoltă dimensiunea *iubirii frăţeşti* ca şi calea spre Dumnezeu. Ultima perioadă, înaintea Sinodului de la Cartagina (418), este în cursul dezvoltării sentimentului de *iubire ca dar al lui Dumnezeu pentru om*, în legătură cu expresia din *1 In* 4, 8: „Dumnezeu este iubire" [*Cf.* D. Dideberg, „Esprit Saint et charité: l'exégèse augustinienne de 1 In 4, 8 et 16", în *NRTh* 97 (1975), p. 97-109 şi p. 229-250]. Această schimbare de direcţie este semnificativă pentru a defini *agape*? Cât de importantă este această schimbare de direcţie în privinţa înţelegerii afirmaţiei augustiniene „Iubeşte şi fă ce vrei" [*dilige, et quod uis fac*, cf. *In Io. Ep. tr.*, VII, 8]?

Augustin adânceşte tema iubirii în categoriile umane de dragoste şi prietenie, ajutat de propria sa prietenie cu Alypius: „Dacă eram stăpânul tău prin cuvânt, tu erai al meu prin exemplu [*ut ego tibi verborum, tu mihi rerum magister effectus sis*, cf. *De ord.*, II, X, 28]". Prietenia duce la o „reînnoire profundă a atenţiei asupra lucrurilor şi fiinţelor" [J.-F. Petit, *Saint Augustin et l'amitié*, p. 48-49. Autorul continuă (p. 55): „Cu Augustin, putem rămâne permanent în descrierea unor prietenii frumoase. Episcopul de Hippo este unul dintre puţinii Părinţii ai Bisericii care-i dă o adevărată consistenţă creştină, lăsându-i în acelaşi timp adiacenta concepţie antică a lui philia"]. Ea poate da roade bune, atunci când aceasta este întipărită de dragostea lui Dumnezeu, în încredere şi perseverenţă. Legătura de prietenie este un nod scump datorită unităţii care se realizează între mai multe suflete [*Amicitia quoque hominum caro nodo dulcis est propter unitatem de multis animis*, cf. *Confess.*, II, 10].

Acest lucru ne ajută să înţelegem ce l-a animat pe Augustin pe tot parcursul operelor sale. Supranumit „Docteur de la caritaté" [*Doctor Caritatis*], autor al unui tratat al cărui titlul se referă la iubire [*Cf.* Augustin, *Enchiridion ad Laurentium seu de fide, ope et caritate liber*, *PL* 40, col. 231-290], Augustin este cel pentru care iubirea este cea care deţine un loc important în multe din lucrările sale şi nu se limitează la domeniul de caritate aşa cum o înţelegem în mod obişnuit astăzi, în sens prea exclusiv de generozitate faţă de alţii sau iubire spirituală. *Caritas* are spaţiul şi importanţa iubirii *in genere*, deoarece *caritas* este *prietenia cu Dumnezeu*, iubirea *de* Dumnezeu: „Tu vezi Treimea când vezi iubirea [*Imo vero vides Trinitatem, si charitatem* vides, cf. De *Trin.*, VIII, 8, 12]".

Trei tipuri de iubire se disting în lucrările lui Augustin, care diferă între ele numai în *direcţia* de deplasare a *puterii dragostei*. Ele sunt:

1) *dragostea lui Dumnezeu pentru creaţia sa*, şi, în special, pentru oameni,

2) *dragostea oamenilor pentru Dumnezeu*, şi

3) *dragostea unui om pentru semenii săi.*

Prima iubire este *descendentă*, a doua dragoste este *ascendentă*, iar în al treilea caz de dragoste, *ambele direcţii sunt combinate*. Dar totuşi, în combinaţia celor două direcţii de dragoste, *motivaţia iubirii descendentă domină*, şi mişcarea ascendentă a lui *Amor Dei* este *subordonată*.

În *De Trinitate*, Augustin începe capitolul 8 cu afirmaţia că „cine iubeşte pe fratele său, Îl iubeşte pe Dumnezeu, pentru că el iubeşte dragostea în sine, care este de la Dumnezeu, şi este Dumnezeu" [Cf. *De Trin.*, VIII, 1].

Pentru Augustin — aşa cum demonstra în *De Doctrina Christiana — scopul întregii Scripturi este de a construi iubirea* [Cf. *De doctr. chr.*, I, 36, 40]. Acelaşi lucru îl va sublinia şi în alt loc: „Speranţa mea în numele lui Hristos nu este iluzorie, pentru că eu nu cred că doar toată Legea şi Proorocii depind de aceste două porunci, ci pentru că am experimentat, de asemenea, şi eu încă o fac în fiecare zi, că nici un singur cuvânt sau mister obscur al Scripturii nu devine clar pentru mine, dacă nu îl raportez la aceste două porunci" [*De mor. Eccl. cath.*, I, 15, 25]. Înseşi cuvintele Mântuitorului despre dubla poruncă a iubirii depăşesc scrierile filosofilor şi ale legilor civile [Cf. *Ep.*, 55, 21, 38]. De fapt, în concepţia Fericitului Augustin „adevărata filosofie începe – cum spune Gilson – printr-un act de adeziune la ordinea supranaturală, care eliberează voinţa de senzualitate şi gândirea de scepticism prin revelaţie. Centrul şi inima filozofiei adevărate sunt harul şi *iubirea*. De aceea se poate spune că „o doctrină este augustiniană în măsura în care tinde să se organizeze mai deplin în jurul caritaţii".

Concluzionând, într-adevăr, puţini au simţit iubirea creştină ca Augustin şi au adâncit studiul iubirii ca acela ce a exprimat cu vorbe nepieritoare nostalgia după Dumnezeu, care frământă fără-ncetare inima omului: „*Fecisti nos ad Te, Domine, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in Te*" [*Confess.*, I, 1, 1; *PL* 32, col. 661].

Pr. Cătălin CRIŞAN

Kitsch-ul şi viaţa religioasă

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Hegel afirma că „arta este cea mai elevată bucurie pe care şi-o face omul". Arta apare ca o manifestare a spiritului creator care sintetizează propriul univers interior şi propriile trăiri şi le transpune în forma unei opere de artă, menite să îl comunice pe artist publicului. Opera de artă este o creaţie a omului pentru om şi o invitaţie de a pătrunde, prin formă, culoare, simbol, sunet, mişcare sau cuvânt, în lumea propusă de artist. Arta presupune, desigur, un anumit tip de frumos, pe care artistul doreşte să-l împărtăşească. Şi, de asemenea, presupune transcendenţă. Arta presupune răgaz de creaţie, dar şi răgaz de contemplaţie. Arta este legată de aspiraţia oamenilor spre absolut, spre sacru, spre Dumnezeu.

Kitsch-ul

În opoziţie cu spiritul artistic, personal, creator şi original, se regăseşte o pseudo-artă, un fenomen care coexistă cu arta: *fenomenul kitsch*.

Termenul de „kitsch" este întâlnit în 1860 în spaţiul german, având sensul de a face ceva de mântuială, a fuşeri, a degrada, a măslui. Literatura de specialitate plasează începuturile acestui fenomen în Europa mijlocului de secol XIX, în perioada de ascensiune a burgheziei, în epoca lui Napoleon al III-lea şi a lui Wilhelm I. Această perioadă coincide cu evoluţia clasei de mijloc din vestul şi centrul Europei, care devine o societate de mase, având acces tot mai mare la educaţie, beneficiind de venituri în creştere, dar având şi o dorinţă tot mai mare de promovare vizibilă şi de imitare a nobilimii. Manifestarea kitsch-ului s-a făcut vizibilă atunci când civilizaţia burgheză a prosperat într-atât, încât s-a ajuns la un „exces de mijloace în raport cu necesităţile". Altfel spus, obiecte de prisos, dar cu un aspect complicat, şi-au făcut loc în casele familiilor de mijloc, care însă aspirau la poziţii sociale superioare. Dinamica socială a perioadei în cauză este dată de revoluţia industrială începută la mijlocul secolului al XIX-lea şi de dezvoltarea comerţului.

Kitsch-ul, reprezentat vizibil de către obiectele kitsch, literatura sau cântecele kitsch, poate fi caracterizat, în esenţă, mai degrabă ca *un fel de a fi*, ca *o atitudine*, ca o stare de spirit care se cristalizează în obiecte. Kitsch-ul are la bază un anumit tip de raport al omului cu lucrurile.

Cei care au analizat acest fenomen – printre ei, Abraham Moles, în lucrarea *Psihologia kitsch-ului* – au remarcat un anume element care stă la baza kitsch-ului: *confortabilitatea*. Aceasta este însuşirea prin care obiectul creează în jurul lui o oază de familiaritate într-un cadru adesea rece şi impersonal. Kitsch-ul presupune o înfrumuseţare a vieţii cotidiene cu o serie de rituri ornamentale, care îi conferă acesteia „delicioasa complicare a unui joc elaborat". El nu-şi justifică rostul în mod raţional, este opusul simplităţii şi are funcţia de a-i aduce individului plăcere sau, mai degrabă, o plăcere spontană, diferită de ideea de frumos transcendental. Kitsch-ul „oferă posibilitatea unei participări limitate, şi, prin procură, la extravaganţă".

Kitsch-ul a fost văzut ca fiind „pe măsura omului", o „artă acceptabilă", care nu impune spiritului transcenderea vieţii cotidiene şi care nu cere vreun efort de depăşire de sine. Dacă arta presupune o depăşire a măsurii, kitsch-ul este cel care face ca originalitatea să fie accesibilă tuturor, printr-o diluare a ei. Dintre lucrurile specifice primei perioade a fenomenului kitsch, amintim: suvenirurile, cărţile poştale ilustrate, tapetele şi berjerele din saloanele de tip parizian, cu imensele sobe de faianţă din Europa centrală.

Ca răspuns la fenomenul kitsch al „epocii 1900", a Jugendstil-ului, s-a dezvoltat curentul funcţionalist, care va fi consacrat definitiv în 1918, odată cu fondarea şcolii Bauhaus, la Weimar. Acest curent s-a născut ca reacţie împotriva „proliferării inutilului", ca o dorinţă de rigoare prin acceptarea obiectului sau a produsului tehnic aşa cum este. Fondatorii şcolii Bauhaus consideră frumosul drept un element suplimentar, reduc obiectele strict la scopul lor şi duc o luptă împotriva inutilului, făcându-se apel la cenzură şi rigoare. Se impun acum formele simple, dominate de linii şi unghiuri drepte, suprafeţe uniforme şi spaţii care se definesc a fi strict funcţionale. Curentul funcţionalist poate fi perceput ca o mişcare ascetică, prin care inutilul este înlocuit cu funcţionalul, reprezentând astfel antiteza manifestărilor kitsch, contrazicerea lor cea mai clară.

Neokitsch-ul

După epoca aşa-zisului kitsch romantic, al sfârşitului de secol XIX, spre mijlocul secolului al XX-lea, se conturează, pe baza unor noi realităţi socio-culturale şi economice, o nouă versiune a kitsch-ului, definit în istoria artei ca *neokitsch*. Acest curent are la bază apariţia magazinului de tip „preţ unic" şi a supermarketului, care oferă cadrele dezvoltării societăţii de consum. Caracteristicile acestui fenomen pot fi identificate în abundenţa bunurilor de consum şi chiar în prisosinţa acestora şi apariţia unui flux tot mai mare de obiecte, care au însă un caracter tranzitoriu, aflat pe „drumul dintre fabrică şi lada de gunoi". Spre deosebire de secolul al XIX-lea, „obiectul este mereu provizoriu, obiectul devine produs". Mai mult decât atât, conform „principiului perisabilităţii încorporate în obiect", produsul conţine chiar anumite „defecte" deliberate, care după o anumită perioadă îl scot din uz. Un astfel de principiu, după care se ghidează destule companii, alimentează consumul, iar valoarea obiectelor scade în ochii cumpărătorilor. Toate aceste elemente constituie, în definitiv, cadrele unei noi realităţi de tip kitsch, realitate care împarte, momentan, prezentul cu noi.

Caracteristici ale kitsch-ului

De regulă, obiectele catalogate drept kitsch sunt realizări de proastă calitate, lipsite de talent şi de atenţie în execuţie, fiind diferite de lucrările de artă populară autentice. Ele sunt transpuneri ale unor sentimente de ordin transcendent în obiecte cu destinaţie strict profană, abandonând funcţia reală şi alunecând spre decorativism, având de cele mai multe ori suprafeţe îmbogăţite cu diferite simboluri şi ornamente. Coloritul este de cele mai multe ori foarte vizibil, cu contraste puternice, sau, din contră, cu treceri spre culori fade (de la roşu la roz-bombon sau liliachiu), iar materialele din alcătuire rar arată ceea ce sunt de fapt, lăsând să se remarce ideea de surogat: lemnul arată ca şi când ar imita marmura, plasticul se doreşte a imita bronzul etc.

O situaţie kitsch se poate naşte şi prin asocierea mai multor obiecte. *Aglomerarea* face ca „zona proprie" pe care fiecare obiect o deţine, să se suprapună peste cea a altui obiect, aflat în imediata apropiere, astfel generându-se o compromitere a „spaţiului vital" al obiectelor şi, implicit, o „presiune kitsch". De asemenea, punerea laolaltă a unor obiecte care nu au nicio legătură unul cu celălalt poate genera kitsch.

Autorii preocupaţi de fenomenul kitsch au identficat cinci principii ale kitsch-ului: principiul inadecvării (o îndepărtate permanentă a obiectului faţă de funcţia pe care trebuie să o îndeplinească), principiul cumulării (legat de îngrămădire), principiul perceperii sinestezice (asaltul pe cât mai multe canale senzoriale – fomă, culoare, sunet, miros, mişcare etc.), principiul mediocrităţii şi principiul confortului.

Kitsch-ul este perceput ca având şi dimensiuni pozitive, atunci când este privit ca stadiu al evoluţiei estetice, atunci când trimite la o depăşire a lui.

În definitiv, lumea conţine un amestec de artă şi kitsch, la fel cum conţine un amestec de transcendent şi imanent. În avântul său spre transcendent, omul va face apel la arta pură, care provoacă şi trimite spre dimensiuni spirituale, iar atunci când oboseşte, se va mulţumi cu facilul, cu obiectele mici, concrete şi comode, care aduc cu ele o fericire mai la îndemână. Kitsch-ul poate fi considerat, prin prisma acestui fapt, etern.

(continuare în p. 8)

Alexandru DĂDÎRLAT

Kitsch-ul religios (II)

Acelaşi teolog şi pictor (Sorin Dumitrescu) se opreşte cu competenţă asupra unei alte probleme mai puţin dezbătute a artei creştine: problema înnoirii/a creativităţii. Biserica a ajuns să se teamă de înnoire ca de o potenţială alienare, ca de o perfidă şi posibilă alunecare din dogma predaniei ortodoxe. S-a pierdut temeiul teologic al înnoirii şi orice competenţă în materie de gust. Şi-atunci nu ne mai putem supăra pe recuzita de termopan, de clopote automate, de mobilier, de icoane, de flori de plastic, de candele din plastic şi de tot felul de bizarerii artizanale care populează locurile destinate protocolului episcopal şi care respiră aerul celor mai fade produse kitsch. În definitiv, există atâtea tipuri de kitsch câte posibilităţi de utilizare eronată sau de contrafacere a semnelor artei recunoaştem.

Kitsch-ul oferă frumosul instantaneu, susţinând că nu există o diferenţă de substanţă între el însuşi şi frumosul original, care se presupune că e etern. De fapt, simpla conştiinţă a multiplicării industriale a unui obiect de artă, în scopuri strict comerciale, îi poate kitsch-iza imaginea.

O amnezie periculos de întinsă şi de omogenă se instalează în clipa în care clerul, poporul credincios şi iconarii pierd contactul cu lumina Scripturilor şi, finalmente, uită de ele. Iconarul reprezintă în rândul artiştilor „monahismul artei" [Sorin Dumitrescu, *Rock&Popi...*, p. 143]. Faptul că nicio prevedere canonică nu-i impune să părăsească statul mirean, să iasă din lume şi să se alăture cinului călugăresc (măcar pentru o vreme de dez-lumire), nu înseamnă că artei sale nu i se cere să fie expresia liber-consimţită a voturilor monahale: ascultarea, sărăcia şi castitatea, explicate inspirat de Sorin Dumitrescu în limbajul specific structurilor artistice: ascultarea – obedienţa necondiţionată faţă de canonul bisericesc, sărăcia – programul de austeritate pe care şi-l asumă estetica sa, şi castitatea o artă genuină şi lipsită de orice accent concupiscent [*Ibidem*, p. 144].

Nu trebuie uitat că în arta icoanei, spre deosebire de celelalte arte frumoase, frumuseţea înseamnă claritate teologică. Frumuseţea unei icoane (şi nu numai) este una cu limpezimea expunerii fundamentului ei teologic. A alunga cunoaşterea teologică în numele protejării autenticităţii şi fervorii trăirii teologice, este o inepţie. De aceea, în arta creştină, cultura teologică şi experierea ei bogată, detaliată la nivelul vieţii lăuntrice, reprezintă o exigenţă absolută a vocaţiei de iconar.

Să înţelegem că acest demers cultural este menit să distingă şi formele kitsch-oase pe care le-a îmbrăcat cultura prin construcţia profilului laic. După cum afirma acelaşi Sorin Dumitrescu, cultura este un produs exclusiv religios, dar nebisericesc. A vorbi despre „cultura bisericească" este nu numai total impropriu, ci în directă contradicţie cu originea bisericească a faptului cultural. În sine, creştinismul nu este religios, ci bisericesc. A numi „cultură bisericească" patrimoniul frumuseţilor liturgice ale Bisericii, este modul ireverenţios şi incult al culturii de a se exprima public (Sorin Dumitrescu).

Nu mi-am propus să fac un inventar al kitsch-ului religios ce înfloreşte şi în ortodoxia noastră românească, pentru că avem de-a face cu un fenomen (din păcate) de masă.

Mirel Bănică ne avertizează că oricine emite pretenţii anti-kitsch sau încearcă să-l critice devine la rândul său o rotiţă din complexul mecanism de propagare a acestuia. O voce în pustiu [Mirel Bănică, *op. cit.*, p. 79].

Un cadru de memorie religioasă impregnat de asaltul kitsch-ului va transmite la rândul său o memorie diminuată, în care însăşi permanenţa şi necesitatea păstrării nealterate a mesajului iniţial sunt puse la încercare.

Dacă „frumuseţea este promisiunea fericirii", să încercăm să fim atenţi la formele estetice pe care le promovăm prin propria noastră educaţie/căutare a vieţii.

Pr. Cristian MUNTEAN

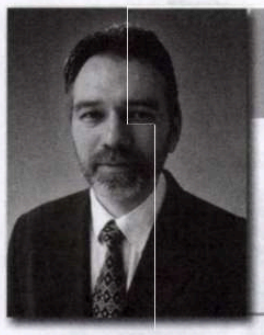

• UNIVERS BIBLIC •

AGRAFA

Lect. Dr.
DANIEL MIHOC

Din grecescul *agrafa* (ἄγραφα = nescrise; sg.: ἄγραφον, agrafon = nescris). Termen tehnic folosit în teologia biblică modernă pentru a desemna „orice cuvânt izolat atribuit lui Iisus pe calea tradiţiei şi absent din Evangheliile canonice" (L. Vaganay, „Agrapha", *Supplément au Dictionnaire de la Bible*, I:162). Cu acest sens a fost folosit pentru prima dată într-o lucrare din 1776 a teologului german J.G. Körner, iar, spre sfârşitul secolului XIX, a fost consacrat de un alt teolog german, Alfred Resch, prin lucrarea *Agrapha: aussercanonische Evangelienfragmente* (Leipzig, 1889). În greaca clasică, substantivul *agrafon* (pl.: *agrafa*) însemna pur şi simplu *nescris*. Mai târziu, în literatura creştină veche, dobândeşte un prim sens tehnic, desemnând tradiţia orală. Sensul tehnic pe care i l-a dat Körner nu este tocmai cel mai fericit, căci aceste cuvinte *nescrise în Evanghelii*, s-au transmis totuşi prin scris. Mai mult, unele din scrierile care conţin *agrafa* sunt mai vechi decât cele patru Evanghelii canonice (I Tesaloniceni, I Corinteni, Iacov).

Autorii Evangheliilor canonice nu pretind că reţin toate cuvintele Mântuitorului. În încheierea Evangheliei sale, Sf. Ioan zice că „sunt încă şi multe altele pe care le-a făcut Iisus, care, dacă s-ar fi scris una câte una, socotesc că lumea aceasta n-ar cuprinde cărţile ce s-ar fi scris" (In 21, 25; cf. 20, 30). Chiar dacă acest cuvânt pare să se refere doar la *faptele* Mântuitorului, este destul de clar că evanghelistul are în vedere toată activitatea Domnului. Iar faptul că scrierea pe care o încheie cu aceste cuvinte cuprinde mai mult *cuvinte* ale lui Iisus sau despre El decât fapte ale Sale, ne îndreptăţeşte să vedem aici şi o subliniere a faptului că doar puţine din cele ce a spus Mântuitorul sunt redate în ea.

Totuşi Evangheliile nu sunt singurele scrieri care conţin cuvinte ale Mântuitorului. În celelalte scrieri ale Noului Testament, în variante textuale ale Evangheliilor, în literatura creştină a primelor veacuri, în cultul Bisericii, dar şi în scrierile apocrife găsim cuvinte atribuite Domnului. Toate acestea pot fi socotite între *agrafa*. A. Resch, în lucrarea sus-amintită, cataloghează 177 de cuvinte atribuite Mântuitorului, iar dintre acestea consideră că doar 74 pot fi considerate autentice. De la data publicării cărţii lui Resch şi până în zilele noastre, în ciuda descoperirii unor noi manuscrise conţinând cuvinte atribuite lui Iisus, specialiştii au redus considerabil numărul celor ce pot fi luate în considerare ca autentice. Astfel, de pildă, Joachim Jeremias mai reţine doar 21 (*Unbekannte Jesusworte*, Bertelsmann, Gütersloh, 1951), iar Aurelio de Santos Otero (*Los evangélios apócrifos*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 2009, 47-51) enumeră 38 de agrafa (între acestea nu sunt incluse cele din apocrife sau din cultul Bisericii).

1. Agrafa în canonul Noului Testament

Cele mai importante *agrafa* (în număr de patru) sunt cuprinse în Noul Testament. Două dintre ele au paralele în Evanghelii. Acestea sunt:

(1) Fapte 1, 4-8 (cf. Lc 24, 45-49): „*În timp ce era împreună cu ei le-a poruncit să nu se 'ndepărteze de Ierusalim, ci să aştepte făgăduinţa Tatălui «pe care aţi auzit-o de la Mine; că Ioan a botezat cu apă, dar voi veţi fi botezaţi întru Duhul Sfânt, nu mult după aceste zile». Iar ei, adunându-se, L-au întrebat, zicând: «Doamne, oare în acest timp aşeza-vei Tu la loc împărăţia lui Israel?» Iar El le-a zis: «Nu al vostru este să ştiţi anii sau vremile pe care Tatăl întru a Sa stăpânire le-a pus; dar putere veţi primi prin venirea peste voi a Sfântului Duh şi-Mi veţi fi Mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi în Samaria şi până la marginea pământului»*".

(2) I Cor 11, 23-25 (cf. Mt 26, 26-28; Mc 14, 23-24; Lc 22, 19-20): „*eu de la Domnul am primit ceea ce v'am predat şi vouă: Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vândut, a luat pâine şi, mulţumind, a frânt şi a zis: «Luaţi, mâncaţi; acesta este Trupul Meu Cel ce se frânge pentru voi. Aceasta să faceţi spre pomenirea Mea»*."

Celelalte două sunt:

(1) Fapte 20, 35: „*...să vă aduceţi aminte de cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: «Mai fericit este a da decât a lua»*."

(2) I Tes 4, 15: „*Căci pe aceasta v-o spunem noi prin cuvântul Domnului: că noi, cei vii, cei rămaşi până la venirea Domnului, nu le-o vom lua înainte celor adormiţi.*"

Otero include în această categorie şi un text din Apocalipsă: „*Iată, Eu vin ca un fur. Fericit cel ce priveghează şi-şi păstrează veşmintele, ca să nu umble gol şi să i se vadă ruşinea!*" (16, 15). Nu spune însă de ce le omite pe celelalte (1, 17-20; mesajele profetice către cele şapte Biserici din cap. 2-3; 11, 3; 22, 16.20).

2. Agrafa din variantele textuale ale Evangheliilor canonice

Otero identifică şapte *agrafa* în variantele textuale din diferite manuscrise ale Evangheliilor. Cel mai lung este aşa-numitul *loghion al lui Freer*, care urmează după Mc 16, 14 în Codexul lui Freer (sau Washingtonianus). Iată textul acestui *loghion*: „*Şi aceia [Apostolii] au răspuns zicând că acest veac al nelegiuirii şi al necredinţei zace sub Satan, care nu îngăduie ca ceea ce zace sub puterea duhurilor necurate să înţeleagă adevărul şi puterea lui Dumnezeu. De aceea – au zis ei lui Hristos – arată-ne acum dreptatea. Şi Hristos le-a răspuns că s-a împlinit numărul anilor puterii lui Satan, dar că se apropie şi alte lucruri îngrozitoare. Şi pentru cei care au păcătuit, Eu am fost dat morţii ca ei să se poată întoarce la adevăr şi să nu mai păcătuiască, pentru ca să moştenească în cer slava dreptăţii, cea duhovnicească şi nestricăcioasă.*" (după I. Karavidopoulos, *Evanghelia de la Marcu*, Editura Bizantină, Bucureşti, 2005, 515-516). După care, în codexul menţionat, textul continuă cu versetele 15 şi următoarele.

Un alt exemplu găsim în Codexul lui Beza (D), unde textul din Lc 6, 5 este înlocuit cu varianta următoare: „*În aceeaşi zi, văzând pe cineva lucrând în zi de sabat, El* (Iisus) *i-a zis: Omule, dacă ştii ce faci, eşti fericit; dar dacă nu ştii, eşti blestemat şi călcător de lege.*"

3. Agrafa în scrieri patristice

În această categorie se găsesc cele mai multe *agrafa* (26 în catalogul lui Otero). În general, acestea sunt cuvinte inspirate din textele Evangheliilor canonice. Cercetătorii însă nu exclud posibilitatea ca unele să fie autentice sau cel puţin bazate pe cuvinte ale Mântuitorului care nu sunt cuprinse în Evanghelii.

Didim cel Orb († 398) citează următorul logion: „*Căci Domnul Însuşi a zis: «Cel ce este aproape de Mine este aproape de foc; cel ce este departe de Mine este departe de Împărăţie»*". Logionul se găseşte şi în Evanghelia gnostică după Toma (sec. II) şi la Origen († 254, *In Jer.* 20, 3).

4. Agrafa în cultul Bisericii

Textele liturgice folosite de Biserica Ortodoxă cuprind un singur *agrafon*. Este vorba de un cuvânt al Mântuitorului citat în slujba Sf. Maslu, în rugăciunea care urmează celei de-a doua lecturi evanghelice, unde citim: „Tu eşti Cel ce ai zis: «de câte ori vei cădea, scoală-te şi te vei mântui!»"

Concluzii

Cuvintele atribuite Domnului de alte scrieri decât Evangheliile canonice nu aduc mai nimic nou în raport cu învăţăturile evanghelice, ele însă mărturisesc bogăţia tradiţiilor orale care circulau în primele veacuri ale Bisericii. Multe dintre *agrafa* constituie variante sau parafraze explicative ale unor cuvinte ale Mântuitorului care se găsesc în Evangheliile canonice. Unii autori, din eroare, atribuie Domnului cuvinte ce se găsesc în Scriptură, dar care nu-I aparţin. Alte *agrafa* sunt pur şi simplu creaţia imaginaţiei unor oameni evlavioşi ce atribuie Domnului cuvinte care, deşi nu-I aparţin, sunt în consonanţă cu învăţăturile evanghelice. În ce priveşte cuvintele atribuite Mântuitorului de scrierile apocrife, chiar şi atunci când nu se îndepărtează de învăţătura ortodoxă, asupra lor planează suspiciunea de fals, dată fiind natura acestor cărţi.

Cercetătorii au respins autenticitatea unei bune părţi dintre cuvintele atribuite Mântuitorului. Cu toate acestea, rezultatele divergente ale cercetării contemporane mărturisesc dificultatea identificării celor cu adevărat autentice. Şi probabil niciodată nu vom şti precis dacă cele acceptate de critica modernă au fost cu adevărat rostite de către Mântuitorul.

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Am primit de la profesorul ***Sorin Şipoş*** de la Oradea, lucrarea sa dedicată ***istoricului Silviu Dragomir***. Aceasta a apărut sub egida tinerei, dar dinamicei ***Edituri a Episcopiei Devei şi Hunedoarei***, cu binecuvântarea Preasfinţitului Părinte Episcop Gurie, în anul în care, în Patriarhia Română, ne-am adus aminte mai mult ca oricând de marile personalităţi din eparhiile

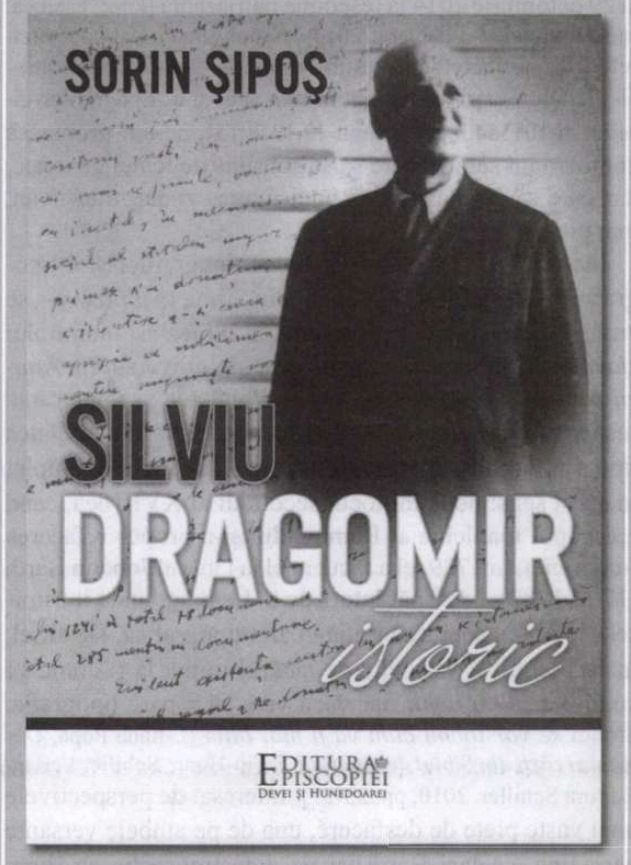

noastre, Silviu Dragomir fiind un vrednic hunedorean născut pe aceste plaiuri care au dat Bisericii şi neamului oameni vrednici de-a lungul timpului. După cum se arată şi în prefaţa semnată de Acad. Ioan Aurel Pop, lucrarea de faţă reprezintă o monografie a vieţii şi activităţii marelui istoric Silviu Dragomir, cu accent pe creaţia sa istoriografică. Volumul are o structură serioasă, încă din primul capitol autorul referindu-se la surse, la metodologie şi istoriografie (care se întind pe mai bine de 30 de pagini). Evident că se fac referiri, într-un capitol aparte, la viaţa şi formarea intelectuală a istoricului Silviu Dragomir, pentru ca apoi să fie prezentată şi analizată opera sa în corpusul lucrării de faţă. Sunt expuse temele predilecte ale lui Silviu Dragomir: situaţia românilor din nordul Peninsulei Balcanice, relaţia dintre români şi maghiari, dintre români şi saşi, instituţiile româneşti din Transilvania medievală etc. Cu siguranţă că nu se putea să nu fie abordată tematica dedicată unirii religioase a românilor transilvăneni, pornind de la fazele incipiente ale unirii cu Roma, finalizarea procesului, rolul major al episcopului Inochentie Micu Klein, date despre mişcarea lui Visarion Sarai şi cea care a urmat, a lui Sofronie de la Cioara, solidaritatea ortodoxă din sec. XVII-XVIII, intervenţia generalului Bukow, dar şi problema autenticităţii izvoarelor privind unirea cu Biserica Romei din 1697-1701. Autorul vede tematica reprezentată de Revoluţia de la 1848 – care este şi ea analizată în lucrarea profesorului Şipoş din prisma scrierilor lui Silviu Dragomir – ca pe o trecere firească de la tematica revoltelor de natură religioasă din secolul XVIII.

Recomandăm spre lectură, studiere şi luare-aminte această lucrare care, cu multă obiectivitate, analizează opera unuia dintre cei mai mari istorici ai Ortodoxiei şi ai Revoluţiei românilor de la 1848.

Mitropolitul Laurenţiu

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (I)

Datorită faptului că 2016 a fost declarat *Anul comemorativ al Sfântului ierarh martir Antim Ivireanul şi al tipografilor bisericeşti*, în cadrul şedinţei de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, desfăşurată între 28 şi 29 octombrie 2014 la reşedinţa patriarhală [http://basilica.ro/sfantul-sinod-a-declarat-2016-ca-anul-omagial-al-educatiei-religioase-a-tineretului-crestin-ortodox-si-anul-comemorativ-al-sfantului-ierarh-martir-antim-ivireanul-si-al-tipografilor-bisericesti-101554.html, accesat 18.12.2015], ne-am propus să abordăm un subiect care să se subsumeze temei generale, dar care să circumscrie şi unui interes zonal, transilvan, mai precis.

Înainte însă de a intra în lumea tipografilor şi a tipografiilor din sudul Ardealului – din Sibiu, mai precis –, se cuvine să efectuăm o incursiune în lumea aşa-numitului *slavonism cultural,* cu alte cuvinte, în universul *literaturii româneşti de expresie slavă.* Ponderea şi importanţa respectivului fenomen sunt reflectate chiar în activitatea tipografilor sibieni amintiţi în titlu. Un singur exemplu, în acest sens: pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, când episcopul Ioanichie al Râmnicului şi-a propus refacerea tipografiei, în 1729, el a făcut apel la tânărul Johann Barth (1702-1782), proaspăt întors de la Leipzig, unde îl trimisese tatăl său spre a se iniţia în arta tipografică. De altfel, înaltul ierarh îl va invita pe tânărul iniţiat la Râmnic *să vadă lucrul cu ochii,* iar dacă vrea să repare tipografia, atunci *se vor tocmi cum va fi mai bine* [Liliana Popa, *Oameni şi cărţi din Sibiul de altădată,* Sibiu-Bonn, Schiller Verlag/ Editura Schiller, 2010, pp. 25-27]. Interesat de perspectivele unei vaste pieţe de desfacere, una de pe ambele versante carpatine, acelaşi Barth îşi va dota tipografia cu litere chirilice, după cum atestă documentele din vremea sa, întocmite în urma unui control efectuat la tipografia sibiană în 1772 [*Ibidem,* p. 28, n. 65].

Este cunoscut faptul că în Transilvania, până la Reforma religioasă din secolul al XVI-lea, limba de cancelarie a fost latina, iar limbile cultului divin au fost latina, pentru saşi, unguri şi secui, respectiv slavona, pentru românii ortodocşi. În schimb, în Ţara Românească şi în Moldova, limba slavă a fost deopotrivă limba Bisericii şi cea a Cancelariei voievodale [Constantin Ittu, *Omilii nerostite,* apare cu binecuvântarea ÎPS Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Sibiu, Editura Andreiana, 2012, p. 107]. În acest sens, sub raport de timp şi spaţiu, scrierile din arealul menţionat se încadrează în universul cultural-lingvistic oferit de:

a) *slava veche* sau *paleoslava*, cu precizarea că, ulterior, slava veche a devenit factor de stagnare culturală (Virgil Cândea) [Dan Horia Mazilu, „Literatura română de expresie slavă", în *Liturghierul lui Macarie 1508/2008,* Târgovişte, Arhiepiscopia Târgovişte, Biblioteca Academiei Române, 2008, pp. 187-203, la p. 189], motiv pentru care, sub presiunea limbilor slave vii, apar noi „forme", cunoscute în literatura de specialitate ca *redacţii,* nu ca *dialecte*. De ce? Pentru că noi, cei de azi, vedem cum s-au scris textele respective, le descifrăm etc., dar nu avem niciun reper în a preciza cum s-a vorbit atunci;

b) *redacţiile slavone*, care în spaţiul românesc erau în uz, începând cu cel de-al XIV-lea secol, desigur, cu diferenţieri de la o provincie istorică românească la alta, de la un centru de iradiere la altul şi, prin aceasta, de la un grup de texte la altul:

b1) *redacţia medio-bulgară,* prezentă destul de frecvent, motiv pentru care unii cercetători au considerat-o ca un fel de suport ce a cunoscut modificări ori adăugiri;

b2) *redacţia sârbă,* venită dinspre sud-vest în spaţiul nostru cultural;

b3) *redacţia ucraineană,* cu unele trăsături ori numai influenţe ruseşti târzii [*Ibidem,* p. 196].

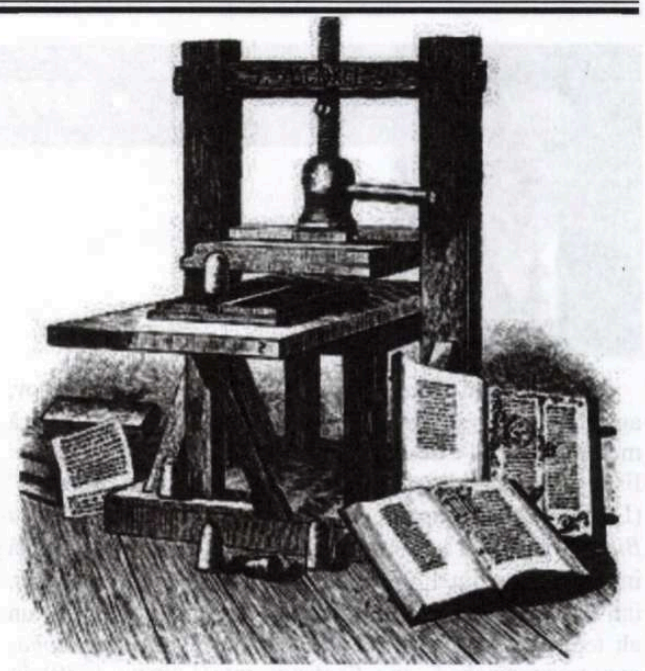

Desigur, în acest univers, nu însă numai al manuscriselor, ci şi al cărţii tipărite, putem vorbi atât despre *carte*, cât şi despre *tipografie*, cu precizarea că, în primul caz, amintim, ca exemplu de început, *Liturghierul lui Macarie*, tipărirea acestuia făcându-se din porunca domnitorului Radu cel Mare al Munteniei (1495-1508), dar terminându-se în vremea lui Mihnea Vodă cel Rău (1508-1509), la 10 noiembrie 1508. În cel de-al doilea caz, al *tipografiei*, cea chirilică – în care şi-a tipărit ieromonahul Macarie cartea, tipografie deschisă în Ţara Românească în acel început de secol al XVI-lea – a fost a treia cu litere chirilice din Europa, după cele de la Cracovia (1491) şi Cetinje, Muntenegru (1493). Astfel, tipografia munteană s-a plasat cronologic atât înaintea celor de la Praga (1517), Veneţia (1519) ori Vilnius (1525), cât şi înaintea unor tipografii sud-slave şi ruseşti.

Un fapt de cultură, ca înfiinţarea tipografiei, nu poate fi studiat independent de nevoile societăţii din acea vreme, în mijlocul căreia s-a produs acest fapt [P.P. Panaitescu, „Începutul tipografiei în Ţările Române", în *Liturghierul lui Macarie,* cu un „Studiu introductiv" de P.P. Panaitescu şi un „Indice" de Angela şi Alexandru Duţu, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961, pp. XXXIII-LXIII, la p. XXXIII].

Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific

Kitsch-ul şi viaţa religioasă

(urmare din p. 6)

Kitsch-ul şi viaţa religioasă

Pornit dintr-o anumită stare interioară şi manifestat prin obiecte, kitsch-ul îşi poate face semnificativ prezenţa şi în manifestările religioase.

Pe de o parte, viaţa religioasă presupune o raportare a omului la transcendent, respectiv la Dumnezeu, prin manifestări specifice: prin rugăciune, prin urmarea unor principii morale, prin acte de caritate, într-un cuvânt, prin viaţă spirituală. Potrivit tradiţiei creştine, viaţa spirituală începe cu ascultarea cuvântului lui Dumnezeu descoperit oamenilor, prin Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie. Acestei ascultări îi urmează înţelegerea şi împroprierea cuvântului dumnezeiesc, pentru ca, mai apoi, mesajul primit, vestea cea bună, să fie vestită lumii întregi prin viu grai şi prin faptă. Toţi aceşti paşi sunt călăuziţi de permanenta stare de rugăciune, de mulţumire şi recunoştinţă şi, în general, de trezvie, adică de conştienţă.

Pe de altă parte, kitsch-ul apare ca fiind arta fericirii imediate, a unui confort local şi a unei familiarităţi cu *aici* şi *acum*. Obiectele vizate de kitsch – lucruri concrete, mărunte şi accesibile tuturor – se impun ca *alternativă uşoară* la manifestările artistice sau de orice formă, care au legătură cu transcendentul şi care invită la reflecţie, la meditaţie, la o trecere *dincolo* de forme şi, deci, la un efort spiritual. Kitsch-ul ţine mai mult de formă, şi mai puţin de conţinut, mai mult de peren, şi mai puţin de etern.

Cu fenomenul kitsch sunt tentaţi să cocheteze toţi creştinii, mai ales în spaţiul privat. Oferta este una vastă şi pentru toate gusturile. Nu există mare sărbătoare religioasă cu prilejul căreia să nu-şi facă apariţia, pe mesele comercianţilor, tot felul de obiecte mărunte. Dincolo de cruciuliţele purtate discret, ca semn al legământului creştin, spaţiul este dominat de acele obiecte care ţin să îşi facă simţită prezenţa cu orice preţ: lucruri mici, dar luminoase, ieftine, dar valoroase, din plastic, dar cu strălucire de metal preţios. Creştinii le folosesc frecvent: acasă, la birou sau în maşină. Ele au menirea de a crea o familiaritate, de a aminti de lumea spirituală şi de Dumnezeu. Ele ar fi cele care sunt menite să Îl coboare pe Dumnezeu mai aproape de om, în propria casă, la locul de muncă sau în călătorie. Lucru care, în sine, nu e tocmai rău.

Aceiaşi creştini practicanţi, de cele mai multe ori cu intenţii justificate şi sincere, au tendinţa de a se implica în amenajarea lăcaşului de rugăciune şi de *a-şi face simţită* implicarea prin dăruirea anumitor obiecte, cel mai adesea obiecte de cult sau obiecte decorative. Prin acestea din urmă, îşi pot face apariţia în biserică forme şi străluciri de tip kitsch.

Kitsch-ul, ca stare de spirit, dar şi ca manifestare în obiecte, este mai degrabă nespecific şi, uneori, chiar contradictoriu vieţii spirituale şi valorilor transmise de Biserică. Într-adevăr, în mediul familial, în sfera personală, acele obiecte mărunte pot induce o familiaritate, o apropiere, o picătură de divin în lumea profană, percepută ca benefică. Dar cu condiţia de a nu ne opri aici. Este necesar să se meargă mai departe, să se vadă dincolo de acele obiecte, dincolo de forma lor sclipitoare şi de materialul lor comun. E necesar să căutăm momentele de linişte în care să medităm, într-un mod simplu, la Dumnezeu şi la lucrarea Sa cu noi, în care să ne rugăm şi să ne gândim la aproapele sau în care să citim din Sfânta Scriptură ori din alte cărţi ziditoare. Nemaivorbind de faptul că este esenţial ca efortul spiritual personal, de acasă, să fie periodic conjugat cu rugăciunea împreună, în cadrul bisericii.

În această privinţă, spaţiul bisericii, ca spaţiu care găzduieşte Biserica vie, formată din credincioşi, se cuvine a prefigura Împărăţia Cerurilor şi a fi loc al sfinţirii pământeşti, care să Îl comunice prin tot ceea ce este pe Dumnezeu, oamenilor. Prin slujba sfinţirii, locaşul de cult, împreună cu elementele sale componente, este scos din uzul comun, strict cotidian, şi aşezat într-un nou cadru, liturgic, sacru. Orice lucru din biserică, fie că vorbim de forma ei, de pictura ce o împodobeşte sau de celelalte elemente, are menirea de a vorbi despre cele duhovniceşti, despre cele ale Împărăţiei, nicidecum de a vorbi despre ele însele. Cele din biserică nu se cuvine a obosi ochiul şi sufletul prin supraaglomerare, nici a atrage atenţia spre ele însele, prin lumini stridente şi culoare, şi nici a avea un grad mare de perisabilitate, pe fondul dorinţei de *rapid* şi cât mai *accesibil*. În acest sens, elementele şi manifestările kitsch ar putea fi asemănate cu neghina, care, deşi seamănă cu grâul, nu hrăneşte şi nu însoţeşte sufletul cu adevărat pe calea lui spre Dumnezeu. Kitsch-ul se poate regăsi în obiecte, dar şi în acţiuni prin care se doreşte insistent să se atragă atenţia asupra ceva: iluminat insistent şi nepotrivit, decorare excesivă, amplificare sonoră deranjantă, cu efecte de ecou artificial, care depăşeşte cu mult spaţiul curţii bisericii.

Locaşului de cult, spaţiilor bisericeşti, dar şi locurilor de rugăciune privată, din caselor creştinilor, le este proprie mai degrabă simplitatea, bunul gust, liniştea „vizuală" şi acustică şi, în general, toate acele caracteristici ale locului care *se lasă* umplut de Duhul Sfânt.

Liturghia, izvor şi criteriu al misiunii ortodoxe

Într-un articol anterior precizasem că, încă de la început, misiunea creştină a avut ca obiective: 1. *predicarea Evangheliei*; 2. *stabilirea de „Biserici locale"*; 3. încorporarea în Hristos; 4. *necesitatea internă a misiunii* pentru fiecare credincios în parte şi pentru întreaga Biserică. Toate acestea pun în discuţie locul şi rolul Sfintei Liturghii în concretizarea misiunii, căci nu întâmplător unul dintre primele acte pe care misionarii le-au înfăptuit au vizat traducerea în limba indigenă a Scripturii, respectiv a textului Liturghiei şi, mai târziu, a principalelor cărţi de cult.

Tot aşa cum s-a vorbit de centralitatea Liturghiei în viaţa Bisericii, ar trebui să se vorbească şi despre centralitatea Liturghiei în misiune. Pe de altă parte însă, au fost voci, chiar din rândul Ortodoxiei, care au vorbit de o „criză liturgică". Pr. Alexander Schmemann a atras cel mai virulent atenţia asupra acestui aspect, legându-l şi de eşecul misiunii ortodoxe astăzi.

Teologia liturgică nu este o teologie care are Liturghia ca propriul său obiect de studiu, ci este încercarea de a înţelege scopul teologiei însăşi prin participarea la Liturghie (A. Schmemann 2002: 45-75). O abordare care are Liturghia ca obiect al ei mai întâi dezvoltă o teologie a cultului, apoi încearcă să facă Liturghia conformă cu aceasta prin mijloacele reformei liturgice. Părintele Schmemann argumentează că teologia liturgică prioritar se bazează pe Liturghia dinamică: „Faptul că Liturghia este acea totalitate vie şi acea experienţă universală a credinţei Bisericii, este adevărata sursă a teologiei, condiţia care o face posibilă" (A. Schmemann 1969:219). Astfel teologia nu este o chestiune de simple interpretări individuale, ci mai degrabă se ridică din şi este făcută posibilă prin experienţa comună a Bisericii.

În istoria Bisericii a apărut însă o mutaţie nefericită: deşi o mare parte din viziunea creştină a relaţiei dintre lume, Biserică şi împărăţie mai poate fi regăsită încă în cadrul liturgic, aceasta nu mai este înţeleasă şi trăită aşa cum era în Biserica primară. O anumită pietate s-a pierdut, *lex orandi* a încetat să mai fie în legătură directă şi strânsă cu *lex credendi*. De aici şi o pierdere a sensului teologico-liturgic autentic şi profund: Pr. Schmemann afirma că *„limbajul Bisericii, în adânca semnificaţie atotcuprinzătoare a cuvântului, nu este auzit sau înţeles de către om şi societate, limbajul care include texte şi rituri, întregul ritm şi întreaga structură a cultului. Pentru că omul a adoptat un alt mod de a privi la el însuşi şi la viaţa sa, şi acesta îl face cu adevărat orb şi surd la Liturghia la care el este prezent cu supunere"* (A. Schmemann 1964:176).

Liturghia ortodoxă cere de la credincioşi să participe pentru a face parte deplin din ceea ce înseamnă ea. O asemenea participare dinamică implică ritm, cântare, mişcare, ritual, mâncare şi băutură. (Prin contrast, gândirea teologică modernă a încercat să abandoneze o asemenea participare liturgică dinamică şi a căutat mai mult formele gândirii abstracte şi uneori chiar străine de natura şi spiritul teologiei.) Realizarea acestui fapt poate fi influenţată printr-o reconcentrare pe „dimensiunea personală a Ortodoxiei". „Convertirea şi credinţa sunt întotdeauna personale" (A. Schmemann, 1965:191), persoana este cea care primeşte dragostea şi harul mântuitor al lui Dumnezeu.

În ce fel influenţează însă lucrarea misionară o corectă percepere a naturii şi rolului cultului creştin? Plecând de la textul scripturistic „că puţin aluat dospeşte toată frământătura" (I Cor 5, 6), Schmemann sublinia următoarele: La fel cum Iisus Hristos a predicat mulţimilor, dar a petrecut o mare parte a timpului său învăţându-i pe cei doisprezece ucenici, la fel şi noi suntem chemaţi să urmăm acest tipar. „Dacă doar o mână de bărbaţi şi femei vor descoperi dulceaţa cunoaşterii lui Dumnezeu, se vor întâlni să citească şi să înţeleagă Evanghelia, să aprofundeze viaţa lor spirituală – noi nu am muncit în zadar" (*Ibid*., 191).

Dar au existat, de asemenea, întotdeauna persoane care au trăit cu adevărat creştinismul. Biserica Ortodoxă trebuie să se întoarcă de la preocupările cu „modul american de viaţă" (adică unul de factură secularizată) şi să se concentreze pe acţiunea de a da posibilitatea membrilor acesteia de a pune în discuţie ipotezele seculare care includ „căsătoria şi sexul, eticile profesionale şi divertismentul... chiar întreaga viaţă" (*Ibid*., 181). O asemenea reorientare poate avea loc numai atunci când clerul însuşi trece de la raportul cu aspectul extern la concentrarea pe aspectul intern şi de la raportul cu poporul abstract la

persoane concrete. Reducţia secularistă va continua să îmbolnăvească Biserica atâta timp cât şi clerul şi laicii au de-a face cu „generalul" şi „comunul", mai degrabă decât cu particularul şi personalul. Teologia nu trebuie să fie înrădăcinată în general şi abstract, ci în concret şi personal, care includ mai presus de toate Liturghia. Totuşi, deplasarea accentului dinspre general spre personal nu înseamnă că creştinismul este limitat la mântuirea personală sau individuală. Dimpotrivă, „orizontul acestuia este într-adevăr cosmic şi universal, el îmbrăţişează în viziunea sa întreaga creaţie şi totalitatea vieţii, el a fost întotdeauna predicat şi crezut ca mântuire a lumii. Aceasta înseamnă numai că mântuirea lumii este anunţată şi, într-un anumit sens, încredinţată fiecărei persoane, este făcută o vocaţie personală şi responsabilitate şi depinde în cele din urmă de fiecare persoană... Întreaga lume este dată – într-un mod unic – fiecărei persoane, şi astfel, în fiecare persoană, aceasta este mântuită sau piere" (A. Schmemann 1966:5).

Acest orizont cosmic al mântuirii şi vocaţiei personale este făcut cunoscut în interiorul contextului Bisericii, care are ca şi centru al său celebrarea Liturghiei sau cultul (vezi A. Schmemann 2006; 2012). „Bisericii noastre nu trebuie să-i fie ruşine de identificarea ei cu Liturghia... pentru că Liturghia a fost întotdeauna experimentată şi înţeleasă în Biserica noastră ca intrarea oamenilor în comuniunea cu realitatea Împărăţiei lui Dumnezeu, ca acea experienţă a lui Dumnezeu, Care singur face posibil orice – orice acţiune, orice luptă" (A. Schmemann 1965:188).

Pentru a înţelege şi mai bine relaţia Biserică – Liturghie – misiune, vom face câteva remarci pe seama sintagmei „Liturghia după Liturghie" – în opinia noastră, una dintre cele mai semnificative contribuţii aduse de teologii ortodocşi la dezvoltarea unei teologii misionare în sec. al XX-lea. Numele de care se leagă această sintagmă sunt cele ale arhiep. Anastasios Yannoulatos, respectiv ale pr. Ion Bria.

Celebrarea liturgică reprezintă baza lucrării generale a Bisericii, arăta arhiep. Yannoulatos. Epicleza euharistică trebuie extinsă de creştini către întreaga creaţie, iar în acest mod, Cincizecimea este trăită mereu în Biserică, nu în sens exclusivist, ci ca misiune către întreaga lume. Celebrarea liturgică şi slujirea sunt conectate asemenea celor două faze ale unei respiraţii: inspiraţia şi expiraţia. Ele se îndreaptă către lume chiar în sensul unei Sfinte Liturghii: „După Sfânta Liturghie din biserică, o nouă liturghie începe pe altarul realităţii de zi-cu-zi, o liturghie ce trebuie înfăptuită de fiecare credincios" (A. Yannoulatos 2010:151).

La rândul său, pr. Bria sublinia cu tărie relaţia indisolubilă dintre Biserică, misiune şi Sfintele Taine (în special Sfânta Euharistie). Întemeierea Bisericii prin pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime a revelat şi calitatea misionară a Liturghiei. Cultul liturgic ca întreg este o formă evidentă de mărturie şi misiune. Începând de la Cincizecime şi până la Parusie, slujirea liturgică revelează pe Hristos Cel înviat şi vesteşte venirea Împărăţiei Sfintei Treimi. Altfel spus, Euharistia dă acces la viziunea Împărăţiei lui Dumnezeu, făgăduită ca înnoire finală a creaţiei, fiind astfel pregustarea acesteia. Formulele „Cu pace să ieşim!" din Liturghia bizantină şi „Ite, missa est!" din misa romană marchează simbolic şi sacramental „trimiterea" credincioşilor în lume. În acest moment nu are loc „ieşirea" Bisericii, ci „intrarea" ei în lume. Astfel are loc trecerea într-un alt mod de liturghie, care este „Liturghia" după Liturghie. Este trecerea de la duminică, ziua domnească, la zilele săptămânii (I. Bria 1996).

Întrucât aceste aspecte le-am enunţat şi atunci când am avut ocazia să prezentăm, succint, gândirea celor doi teologi misionari amintiţi mai sus, ne oprim aici cu consideraţiile noastre. Într-un număr viitor vom expune însă modul în care se concretizează lucrarea sacramental-misionară a Bisericii la nivelul parohiei – ca „Biserică locală" –, respectiv la rolul pe care îl au în desfăşurarea acestei lucrări deopotrivă clericii şi laicii.

Bibliografie selectivă:

A. Schmemann, *Introducere în teologia liturgică*, trad. Vasile Bârzu, Sofia, Bucureşti, 2002; Idem, „Debate on the Liturgy: Liturgical Theology, Theology of Liturgy and Liturgical Reform", *SVTQ* 13 (1969), nr. 4, p. 217-244; Idem, „Problems of Orthodoxy in America. II. The Liturgical Problem", *SVTQ* 8 (1964), p. 164-185; Idem, „Problems of Orthodoxy in America. III. The Spiritual Problem", *SVTQ* 9 (1965), nr. 4, p. 171-193; Idem, *Biserică, lume, misiune,* trad. Maria Vinţeler, Reîntregirea, Alba Iulia, 2006; Idem, *Euharistia, Taina Împărăţiei*, trad. Boris Răduleanu, Sophia, Bucureşti, 2012; Idem, „The Secularist Reduction of the Person", *The Orthodox Church* 8 (1966), nr. 2, p. 5; A. Yannoulatos, *Mission in Christ's Way. An Orthodox Understanding of Mission,* Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts/World Council of Churches Publications, Geneva, 2010; I. Bria, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică şi mărturie creştină – azi*, Athena, Bucureşti, 1996.

Ciprian Iulian TOROCZKAI

Goana epuizantă după noi înșine

O abordare (pseudo)fenomenologică a conștiinței superstițioase (II)

Ca și când n-ar fi de ajuns incertitudinea, lumea este din ce în ce mai grăbită. Știu, nu spun un lucru nou, însă poate că motivul pentru care spun că lumea se grăbește va părea nou. De ce spun că se grăbește lumea? Pentru că, fiind nevoită să existe pe cel puțin două planuri și, în același timp, pe niciunul, lumea nu mai este interesată de cauzele reale și ultime ale lucrurilor. Începând de la filosofia antică, în cadrul căreia se problematiza temeiul ultim al existenței, și până la psihanaliză, care căuta resorturile profunde ale psihicului – atât de profunde, încât Jung spunea că, pentru a vorbi despre acestea, ar trebui să facă metafizică –, omenirea a fost preocupată de găsirea cauzei lucrurilor, incluzând în categoria acestor lucruri și cosmosul, lumea, omul, comportamentele umane etc. Și de fiecare dată toate încercările de a găsi cauze trimiteau spre o Cauză a cauzelor. Azi, nu. De ce? Pentru că, vitezele la care se perindă evenimentele și, odată cu ele întreaga existență umană, sunt amețitoare. Singura cauză la care mai poate ajunge astăzi omul, după o epuizantă goană printre cele ale lumii, este el însuși. Care *el însuși*? Acel *el însuși* spectator al vieții, care trece grăbită prin fața lui fără s-o poată opri sau încetini măcar [Olaf Koob, *Pripeală și Plictis. În căutarea sensului vieții,* trad. de Diana Sălăjanu, Ed. Univers enciclopedic gold, Triade, București, 2012, p. 85].

Așa încât, putem spune că, începând cu deconstructivismul, oamenii nu mai caută cauze, ci le creează ei înșiși. Cum? Prin punerea de acord asupra lor [John D. Caputo, Gianni Vattimo, *După moartea lui Dumnezeu,* trad. din limba engleză de Cristian Cercel, Ed. Curtea Veche, București, 2008, p. 63]. Acest acord ar putea fi un lucru bun, însă ceea ce este paradoxal abia acum urmează. Oamenii nu se prea mai pot pune de acord asupra lucrurilor, care, culmea, se încăpățânează să aibă totuși cauze, însă individuale, autonome, ceea ce nu lasă loc pentru comunicare și acord. În Cartea Psalmilor, această lipsă a acordului între diferitele concepții referitoare la Cauza existenței este văzută ca un rezultat al lipsei de credință în Dumnezeu și chiar al urii împotriva lui Dumnezeu, manifestată prin nerecunoașterea Lui drept Cauză a tuturor cauzelor. „Și s-au făli cei ce Te urăsc pe Tine în mijlocul locului de prăznuire al Tău, pus-au semnele lor drept semne" (Ps 73, 5). Se spune atât de sugestiv aici că omul instituie semnele/cauzele lui drept cauze general valabile, fără a ține seama de Dumnezeu, pentru multă vreme Cauza necauzată a întregii existențe, așa cum afirmă și Tradiția bimilenară a Bisericii.

Astfel, din graba omului de a găsi sau de a (se) institui (pe) el însuși ca reper(e), iau naștere superstițiile. De fapt, dacă am dori să fim foarte preciși, am spune superstiție, deoarece este una singură: întâlnirea omului cu sine însuși, după ce s-a autoidolatrizat, peste tot în lume. Omul – al cărui psihic, așa cum afirmă psihologia, nu este omogen și unitar, ci foarte divizat și fragmentat [James Hollis, *De ce oamenii buni săvârșesc fapte rele,* trad. de Laura Fota, Ed. Trei, București, 2009, p. 12] – își proiectează în mod individual propriile iluzii, sentimente, speranțe și angoase, în elementele lumii, și așteaptă răspuns de acolo. Culmea este că el are impresia că și primește acel răspuns pe care îl așteaptă.

Este un circuit închis în care nu mai are loc nici Dumnezeu, nici alți oameni, deoarece singurul scop al omului este captarea cu orice preț a plăcerii și scăparea de orice durere. Și acest lucru poate fi dobândit doar într-un singur mod: punându-se pe sine însuși în locul lui Dumnezeu, al celorlalți oameni, al lucrurilor și, de ce nu, poate chiar și în locul său. Efectele pe care le are fiecare întâlnire a ta cu tine însuți în mereu alte și alte roluri, în mereu alte și alte situații, par să îți confere certitudinea că există *ceva* care îți răspunde, ceva care îți vorbește, ceva care îți oferă sprijin. Dar, nu mulți sunt cei care realizează că, de fapt, sunt într-o iluzie personală în care i-au inclus fortuit pe toți ceilalți. Iluzia este aceea că, printr-o raportare superstițioasă la existență, omul (re)găsește ceea ce a pierdut datorită înstrăinării sale. Astfel, el are sentimentul că Îl găsește pe Dumnezeu, pe ceilalți oameni, că se regăsește pe sine, fapt pentru care, de multe ori, văzând predilecția pentru lucruri și pentru bani a omului de azi, o calificăm, poate, drept lăcomie. Or, omul, după cum s-a văzut, nu a pierdut doar lucruri, a pierdut mult mai mult. Golul lui interior este mult prea mare pentru a putea fi împlinit doar cu ofertele destul de sărace ale unei lumi în agonie. De aceea, el are tendința să adauge lucrurilor mereu ceva în plus, ceva ce ia din altă parte, ceva de care s-a înstrăinat demult, crezând că își este suficient el însuși, ceva care să îi dea sens.

Ne situăm, prin cele expuse, într-o perspectivă caracterizată de o pronunțată amprentă a conștiinței superstițioase a omului, un om marcat de urgența unei existențe în criză. Această amprentă tinde să se generalizeze și să pună stăpânire, din păcate, chiar și pe sufletele unora dintre credincioșii care, conștienți de faptul că sunt „preoție împărătească și neam sfânt" [Molitfelnic, *Rugăciunea de sfințire a apei*] sau popor al lui Dumnezeu, își arogă dreptul de a se exprima în numele și în locul preoției sacramentale. Este forma în care dilema deciziei personale, legată de lumea din care alegi să faci totuși parte, se manifestă în cadrul spațiului eclesial.

Astfel, constatăm că avem în spațiul Bisericii o mulțime de *sfătuitori* – și mai ales sfătuitoare – cu mină super-cuvioasă și gata oricând să dea povață *duhovnicească* în orice împrejurare neduhovnicească în care ar fi nevoie întâi și-întâi de puterea sfințitoare a preoției sacramentale. O serie de practici și de obiceiuri care fac parte din repertoriul acestor „babe" de vocație nu pot fi eradicate decât cu tact și multă, multă răbdare de către preot, care – dacă nu cumva se complace în a le da apă la moară, din știe el ce motive personale – nu are alt mijloc de a interveni decât să afirme, să explice, dar mai ales să aplice, iară și iară, învățătura cea dreaptă a Bisericii, care are rolul de a elibera omul de superstiții, iar nu pe acela de a-l subjuga lor.

Din acest motiv, am dori să subliniem importanța marilor dascăli și păstori de suflete ai Bisericii noastre, atât de-a lungul istoriei neamului românesc, cât și în prezentul acesta confuz pe care îl traversăm. Rolul lor a fost și este acela de a ajuta poporul să discearnă în privința autenticelor trăiri și atitudini ce caracterizează viața religioasă și, totodată, de a-l îndemna să se manifesta ca preoție universală printr-o atitudine fermă de apărare a credinței celei adevărate și de raportare sănătoasă la Tradiția bimilenară a Bisericii, descurajând pseudo-credințele și pseudo-practicile cu tentă misticoidă bolnavă. Devierile superstițioase pot apărea, din păcate, chiar și în legătură cu acești mari părinți duhovnicești și păstori de suflete, existând în permanență tendința ca, fie din timpul vieții lor, fie după ce ei au trecut la cele veșnice, mesajul evanghelic pe care l-au transmis lumii și misiunea pe care au desfășurat-o în și pentru Biserica lui Hristos să fie contrafăcute sau denaturate din varii motive, parte voluntare, parte involuntare.

Dincolo de toate cele afirmate, ar trebui să se aibă în vedere încă un fapt important, și anume, că există și efecte personale nedorite ale acțiunilor necugetate de acest tip și ale acestor moduri deviante de a crede. În primul rând, o consecință patologică pentru credinciosul încă insuficient așezat în cadrele Tradiției Bisericii poate fi considerată trecerea de la real la ireal. Sub imperiul trăirilor de tip mistic despre care vorbeam mai sus, „realitatea naturală, această temelie a simțului comun, pierde caracterul realității tangibile, dobândind pe acela de nălucire, de joc al imaginației sau, în cazul cel mai bun, de simbol al unei adevărate realități *nevăzute.* Datorită credinței exaltate, irealul devine mai puternic decât realul și, astfel, absurdul și aberantul devin trăiri permanente care produc plăcere și beatitudine" [Ion Mânzat, *Psihologia credinței religioase. Transconștiința umană,* Ed. Știință & Tehnică, București, 1997, p. 200]. Cercul vicios al căutării plăcerii și al fugii de durere despre care vorbea Sfântul Maxim Mărturisitorul se aplică și în acest caz.

O altă consecință a unei vieți marcate de o accelerație neobișnuită ar fi aceea că, „cu cât crește viteza, cu atât crește vidul lăuntric. Din cât ești mai la zi și mai departe de tradiție, dintr-atât se amplifică dezrădăcinarea, dezorientarea, deznădejdea (...) Devii tot mai artificial, mai înstrăinat de sine, mai dezarticulat, și ești tot mai departe de bucuriile firești, de naturalețe, de împăcarea interioară" [Dan C. Mihăilescu și Ciprian Măceșaru în dialog epistolar, *Despre nerăbdarea de a fi răbdător,* Ed. Humanitas, București, 2014, p. 10]. Din acest motiv, conștiința superstițioasă se manifestă, pe de o parte, ca o tendință magică de instrumentalizare a divinității, ce trădează lipsa de răbdare generată dintr-o insuficientă credință și o nădejde lipsită de conținut; o încercare de a lua totul pe cont propriu. Este efectul narcisismului și al egolatrismului despre care am vorbit ceva mai sus și care, din dorința de a deține atotputernicia, sfârșește în deznădejde, în disperare, și nu face decât să ofere celor care, fără conștiință și scrupule, știu să aranjeze lucrurile în favoarea lor, victime sigure. Pe de altă parte, într-o dimensiune a așteptării răbdătoare sau a răgazului dătător de echilibru sufletesc [Olaf Koob, *op. cit.*, p. 28], nu poate fi vorba despre niciun fatalism, chiar dacă, la prima vedere, am putea crede că este o atitudine cvasi-generală de resemnare a românului de rând. Mai degrabă, ar trebui să lecturăm în această atitudine o neîncredere sănătoasă a omului în propriile sale puteri și convingerea lui că succesele repurtate în orice plan existențial nu i se datorează în exclusivitate, ci sunt rodul eforturilor făcute de el cu sprijinul permanent al divinității [Mircea Flonta, *Ce înseamnă să fii un bun creștin? O privire critică asupra mentalității religioase din România de astăzi,* în volumul intitulat *Religia și societatea civilă,* coordonat împreună cu Hans-Klaus Keul și Jörn Rüsen, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005, p. 189].

E drept, sentimentul care îi animă pe superstițioși este acela al unei certitudini care dă putere. Însă în Cartea psalmilor apare o atenționare care ar trebui să fie îngrijorătoare: „Înmulțitu-s-au slăbiciunile celor ce aleargă după alți dumnezei" (Ps 15, 4). Nu amintim acest lucru pentru a speria pe cineva, ci doar pentru a conștientiza și pentru a fi știut. Concepția infantilă a superstițiosului, că el însuși este cauza existenței, îl determină să nu mai țină seama de nimic. De ce? Pentru că nu poate. Pentru că, așa cum atenționează și Liviu Pleșca, „individul fără credință în Dumnezeu, oricât de inteligent ori educat ar fi, nu are capacitatea de a recunoaște modul cum sufletul lui se pervertește. Efectul este o degenerare treptată, lentă, dar sigură. (...) Degenerarea este atât de fină și de lentă, încât de-abia când omul este căzut în sclavia patimilor grele și vrea să scape de ele, își dă seama că este prea târziu" [Liviu Pleșca, *Știința răului. Degenerarea indivizilor și popoarelor,* Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p. 110].

Din acest punct de vedere, este extrem de interesant și ceea ce spune psihanalistul austriac Otto Rank, unul dintre elevii lui Sigmund Freud, cu privire la modul în care caută omul viața veșnică sau nemurirea. Referindu-se la piesa *Faust,* a lui Goethe, Rank spune că „Faust a încercat inițial să câștige nemurirea cu ajutorul alchimiei și astrologiei, științele secrete ale *magiei negre* și al științelor legitime ale epocii lui Goethe; dar el a devenit un captiv al diavolului, căruia îi plătise deja cu propria viață. Acest pact cu diavolul simboliza încercarea individului de a-și asigura stăpânirea propriului suflet prin renunțarea la comunitatea colectivă, spirituală, de dragul plăcerii sale imediate" [Otto Rank, *Psihologia și sufletul. Un studiu despre originea, evoluția și natura sufletului,* trad. din germană de Simona Tudor, Ed. Herald, București, 2010, p. 96].

Desigur, am putea face uz de o cazuistică bogată în domeniul superstițiilor, însă scopul nostru este acela de a scoate în evidență modul în care o conștiință cu tentă superstițioasă tinde să se generalizeze – fără, însă, să putem spune că un popor întreg sau chiar credincioșii unei biserici suferă în masă de pe urma acestui tip de conștiință, cu o funcționare păguboasă din punctul de vedere al păstrării unei nădejdi sănătoase și de suflet mântuitoare – afectându-i destul de mult doar pe aceia care nu sunt destul de preocupați de trăirea în duh autentic a credinței propovăduite de Biserică.

Din păcate, persoanele care sunt înclinate spre un comportament generat de o conștiință superstițioasă sunt foarte greu sau, poate, chiar imposibil de consiliat, de călăuzit, de îndrumat spre o unificare a propriilor suflete, spre o sănătate duhovnicească lucrătoare, deoarece ele trăiesc în ele însele o dureroasă fragmentare, fragmentare pe care o putem constata cu regret și în societatea în care trăim.

Un lucru am putea totuși să facem. Să ne amintim ca, măcar din când în când, să ne rugăm și pentru ei.

Pr. Vasile GAFTON

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

6 decembrie – PS Sa a săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi în Biserica cu hramul „Sf. Ier. Nicolae" din Făgăraş, prot. Făgăraş I.

12 decembrie – PS Sa a asistat la Sf. Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

14 decembrie – Împreună cu IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, PS Sa s-a aflat la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, unde obştea de monahi i-a colindat pe cei doi ierarhi.

16 decembrie – A participat, alături de IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, în Catedrala Mitropolitană, la tradiţionalul Concert de colinde al corului Facultăţii de Teologie „Sf. Andrei Şaguna" din Sibiu.

18 decembrie – PS Sa a primit grupuri de colindători.

20 decembrie – A săvârşit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Şelimbăr, prot. Sibiu. De asemenea, înconjurat de un numeros sobor de preoţi şi diaconi, a săvârşit slujba de înmormântare a pr. Cornel Albu. Cu acest prilej a împărtăşit celor prezenţi cuvânt de mângâiere.

21 decembrie – A primit grupuri de colindători.

22 decembrie – A primit grupuri de colindători.

23 decembrie – A participat la şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

25 decembrie – A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat un cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi în Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu. Seara, împreună cu IPS Părinte Laurenţiu şi cu preoţii din municipiul Sibiu, a slujit Vecernia în Catedrala Mitropolitană.

26 decembrie – A săvârşit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană „Sf. Treime" din Sibiu, rostind un cuvânt de învăţătură. Seara, a fost prezent, alături de IPS Părinte Laurenţiu, în Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Sâmbăta de Sus, la un concert de colinde tradiţionale susţinut de Ceata de feciori din localitate.

27 decembrie – A săvârşit Sf. Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus şi a adresat credincioşilor prezenţi cuvânt de folos duhovnicesc.

31 decembrie – A săvârşit, în Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu, rânduiala Slujbei din noaptea trecerii dintre ani. Cu acest prilej, a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Arhid. Chiril SOCACIU

METAFIZICA ŞI TEOLOGIA MUZICII (II)

2. Pitagora şi muzica

Pentru filosoful din Samos, esenţa realităţii se reduce la raporturile aritmetice, numărul fiind de fapt acel principiu al lucrurilor (arhe) pe care-l căutau, în general, filosofii presocratici.

Totul vibrează în univers, de la corzile vocale ale animalelor raţionale şi necunoscătoare până la cosmos. Vibraţia înseamnă sunet, a cărui înălţime pe scara muzicală este dată de numărul mai mic sau mai mare de vibraţii. De altfel, Pitagora a avut această intuiţie genială, plimbând degetele pe un instrument cu o singură coardă (monocord). În cazul în care vibrează două coarde, una fiind de două ori mai lungă decât cealaltă, coarda mai scurtă va da un sunet mai înalt. Cel mai înalt sunet produs de coarda scurtă va fi în octavă, în raport cu sunetul cel mai jos produs de coarda dublă.

Dacă lungimea corzilor este în raport de 3/2, vom avea cvinta, în timp ce un raport de 4/3 va da cvarta. Odată descoperite aceste intervale, s-a stabilit gama diatonică greacă ale cărei note au fost numite ut (devenit, în sec. XVII, do), re, mi, fa, sol, la, si, de către călugărul benedectin Guido d'Arezzo (997-1050), după numele primei silabe ale unui imn religios [Ut quaeant laxis /Rezonare fibris /Mira gestorum /Famuli tuorum /Solve polluti / Labii reatum /Sancte Iohannes], ceea ce a culminat la sfârşitul Evului Mediu cu introducerea gamei majore cu intonaţie justă. Prin urmare, muzica are profunde legături cu matematica, mai ales atunci când e vorba de procedee armonice (suprimări de sunete în acorduri, acorduri de septimă dominantă, alteraşii coborâtoare, modulaţii etc.).

3. Excurs istoric

De la foşnetul firelor de trestie lovite de vânt, de la loviturile între pietre sau între lemne, din Paleoliticul Mijlociu prin care omul primitiv îşi manifesta recunoştinţa faţă de zei, la tehnica lui Bach sau Beethoven, este o cale lungă şi laborioasă.

După secole de monodie (cântare pe o singură voce), se dezvoltă polifonia, care ajunge la apogeu în secolul al XVI-lea prin compozitori franco-flamanzi şi italieni: Machaut, Ockeghem, Dufay, Lasso, Marenzio sau Palestrina.

În perioada preclasică (sec. XVII şi primele decenii ale sec. XVIII) se trece la stilul armonic şi, implicit, la sistemul tonal major-minor. Compozitori ca Monteverdi, Vivaldi, Corelli combină cântul vocal cu cel instrumental, dezvoltând astfel un nou gen muzical: **opera.**

În epoca clasică – pregătită de Bach şi Handel –, compozitori precum Haydn, Mozart, Beethoven vor contura structura sonatei, simfoniei şi cvartetului.

Romanticii Schubert, Weber, Schumann, Chopin, Berlioz, Liszt sau Wagner dau frâu liber lirismului şi impulsurilor dionisiace. Schönberg instaurează dodecafonismul. Neoclasicismul reprezentat de Ravel, Stravinski, încearcă să menţină legătura între contemporaneitate şi tradiţia muzicală. Enescu, Bartok, Janacek şi Szymanovschi inserează în compoziţiile lor teme din folclor [Vezi George Bălan, *Sensurile muzicii*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1965, p. 7-10].

4. Muzică şi filozofie

Muzica a fost îndeobşte definită ca o artă a sentimentelor şi emoţiilor, deşi dacă trecem dincolo de această combinatorică sonoră, care ne procură momente contemplative şi stări extatice, făcând uz de facultăţile noastre intelectuale, cognitive, vom sesiza un alt palier mai profund al acestei arte, şi anume capacitatea muzicii de a genera stări reflexive, de a produce efectiv idei.

Trebuie să amintim faptul că inclusiv filosofi abili speculativi, geniali, precum Kant sau Hegel, au ratat dimensiunea cognitivă, filosofică a muzicii, de vreme ce considerau că, vorbind doar prin intermediul „senzaţiilor pure", muzica este un atribut exclusiv al sufletului, al sentimentului, nefiind capabilă de conţinuturi intelectuale. [Immanuel Kant compară efemeritatea hedonismului muzical cu efectul unei batiste parfumate. Mirosul ei este puternic şi molipsitor, însă dispare repede.]

E adevărat, compozitorul nu poate opera direct cu instrumentele logicii, ontologiei sau gnoseolgiei însă limbajul muzical permite sugerarea unor teme care aparţin acestor domenii filosofice. De asemenea, muzica poate inspira ataşarea de valorile umane eterne: bine, adevăr, frumos [Vezi George Bălan, *Muzica şi lumea ideilor*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1973, p. 13].

E greu de acceptat faptul că marii compozitori, precum Beethoven, Chopin, Brahms, Ceaikovski sau Mahler, şi-ar fi creat simfoniile, sonatele, cvartetele de dragul unor arabescuri sonore care să încânte doar auzul, fără să fie animaţi şi fără să vizeze o dimensiune ideatică nobilă şi profundă [*Ibidem*, p. 20].

Muzica nu este numai emoţie estetică, sentimentalism dulceag, divertisment facil, euforie auditivă, hedonism ritmic, aşa cum considera un personaj al lui Caragiale, care spunea că „muzica este ceva ce gâdilă plăcut urechea". Muzica mare este invitaţie la reflecţie, e relevaţie sonoră a sentimentelor ultime ale fiinţei, e interogaţie metafizică, e un mod de gândire care înlocuieşte conceptul cu sunetul, e metamorfoză, e epifanie.

Nu întâmplător, muzica lui Bach a fost asociată cu sistemul monadelor al lui Leibniz, cu filosofia Kantiană sau cu etica lui Spinoza [*Ibidem*, p. 52].

Compozitorul este deopotrivă poet şi filosof, el nu manifestă niciun fel de veleităţi de a rivaliza cu un Kant sau Hegel, şi iată că, totuşi, de sub pana sa, ies adevărate relevaţii asupra omului şi naturii, vieţii şi morţii, existenţei şi destinului [*Ibidem*, p. 56].

Acesta este de altfel şi motivul pentru care Schopenhauer a modificat definiţia leibniziană a muzicii din: „Muzica est exercitium aritmeticae occultum nescientis se numerare animi" [„Muzica este un exerciţiu de aritmetică ocult, în care spiritul nu ştie că numără"] în „Musica est exercitium metaphisicae occultum nescientis se philosophare animi" [„Muzica este un exerciţiu metafizic ocult, în care spiritul nu ştie că filosofează"].

Nu de puţine ori, ideile marilor folosofi au influenţat muzica clasică. De pildă, Wagner citeşte lucrarea lui Schopenhauer: „Lumea ca voinţă şi reprezentare" cu un an înainte de a scrie „Tristan şi Isolda". Pesimismul debordant din această operă, ca şi ascetismul viziunii din Parsifal datorează mult filosofiei schopenhaueriene. De asemenea, gândirea lui Nietzsche a influenţat Simfonia a III-a a lui Mahler şi poemul simfonic „Aşa grăit-a Zarathustra" a lui Richard Strauss.

Pe lângă operele cu profund conţinut reflexiv, cum sunt de pildă cele care aparţin lui Bach, Beethoven, Mozart, Wagner, Mahler, Debussy, Enescu sau Bartok, există şi opere mai accesibile, mai terestre, care-şi propun să facă mai agreabilă viaţa oamenilor. Din această categorie fac parte compozitori onorabili (chiar dacă nu s-au ridicat la altitudinea lui Bach sau Beethoven): Grieg, Rahmaninov, Gounod sau Puccini [Vezi George Bălan, *Muzica şi lumea ideilor*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor, Bucureşti, 1973 , p. 87].

Lector Dr. Vasile CHIRA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Praznicul Bobotezei la Sibiu

Praznicul Botezului Domnului din acest an a adunat sute de credincioşi la Catedrala mitropolitană din Sibiu, unde Sfânta Liturghie a fost oficiată de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi format din slujitori ai locaşului de cult şi cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna". La slujba religioasă au participat reprezentanţi ai autorităţilor centrale şi judeţene, precum şi numeroşi oaspeţi veniţi să se împărtăşească din harul şi binecuvântarea pogorâte peste credincioşi la acest mare praznic numit şi Epifanie, sau Arătarea Domnului. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane, iar la final, comisarul-şef al Inspectoratului Judeţean de Poliţie, Tiberiu Ivancea a primit din partea ierarhului distincţia „Crucea şagunianã pentru laici", ca apreciere a eforturilor depuse de instituţia menţionată pentru păstrarea ordinii şi siguranţei publice în comunitatea sibiană.

Peste 13.000 de litri de agheasmă

Praznicul Bobotezei a continuat în Piaţa Mare din Sibiu, unde preoţii din oraş au venit pe scena amenajată aici pentru a oficia slujba aghesmei mari alături de IPS Mitropolit Laurenţiu şi Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului. Mulţimi de credincioşi au venit în Piaţa Mare pentru a primi apă sfinţită şi a se ruga lui Dumnezeu pentru curăţire de păcate şi ocrotire în noul an. Peste 13.000 de litri de apă au fost pregătiţi în acest an pentru sfinţire, iar la final, preoţii au împărţit credincioşilor sticle speciale cu agheasmă mare.

În cuvântul de învăţătură, ÎPS Mitropolit Laurenţiu a vorbit credincioşilor despre harul pogorât peste întreaga Biserică la acest mare praznic al Epifaniei şi a explicat însemnătatea duhovnicească a aghesmei mari.

„Dacă la Naşterea Domnului L-am văzut pe Fiul lui Dumnezeu Întrupat, iată că acum Fiul lui Dumnezeu este în apa Iordanului, Duhul Sfânt se pogoară peste El în chip de porumbel, iar glasul Tatălui confirmă divinitatea Acestuia", a subliniat ierarhul.

La final, Părintele Mitropolit i-a îndemnat pe credincioşi să fie şi în acest an la fel de ataşaţi credinţei străbune şi tradiţiilor româneşti, pentru a păstra pacea între oameni şi buna-înţelegere între comunităţi.

Ştefan MĂRCULEŢ

Şedinte de lucru ale Adunării şi Consiliului Eparhial din Arhiepiscopia Sibiului

În Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" a Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu au avut loc sâmbătă, 23 ianuarie, şedinţele Consiliului şi Adunării eparhiale din Arhiepiscopia Sibiului.

Şedinţele de lucru ale Consiliului eparhial şi Adunării eparhiale din Arhiepiscopia Sibiului au fost precedate de Sfânta Liturghie, oficiată în capela facultăţii. Slujba religioasă a fost oficiată de Preasfinţitul Ilarion Făgărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi. După Sfânta Liturghie, ierarhul şi soborul slujitor au oficiat un Te Deum în prezenţa Înaltpreasfinţitului Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, şi a membrilor Consiliului eparhial şi ai Adunării eparhiale. S-au rostit rugăciuni de mulţumire pentru ajutorul primit în toate activităţile pastoral-misionare, culturale, social-filantropice şi duhovniceşti, desfăşurate anul trecut în Arhiepiscopia Sibiului. Soborul şi participanţii au înălţat rugăciuni pentru binecuvântarea şi sprijinul tuturor clericilor şi credincioşilor din eparhie, pentru a trudi şi în acest an pentru binele Bisericii lui Hristos.

Prima şedinţă prezidată de IPS Mitropolit Laurenţiu a fost cea a Consiliului eparhial, în cadrul căreia s-au prezentat şi aprobat toate hotărârile Permanenţei Consiliului eparhial, luate de la ultima şedinţă a forului de conducere a eparhiei. Au fost prezentate şi aprobate schimbările de personal din eparhie, hotărârile din activitatea culturală, socială şi duhovnicească.

Educaţia tineretului

După încheierea şedinţei au urmat lucrările Adunării eparhiale, unde au fost prezentate şi aprobate dările de seamă ale sectoarelor eparhiale, care desfăşoară activităţile Arhiepiscopiei Sibiului în domeniul administrativ-bisericesc, cultural şi mass-media, social-filantropic, economic şi financiar, precum şi în organizarea monahală.

„Am reuşit să facem un bilanţ al activităţii pe care Arhiepiscopia noastră a desfăşurat-o pe parcursul anului care a trecut. Adunarea eparhială a primit cu multă bucurie şi dăruire dările de seamă prezentate de sectoarele bisericeşti şi le-am mulţumit tuturor pentru implicarea permanentă în aceste lucrări. Este important să vedem bilanţul activităţilor din anul trecut, dar şi dorinţa tuturor de a se implica şi mai mult în lucrările Bisericii, în vremuri tulburi şi neprielnice. Dorim să ne implicăm şi mai mult în educaţia tineretului, mai ales în acest an dedicat tineretului ortodox. Vrem să extindem activitatea social-filantropică, aşa încât Biserica să-şi facă simţită prezenţa şi să fie apărată de credincioşii care se bucură de toate darurile venite de la Dumnezeu.

Mulţumim lui Dumnezeu pentru toate, pentru darurile revărsate asupra preoţilor şi credincioşilor noştri. Le mulţumim tuturor credincioşilor care au stat alături de noi în împlinirea lucrărilor noastre. Fără implicarea lor noi n-am fi reuşit să facem nimic. Am adus mulţumire şi pentru ajutorul primit de la Stat, prin contribuţia la salariile noastre, dar şi pentru sprijinul oferit la refacerea locaşurilor noastre de cult şi la zidirea de noi biserici", ne-a spus ÎPS Mitropolit Laurenţiu.

Proiectele noi pentru anul 2016 au fost prezentate şi aprobate, iar membrii Adunării eparhiale au avut posibilitatea să discute pe marginea acestora şi să contribuie la perfecţionarea lor.

Ştefan MĂRCULEŢ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 5-8 **1 şi 15 februarie 2016**

COMUNICAT DE PRESĂ
al Secretariatului Sinaxei privind *Sinaxa Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe,*
Chambésy, 21-27 ianuarie 2016

La invitaţia Sanctităţii Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, Sinaxa Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe Autocefale a avut loc la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy-Geneva, în perioada 21–28 ianuarie 2016. La Sinaxă au fost prezenţi următorii Întâistătători: Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, Patriarhul Teodor al Alexandriei, Patriarhul Teofil al Ierusalimului, Patriarhul Kiril al Moscovei, Patriarhul Irineu al Serbiei, Patriarhul Daniel al României, Patriarhul Neofit al Bulgariei, Patriarhul Ilia al Georgiei, Arhiepiscopul Hrisostom

al Ciprului, Arhiepiscopul Anastasie al Albaniei, Arhiepiscopul Rastislav al Ţinuturilor Cehe şi Slovaciei.

Următorii Întâistătători nu au putut fi prezenţi: Preafericirile Lor Patriarhul Ioan X al Antiohiei şi Mitropolitul Sava al Varşoviei şi al Întregii Polonii, din motive de sănătate, şi Arhiepiscopul Ieronim al Atenei şi al Întregii Elade, din motive personale. Totuşi, toţi cei trei Primaţi au fost reprezentaţi de către delegaţiile oficiale ale Bisericilor lor.

Primaţii Bisericilor Ortodoxe s-au întâlnit pentru a finaliza textele destinate Sfântului şi Marelui Sinod. În cadrul Sinaxei, duminică, 24 ianuarie, a fost oficiată Sfânta Liturghie la Sfânta Biserică stavropighială *Sfântul Pavel*. Împreună cu Patriarhul Ecumenic, Preafericirile Lor şi şefii delegaţiilor Bisericilor Ortodoxe au conslujit la Liturghie, cu excepţia conducătorului delegaţiei Patriarhiei Antiohiei.

În timpul Sinaxei, ale cărei sesiuni au fost ţinute în duhul apostolic al „*adevărului în iubire*" (*Efeseni* 4, 15), în acord şi înţelegere, Întâistătătorii au afirmat decizia lor de a convoca Sfântul şi Marele Sinod. Sinodul va avea loc la Academia Ortodoxă din Creta, în perioada 16–27 iunie 2016. În acest sens, Întâistătătorii cheamă, cu smerenie, harul şi binecuvântarea Preasfintei Treimi şi solicită stăruitor rugăciunile pleromei Bisericii, ale clericilor şi laicilor, pentru perioada rămasă până la Sfântul şi Marele Sinod, precum şi pe durata lucrărilor acestuia.

Temele aprobate oficial pentru a fi examinate şi adoptate de Sfântul şi Marele Sinod sunt: *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*, *Diaspora Ortodoxă*, *Autonomia şi modul proclamării acesteia*, *Sfânta Taină a Cununiei şi impedimentele la căsătorie*, *Importanţa postului şi a respectării acestuia astăzi*, *Relaţiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creştine*. La hotărârea Primaţilor, toate documentele aprobate vor fi făcute publice.

Întâistătătorii au discutat şi hotărât, de asemenea, înfiinţarea unui Secretariat Panortodox, regulamentul de funcţionare a Sinodului, participarea observatorilor eterodocşi la începerea şi încheierea lucrărilor, precum şi costurile bugetare ale Sinodului.

De asemenea, Întâistătătorii şi-au exprimat susţinerea faţă de creştinii prigoniţi din Orientul Mijlociu şi preocuparea constantă faţă de cei doi Mitropoliţi răpiţi: Paul Yazigi, din partea Patriarhiei Antiohiei, şi Gregorios Yohanna Ibrahim, din partea Arhiepiscopiei Siro-iacobite.

Lucrările Sinaxei s-au încheiat în seara zilei de miercuri, 27 ianuarie 2016, prin discursul de încheiere al Sanctităţii Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, Preşedintele Sinaxei.

Dat la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Chambésy-Geneva, în data de 27 ianuarie 2016

Secretariatul Sfintei Sinaxe

Împăcarea cu Dumnezeu şi înnoirea vieţii, prin Tainele Bisericii

Duminica Întoarcerii Fiului risipitor a fost rânduită de Sfânta Biserică la începutul Triodului, perioada pocăinţei şi a smereniei, pentru a ne oferi tuturor un model de revenire la dragostea Tatălui ceresc, după încercările păcătoase ale libertăţii, care ne-au exilat în ţara pierzaniei.

Orice păcat pe care îl săvârşim noi este, mai întâi de toate, o încălcare a ascultării faţă de Dumnezeu şi faţă de poruncile Lui mântuitoare, care atrage după sine o slăbire a conlucrării noastre cu harul divin, rămânând fără ajutor. Prin „*excesul de libertate*" pe care ni-l asumăm ca pe un drept propriu, când păcătuim, încălcăm voia lui Dumnezeu şi, în egală măsură, supărăm şi pe cei din jurul nostru, greşind „*la cer şi înaintea*" (Lc. 15, 21) părinţilor, fraţilor sau semenilor noştri.

Dumnezeu, prin *iubirea* Sa nemărginită, nu doreşte moartea celui păcătos, „*ci să se întoarcă şi să fie viu*", cum rostim în rugăciunea Spovedaniei. El se află permanent în stare de aşteptare, gata să iasă în întâmpinarea întoarcerii noastre din exilul păcatului. Încă de la creaţie, Dumnezeu a lăsat în om glasul Său, glasul *conştiinţei*, care să-l trezească din somnul păcatului şi să-l îndrume pe calea pocăinţei şi a întoarcerii pe calea mântuirii. Conştiinţa ne oferă drept criteriu moral de judecare a faptelor noastre *Legea Morală* dumnezeiască, *sfinţenia* lui Dumnezeu, spre care am fost zidiţi, devenind astfel *primul judecător* al nedreptăţilor noastre.

Conştiinţa ne face să ne dăm seama de starea gravă a căderii în care ne aflăm, datorită păcatelor săvârşite, ajungând la momentul „*venirii în sine*" (v. 17), când ne amintim de dragostea, de căldura şi de îndestularea din

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula
Educaţia religioasă a preotului, parte integrantă a misiunii anului 2016 | pagina **2**

Pr. Lect. Univ. Dr. Dorin Opriş
Actualitate şi perspective în dialogul educaţiei religioase cu şcoala românească (I) | pagina **4**

† Visarion, Episcopul Tulcii
Nicolae Ivan – în conştiinţa „Vieţii Ilustrate" din Sibiu | pagina **6**

Anul omagial al educației religioase

Educația religioasă a preotului, parte integrantă a misiunii anului 2016

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

M-am bucurat foarte mult atunci când Sfântul Sinod a dăruit anul 2016 cercetării şi îmbunătățirii educației religioase în rândul tinerilor. Mi-am adus însă aminte de cuvintele Părintelui Patriarh Daniel care spunea că „toți suntem tineri, de vârste diferite...". De aceea scriu rândurile de față, pretext unei cercetări mai ample pe care o propunem în cadrul acestui demers educațional legat de religios şi credință, de religiozitate şi credincioşie. Unde ne situăm ca preoți în acest context? Oare e suficient că am absolvit şcoala teologică, că am absolvit cursurile de pregătire şi că am obținut nişte grade profesionale? Unde este punctul de la care un preot se poate socoti drept educat religios? Anul trecut, cu *sindromul orei de religie* şi momentul *#Colectiv*, ne-a pus în situația de a ne redescoperi o serie de limite în comunicare, în conținuturi ale cunoaşterii şi în umanismul nostru creştin. Afişajul de bord, ca să mă exprim tehnic, arată că avem probleme de alimentare şi cu softul computerului de bord. Că avem tendința de a confunda lucrurile, planurile de dialog, că argumentăm cu Biserica, Trupul Tainic al Mântuitorului Hristos, când avem probleme administrativ-comunicaționale şi ne surescităm administrativ când avem de a face cu mistica concordiei sociale, cu acceptarea dialogului ca formă a ascezei întru Cuvânt.

Din toată zdroaba lucrurilor de acum mi se pare limpede că avem de îndreptat propriul comportament, de reasumat cultura creştină în toată lucirea ei de dimineață a Învierii. Aroganțele instituționale nu-şi au locul, nu suntem altfel decât ceilalți şi deseori am coborât discursul nostru la nivelul unor funcționari de pripas. Sunt încă marcat de atitudinea preotului care negocia cu televiziuni informații despre înmormântarea unei baptiste altundeva decât în cimitirul parohial, de parcă ar fi candidat la premiile Emmy pentru indolență pastorală, şi de nefericitul profesor de religie din Vâlcea care făcea un act de bravură educațională din a prezenta fotografii mizerabile fetelor din clasa la care preda. Să ne înțelegem bine, acum când ştim că orice scamă pe reverendă înseamnă scandal, când toată lumea e cu ochii pe noi. Nu înseamnă că ochiul public e mai important decât ochiul lui Dumnezeu, însă se pare că celui căruia nu-i pasă de Dumnezeu nici expunerea la oprobriul public a Bisericii nu i se pare mare lucru. Poate că prima lecție a educabilității religioase a preotului ține de redobândirea bunului-simț pastoral, alcătuirea grijulie a unei atitudini părinteşti în care nu încape orgoliul, aroganța şi autoritatea arogantă. Asta înseamnă a te reactiva ca om de legătură între Dumnezeu şi comunitate, a te lega indisolubil de conținutul mărturisitor al comunității peste care Domnul Hristos te-a aşezat păstor.

A doua lecție de pedagogie pastorală pe care trebuie să ne-o asumăm în raport cu educația religioasă a preotului ține de capacitatea de a ne identifica propriile limite de educatori. Am uitat de foarte mult timp să evaluăm cu onestitate mijloacele prin care ne autoeducăm pentru a fi izvor curat de educare spirituală celor din jur. Mai ales că ştim că educația nu este un act de sens unic, în care noi doar emitem, iar credincioşii ascultă asemeni unor oameni aşezați în fotoliul unei piese de teatru. Sau, mai rău, în tribunele unui spectacol omagial... Trebuie să insistăm în a ne analiza stilul educațional, propunându-ne onest modificările şi corecțiile de stil necesare. Un pedagog italian modern, Salvatore Porceluzzi, aminteşte mereu că suntem toți educabili, propunându-ne să restaurăm apetitul educării prin nevoia de creştere a mediului în care activăm (vol. *Siamo tutti educabili*, Effata Editrice, 2015, 142 p.). Mediul în care păstorim azi ne cere restartări în pedagogie pastorală. A ne asuma limitele noastre înseamnă a ne deschide la muncă pastorală dincolo de zidurile locaşului parohial, dincolo de „lista postului", la asumarea unei linii pastorale dinamice. Tinerii ne-au dovedit că s-au săturat să fie obiecte în Biserică, ne-au descoperit şubrezenia unor construcții pastorale în care refuzăm să explicăm coerent ce anume determină atitudinea noastră în anumite contexte, de ce anumite tare educaționale nu sunt acceptabile, de ce nu tot ce prezintă presa este adevăr. Când spun aceasta nu o fac însă să scuz abuzurile noastre, ale preoțimii, în raport cu atitudinile prin care dăm prilej de sminteală lumii care ne vânează. Cred însă că nu este admisibil să etichetăm tinerii cu majusculele propriei noastre suficiențe. Cazul profesorului de religie din București care prezenta copiilor cât de satanică este muzica rock în plină criză Colectiv dovedeşte, dincolo de proasta cunoaştere a mecanismelor comunicării, o gravă criză de pedagogie: pe o rană încă arzând în acidul manipulării nu se toarnă acidul criticismului suficient. Ieşirea din suficiență presupune însă educarea noastră ca preoți pentru respectul experienței celuilalt şi pentru creşterea unei vieți interioare mai atente, mai vii. A ne educa religios nu înseamnă doar a ne cunoaşte mărturisirea de credință, ci şi a construi modul nostru de adresare către lume a acestei mărturii. Fără ură şi suficiență, în compătimire şi discreție.

Rod al unei foarte atente creşteri interioare, educabilitatea preotului nu poate rămâne mereu doar un proiect pe hârtie. Avem nevoie să creştem, să depăşim imaginea pe care ne-am creat-o şi alții au augmentat-o prin tot felul de caricaturizări. Aceasta înseamnă un efort comun. O nevoință permanentă. Educabilitatea înseamnă un efort de umanizare a misiunii noastre, în favoarea îndumnezeirii persoanei umane care suntem şi a celor dăruiți nouă drept contemporani, candidați la Înviere. Vom prezenta, prin îngăduința redacției Telegrafului Român, pe parcursul acestui an, o serie de teme de meditație întru educația pastorală a preotului. Fără a dispune de cheile unei ultimative alternative, pentru a propune un dialog consistent pe temă. Pentru că a reînvăța să vorbim între noi despre lucrurile serioase ale misiunii face parte, nu-i aşa, din educarea preoției noastre pentru a fi dinamică, minune şi Taină deopotrivă.

Împăcarea cu Dumnezeu şi înnoirea vieții, prin Tainele Bisericii

(urmare din p. 1)

casa Tatălui nostru cel ceresc, de care singur s-a îndepărtat. Glasul lui Dumnezeu din noi ne trezeşte la realitate, dar ne şi ajută să luăm *hotărârea de îndreptare*, pentru a scăpa din moartea pe care noi înşine ne-am pregătit-o. Cuvintele Fiului risipitor: *„Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: Tată, am greşit la cer şi înaintea ta; nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi"* (v. 18) au constituit începutul întoarcerii sale prin întoarcerea pe calea mântuirii.

Acelaşi glas al conştiinței apare şi în sufletele noastre împovărate de păcate, când ne îndreptăm spre *„baia lacrimilor"* sau *Taina Spovedaniei*. Conştiința păcatului, care produce o adâncă părere de rău pentru îndepărtarea de Dumnezeu, o adevărată căință, întărită de hotărârea de îndreptare ne călăuzesc pe noi pe calea întoarcerii spre Hristos, Care ne aşteaptă cu brațele deschise pentru a ne cuprinde în nemărginita Sa iubire de oameni, iertându-ne toate păcatele noastre mărturisite cu sinceritate în fața părintelui duhovnicesc.

Mărturisirea păcatelor se face înaintea Mântuitorului Hristos, Care cunoaşte lăuntrul ființei noastre şi de Care nu putem ascunde nimic. De aceea spovedania trebuie să fie *sinceră, corectă* şi *completă,* pentru a se dobândi uşurarea de povara cea grea a păcatelor noastre. Păcatele trebuie rostite pe nume pentru a fi eliminate din viața noastră, lăsând locul remediului duhovnicesc prin practicarea virtuților. Fiecare păcat, dintre cele care generează o sumedenie de alte păcate, are o *virtute* care îl poate învinge şi ne conduce pe calea îndreptării noastre spirituale. Lucrarea tainică a duhovniciei este un act al conlucrării noastre cu harul, un act de *sinergie.* Păcatele mărturisite cu credință smerită sunt iertate de Mântuitorul sufletelor noastre şi şterse din cartea vieții noastre de către îngerul nostru păzitor, care, la sfârşitul vieții noastre, va pune această carte în balanța Dreptului Judecător. Osteneala bună a vieții noastre, curățată de păcatele mărturisite şi îndreptată prin împlinirea canonului, ca medicament spiritual, va atârna în favoarea mântuirii noastre.

Datorită sincerității şi profunzimii ei, mărturisirea Fiului risipitor, revenit spre dragostea tatălui care l-a întâmpinat, a fost urmată de o *restabilire totală* a lui prin îmbrățişarea de către tatăl, prin îmbrăcarea şi încălțarea lui cu haină şi încălțăminte noi, dar mai ales prin primirea inelului, semnul reconcilierii sale cu tatăl. Tot aşa se întâmplă şi cu noi care ne întoarcem din țara îndepărtată a păcatului spre împăcarea cu Dumnezeu, prin Taina Spovedaniei, pregătitoare pentru Taina Împărtăşaniei, spre înnoirea vieții noastre. Harul Duhului Sfânt, Care ne iartă păcatele, ne face să simțim dragostea jertfelnică a Tatălui ceresc. El ne ajută să schimbăm haina ruptă şi învechită de păcat, printr-o haină nouă, pentru a ne pregăti pentru Cina Domnului, Sfânta Euharistie. Tot harul divin ne înnoieşte încălțămintea distrusă de călătoria zadarnică pe calea păcatului, pentru a umbla pe calea cea strâmtă, cu Hristos şi în Hristos.

Împăcarea deplină cu Dumnezeu şi înnoirea vieții noastre se realizează prin *Taina Euharistiei*, prin care pregustăm din bunătățile raiului, la Masa Împărăției, unindu-ne cu Hristos şi devenind purtători de Hristos sau *„hristofori"*, prin împărtăşirea cu *Cinstitul Său Trup* şi *Scumpul Său Sânge*. Vițelul cel îngrăşat şi junghiat pentru ospățul primirii celui care *„mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat"* (v. 25) este Mântuitorul lumii, Iisus Hristos, Care Şi-a dat viața pentru răscumpărarea omenirii şi ne împărtăşeşte din Jertfa Sa mântuitoare, la fiecare Sfântă Liturghie, care este şi Taină, şi Jertfă.

Pentru primirea la Masa Împărăției trebuie să avem înnoită întreaga noastră îmbrăcăminte, prin Taina Spovedaniei, dar să fim pregătiți să răspundem iubirii divine, prin iertarea tuturor care ne-au greşit. Şi fiul cel mare, ascultător, a fost readus la starea de comuniune cu familia sa, de dragostea nepărtinitoare a tatălui, care i-a spus aceste cuvinte: *„Fiule, tu totdeauna eşti cu mine şi toate ale mele ale tale sunt. Trebuia însă să ne veselim şi să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat"* (v. 31).

Spovedania şi Împărtăşania sunt Tainele împăcării cu Dumnezeu şi ale înnoirii vieții noastre. Pentru a ne face părtaşi, chiar nevrednici fiind, de aşa de mari daruri trebuie să ne pregătim continuu provocând în ființa noastră *foamea şi setea după Dumnezeu*, folosindu-ne de rânduielile şi Tainele Bisericii pentru a călători cu Hristos în toată viața noastră, spre câştigarea mântuirii.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 ianuarie. Î.P.S. Sa a săvârşit la Catedrala mitropolitană din Sibiu rânduiala liturgică specifică pentru noaptea dintre ani şi a adresat credincioşilor un cuvânt de binecuvântare. Dimineaţa, în acelaşi loc, a oficiat Sf. Liturghie şi slujba de Tedeum şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 3 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sf. Trei Ierarhi" din municipiul Făgăraş. La final, Î.P.S. Sa a mulţumit preotului Vasile Onciu pentru întreaga activitate sacerdotală, fiind ctitorul bisericii din cartierul Făgăraş-Combinat, ieşit la pensie după mai bine de 56 de ani de slujire preoţească. Pentru această activitate pastorală impresionantă, părintele Vasile Onciu a primit distincţia „Crucea şaguniană pentru clerici". Î.P.S. Sa a făcut, apoi, oficiile de instalare în parohie a noului paroh, pr. Gheorghe Bica.

Miercuri, 6 ianuarie, *Praznicul Botezului Domnului.* A săvârşit Sfânta Liturghie la Catedrala mitropolitană. A acordat distincţia mitropolitană „Crucea Şaguniană pentru mireni" domnului Tiberiu Iulian Ivancea, inspectorul şef al Inspectoratului Judeţean de Poliţie Sibiu. În aceeaşi zi, a oficiat, în Piaţa Mare a oraşului, slujba de Sfinţire Mare a apei, la care au participat preoţii şi credincioşii din municipiul Sibiu, precum şi o serie de oficialităţi locale. A adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Joi, 7 ianuarie, *Soborul Sf. Ioan Botezătorul.* A săvârşit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sf. Ioan Botezătorul" din municipiul Făgăraş şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul slujbei, i-a hirotesit întru *iconom* pe cei doi slujitori ai Catedralei din Făgăraş, părintele Ioan-Iulian Ciocan, respectiv părintele Marian Ciocan. De asemenea, a oferit distincţia „Crucea şaguniană pentru laici" domnului Sorin Mănduc, primarul oraşului Făgăraş, pentru sprijinul permanent oferit bisericilor din oraş, dar şi pentru implicarea constantă în organizarea Festivalului Cetelor de Juni şi a altor manifestări culturale şi spirituale. În aceeaşi zi, a participat la sărbătoarea tradiţională a întrunirii „cetelor de feciori" din Ţara Făgăraşului, ocazie cu care a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 8 ianuarie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 9 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la capela Facultăţii de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 10 ianuarie. A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la biserica „Sfânta Treime" din Parohia Vale, Protopopiatul Sălişte. Pentru activitatea pastoral-misionară din parohie, Î.P.S. Sa l-a hirotesit întru sachelar pe preotul paroh Gheorghe Negrea.

Luni, 11 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 12 ianuarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audienţe.

Miercuri, 13 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la capela Facultăţii de Teologie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 14 ianuarie. A participat la şedinţa de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 15 ianuarie. Cu prilejul sărbătorii „Zilei Culturii Române", Î.P.S. Sa a participat, la Academia Română, la şedinţa solemnă intitulată „Identitatea noastră naţională".

Duminică, 17 ianuarie. A slujit Sf. Liturghie la Biserica „Sf. Antonie cel Mare" din Sibiu, cu ocazia hramului şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În cadrul slujbei, l-a hirotonit întru preot pe arhidiaconul Ioan Emanuel Benchea. A oficiat slujba de parastas pentru Mitropolitul Antonie Plămădeală, ctitor al acestui locaş de închinare, fiind pomeniţi şi alţi ctitori şi slujitori. La finalul Sf. Liturghii, Î.P.S. Sa a făcut oficiile de instalare în parohie a noului paroh, pr. Ioan Emanuel Benchea. Seara, a participat la slujba Vecerniei, oficiată la Catedrala mitropolitană, cu ocazia începerii „Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creştinilor". A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Luni, 18 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 19 ianuarie. A examinat, la Teologie Liturgică, masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 20 ianuarie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la capela Facultăţii de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 21 ianuarie. A prezidat comisia de examinare a candidaţilor pentru ocuparea posturilor vacante de preot paroh în municipiul Braşov. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 22 ianuarie. A avut program de lucru la cabinet. A vizitat şantierul de lucru de la Centrul cultural-social „Bunavestire" din Copşa Mică.

Sâmbătă, 23 ianuarie. A participat, la Capela mitropolitană, la Sf. Liturghie şi la slujba de Tedeum, oficiate de către P.S. Ilarion Făgărăşanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu ocazia deschiderii lucrărilor şedinţei Consiliului Eparhial şi a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului. A prezidat şedinţele Consiliului Eparhial şi a Adunării Eparhiale, desfăşurate în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" de la Facultatea de Teologie, în cadrul cărora s-au prezentat rapoartele de activitate pe anul 2015, pe sectoare şi protopopiate.

Duminică, 24 ianuarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sf. Nicolae" din localitatea Bod, protopopiatul Săcele şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la biserica parohială. În cadrul Sf. Liturghii, Î.P.S. Sa l-a hirotonit întru diacon pe teologul Cătălin Florin Debu pe seama parohiei Predeal, protopopiatul Săcele. La sfârşitul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotesit întru sachelar pe preotul paroh, Ion Petrescu, iar principalilor ctitori şi binefăcători, le-a acordat acte de cinstire. În aceeaşi zi, a vizitat şantierul de lucru din parohia Bod Colonie, iar apoi, la Biserica „Naşterea Sf. Ioan Botezătorul" din localitatea Feldioara, protopopiatul Săcele, l-a instalat în parohie pe noul preot paroh, Mircea Rusei.

Luni, 25 ianuarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 26 ianuarie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 27 ianuarie. A examinat, la Teologie Liturgică, masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Sâmbătă, 30 ianuarie, *Sărbătoarea Sf. Trei Ierarhi: Vasile, Grigore şi Ioan.* A săvârşit Sf. Liturghie la Catedrala mitropolitană şi a adresat credincioşilor şi studenţilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul Sfintei Liturghii, I.P.S. Sa a oferit distincţia „Crucea şaguniană pentru laici" fostului inspector şcolar judeţean, domnul Constantin Catrina, şi rectorului Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, domnul prof. univ. dr. Ioan Bondrea. A participat, apoi, în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" a Facultăţii de Teologie din Sibiu, la comunicarea ştiinţifică organizată cu prilejul prăznuirii Sf. Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz şi Ioan Gură de Aur, intitulată „Sf. Ioan Gură de Aur ca martir. Încercarea unei evaluări", şi prezentată de către P.C. Pr. conf. dr. habil. Daniel Buda.

Duminică, 31 ianuarie. A oficiat slujba de resfinţire a Bisericii „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil" din localitatea Poiana Sibiului, protopopiatul Sălişte, a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul slujbei, cei doi preoţi parohi de la biserica mare din Poiana Sibiului, pr. Vasile Bâja şi pr. Ioan Răduleţ, au fost hirotesiţi iconomi stavrofori.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

De la **Editura Humanitas** am primit ultimele apariţii editoriale dintre care, în acest număr, vă prezentăm următoarele:

Maestrul **Grigore Leşe**, după succesul volumului *Acum ştiu cine sunt,* recidivează şi vine cu volumul ***Horea în grumaz. Înger păzitor şi ispită,*** care nu este altceva decât o variantă redusă a tezei sale de doctorat. În ceea ce a văzut lumina tiparului sub egida Editurii Humanitas, autorul ne povesteşte despre hore, ceea ce a aflat de la străbunii săi, de la oamenii pe care i-a întâlnit de-a lungul anilor şi cel mai frumos despre cum au înflorit horele lor în glasul autorului cu care ne încântă de fiecare dată la spectacolele sale sau prin intermediul televiziunii. Asupra însemnătăţii patrimoniului imaterial am început şi noi să conştientizăm comunităţile locale asupra importanţei acestora. De aceea am încurajat întotdeauna şi am promovat festivalurile în care generaţiile tinere să cunoască şi să perpetueze obiceiurile comunităţilor locale din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului.

În anul în care sărbătorim 110 ani de la sfinţirea măreţei Catedrale Mitropolitane a Ardealului, am primit şi cartea **Anamariei Smigelschi**, urmaşa lui Octavian Smigelschi, cel care a împodobit cu pictura sa catedrala noastră din Sibiu, lucrarea de amintiri de călătorie fiind intitulată: ***Mai de ieri, mai de departe...*** Călătorind destul de mult, autoarea, nepoata lui Octavian Smigelschi, şi ea artist-grafician, ne invită, în paginile prezentului volum, să o urmăm în lungul şi în latul lumii, într-o călătorie cu întindere în timp şi spaţiu. Cu o aplecare spre a cunoaşte cât mai multe dintre aspectele care nu au caracter turistic din locurile pe unde a ajuns, autoarea ne zugrăveşte imaginile pe care le-a văzut cu vervă şi umor, dar şi cu o admiraţie deosebită. Bogăţia detaliilor şi a percepţiilor pe care încearcă să ni le inducă autoarea ne arată dragostea ei pentru trecut, după cum arată şi titlul, în faţa căruia nu poate să manifeste decât o apreciere deosebită. După cum arată şi Andrei Pleşu, cartea Anamariei Smigelschi este una în care ieri e încă azi, iar departele e foarte aproape. Şi aceste lucruri se întâmplă datorită stilului autoarei şi determinării sale de a-l face şi pe cititor să pătrundă tainele locurilor pe unde a peregrinat.

Tot în seria de Memorii/Jurnale a Editurii Humanitas a apărut o lucrare despre care am putea afirma că era preferabil să nu fi apărut, datorită mărturiei negative pe care o face despre funcţionarea sistemului judecătoresc românesc. Este vorba despre volumul ***Cine mi-a ucis fiul?***, semnat de către **Ştefan Frumuşanu**, volum îngrijit de Tatiana Niculescu Bran. Semnatarul cărţii nu este altcineva decât tatăl studentului Andrei Frumuşanu, care a căzut victimă a mineriadei din septembrie 1991, fiind împuşcat mortal în Piaţa Universităţii. Cu durere în suflet, dar cu credinţa că poate în acest fel cauza lor va fi cunoscută şi eventual soluţionată, tatăl lui Andrei Frumuşanu ne poartă pe holurile justiţiei civile şi militare post decembriste făcându-ne părtaşi durerii familiei sale, care, după ce şi-a pierdut unicul fiu, nu îşi găseşte liniştea găsirii unui vinovat pentru aceasta.

Recomandăm lecturarea acestor trei lucrări, fiecare cu caracteristicile ei deja amintite!

Mitropolitul Laurenţiu

ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE
în dialogul educaţiei religioase cu şcoala românească (I)

Educaţia religioasă din învăţământul românesc a cunoscut în anul şcolar 2014-2015 o nouă etapă de analize şi reconsiderări. Dacă în urmă cu un sfert de secol asistam la (re)introducerea religiei în planurile de învăţământ – ca drept câştigat inclusiv prin jertfa tinerilor care şi-au manifestat deschis în decembrie 1989 credinţa în faţa unui regim politic ateu –, în anul şcolar menţionat am asistat la un moment particular, odată cu apariţia unor documente legale care au condiţionat participarea la orele de religie de formularea unei solicitări scrise din partea elevilor majori, respectiv a părinţilor elevilor minori [Curtea Constituţională s-a întrunit în data de 12 noiembrie 2014 pentru a soluţiona excepţia de neconstituţionalitate invocată asupra dispoziţiilor Legii educaţiei naţionale nr. 1/2011. Cu majoritate de voturi, Curtea a admis respectiva excepţie şi a constatat că dispoziţiile art. 18 alin. (2) teza întâi din Legea educaţiei naţionale nr. 1/2011 sunt neconstituţionale. În fapt, decizia Curţii duce la dispariţia din lege a menţiunii: „La solicitarea scrisă a elevului major, respectiv a părinţilor sau a tutorelui legal instituit pentru elevul minor, elevul poate să nu frecventeze orele de religie". Decizia se referă strict la modul în care se realizează înscrierea la ora de religie, nu la existenţa confesională a orei de religie sau la prezenţa acesteia în trunchiul comun. Religia nu devine o disciplină facultativă, de altfel în planul educaţional nici nu există o astfel de categorie, ci rămâne cu statutul anterior, de oră obligatorie pentru programul şcolar, la care participarea este opţională. După ce în data de 23 ianuarie 2015, în „Monitorul Oficial", partea I, nr. 59/2015, a fost prezentată motivarea Deciziei Curţii Constituţionale nr. 669 din 12 noiembrie 2014, în intervalul 16 februarie – 6 martie 2015 au fost înregistrate în unităţile de învăţământ din ţară aproximativ 2,1 milioane de cereri pentru înscrierea la ora de religie, reprezentând opţiunile a peste 91,3% dintre părinţi].

Faptul că peste 92% din totalul elevilor înscrişi în învăţământul preuniversitar românesc frecventează pe mai departe orele de religie arată, în special, opţiunea clară a familiei pentru această dimensiune a educaţiei contemporane. În măsură să ofere o oarecare stabilitate domeniului, respectivele rezultate obligă însă decidenţii şcolari şi factorii implicaţi în asigurarea calităţii lecţiei de religie la o reflecţie atentă şi la intervenţii pe multiple aspecte, deopotrivă la nivel de macrosistem şi de microsistem.

Date fiind multiplele elemente care concură la realizarea cu succes a educaţiei religioase în spaţiul formal, ne-am propus să realizăm o analiză pornind de la o serie de rezultate ale unor cercetări desfăşurate de noi în diferite contexte. În lucrarea de faţă ne-am propus să prezentăm doar o serie de aspecte principale identificate de noi, în măsură să conducă la creşterea calităţii procesului didactic la această disciplină. Pentru o mai bună evidenţiere a datelor calitative ale cercetării, prezentarea urmează cele patru direcţii de analiză: puncte tari, puncte slabe, oportunităţi, respectiv pericole.

1. Puncte tari ale activităţii la disciplina religie

În mod necesar, fiecare disciplină de învăţământ este chemată să-şi aducă aportul, într-un anumit grad, la formarea celor opt competenţe-cheie [Cele opt competenţe-cheie stabilite în cadrul Programului Comisiei Europene „Education & Training 2010", grupul de lucru „Basic skills entrepreneurschip and foreign languages" sunt: *comunicarea în limba maternă; comunicarea în limbi străine; alfabetizarea matematică şi competenţe de bază în ştiinţe şi tehnologii; competenţe ITC; a învăţa să înveţi; competenţe civice şi interpersonale; competenţe antreprenoriale; sensibilitatea la cultură*] stabilite la nivel european. Analiza rolului pe care îl au disciplinele de studiu la formarea acestora arată faptul că religia poate să ocupe un loc foarte important în acest context, prin contribuţia la formarea a cel puţin trei dintre aceste finalităţi: *a învăţa să înveţi; competenţe civice şi interpersonale; sensibilitatea la cultură* [Irina Horga, „Educaţia religioasă – o opţiune explicită a sistemelor de învăţământ europene", în: *Educaţia religioasă în dialog cu societatea. Cercetări pedagogice, psihologice şi istorice*, D. Opriş (coord.), Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, pp. 40-42].

Dincolo de locul său în cadrul politicilor educaţionale actuale, disciplina religie îi oferă elevului un set amplu de elemente cu ajutorul cărora acesta poate ajunge înspre cunoaşterea lui Dumnezeu, efort care reprezintă pentru orice creştin idealul suprem de viaţă, formulat de Domnul Iisus Hristos: „Şi aceasta este viaţa veşnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat" (Ioan 17, 3). Într-o societate caracterizată de un relativism moral tot mai accentuat [Considerăm că încercarea de restrângere a predării religiei sau chiar de eliminare a acesteia din învăţământul preuniversitar românesc are două cauze principale: preocuparea unor culte minoritare de a diminua formarea religioasă a noilor generaţii de copii şi tineri ortodocşi, în special, precum şi interesul pentru liberalizarea radicală a unor domenii potenţial generatoare de venit, faţă de care ortodoxia, şi nu numai, are serioase rezerve, pe baza unor considerente de ordin moral-religios], disciplina religie propune un ansamblu de repere morale fundamentate pe credinţa revelată, definitorie pentru destinul etern al fiecărui om. Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu înomenit, reprezintă modelul suprem de iubire, iar şirul de sfinţi care şi-au condus viaţa în acord cu porunca iubirii dată de El sunt dovada validităţii învăţăturilor Sale. Perenitatea modelelor propuse de religia creştină transcende accepţiunile promovate de modelele consumeriste contemporane, propuse noilor generaţii mai ales prin mass-media, de aceea normele morale pot deveni factor de regenerare personală şi socială numai în măsura în care sunt susţinute de modele religioase temeinice, aşa cum sunt cele evanghelice.

Spre deosebire de alte discipline de învăţământ, religia este în măsură să ofere elevilor, pe toată durata şcolarităţii, posibilitatea de a urma un parcurs prin excelenţă formativ-educativ, fundamentat din punct de vedere didactic pe respectarea particularităţilor individuale şi de vârstă ale şcolarilor. Conţinuturile vehiculate de această disciplină sunt formative prin ele însele, independent de domeniul teologic din care sunt preluate, de aceea ele reprezintă fundamentul sigur pentru proiectarea parcursului spiritual al elevului. Responsabilitatea profesorului devine, în acest context, aceea de a prezenta conţinuturile învăţării în relaţie cu viaţa cotidiană, cu experienţele de învăţare ale copiilor şi tinerilor, cu preocupările şi specificul mediului din care aceştia provin, susţinute de modele biblice şi din viaţa Bisericii.

Ora de religie are, în încercarea de diminuare a ceea ce tot mai des este numit fenomenul de „analfabetism religios" [„Sintagma «analfabetism religios» a fost utilizată pentru prima dată de către J.R. Kirkpatrick, în lucrarea: «Public schools and the American heritage of religious fredoom and religous pluralism» (1984) şi a fost preluată de către o serie de autori şi analişti în diferite lucrări şi studii din domeniul educaţiei. În anii '90 s-au organizat numeroase dezbateri publice pe tema analfabetismului religios. În prezent, nu există o descriere obiectivă a acestei sintagme ca indicator de analiză şi nici date statistice referitoare la amploarea fenomenului." (Irina Horga, „Educaţia religioasă în şcoala românească – rezultatele unei cercetări", în: *Coordonate ale cercetării în domeniul educaţiei religioase*, D. Opriş (coord.), Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 46)], un rol important prin prezenţa în mediul educaţional formal. Deşi România nu se confruntă semnificativ cu această problemă, lipsa pentru o jumătate de secol a acestei discipline de învăţământ din spaţiul său şcolar a atras după sine apariţia unor generaţii pentru care şansa valorificării modelelor religioase a rămas în responsabilitatea adesea unică a familiei.

În paralel, analiza datelor statistice care indică faptul că avem în faţă o generaţie de elevi cu tot mai numeroase probleme în plan emoţional susţine suplimentar disciplina religie în manifestarea potenţialului său educativ, cu atât mai mult cu cât spaţiul educaţional formal continuă să fie marcat de prezenţa unui model cu elemente preponderent cognitive, context în care disciplinele de învăţământ reuşesc din ce în ce mai puţin să îi ajute pe elevi în dobândirea echilibrului interior. Contextul şcolar nu este însă foarte favorabil, frecventa catalogare a unor discipline de învăţământ ca fiind „neimportante", în urma supralicitării rolului pe care îl au cele cuprinse în etapele de evaluare de sfârşit de ciclu de învăţământ, conduce la dezavuarea, mai ales din partea elevilor, a domeniilor devenite pentru mulţi dintre ei „celelalte" [În mod surprinzător, proiectul pentru o nouă lege a educaţiei (mai-iunie 2015) susţine tendinţa înregistrată de noi la nivelul învăţământului românesc: Art. 62 (4) „În învăţământul secundar se acordă calificative la următoarele discipline: educaţie fizică şi sport, religie, muzică, desen. Prin excepţie, aceste discipline vor fi notate, după caz, cu note de la 1 la 10 în cadrul învăţământului vocaţional". http://www.hotnews.ro/stiri-esential-20204986-exclusiv-proiectul-integral-noii-legi-educatiei-marca-psd-care-schimba-reforma-invatamant-modificari-majore-suprapuneri-examene-vino-clasa-pregatitoare-spune-ministrul-sorin-cimpeanu.htm (Accesat la 5 iunie 2015)].

Procentul ridicat de elevi care studiază această disciplină de învăţământ arată şi importanţa pe care valorile religioase o au pentru poporul român. În plan organizatoric, opţiunea pentru studiul confesional al religiei validează modul de armonizare la nivel oficial a modelului curricular actual cu perspectivele teologice asupra omului şi accesibilităţii procesului devenirii persoanei prin educaţie, în contextul acordului adesea explicit exprimat de părinţi faţă de strategiile didactice utilizate la clasă. Manifestarea opţiunii pentru ora de religie evidenţiază angajamentul privind participarea la întreg ansamblul de activităţi formale şi nonformale pe care le include organizarea educaţiei religioase în clasă şi în afara acesteia, mai mult decât asumarea unei anumite oferte educaţionale, ceea ce face ca întreaga structură curriculară şi didactică să cunoască o recunoaştere suplimentară.

Prezenţa săptămânală la ora de religie oferă elevilor şansa unui studiu sistematic al valorilor promovate de această disciplină de învăţământ, pe baza unui set de competenţe elaborate la nivel naţional de forurile ministeriale, în colaborare cu cele bisericeşti. Statutul de disciplină parte a trunchiului comun, cu posibilitate de studiu la fiecare clasă, poate fi fructificat de participanţii la educaţie prin asumarea unui continuum informativ şi formativ, care poate fi evaluat prin observarea creşterii capacităţii de valorificare în plan personal şi în contexte diferite a elementelor de conţinut parcurse şi prin manifestarea deprinderilor formate în activităţile curente de la clasă sau în cele extraşcolare.

Disciplina religie, prin conţinutul învăţării abordat, pe de o parte permite actualizarea mesajului în raport cu nevoile elevilor, iar pe de alta asigură o permanentă legătură cu viaţa reală a acestora, în vederea pregătirii lor spre a face faţă provocărilor tot mai complexe ale lumii contemporane. Teme cum sunt: prevenirea traficului de fiinţe umane, a violenţei, a infectării cu HIV/SIDA, pericolul drogurilor, al alcoolului, aspecte legate de viaţa intimă etc. sunt transpuse în conţinuturi ale învăţării la religie, în special la clasele de liceu.

Dubla subordonare a profesorilor de religie, faţă de autorităţile de stat, dar şi faţă de cele religioase [Chestiunea dublei subordonări a profesorilor de religie faţă de ministerul educaţiei şi faţă de autorităţile bisericeşti a făcut uneori obiectul dezbaterilor contradictorii. Sfertul de veac de istorie recentă a educaţiei religioase în şcoala românească arată că respectivul statut, departe de a constitui un instrument de presiune asupra profesorilor de religie, reprezintă o şansă pentru disciplina în cauză, valorificată mai cu seamă prin contribuţia semnificativă a diferitelor foruri bisericeşti la dotarea şcolilor cu diferite mijloace didactice şi la menţinerea calităţii procesului de învăţământ, cât şi prin susţinerea unui număr însemnat de activităţi educative extracurriculare], susţine preocuparea comună pentru o selecţie atentă a corpului profesoral, capabil să se ridice la înălţimea exigenţelor asumate de această disciplină şi aşteptărilor comunităţii, instituţiei şcolare, elevilor şi familiilor acestora [Cercetările noastre indică faptul că o bună parte a părinţilor care şi-au înscris copii la orele de religie în perioada februarie-martie 2015 au luat această decizie şi din admiraţie faţă de prestaţia de pedagog creştin a celor mai mulţi dintre profesorii de religie. De altfel, de cele mai multe ori, nemulţumirile şi chiar retragerea de la ore, mai ales în cazul elevilor minori, situaţii în care, conform legii, au decis părinţii, au fost legate de lipsa acordului acestora faţă de prestaţia de ordin teologic şi/sau pedagogic a unor dascăli de religie].

Pr. lect. univ. dr. Dorin OPRIŞ
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia

Noi tensiuni în rândul Comuniunii Anglicane (I)

În ultimele săptămâni, întreaga lume creştină, mai ales apuseană, a privit cu atenţie la cele ce se întâmplă în interiorul Comuniunii Anglicane după ce, la întâlnirea celor 38 de primaţi ai provinciilor anglicane care a avut loc la Canterbury în perioada 11-15 ianuarie 2016 la invitaţia Arhiepiscopului Justin Welby, s-a decis luarea unor măsuri împotriva Bisericii Episcopale, membră în Comuniunea Anglicană, datorită faptului că această biserică şi-a schimbat canonul cu privire la căsătorie. În 2015, această biserică şi-a schimbat canonul legat de căsătorie în sensul că o căsătorie poate să fie încheiată nu numai între un bărbat şi o femeie, ci şi între doi bărbaţi sau două femei. Această schimbare a canonului căsătoriei, prima de acest fel făcută de o biserică aparţinând tradiţiei anglicane, a şocat o mare parte a lumii creştine şi a creat enorme frământări în interiorul anglicanismului. Primul for important al Comuniunii Anglicane care a luat poziţie, în acest sens, a fost întâlnirea primaţilor care a avut loc în ianuarie anul acesta. În acest articol doresc să analizez decizia luată de adunarea primaţilor anglicani cu privire la Biserica Episcopală şi să schiţez câteva gânduri de natură personală despre ce anume ar putea însemna tensiunile din interiorul Comuniunii Anglicane pentru creştinismul global.

Despre Comuniunea Anglicană

Înainte de a prezenta şi comenta această decizie a suspendării Bisericii Episcopale din Comuniunea Anglicană, aş dori să amintesc câteva momente importante din istoria anglicanismului, precum şi modul în care funcţionează la ora actuală Comuniunea Anglicană. Această scurtă introducere mi se pare absolut necesară pentru a înţelege ceea ce s-a întâmplat recent în interiorul acestei tradiţii creştine. Biserica Angliei a luat naştere în anii 1530, când regele englez Henric al VIII-lea (1509-1547) a decis, din diferite motive, să scoată Biserica din regatul său de sub autoritatea papei de la Roma. Liderul eclezial al Bisericii Angliei a devenit Arhiepiscopul de Canterbury, iar capul acesteia regele Angliei. Tradiţia anglicană s-a răspândit în secolele următoare mai ales în acele părţi ale lumii unde s-a extins Imperiul Britanic, dar şi acolo unde misionari anglicani au răspândit Evanghelia. Astfel a luat naştere anglicanismul ca tradiţie creştină cu răspândire globală. Biserica Angliei a rămas Biserica-mamă pentru diferitele biserici anglicane din întreaga lume care au devenit autocefale fără a se urma o procedură foarte clară. În 1867 s-a înregistrat prima încercare de a crea ceea ce azi se numeşte Comuniunea Anglicană. Arhiepiscopul de Canterbury din acea vreme, Charles Longley, a invitat la Palatul Lambeth 76 de episcopi anglicani din întreaga lume spre a discuta modul în care comuniunea dintre ei poate primi o expresie mai coerentă. Astăzi anglicanismul este prezent în 165 de ţări şi are 85 de milioane de membri. În Comuniunea Anglicană sunt membre 38 de biserici anglicane naţionale autonome şi regionale (numite *in genere* provincii), plus şase alte biserici provinciale sau episcopii care sunt autonome, dar nu au în frunte un primat, ci se află sub autoritatea directă a Arhiepiscopului de Canterbury.

Comuniunea Anglicană, aşa cum există ea astăzi are următoarele patru „instrumente ale comuniunii": (1) *Arhiepiscopul de Canterbury* – este liderul spiritual al Comuniunii Anglicane şi *primus inter pares* în rândul celorlalţi primaţi ai diferitelor biserici anglicane; este primatul Angliei şi garantul unităţii Comuniunii Anglicane. Actualul Arhiepiscop de Canterbury este Justin Welby, al 105-lea Arhiepiscop, instalat în 2013, după ce predecesorul său, Rowan Williams, a renunţat la această poziţie; (2) *Conferinţa Lambeth* a episcopilor anglicani se întruneşte o dată la zece ani numai la invitaţia Arhiepiscopului de Canterbury şi este expresia unităţii anglicanismului manifestată vizibil prin întrunirea episcopilor; (3) Întâlnirea primaţilor a fost fondată în 1978 şi este un instrument pentru „ gândire pe îndelete, rugăciune şi adâncă consultare"; (4) *Consiliul Consultativ Anglican* a fost fondat în 1971, este format din episcopi, preoţi şi laici şi are rolul de a facilita munca cooperativă a bisericilor din Comuniunea Anglicană, de a schimba informaţii între biserici şi provincii, de a căuta şi dezbate politici comune cu privire la viaţa bisericească, misiune, relaţii ecumenice etc. Se întruneşte la fiecare doi ani în diferite părţi ale lumii. Următoarea întâlnire este programată pentru 8-20 aprilie în Lusaka, Zambia. Comuniunea Anglicană are un secretariat permanent condus de un secretar general şi se ocupă de funcţionarea cotidiană a Comuniunii.

Tensiunile din interiorul Comuniunii Anglicane

Tensiunile din interiorul Comuniunii Anglicane au început în anii 1970 în jurul chestiunii hirotonirii femeilor. Nu este locul aici să intrăm în detalii, ci vom arăta doar că datorită discuţiei pe această temă, unitatea Comuniunii Anglicane a avut mult de suferit. Mai multe grupări considerate conservatoare s-au despărţit de diferite Biserici Anglicane când acestea au început să hirotonească femei ca preoţi. De dragul unităţii, s-a încercat păstrarea în interiorul diferitelor biserici anglicane atât a celor care acceptau hirotonirea femeii, cât şi a celor care nu o acceptau. Dacă o comunitate refuza să primească un preot-femeie, i se trimitea un preot-bărbat. Dacă un episcop refuza să hirotonească o femeie, acest lucru se accepta, el putând rămâne în cadrul provinciei anglicane care accepta hirotonirea femeii. Dacă un preot-bărbat refuza să slujească într-un sobor în care se aflau şi femei-preot, acest lucru era acceptat. Un nou val de tensiuni au apărut când s-a pus problema hirotonirii femeilor ca episcop. În 1989 a fost hirotonită prima femeie episcop în Biserica Episcopală. Au urmat hirotoniri de femei-episcop în Biserica Anglicană din Aotearoa, Noua Zeelandă şi Polinezia, apoi în Biserica Anglicană din Australia şi Africa de Sud. O importantă parte a anglicanismului, mai ales din Africa, s-a opus hirotonirii femeilor ca episcop. Discuţiile pe această temă au dus la imense tensiuni în cadrul întâlnirilor Comuniunii Anglicane. Criza s-a aprofundat în momentul în care chestiunea hirotonirii femeilor ca episcop s-a pus în Biserica Angliei, adică în cadrul Bisericii-mamă a anglicanismului. Discuţiile au început în 2008 şi s-au finalizat în 2014 prin acceptarea hirotonirii femeilor ca episcopi şi în Biserica Angliei. Procesul de acceptare a fost extrem de dificil, s-a lovit de numeroase opoziţii şi a creat multă tensiune şi multe plecări ale unor preoţi şi comunităţi din Biserica Angliei.

Ian MARCOVICI

ECUMENICA

Patriarhul Chiril al Moscovei şi al Întregii Rusii, în mesajul său de Crăciunul anului 2015, sărbătorit de Biserica Ortodoxă Rusă pe stil vechi, la 7 ianuarie, s-a referit *in extenso* la conflictul din Ucraina: *„Aş dori să spun astăzi un cuvânt special poporului Ucrainei. Conflictul fratricid care s-a dezvoltat pe pământul Ucrainei ar trebui să nu-i divizeze niciodată pe copii Bisericii, semănând duşmănie în inimile oamenilor. Adevăratul creştin nu-şi poate urî vecinul sau pe cel aflat departe. «Aţi auzit că s-a zis: Să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău. Iar Eu zic vouă: Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc, Ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele şi peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi» (Matei 5, 43-45). Fie ca aceste cuvinte ale Mântuitorului să devină forţe conducătoare în vieţile noastre şi fie ca răul şi ura din alţii să nu găsească loc în inimile noastre. Le cer tuturor copiilor Bisericii Ortodoxe Ruse multinaţionale să se roage fervent pentru încetarea rapidă a ostilităţilor din Ucraina, pentru vindecarea rănilor, atât fizice, cât şi spirituale, pe care războiul le-a cauzat oamenilor. Să-i cerem aceasta cu ardoare lui Dumnezeu, atât în biserică, cât şi acasă; să ne rugăm, de asemenea, pentru acei creştini care trăiesc departe de ţările noastre şi care suferă ca urmare a conflictelor militare"*.

În mod evident, Patriarhul Chiril face trimitere la urmările elceziale ale conflictului din Ucraina. În această ţară există mai multe biserici care se consideră ortodoxe, dintre acestea mai importante fiind două: Biserica Ortodoxă Ucraineană care este un exarhat în cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse şi aşa-numita Biserică Ortodoxă Uncraineană, Patriarhatul de Kiev, care nu este recunoscută de comunitatea ortodoxă internaţională drept canonică. De la începutul conflictului din Ucraina, Biserica Ortodoxă Ucraineană, Patriarhia Moscovei s-a plâns în repetate rânduri că, prin diferite metode, statul ucrainean îi confiscă lăcaşuri de cult, care sunt apoi atribuite aşa-numitului Patriarhat al Kievului, precum şi că ar favoriza în diferite moduri această biserică. Patriarhii Bisericilor Ortodoxe Ruse, Bulgare şi Sârbe şi-au exprimat în mod public îngrijorarea cu privire la această situaţie.

Deşi Biserica Ortodoxă Ucraineană, Patriarhia Moscovei are mult mai mulţi credincioşi, atât ucrainieni, cât şi ruşi, şi s-a declarat în repetate rânduri ca fiind pentru unitatea şi integritatea Ucrainei, se pare că regimul ucrainean, în special preşedintele Petru Poroşenko sprijină aşa-numitul Patriarhat al Kievului pentru că o biserică ortodoxă ucraineană autonomă şi autocefală ar întări independenţa ţării pe care o conduce. În ultimii ani, cu ocazia marilor sărbători, precum Paştile şi Crăciunul, el a participat la slujbele religioase oficiate de aşa-numitul Patriarhat al Kievului.

Şi din punct de vedere istoric lucrurile sunt extrem de complicate. Kievul a fost sediul Mitropolitului ruşilor, încreştinaţi în 988, până în 1299-1300 când, datorită tătarilor care ocupaseră Kievul, Mitropolitul Maxim a decis să plece la Moscova. După tradiţie, ruşii s-au botezat în Kiev, în fluviul Nipru, pe un loc unde s-a ridicat mai târziu o biserică.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

NICOLAE IVAN
– în conştiinţa „Vieţii Ilustrate” din Sibiu

† VISARION
Episcopul Tulcii

La 3 februarie 1936 – deci acum 80 de ani – trecea la Domnul, încărcat de ani şi de vrednicii în ogorul Bisericii şi al neamului, vrednicul de pomenire episcopul Nicolae Ivan (1855–1936) al reînviatei Episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului.

Se cobora la „*casa cea de lut a strămoşilor săi*” – după sintagma cărturarului mitropolit Sf. Varlaam al Moldovei – cel care o viaţă întreagă în smerenie şi în dăruire jertfelnică a lucrat, ca nimeni altul, pentru bunul mers al vieţii bisericeşti din Ardealul pătimirilor şi al învierii neamului nostru românesc.

Pleca la Domnul doar la două săptămâni după ce un alt ierarh vrednic plecase la ceruri, e vorba de episcopul Roman Ciorogariu al Oradiei Mari prieteni apropiaţi fiind atât în idealuri, cât şi în împlinirile din eparhiile păstorite.

La împlinirea a 80 de ani de la mutarea sa la Domnul, Arhiepiscopia Clujului a organizat frumoase manifestări încununate cu lansarea Monografiei omagiale scrisă de către doi colaboratori ai săi apropiaţi, pr. prof. Ioan Bunea şi prot. Nicolae Vasiu, publicată în anul 1985 la iniţiativa arhiepiscopului Teofil Herineanu şi reeditată acum. La fel, şi revista „Tabor” a Mitropoliei clujene i-a închinat un întreg număr personalităţii episcopului Nicolae Ivan.

Din păcate, din ambele lipsesc menţiuni privitoare la viaţa şi activitatea defunctului ierarh, în schimb sunt oglindite **în trei medalioane** din revista „*Viaţa ilustrată*”, nr. 3/1936, ce apărea la Sibiu sub directoratul rectorului Academiei Teologice Andreene, Nicolae Colan.

Primul medalion, avându-l ca autor chiar pe profesorul Nicolae Colan, se intitula „*Ctitorul † Episcopul Nicolae Ivan*”, zugrăvindu-l în cuvinte alese pe octogenarul ierarh plecat dincolo deodată cu prietenul şi vecinul de eparhie Roman Ciorogariu.

„S-au aşezat ca vlădici aproape deodată în cele două cetăţi înstrăinate ale Ardealului – Oradea şi Cluj. Şi au trăit într-o incomparabilă frăţie, întrecându-se doar în chibzuinţa şi entuziasmul sacru cu care au zidit sufletul creştinesc şi românesc al obştii credincioase din cele două eparhii pe care le-au păstorit un deceniu şi jumătate. Cei doi tovarăşi de lupte, de suferinţe şi de izbânzi au fost neuitaţii episcopi Roman Ciorogariu şi Nicolae Ivan. Bunul Dumnezeu a vrut – se vede – să le păstreze tovărăşia şi dincolo. Căci aproape deodată i-a chemat la Sine pe amândoi”... „Înaltul ierarh se mută dintre noi la vârsta de 81 de ani, vârstă pe care Bunul Dumnezeu i-a rânduit-o din a Sa milostivire, ca neamul românesc să guste cât mai mult din rodurile îmbelşugate ale înţelepciunii şi hărniciei lui. Căci viaţa P.S. episcop al Clujului este viaţa unui om înţelept şi harnic, pusă, întreagă, în slujba neamului şi a Bisericii dreptmăritoare.”

După ce-i face o scurtă prezentare a vieţii şi a activităţii sale ca preot, ca protopop şi, apoi, ca asesor consistorial la Sibiu, iar în cele din urmă ca reorganizator al străvechii eparhii a Clujului reînviată şi prin străduinţele sale, autorul insistă asupra alegerii ca episcop la Cluj a arhimandritului Nicolae Ivan în 1921 şi a realizărilor sale pe plan bisericesc, cultural şi misionar.

„Abia de aci înainte, având deplină autoritate şi putere vlădicească şi-a vădit P.S. Nicolae întreaga sa destoinicie de cârmuitor: şi-a alcătuit consiliul eparhial, a organizat Academia teologică, tipografia şi librăria eparhială şi a început înălţarea falnicei catedrale din Cluj, pe care a avut bucuria de a o sfinţi după 10 ani de neîncetată muncă.

Pe lângă aceste înfăptuiri, cari singure ar putea umplea cu cinste viaţa unui episcop, P.S. Nicolae Ivan, cu incomparabilul său simţ gospodăresc şi cu ajutorul oamenilor, a căror iubire a ştiut să o câştige, a înzestrat eparhia cu câteva frumoase clădiri, în fruntea cărora stă desigur impunătoarea reşedinţă episcopală din apropierea catedralei.

Preocupările de pe tărâmul gospodăresc însă nu au fost în stare să-i angajeze toate puterile Prea sfinţitului

Ivan. Paralel cu ele, înaltul ierarh a purtat părinteşte grija clerului şi poporului din cuprinsul eparhiei, îndrumându-l şi îndemnându-l neîncetat spre faptele cele bune ale iubirii de Dumnezeu şi ale iubirii de neam.

Desigur, atâta putere de muncă, atâta pornire spre faptă, n-a putut izvorî decât dintr-un suflet cu nădejde în ajutorul lui Dumnezeu. Şi adormitul întru Domnul a avut această nădejde.

Acum după ce datoria şi-a făcut-o deplin, Bunul Dumnezeu l-a chemat la Sine pentru a-l învrednici de «cununa vieţii».

Pentru jertfelnica sa iubire de Biserică şi de neam – neamul întreg îi va păstra amintirea pilduitoare, ca unui vrednic vlădică”.

Iată în ce cuvinte calde de lumină şi de har a îmbrăcat chipul ierarhului clujean cel care avea să-i urmeze în scaun doar la câteva luni, profesorul de teologie Nicolae Colan, viitor mitropolit al Ardealului.

Al doilea medalion închinat lui Nicolae Ivan aparţine scriitorului A. Nanu – vechi colaborator al presei bisericeşti sibiene – şi are titlul „*Prinos ierarhului Nicolae al Clujului – Străbunii cereau altar*”, o veritabilă pagină de elegie bisericească dublată de un talent literar de excepţie. Iată cum îl descrie:

„Uşa sa nu cunoştea zăvorul. Ea se deschidea cu aceeaşi uşurinţă pentru purpura poleită cu aur ca şi pentru ţundra ţărănească încărcată cu mireasma florilor de fân.

Firea lui nu ştia ce-i ceasul de odihnă zilnică. El nu luase jugul vlădiciei ca să doarmă, ci ca să slujească altora... Tot gândul său era iscusit şi toată înfăptuirea meşteră. Dar cel mai frumos şi mai drag îi era gândul altarului străbun şi acesta vrea să şi-l topească în cea mai majestuoasă închipuire.”

Elegia continuă arătând zbuciumul sufletesc al episcopului în dăltuirea în piatră în mijlocul oraşului a Catedralei impunătoare, simbol al reînvierii credinţei neamului în Clujul revenit la patria-mamă.

„Pentru înfăptuirea visului avea să arunce pe rugul jertfei toate comorile fiinţei sale. Ierarhul le-a şi jertfit. Şi din muntele jertfei a răsărit altarul de mărgăritar din inima Ardealului.

O, cu câtă dragoste-l înconjura privirea lui părintească, din clipa când s-a zămislit, în temelie, până la înălţarea Sfintei Cruci pe creştetul cupolei aurii! O, cu câtă gingăşie îi îmbracă scheletul de oţel în haina marmurei lucitoare! Şi cu cât dărnicie-i împodobi sânul cu florile frumuseţei ce naşte frumuseţea sfântă a duhului!...”

Cei care l-au însufleţit în această grandioasă lucrare au fost strămbunii începând de la Ştefan cel Mare şi Sfânt, care a ctitorit episcopia de la Feleac prin episcopul Daniil, Mihai Viteazul, cel săvârşit la Câmpia Turzii ca mucenic, Baba Novac, sfetnic şi oştean al lui Mihai ars de viu lângă zidurile Clujului, cetele memorandiştilor şi şiragul celor care au stropit cu sânge temniţele clujene – arată plastic scriitorul A. Nanu.

În sfârşit, al treilea medalion din cuprinsul aceleiaşi reviste îl are ca autor pe Dr. Eugen Nicoară din Reghin, intelectual de marcă din Reghin, şi are titlul „*Un ales al cerului – vlădica Nicolae Ivan*”. La fel ca şi A. Nanu şi acesta îi face un portret în cuvinte alese celui ce a fost un ales al cerului pentru vremurile vitrege de atunci.

„Un ales al cerului a fost. Nimic n-a fost când a venit la Cluj şi prin el toate s-au făcut: Catedrală falnică şi biruitoare peste timpuri şi duşmani, biserici cu podoabe naţionale, şcoală de apostolie, credinţă izbăvitoare, mândrie strălucitoare de înfăptuiri româneşti, încredere desăvârşită în viitorul plin de înălţare a patriei iubite, ocrotire caldă a fiilor neamului, viaţă cu tradiţie românească şi cu ritmul viu şi creator. Un ales al neamului a fost trimis de ceruri să fie pildă luminoasă în lungul veacurilor ce vor să vină. El ne-a arătat drumul către îndeplinirea cu eroism a datoriei către Dumnezeu din ceruri, către neamul încercat în suferinţe, către munca ce trebuie îndeplinită pentru înălţarea, întărirea şi izbăvirea de-a-pururi a patriei în care s-a născut. A luminat, a clădit suflete şi idealuri, a suferit şi s-a jertfit ierarhul Nicolae Ivan. Alesul neamului, alesul cerului, Glasul Bisericii, alesul înfăptuirilor a fost. Cerul i-a aruncat puntea albelor înălţimi; noi să-i urmăm calea ce duce spre veşnicia faptelor măreţe.”

Gratitudine şi recunoştinţă se cuvine aşadar celor trei condeieri care s-au întrecut în a zugrăvi în lumina şi culoarea cuvintelor chipul vrednicului episcop Nicolae Ivan, originar din Aciliul Sibiului, strămutat în cetatea culturii şi a credinţei de pe malurile Someşului.

Prin tot ceea ce a înfăptuit, atât la Sibiu – unde aproape întreaga zestre patrimonială a Mitropoliei i se datorează din vremea în care era consilier eparhial –, cât şi la Cluj, ca prim episcop al reînviatei eparhii, Nicolae Ivan rămâne un mare ierarh care în duhul şagunian a pus în lucrare dragostea de Dumnezeu şi de semeni, iar truda lui, după cuvântul Evangheliei, a rodit îmbelşugat.

Veşnică să-i fie pomenirea,
iar memoria binecuvântată!

• UNIVERS BIBLIC •

Apostol (I)

Termenul *apostol* provine de la grecescul ἀπόστολος (*apostolos)*, substantiv format prin alăturarea prepoziției *apo* (από = [plecând] de la) verbului *stello* (στέλλω = a trimite). Astfel sensul literal al termenului ar fi *persoană trimisă cu o misiune*, *emisar.* Şi pentru că, în general, scopul trimiterii unui emisar este transmiterea unui mesaj, sensul literal poate fi redat prin *sol, mesager*. În greaca clasică termenul desemna o persoană trimisă de cineva spre împlinirea unei misiuni de ordin administrativ sau diplomatic. În Septuaginta apare o singură dată; în schimb, în Noul Testament îl întâlnim de 79 de ori. În general, astăzi sunt numiți apostoli doar Cei Doisprezece şi Sf. Pavel. Noul Testament însă nu rezervă termenul doar pentru cei chemați special de Domnul spre slujire apostolică. Mântuitorul Însuşi este numit Apostol. Iar între colaboratorii Sf. Pavel se găsesc câțiva bărbați numiți apostoli, fără ca aceasta să implice o lărgire a grupului celor aleşi special de Domnul.

1. Iisus Hristos – Apostolul Tatălui

Cronologic, primul Apostol din Noul Testament este Mântuitorul Însuşi. Autorul Epistolei către Evrei ne îndeamnă să luăm „aminte la Apostolul şi Arhiereul mărturisirii noastre, la Iisus Hristos" (Evr 3, 1). În Evanghelia de la Ioan, Mântuitorul vorbeşte despre *apostolia* Sa şi subliniază legătura dintre aceasta şi cea a ucenicilor Săi. Tatăl „L-a trimis în lume" pe Fiul Său (In 10, 36) „pentru ca lumea să se mântuiască printr-Însul" (In 3, 17). El vine „în numele Tatălui" (In 5, 43), împlineşte voia Tatălui (In 6, 39), săvârşind *lucrările Celui ce L-a trimis* (In 9, 4; 4, 34 ş.a.). Tatăl i-a dat „toată puterea în cer şi pe pământ" (Mt 28, 18), iar El împărtăşeşte din această putere celor pe care-i trimite în lume să-I continue lucrarea (Mt 28, 19-20; 18, 18; In 20, 23). Trimiterea Apostolilor este fundamentată pe trimiterea Domnului; între cele două există o corespondență clară: „Aşa cum Tatăl M-a trimis pe Mine, tot astfel şi Eu vă trimit pe voi" (In 20, 21).

2. Cei Doisprezece – Apostolii lui Hristos

Încă din prima parte a activității Sale, Domnul îi alege pe unii dintre ucenicii Săi „ca să fie cu El şi să-i trimită să propovăduiască şi să aibă putere să vindece bolile şi să alunge demonii" (Mc 3, 14-15). Pe aceştia îi numeşte Apostoli (Mc 3, 14; Lc 6, 13). Numărul lor corespunde numărului seminţiilor lui Israel. Aşa cum fiii lui Iacov au constituit temelia Vechiului Israel, pe temelia Apostolilor (Ef 2, 20; Apoc 21, 14) se zideşte Noul Israel, Biserica (Mt 16, 18), piatra fundamentală fiind Hristos (Ef 2, 20).

În Noul Testament găsim patru liste ale Celor Doisprezece, câte una în fiecare dintre Evangheliile sinoptice (Mt 10, 2-4; Mc 3, 16-19; Lc 6, 14) şi una în Faptele Apostolilor (1, 13). Deşi între ele există mici deosebiri, numărul este întotdeauna acelaşi, fapt ce ne obligă să stabilim corespondențe între numele care diferă. Astfel ajungem la următoarea listă (variantele sunt indicate în paranteze): (1) Simon, pe care Mântuitorul l-a numit Chefa (= Petru); (2) Andrei, fratele lui Petru; (3) Iacov şi (4) Ioan, fiii lui Zevedeu; (5) Filip; (6) Bartolomeu (= Natanael, din In 1, 45u.); (7) Matei (= Levi al lui Alfeu, din Mc 2, 14; cf. Mt 9, 9-10; Lc 5, 27-29); (8) Toma; (9) Iacov al lui Alfeu (= Iacov cel Mic, din Mc 15, 40); (10) Tadeu (= „Iuda, nu Iscarioteanul", din In 14, 22; = „Iuda al lui Iacov", din Lc 6, 16 şi Fapte 1, 13); (11) Simon Zelotul (= Simon Cananeanul, din Mt 10, 4 şi Mc 3, 18); (12) Iuda Iscarioteanul (= Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul, din In 13, 26 şi 6, 71) / Matia, ales în locul lui Iuda după Învierea Domnului (Fapte 1, 26).

3. Misiunea Celor Doisprezece

Toți aceştia *au fost cu Iisus* (Mc 3, 14; Fapte 1, 21-22) în timpul activității Sale. Cu excepția lui Iuda Iscarioteanul, toți au fost martori ai Învierii Domnului (Fapte 1, 22). Ei au primit misiunea de a continua lucrarea Domnului, mărturisindu-L până la marginile pământului (Mt 28, 19; Lc 24, 47, Fapte 1, 8). Pentru aceasta, Mântuitorul îi învesteşte cu autoritatea Sa (Mt 10, 40: „Cel ce vă primeşte pe voi, pe Mine Mă primeşte"), le încredințează administrarea Tainei Sf. Botez (Mt 28, 19), le dă puterea de a dezlega şi a lega păcatele oamenilor (In 20, 23; Mt 16, 19; 18, 18) şi îi asigură că Duhul Sfânt, pe care-L va trimite după Înălțarea Sa (In 16, 7), îi va povățui „întru tot adevărul" (In 16, 13).

După Cincizecime, Apostolii devin purtătorii mesajului lui Iisus şi continuatorii lucrării Sale. Evangheliile reţin doar anumite cuvinte ale Domnului pe care le-au primit Apostolii, dar ne lasă să înţelegem că, de-a lungul activității Sale publice şi, apoi, după Învierea Sa (vezi şi Fapte 1, 3), ei au primit multe alte învățături care nu au fost consemnate în scris (In 20, 30; 21, 25). Ei au avut privilegiul de a-L avea zi de zi ca Învățător pe Însuşi Fiul lui Dumnezeu, Care, înainte de Înălțarea la cer, le cere să ia aminte să facă şi să transmită *toate* (nu numai cele reținute de autorii Noului Testament) cele ce le-a poruncit (Mt 28, 20). În împlinirea misiunii lor, ei beneficiază de asistența specială a Duhului Sfânt, pe Care Domnul L-a făgăduit înainte de Patimi (In 14, 26; 15, 26). Astfel, ei înţeleg cum trebuie să organizeze Bisericile. Când nu mai fac față necesităților Bisericii din Ierusalim, hirotonesc şapte diaconi (Fapte 6, 1-6), instituind astfel prima treaptă a preoției sacramentale. În comunitățile nou create, dar şi la Ierusalim, hirotonesc preoți (Fapte 14, 23; Fapte 15, 4). Mai târziu, când nevoile Bisericii impun, Apostolii instituie o nouă treaptă, care preia unele dintre responsabilitățile lor. Astfel sunt hirotoniți primii episcopi (II Tim 1, 6), cărora le este încredințată administrarea Tainei Hirotoniei, împreună cu responsabilitatea alegerii bărbaților potriviți pentru aceasta (I Tim 5, 22; Tit 1, 5).

Lect. Dr. Daniel MIHOC

• MODELE BIBLICE DE DISCURS TEOLOGIC •

Relaţiile interpersonale şi limbajul biblic

„La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul."

Aceasta este prima afirmație din Cartea Facerii, scrierea care deschide Vechiul Testament. Este, prin urmare, prima afirmație despre Dumnezeu din Sfânta Scriptură. Ceea ce aflăm despre Dumnezeu înainte de toate, din paginile Bibliei, este faptul că El a făcut lumea în care trăim.

Alegând să elucideze mai întâi problema genezei lumii şi a sursei vieții, cei care au aşezat scripturile sfinte ale iudaismului în ordinea lor actuală, în secolele 5-3 î.H., au vădit o preocupare caracteristică şi omului modern. De unde venim? Cum a apărut această lume? Care este originea vieții? Sunt întrebări pe care şi le pune şi omul de astăzi. Sunt, totodată, marile întrebări ale omului din toate timpurile, care au contribuit, fără îndoială, la elevarea spirituală a ființei umane, la sporirea cunoaşterii noastre despre lume.

Dar preocuparea pentru cunoaşterea cauzei nu este singura cale de a înţelege lumea. Există oameni fericiți, prea puțin preocupați în existența lor de zi cu zi de aflarea unor răspunsuri la întrebările de mai sus. Familia, prietenii, relațiile sociale pot fi suficiente surse de împlinire personală. Viața umană poate să aibă un sens şi atunci când e privită prin prisma relațiilor interumane.

De altfel, întrebările despre cauza vieții sunt întrebările omului matur. Ele presupun o anumită vârstă, o experiență a vieții. Dar înainte de a ajunge la vârsta reflecției, omul cunoaşte viața prin relații. Prima formă de cunoaştere a vieții e iubirea maternă. Relațiile din familie, şcoală şi societate trasează deja contururile vieții individului. Înainte de reflecția asupra originii vieții se află o experiență însemnată despre viață, fundamentată prin relații interpersonale.

Limbajul relațional nu este străin Bibliei. Dimpotrivă, Dumnezeu Însuşi alege adeseori tocmai acest limbaj pentru a Se face cunoscut oamenilor. Şi omului Vechiului Testament, la rândul său, îi vine mai uşor să vorbească cu Dumnezeu sau despre Dumnezeu în acest mod. Pentru început, două texte din Vechiul Testament sunt suficiente ca exemplu:

„Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Care te-am scos din ţara Egiptului, din casa robiei." (Iş 20, 2; Dt 5, 6)

„Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn." (Dt 6, 4)

Ambele texte sunt texte introductive, cu care încep secțiuni importante din Vechiul Testament. Primul prefațează Decalogul (Cele zece porunci) – o colecție de valori fundamentale, recunoscute atât în iudaism, cât şi în creştinism. Cu al doilea începe un fragment care se rosteşte în rugăciunea zilnică, în iudaism: Şema Israel – „Ascultă, Israele!" – reprezintă pentru un iudeu evlavios cam ceea ce înseamnă rugăciunea „Tatăl Nostru" pentru creştini.

În primul text vorbeşte Dumnezeu. El Se prezintă pe Sine ca fiind legat de un „*tu*" cu identitate colectivă – poporul Israel (iar mai târziu, şi Biserica). Al doilea text poate fi privit ca un răspuns uman. „Noi" – adică Israel (iar mai târziu, şi Biserica) – mărturisim că El este Dumnezeul *nostru*, ceea ce-L face unic pentru noi.

Iubire, dăruire, ajutor, încredere, făgăduință, legământ sunt cuvinte mult mai frecvente în Sfânta Scriptură decât creație, origine, cauză. Biblia putea la fel de bine să înceapă cu Decalogul sau cu Şema Israel. Vechii iudei au preferat ca ea să înceapă cu un text despre origini. Dumnezeu a creat lumea, apoi l-a făcut pe om (Facere 1). Dar discursul teologic nu greşeşte dacă alege Decalogul sau „Ascultă, Israele!" ca lecturi inaugurale despre Dumnezeu.

Personal, cred că ora de religie din cadrul învățământului preuniversitar ar avea de câştigat dacă s-ar pune accentul pe texte care folosesc un limbaj relațional. Decalogul sau „Ascultă, Israele!" sunt mai intuitive decât referatul despre facerea lumii şi a omului (Facere 1-2). Despre originea universului se discută atât la Ştiințele naturii, cât şi la Religie, iar informațiile contradictorii îl aruncă pe elev într-o arenă a incertitudinii, în care armele necesare îi lipsesc. Criteriul „ce este adevărat, ce este fals?", cu care elevul e deprins să opereze, îl va face fie infidel față de propriile convingeri religioase, fie sceptic față de ştiință. La rândul său, profesorul de Religie e pus în încurcătură. Îi e greu să explice unor elevi că referatul biblic al creației nu răspunde la întrebările ştiinței, ci la cele ale credinței. Un text religios trebuie citit altfel decât o teorie ştiințifică, după cum şi o fabulă se citeşte altfel decât o lecție de biologie, chiar dacă în cuprinsul ambelor sunt amintite animale.

Pasajele din Biblie care vorbesc despre legătura dintre Dumnezeu şi om într-un limbaj familiar, sunt mai accesibile decât textele cosmogonice. Iar limbajul biblic relațional este, totodată, compatibil cu constituția afectivă a elevului. Când eşti obişnuit să ai mama ta, tatăl tău, frații tăi, vei realiza că nu e nefiresc sau ieşit din comun să ai şi un Dumnezeu al tău.

Unul dintre cele mai vechi manuscrise fragmentare ale textului Vechiului Testament a fost descoperit în Egipt. Papirusul Nash, numit astfel după cel care l-a făcut cunoscut, în anul 1902, a fost considerat de specialişti ca fiind scris cândva în primele două secole creştine, dacă nu chiar mai devreme (secolul 2 î.H). Papirusul cuprindea textul Decalogului, urmat nemijlocit de Şema Israel (Dt 6, 4 ş.u.). Sunt tocmai textele pe care, mai sus, le-am oferit ca model de discurs despre Dumnezeu, în care legătura, relația interpersonală, este centrală. Selecția celor două texte în Papirusul Nash nu poate fi întâmplătoare. E o dovadă că evreii de atunci utilizau cele două texte în scop liturgic, sau, mai probabil, în contextul educației religioase. De altfel, cele două utilizări – cea cultică şi cea pedagogică – nu se excludeau în Antichitate, ci se completau. Şema Israel şi Decalogul reprezentau, încă de atunci, fundamente ale edificării religios-morale ale personalității umane.

„Ascultă, Israele!" şi Decalogul sunt textele biblice asupra cărora urmează să medităm în edițiile următoare ale acestei rubrici.

Lect. Dr. Constantin OANCEA

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (II)

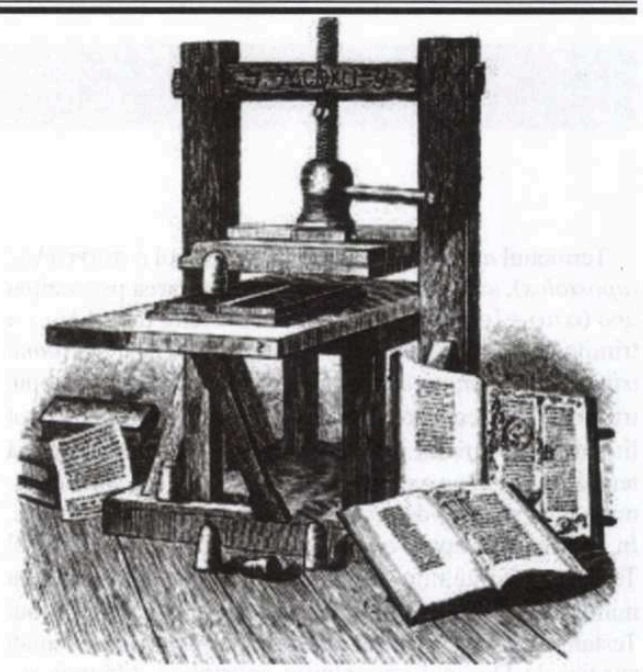

Se spune că, la un moment dat, într-un parc din Berlin, un gardian l-a întrebat pe un individ întins pe o bancă şi care, cel puţin în aparenţă, lăsa impresia a fi de condiţie modestă: *Cine eşti?* Individul, nimeni altul decât filosoful Arthur Schopenhauer, i-ar fi răspuns trist: *Mă rog lui Dumnezeu să aflu* [*Repere ale credinţei. 28 de modalităţi de exprimare a credinţei,* Bucureşti, „Viaţă şi Sănătate", 2012, p. 61. Nu discutăm dacă istorioara este una autentică sau nu, dar, dacă este autentică, atunci „păţania" cu gardianul din parc trebuie să fi avut loc între 1811 şi 1813, pe când Schopenhauer studia filosofia la Berlin].

În virtutea imaginii de mai sus, dar, desigur, într-un alt plan, cel al editării cărţilor de cult necesare românilor „neuniţi" – adică ortodocşi – din Transilvania, care prin intermediul cărţii şi cu ajutorul lui Dumnezeu puteau afla mai multe despre ei înşişi, un reper ar fi cel al germanului Sebastian Münster, primul cosmograf al continentului nostru. El este autorul primei hărţi a Europei, *Cosmographia,* apărută la 1544, în care putem vedea *cum ne aflam*, adică putem analiza care era percepţia de atunci în privinţa graniţelor şi statelor ori teritoriilor europene [Emil Hurezeanu, *Pe trecerea timpului. Jurnal politic românesc* (*1996–2015*), Bucureşti, Curtea Veche Publishing, 2015, p. 213]. Fie şi în treacăt, trebuie totuşi spus că vorbim despre o realizare care a cunoscut o serie de ediţii ulterioare – douăzeci şi patru, pe parcursul unui întreg secol – în latină, franceză, italiană, engleză şi cehă. Nu este mai puţin adevărat că succesul se datorează atât excelentelor xilogravuri (gravuri în lemn) realizate de unele nume celebre precum Hans Holbein cel Tânăr, Urs Graf, Hans Rudoph Manuel Deutsch ori David Kandel, cât şi noului procedeu de a realiza patru mape diferite pentru cele patru continente (cunoscute atunci): America, Africa, Asia şi Europa [Sebastian Münster (despre el), în *New International Encyclopedia* (https://en.wikipedia.org/wiki/New_International_Encyclopedia, accesat 15.01.2016)].

Pe harta respectivă, Franţa şi Spania ilustrează chipul unei femei, membrele superioare sunt Ţările de Jos şi Italia, iar pântecul – Imperiul Habsburgic, restul fiind sub centură: Polonia, Dalmaţia, Panonia, Ţările Române, Albania, Grecia etc. *Sebastian Münster vizitează în 1550 ceea ce ştim că este astăzi România. Mai precis, din Germania, prin Viena, ajunge la Sibiu şi constată, în 1550, că Sibiul, cu 11.000 de locuitori, este un oraş complet, bine rânduit, cu nimic mai prejos ca Viena, adică un oraş întru totul asemănător cu Nürnberg* [...] *De reţinut că pe vremea aceea Berlinul abia se năştea, iar Varşovia era semicunoscută. Bucureştiul ultraexcentric era marcat undeva, dincolo de posesiunile Europei habsburgice* [Hurezeanu, *op. cit.,* p. 213].

De fapt, atât Münster, cât şi filosofii Renaşterii încercau să reconstituie Europa pornind de la câteva direcţii. Prima a fost – cel puţin pentru ei – realitatea oraşelor. *Întâmplător au nu, Sibiul a fost Capitala culturală a Europei în 2007. Desigur, nu întâmplător, Melina Mercouri, ministrul grec al Culturii, inventează acest concept de „capitală culturală" în 1985. Iar Sibiul este, după Salonic, al doilea mare oraş al spaţiului ortodox, care devine capitală a Europei. Peste timp, deci, este vorba şi de o continuitate a creştinismului, de la cel apusean la cel răsăritean, şi apoi în interiorul ultimului – deci, o altă dimeniune fundamentală de definire a Europei* [*Idem*].

Or, odată cu cele câteva generaţii de tipografi din familia Barth, care au trăit şi şi-au valorificat meşteşugul – începând cu Johann Barth senior (1670–1746), debutând în domeniu în 1693, continând cu Johann Barth junior (1702–1782) ori cu Petrus Barth (1745–1801), care, rupând tradiţia familiei, s-a dedicat tipăririi aproape exclusiv de carte românească –, avem nu doar un Sibiu multicultural, ci şi o cultură a cărţii pluriculturale, plurireligioase şi divesificate lingvistic; pe alt palier exprimat, într-un imperiu – cel Habsburgic – (declarat) catolic, întâlnim o succesiune genealogico-familială de tipografi saşi protestanţi care tipăresc cărţi necesare unui segment comparabil mult mai vast de români ortodocşi.

Peste secole, mai precis în şi după 2007, odată cu intrarea României în UE, toată această zestre polivalentă se va constitui în element de *plusvaloare identitară* – dacă ne este îngăduită exprimarea –, într-o *Europă romano-catolică şi protestantă* [care are] *o anexă ortodoxă* [de] *40 milioane de ortodocşi* (*greci, români, bulgari*) [şi care] *vor defini şi ei, cu particularităţile respective, acest continent, modificând inevitabil sensibilitatea Europei* [*Ibidem,* p. 214.; *Ceea ce numim lume ortodoxă, cu cele 40 de milioane de greci, români şi bulgari intraţi în UE, face parte însă dintr-un spaţiu mai larg, cuprinzând şi Rusia* (*Ibidem*, p. 2015)].

Constantin ITTU,
cercetător ştiinţific

Începuturile tiparului în Ţara Românească: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (I)

În Ţara Românească, secolul al XV-lea este marcat de luptele pentru tron între reprezentanţii celor două grupări rivale, Dăneştii şi Drăculeştii; fiind rezultatul anarhiei feudale, ele au provocat slăbirea autorităţii centrale şi dezorganizarea instituţiilor statului de la sud de Carpaţi. Această stare de lucruri internă şi contextul internaţional au determinat accentuarea dominaţiei otomane. În această situaţie, la sfârşitul secolului al XV-lea şi începutul celui următor, Domnia a căutat consolidarea poziţiei sale prin eforturile depuse pentru întărirea centralizării statale şi pentru renaşterea principalelor instituţii ale ţării, între care, cea dintâi era Biserica Ortodoxă. Aceste deziderate ale politicii interne s-au realizat mai ales în timpul domniilor lui Radu cel Mare (1495-1508) şi a lui Neagoe Basarab (1512-1521), voievozi care au împletit diplomaţia cu sprijinul larg acordat Bisericii, culturii şi artei.

Radu cel Mare, de pildă, cu scopul reorganizării vieţii bisericeşti atât sub aspect administrativ, cât şi spiritual, l-a invitat în Ţara Românească, probabil în anul 1503, pe fostul patriarh ecumenic Nifon al II-lea (1486-1488, 1496-1498), personalitate cunoscută în Răsăritul ortodox pentru învăţătura, pentru curăţia vieţii şi pentru experienţa dobândită în problemele de administraţie şi de conducere bisericească. Rândurile de faţă nu sunt dedicate activităţii, la noi, a patriarhului Nifon al II-lea [Pentru activitatea Sf. Nifon la noi, vezi Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iaşi, Trinitas, 2004, pp. 387-389, cu bibliografia aferentă la p. 395]. Totuşi, vom consemna că moştenirea activităţii sale în Biserica Ţării Româneşti este reprezentată de toate deciziile luate pentru reorganizarea ei, prin înfiinţarea a două eparhii, pe lângă cea a Mitropoliei, prin reafirmarea principiului samovlastiei în viaţa mănăstirilor şi, probabil, prin uniformizarea liturgică. Căci, după îndelungata perioadă de anarhie internă din secolul al XV-lea, când multe mănăstiri fuseseră distruse şi, odată cu ele, şi bibliotecile şi scriptoriile lor, este foarte posibil ca în slujbe să fi pătruns elemente necorespunzătoare tradiţiei liturgice ortodoxe. Acest din urmă deziderat s-a împlinit prin tipărirea cărţilor de slujbă, la Târgovişte – capitala ţării, începând cu anul 1508, după plecarea din ţară a Sfântului Nifon. Prin urmare, înfiinţarea tipografiei dădea răspuns unor nevoi ale ţării. Iniţiativa va fi aparţinut Bisericii, căci se imprimă cărţi de ritual, dar corespundea şi intereselor Domniei. Înfiinţarea primei tipografii în Ţara Românească, în limba slavă, s-a datorat lui Radu cel Mare, nu numai ca un element de noutate, ci mai ales în scopul restaurării vieţii statale şi a reorganizării vieţii bisericeşti din Ţara Românească. În locul manuscriselor, copiate cu multă trudă şi într-un timp îndelungat, cartea tipărită se realizează mai uşor, exemplarele sunt mai numeroase şi mai accesibile ca preţ, iar textul poate fi mai bine verificat, în special când e vorba de o carte de cult.

În Ţara Românească, slujbele bisericeşti se săvârşeau în limba slavă, în dialectul sau redacţia medio-bulgară. Această limbă liturgică, de cultură şi de cancelarie fusese adoptată în Biserica Românească în secolele X şi XI, „epoca de expansiune a liturghiei slave" [P.P. Panaitescu, „Literatura slavo-română (secolele al XV-lea – al XVII-lea) şi importanţa sa pentru istoria literaturilor slave", în vol. *Contribuţii la istoria culturii româneşti*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1971, p. 15]. Până la apariţia tiparului, toate cărţile de cult, ca şi cele teologice, de spiritualitate şi de învăţătură, erau multiplicate prin copiere. Principalele centre ale acestei munci minuţioase erau mănăstirile. Astfel, scriptoriile deveneau focare de cultură şi adevărate şcoli artistice în care s-a conturat o tradiţie a cărţii manuscrise, determinate de o serie de elemente de individualitate ca: aspectul grafic (ductul) literelor, iniţialele ornate, frontispiciile, vignetele şi imaginile (miniaturile) pictate cu un neasemuit simţ artistic. Desăvârşirea acestei arte, anterior introducerii tiparului, s-a desfăşurat în „şcoala" de caligrafie şi miniatură a ieromonahului Gavriil Uric din Mănăstirea Neamţ (secolul al XV-lea), „primul mare artist şi om de cultură român" [Sorin Ulea, „Gavriil Uric, primul artist român cunoscut", în *Studii şi cercetări de istorie a artei*, I, 1964, pp. 235-263]. Caligrafia şi estetica ieromonahului Gavriil Uric au influenţat nu numai arta manuscriselor, ci şi tipologia cărţilor bisericeşti tipărite, atât pe pământ românesc, cât şi în celelalte centre de carte ortodoxă [Ştefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, Bucureşti, 1947, p. 49; P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508) şi începuturile tipografiei în Ţările Române", în vol. *Contribuţii la istoria culturii româneşti*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1971, pp. 309-310].

Pr. lect. univ. dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

Parohia, rolul preoților și al laicilor în misiune

Într-o încercare de înnoire a înțelegerii parohiei în teologia de astăzi, mitropolitul Emilianos Timiadis (2001:5) scria despre dificultățile care au apărut pe parcursul istoriei: „Schimbarea unei atitudini de obstinație nu a fost niciodată ușoară. Acțiunile înnoitoare întâlnesc deseori o rezistență enormă. Deși, din punct de vedere eclesiologic, o parohie face parte din Biserica universală a lui Hristos, totuși ea este constituită dintr-o comunitate de oameni, bărbați și femei, care se luptă cu piedici și greșeli, și care se împotrivesc deseori să înainteze mai departe pe calea creștină și să se lase puși la încercare. Undeva, pe traseu, progresul a fost oprit, iar parohia ne apare ca fiind statică și alcătuită din parohieni egoiști". Într-adevăr, acest egoism care, din nefericire, tinde să predomine în societatea (post)modernă a consumerismului, are grave repercusiuni atât la nivel individual, cât și comunitar. Este principalul motiv care ne determină să reanalizăm funcția parohiei ca „celulă" primară a Bisericii sau, altfel spus, ca mediu în care se realizează unirea concretă cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos și împărtășirea cu harul sfințitor al Duhului Sfânt. Misiunea Bisericii are loc, în mod concret, la nivelul parohiei sau al „Bisericii locale". Aici are loc întâlnirea cu Dumnezeu, prin Mijlocitorul și Capul Bisericii, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, și tot aici se consolidează comunitatea celor ce sunt Trup al Său și frați între ei, creștinii. (Vezi câteva cărți și studii edificatoare în acest sens: Metallinos, Timiadis, Vintilescu.)

Activitatea misionară trebuie să vizeze întregul tablou de categorii de parohieni. Aici pot fi distinse: grupul adevăraților „co-liturghisitori" sau împreună-lucrători (*sinergoi*) ai preotului, dar și categoria „creștinilor nominali", adică a celor care au contacte doar sporadice cu preotul și cu corpul activ al parohiei. Cei din urmă se manifestă în viața Bisericii doar cu ocazia unor evenimente semnificative din viața proprie: botezul copiilor, căsătoria tinerilor, înmormântarea părinților. Totuși, nici această parte a parohiei nu trebuie să fie uitată sau pierdută. „Reîncreștinarea creștinilor" reprezintă una dintre sarcinile cele mai importante ale mărturiei evanghelice a Bisericii. Pentru a-și atinge scopul misionar și pastoral, preotul are la îndemână mai multe mijloace, pentru a fi cât mai aproape de acești „creștini cu numele": vizite pastorale, binecuvântarea familiei și a domiciliului ei, consultații cu familiile sărace, predarea lecțiilor de catehism, distribuirea cărților religioase și, mai ales, săvârșirea unor slujbe (vezi Taina Maslului sau Litia). „În această zonă a parohiei există disponibilități umane (și economice) surprinzătoare: pensionari, grupuri de specialiști și artiști, asociații de tineret și sportive care vor să participe la programul parohiei altfel decât venind la Liturghie în fiecare duminică (pe care o găsesc prea lungă și uneori plictisitoare)" (I. Bria 1996:112). Deși această considerare a „Liturghiei după Liturghie", fără Sfânta Liturghie propriu-zisă, prezintă pericole destul de mari în opinia noastră, totuși trebuie recunoscut că Taina prin excelență a Bisericii trebuie să se adreseze tuturor categoriilor de creștini și, mai ales, că trebuie să evite căderea într-un formalism steril. Participarea credincioșilor trebuie să fie una cât mai activă, iar preotul trebuie să țină cont de faptul că „există un sentiment de frustrare la cei mai mulți, deoarece nu înțeleg textul și conținutul Liturghiei în forma în care este cântată sau murmurată de preot". De aici și datoria preotului, împreună cu a cântăreților sau a corului, „de a cânta clar într-o limbă comună, limba scrisă și vorbită de toți, inclusiv de copii și tineri, fără variante arhaice. Apoi este necesară explicarea riturilor și procesiunilor, citirea cu voce tare a canonului (aducerea jertfei și prefacerea darurilor)" (*Ibid.* 112-113).

Exercitarea misiunii eclesiale, exprimată prin sintagma „Liturghie după Liturghie", implică o reînviorare euharistică, precum și o reconsiderare a participării laicilor la Euharistie și, în general, la viața Bisericii. Dacă Biserica este poporul lui Dumnezeu (*laos tou Theou*), adunarea celor botezați, atunci creștinii, indiferent de vârstă, categorie sau profesiune, trebuie să se simtă aici ca „acasă" – toți trebuie să fie cuprinși în rugăciunea, misiunea și diaconia parohiei.

Relația preotului cu parohia se aseamănă cu relația conjugală. În documentul *Go Forth In Peace* se precizează că preotul ortodox este hirotonit și „căsătorit" cu o anumită parohie, într-o legătură pe viață. Chiar dacă, „prin iconomie", Biserica a îngăduit mișcarea și transferul preoților în mai multe parohii, tema „căsătoriei" preotului cu o parohie rămâne vitală. De la acesta se cere o profundă intimitate și purtare de grijă față de comunitate. Preotul are o deosebită responsabilitate față de fiecare membru al parohiei. El mijlocește pentru tot poporul în fața lui Dumnezeu, iar fiecare creștin este chemat să ducă o viață creștină autentică, în sensul unei activități neîncetate în cadrul lucrării Bisericii. În acest context se cuvine a fi înțeleasă și obligativitatea „trezirii conștiinței laicilor". Fiecare mirean trebuie să fie un concelebrant, un martor al misiunii preoțești. De la el se așteaptă următoarele: 1. o participare vitală și vie la Sfânta Liturghie; 2. mărturisirea personală a credinței și 3. angajarea creștină în viața cetățenească, educativă, culturală și intelectuală a propriei națiuni și societăți (*Ibid.* 118).

Ținând de domeniul specific al misiunii interne, revitalizarea rolului laicatului în Biserică îmbracă forme concrete: „declericalizarea teologiei", în sensul revizuirii limbajului, formelor și metodelor, ca o preocupare comună a Bisericii, de care au nevoie atât clericii, cât și laicii; călăuzirea tineretului, o categorie umană vulnerabilă, pentru care se cere o atenție sporită pentru o împărtășire eficientă a credinței; sporirea atenției față de celula familială, față de care există multe amenințări contemporane, ceea ce pune în pericol „preoția părinților" (aceștia fiind „reprezentanții provizorii și oglinzi ale grijii părintești și ale milostivirii dumnezeiești"); reevaluarea rolului femeii în Biserică – ca recunoaștere a demnității sale, egale cu cea a bărbatului, și posesoare a unei harisme speciale – care trebuie în mod absolut necesar să primească loc de exercitare în comunitatea eclesială (*Ibid.* 113-116).

Relația Liturghie–Spiritualitate–Misiune are ca bază bogăția vieții Bisericii în aspectele sale sacramentale. Este un aspect deosebit de important pentru eficientizarea misiunii. De ce aceasta? „Principalul mijloc de a da mărturie al Bisericii în momentul de față – ne răspunde Părintele Bria –, nu constă în a vesti cu îndrăzneală că Hristos este Mântuitor, unei lumi care deja a auzit aceste cuvinte și a rămas neimpresionată. Cea dintâi și principala metodă de mărturie evanghelică este aceeași ca în Biserica primară. Cei ce vedeau viața aleasă a primilor creștini erau atât de atrași de forța și frumusețea ei, încât căutau să-i descopere puterea și originea ..." (Ibid. 119). Cu alte cuvinte, principalul mijloc misionar este însăși viața creștinului, înnoită de Sfântul Duh și întemeiată pe rugăciune. Caracterul este unul comunitar: realizarea unei comuniuni de dragoste după chipul iubirii dumnezeiești. De aici și diversele îndemnuri scripturistice (vezi In. 4, 19, I In. 4, 7 sau I In. 5, 3-4). Consolidarea comunității eclesiale ca Trup al lui Hristos, presupune în mod absolut necesar responsabilitatea față de orice ființă umană. Slujirea lui Dumnezeu implică și slujirea față de aproapele. Fiecare persoană angrenată în lucrarea misionară a Bisericii trebuie să fie conștientă de acest fapt. De la „cei trimiși" se așteaptă sfințenia personală, căci mărturia evanghelică nu se poate face decât într-un duh de pocăință. După modelul sfinților, misionarii creștini trebuie să reflecte slava necreată a lui Dumnezeu și să-și bazeze toate puterile pe puterea dinamizatoare a Treimii. Conștienți mai întâi de propria lor căință (*metanoia*), convertire și mântuire, „cei trimiși" trebuie să posede în chip deplin calitatea de „martori ai Adevărului".

Lucrarea misionară, împlinirea cerințelor pe care le reclamă „Liturghia după Liturghie", îi vizează, așadar, deopotrivă pe clerici și pe laici. Ion Bria vrea să sugereze că desfășurarea activității misionare a Bisericii nu este apanajul exclusiv al unor specialiști. Mai mult decât atât, fiecare preot se cuvine să-și exercite în mod deosebit lucrarea misionară. Fiecare preot „trebuie să fie pe deplin purtătorul Veștii celei Bune a Învierii". Atitudinea sa trebuie să fie adaptată la schimbările societății contemporane. El nu mai poate rămâne pasiv și fatalist. Informat în legătură cu noile cerințe ale vremii, el este chemat să predice Evanghelia nu doar prin cuvânt, ci prin întreaga sa viață. În Fa. 20, 28: „Luați aminte de voi și de toată turma..." se arată responsabilitatea continuă a preotului față de poporul lui Dumnezeu și față de propria persoană. Dacă tot ceea ce face și predică preotul trebuie să reflecte propria sa viață interioară, atunci se poate înțelege că orice eșec personal se reflectă asupra întregii comunități.

Dacă menirea parohiei este aceea de a fi o „comunitate disciplinată", forța de coeziune, atât la nivel intern, cât și în relație cu celelalte comunități locale, s-ar cuveni să o aibă preotul. Dar nu trebuie uitat că acesta nu este decât un reprezentant și un trimis al episcopului. De aceea, acesta este proestosul care inspiră și asigură coeziunea comunității, viața conciliară și solidaritatea întregului corp eclesial. Rolul său de întâistătător marchează, desigur, întreaga sa comunitate pe care o păstorește. Dar acest aspect nu se răsfrânge exclusiv asupra clericilor; vorbim despre un fapt general valabil pentru fiecare creștin în parte. Orice creștin este marcat de „simetria dintre persoană și comunitate, dintre cuvânt și faptă, dintre imaginea pe care o are de sine și cea pe care o comunică altora" (*Ibid.* 124).

Nu poate exista o disciplină a parohiei dacă nu are la bază iubirea reciprocă între creștini. Este o iubire ce are ca izvor chiar Liturghia. Într-adevăr, Liturghia Euharistică rămâne izvor, model și inspirație de viață socială. Esența misiunii creștine constă în propovăduirea Evangheliei iertării, învierii și vieții veșnice. Evanghelia iubirii scoate pe om din sfera individualismului, îl plasează în chiar centrul problemelor sociale și cetățenești. Chiar dacă nu-și identifică mesajul ei cu programe politice și sociale din vremea noastră, Biserica nu neglijează realitatea sărăciei umane și a problemelor de care umanitatea este copleșită.

După cum s-a văzut, chiar și fără a avea de-a face cu o amplă „teologie a laicatului", în teologia ortodoxă a secolului al XX-lea au existat preocupări privind reevaluarea rolului laicilor în misiune. (Pentru contribuții mai recente în teologia românească, a se vedea C. Sonea și I. Vicovan. Ele completează și actualizează lucrarea devenită deja „clasică" a lui Liviu Stan.)

Bibliografie (selectiv): Mitropolit Emilianos Timiadis, *Preot, parohie, înnoire. Noțiuni* și *orientări pentru teologia și practica pastorală*, trad. Paul Brusanowski, Sophia, București, 2001; Ion Bria, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică* și *mărturie creștină – azi*, Athena, București, 1996; Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, trad. Ioan I. Ică, Deisis, Sibiu, 2004; Petre Vintilescu, „Parohia ca teren de dezvoltare a spiritualității creștine", în *ST* 6 (1937), nr. 1, p. 31-60; Cristian Sonea, *Apostolat și responsabilitate. O viziune teologică asupra misiunii laicatului*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015; Ioan Vicovan, Emilian Iustinian Roman (coord.), *Laicii și misiunea creștină. Realitate istorică, vocație personală, necesitate eclesială*, Doxologia, Iași, 2014; Liviu Stan, *Mirenii în Biserică. Importanța elementului mirean* în *Biserică* și *participarea lui la exercitarea puterii bisericești. Studiu canonic-istoric*, Sibiu, 1939.

Ciprian Iulian TOROCZKAI

DIN ACTUALITATEA BISERICEASCĂ PANORTODOXĂ

Diac. Dr. Habil.
ŞTEFAN L. TOMA

Regulamentul de organizare şi funcţionare al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe

(Creta, 16-27 iunie 2016) (I)

Între hotărârile concrete luate de către Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe în cadrul ultimei întâlniri a acestora, care a avut loc la Chambésy, lângă Geneva (Elveţia), între 21-28 ianuarie a.c., se numără şi adoptarea „Regulamentului de organizare şi funcţionare al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe", eveniment binecuvântat, care se va desfăşura între 16-27 iunie a.c. în cadrul Academiei Ortodoxe din Insula Creta.

Deşi integrată teritorial în componenţa Greciei, insula Creta constituie teritoriu canonic al Patriarhiei de Constantinopol. Cu o istorie aparte, organizată cu Sinod local, în dependenţă directă de Fanar, Arhiepiscopia Cretei constituie una dintre zonele cele mai prolifice din punct de vedere al învăţământului teologic, aflate sub omoforul Patriarhului Ecumenic Bartolomeu.

Schimbarea locului de desfăşurare a Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, din Constantinopol (Biserica Sfânta Irina), cum se dorise iniţial, în insula Creta, a avut în vedere raţiuni de ordin nu doar bisericesc, ci şi geopolitic. În primul rând, răcirea actuală a relaţiilor politice dintre Turcia şi Rusia, ar fi pus sub semnul întrebării participarea delegaţiei Patriarhiei Moscovei la Sfântul şi Marele Sinod. Aceasta deoarece, începând cu data de 1 ianuarie 2016, toţi cetăţenii ruşi au nevoie de viză din partea statului turc, pentru a putea intra în Turcia. În al doilea rând, riscul crescut al atentatelor cu care se confruntă în prezent Turcia, ca şi necesitatea asigurării, în acest context, a securităţii depline pentru desfăşurarea în condiţii optime a Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, ar fi ridicat serioase semne de întrebare. Având în vedere aceste aspecte, zona insulei Creta, un teritoriu insular cu o populaţie majoritar ortodoxă, teritoriu canonic al Patriarhiei de Constantinopol, a constituit propunerea inspirată a Sanctităţii Sale, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, propunere acceptată de către toţi Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe prezenţi la Chambésy. Aspectul vehiculat în presă, că s-a dorit organizarea Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe într-o ţară majoritar ortodoxă, constituie o raţiune complementară la statu-quoul geopolitic actual, realitate care a dus la schimbarea locului de desfăşurare a Sinodului. De facto, Patriarhia Ecumenică, ca instituţie bisericească, nu este mai puţin respectată la nivelul comunicării panortodoxe, deoarece sediul ei istoric se află astăzi într-o ţară majoritar musulmană (Turcia), în relaţie cu celelalte Biserici Ortodoxe, a căror sediu se află în ţări majoritar ortodoxe.

„Regulamentul de organizare şi funcţionare al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe" a fost aprobat aşadar, de către participanţii la Sinaxa Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Locale (21-28 ianuarie 2016) la Chambésy, cu excepţia reprezentanţilor Patriarhiei Antiohiei. El a fost dat publicităţii, conform hotărârii Sinaxei Întâistătătorilor. În prezenta ediţie a rubricii de „Actualitate bisericească panortodoxă" îl prezentăm integral, convinşi fiind de importanţa receptării şi înţelegerii lui:

„Articolul 1: Introducere

Prin harul Sfintei Treimi, Sfântul şi Marele Sinod constituie o expresie autentică a tradiţiei canonice şi a practicii bisericeşti dintotdeauna (διαχρονική) cu privire la modul de funcţionare sinodal, în Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească, şi este convocat de către Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic, pe baza consensului Preafericiţilor Întâistătători ai tuturor Bisericilor Ortodoxe Locale, recunoscute în mod universal ca şi autocefale. El va fi compus din membri desemnaţi, ca parte a delegaţiilor acestora.

Academia Ortodoxă din Insula Creta

Articolul 2: Convocarea Sinodului

Convocarea Sinodului va fi anunţată prin Scrisoare patriarhală adresată de către Patriarhul Ecumenic către toţi Întâistătătorii de Biserici Ortodoxe Locale, prin care se va:

1. anunţa completarea pregătirii presinodale a temelor aflate pe agenda Sinodului, decise la nivel panortodox;

2. fixa durata şi locul de desfăşurare a Sinodului, potrivit consensului Preafericiţilor Întâistătători ai Bisericilor Ortodoxe Locale;

3. invita ca fiecare Biserică Ortodoxă Locală, în conformitate cu hotărârile aprobate în cadrul Întâlnirii Preafericiţilor Întâistătători, să îşi desemneze reprezentanţii ei la Sinod.

Articolul 3: Calitatea de membri ai Sinodului

Membri ai Sinodului vor fi ierarhii desemnaţi de către fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală ca reprezentanţi:

1. numărul membrilor a fost stabilit la Întrunirea Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Locale Autocefale, în martie 2014, la Fanar;

2. delegaţiile pot fi însoţite de către consultanţi/consilieri speciali: clerici, călugări sau laici, însă numărul acestora nu poate depăşi 6 persoane. Vor fi, de asemenea, invitaţi şi trei asistenţi (βοηθητικά στελέχη) din fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală;

3. consultanţii speciali pot lua parte la sesiunile plenare ale Sinodului, fără a avea dreptul de a vorbi sau de a vota, urmând să sprijine Secretariatul Sinodului sau Comisiile Sinodului în lucrarea lor, cu dreptul de a vorbi şi de a îndeplini funcţii specifice încredinţate lor;

4. în timpul Sinodului, fiecare Întâistătător poate avea împreună cu el, dacă este posibil, doi ierarhi – membri ai delegaţiei Bisericii respective. Datorită numeroaselor sale responsabilităţi, Preşedintele (n.tr., Sinodului) poate avea doi astfel de membri şi un secretar; toţi consultanţii vor şedea în spatele Întâistătătorilor lor;

5. dacă Întâistătătorului unei anumite Biserici Ortodoxe Locale îi va fi imposibil să participe în persoană la Sinod sau la una dintre sesiunile acestuia, el va fi înlocuit de un alt ierarh al Bisericii Sale, în conformitate cu hotărârile acesteia.

Articolul 4: Preşedinţia Sinodului

Preşedinţia Sinodului va fi exercitată de către:

1. Patriarhul Ecumenic. Primaţii celorlalte Biserici Ortodoxe Locale se vor aşeza de-a dreapta şi de-a stânga sa, în conformitate cu Dipticele Patriarhiei Ecumenice;

2. Membrii delegaţiilor Bisericilor Ortodoxe Locale se vor aşeza, în conformitate cu ordinea Dipticelor, în locurile desemnate pentru ei, în Sala de desfăşurare a Sinodului;

3. Consultanţii speciali ai fiecărei delegaţii alături de aceştia, pentru a le facilita comunicarea.

Articolul 5: Prerogativele Preşedintelui

Preşedintele Sinodului va:

1. declara deschisă şi închisă lucrarea Sinodului;

2. lucra împreună cu Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale pentru planificarea lucrărilor tematicii aflate pe agenda Sinodului, şi, de asemenea, pentru rezolvarea imediată a oricărui aspect legat de procedura şi desfăşurarea acestuia;

3. aproba programul manifestărilor liturgice, care vor avea loc pe parcursul Sinodului;

4. conduce discuţiile fiecărei sesiuni, făcând remarci succinte, în funcţie de contexte, pentru a asigura cea mai profundă consistenţă a dezbaterilor, în concordanţă cu responsabilităţile Sinodului;

5. da cuvântul membrilor Sinodului şi va garanta stricta observaţie şi corecta aplicare a principiilor prezentei Proceduri, pentru a asigura buna înaintare a ordinii bisericeşti a lucrării;

6) coordona lucrarea Secretariatului Panortodox al Sinodului.

Articolul 6: Secretariatul Sinodului

Secretariatul Sinodului este un organism panortodox, prin urmare:

1. va fi compus dintr-un ierarh al fiecărei delegaţii, ca şi, de asemenea, de secretarul Comisiei de Pregătire a Sfântului şi Marelui Sinod, care urmăreşte lucrarea Secretariatului Panortodox;

2. membrii Secretariatului vor fi asistaţi în munca lor de către consultanţi ad-hoc: clerici, monahi sau laici, care vor fi aleşi dintre consultanţii delegaţiilor Bisericilor Ortodoxe Locale şi vor susţine ampla lucrare a Secretariatului Panortodox. Numărul unor astfel de consultanţi nu poate depăşi 2 persoane pentru fiecare delegaţie.

(continuarea în numărul viitor)

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

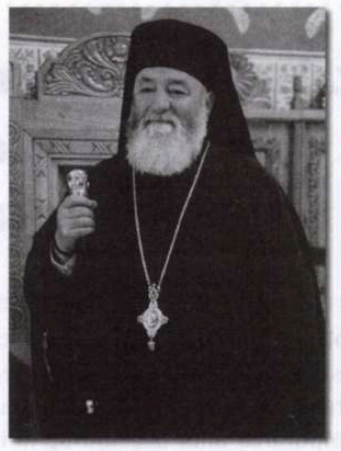

1 ianuarie – PS Sa a săvârşit Sf. Liturghie în Biserica „Sf. Pantelimon” şi „Sf. Andrei Şaguna” din Sibiu, împărtăşind credincioşilor prezenţi un cuvânt de binecuvântare la început de an.

3 ianuarie – A slujit Sf. Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus şi a adresat cuvânt de folos credincioşilor aflaţi în pelerinaj aici.

5 ianuarie – PS Sa a săvârşit Sf. Liturghie şi Slujba de sfinţire a Aghiasmei Mari în Catedrala Mitropolitană.

6 ianuarie – PS Sa a săvârşit Sf. Liturghie şi a ţinut un cuvânt de folos în Biserica „Buna Vestire” din Sibiu. Împreună cu IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, a săvârşit Slujba de sfinţire a Aghiasmei Mari în Piaţa Mare din centrul oraşului, fiind înconjuraţi de o mulţime mare de preoţi şi credincioşi din Sibiu.

7 ianuarie – Împreună cu IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, a slujit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul” şi „Sf. Martiri Brâncoveni” din Făgăraş, unde a participat şi la concertul de colinde tradiţionale al Cetelor de feciori din Ţara Făgăraşului.

9 ianuarie – A săvârşit Taina Sf. Botez pentru pruncul Ştefan Nicolae Fuciu.

10 ianuarie – A săvârşit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Sf. Treime” din Făgăraş. A săvârşit Taina Sf. Botez pentru pruncul Iustin Ioan Lie.

14 ianuarie – A participat la şedinţa Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

16 ianuarie – A săvârşit, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi, Taina Cununiei pentru tinerii Dan-Ciprian şi Ioana Borbei.

17 ianuarie – A săvârşit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Sf. Ier. Nicolae” din parohia Olteţ, prot. Făgăraş II, împărtăşind un frumos cuvânt de învăţătură credincioşilor prezenţi.

21 ianuarie – A făcut parte din comisia de examinare a preoţilor pentru ocuparea postului de preot paroh.

22 ianuarie – a slujit Sf. Liturghie în Capela Mitropolitană. A participat la şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

23 ianuarie – a slujit Sf. Liturghie şi slujba de Te deum prilejuită de şedinţa Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului. A participat la şedinţa Consiliului Eparhial şi a Adunării Eparhiale ale Arhiepiscopiei Sibiului.

24 ianuarie – A slujit Sf. Liturghie şi a împărtăşit credincioşilor un cuvânt de folos în Biserica cu hramul „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena” din Sibiu.

27 ianuarie – A participat, ca delegat al IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, la Şedinţa de evaluare a activităţii pe anul 2015 a Inspectoratului pentru Situaţii de Urgenţă „Căpitan Dumitru Croitoru” al Judeţului Sibiu.

28 ianuarie – A oficiat Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană, răspunsurile la strană fiind date de către membrii Organizaţiei Tinerilor din Sibiu. A participat la şedinţa Permanenţei Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

30 ianuarie – Împreună cu IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană. A participat în Aula „Ioan Meţianu” a Facultăţii de Teologie „Sf. Andrei Şaguna” la sesiunea de comunicări ştiinţifice ocazionată de prăznuirea Sf. Trei Ierarhi.

31 ianuarie – A slujit Sf. Liturghie la capela amenajată în cadrul Liceului Teologic Ortodox „Sf. Constantin Brâncoveanu” din Făgăraş. A împărtăşit un frumos cuvânt de învăţătură elevilor şi cadrelor didactice, precum şi credincioşilor prezenţi.

Arhid. Chiril SOCACIU

METAFIZICA ŞI TEOLOGIA MUZICII (III)

Compozitorul, fiind prin natură un om hipersensibil, e aproape predestinat să se confunde cu marile întrebări ale omului: sensul vieţii, libertatea, teodiceea, infinitul, suferinţa, boala şi moartea.

Patimile după Matei de Bach, *Simfonia a III-a* de Beethoven, *Simfonia a IV-a* de Brahms, *Simfonia a IX-a* de Mahler, *Oedip* de Enescu sau *Simfonia a X-a* de Sostakovici exprimă cu nuanţe şi dozaje diferite, tragismul existenţei.

Pe de altă parte, luminozitatea, bucuria de viaţă pe care le transmit un Vivaldi, Couperin, Ravel, Poulenc sau chiar marele Mozart, pot fi rodul unor drame sufleteşti pe care au reuşit să şi le domine. O astfel de atitudine devine explicabilă dacă avem în vedere faptul că luciditatea şi drama interioară se influenţează reciproc [Ibidem, p. 98].

Dar compozitorul, graţie unor procedee şi tehnici componistice consacrate, nu exprimă în discursul muzical doar geografia propriului sine, ci şi sineitatea lumii, pulsul universului şi al societăţii.

Romantismul determină discursul estetic să identifice în muzica simfonică, pe lângă dimensiunea afectivă, şi mesajul spiritual, care transcende fluxul auditiv. Acest reviriment al reflexivităţii, al încărcării muzicii cu conotaţii transcendentale vine în continuitatea unor tradiţii bimilenare: Pitagora şi Platon considerau că muzica este un ecou al muzicii sferelor; Augustin vedea în muzică un mobil pentru contemplarea infinitului divin; pentru Hegel, muzica reprezintă o etapă din odiseea de auto-afirmare a Spiritului în lume; Schelling identifică muzica cu ritmul cosmic.

Atitudinea salonardă faţă de muzică, raportarea la ea ca la un lucru generator de divertisment, pe fondul căreia se poate conversa şi pot fi spuse glume, va fi criticată de Ernest Teodor Amadeus Hoffmann (1776-1882), un scriitor, compozitor şi critic muzical contemporan al lui Beethoven. După el, muzica, această „artă sacră”, nu este doar un pretext de amuzament pentru nişte „urechi de măgar”, ci relevlează omului o lume diferită de lumea sensibilă [Ibidem, p. 113-114].

Însă cel care va teoretiza şi va impune în estetică şi filosofie funcţia gnoseologică a muzicii este Artur Schopenhauer, care în *Lumea ca voinţă şi reprezentare* afirmă că muzica conectează omul cu „lucrul în sine”.

Pe lângă opera componistică, mulţi compozitori scriu şi texte critice despre muzică, în care îşi creionează adesea propriile programe estetice. Ne referim aici la corespondenţa şi caietele de conversaţie ale lui Beethoven, la articolele lui Weber, Schumann şi Berlioz, la Studiile despre muzică ale lui Liszt, la opera teoretică a lui Wagner (*Opera şi drama*, *Opera de artă a viitorului* etc.), la studiile despre folclor ale lui Bartok sau la memoriile lui Enescu.

Muzicienii au sesizat şi au exprimat tragismul condiţiei umane chiar înaintea filosofilor pesimişti. Vorbim astfel nu numai de un existenţialism sau de o gândire existenţială în filosofie şi literatură (Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger, Sartre, Camus, Gabriel Marcel, Cioran), ci şi în muzică, chiar dacă în această artă strigătele de suferinţă, angoasele sunt însoţite de ideea de luptă.

Parţial cu clasicii, dar mai ales cu Beethoven, imnele angelice, serafismul compozitorilor anteriori vor fi înlocuite cu strigăte de luptă, cu accente prometeice.

Dar inclusiv Mozart, în ciuda structurii sale angelice, în ultima perioadă a creaţiei sale dă glas unor melancolii profunde [Ibidem, p. 170-172].

5. Muzica la filosofii clasici germani

Clasificând artele, Immanuel Kant consideră că o artă este cu atât mai înaltă, cu cât are o substanţă ideatică mai înaltă şi mai clară. Din acest motiv, arta muzicii apare pe ultimul loc, alături de arta combinării culorilor, în urma retoricii, arhitecturii, sculpturii sau grădăritului, arte în care elementul ideatic este eclipsat de realitatea senzorială.

Pentru Kant, muzica era o artă lipsită de urbanitate, un joc de arabescuri sonore în care avem „mai mult divertisment decât cultură”.

Excluzând funcţia cognitivă, rolul pedagogic şi conţinutul spiritual al muzicii, Kant instituie teoria formalistă despre muzică.

Spre deosebire de Kant, Fichte pune accent pe rolul ascultătorului în decodarea sensurilor sonore. El, ascultătorul, uneşte diversitatea şi unitatea, eul lui interior construieşte armonia şi consonanţa. Atitudinea lui Fichte faţă de muzică este, desigur, în concordanţă cu propria sa concepţie filosofică: idealismul subiectiv.

În concepţia lui Schelling, muzica redă, cu o abilitate superioară faţă de celelalte arte, devenirea, dinamica fenomenală. Ea exprimă forma pură a acestui dinamism, având o certă legătură cu structurile cosmice. Ritmul, de pildă, exprimă periodicitatea după care se deplasează planetele. În dialectica dintre ritm, linie melodică şi armonie, funcţia conducătoare şi unificatoare este asigurată de către ritm care are acelaşi rol în muzică şi în dinamismul cosmic ca şi conceptul său filosofic de idee obiectivă, singura în măsură să soluţioneze conflictele dintre eu şi non-eu, unindu-le într-o identitate de ordin transcendental [vezi George Bălan, *Muzica, temă de meditatie filosofică*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1965, p. 65-67].

La Hegel, muzica, alături de pictură, reprezintă un pas important în tentativa spiritului de a se desprinde de materie, chiar dacă muzica exprimă spiritul într-un mod insuficient determinat.

Auzul este, după Hegel, „mai ideal decât văzul”, afirmaţie care vine să întărească permeabilitatea muzicii la spirit.

Pe de altă parte, Hegel nu acceptă faptul că muzica poate exprima idei doar dacă e dublată de cuvânt, de poezie. În caz contrar, nu exprimă decât „emoţii fără sens”.

Deşi are momente în care oscilează între „subiectivitatatea abstractă” şi „conţinutul spiritual” al muzicii atunci când vorbeşte de muzica religioasă (catolică şi protestantă), Hegel e de părere că aceasta este o întruchipare a esenţei divine.

În concluzie, putem spune că estetica hegeliană, faţă de cea kantiană, înregistrează un mare progres, în sensul că autorul *Fenomenologiei spiritului* atribuie muzicii posibilitatea de a exprima un conţinut spiritual [*Ibidem*, p. 70 passim].

Lector Dr. Vasile CHIRA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Apariție de excepție la Editura Andreiana

Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului
«Din exilul păcatului la Masa Împărăției»
I. Călătorie cu Hristos spre Postul Mare

La mijloc de noiembrie 2015, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, preoți, profesori de teologie și credincioși, în frunte cu întâistătătorul lor, uniți în dumnezeiasca taină a Sfintei Liturghii, aduceau lui Dumnezeu cuvenitele mulțumiri la împlinirea unui deceniu de la instalarea în fruntea Mitropoliei Ardealului a arhipăstorului lor, IPS Părinte Mitropolit Laurențiu. 13 noiembrie era o zi cu o semnificație aparte, fiind pentru toți creștinii ortodocși ziua de prăznuire a neîntrecutului predicator al Evangheliei lui Hristos, liturghisitor exemplar și slujitor al celor săraci, întrupare de curaj și virtuți duhovnicești, Sfântul Ioan Gură de Aur. Aminteam, cu acel prilej, faptul semnificativ că, hirotonit preot în Antiohia în februarie 386, în duminica dinaintea Postului Mare, Sfântul Ioan a început încă de a doua zi celebrul ciclu de omilii la Cartea Facerii – principala călăuzire și hrană duhovnicească a credincioșilor și catehumenilor intrați în linia directă a pregătirii întâlnirii și unirii cu Iisus Hristos cel răstignit și înviat în taina Paștelui ca Botez și a Botezului ca Paște.

Fidel acestei venerabile tradiții de pedagogie omiletico-liturgică, arhiereul și dascălul, teologul și mitropolitul Laurențiu ne surprinde acum, în prag de nouă primăvară duhovnicească a Bisericii, cu acest dublu ciclu de predici dedicate duminicilor Postului Mare. Prin ele suntem invitați simplu, dar profund, la marea călătorie și școală aflată în inima Ortodoxiei, școala pocăinței și calea Împărăției intrate pe poarta strâmtă, dar binecuvântată, a Crucii și Învierii.

Predicile nu înmănunchează doar o puzderie de observații exegetice, accente duhovnicești și îndemnuri morale îndătinate. După cum ne avertizează Cuvântul înainte, ele transpun într-un limbaj simplu, accesibil nemijlocit tuturor creștinilor, o viziune teologico-liturgică de sinteză, proprie deja și caracteristică școlii de teologie liturgică ortodoxă transilvană, pe care IPS Sa o construiește și promovează de ani buni. O teologie care pune în dialog și fructificare încrucișată perspectiva înnoitoare asupra liturgicii deschise de preotul profesor Alexander Schmemann în cartea sa despre *Postul Mare* (1976), cu orizonturile duhovnicești neopatristice și de mare anvergură și profunzime ale preotului profesor Dumitru Stăniloae, din meditațiile sale despre *Drumul cu Hristos Mântuitorul prin Tainele și Sărbătorile Bisericii Ortodoxe* (*Ortodoxia*, nr. 2/1976, p. 402-416).

Suntem invitați astfel la un itinerar inițiatic – o călătorie împreună cu Hristos spre Hristos cel răstignit și înviat –, în două părți: o călătorie în Hristos *spre* Postul Mare, ritmată de duminicile celor șase săptămâni pregătitoare (cele patru ale Triodului și cele două premergătoare), și o călătorie cu Hristos *prin* Postul Mare, scandată de duminicile celor șase săptămâni ale Postului Mare propriu-zis. Volumul de față grupează optsprezece cuvinte de învățătură rostite pe parcursul anilor cu diverse prilejuri la Liturghiile marcând popasurile duhovnicești din duminicile săptămânilor de antrenament, în vederea intrării pregătiți în cursa duhovnicească a Postului Mare: Duminica lui Zaheu Vameșul, a Femeii Cananeence, a Vameșului și Fariseului, a Fiului Risipitor și a Înfricoșătoarei Judecăți.

În tematica lor, predicile schițează un mic tratat de spiritualitate, analizând condițiile subiective pe care credincioșii sunt chemați să le realizeze pentru a se putea angaja pe calea ascetică a celor patruzeci de zile de post, încheiată la poalele Golgotei Pătimirii și Învierii Domnului. Aceste șase condiții sunt: dorința de a-L vedea pe Hristos și de a-L ospăta la masa iertării (ca Zaheu), credința neabătută și smerită (a Cananeencei), rugăciunea de umilință (a Vameșului), căința și întoarcerea la Tatăl (a Fiului Risipitor), iubirea cu fapta a aproapelui (criteriul Judecății de Apoi) și iertarea tuturor (tema Evangheliei Duminicii Izgonirii), toate posibile pe fondul recunoașterii sincere a păcătoșeniei proprii, care știe că are nevoie de îndreptarea și vindecarea lui Hristos.

Fiecare duminică a Postului Mare propriu-zis propune, apoi credinciosului nu doar o temă de meditație, ci și un prilej de îmbrăcare în virtuțile lui Hristos: de întărire în dreapta credință, în Duminica Ortodoxiei și a Sfântului Grigorie Palama, de luare a crucii și urmare a lui Hristos, în Duminica Crucii, urmate de modele ascetice de pocăință și înviere spirituală: Sfântul Ioan Scărarul și Sfânta Maria Egipteanca. Pregătirea credinciosului cunoaște un crescendo pe măsură ce se apropie de Săptămâna Mare, în care participă și el la învierea lui Lazăr și intrarea lui Hristos în Ierusalim, la evenimentele cruciale din Joia și Vinerea Mare, la Cina cea de Taină, la Pătimirea mântuitoare și moartea pe Cruce, la plângerea Sa și la pogorârea Sa ca un biruitor la iad, începutul învierii Sale.

Duminicile Triodului sunt, pentru creștinii ortodocși, o școală indispensabilă și o călătorie inevitabilă. O școală a regăsirii și rezidirii de sine în jurul Cuvântului viu al Evangheliei lui Hristos, la a cărei absolvire suntem în stare să-L întâmpinăm cu florile virtuților și cu ramurile nevoinței postului, pentru a putea ieși astfel în întâmpinarea Celui ce vine în numele Domnului și a fi alături de El, lângă Golgota pătimirilor mântuitoare, și apoi în întâmpinarea Celui ce iese din mormânt ca dintr-o odaie de nuntă, frumos ca Mirele Bisericii și al inimilor noastre, ale tuturor.

Acum, în prag de nouă primăvară duhovnicească – când ne despart doar câteva zile de clipa când vom cânta „răsărit-a floarea postului și floarea pocăinței –, blând și delicat, smerit în fața tainelor de care dă mărturie cu iscusință păstorească, IPS nostru părinte Laurențiu ne pune înainte tuturor nu o simplă invitație părintească, ci un binevenit ghid de călătorie, o carte de însoțire, care să ne fie călăuză spre cea mai formidabilă călătorie dintotdeauna: călătoria cu Hristos, în Hristos și spre Hristos cel înviat.

Să-i mulțumim încă o dată părintescului nostru păstor pentru darul acestui minunat ghid de drum, pășind în această călătorie spre bucuria lui și a cerului.

Arhid. Prof. Dr. Ioan I. ICĂ jr

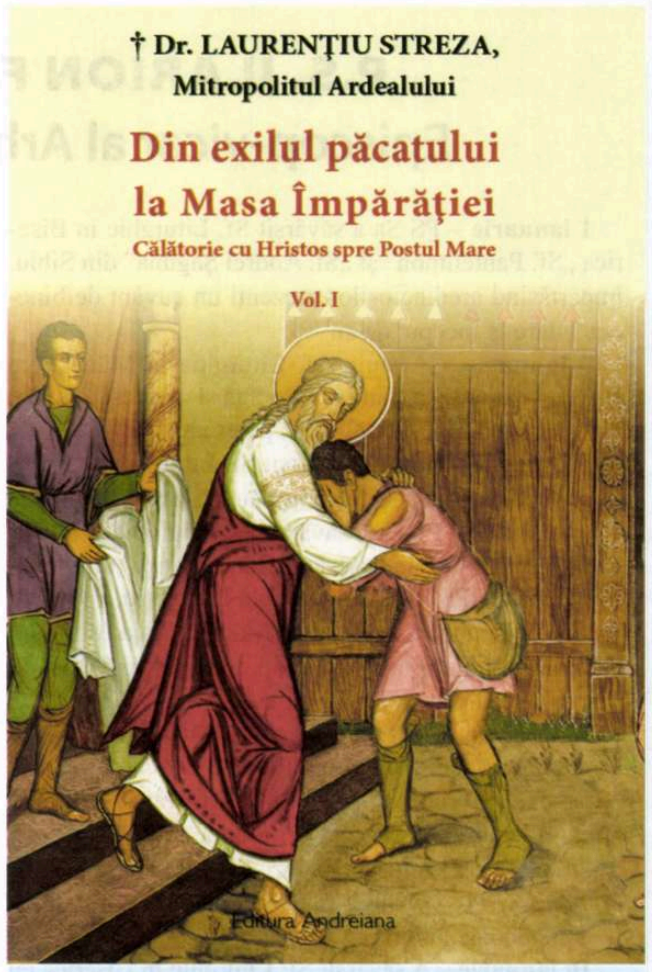

«Încredințați fiind că Hristos este cu noi până la sfârșitul veacurilor și că toată perioada vieții noastre nu este decât o trecere, un Pesah, împreună cu Hristos către Împărăția iubirii Sfintei Treimi, trebuie ca, în această călătorie tainică, să purtăm în suflete, în minte și în inimi candelele aprinse ale credinței noastre. În călătoria noastră cu Hristos suntem chemați să devenim noi înșine purtători de lumină, icoane vii ale Cuvântului viu și ziditor, pentru a-L putea întâmpina astfel pe Hristos cu florile virtuților pregătite, prin nevoințele postului, pentru împodobirea sufletelor noastre și pentru a putea, mai apoi, urca cu El spre Golgota, pentru a vedea astfel și lumina Învierii Sale. Călătoria noastră împreună cu Hristos, prin duminicile pregătitoare Învierii Domnului și, mai ales, prin rânduiala Postului Mare, ne reînnoiește și ne sporește viața noastră spirituală și ne apropie între noi.»

† Dr. LAURENȚIU STREZA
MITROPOLITUL ARDEALULUI

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție on-line:*** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 9-12 **1 şi 15 martie 2016**

• TINERII ŞI PROVOCAREA ORTODOXIEI •

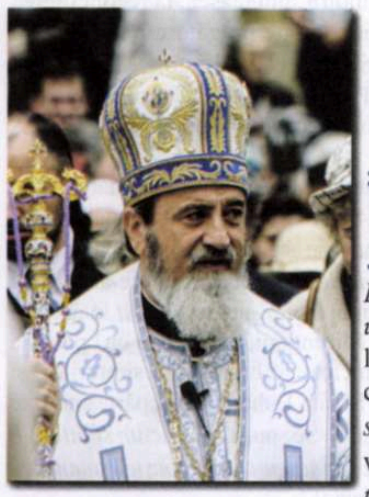

ÎNTOARCEREA DIN EXILUL PĂCATULUI, LA VIAŢA ÎN HRISTOS

În călătoria noastră cu Hristos, spre Postul Mare, am ajuns în *Duminica Întoarcerii Fiului Risipitor,* adăugând la temele duminicilor care au trecut: *foamea* şi *setea* după Dumnezeu a vameşului Zaheu, *credinţa smerită* a Cananeencei, *rugăciunea smerită* a Vameşului, tema acestei duminici, *„Întoarcerea din exilul păcatului"*, pentru a lua parte la Masa Împărăţiei.

La Sfânta Liturghie a acestei duminici am ascultat două texte biblice atât de pilduitoare şi de potrivite acestui pelerinaj spiritual cu Hristos, ele constituind mesajul divin pe care trebuie să-l împlinim în viaţa noastră. Prima lectură biblică a Apostolului, din *Epistola I-a către Corinteni* a Sfântului Apostol Pavel (6, 12-20), ne îndeamnă să ne ferim de păcatul *desfrânării*, folosindu-ne libertatea după voia lui Dumnezeu, cuprinsă în poruncile Sale: *„Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos"* (6, 12). Apostolul neamurilor face o apologie a trupului omenesc, care, datorită sufletului cu care vieţuieşte, este *„templu al Duhului Sfânt"* (6, 19) şi aparţine Domnului, nu nouă înşine. De aceea se întreabă retoric: *„Au nu ştiţi că trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos? Luând deci mădularele lui Hristos, le voi face mădularele unei desfrânate? Nicidecum"* (6, 15).

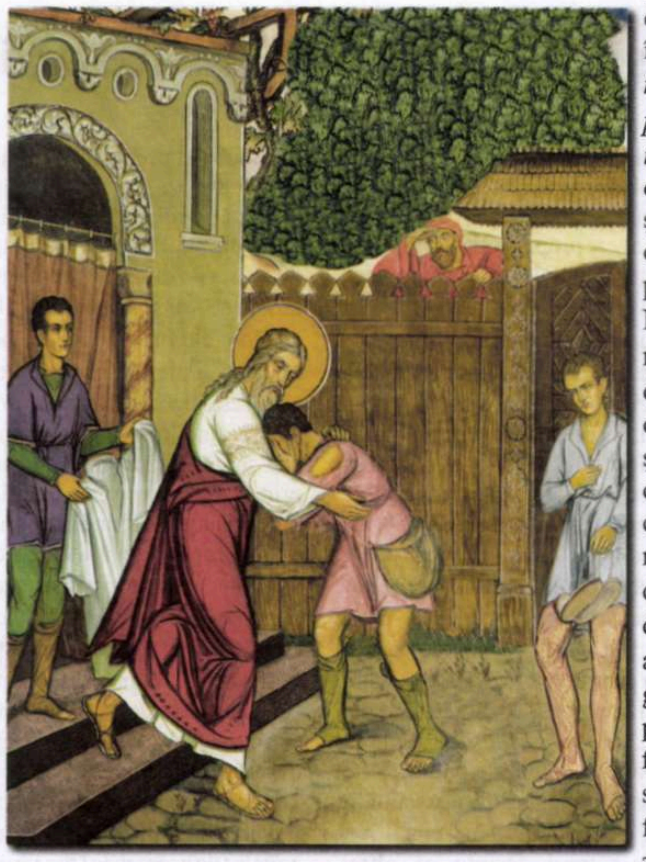

Aceste elemente de antropologie paulină din cuprinsul Apostolului acesta ne ajută la înţelegerea celei de-a doua lecturi biblice, cea a *Sfintei Evanghelii* a *Întoarcerii Fiului Risipitor* (Luca 15, 11-32) din exilul pierzător de suflet al păcatului, către dragostea părintească a tatălui.

Unele lucruri mari şi tainice ale Împărăţiei Cerurilor, care nu sunt uşor de înţeles pentru noi, oamenii, ne sunt explicate de Mântuitorul Hristos în *pilde* sau *parabole*, luând exemple din viaţa cea de toate zilele, pe care le pune în legătură cu Dumnezeu. În acest sens, prin parabola Fiului risipitor, Mântuitorul ne arată nemărginita iubire a Tatălui ceresc faţă de noi, cei rătăcitori pe căile pierzării. Dumnezeu ne respectă libertatea, ca un dar al Său, primit de la creaţie, dar ne şi aşteaptă cu braţele deschise pentru a primi întoarcerea noastră, pentru că: *„Şi în cer va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se pocăieşte decât pentru nouăzeci şi nouă de drepţi, care n-au nevoie de pocăinţă"* (Lc. 15, 7).

Pilda aceasta, a Fiului risipitor, este, poate, cea mai sugestivă, cea mai impresionantă, dar şi cea mai folositoare dintre pildele pe care Mântuitorul le-a rostit. În descrierea ei, această parabolă o putem împărţi în trei părţi componente: *despărţirea* fiului celui mic de tatăl său, *întoarcerea* lui din exilul păcatului şi *bucuria* întoarcerii, etape care corespund în viaţa noastră cu: *îndepărtarea* de Tatăl ceresc, prin păcat, *întoarcerea*, prin pocăinţă şi Spovedanie, şi *efectele împăcării* cu Dumnezeu, culminând cu primirea la Masa Împărăţiei.

Prima parte a parabolei, care cuprinde începutul neascultării fiului celui mic, este descrisă pe scurt, amintindu-se doar solicitarea lui de a primi partea cuvenită din avere şi împlinirea acestei cerinţe de către tatăl său. Se observă încă de la început *înţelepciunea* tatălui şi *dragostea lui părintească*, respectând *libertatea* fiului său, prin evitarea oricărei discuţii contradictorii şi, mai ales, prin depăşirea oricăror motivaţii sau tradiţii, pe care le-ar fi putut invoca. Ne-am fi aşteptat cu toţii să fi reacţionat tatăl său şi să nu-i dea averea, pentru că ştia că o va risipi. Dumnezeu ştie şi aşteaptă ca noi *liberi* să consimţim, să ne apărăm de căderea în păcat, cerând ajutorul Lui şi conlucrând cu Harul divin. Dar dacă vrem cu tot dinadinsul libertatea aceasta, atunci El ne îngăduie să ajungem până în ultima treaptă a păcatului, pentru ca să putem fi responsabili pentru faptele săvârşite şi să dăm seama în faţa Lui. Iată de ce tatăl n-a zis, de exemplu: *„Nu îţi dau, pentru că vreau să-ţi păstrez averea ta pentru familia ta viitoare!"*, ci i-a zis: *„Ia ceea ce ţi se cuvine!"*

Dacă ne folosim fără limită de libertatea noastră, observăm cum săvârşim păcatul foarte rapid şi uşor, într-o clipă, însă revenirea pe calea cea dreaptă cere hotărâre, efort şi stăruinţă pentru ca să fie deplină şi statornică întoarcerea noastră. Păcatul te îndepărtează de Dumnezeu, aşa cum neascultarea faţă de părinţi, faţă de tată şi mamă, te îndepărtează de dragostea familiei. Vedem şi noi cât de uşor putem cădea, cât de uşor ne putem îndepărta de dragostea lui Dumnezeu, şi apoi observăm până unde putem ajunge, care este extrema păcatului, cea mai de jos treaptă a lui.

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Ortodoxia, tinereţea veşnică şi calea cea adevărată a vieţii

Oare Ortodoxia ar mai fi bună doar pentru babe şi moşi ramoliţi, iar postmodernismul sau postmodern-*ismele* pentru cei tineri, vioi, frumoşi, inteligenţi şi voioşi?

„O parte a presei" (ca să preluăm o formulă mai recent încetăţenită şi care poate s-ar dori şi „îndătinată", deşi nu este cazul încă) ne *presează* în acest sens, că poate şi de aceea rostirea românească asociază presa *presei* şi *presării* (nu numai tipografice, mai nou şi teribil-istic IT&C-iste), altfel spus constrângerii de a merge într-o anumită direcţie. S-ar mai putea spune chiar şi „o *bună* parte a presei", dar „bună", în acest caz, nu înseamnă neapărat *bună*, ci doar tot mai multă (cantitativ numai), adică dacă tot e multă, poate fi şi proastă sau rea.

Dar să nu ne îndepărtăm de subiectul Ortodoxiei şi al tinereţii... Astfel, se opune uneori – şi „uneori" mai ales în vremurile mai noi – *tinereţea-bătrâneţii*, aşa, cam teoretic şi general. Tinereţea este cea de dorit, prin toate avantajele sănătăţii, ca şi prin închipuirea de sine strălucitoare a vioiciunii inteligenţei antreprenoriale, caracteristice vârstei. Şi, prin consecinţă, este indicat, mediatic şi publicitar, ca tinereţea să fie păstrată cât mai mult, pe *orice cale* şi cu *orice preţ*.

Care ar fi *căile* oferite şi care ar fi *preţul?* Păi, să amintim câteva „căi" de păstrare a tinereţii (biologice, mai ales şi bineînţeles; „bine-înţeles"?) şi care tind să devină tot mai „de la sine înţeles" (care „sine"?), foarte de „bon ton", la modă şi, mai ales, corecte politic (ai, ai, ai!). Mai întâi, deşi putem s-o luăm şi în altă ordine, ar fi „calea dietetică", a dietei ecologice etc. Avantajul acesteia este inclusiv acela că aşa îţi umple sufletul şi îţi ocupă/astupă mintea în aşa măsură, încât nu mai trebuie deloc să-ţi pui problema cât de ticălos sau nemernic/mârşav/idiot etc. eşti, că dacă mănânci ce trebuie, adică vegetarian, vegan etc., aceasta este deja un

(continuare în p. 2)

Pr. Vasile GRĂJDIAN

Din cuprins:

Pr. Dr. Vasile Gafton
Ortodoxia, „vârsta" care ne provoacă să fim tineri | pagina **4**

Pr. Răzvan Ionescu
God's not dead | pagina **9**

Diac. Dr. Habil. Ştefan L. Toma
Regulamentul de organizare şi funcţionare al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe (Creta, 16-27 iunie 2016) (II) | pagina **10**

ÎNTOARCEREA DIN EXILUL PĂCATULUI, LA VIAŢA ÎN HRISTOS

(urmare din p. 1)

Mântuitorul pune accent, în această pildă, pe *partea a doua* a ei, pe latura ei pozitivă, pe *întoarcerea* sau revenirea Fiului rătăcitor şi pe schimbarea lui totală, pe convertirea şi pe transformarea lui, după o experienţă a neascultării şi a îndepărtării de dragostea părintească a tatălui său, înnoire care a adus mare bucurie, după cum tatăl îi mărturiseşte fiului celui mare: *„fratele tău acesta mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat"* (v. 32). Această pildă ne oferă nouă, ca exemplu, calea întoarcerii spre Hristos, prin iertarea păcatelor, în *Sfânta Spovedanie*, şi pregătirea noastră pentru Masa Împărăţiei.

Şi a plecat fiul cel mic şi s-a lipsit de dragostea tatălui său şi de ascultarea faţă de el, îndepărtându-se de Dumnezeu, şi a ajuns ca, în foarte scurt timp, să-şi cheltuiască toată averea, devenind muritor de foame. Pentru că desfătările acestei lumi, plăcerile, pe care unii le consideră nemaipomenite, trec aşa de repede şi aduc mari greutăţi asupra noastră. În primul rând, tot ceea ce este omenesc trece şi piere uşor. Pentru a supravieţui, a ajuns în cea mai de jos treaptă a căderii sale, păzind o turmă de porci, animale considerate de evrei necurate, ei nehrănindu-se cu carne de porc. Dorinţa lui de a avea măcar roşcovele pe care le mâncau porcii, dar şi faptul că acestor animale le place în mocirlă, exprimă starea jalnică în care l-au dus plăcerile şi dezmierdările păcătoase ale acestei lumi.

Dumnezeu a lăsat în om glasul Său, *conştiinţa*, ca judecător al faptelor săvârşite liber, raportându-le la Legea Morală supranaturală, la poruncile dumnezeieşti. Starea lui disperată a trezit în el glasul lui Dumnezeu şi, *„venindu-şi în sine"*, şi-a amintit de tatăl său, pe care îl părăsise, şi de bunăstarea de care se bucurau toţi argaţii părintelui său. Venirea *în sine* începe cu un act de smerenie şi de recunoaştere a stării în care te-a afundat păcatul, numit *conştiinţa păcatului*, pe care o susţine amintirea stării dintâi, a binelui pierdut de când erai prunc curat şi ascultător, de atunci când te-ai bucurat de dragostea părintească şi binecuvântarea lui Dumnezeu. Conştiinţa păcatului şi dorinţa de a reveni în ascultare creează *hotărârea de îndreptare: „Mă voi duce la tatăl meu!"* Aceasta este forţa sufletească necesară împlinirii întoarcerii din exilul păcatului, a conlucrării cu harul, a dobândirii iertării păcatelor şi a împăcării cu Dumnezeu, pe Care L-am supărat mai întâi. Fermitatea hotărârii înlătură orice piedică din calea întoarcerii la Dumnezeu, cum ar fi ruşinea venită de la diavol. Când faci un păcat, Ispititorul te îndeamnă să-l săvârşeşti şi te minte că nu te vede nimeni, iar după săvârşirea faptei urâte, te spune la toată lumea, ca să-ţi fie ruşine să mărturiseşti păcatul şi să scapi de el. Dacă nu ţi-a fost ruşine să săvârşeşti păcatul, de ce îţi este ruşine să scapi de el. Pe toate le vede întotdeauna Dumnezeu, Cel milostiv şi iubitor de oameni, Care te aşteaptă să te întorci la El.

Hotărârea luată de Fiul risipitor, rostită mai întâi în sufletul său, apoi exprimată în cuvintele adresate tatălui la întâlnirea cu el, s-a transformat într-o *rugăciune smerită* şi într-o *mărturisire sinceră* a păcatelor sale săvârşite împotriva lui Dumnezeu şi a părintelui său iubitor, zicând: *„Tată, am greşit la cer şi înaintea ta şi nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău"* (v. 21).

Calea întoarcerii noastre din exilul în care ne-a aruncat păcatul, pentru a vieţui în Hristos, se realizează prin *Taina Pocăinţei*, după pilda Întoarcerii Fiului risipitor. Spre scaunul sfânt al *Spovedaniei*, ne aduce şi pe noi din îndepărtarea de Dumnezeu conştiinţa păcatului, întărită de hotărârea de îndreptare, acte care ne întăresc credinţa în Hristos Mântuitorul şi nădejdea în iertarea păcatelor mărturisite şi îndreptarea noastră prin împlinirea sfintelor porunci.

Mărturisirea păcatelor noastre, în Taina Spovedaniei, trebuie să fie *sinceră*, *completă* şi făcută *cu smerenie*, ca înaintea lui Hristos, Care le cunoaşte toate cele din ascuns ale omului şi iartă păcatele mărturisite cu căinţă. Lucrarea tainică şi sacramentală din cadrul Spovedaniei este împlinită de Săvârşitorul ei nevăzut, *Mântuitorul Hristos*, Care acordă harul iertării păcatelor şi al îndreptării păcătosului pe calea mântuirii. *Duhovnicul* care ascultă şi îndrumă mărturisirea este martorul care mijloceşte la Hristos pentru penitent şi îi acordă, ca un *„medic"* spiritual şi mentor de conştiinţe, tratamentul necesar pentru îndepărtarea urmărilor păcatelor, pregătindu-l pentru împărtăşirea cu Sfânta Euharistie, la Masa Împărăţiei.

Partea a treia a acestei parabole ne prezintă, mai întâi, *bucuria părintească* nemărginită de care a dat dovadă tatăl, întâmpinându-l pe fiul risipitor care a răspuns chemării iubitoare a lui Dumnezeu şi s-a întors la casa sa cea dintâi. A urmat apoi mărturisirea plină de umilinţă a fiului, îmbrăcarea lui cu haina cea nouă, oferirea de încălţăminte noi, în locul celor distruse de păcat, şi repunerea în demnitatea de fiu, prin inelul primit în dreapta lui. Dacă pe pământ se face bucurie între oameni la aflarea unui pierdut, cu atât mai mult, mare bucurie va fi în cer când noi regăsim calea adevărată a credinţei, care ne aduce o reînnoire sufletească, la reconcilierea cu Tatăl ceresc. Şi toate acestea ne pregătesc pentru Masa bucuriei Împărăţiei Cerurilor, la care Hristos, Mântuitorul lumii, ni se dăruieşte prin Preacinstitul Său Trup şi Scumpul Său Sânge, unindu-Se cu noi şi făcându-ne purtători de Hristos sau „hristofori".

Iubirea de oameni a Mântuitorului nostru este nemărginită şi se continuă şi după jertfirea Sa pe Cruce, pentru păcatele lumii, prin *unirea Sa cu noi*, oferindu-ne acea viaţă nouă şi înnoitoare, „viaţa în Hristos", prin *Tainele de iniţiere creştină*: Ne-am *născut* în viaţa în Hristos, prin Sfântul Botez, ne-am *întărit* în această viaţă în Hristos, prin Taina Mirungerii, pecetluind cu „pecetea darului Duhului Sfânt" principalele organe ale simţurilor, şi ne-am *unit* cu Hristos prin Sfânta Euharistie, împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele Domnului. Se spune că *„niciun sfânt nu-L poate iubi atât de mult pe Dumnezeu cât îl iubeşte Dumnezeu pe cel mai păcătos om din lume!"*

Trebuie să fim recunoscători lui Dumnezeu pentru toate darurile pe care la revarsă asupra noastră şi să nu amânăm răspunsul la chemarea Sa de a ajunge pe calea întoarcerii din exilul păcatului, până la bucuria cea mare şi şansa vieţii noastre, unirea cu Hristos, la Masa Împărăţiei.

Ortodoxia, tinereţea veşnică şi calea cea adevărată a vieţii

(urmare din p. 1)

fel de „sfinţire" (iarăşi) „de la sine înţeleasă", că doar seamănă şi cu postul – dar, totuşi, *postul* nu este doar „vegetarian-ism"...

Apoi, „calea sportivă", o(h), ce minune! Asemănător, poţi fi toate cele de mai sus plus destrăbălat/desfrânat/etc., dar dacă mergi „la sală", „tragi de fiare", faci jogging sau „măcar o jumătate de oră de mişcare pe zi", fericita tinereţe îţi va surânde „în prelungiri", după 40 de ani, şi gândind „incluziv", adică pentru bărbaţi, femei etc.

Prin căile amintite deja şi prin dietele sau procedurile asociate lor ne apropiem în sfârşit (în „sfârşit") de calea medicală şi, mai ales, de „miracolul" căii medical-farmaceutice, cea mai „hocus-pocus", precum otrava dulce, dar şi puternică. Cu siguranţă, nu întâmplător imagistica simbolică a farmaceuticii medicale asociază şi imaginea şarpelui, acela cu care încă din rai omul a avut o relaţie cel puţin complexă, ca să nu spunem ucigătoare (Fac. 3, 1-15). Dar aici, atenţie, nu trebuie să privim medicamentul/drogul (vezi, pe vremuri, uitata „droguerie-farmacie") doar la modul chimical-biologic. Dincolo de faptul că drogul medicamentos adesea ne afectează şi *mentalul* conştient, este vorba aici şi despre ceva mai *sufletesc*, despre un aspect mai *spiritual*, cum este *nădejdea* despre în ce sau în cine ne punem nădejdea?

Nădejdea doar în medicaţia care ne mai oferă câteva luni (uneori doar zile/săptămâni) sau câţiva ani de viaţă vegetativă/chinuită, poate să împiedice nădejdea mai adevărată (totuşi, în Dumnezeu) şi pregătirea mai demnă pentru viaţa veşnică – dacă ne mai aducem aminte ce înseamnă *viaţa,* viaţa cea adevărată şi *veşnică* şi cu adevărat fericită în Împărăţia lui Dumnezeu, iar nu doar cea atât de *trecătoare* de aici, ca o „trecere" („Paşti") pregătitoare numai, pentru viaţa veşnică.

Dar, altfel, este firesc ca boala şi suferinţa, asociate vai! atât de adesea bătrâneţii, să sperie pe tinerii altfel foarte curajoşi – curajoşi „ca-n filme" –, şi atunci este bine să ascundem sau să uităm/ocultăm neplăcutul lumii acesteia? „Căile" de mai sus ne ajută destul de sigur în acest sens sau măcar până la o vreme, deoarece dezvoltă bine şi aspectul distractiv-plăcut-comod, cel dezodorizant, îmbătător (la propriu) etc., per total, euthanasiant...

A mai spus odată cineva că numărul închisorilor (pentru infractori, desigur) este invers proporţional cu numărul bisericilor. Adică dacă sunt mai mulţi oameni buni, credincioşi, în mod firesc ar fi şi mai puţini infractori şi deci mai puţine închisori. Şi invers. Astăzi poate ar trebui să actualizăm şi să adaptăm zicerea în sensul că foarte probabil şi numărul farmaciilor şi al spitalelor (inclusiv de nebuni – „ne-buni", ce să-i faci? înţelepciunea cuvântului!) este invers proporţional cu numărul bisericilor. Depinde cum priveşti, dar mai ales, de cum vezi.

Ar mai fi de spus câteva cuvinte şi despre *preţul* păstrării tinereţii lumeşti. Aici iluzia şi dezbinarea sunt mult mai mari între noi, oamenii. Bogăţia lumească poate da impresia – doar „impresia", adică oarecum „iluzia" – că banul poate cumpăra orice, inclusiv sănătatea tinereţii. Şi cei bogaţi şi/sau puternici pot fi invidiaţi de cei frustraţi de lipsa bogăţiei şi a puterii lumeşti pentru faptul că multe slugi le păzesc şi le plimbă fundul acelora, deşi dacă ar privi mai cu răbdare (prin timp) ar vedea că şi „bogatul şi săracul se întâlnesc unul cu altul" (Pild. 22, 2) şi tot acolo merg, cel puţin întru cele văzute, adică spre cimitir/mormânt sau altele corespondente. Pe termen lung (uneori şi pe termen scurt, în caz de accident, asasinat etc.), şi bogăţia, ca şi puterea, este până la urmă doar încă un „preţ" amăgitor pentru „tinereţe fără bătrâneţe".

Apoi nu doar teoretic, ci mai concret şi dezbinător, se mai opun uneori, politic şi social, *tinerii, bătrânilor*. Aceasta poate naşte disprețul faţă de bătrâni şi faţă de bătrâneţe, în general, întru atitudinea „firească" a tânărului neascultător (oare să fie prostia „firească", sau numai în sensul *firii* căzute?) – neascultător faţă de bătrâni, desigur, că, altfel, tinerii sunt „bine" ispitiţi să fie foarte ascultători unii de alţii, întru rătăciri... Şi trebuie spus că poate exista o oarecare justificare în acest dispreţ, justificare însă ce nu ar trebui să fie legată de decrepitudinea biologică, ci, mai ales, de cea morală, spirituală. Astfel, dacă înaintarea în vârstă către bătrâneţe ajunge să însemne înaintare în răutate şi ticăloşie, iar înţelepciunea să însemne doar a şti mai bine (deşi acest *„mai bine* este duşman al binelui", un fel de *know-how* jalnic) „cum merg treburile" sau „cum se fac lucrurile" în această lume (cam coruptă uneori), atunci disprețuirea unei astfel de bătrâneţi este justificată pentru că, într-adevăr, în acest caz suntem pradă păcatului şi morţii, uneori până într-atât încât nici nu mai putem să ne dăm seama (oare ce mai înseamnă „a da seama"?!).

Însă oare coruperea treptată a sufletului trebuie să fie neapărat după chipul stricării şi stricăciunii biologice a trupului, mai încete sau mai rapide? Sfinţii pustiei au arătat, din contra şi dintotdeauna, că „uscarea" trupului poate ajuta „stăpânirii de sine" şi „prezenţei de spirit", prezenţei Duhului, care să pnevmatizeze, să înduhovnicească şi trupul – şi nu invers, adică să se coboare lumina din om la condiţia ţărânei întoarse întru nimicul din care a fost creată („Dar întorcându-ţi Tu faţa Ta, se vor tulbura; lua-vei duhul lor şi se vor sfârşi şi în ţărână se vor întoarce" Ps. 103, 30).

Nu căile mai la început pomenite sunt căile ortodoxe ale tinereţii şi ale vieţii, pentru că nu aceea este *tinereţea*, şi nu aceea este tinereţea *adevărată*. Acelea mai înainte amintite sunt doar o jalnică prosteală, care nu are nimic de-a face cu tinereţea adevărată, ci reprezintă doar o tristă prelungire a copilăriei, nu prin păstrarea, ci prin pervertirea curăţiei acesteia în infantilismul bolnav al vreunei sau oricărei alte vârste.

Tinereţea adevărată are de-a face cu biologia cel mult simbolic, pentru că tinereţea biologică, trupească, cea atât de amar de trecătoare, poate fi totuşi o icoană ajutătoare a adevăratei şi veşnicei tinereţi, care este cea a Duhului, sau, fără Acesta, nu mai este deloc.

Tinereţea este „starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos" (Ef. 4, 13), în care se uneşte curăţia copilăriei, a pruncului veşnic („Cine nu va primi împărăţia lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea" – Luc. 18, 17), cu puterea tânărului adult şi cu zorii (tot veşnici) ai înţelepciunii arătate (de asemenea) din veşnicie de „Cel vechi de zile" (Dan. 7, 22). De aceea, tinereţea viază sau moare numai în Duh, spre veşnicie şi în veşnicie.

Iar Ortodoxia, înţeleasă şi trăită, iar nu maimuţărită de vreun spirit rătăcit, este calea adevărată a vieţii întru tinereţea cea veşnică a Duhului. Pentru că *orto-doxie* înseamnă amintirea veşnică a *dreptăţii*, adică şi a *căii* celei *drepte*, întru şi către viaţa cea adevărată („Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine" Ioan 14, 6), care nu poate fi decât (de) la „Dumnezeu, Tatăl atotţiitorul, Făcătorul tuturor celor văzute şi (atât de uitate astăzi, celor) nevăzute", Căruia, pentru aceasta, doar Lui putem să-I aducem cuvânt de slavă, de laudă, *doxologie*.

Dincolo (de fapt, dincoace) de lumina Împărăţiei celei veşnice a lui Dumnezeu, care se poate străvedea inclusiv în toate cele văzute şi trecătoare ale acestei lumi, nu poate fi decât rătăcire, de foarte multe feluri, mulţimea felurimii rătăcirilor nefiind altceva decât strâmbarea întru păcat a (altfel) minunatei şi de necuprins cu mintea Creaţii Dumnezeieşti.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 februarie. Î.P.S. Sa a avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 2 februarie – *Praznicul Întâmpinării Domnului.* A săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe şi Sfântul Mina" din localitatea Haşag, Protopopiatul Sălişte. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit întru diacon pe teologul Petru Timiş. La sfârşitul slujbei, Î.P.S. Sa a oferit distincţia „Crucea şaguniană pentru laici" doamnei inginer Livia Roşu, preşedinta Asociaţia „Sfântul Mucenic Mina" din Haşag. De asemenea, veteranul de război Gheorghe Stoia, credincios al Parohiei Haşag, ajuns la 93 de ani, a primit un act de cinstire, ca semn de preţuire a jertfei făcute în slujba neamului şi a patriei. Sărbătoarea a continuat în cimitirul din incinta bisericii, unde a fost dezvelit un monument ridicat în memoria eroilor din Haşag căzuţi pe fronturile de luptă din cele două războaie mondiale. Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a acestui monument şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 3 februarie. La Biserica „Buna Vestire" din Sibiu, Î.P.S. Sa a oficiat, împreună cu P.S. Ilarion Făgărăşanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi un sobor de preoţi şi diaconi, o slujbă de pomenire pentru vrednicul mitropolit al Ardealului, Ioan Meţianu, de la a cărui mutare la cele veşnice s-au împlinit 100 de ani. A adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Joi, 4 februarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

Vineri, 5 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Duminică, 7 februarie. A oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae" din localitatea Felmer, Protopopiatul Făgăraş I. A săvârşit Sf. Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În cadrul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotonit diacon pe tânărul teolog Florin Maredavid, iar diaconul Daniel Puia Dumitrescu a fost hirotonit preot pentru Parohia Ghimbav I, Protopopiatul Braşov. La final, l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh, Marius Demeter, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a oferit acte de cinstire. În aceeaşi zi, la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Şelimbăr, Protopopiatul Sibiu, Î.P.S. Sa l-a instalat pe noul paroh al Parohiei Şelimbăr I, Ioan Ovidiu Polexă.

Luni, 8 februarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 9 februarie. A avut program de lucru la cabinet.

Miercuri, 10 februarie. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului II de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Joi, 11 februarie. Î.P.S. Sa a vizitat Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

Vineri, 12 februarie. A participat la şedinţa de lucru a membrilor Academiei Române.

Sâmbătă, 13 februarie. A participat la Catedrala mitropolitană la slujba Vecerniei, la care au fost prezenţi sute de credincioşi, membri ai Oastei Domnului, cu ocazia împlinirii a 78 de ani de la trecerea la cele veşnice a părintelui Iosif Trifa, întemeietorul mişcării. Cu această ocazie, a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 14 februarie. A slujit Sfânta Liturghie la Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae" din localitatea Olteţ, Protopopiatul Făgăraş II. A oficiat slujba de sfinţire a noii catapetesme a locaşului de cult. În cadrul Sfintei Liturghii, profesorul Gheorghe Malene de la Liceul Teologic Ortodox „Constantin Brâncoveanu" din Făgăraş a fost hirotonit diacon, iar diaconul Florin Maredavid a fost hirotonit preot pentru Parohia Mateiaş, Protopopiatul Rupea. La final, l-a hirotesit sachelar pe preotul paroh Liviu Petraşcu, iar principalilor ctitori le-a oferit acte de cinstire.

Luni, 15 februarie. A avut program de audienţe. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marţi, 16 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna".

Miercuri, 17 februarie. A participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Capela Facultăţii de Teologie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 19 februarie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 21 februarie. Î.P.S. Sa a participat la manifestările prilejuite de împlinirea a 40 de ani de la întronizarea în scaunul chiriarhal de la Alba Iulia a vrednicului arhiereu Emilian Birdaş, precum şi a 20 de ani de la trecerea sa la cele veşnice. A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Reîntregirii împreună cu ÎPS Irineu, Arhiepiscop al Alba Iuliei, ÎPS Ioachim Arhiepiscop al Romanului şi Bacăului, PS Lucian, Episcop al Caransebeşului, PS Andrei, Episcop al Covasnei şi Harghitei, şi un mare sobor de preoţi şi diaconi. A adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În continuarea manifestărilor, în incinta complexului Catedralei Reîntregirii din Alba Iulia a fost inaugurat salonul cu numele „Emilian Episcopul" şi au fost lansate două volume dedicate ierarhului omagiat.

Luni, 22 februarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 23 februarie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 24 februarie. Î.P.S. Sa a participat la Sala de conferinţe a Centrului Naţional pentru formarea continuă „Dumitru Stăniloae" din Bucureşti, la şedinţa anuală de lucru a Adunării Naţionale Bisericeşti, organismul central deliberativ al Bisericii Ortodoxe Române pentru problemele administrative, sociale, culturale, economice şi patrimoniale.

Joi, 25 februarie. A participat la şedinţa de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 26 februarie. La Facultatea de Teologie din Sibiu, Î.P.S. Sa a prezidat comisia de evaluare şi susţinere a tezei de doctorat „Elemente de spiritualitate penitenţială în opera Sfântului Ciprian al Cartaginei", lucrare elaborată de către părintele Ciprian Bâlbă, sub îndrumarea ştiinţifică a arhid. prof. univ. dr. Ioan I. Ică jr.

Duminică, 28 februarie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva" din localitatea Victoria, Protopopiatul Făgăraş II. A oficiat slujba de binecuvântare a picturii locaşului de cult. La sfârşit, Î.P.S. Sa a oferit acte de cinstire Adunării şi Consiliului parohial, precum şi mai multor binefăcători.

Luni, 29 februarie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În cadrul *Şcolii Doctorale de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu*, a fost susţinută o teză de doctorat cu o temă interesantă şi cu aplicabilitate directă pentru vremurile noastre, intitulată: *Antitrinitarianismul modern. Prezumţii teologice şi structuri conceptuale,* realizată de domnul *Dan Ţăreanu*, sub îndrumarea *Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel*.

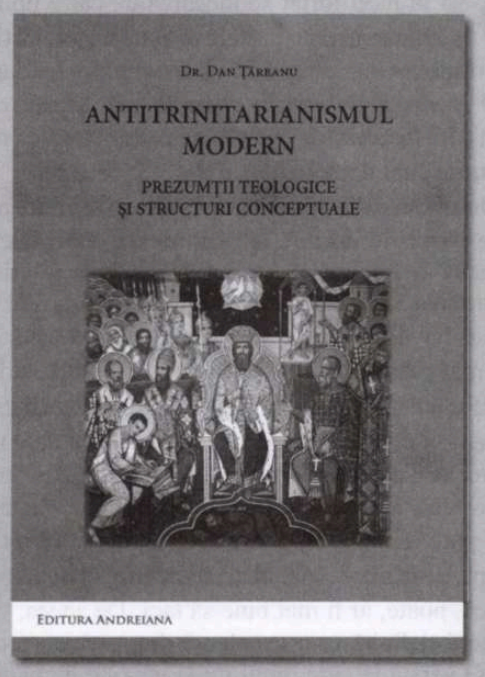

Autorul prezintă şi analizează concepţiile antitrinitare ale unor mişcări religioase apărute în societăţile occidentale. Se încearcă, astfel, o cunoaştere şi o analiză a proceselor care au generat şi au dus la evoluţia învăţăturilor contrare dogmei Preasfintei Treimi, susţinute de denominaţiunile din „al treilea val antitrinitar", precum: *Biserica Unificării, Biserica lui Isus Hristos a Sfinţilor Zilelor din Urmă, Christadelphienii, Mişcarea Oneness Pentecostalism* şi grupările ce îl urmează pe „*profetul*" William Branham. Cunoaşterea acestor scrieri ne va duce şi pe noi la concluziile Părintelui Dumitru Stăniloae, cum că dogma Sf. Treimi *„delimitează învăţătura creştină despre Dumnezeu faţă de alte învăţături numai în sensul că o astfel de Dumnezeire este singura mântuitoare"*, întrucât *„numai prin Ea ne este asigurată comuniunea noastră eternă cu viaţa lui Dumnezeu"* [Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Ed. IBMBOR, ediţia a doua, vol. I, p. 196-197]. Mântuirea, scopul final al vieţii noastre, nu se poate câştiga în afara lucrării Sfintei Treimi. Dumnezeu, Cel Unul în fiinţă, dar întreit în Persoane, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, S-a descoperit lumii la Bunavestire şi S-a făcut cunoscut la Botezul Domnului în Iordan: Fiul era în apă, Duhul Sfânt S-a pogorât peste El, în chip de porumbel, iar glasul Tatălui din ceruri a confirmat mesianitatea Fiului. Fiecare dintre Persoanele Sfintei Treimi în parte şi toate împreună participă la mântuirea omului: Dumnezeu Tatăl este creator şi proniator, Dumnezeu Fiul este mântuitor şi răscumpărător, iar Dumnezeu Duhul Sfânt este sfinţitor.

Cunoaşterea acestor învăţături străine Sfintei Scripturi şi tradiţiei Bisericii creştine trebuie făcută cu multă grijă şi prin prisma învăţăturii celei adevărate despre misterul Preasfintei Treimi, care este de neînţeles şi nepătruns cu raţiunea umană, dar primit prin credinţă, pe baza descoperirilor biblice şi a comentariilor patristice ale Sfinţilor Părinţi.

Binecuvântăm apariţia acestei lucrări sub egida Editurii Andreiana şi apreciem efortul depus de către autor şi de către coordonatorul ştiinţific, pentru realizarea ei. Totodată, îndemnăm clerul şi studenţii teologi spre lecturarea acestui volum pentru întărirea în dreapta credinţă, prin aprecierea valorii teologiei ortodoxe despre Sfânta Treime, în comparaţie cu falsele doctrine ale unor mişcări religioase, care pot fi întâlnite în pastoraţia secolului XXI, oriunde în lume.

Mitropolitul Laurenţiu

ORTODOXIA, „VÂRSTA" CARE NE PROVOACĂ SĂ FIM TINERI

Protopop
Pr. Dr. VASILE GAFTON

Deşi în mod forţat se încearcă de către unii implementarea în conştiinţele noastre a ideii că tinereţea şi Ortodoxia nu numai că ar fi incongruente, dar sunt şi total incompatibile şi în contradicţie, totuşi, cu puţin efort – nu foarte mult – vom putea observa că, în realitate, lucrurile sunt departe de a fi aşa.

Omul este o fiinţă caracterizată de o oscilare perpetuă între propriile dorinţe şi sentimente contradictorii. O fiinţă nehotărâtă care îşi trăieşte viaţa între diferitele sale vârste, dar niciodată la vârsta conformă anilor pe care îi are. Iar dintre toate vârstele, tinereţea este, oricum, cea mai greu de asumat şi, uneori, solicitantă în unele chestiuni deranjant de împovărătoare. Este vârsta la care nu te poţi decide dacă vrei să fii în continuare un copil căruia nu-i pasă de nimic sau, dimpotrivă, un om matur, important, luat în seamă, respectat. Este vârsta la care ţi se pare că ai mereu ceva de spus, dar şi că tot ce ai tu de spus este greşit sau, în orice caz, lipsit de importanţă, aşa că, poate, ar fi mai bine să taci. De aceea, tinereţea poate fi definită prin excelenţă drept vârsta provocărilor. O vârstă la care omul nu-şi găseşte locul şi este în permanenţă provocat de limitările cu care se întâlneşte în calea sa, într-o lume ale cărei *taine* îi opun de multe ori o rezistenţă îndârjită. O vârstă la care orice moment sau întâlnire poate deveni o provocare a sensurilor care uneori par să se întretaie, încâlcindu-se iremediabil, sau alteori par să se poziţioneze ca o perpendiculară ameninţătoare, aflată în opoziţie cu propria existenţă.

Îndreptându-ne atenţia spre Ortodoxie, observăm că şi ea iscă contradicţii oarecum asemănătoare. De ce? Pentru că ea este *vârsta* spirituală a omenirii, o *vârstă* care, fiind cu totul altfel decât toate celelalte vârste ale existenţei umane, iscă, aşa cum spunea părintele Placide Deseille, nostalgie. O *vârstă* deopotrivă acceptată şi respinsă de toţi, o *vârstă* care, de câte ori se exprimă, dă impresia că ceea ce are ea de spus nu este potrivit cu lucrurile aflate „în trend", nu este actual. Însă paradoxal, atunci când tace, tăcerea sa este judecată în fel şi chip, rezultatul fiind acela că existenţa Ortodoxiei în lume este o permanentă provocare, atât la adresa lumii, cât şi a propriilor adepţi. De ce? Pentru că Ortodoxia este o religie care, pe de o parte, la fel ca şi omul tânăr, pare să nu-şi poată găsi locul în lume.

Pe de altă parte, observăm că Ortodoxia pare să permită totul, însă face acest lucru exprimându-se împotriva tuturor ofertantelor tentaţii ale lumii. Din acest motiv, provocarea ei pentru tineri (şi nu numai) este aceea a lucidului discernământ paulin: „Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos. Toate îmi sunt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva" (I Cor. 6, 12). A nu ceda chiar oricărei provocări pe care le-o lansează lumea ar deveni, credem, pentru conştiinţa tinerilor o mult mai tentantă provocare. Selecţia oportunităţilor şi a tentaţiilor lumii sau, într-un limbaj ascetic, discernerea duhurilor poate avea pentru tineri o şi mai sigură priză la luciditate, dacă privim lucrurile prin prisma cuvintelor Eclesiastului: „Bucură-te, omule, cât eşti tânăr, şi inima ta să fie veselă în zilele tinereţii tale, şi mergi în căile inimii tale şi după ce-ţi arată ochii tăi, dar să ştii că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va aduce la judecata Sa" (Ecl. 11, 9)

Astfel, Ortodoxia însăşi este o provocare. Este provocarea de a te vedea, simţi, recunoaşte parte şi martor al unei experienţe, al unui fapt care se actualizează în permanenţă: „revărsarea în lumea marcată de păcat şi destinată, din această cauză, morţii, a energiilor necreate şi transcendente ale Duhului lui Hristos Cel înviat" (Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei,* Anastasia, Bucureşti, 1995, p. 52). A încerca să vorbeşti despre Ortodoxie presupune conştientizarea faptului că trebuie să vorbeşti despre o tinereţe perpetuă. Tinerii de azi se poartă ca şi când totul le este permis, totul le este accesibil, iar Ortodoxia pare că permite totul. Dar tinereţea Ortodoxiei nu ţine de administrarea vreunei reţete secrete sau vreunui elixir misterios, la care nu pot avea acces decât un grup restrâns de iniţiaţi. Nu. Tinereţea Ortodoxiei rezultă sau îşi primeşte fiinţa de la Hristos, Fiul lui Dumnezeu – „imagine a tuturor desăvârşirilor", cum Îl numeşte Paul Evdokimov (În *Vârstele vieţii spirituale,* Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 231) –, Care, la vârsta tinereţii depline (Efes. 4, 13), la treizeci şi trei de ani, a avut de traversat o provocare unică în toată istoria neamului omenesc: Jertfa de pe Cruce pentru păcatele lumii întregi. Nimic din ceea ce a fost până atunci sau de atunci încoace nu poate fi comparat cu acel momentul, al unei provocări unice care a împărţit istoria în două.

Ortodoxia şi tinereţea sunt două *provocări* pe care doar lumea în care trăim îşi doreşte să ni le prezinte în opoziţie, ca şi cum s-ar exclude reciproc. De fapt, aşa cum am mai afirmat, ele nu se exclud, ci, dimpotrivă, se presupun una pe cealaltă. De altfel, aceasta ar fi, poate, şi una dintre cele mai tentante provocări căreia lumea ar trebui să-i facă faţă şi să şi-o asume până la capăt: să considere Ortodoxia în dimensiunea sa autentică, anume în dimensiunea sa tinerească. De ce trebuie să existe în permanenţă o opoziţie sau chiar o luptă acerbă împotriva Ortodoxiei? De ce trebuie să avem impresia greşită că tinerii (sau tinereţea) sunt sau trebuie să fie mereu marginalizaţi, mereu daţi deoparte, mereu siliţi să tacă sau, mai grav, siliţi de te miri cine să clameze lucruri şi slogane cu care nu au nimic în comun, nu sunt ale lor, nu li se potrivesc şi nici măcar nu cadrează cu realitatea. Ne punem întrebarea: Tinerii, dacă se complac în a fi aşa cum îi vrea lumea, mai sunt oare tineri? Să-şi pună şi ei întrebarea dacă îi mai lasă lumea să fie tineri în adevăratul sens al cuvântului? Mai putem spune, oare, că este nevoie de tineri, într-o lume întreagă „îmbătrânită în zile rele", care duhneşte a lehamite?

Din acest punct de vedere, o altă provocare pentru lume pare a fi aceea de a recunoaşte în Ortodoxie şi în „tinereţe" singurele (sau singura, n.b.) provocări cu adevărat demne de luat în seamă, în comparaţie cu toate celelalte pseudo-provocări cărora se înhamă să le facă faţă şi care nu sunt decât nişte lamentaţii uneori de-a dreptul stupide. Provocarea Ortodoxiei pentru lume este provocarea vârstei tinereţii, a dinamismului, a sincerităţii şi rectitudinii sentimentelor. Provocarea este aceea de a fi autentic, de a deveni om, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur, sau de a descoperi că fondul intim şi spiritual al omenescului sau *vârsta* deplinătăţii umane este Creştinismul/Ortodoxia, aşa cum spunea Tertulian: „anima naturaliter christiana".

Ortodoxia provoacă în fiecare dintre noi o nelinişte şi o tensiune pe care am putea-o exprima foarte bine în cuvintele: „Învăţaţi-vă să fiţi tineri acum şi aici, căci, în Împărăţia lui Dumnezeu, toţi vom fi tineri! De ce să lăsăm să se creadă, atâta timp cât suntem în lume, că am fi împovăraţi de ani, bătrâni? Tinereţe nu înseamnă să faci ce vrei, ci să ai curajul să vrei ceea ce trebuie, şi anume, prin credinţa în Evanghelie, să îngădui mântuirii să lucreze în tine" (Placide Deseille, *op. cit.*, p. 53). Mai concret, aşa cum ne învaţă Sfânta Scriptură, provocarea este aceasta: „îndepărtează-te de rău şi fă binele, caută pacea şi o urmează pe ea" (Ps. 33, 13).

oikoumene ECUMENICA

În anul 2015 au crescut la nivel global persecuţiile împotriva creştinilor, afirmă o analiză a organizaţiei internationale Open Doors, care-i ajută pe creştinii persecutaţi din întreaga lume. Cel mai periculos loc pentru a fi creştin este Coreea de Nord, unde există o politică de stat considerată anticreştină. Această ţară ocupă locul întâi în acest top, de 14 ani. Extremismul islamic rămâne cel mai mare pericol pentru creştini. În opt din primele zece ţări unde creştinii sunt cel mai persecutaţi şi în 35 din primele 50 de ţări, extremismul islamic este prima cauză a persecuţiei creştinilor. Raportul organizaţiei Open Doors remarcă şi o creştere a extremismului hindus, mai ales de factură naţionalistă, ceea ce plasează India pentru prima dată pe locul 17 în rândul celor mai periculoase ţări pentru creştini. Primele 9 ţări din topul Open Doors sunt considerate ca fiind «extrem» de periculoase pentru creştini. Aceste ţări sunt, pe lângă Coreea de Nord: Irak, Eritreea, Afganistan, Siria, Pakistan, Somalia, Sudan şi Iran. Cu excepţia Coreei de Nord şi a Eritreei, extremismul islamic este principalul pericol pentru creştini, în ţările mai sus amintite. În Eritreea, pericolul creştinilor vine din partea statului totalitar care încearcă să controleze total viaţa bisericească. Open Doors estimează că, în 2015, peste 7000 de creştini au fost ucişi datorită apartenenţei lor religioase. Aceste estimări însă exclud Coreea de Nord, Siria şi Irak, de unde la ora actuală este imposibil să fie făcute orice estimări. În 2015, au fost distruse sau avariate 2400 de biserici şi lăcaşuri de cult creştine, de două ori mai multe decât în 2014. Raportul mai observă că organizaţii extremiste islamice şi-au extins activitatea în alte ţări decât cele de origine: Statul Islamic s-a extins din Irak şi Siria în Libia, Boko Haram din Nigeria, în Camerun şi Chad, iar al-Shaabab din Somalia, în Kenya. Atacuri anticreştine au avut loc însă în ţări democratice şi stabile, precum Franţa sau SUA.

Numărul membrilor Bisericii Catolice a crescut în ultimii zece ani mai repede decât rata de creştere a populaţiei lumii, arată o statistică a Vaticanului. Aceasta se bazează pe compararea a două surse recent publicate: *Anuarul Pontifical* pe anul 2016 şi *Annuarium Statisticum Ecclesiae 2014*, ambele editate de Biroul de Statistică Bisericească şi tipărite de tipografia Vaticanului. Numărul catolicilor a crescut cu 17,8%, în vreme ce populaţia lumii a crescut cu 17,3% . Potrivit aceleiaşi surse, între 2005–2014, numărul catolicilor a crescut la nivel mondial de la 1,12 la 1,27 de miliarde. Cele mai semnificative creşteri ale numărului de catolici au avut loc în Africa (41% faţă de 23,8%, creşterea populaţiei), Asia (20% faţă de creşterea populaţiei de 9,6%) şi America (11,7% faţă de 9,6%, creşterea populaţiei). În Europa, avansul creşterii catolicilor faţă de creşterea globală a populaţiei este de doar 2 procente. Doar în Oceania, rata creşterii numărului de catolici a fost uşor inferioară ratei de creştere a populaţiei.

Deosebit de interesante sunt statisticile legate de cler şi de monahism. În perioada 2005–2014, numărul episcopilor şi al preoţilor la nivelul întregii Biserici Catolice a crescut. Astfel, dacă în 2005, Biserica Catolică avea 4841 episcopi, în 2014 avea 5237 episcopi, ceea ce înseamnă o creştere de 8,2%. Pe regiuni, procentul de episcopi a crescut în toate regiunile. La polurile opuse se află Africa şi Asia (32,6%) şi Oceania (1,7%). Şi mai interesante sunt statisticile legate de diaconii permanenţi. Numărul acestora a crescut de la 33.000, în 2005, la 44.566, în 2014, ceea ce înseamnă o creştere de 33,5%. Particularitatea acestei categorii de cler este că 97,5% dintre ei se află în America de Nord şi Europa. O posibilă explicaţie ar fi că Biserica Catolică din emisfera nordică apelează tot mai mult la serviciile diaconilor din lipsă de preoţi. Se ştie că după Conciliul Vatican II pot fi hirotoniţi ca diaconi şi candidaţii căsătoriţi, dacă au trecut de 35 de ani. De asemenea, numărul seminariştilor, adică a celor care studiază spre a deveni preoţi, a crescut de la 114.439 în 2005, la 116.939, în 2014. Numărul lor a crescut în Africa (+30,9%), Asia (29,4%), în schimb a scăzut dramatic în Europa (– 21,7%) şi uşor în America (– 1,9%). De asemenea, la nivelul întregii Biserici Catolice a scăzut numărul călugărilor nehirotoniţi şi al călugăriţelor de la 54.708, în 2005, la 54.559, în 2014. Numărul lor a scăzut în America de Nord, Europa şi Oceania, dar a crescut în Africa şi Asia.

Aceste statistici confirmă ceea ce este cunoscut în rândul specialiştilor în creştinismul global: Biserica Catolică este în creştere în Africa, Asia şi America, dar în scădere uşoară în Europa şi Oceania.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• ACTUALITATEA CREŞTINĂ •

Noi tensiuni în rândul Comuniunii Anglicane (II)

Observatori ai vieţii bisericeşti din Anglia speculează că arhiepiscopul Rowan Williams a renunţat la poziţia sa datorită faptului că nu a dorit să intre în istorie ca fiind Arhiepiscopul sub care s-a introdus hirotonia femeilor ca episcopi în Biserica Angliei. La ora actuală, există în interiorul Comuniunii Anglicane trei categorii de biserici sau provincii, în ceea ce priveşte poziţia lor faţă de hirotonirea femeii ca episcop: cele care au femei episcopi; cele care au deschis posibilitatea ca o femeie să fie aleasă episcop, dar nu a fost încă aleasă vreuna, şi cele care refuză hirotonirea femeii ca episcop şi, în anumite cazuri, şi ca preot. Până acum, doar Biserica Episcopală a ales o femeie ca episcop-preşedinte. Aceasta a condus Biserica Episcopală între 2006-2015. Aş mai adăuga aici că diversitatea de opinii cu privire la hirotonirea femeii ca preot în anglicanism, nu s-a mai putut aplica în ceea ce priveşte hirotonirea femeii ca episcop. S-au ridicat alte probleme, de genul: poate un credincios anglican, care nu acceptă decât un bărbat-preot, să fie parte a unei dioceze anglicane conduse de o femeie-episcop? Dar un bărbat-preot care a fost hirotonit de o femeie-episcop? Va accepta un bărbat-preot să slujească cu un alt bărbat-preot să co-liturghisească cu un bărbat-preot hirotonit de o femeie-episcop?

Paralel cu această sursă de tensiune din interiorul Comuniunii Anglicane, a apărut o altă pricină de dezbinare şi mai gravă: poziţia faţă de homosexualitate, respectiv faţă de căsătoria dintre persoane de acelaşi sex. Discuţiile pe marginea acestei chestiuni au început în anii 1990, în interiorul Comuniunii Anglicane. În 1998, Conferinţa Lambeth a emis o rezoluţie care afirmă că „actele homosexuale" sunt „incompatibile cu Scriptura". În anul 2002, o dioceză din Biserica Anglicană a Canadei a permis „binecuvântarea uniunilor dintre persoane de acelaşi sex", ceea ce nu era echivalent cu căsătoria. Uniunea dintre astfel de persoane permisă de statul canadian era doar „binecuvântată", aşadar nu se administra cununia asemeni cuplurilor heterosexuale. Între timp, această măsură s-a extins la întreaga Canadă. În anul 2003, doi bărbaţi care s-au declarat public homosexuali au candidat la funcţii episcopale în Biserica Episcopală din SUA, respectiv în Biserica Angliei. Englezul a fost obligat să-şi retragă candidatura, datorită enormului scandal creat. Biserica Episcopală s-a remarcat din nou prin hirotonirea, în 2004, a primului episcop bărbat auto-declarat homosexual, dintr-o biserică cu succesiune apostolică. Drept urmare, sute de episcopi anglicani au boicotat întâlnirea Conferinţei Lambeth, care a avut loc în 2008. Mulţi dintre aceşti episcopi s-au întâlnit separat la Ierusalim, punând bazele Viitoarei Conferinţe Globale Anglicane – Global Anglican Future Conference –, GAFCON. Atunci s-au pus bazele Asociaţiei Anglicanilor Mărturisitori, care are membri în întreaga lume şi care adună împreună anglicani ce apără valorile tradiţionale ale creştinismului, chiar dacă au ales să rămână în Biserici precum Biserica Episcopală. GAFCON a pus de asemenea bazele Bisericii Anglicane din America de Nord, care se consideră a fi o alternativă la Biserica Episcopală şi Biserica Anglicană din Canada, cele mai liberale din Comuniunea Anglicană în privinţa homosexualităţii. Unitatea anglicanilor şi, în acelaşi timp, autoritatea Arhiepiscopului de Canterbury au fost puternic provocate când iniţiatorii GAFCON au declarat, în legătură cu crearea Bisericii Anglicane din America de Nord, că recunoaşterea Arhiepiscopului de Canterbury nu este necesară pentru a avea identitate autentic-anglicană. Între timp, Bisericile Anglicane din Nigeria, Uganda şi Sudan s-au declarat în comuniune cu Biserica Anglicană din America de Nord, deşi ea nu este recunoscută drept canonică de către Comuniunea Anglicană. Anglicanii din emisfera sudică au dezvoltat de asemenea conceptul de „comuniune alterată – *impaired communion*" pentru a defini relaţia lor cu acele Biserici sau grupuri din interiorul anglicanismului care acceptă homosexualitatea. Mai mulţi episcopi anglicani din emisfera sudică au ales să trimită misionari şi preoţi în emisfera nordică cu scopul de a-i îndruma pastoral pe propriii lor credincioşi care au emigrat, dar şi pe acei anglicani autohtoni care nu puteau accepta părăsirea flagrantă a moralei creştine. Acest fenomen este numit „realinierea anglicană – Anglican realignement", care ridică mari probleme jurisdicţionale şi strică unitatea Comuniunii Anglicane. Parte a acestui fenomen este şi faptul că unele episcopii anglicane din emisfera nordică, parte a unor Biserici liberale, au decis să iasă de sub jurisdicţia acestora şi să ceară intrarea sub jurisdicţia unor Biserici Anglicane din alte părţi ale lumii. De exemplu, în 2007-2008, patru episcopii ale Bisericii Episcopale au decis să iasă din jurisdicţia acesteia şi să intre sub cea a Bisericii Anglicane din America de Sud. În acest context complex din sânul Comuniunii Anglicane, în anul 2009, Biserica Romano-Catolică a întemeiat un *ordinariat* menit să-i adune pe acei anglicani care doresc să-şi păstreze această identitate confesională, dar să reintre în comuniune cu Roma. Este vorba de un model de unire propus anglicanilor, similar celui propus Bisericii Ortodoxe Răsăritene şi Bisericilor Ortodoxe Orientale (Necalcedoniene).

Măsuri împotriva Bisericii Episcopale

Prin decizia de anul trecut a Bisericii Episcopale de a schimba canonul căsătoriei, considerând că aceasta poate fi administrată şi pentru două persoane de acelaşi sex, s-a creat o nouă premieră tristă: pentru prima dată în istorie, o Biserică Anglicană căsătoreşte (nu doar binecuvântează uniunea dintre) două persoane de acelaşi sex. Primul instrument al Comuniunii Anglicane, care s-a întâlnit după această decizie a Bisericii Episcopale, a fost întâlnirea primaţilor din ianuarie, anul curent. În paragraful 2 din *Declaraţia* (http://www.anglicancommunion.org/media/206038/Primates_Meeting_2016_Statement.pdf) emisă după întâlnire, citim: „Recentele dezvoltări din Biserica Episcopală cu privire la schimbările din canonul lor referitoare la căsătorie, reprezintă o distanţare fundamentală de la credinţa şi învăţătura ţinute de majoritatea provinciilor noastre referitoare la doctrina căsătoriei. Posibile dezvoltări (de acelaşi gen) în alte provincii ar putea să exacerbeze această situaţie". Înţelegem din acest paragraf că majoritatea, dar nu toate provinciile anglicane, urmează doctrina creştină tradiţională cu privire la căsătorie. De asemenea, paragraful anticipează că decizii similare ar putea să fie luate şi de alte provincii, ceea ce ar agrava situaţia din interiorul Comuniunii Anglicane. Este relativ uşor de identificat care va fi acea Biserică Anglicană care s-ar putea să ia aceeaşi decizie cu privire la canonul căsătoriei precum Biserica Episcopală. La scurtă vreme după întâlnirea primaţilor anglicani, primatul Bisericii Anglicane a Canadei a scris o „reflecţie" (http://www.anglican.ca/news/a-reflection-on-the-meeting-of-the-primates/30014029/) asupra celor petrecute la întâlnire, anunţând că organele Bisericii sale vor discuta posibilitatea de a schimba în acelaşi sens canonul căsătoriei. Aceasta după ce numita Biserică, aşa cum am amintit mai sus, „binecuvântează" relaţii homosexuale. De asemenea, primatul canadian scrie că a stat în solidaritate, cu Biserica Episcopală în timpul dezbaterilor de la întâlnirea primaţilor. Aşadar, tensiunile pe această temă vor continua în interiorul Comuniunii Anglicane.

Textul declaraţiei primaţilor continuă cu afirmaţia că toţi recunosc că astfel de dezvoltări precum cele din Biserica Episcopală, au cauzat „durere adâncă" în cadrul Comuniunii (pct. 3). Punctul 4 se doreşte a fi o reafirmare a doctrinei tradiţionale a Bisericii, susţinută de „majoritatea" primaţilor: „Doctrina tradiţională a Bisericii, în viziunea învăţăturii Scripturii, susţine căsătoria ca fiind între un bărbat şi o femeie, în unire fidelă şi pentru întreaga viaţă. Majoritatea (sic!) celor adunaţi aici reafirmă această învăţătură". Punctul 5 arată că: „Menţinând poziţie constantă cu întâlnirile anterioare ale primaţilor, astfel de acţiuni unilaterale cu privire la chestiuni de doctrină fără unitate catolică sunt considerate de către mulţi dintre noi (sic!) ca o îndepărtare de la încrederea reciprocă şi interdependenţa implicate de faptul de a fi în relaţie unii cu alţii în Comuniunea Anglicană". Paragraful 6 deplânge efectele negative ale unor astfel de decizii: „Astfel de acţiuni deteriorează mai mult comuniunea noastră şi creează o adâncă lipsă de înţelegere între noi. Acestea au ca rezultat distanţări semnificative între noi şi provoacă tensiuni enorme în ceea ce priveşte funcţionarea instrumentelor comuniunii şi a căilor în care noi exprimăm relaţiile noastre istorice şi permanente".

Ian MARCOVICI

Părintele Neculae Albăceanu, un slujitor modest şi inimos

(† 9 martie 2016)

Părintele Neculae Albăceanu s-a născut în ajunul sărbătorii Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, 28 iunie 1950, în comuna făgărăşeană Lisa, din părinţii Gheorghe şi Victoria Albăceanu. Primele clase le-a urmat în condiţii modeste în oraşul Victoria.

La începutul regimului de tristă amintire din trecutul ţării noastre, se contura pe domeniul comunei Ucea un oraş care să reprezinte ideologia socialist-comunistă atee, proiectul lui conţinând construcţii pentru toate instituţiile culturale, dar nicio biserică. În acest context, Gheorghe Albăceanu dovedeşte un act mărturisitor de credinţă şi de curaj exemplar, găzduind în casa sa, situată pe Str. Viitorului, nr. 10, timp de 25 de ani, prima biserică a oraşului în care nu se dorea biserică. Astfel, părintele Neculae Albăceanu creşte în casa părinţilor săi în atmosferă de rugăciune, având parte de o copilărie liturgică, sprijinind la Sfântul Altar şi la strană pe preoţii ortodocşi care au slujit în casa părintească. De asemenea, tânăr fiind, părintele Neculae Albăceanu a cultivat relaţii de prietenie cu pastorul Bisericii Evanghelice, găzduită şi ea în casa tatălui său.

După absolvirea cursurilor Seminarului Teologic, tânărul Neculae Albăceanu se căsătoreşte cu Drăghiciu Maria, la 30 august 1971, iar cu data de 1 octombrie, primeşte spre păstorire credincioşii Parohiei Mărgineni, Protopopiatul Făgăraş, fiind hirotonit diacon

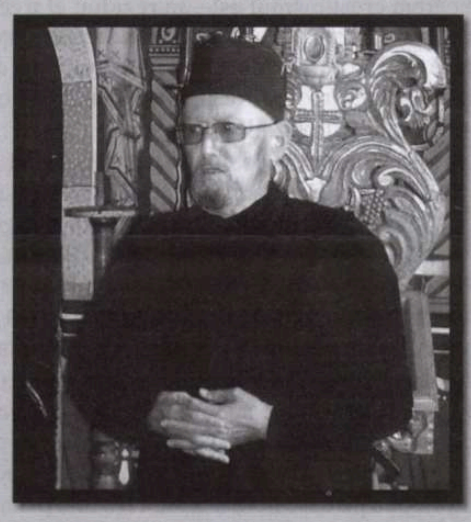

de Înaltpreasfinţitul Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, în ziua de 7 noiembrie, şi preot de P.S. Episcop-vicar Dr. Visarion Aştileanu Răşinăreanu, în ziua de 10 noiembrie 1971. A slujit credincioşii din Mărgineni timp de 6 ani, până la data de 1 decembrie 1977.

Din anul 1977 până în 1991, deci timp de 14 ani, a slujit ca preot paroh la Parohia Corbi, Protopopiatul Făgăraş. La cererea sa, în 1991 i s-a aprobat transferul la Parohia Viştea de Sus, Protopopiatul Făgăraş. După 24 de ani de slujire la Viştea de Sus, pe fondul stării de sănătate precare, solicită pensie la limită de vârstă cu data de 1 iulie 2015.

În plan familial, părintele Neculae Albăceanu s-a îngrijit să aibă o familie frumoasă. Soţia sa, doamna preoteasă Maria, i-a dăruit patru copii, doi băieţi şi două fete: Nicolae-Marius, Irinel-Ilie, Delia şi Anca. Unul din băieţi, Nicolae-Marius, a urmat cursurile Facultăţii de Teologie, actualmente fiind profesor de religie în oraşul Victoria.

În cei 44 de ani de slujire preoţească, părintele Neculae Albăceanu a menţinut credinţa vie şi lucrătoare în cele trei parohii, unde a slujit. La Viştea de Sus, a susţinut activitatea corului bisericesc, iar în anul 2005 a contribuit, alături de Primăria Viştea, la înfiinţarea şi organizarea Festivalului „Buna Vestire", ajuns anul acesta la a XI-a ediţie şi gândit ca formă de cinstire şi prăznuire a hramului bisericii parohiale.

Îl rugăm pe Dumnezeu să-i ierte părintelui Neculae tot ce a greşit ca om în această viaţă şi să-i facă parte de fericire veşnică în Împărăţia Preasfintei Treimi, Căreia I-a slujit cu credincioşie vreme de 44 de ani.

Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească!

Protopop Pr. Ion TĂRCUŢĂ

MISIUNEA BISERICII AZI: **RAPORTUL ÎNTRE TEOLOGIE ŞI CULTURĂ**

În perioada ce a urmat căderii comunismului în România, Biserica a evitat implicarea în polemici culturale. Unii intelectuali au văzut în acest fapt un semn de indiferenţă sau chiar de slăbiciune. Departe de a reprezenta o neadaptare la noile realităţi, Biserica a înţeles însă să-şi ducă misiunea ei în conformitate cu valorile perene ale Evangheliei. Nu a fost vorba de o atitudine negativă faţă de cultură, ci de o valorificare a acesteia prin mijloace conforme cu spiritul creştin. În fapt, imediat după 1990, unii teologi au subliniat importanţa unui raport deschis, bazat pe dialog, între clerici şi intelectuali, exemplul cel mai concludent fiind cel al Pr. Ion Bria.

Raportul credinţei cu postmodernitatea ridică şi problema ambiguităţii „întoarcerii religiosului", adică acea căutare a unui răspuns la întrebarea fundamentală: va fi secolul XXI religios sau umanist? În fapt, orice polemică în jurul caracterului „religios" al secolului ce începuse, poate fi considerată inutilă, de vreme ce toate Bisericile au iniţiat noi proiecte de evanghelizare pentru a înfrunta secularizarea sau descreştinarea societăţii în epoca actuală.

Fiecare epocă istorică a pus probleme specifice credinţei. Totuşi lumea noastră oferă credinţei creştine posibilităţi noi, care trebuie descoperite graţie discernământului critic, a „seminţelor" Verbului, prezente între „buruieni", precum căderea multor mituri ca acela al progresului aducător de fericire prin intermediul dezvoltării ştiinţei şi tehnicii, acela al raţiunii iluministe, acela al ideologiilor totalitare. Aceste mituri deveniseră „religii secularizate" şi aspirau să ia locul credinţei creştine. Dispariţia lor lasă un sentiment de gol şi de dezorientare. Aceste mituri se forţau să acrediteze ideea conform căreia creştinismul este un reziduu al trecutului, depăşit definitiv de progres, o religie mitică şi iraţională, neiluminată de Raţiune, o negare a marilor Forţe ale Naturii şi ale Istoriei, precum Rasa, Naţiunea, Proletariatul, Spiritul războinic şi Lupta de dominare.

În lumea postmodernă, celui care se întreabă asupra sensului vieţii lui şi a sensului istoriei, privind la viitor îngrozit, aceluia credinţa creştină i-L prezintă pe Iisus Hristos ca pe Acela Care, cu moartea şi Învierea Sa, dă sens – nobil şi grandios – întregii existenţe umane. Ca exemplu concludent, este afirmată lupta Bisericii contra neognosticismului prezent în lumea contemporană. În general, gnosticismul are o viziune ciclică asupra lumii, iar istoria şi cultura trebuie să se înscrie acestei ciclicităţi naturale şi imanente. Curentul new-ageist tocmai această ciclicitate o afirmă, depărtându-i pe creştini de la perspectiva eshatologică pe care ne-a adus-o Hristos, perspectivă pe care – în contextul diferitelor alternative postmoderniste – nimeni nu ar trebui să o poată interzice, propunând o altă viziune despre însuşi conceptul de religie (I. Bria 2002:59).

Pentru Biserica Ortodoxă, „provocarea modernităţii" presupune în mod necesar „redresarea hermeneuticii teologice", deoarece această provocare are nevoie de explicaţii şi clarificări pe care numai teologia le poate face. În special învăţământul teologic trebuie să fie adaptat în funcţie de mutaţiile lumii contemporane; se cere o mai mare atenţie unor noi direcţii, de natură pastoral-vocaţională (cultivarea vocaţiei şi a misiunii), didactică (cultivarea competenţei teologice) şi educaţional-culturală (sintaxa dintre teologie, societate, cultură, civilizaţie).

Raportul dintre cultură şi credinţă reprezinta în gândirea Părintelui Bria o problemă misionară critică pentru viitorul creştinismului în Europa; vizată era atât partea ei centrală şi răsăriteană, care a cunoscut ateismul militant, ofensiv, agresiv, ce a scos în mod intenţionat religia din sfera intelectuală şi educaţională, cât şi partea ei apuseană, care era marcată de un secularism latent, subtil, perfid, ce urmărea în mod sistematic, în numele unei societăţi „laice", despărţirea Bisericii de stat nu numai administrativ, ci şi valoric (I. Bria 1993:214).

Făcând o evaluare a situaţiei din România deopotrivă în perioada comunistă şi în perioada imediat post-comunistă, teologul misionar român expunea principalele caracteristici ale acestor perioade, pentru ca apoi să extragă câteva linii directoare în ceea ce priveşte acest raport al credinţei şi culturii. În perioada comunistă, influenţa religiosului asupra culturii a fost foarte limitată. Chiar dacă era proclamată oficial, libertatea religioasă era strict limitată la sfera individuală, sau cel mult a familiei şi a parohiei. Misiunea şi educaţia creştină erau interzise Bisericii, care nu avea dreptul să se manifeste la nivel social, ci doar să-şi rezume lucrarea la exercitarea cultului. În acea perioadă, „patrimoniul cultural, artistic, literar, de inspiraţie creştină, a fost ignorat şi interpretat în mod fals. S-a impus o exegetică falsă a monumentelor istorice, în special a frescelor de pe bisericile din Bucovina şi Moldova. (...) Prin distrugerea a 30 de biserici din Bucureşti, monumente istorice şi de artă, dar şi centre de evlavie şi de educaţie creştină, puterea politică a urmărit în mod intenţionat să şteargă amprentele creştine din capitala ţării" (*Ibid.*, p. 215). Negarea sistematică a religiei, marcată prin restricţii de tot felul la nivelul practicii şi mărturisirii publice a credinţei, nu a putut însă să distrugă fondul religios al poporului român.

Prăbuşirea comunismului a deschis calea unei noi realităţi socio-istorice. Acum, o sarcină importantă este de a face din Biserică „un interlocutor valabil al societăţii române în problemele de fond ale culturii şi eticii umane". (Pr. Bria nu se sfia chiar să folosească un termen teologic consacrat pentru a descrie noua realitate a raportului dintre Biserică şi societate: „sinergie".) Punctul de plecare este însă unul dificil. Sunt dificultăţi care nu pot fi depăşite decât printr-o interpretare critică a moştenirii spirituale, precum şi prin redactarea unui plan de lucru pentru viitor. Astfel, pe de o parte, Biserica nu trebuie să-şi nege elementele tradiţiei sale (credinţe, instituţii, moravuri, simboluri, practici culturale etc.), dar nici să-şi recupereze trecutul în numele unei ideologii sau puteri politice. Celebrarea şi cinstirea trecutului nu trebuie să se facă în detrimentul experienţelor contemporane ale credinţei, în antiteză cu formele de cultură creştină din epoca prezentă.

Principala sarcină a Bisericii rămâne, aşadar, edificarea unei culturi creştine. Aceasta este definită ca „exprimarea Evangheliei şi a credinţei creştine în gândirea intelectuală (filosofie), în manifestarea artistică (poezie, artă, muzică), în organizarea socială (etică, moravuri), în viziunea istorică (regim politic, formă de stat)". Tot despre cultura creştină se mai spune că este „tot ceea ce dă identitate unei comunităţi umane, prin fidelitate faţă de origini şi deschidere faţă de viitor. Ea rodeşte din întâlnirea – critică şi profetică – dintre Evanghelie, care se transmite (ea însăşi rezultată din confluenţa dintre mesajul revelat şi cultura timpului, moştenită mai ales din surse biblice), şi formele de exprimare ale societăţii, forme hrănite de diverse forţe. Ea ia forma unui patrimoniu spiritual, metaforic şi istoric în acelaşi timp, în jurul căruia se definesc identitatea şi continuitatea unei familii, unei persoane, unei comunităţi, unei naţiuni" (*Ibid.* p. 218-219).

Din punct de vedere al conţinutului, cultura se deosebeşte de credinţă, şi ambele de teologie. Cu toate acestea, cultura, credinţa şi teologia formează un tot coerent. Acest fapt este evident în cult, cel care oferă mediul pentru unitate spirituală şi integrare culturală şi constituie un mijloc real de extindere a activităţii misionare a Bisericii. Acest proces este unul de transfigurare, care îmbracă un dublu sens: pe de o parte, transformarea credinţei în cultură, pe de altă parte, transformarea şi sfinţirea culturii prin Evanghelie (I. Bria 2000a:84; I. Bria 1995:151 ş.u.). „Cultura creştină afirmă mai presus de orice conexiunea istorică a divinului cu umanul, şi este ecoul, interpretarea acestei conexiuni istorice. Pe de o parte, ea crede în transcendenţa lui Dumnezeu, sursa existenţei şi a eticii; pe de altă parte, ea mărturiseşte că divinul a intrat în istorie, că deci e vorba de o transcendenţă revelată, întrupată. Spaţiul metafizic şi spaţiul mioritic se întrepătrund în dimensiunea istorică a lui Hristos şi a Bisericii" (I. Bria 1993:219).

Cele afirmate mai sus constituie baza teologică a recunoaşterii consistenţei şi valorii creaţiei, a umanului, a materiei. Finalitatea fiind transfigurarea lumii, Revelaţia creştină nici nu degradează materia, nici nu distruge produsele naturale şi umane. Un frumos proverb românesc este citat de Ion Bria: „omul sfinţeşte locul". Acest proverb presupune relaţia indisolubilă a creaţiei, a mediului înconjurător, cu omul; acesta din urmă o marchează cu imaginaţia şi tehnica sa, o integrează într-o logică a sfinţeniei şi a conservării. Cultura creştină recunoaşte, aşadar, diversitatea lumii şi a contextului istoric, dar şi universalitatea ce se reflectă din diversitate.

Optimismul ce se degajă din viziunea creştină asupra destinului omului şi al cosmosului, nu este sinonim însă cu utopismul. Cu toate că divinul s-a unit cu umanul, „istoria actuală nu poate să evite păcatul, această sincopă existenţială. Istoria, ca şi spiritualitatea, nu e ca un urcuş continuu, ci ca un parcurs marcat de suişuri şi coborâşuri". Păcatul se manifestă şi ca o profanare a creaţiei, o smulgere a omului din mediul înconjurător în diverse moduri: prin schimbarea câmpurilor agricole în terenuri industriale şi militare, prin poluarea solului şi apelor, prin aglomerarea populaţiei în blocuri colective, imorale şi inestetice (*Ibid.*, p. 220).

Una dintre principalele întrebări la care trebuie găsit răspuns este aceasta: Cum se transmite Revelaţia lui Dumnezeu în istoria unui popor şi cum o modifică, cum se respinge această Revelaţie? Iarăşi, Părintele Bria se referă la cazul concret al Ortodoxiei româneşti, ca un caz de la care pornind se pot extrage câteva reguli generale.

În cazul poporului român, cultura creştină exprimă şi întreţine sentimentul de fidelitate faţă de origini. Există la ei forme de tradiţie creştină ce au devenit adevărate instituţii comunitare, sociale (de exemplu adunarea liturgică, sărbătorile, procesiunile sau hramurile bisericeşti). Înseamnă că românii şi-au creat tradiţii permanente în care se recunosc, un mod de viaţă propriu care reflectă identitatea lor. Canonizarea Sfinţilor Români, făcută la 20-21 iunie 1992, ar reflecta tocmai faptul că „credinţa lucrează efectiv în viaţa oamenilor şi, prin ei, schimbă istoria unei naţiuni" (*Ibid.*, p. 220-221).

Regula generală este că Biserica nu încreştinează societatea prin forţă sau prin decrete, şi chiar atunci când porţile societăţii se închid, deoarece cetăţenii ei nu doresc să audă adevărul, ei îi rămâne calea mărturisitoare, profetică. „Cultura creştină nu este un scop în sine – precizează Pr. Ion Bria. Ea este opera tuturor creştinilor, dar nu pentru o instituţie şi interesele ei, ci pentru Iisus Hristos şi misiunea Lui în lume. Ea este un instrument de căutare şi descoperire a adevărului, a adevărului unul şi universal, în fiecare epocă istorică". Desigur, în acest proces de „încreştinare" (Pr. Bria va utiliza, cu alt prilej, termenul de „inculturaţie"), de sfinţire a unei culturi, există şi elemente distructive ce trebuie să fie respinse. „Opţiunea pentru iubire şi adevăr este fundamentală pentru cultura creştină care modelează societatea. Tocmai de aceea, cultura creştină are o valoare simbolică pentru toţi, şi nu un scop elitist. (...) Lumea toată, fără excepţie, are nevoie de această speranţă" (*Ibid.* p. 221).

Exemplul Ortodoxiei româneşti nu reprezintă un caz izolat în istoria creştinismului. Dimpotrivă, este un caz paradigmatic. Un alt exemplu la care apelează Părintele Bria este cel al creştinătăţii orientale (ne-calcedoniană: Bisericile: Armeană, Coptă-Egipteană, Etiopiană, Siriană, Indiană). Afirmând că „noi avem nevoie de sfinţi locali, nu de misionari străini", orientalii şi-au precizat puternica orientare evanghelică, care are mai multe explicaţii: ei „au reuşit să scoată definiţia Bisericii din termenii dreptului canonic şi să o descrie folosind cu precădere limbajul biblic şi liturgic; au reuşit să dezlege eclesiologia de o cultură dominantă (calendar, limbă liturgică, instituţii), adoptând cultura autohtonă a unei Biserici locale; s-au concentrat asupra sfinţeniei sau calităţii vieţii creştinilor, în care au găsit cea mai eficace metodă misionară" (I. Bria 2000b:8).

Importanţa exemplului Bisericilor Orientale survine din aceea că ele au reuşit să se desprindă de cultura dominantă bizantină. Prin exercitarea funcţiei inculturaţiei, s-a reuşit desprinderea faţă de un dogmatism retoric, autoritar. De asemenea, s-a putut constitui o Biserică locală cu un nou model de relaţie între Evanghelie şi o anumită cultură specifică. Acest fapt se cere continuat şi în viitor, căci pătrunderea Ortodoxiei în ţările asiatice şi africane (Australia, Indonezia, Japonia, Coreea, Kenya, Tanzania, Uganda, Ghana etc.) reclamă chiar mai mult decât acomodări culturale şi lingvistice (traducerea Liturghiei) sau de ordin administrativ şi disciplinar (organizarea diocezelor, formarea preoţilor, transferarea conducerii eparhiilor în seama episcopilor autohtoni). De exemplu, riturile locale capătă aici mai multă importanţă decât cele bizantine, dependente de „simfonia" politică în care funcţiona o comunitate creştină recunoscută în Imperiul Roman; cultul cosmic acoperă cultul imperial, dezvoltându-se o spiritualitate doxologică în raportul creştinilor cu mediul uman şi cel al creaţiei; maximalizarea practicii cuminecării în cadrul Liturghiei, ce orientează toată viaţa eclesială. Aceste aspecte ne duc însă spre un alt „capitol" al misiunii, cel al raportului între Biserică şi stat în perspectivă ortodoxă.

Bibliografie (selectivă): Ion Bria (2002), *„Spre plinirea Evangheliei". Dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza şi transmiterea Tradiţiei*, Reîntregirea, Alba Iulia; Idem (1993), „Cultura creştină – un comandament misionar actual", în Ioan I. Ică jr (ed.), *Persoană şi comuniune. Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Editura şi Tiparul Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, Sibiu; Idem (2000a), *Comentariu la Catehismul Ortodox*, Editura „Oastea Domnului", Sibiu; Idem (1995), *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualităţii române*, Trinitas, Iaşi; Idem (2000b), *Biserica istorică pe căile Împărăţiei lui Dumnezeu. Misiologia ortodoxă 2000*, Geneva.

Ciprian Iulian TOROCZKAI

• MODELE BIBLICE DE DISCURS TEOLOGIC •

„Ascultă, Israele” (Deuteronom 6, 4-9)

Continuăm, în acest număr, consideraţiile despre limbajul interpersonal al discursului biblic. Sfânta Scriptură foloseşte imagini şi cuvinte desprinse din viaţa familială şi socială, în scopul de a transmite esenţialul despre Dumnezeu. Primul text din Vechiul Testament asupra căruia ne vom apleca este cunoscut sub numele de *Şema Israel* – „Ascultă, Israele!”. Acest text reprezintă pentru un iudeu evlavios cam ceea ce înseamnă rugăciunea „Tatăl nostru” pentru creştini, şi era utilizat încă din Antichitate în educaţia religioasă a vechilor evrei, aşa cum am amintit în episodul anterior. În iudaismul contemporan, *Şema Israel* este atât o rugăciune, cât şi o mărturisire de credinţă. Pentru început, să citim textul din Deuteronom 6, 4-9, în traducerea românească a Sfintei Scripturi (Ediţia sinodală din 2008, p. 201):

4. „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn.

5. Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta.

6. Cuvintele acestea, pe care ţi le spun eu astăzi, să le ai în inima ta şi în sufletul tău;

7. Să le sădeşti în fiii tăi şi să vorbeşti de ele când şezi în casa ta, când mergi pe cale, când te culci şi când te scoli.

8. Să le legi ca semn la mână şi să le ai ca pe o tăbliţă pe fruntea ta.

9. Să le scrii pe uşorii casei tale şi pe porţile tale.”

În iudaismul contemporan, Şema Israel este atât o rugăciune, cât şi o mărturisire de credinţă. Şi pentru un creştin va avea aceeaşi valoare, întrucât se bucură de recunoaşterea autoritativă a lui Hristos. Solicitat de către un cărturar să indice care este prima poruncă – adică cea mai însemnată poruncă din legea mozaică – Iisus a răspuns:

„Întâia este: «Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn». Şi: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta»” (Mc 12, 29-30).

La aceasta, Mântuitorul a adăugat şi o altă poruncă din Vechiul Testament, din Levitic 19,18 – porunca iubirii aproapelui: „Să iubeşti pe apropoapele tău ca pe tine însuţi” (Mc 12, 31). Din ordinea în care Iisus a redat cele două porunci despre iubire, reiese clar că din iubirea de Dumnezeu derivă toate prescripţiile legii Vechiului Testament. Sau, altfel spus, Legea este punerea în practică a iubirii de Dumnezeu prin iubirea semenilor.

Poate că un creştin nu îşi va lega cuvintele din Deut 6, 4-5 la mână şi nici nu le va purta pe frunte. Dar le va interioriza, sădindu-le în inima sa şi în sufletul său, ca pe nişte însoţitoare credincioase şi neostenite pe căile vieţii.

Pasajul nostru este formulat ca un discurs, rostit de Moise în faţa poporului. Dar nu este un discurs la care auditoriul asistă pasiv. În primul rând, în limba ebraică – cea în care a fost scris Vechiul Testament – *a asculta* nu înseamnă doar *a auzi*, adică a percepe sunete, cuvinte, propoziţii. A asculta înseamnă şi *a te supune*, a împlini cele auzite.

Discursul oratorului este formulat ca şi când cel care îl ascultă îl şi rosteşte, totodată, lui însuşi. Mărturiseşte şi îşi spune sieşi că Domnul este unicul Dumnezeu, că trebuie să Îl iubească şi că Îl va iubi; că nu trebuie să-L uite şi că nu-L va uita; şi că trebuie să vorbească şi le va vorbi şi altora despre El. De altfel, în cuprinsul Deuteronomului vom mai afla îndemnul de a iubi pe Domnul, dar şi avertizarea de a nu-L uita (Deut 8, 11.14.19). Pentru autorul biblic, opusul iubirii nu este ura; opusul iubirii este uitarea.

Să remarcăm, în continuare, modul în care este proclamată unicitatea lui Dumnezeu – articolul esenţial al învăţăturii de credinţă iudaice, creştine, chiar şi a celei musulmane. Afirmaţia că Domnul Dumnezeu este Unul poate fi argumentată prin deducţie logică. Prin reducere la absurd, dacă ar fi mai mulţi dumnezei, atunci niciunul dintre ei n-ar mai fi Unul sau Unic. Faptul că există un singur Dumnezeu se impune, aşadar, logic.

Dar autorul biblic nu foloseşte un discurs logic în Deut 6, 4-5. El preferă imaginea binecunoscută, oricui accesibilă, a iubirii: dintre un bărbat şi o femeie, dintre soţ şi soţie. Cu ajutorul metaforei conjugale e exprimată relaţia dintre Israel şi Dumnezeu.

Cum se explică această opţiune? O privire asupra contextului religios în care a apărut acest text ne va face să înţelegem şi mai bine de ce autorul foloseşte metafora conjugală. Lumea în care apare *Şema Israel* nu este una monoteistă. Israel trăieşte între popoare, iar acestea îşi au propria religie şi se închină unor divinităţi în care cred. Deuteronomul nu pune în discuţie dacă divinităţile popoarelor există sau nu. Afirmă doar că pentru Israel nu există decât Domnul, Unul.

Această idee e mai evidentă în textul ebraic. Deut 6, 4 comportă mai multe traduceri, fiindcă a doua propoziţie e nominală. Literal, textul afirmă: „Ascultă, Israele! Domnul Dumnezeul nostru Domn Unul [*sic*]”. De aici şi diferitele posibilităţi de redare:

„Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru este singurul Domn.” (adică: Nu mai există alţii în afară de El)

„Ascultă, Israele! Domnul este Dumnezeul nostru, (doar) Domnul singur.” (adică: Ceilalţi dumnezei, dumnezeii la care se închină alte popoare, nu sunt ai noştri)

„Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeul nostru, este un Domn unic.” (adică: Nu mai e unul la fel ca El)

Cele trei traduceri conţin nuanţe, ultimele două fiind mai apropiate prin modul în care concep lumea sacră. Dar, în fond, toate se completează reciproc. Contextul religios pluralist al textului explică folosirea metaforei conjugale. Israel e chemat să iubească pe Domnul, nu pe alţi dumnezei, fiindcă Domnul l-a iubit, l-a ales şi a vegheat asupra sa de la începuturile existenţei sale (Deut 10, 15; 23, 5). Prin urmare, adorarea dumnezeilor străini ar constitui un act de infidelitate din partea poporului biblic, o trădare a iubirii lui Dumnezeu.

Şema Israel explică unicitatea lui Dumnezeu prin unicitatea relaţiei de iubire dintre El şi cei care aleg să Îl iubească. E dificil să dai definiţii ale iubirii, să explici de ce iubeşti pe cineva. Există mereu ceva tainic şi inefabil între două persoane care se iubesc. Dar ceea ce se poate spune cu oarecare certitudine este că persoana iubită este unică pentru cel care o iubeşte. Poate tocmai fiindcă este aşa cum este, adică unică, este iubită. Cu acest tip de raţionament operează textul biblic. Dumnezeu e unic pentru că Îl iubeşti şi Îl iubeşti pentru că e unic.

Pr. Conf. Dr. Constantin OANCEA

• UNIVERS BIBLIC •

Apostol (II)

4. Sf. Pavel – Apostolul Neamurilor

La scurt timp după moartea Sf. Ştefan, în urma unei chemări speciale (Fapte 9, 3), Celor Doisprezece li se adaugă prigonitorul Saul, „cel numit şi Pavel” (Fapte 13, 9). Totuşi chemarea apostolică a Sf. Pavel nu a fost recunoscută uşor în Biserică. În primul rând, pentru că el nu îndeplinea una dintre cele două condiţii considerate de Sf. Petru ca indispensabile pentru alegerea înlocuitorului lui Iuda: nu a făcut parte dintre apropiaţii Mântuitorului în timpul activităţii Sale (Fapte 1, 21-22). Cât despre cealaltă condiţie, deşi era îndeplinită – Saul devenind, prin întâlnirea cu Hristos cel Preamărit pe drumul Damascului, un martor al Învierii –, nu putea fi uşor probată. Greu putea fi dovedită şi chemarea sa la slujire apostolică şi mai ales specificul acesteia, deşi Domnul i-a descoperit-o şi lui Anania (Fapte 9, 15). De aceea, atunci când este pus în situaţia de a-şi justifica pretenţia, Sf. Pavel face apel la rezultatele slujirii sale apostolice. Pentru toţi cei de bună credinţă vocaţia sa specială de Apostol al Neamurilor este mai presus de orice îndoială. La Ierusalim, după prima călătorie misionară, Iacov, episcopul cetăţii, Chefa şi Ioan confirmă faptul că lui i-a fost „încredinţată Evanghelia pentru cei netăiaţi împrejur, după cum lui Petru pentru cei tăiaţi împrejur” (Gal 2, 7). Galatenii îl primesc „ca pe un înger/mesager (ἄγγελος) al lui Dumnezeu, ca pe Hristos Iisus” (Gal 4, 14). Conţinutul propovăduirii sale este „Cuvântul lui Dumnezeu” (I Tes 2, 13). Alături de ceilalţi apostoli, în împlinirea slujirii sale apostolice se consideră împreună lucrător cu Dumnezeu (I Cor 3, 9; I Tes 3, 2).

5. Alţi apostoli în Noul Testament

Alături de Cei Doisprezece şi Sf. Pavel găsim în Noul Testament şi alţi bărbaţi numiţi „apostoli”. Toţi aceştia au ca trăsătură comună implicarea activă în lucrarea misionară a Bisericii. Sf. Pavel îl prezintă pe Barnaba ca apostol (I Cor 9, 5; Gal 2, 9; cf. Fapte 13, 2; 14, 4.14); pe Andronic şi pe Iunias îi recomandă ca fiind „vestiţi între apostoli” (Rom 16, 7), referindu-se probabil nu la Cei Doisprezece, ci la cercul mai larg al misionarilor creştini; iar în I Tes îi socoteşte pe ucenicii săi apropiaţi Silvan şi Timotei „apostoli ai lui Hristos” (1, 1 + 2, 6). Când scrie filipenilor, îl numeşte pe Epafrodit „apostolul” lor (în unele traduceri româneşti substantivul „apostolos” este redat aici prin „trimis”, Fil 2, 25). În II Cor 8, 26 cei însărcinaţi să ducă banii strânşi pentru *săracii din Ierusalim* (Rom 15, 26) sunt numiţi „apostolii Bisericilor” (ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν). Sf. Pavel pare a-l include, alături de sine, şi pe Apollo între apostolii care s-au făcut, de dragul Evangheliei, „privelişte lumii şi îngerilor şi oamenilor” (I Cor 4, 6.9).

6. Alţi apostoli în Tradiţia Bisericii

Biserica a atribuit titlul de „apostoli” şi celor şaptezeci de ucenici ai Domnului (Lc 10, 1 ş.u.), dar şi altor ucenici ai Apostolilor. Astfel, în cărţile de cult şi în sinaxare, sfinţii evanghelişti Marcu şi Luca, care n-au făcut parte din grupul Celor Doisprezece, sunt numiţi apostoli; la fel sunt numiţi şi cei şaptezeci de ucenici ai Domnului (în 4 ianuarie pomenim „soborul celor şaptezeci de apostoli”); apostol este numit şi Onisim (pomenit în 15 februarie), sclavul fugar care a devenit ucenic al Sf. Pavel.

7. Întocmai cu Apostolii

În final trebuie să menţionăm o categorie specială de sfinţi care au primit titlul de „întocmai cu Apostolii”. Între aceştia sunt Sf. Împărat Constantin cel Mare, Sf. Averchie, episcopul Ierapolei, Sf. Chiril şi Metodiu, apostolii slavilor ş.a. Lista cuprinde şi femei care s-au distins în chip deosebit prin viaţa lor sfântă şi zelul misionar, precum Sf. Maria Magdalena, Sf. Tecla, Sf. Elena, Sf. Nina, luminătoarea Georgiei ş.a.

Bibliografie

Gheorghe Bogdaproste, „«Cei şaptezeci» după Noul Testament şi Sfânta Tradiţie”, GB, XXXI (1972), nr. 3-4.

J. Brosch, *Charismen und Amter in der Urkirche*, P. Hanstein, Bonn, 1951.

H. von Campenhausen, *Kirchliches Amt und geistliche Vollmacht in den ersten drei Jahrhunderten*, Tübingen, 1953.

J.B. Job, „Apostol”, în J.D. Douglas, ed., *Dicţionar biblic*, Cartea Creştină, Oradea, 1995, 64-66.

Held, M.L. & Klostermann, F., „Apostle”, *New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, The Catholic University of America & Gale, 2003, 1:570-573.

G. Klein, *Die zwölf Apostel,* Göttingen, 1961.

A. Kolping, H. Fries, ed., *Handbuch theologischer Grundbegriffe*, Kösel, München, 1962–1963, 1:68–74.

Pr. Ioan Mircea, „Cei şaptezeci de ucenici ai Mântuitorului şi problema ierarhiei bisericeşti”, ST, XX (1968), nr. 9-10.

Armand Puig, *Iisus – un profil biografic*, Meronia, Bucureşti, 2006, 251-273.

W. Schmithals, *Das kirchliche Apostelamt,* Göttingen, 1961.

Lect. Dr. Daniel MIHOC

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (III)

Înainte de a ajunge la epoca dinastiei de tipografi Barth-von Closius se cuvine să zăbovim, fie şi în treacăt, asupra veacurilor care au precedat-o. Sibiul secolului al XVI-lea a fost martorul atestării primei tipografii, în anul 1525, precum şi cel al realizărilor lui Filip Moldoveanu, *Catehismul luteran* (românesc) din 1544, *Tetraevanghelul slavon,* 1546 şi *Evangheliarul slavo-român,* 1551–1553.

Specialiştii în domeniu afirmă că începuturile tipografiei oraşului nu se lasă prea uşor desluşite; cert este faptul că nu ne-au rămas date din care să aflăm de unde provin presa şi literele ori cum a fost înzestrată respectiva tipografie cu litere chirilice. Cu toate acestea, ne vine în ajutor un act de partaj încheiat la 12 iunie 1590, cel al tipografului Johannes Gübesch, activ în Sibiu în deceniile anterioare. Prima poziţie pe lista actului de partaj o ocupă o tiparniţă evaluată la 165 florini, împreună cu o mare cantitate de material tipărit [Liliana Popa, *Oameni şi cărţi din Sibiul de altădată,* Schiller Verlag/ Editura Schiller, Hermannstadt/Sibiu, 2010, p. 19]. O altă sursă de informaţie constă în evantaiul de concluzii la care a ajuns cercetătorul Zsold Simon de la Biblioteca Teleki-Bolyai din Tg. Mureş, care a descoperit *nişte exemplare de maculatură lipite de scoarţele unui volum* [Zsold Simon, *Primele tipărituri din Transilvania* (*Sibiu 1525*), în „Anuarul Institutului de Istorie G. Barițiu", tom. XLVI, Cluj-Napoca, pp. 89–106]. Pe scurt, a fost vorba despre opt fragmente de tipărituri religioase în germană şi latină, inclusiv un calendar al sărbătorilor fără dată fixă, calculat pe 50 (respectiv 51) de ani începând cu 1525. Pentru cei care îşi doresc să afle începuturile tipografiei sibiene, este interesant textul ce însoţeşte calendarul, deoarece acesta cuprinde atât numele tipografilor care l-au editat, anume Lucas Trapoldner şi preotul Valentinus Corvinus, cât şi data terminării lui, 5 ianuarie 1525.

În acest fel, data primei atestări a tipografiei sibiene este stabilită fără dubiu, iar personalitatea şi cariera lui Lucas Trapoldner vine ca argument major în confirmarea atestării documentare. Acesta şi-a făcut studiile la Köln, unde a obţinut titlul de *magister*. Se presupune că a devenit membru al Conventului dominican din Bistriţa în 1524, ca în 1525 – chiar anul atestării documentare a tiparniţei sibiene – să fie numit lector de filosofie la recent-înfiinţatul *Studium generale* din Sibiu, iar trecerea sa la cele veşnice să se întâmple în 1547 pe când era membru în Sfatul orăşenesc [*Ibidem,* p. 91].

Secolul asupra căruia am zăbovit a fost cel al Reformei religioase care i-a cuprins atât pe saşii, cât şi pe ungurii, respectiv pe secuii din Transilvania. Reforma secolului al XVI-lea aduce ideea folosirii limbilor naţionale în scris – desigur, mai întâi în scrierile sacre – şi în Biserică, mai precis în locul latinei în Occident, în locul latinei şi slavonei într-un Ardeal multietnic, plurilingvistic şi diversificat sub aspect confesional. De reţinut însă că Biserica Ortodoxă, majoritară în această provincie istorică, a rămas neatinsă în profunzime de Reforma religioasă, dar s-a îmbogăţit

cultural în comparaţie lumea ortodoxă din Ţara Românească şi Moldova – care ulterior, în epoca fanariotă, va cunoaşte presiunile aduse de aceştia inclusiv pe tărâmul tipăriturilor –, devenind promotoarea tipăriturilor în limba română şi, prin aceasta, vehiculând noile idei care au străbătut Europa.

Numai aşa ne putem explica de ce, peste veacuri, mai precis la doar câţiva ani după Revoluţia din 1848-1849 din Ardeal, Avram Iancu va preciza în Testamentul său, dat la Câmpeni în 20 decembrie 1850: *Voiesc dar şi hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mişcătoare şi nemişcătoare să treacă în folosul naţiunii, pentru ajutor la înfiinţarea unei academii de drepturi; tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile naţiunii mele* [Constantin Ittu, *Omilii nerostite,* apare cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Editura Andreiana, Sibiu, 2012, p. 126].

Constantin ITTU, cercetător ştiinţific

Începuturile tiparului în Ţara Românească: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (II)

Contemporani cu ieromonahul Gavriil Uric, în unele tipografii occidentale au lucrat meşteri originari din spaţiul românesc. Cunoaştem un „Toma Septemcastrensis de civitate Hermani", deci un meşter transilvănean pe nume Toma, originar din Sibiu. El tipărea două incunabule la Mantua, în 1470 şi 1472, iar în 1481 un altul la Modena. În colofonul unui breviar catolic (*Breviarium Olomucense*, Veneţia, 1484) sunt atestaţi meşterii Andrei Corbu(l) din Braşov şi Martin Bârseanul din Codlea [Ioachim CRĂCIUN, „Incunabule şi cărţi rare tipărite în Apus (1482-1600) de autori şi tipografi de pe teritoriul ţării noastre", în *Studia bibliologica*, vol. III, 1969, pp. 155-156]. Prin urmare, meşteşugul tiparului nu era cu totul străin intelectualilor români.

În cultura românească apariţia tiparului are loc la aproximativ 60 de ani de la inventarea acestei arte de către Johann Gutenberg (c. 1400-1468), la 25 de ani de la tipărirea primei cărţi în limba slavonă (Veneţia, 1483), la 17 ani după imprimarea primelor cărţi cu alfabet chirilic (Cracovia, 1491) [George IVAŞCU, *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1969, p. 97] şi la 12 ani după ce cucerirea otomană pusese capăt altei oficine ce imprima cărţi ortodoxe de cult în Cetinie, capitala principatului Muntenegru (Zeta). Tipografia din Cetinie fusese înfiinţată de principele Zetei, Gheorghe Cernoievici (1492-1496), iar conducătorul acesteia era un ieromonah pe nume Macarie. Acolo s-au publicat cărţi de slujbă în limba slavă de redacţie sârbă, necesare bisericilor din principatul muntenegrean [La Cetinie s-au tipărit: în anii 1494-1495 un *Octoih* în două părţi (prima parte cuprindea cântările pentru glasurile I–IV, iar cea de a doua pentru glasurile V–VIII), în 1495 o *Psaltire* (care mai cuprindea slujba acatistului, a sfinţirii apei, ceaslovul şi altele) şi un *Molitvelnic*. Conform prefeţelor sau postfeţelor acestor cărţi, ele au fost tipărite la porunca principelui Gheorghe Cernoievici şi cu binecuvântarea mitropolitului Vavila al Zetei, „trudindu-se cu mâinile smeritului ieromonah Macarie din Cerna Gora" (Muntenegru). Legat de aceste cărţi, mai menţionăm că la indicarea datei tipăririi, se folosesc elemente de cronologie pe care nu le întâlnim, în mod obişnuit, în documentele româneşti: crugul soarelui, crugul lunii, temelia, epacta, numărul de aur. Cât priveşte locul imprimării, doar *Psaltirea* îl menţionează: „la Cetinie". Cf. P.P. PANAITESCU, „Octoihul lui Macarie (1510) şi originile tipografiei în Ţara Românească", în *Biserica Ortodoxă Română* (vom prescurta *BOR*), 57, 1939, p. 538-549 şi Idem, „Liturghierul lui Macarie (1508)...", pp. 312-313]. Tipografia muntenegreană fusese adusă de la Veneţia, cu care Zeta avea importante legături politice şi comerciale; însuşi principele Gheorghe Cernoievici era căsătorit cu o nobilă din oraşul dogilor, Elisabeta Erizzio. Odată cu cucerirea Zetei de către turci, în 1496, şi activitatea tipografică de la Cetinie se încheie, pentru a se relua pe pământ românesc. La noi, deşi cu pauze de scurtă durată, meşteşugul imprimării cărţilor va continua 350 de ani, fiind cel mai vechi tipar chirilic cu existenţă neîntreruptă [George IVAŞCU, *Istoria literaturii române*, p. 99].

Meşterul care a condus atelierul tipografic din Ţara Românească, conform epilogurilor cărţilor realizate, era ieromonahul Macarie. Cei mai avizaţi cercetători ai primelor tipărituri româneşti consideră că tipograful din Cetinie şi ieromonahul Macarie care a condus oficina întemeiată de Radu cel Mare sunt una şi aceeaşi persoană. Argumentele care întemeiază afirmaţia sunt: acelaşi nume de monah şi aceiaşi treaptă în ierarhia bisericească, menţionarea sfinţilor naţionali sârbi în rânduiala Proscomidiei din *Liturghier* (1508), ceea ce indică un tipograf provenit din mediul sârbesc, şi reproducerea epilogului din *Octoihul* de la Cetinie din 1494 în *Octoihul* de la Târgovişte din 1510 [Mircea PĂCURARIU, „Tipar slavon pentru români", în vol. *Cultura teologică românească. Scurtă prezentare istorică*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2011, p. 64]. Desigur că odată cu ocuparea Muntenegrului de către turci, intelectualii, mai ales clericii ortodocşi, ca şi membrii familiilor nobile, au căutat refugiu la Veneţia sau pe pământ românesc. Ştim că în timpul domniei lui Radu cel Mare, în Ţara Românească se afla Maxim Brancovici, viitor mitropolit al Ungrovlahiei (1505-1508). Ca mirean se numise Gheorghe, era fiul ultimului despot sârb, Ştefan Brancovici, şi era înrudit cu principele Gheorghe Cernoievici, întemeietorul tipografiei din Cetinie. Este posibil ca el să fi venit însoţit şi de alţi clerici şi cărturari sârbi, între care şi ieromonahul tipograf Macarie, de care Radu cel Mare avea nevoie pentru planurile de înfiinţare a unei tipografii. Macarie a purtat cu sine doar cunoştinţele sale în domeniul artei tiparului şi o frumoasă pregătire cărturărească. Nu a adus şi instalaţia tipografică de la Cetinie, întrucât cărţile imprimate în Ţara Românească vădesc o tipografie nouă şi nu au nimic în comun cu cărţile muntenegrene [P.P. PANAITESCU, „Liturghierul lui Macarie (1508)...", passim].

Ieromonahul Macarie a tipărit la noi doar trei cărţi: *Liturghierul* în 1508, *Octoihul* în 1510 şi *Tetraevanghelul* în 1512. În privinţa locului unde au fost imprimate aceste cărţi, cercetătorii au emis mai multe ipoteze: Curtea de Argeş [Gr. Creţu, *Tipografiile din România de la 1810 până astăzi*, Bucureşti, 1910, p. 25, nota 4], mănăstirile Govora [Al. ODOBESCU, „Despre unele cărţi şi manuscripte tipărite aflate în mănăstirea Bistriţa (Districtul Vâlcea din România)", în *Revista română pentru ştiinţe, litere şi arte*, I, 1861.], Snagov [Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. I, ed. a II-a, Bucureşti, 1925, p. 138; P.P. PANAITESCU, „Octoihul lui Macarie (1510) şi originile tipografiei în Ţara Românească", în *Biserica Ortodoxă Română*, 57, 1939, p. 549] sau Bistriţa [Veniamin MICLE, *Ieromonahul Macarie, tipograf român (1508-1512)*, Mănăstirea Bistriţa Olteană, 2008, pp. 159-183]. Cei mai mulţi consideră că locul imprimării a fost capitala ţării – Târgovişte, respectiv mănăstirea Dealu, opinie pe care o împărtăşim.

Pr. lect. univ. dr. Radu TASCOVICI, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

PR. RĂZVAN IONESCU
Paroh al Parohiei Ortodoxe Române
„Sf. Parascheva – Sf. Genoveva" din Paris

God's not dead

De ce este atât de greu să te adresezi tinerilor? Poate pentru că, în onestitatea lor nepervertită de interese străine, se manifestă o facilitate de a te simți. Și le pierzi atenția de îndată ce nu ești viu și valabil în contextul tatonărilor lor specifice, și mai ales dacă îți bănuiesc vreo neconcordanță între grăire și făptuire. Tentați de retragerea într-o „cochilie" specifică vârstei (mai ales în zona adolescenței, pe care, personal, am trăit-o revendicativ și în căutare acerbă de identitate), într-un „teritoriu" configurat de preocupările lor specifice la care trebuie să recunoști că nu prea (mai) ai acces, așa „depășit" cum te găsești ca adult, tind să te abandoneze în lumea ta de oameni mari. În același timp, resimți acut ca tânăr nevoia de cuvânt și de mărturie de viață, de care ești însetat, însă cum ești în largul tău mai curând printre cei de aceeași vârstă, unde experiența de viață lipsește, ne faci pe noi, adulții, să ne întrebăm onest cum să îți ieșim în întâmpinare pentru a răspunde la nevoia ta?

Știu un film care o face: *God's not dead* (puteți să vă opriți cu lectura aici, să urmăriți mai întâi filmul). Acțiunea se petrece la o facultate din Statele Unite, unde un profesor de filosofie, al cărui nume îmi scapă, vrea să tranșeze problema credinței într-un mod radical: își pune studenții, la primul lor curs, să apostazieze în scris. Adică să se lepede pe față de credință, scriind pe foile de hârtie: „God is dead". Personajul acțiunii noastre este un tânăr student, îndrăgostit de o tânără cu care a venit împreună la aceeași facultate, și care are ceea ce am numi noi, ortodocșii, o minimă sensibilitate duhovnicească, un crez lăuntric care îl avertizează să nu cedeze șantajului profesorului. Ajunge astfel singur în fața tuturor să Îl „apere" pe Dumnezeu. Cu toate dificultățile care decurg.

Ce este remarcabil în film este întâlnirea cu viața. Prietena personajului nostru vrea din el un om preocupat de ea și de viitoarea carieră, iar amenințarea profesorului stârnește în ea dorința de a-l „securiza" pe iubitul său: renunță la Dumnezeu și totul e simplu! Poate pentru unii, dar nu și pentru personajul nostru, care parcurge un drum al descoperirii rațiunilor credinței, adevărată aplicație concretă de gândire apologetică, ca răspuns la amenințările care tindeau să-i distrugă viitorul. Și viitorul începe să se configureze *altfel*, sub inspirația unei mărturisiri în fața oamenilor, inspirată și hrănită de promisiunea cuvântului evanghelic (că și Hristos va mărturisi despre el în fața Tatălui). Viul începe să se dezvăluie, iar personajele filmului suferă transformări nebănuite. O tânără reporteriță din campus își descoperă un cancer care o obligă să se trezească la realitate, o realitate pe care nu o vedea din pricina multiplelor sale îndatoriri. Descoperă autismul egoist al prietenului său, preocupat doar de sine însuși, și incapacitatea lui de a o vedea real, în fața ochilor săi, ca partener de dialog, pentru care iubirea era un fel de economie de piață în doi, în care fiecare oferea ce așteaptă celălalt, la schimb. Mai mult, în fața probei ei de viață, acesta se retrage. Vidul lăsat, amenințarea morții, toate acestea deschid viu conștiința ei în relație cu acea Absență care se cerea a fi în realitate Prezență. Profesorul de filozofie. Ajunge să recunoască în fața tuturor că Îl urăște pe Dumnezeu, paradoxal însă, și aici apologia personajului nostru pozitiv marchează un pas capital, cum să urăști un Dumnezeu care nu există? Dar de ce oare aceste sentimente? Îi descoperim copilăria marcată de plecarea timpurie la Domnul a mamei sale, ceea ce a dus la o neînțelegere a durerii și a răscolirii, care în loc să fie tratată cum se cuvine, printr-o viață duhovnicească menită să aducă limpezire lăuntrică și mângâiere, cu proiecție către veșnicie, rămâne în spațiul insalubru al revoltei împotriva Acelui de Sus, părut orb și surd și de neînduplecat în fața durerii unui copil rugător către El. Însă poți oare să nu compătimești un astfel de om greu încercat? Nu e așa mai evanghelic decât să-ți odihnești conștiința cumva satisfăcut de manifestarea puterii lui Dumnezeu într-o competiție (de genul care-pe-care: „Dumnezeu a murit. Semnat: Nietzsche. Nietzsche a murit. Semnat: Dumnezeu") în care Dumnezeu câștigă? Aș spune că un câștig imens e faptul că acest film te poziționează (posibilă expresie a mentalității protestante care îi stă la bază și de la care avem aici ceva de învățat), cu referire continuă la cuvântul evanghelic ca sursă primară de inspirație pentru acțiunile concrete, din viața de zi cu zi, ca forță de a răzbi. Și, prin acest cuvânt, simți compasiune și înțelegere pentru neputința celuilalt. Ateul nostru profesor spune cuvinte uimitoare prin franchețea lor aproape cu iz de pateric: „nevorbind despre anumite lucruri, ele se aud mai tare". Cu alte cuvinte, nu poți ascunde sub covorașul conștiinței ceea ce cere mătura și făraşul asumării directe, frontale. Dumnezeu devine asurzitor în tine tocmai în tăcerea vinovată care Îi cerea să facă liniște și să nu se manifeste, cu alte cuvinte, să fie mort.

Este limpede că personajele acestui film nu au la dispoziția lor sfânta liturghie și harul specific vieții duhovnicești în plinătatea încredințării făcute nouă de Sfinții Părinți ai Bisericii dinspre Hristos. În acest context de rarefiere duhovnicească, un concert de muzică creștin poate juca un rol important în sensul comuniunii și mărturisirii. Aceste personaje fac ce pot cu ce au. Nu de numărul talanților lor sunt însă preocupat, atenția îmi este atrasă mai curând de felul în care se ocupă cu înmulțirea acestora. O mărturie a unui tânăr onest cu sine însuși, gata să-și piardă iubită și carieră pentru un crez lăuntric în Dumnezeul cel viu pe Care el însuși are să-L aprofundeze prin trăire și înțelegere, duce la convertire o clasă întreagă, sau cel puțin încă câteva suflete. Un îndemn de trimis pe sms, un mesaj creștin către patruzeci de contacte din repertoriul telefonului mobil, la care răspunde fiecare dintre participanții la concert cu energia și bucuria momentului, duce potențial mărturie la un milion de oameni (mai mult sau mai puțin atenți la Dumnezeu în viața lor, dar care, în virtutea relației lor de prietenie cu transmițătorul, vor primi mesajul).

Un mesaj al filmului este că nu putem trafica propriile suflete. Aș spune că a fi în adevăr rimează perfect cu a fi tânăr! A nu te lăsa mutilat, murdărit sau călcat în picioare de „adaptările" care, în realitate, îți fură viața lăuntrică, și, în ultimă instanță, te lasă fără sens. Sigur că este minunată pledoaria tânărului nostru erou din film în fața sentințelor unor minți strălucite din spațiul științelor, și care, în planul cunoașterii ființiale, pot fi în același timp lipsite de experiența dătătoare de viață în Hristos. Cred că poți vedea limpede unde este viață, am spune, unde este Duh și unde este doar inteligență. Ne este, cred, la îndemână, nouă, ortodocșilor, atât de familiarizați cu spațiul liturgic, să înțelegem că adevărata viață este tot ce a primit atingerea Duhului, fără de care toate rămân nedesluşite şi confuze. Rostul Bisericii, așa cum reiese acesta când îi privești pe cei din înalta ierarhie a Bisericii sau pe orice primitor de botez, rămâne același: ca Hristos să te ajute pe tine personal, în pofida neputințelor de tot felul pe care le poți întrezări chiar și la cei implicați în viața eclesială (amplificate deseori ca vizibilitate prin lucrarea celui rău), să fii viu prin lucrarea harului dumnezeiesc, pe care să îl odihnești în tine și întru care să fii mângâiat până spre veșnicie. Contează că lumea e plină de păcat? Că mizeria umană se întinde din spațiul interlop sau din „intimitatea" fărădelegilor din viața cotidiană, părută ascunsă de fața lui Dumnezeu, și până pe ecranul televizorului sau în spațiul rarefiat al politicii generatoare de interese mărunte, când arde nevoia de a ieși odată din minciună și corupție? Ce contează real nu este că acestea există, ci ce faci tu, tânărul meu drag, atunci când umbra unora ca acestea te atinge și îți lovește fragilitatea, și îți murdărește inocența. Devii și tu un pătat la rândul tău, sau lupți? Războiul mare se dă în noi înșine.

Personal, mă găsesc în Biserică pentru că nu am întâlnit alt loc mai generator de viu. Același eu-însumi se găsea însă la vârsta de douăzeci de ani mai curând ostenit și împovărat în urma încercărilor de libertate de tot felul. Căutam în muzică acea energie resimțită lăuntric prin care să am chef de viață și de bucurie. Cu toate acestea, mă găseam relativ singur în interiorul meu. Făceam studii din dorința de a reuși social, dar trăiam angoasa că le fac pentru că trebuie făcute, pentru părinți, fără odihna celui implicat în ceea ce aduce împlinire lăuntric. Într-un cuvânt, căutam cu ardoare prin investirile de tot felul, în exterior, ceea ce nu putea fi găsit în realitate în acest registru de viață. În plină angoasă existențială am trăit atunci momentul de har al „predării" mele în mâinile Dumnezeului celui viu: nu mai aveam soluție intelectuală la starea de lucruri existentă. Atunci m-am rugat. Poate prima rugăciune cu ființa întreagă din viața mea. Iar pacea adâncă care a copleșit inima mea a venit deopotrivă cu înțelegerea nu numai că Dumnezeu este, e prezent și mă ascultă, dar că toate care se întâmplă au sens. Că nu sunt purtat de forțele iraționale ale unui destin orb, ci rațiuni adânci fac să port cele de acum și ele au legătură cu Dumnezeu. Pentru tânărul debusolat de atunci, această descoperire lăuntrică a echivalat descoperirii coloanei vertebrale pe care se putea întrupa propria-mi trăire: întreaga lume se vedea acum diferit, întrucât purta sens întru Cineva care îmi întindea o mână de înțelegere și mie. Din acel moment am început să Îl caut până la a învăța să Îi cultiv prezența în viața mea. Mă simt și astăzi (tot) un convertit.

Provocarea Ortodoxiei este sculpturală, în libertatea ta te oferi Duhului spre a face, în conlucrare cu tine, un om împlinit, din ce în ce mai adevărat, tocmai prin lepădarea adaosurilor artificiale din viața ta, din propriul tău eu. Acel „sărac cu duhul" evanghelic îmi pare a fi cel care te odihnește prin a nu te judeca, te înțelege acolo unde alții se umplu cu ei înșiși și nu mai apucă să te vadă și pe tine, căruia îi poți împărtăși orice pentru că prezența lui e compătimitoare și te mută, pe nesimțite, de la întristare la nădejde și bucurie lăuntrică. E duhovnicesc pentru că cere și capătă chiar iscusință în a invita pe Duhul Sfânt să lucreze în el, și prin el, către aproapele. Ce bucurie infinită să devii tu însuți mângâietor, să se bucure cineva că exişti. Îmi pare că cei mai iubiți oameni din lumea aceasta sunt cei care dăruiesc, iar tânărul care eram, ostenit de încercările mele de libertate, care mai de care mai eșuate lăuntric, a descoperit acest fapt cu o oarecare sudoare, cu ajutorul însă neprețuit al celor care iubeau necondiționat și te purtau în rugăciunea lor. Așa a fost întâlnirea mea cu Părinții în spațiul Bisericii. Desigur că nu e banal să fii creştin. Nu e simplu să ai curajul să te uiți în tine și să ai de-a face cu radiografia ta duhovnicească. Ca tânăr am fost avid să trăiesc intens. Unii rezolvă problema cu sporturi extreme și cu adrenalină, un surogat în raport cu ce mișcări ale inimii și surprize existențiale poți purta odată angajat pe drumul trăirii creștine. Îmi era greu să port constrângeri, de unde tentația de a evada în ce îmi plăcea mie. Convertirea mea a schimbat din interior abordarea. Întru Hristos am ajuns să simt mângâiere, chiar când făceam lucruri care înainte îmi păreau de neacceptat, iar ceea ce înainte îmi apărea ca manifestare de libertate, prin investirea în activități exterioare a ajuns să fie evaluat lăuntric prin prisma a ceea ce rămânea în final în suflet, ca stare lăuntrică.

Azi știu că poți trăi intens doar dacă ești ajutat de har, pentru că ce trece pe lângă har te ține departe de intensitatea împlinitoare a ceea ce este cu. Poate că mulți trăiesc oricum, neintuind că ceea ce trăiești rămâne ca amprentă în tine, se laudă cu realizările lor și vor să reușească impunându-se, chiar ignorând (sau călcând) pe ceilalți. A fi însă următor lui Hristos înseamnă, iată provocarea Ortodoxiei, a lua aminte la ce faci și cât har îți aduce. În felul acesta, tinerețea devine o stare lăuntrică și nu doar o vârstă care trece.

God not's dead. Sunt eu însă suficient de viu ca să îmi dau seama?

DIN ACTUALITATEA BISERICEASCĂ PANORTODOXĂ

Diac. Dr. Habil.
ŞTEFAN L. TOMA

Regulamentul de organizare şi funcţionare al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe

(Creta, 16-27 iunie 2016) (II)

Articolul 7: Responsabilităţile Secretariatului

Responsabilităţile Secretariatului Sinodului sunt următoarele:

1. să adune documentaţia procesului sinodal aferentă pregătirii textelor aflate pe ordinea de zi a Sinodului, în limbile oficiale de comunicare;

2. responsabilitatea întocmirii Rapoartelor lucrărilor Sinodului (τῶν Πρακτικῶν);

3. susţinerea lucrării Sesiunilor plenare şi a Comisiilor Sinodului;

4. asigurarea unei organizări adecvate pentru traducerea simultană a traducerii dezbaterilor Sinodului în limbile oficiale;

5. convocarea unor Comisii Speciale, atât pentru redactarea Comunicatelor, pentru informarea publicului pe parcursul desfăşurării Sinodului, ca şi pentru pregătirea Mesajului acestuia;

6. informarea corespunzătoare a observatorilor prezenţi din celelalte Biserici creştine sau confesiuni, oferindu-le documentaţia necesară ordinii aflate pe agenda Sinodului; şi

7. rezolvarea imediată a tuturor problemelor practice sau de procedură, care ar putea apărea.

Articolul 8: Lucrarea Sinodului

Lucrarea Sinodului va începe şi se va sfîrşi cu celebrarea panortodoxă a Dumnezeieştii Liturghii, prezidată de către Patriarhul Ecumenic, cu participarea tuturor Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale, sau a reprezentanţilor lor, potrivit Dipticelor Patriarhiei Ecumenice;

1. ea se va desfăşura în Sesiuni plenare sau/şi Comisii ale Sinodului, în conformitate cu programul elaborat al studierii temelor textelor agendei, care au fost aprobate în mod unanim, de către Conferinţele Panortodoxe Presinodale şi Întrunirile Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale;

2. nu poate exista prezentarea altor texte sau discutarea altor aspecte, care să nu fi fost în mod unanim aprobate de către Conferinţele Panortodoxe Presinodale şi Întrunirile Întâistătătorilor, cu excepţia Mesajului Sinodului. Forma preliminară a acestuia va fi redactată de către o Comisie panortodoxă, cu o săptămână înainte de convocarea Sinodului, şi va face obiectul aprobării Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe;

3. cu excepţia deschiderii şi închiderii Sesiunilor Sinodului, toate celelalte Sesiuni vor fi închise.

Articolul 9: Desfăşurarea dezbaterilor

1. Dezbaterile vor avea loc în limbile oficiale ale Sinodului, adică, în greacă, rusă, franceză şi engleză, ca şi în arabă, ca şi limbă de lucru. Vor fi disponibile traduceri simultane;

2. temele vor fi tratate în ordinea acestora, aflată pe agenda Sinodului. Dezbaterea va fi restricţionată, în mod clar, la tematica aprobată pentru fiecare sesiune;

3. orice intervenţie pe o altă temă va fi interzisă, luându-se cuvântul vorbitorului, cu excepţia situaţiilor în care intervenţia este justificată şi priveşte un aspect procedural sau personal; de aceea, în această situaţie, cel care cere cuvântul va trebui să indice natura aspectului pentru care este încălcată Procedura.

Articolul 10: Participarea membrilor la dezbateri

Dreptul la cuvânt pe parcursul lucrărilor Sinodului este liber, însă nimeni nu poate vorbi fără să solicite şi fără să primească permisiunea din partea Preşedintelui Sinodului:

1. un membru al Sinodului care doreşte să participe la dezbaterea unei teme va face o notificare scrisă, dând-o membrului răspunzător al Secretariatului Sinodului, care face lista ordinii prioritare a celor care doresc să vorbească, prezentând-o Preşedintelui Sinodului;

2. durata intervenţiei unui vorbitor nu poate depăşi 10 minute, iar în cazul unei reveniri, dacă e nevoie de explicaţii sau dacă Preşedintele Sinodului consideră că e necesar sau folositor, aceasta nu poate depăşi 5 minute. Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale au la dispoziţie o durată dublă a timpului de intervenţie;

3. nu sunt permise dialoguri controversate sau dispute personale între membrii Sinodului, de vreme ce ele nu doar că sunt străine, dar sunt şi în contrast cu misiunea Sinodului.

Articolul 11: Amendamente la texte

Formulate pe parcursul dezbaterii fiecărei teme, propunerile pentru amendamente, corecturi şi completări la textele de pe agenda Sinodului, aprobate în mod unanim de către Conferinţele Panortodoxe Presinodale şi Întrunirile Întâistătătorilor, ca şi textul Mesajului Sinodului:

1. vor trebui înmânate de către delegaţii Bisericilor Ortodoxe către Secretariat, pentru ca Preşedintele să le prezinte unei Sesiuni plenare, în scopul ratificării printr-o decizie oficială luată de către Sinod;

2. după ce evaluarea acestor amendamente este definitivată, aprobarea acestora trebuie făcută în acord cu procedura panortodoxă stabilită, adică a consensului tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale. Aceasta înseamnă că amendamentele care nu vor fi aprobate în mod unanim, nu vor fi adoptate.

Articolul 12: Votarea şi aprobarea textelor

Votarea textelor dezbătute şi evaluate de către Sinod, aflate pe ordinea de zi

1. va fi făcută de către Bisericile Ortodoxe Autocefale, nu de către fiecare membru al delegaţiilor reprezentate la Sinod, în mod individual, în conformitate cu decizia unanimă a Întâlnirii Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe;

2. votul unei Biserici, în cadrul Sinodului, nu al unui membru al unei delegaţii, nu exclude posibilitatea pentru unul sau câţiva ierarhi dintr-o delegaţie a unei anumite Biserici Autocefale de a adopta o poziţie negativă faţă de introducerea amendamentelor sau a unui text, în general. Faptul lipsei de acord va fi consemnat în Rapoartele Sinodului;

3. evaluarea unor astfel de atitudini, a lipsei de consens, constituie un aspect intern al respectivei Biserici, căreia respectivii ierarhi îi aparţin. Biserica poate vota în lumina principiului majorităţii interne, exprimată de către Întâistătătorul ei, şi din acest motiv, unui astfel de context trebuie să i se acorde locul şi timpul necesar, pentru evaluarea acestui aspect, în cadrul delegaţiei.

Articolul 13: Adoptarea şi semnarea textelor

Textele de pe agenda Sinodului aprobate în mod unanim vor fi redactate în 4 limbi oficiale, fiind deopotrivă valide. Ele

1. vor fi semnate prin iniţialele tuturor Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale pe fiecare pagină şi în toate limbile oficiale ale Sinodului, iar pe ultima pagină, de către Preşedinte şi de către toţi membrii Sinodului;

2. hotărârile semnate ale Sinodului, ca şi Mesajul Sfântului şi Marelui Sinod vor fi trimise de către Patriarhul Ecumenic, prin Scrisori Patriarhale, tuturor Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe Autocefale, care le vor face cunoscute Bisericilor lor. Aceste documente vor avea o autoritate panortodoxă.

Articolul 14: Participarea observatorilor

Observatorii din celelalte Biserici creştine sau confesiuni, ca şi ai organizaţiilor intercreştine, vor fi prezenţi la sesiunile de deschidere şi de închidere ale Sinodului, fără dreptul de a vota sau de a lua cuvântul.

Articolul 15: Pregătirea Rapoartelor

Rapoartele lucrării Sinodului vor fi transcrise şi editate, în conformitate cu ordinea stabilită pentru publicarea în limbile oficiale, urmând să fie trimise Bisericilor Ortodoxe Autocefale de către Comitetul Panortodox de Protocol al Secretariatului Sinodului, constituit prin decizia Întâistătătorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe.

Articolul 16: Mass-media

1. Prin decizia Preşedintelui, şi cu consimţământul Întâistătătorilor celorlalte Biserici Ortodoxe, se va constitui o Comisie Sinodală, alcătuită din 14 membri ai Sinodului (unul din fiecare Biserică), care va fi sprijinită de consilieri speciali. Comisia va informa mass-media asupra desfăşurării Sinodului;

2. doar acei jurnalişti care sunt acreditaţi oficial de către Secretariatul pentru Pregătirea Sfântului şi Marelui Sinod pot fi prezenţi la deschiderea şi închiderea Sesiunilor Sinodului.

Chambésy, 27 ianuarie 2016".

Surse: www.patriarchate.org, www.amen.gr

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

2 februarie – A slujit Sf. Liturghie la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus şi a adresat cuvânt de folos credincioşilor aflaţi în pelerinaj aici.

3 februarie – A slujit Sf. Liturghie în Biserica „Buna Vestire" din Sibiu. Împreună cu IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu a oficiat slujba de parastas pentru Mitropolitul Ioan Meţianu la 100 de ani de la trecerea sa la cele veşnice.

4 februarie – A oficiat Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană, răspunsurile la strană fiind date de către membrii Organizaţiei Tinerilor din Sibiu.

5 februarie – A oficiat Sf. Liturghie în Capela Mitropolitană.

7 februarie – A slujit Sf. Liturghie şi a rostit un cuvânt de binecuvântare în biserica cu hramul „Naşterea Sf. Ioan Botezătorul" din Sibiu.

9 februarie – A săvârşit în Catedrala Mitropolitană slujba vecerniei şi a litiei.

10 februarie – A slujit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană.

14 februarie – A slujit Sf. Liturghie în biserica cu hramul „Buna Vestire" din Braşov. A împărtăşit credincioşilor prezenţi un frumos cuvânt de folos. A oficiat Taina Sf. Botez pentru prunca Agata Zuba.

21 februarie – A slujit Sf. Liturghie în biserica cu hramul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil" din parohia Năneşti, jud. Maramureş şi a împărtăşit credincioşilor prezenţi un cuvânt de învăţătură. Din încredinţarea IPS Părinte Mitropolit Laurenţiu, a oficiat slujba de prohodire a credinciosului Ioan Vancea, apropiat colaborator al Arhiepiscopiei Sibiului, şi a transmis din partea IPS Părinte Laurenţiu un cuvânt de mângâiere şi îmbărbătare familiei şi comunităţii. A vizitat Mănăstirea Bârsana din jud. Maramureş.

23 februarie – A participat la şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

24 februarie – A participat, la Bucureşti, la şedinţa de lucru a Adunării Naţionale Bisericeşti.

25 februarie – A participat la şedinţa de lucru a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

27 februarie – A săvârşit Sf. Liturghie în Biserica Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus. Împreună cu IPS Părinte Laurenţiu a oficiat slujba de înmormântare a Arhim. Paisie, vieţuitor al mănăstirii.

28 februarie – A slujit Sf. Liturghie şi a rostit un cuvânt de binecuvântare în biserica Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

29 februarie – A făcut parte din comisia de examinare a candidaţilor pentru postul vacant de preot paroh al Parohiei Cisnădie I.

Arhid. CHIRIL SOCACIU

METAFIZICA ŞI TEOLOGIA MUZICII (IV)

6. Muzica la Scopenhauer

Schopenhauer clasifică artele după modul în care acestea reuşesc să evoce dimensiunea spirituală a vieţii. Dacă la baza acestei piramide se află arhitectura, o artă care operează cu un volum imens de materie, la vârful ei tronează poezia.

Faţă de celelalte arte, muzica are pentru Schopenhauer un statut special, ea nefiind o copie a ideilor, ci copia voinţei înseşi: „Toate celelalte arte obiectivează deci voinţa doar în mod indirect, şi anume prin intermediul ideilor; iar de vreme ce lumea noastră nu este altceva decât manifestarea ideilor într-o multiplicitate prin adaptarea unui *principium individuationis* (forma cunoaşterii posibile pentru individ, luat ca atare), muzica – pentru că ea nu ţine seama de idei şi le ignoră de-a dreptul, fiind total independentă de lumea fenomenală – ar putea să existe întru câtva chiar dacă lumea n-ar fi deloc, ceea ce nu se poate spune despre celelalte arte. Prin urmare, muzica este o obiectivare nemijlocită şi o copie a întregii voinţe, aşa cum este lumea însăşi, ba chiar aşa cum sunt ideile, a căror manifestare multiplicată constituie lumea lucrurilor particulare. Muzica nu este deci nicidecum copia ideilor, aidoma celorlalte arte, ci copie a voinţei înseşi, a cărei obiectivitate sunt tot ideile; tocmai de aceea, efectul muzicii este cu mult mai puternic şi mai copleşitor decât al celorlalte arte; căci acestea vorbesc numai despre umbre, pe când ea despre esenţă. [Schopenhauer, *Lumea ca voinţă şi reprezentare*, vol. I ,trad. de Radu Gabriel Parvu, Editura Humanitas, Bucuresti, 2012, p. 299-300]

Muzica este o matematică sonoră care ne vorbeşte de raporturile numerice fără concepte. Relaţia dintre dimensiunea metafizică a muzicii şi aceste raporturi numerice pot fi deduse din faptul că „elementul iraţional sau disonaţa reprezintă firesc ceea ce contravine voinţei noastre; şi invers, consonanţa sau elementul raţional, deoarece se adaptează cu uşurinţă voinţei noastre, devine ilustrarea satisfacerii voinţei. Apoi, întrucât elementul raţional sau iraţional din raporturile numerice ale vibraţiilor admite nenumărate stadii, nuanţe, succesiuni şi variaţii, muzica devine, graţie lor, materialul în care toate imboldurile sufletului omenesc, adică ale voinţei – mobiluri a căror esenţă se reduce întotdeauna la obţinerea satisfacţiei, deşi în grade diferite –, pot fi reproduse şi redate în mod fidel în cele mai fine umbre şi modificări ale lor, moment care survine odată cu inventarea melodiei. Aici vedem, aşadar, cum mobilurile voinţei sunt transpuse pe tărâmul reprezentării pure, care este singura scenă de manifestare a creaţiilor tuturor artelor frumoase". [*Ibidem* p. 478]

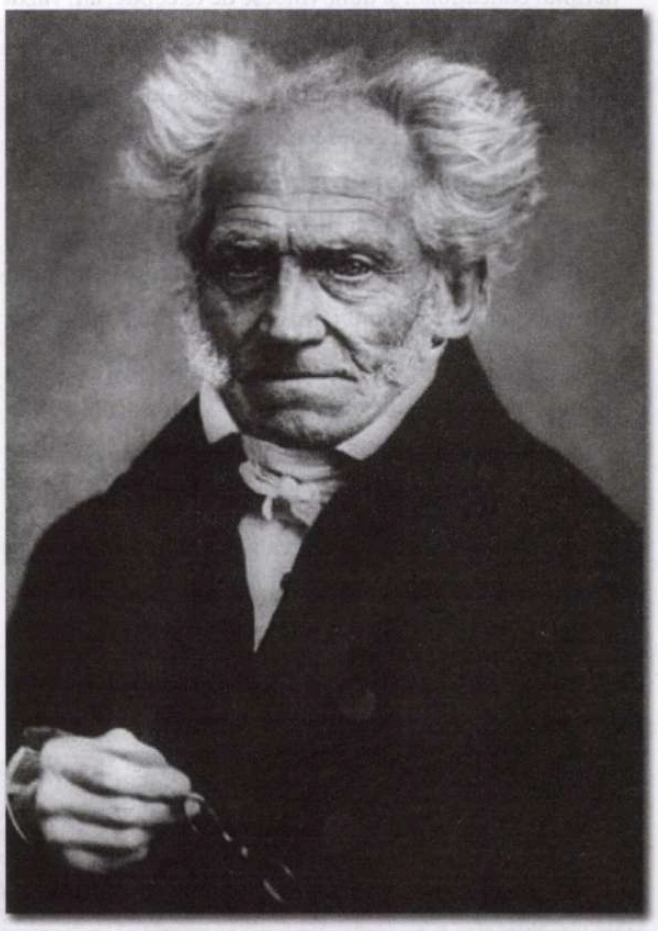

Datorită rapidităţii cu care se succed vibraţiile, sunetul înalt se bucură de mai mult interes din partea ascultătorului decât sunetele mai joase, sopranul reprezentând, de altfel, starea potenţată a conştiinţei. La celălalt pol avem, „basul greoi, care urcă şi coboară doar la intervale mari – terţe, cvarte şi cvinte –, condus la fiecare pas de reguli fixe; el este deci reprezentantul firesc al regnului natural anorganic, insensibil, nereceptiv la impresiile fine şi care poate fi determinat numai de legi generale". [ibidem p. 479]

Esenţa melodiei e dată de succesiunea de „dezbinări" şi „împăcări" între elementul ritmic şi cel armonic. Fără o astfel de opoziţie şi conciliere, cântecul nu-şi atinge scopul. În spatele acestor alternanţe muzicale sofisticate, stă jocul perfid al voinţei: „Din punct de vedere metafizic, «dezbinarea» şi «împăcarea» care se produc aici încontinuu între cele două elemente întuchipează apariţia unor dorinţe noi, iar apoi satisfacerea lor. Tocmai prin aceasta, muzica ne intra în suflet, amăgindu-l şi prefăcându-se că-i satisface în permanenţă toate dorinţele" [ibidem p. 483].

Ca şi viaţa, armonia muzicală constă în variaţia de disonanţe şi consonanţe care funcţionează, evident, după reguli precise. În definitiv, muzica ar putea fi redusă la doar două acorduri de bază: acordul de septimă disonant şi acordul armonic de trei note care au o subtilă corespondenţă cu stările noastre afective: „pentru voinţă nu există în fond altceva decât satisfacţie şi insatisfacţie, indiferent sub câte forme s-ar înfăţişa ele. Şi aşa cum există în genere două dispoziţii sufleteşti fundamentale: seninătatea sau – cel puţin – vioiciunea şi mâhnirea sau – cel puţin – apăsarea, tot astfel muzica are două tonalităţi generale: majoră şi minoră, corespunzătoare stărilor sufleteşti menţionate, drept care ea trebuie să se găsească mereu într-una din cele două. În realitate însă este extrem de uimitor faptul că există un semn al durerii, şi anume tonalitatea minoră, care, nefiind dureroasă din punct de vedere psihic şi nici doar în mod convenţional, ne atrage totuşi numaidecât, reprezentând, inconfundabil, durerea. În funcţie de ea se poate estima cât de adânc înrădăcinată este muzica în natura lucrurilor şi a oamenilor. La popoarele nordice, a căror viaţă este supusă unor condiţii grele, şi anume la ruşi, tonalitatea minoră este dominantă, chiar şi în muzica bisericească". [Ibidem, p. 484]

Lector Dr. Vasile CHIRA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Apariție editorială la 25 de ani de pilduitoare slujire arhierească a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Casian al Dunării de Jos

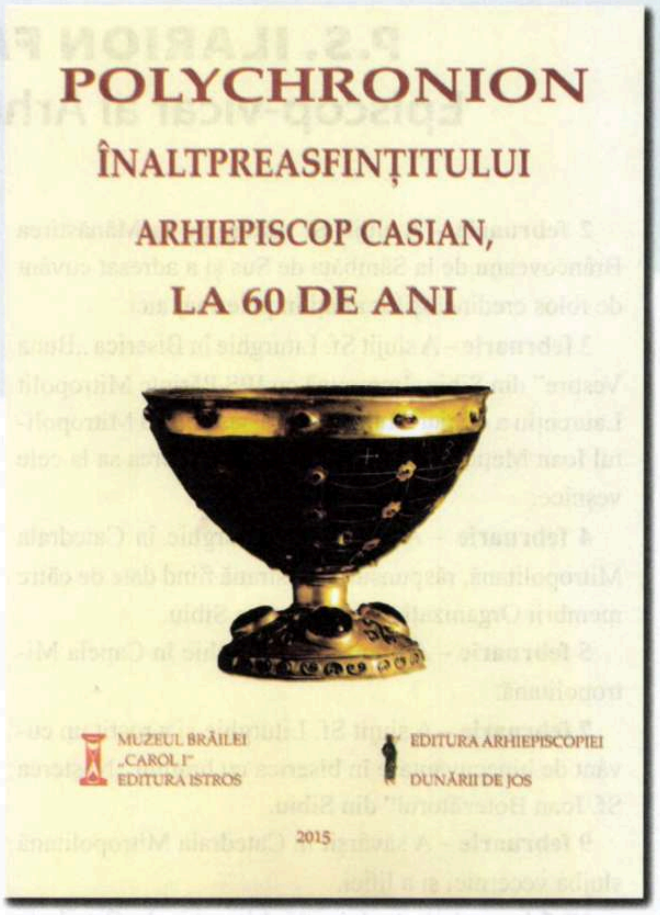

La 25 de ani de activitate a Arhipiscopului Casian Crăciun la Dunărea de Jos a venit şi frumoasa dorinţă a unui comitet de iniţiativă, alcătuit din slujitori ai Arhiepiscopiei Dunării de Jos şi reprezentanţi ai unor instituţii de educaţie şi cultură din municipiul Galaţi, de a realiza un volum omagial în care să fie revelată slujirea Înaltpreasfinţitului Părinte Arhiepiscop Casian cu împlinirile sale cele mai semnificative.

Întreaga activitate de natură spirituală, administrativă, culturală şi social-filantropică a Înaltpreasfinţiei Sale, încununată de nenumărate realizări, conturează chipul unui vrednic slujitor al Domnului printre cei încredinţaţi spre păstorire şi descoperă chipul cel minunat în care, prin lucrarea sa bisericească, a făcut să rodească în Biserica străbună alese daruri cereşti.

Privind, în lumina credinţei, spre aspectele esenţiale din viaţa Înaltpreasfinţitului Părinte Casian, din timpul celor 60 de ani de viaţă închinată Bisericii, dincolo de periplul educaţional şi duhovnicesc de excepţie, am văzut roadele binecuvântatei purtări de grijă a lui Dumnezeu faţă de persoana sa, minunata împreună-lucrare a omului credincios cu harul ceresc. *Preoţie, dăruire, slujire, cultură, lucrare misionară, filantropie* – iată reperele esenţiale care au marcat de la început itinerariul teologic, academic şi pastoral-misionar al Înaltpreasfinţitului Părinte Casian. Însă, întâi de toate, Înaltpreasfinţia Sa a rămas mereu, cu statornicie şi înţelepciune, fidel vocaţiei monahale care l-a adus, la vârsta de 25 de ani (1980), în obştea monahală a Mănăstirii Ciolanu, jud. Buzău, fiind tuns în monahism de către vrednicul nostru înaintaş, Mitropolitul Antonie Plămădeală, pe atunci Episcop al Buzăului. Legătura duhovnicească cu Mitropolitul Antonie al Ardealului s-a concretizat prin studiile teologice de cercetare în Franţa, unde, în 1984, devine *doctor* al Universităţii Strasbourg II, cu o teză despre spiritualitatea icoanei şi a picturilor mănăstirilor moldovene, dar şi prin slujirea sa ca *asistent spiritual* la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1985-1988). Imaginea tânărului duhovnic, destoinic, cult şi pedant rămâne vie în ochii studenţilor teologi din anii '80 ai secolului trecut şi rămâne peste veac mărturie prin fotografiile de pe tablourile de absolvire ale generaţiilor de atunci, cărora ieromonahul, protosinghelul şi apoi arhimandritul Casian Crăciun le-a fost îndrumător duhovnicesc.

Viaţa sa duhovnicească aleasă, profunzimea gândirii teologice, înalta ţinută academică n-au fost trecute cu vederea de către ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, aşa încât, prin rânduiala lui Dumnezeu, în anul 1990 este chemat la slujirea de arhiereu-vicar la Galaţi, de către Arhiepiscopul Antim Nica şi ales de Sfântul Sinod în treapta de arhiereu-vicar, cu titlul *Gălăţeanul,* la 12 februarie 1990. A fost hirotonit episcop în Biserica „Sfântul Nicolae" din Galaţi, în data de 18 februarie 1990. Patru ani mai târziu, în 1994, a fost instalat episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos, iar în anul 2009, la propunerea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi cu aprobarea Sfântului Sinod, odată cu ridicarea la rang de Arhiepiscopie a Eparhiei Dunării de Jos, Înaltpreasfinţitul Părinte Casian a primit demnitatea de Arhiepiscop.

Darurile remarcabile cu care Dumnezeu l-a înzestrat şi pe care Înaltpreasfinţitul Părinte Casian a ştiut să le ofere înapoi lui Dumnezeu, slujind cu dragoste şi dăruire Bisericii şi neamului, au dat roade bune şi binecuvântate în cei 25 de ani de slujire la Dunărea de Jos. Mulţimea aşezămintelor monahale, numărul mare de monahi şi monahii cu o viaţă spirituală aleasă, bogăţia patrimoniului mănăstiresc conservat şi restaurat, un centru eparhial înnoit şi îmbunătăţit, edificarea multor biserici parohiale, construirea multor centre sociale şi culturale, pregătirea slujitorilor, toate acestea ne vorbesc despre prestigiul şi vrednicia Arhiereului slujitor, misionar, filantrop şi pedagog – Înaltpreasfinţitul Arhiepiscop Casian al Dunării de Jos.

Prin vasta activitate pastoral-misionară şi social-culturală, prin dragostea faţă de Biserică şi neam, faţă de spiritualitatea ortodoxă şi cultura română, Părintele Arhiepiscop Casian este un model luminos şi pilduitor pentru păstoriţii săi, preoţi şi credincioşi, dar şi pentru generaţia tânără de ierarhi ai Bisericii noastre.

Cu smerenie, ne rugăm Mântuitorului nostru Iisus Hristos la această frumoasă aniversare, să dăruiască alesului Său slujitor multă sănătate, pace sufletească, pentru a sluji cu aceeaşi dăruire, înţelepciune şi iubire jertfelnică Biserica noastră Străbună.

Întru mulţi si fericiţi ani!

† LAURENŢIU,
Mitropolitul Ardealului

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 13-16 **1 şi 15 aprilie 2016**

Purtarea Crucii – urmarea lui Hristos, pe calea mântuirii

Cu duminica de astăzi şi cu săptămâna care urmează ne apropiem de *mijlocul Postului Mare*. Putem observa cu câtă înţelepciune ne-a condus Biserica, până acum, pe *drumul* acesta împreună cu Hristos, pentru câştigarea Împărăţiei Cerurilor. Pentru că noi ştim că suntem călători în lume şi că avem o ţintă precisă pentru drumul călătoriei noastre. În acelaşi timp, în această călătorie nu suntem singuri. Călătorim împreună cu Hristos spre ţinta veşniciei – spre viaţa de dincolo, pentru că atunci când Dumnezeu ne va chema, ne vom întrerupe această călătorie. Vom trece Dincolo, în viaţa veşnică, pentru ca să ne întâlnim cu cei dragi ai noştri, plecaţi şi ei la vremea rânduită.

Duminica de astăzi, a *treia* din Postul Mare, este închinată Sfintei Cruci, în cel de-al treilea popas duhovnicesc al călătoriei noastre cu Hristos.

La mijlocul nevoinţelor noastre, Crucea mântuitoare devine pentru noi *stindardul* care ne conduce pe drumul mântuirii. Crucea pe care S-a jertfit Însuşi Hristos devine pentru noi şi pomul cel din mijlocul raiului, care ne aduce viaţa veşnică. Dacă strămoşii noştri Adam şi Eva, prin nepostirea lor, au mâncat din fructul oprit al pomului celui din mijlocul raiului şi au pierdut raiul, noi, prin postirea şi prin nevoinţa noastră, Îl câştigăm pe Hristos, Hrana cea adevărată şi Mântuitorul sufletelor noastre.

În acelaşi timp, la vremea înjumătăţirii postului, *Sfânta Cruce* apare pentru noi ca un *copac cu ramuri mari* sub care noi ne putem *adumbri* de „arşiţa" nevoinţelor, pentru ca să nu le abandonăm, ci să primim din nou, în trupul şi în sufletul nostru, binecuvântare şi înnoire lăuntrică, pentru ca să putem finaliza şi împlini călătoria aceasta împreună cu Hristos.

Sfânta Cruce, păzitoarea şi ocrotitoarea noastră, este scoasă astăzi spre închinare în mijlocul bisericii şi ne va străjui toată săptămâna, amintindu-ne cu anticipare de Pătimirile suferite pentru noi de către Domnului nostru Iisus Hristos, prevestitoare ale măreţei Sale biruinţe asupra morţii, după cum ne îndeamnă cântarea liturgică: *„Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, şi sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim"*.

Iubirea lui Dumnezeu şi încercările vieţii

Mântuitorul Hristos, prin întreaga Sa operă de mântuire, este întruparea *iubirii nemărginite a lui Dumnezeu faţă de om*, creatura Sa, pentru ca acesta să-şi poată împlini scopul pentru care a fost creat, asemănarea cu Dumnezeu şi câştigarea vieţii celei veşnice.

Pentru împlinirea acestui ideal suprem şi pentru a depăşi toate încercările vieţii, Mântuitorul ne adresează, astăzi, tuturor chemarea: *„Oricine voieşte să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie"* (Marcu 8, 34).

Chemarea este facultativă! Dumnezeu nu ne mântuieşte cu forţa, de aceea a zis: *„Cine voieşte* să vină după Mine", însă aşteaptă ca noi să dorim şi să cerem binecuvântarea şi ajutorul Său. Libertatea ne-a dăruit-o Dumnezeu de când ne-a creat după chipul Său ca persoane raţionale, libere şi capabile de a menţine legătura cu Creatorul. Însă, *urmarea lui Hristos* sau trăirea vieţii noastre *în Hristos* şi *cu Hristos*, dobândită prin Sfintele Taine ale Bisericii, este singura cale prin care noi ne putem câştiga viaţa cea veşnică. Sfântului Apostol Pavel mărturiseşte: *„Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine"* (Gal. 2, 20).

Iubirea dumnezeiască preamilostivă nu se limitează numai la chemarea de a-L urma pe Hristos, ci ne arată şi *calea de urmat*, prin împlinirea a două condiţii: *lepădarea de sine* şi *luarea crucii*.

Prima treaptă în urmarea liberă a lui Hristos este *lepădarea de sine*. Cel care voieşte să-L urmeze pe Hristos trebuie să se lepede de sine, acordând întâietate trebuinţelor sufletului, faţă de poftele amăgitoare ale trupului, lăsând la o parte tot ceea ce ţine de egoismul său, urmând voia Domnului, păzind poruncile Lui, iubind pe Dumnezeu şi pe semeni. Lepădarea de sine este *un act liber de smerenie sfântă*, care sporeşte şi înalţă demnitatea persoanei, nu o înjoseşte, după cum ne încredinţează Mântuitorul, zicând: *„...cine se va smeri pe sine se va înălţa"* (Matei 23,12). Lepădarea de sine nu este o renunţare la datoriile pe care le avem pentru întreţinerea vieţii, ci la pornirea păcătoasă de a împlini poftele trupului, acordându-i tot ceea ce e mai „bun" şi, mai ales, atunci când nu este necesar sau chiar în timpul postului. Toate bunătăţile din lumea aceasta sunt darurile lui Dumnezeu şi doar pe El trebuie să-L considerăm Stăpân a toate, nu pe noi înşine.

A doua treaptă a urmării lui Hristos este *luarea crucii* noastre şi purtarea ei cu mulţumire, urmându-L pe Hristos, Care a purtat Crucea pentru noi şi pentru a noastră mântuire. *„Aici, crucea* – ne învaţă **Preafericitul Părinte Patriarh Daniel** – *poate însemna o suferinţă, neputinţă, neîmplinire, o încercare, o recunoaştere a limitelor noastre, a finitudinii condiţiei umane, dar şi* ***o permanentă răstignire între idealul propus şi rezultatul obţinut****, «căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârşesc»* (Romani 7,19)*"* [*Foame şi sete după Dumnezeu – înţelesul şi folosul postului,* Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, p. 152-153].

Purtarea crucii este *asumarea* a tot ceea ce Dumnezeu ţi-a rânduit ca încercări ale vieţii pentru a fi biruite şi unele chiar a fi ispăşite, deşi Dumnezeu nu ne pedepseşte pentru fărădelegile noastre, aşteptând întoarcerea noastră. Suferinţele şi necazurile noastre pot veni asupra noastră şi din cauza păcatelor şi greşelilor săvârşite, însă iubirea de oameni a lui Dumnezeu le îngăduie, ca *pedagogie* dumnezeiască, pentru depăşirea lor şi pentru îndreptarea noastră, spre slava preasfântului Său nume şi mântuirea noastră. Hristos, Care a purtat Crucea pentru noi, nu ne lasă fără de ajutor, ci ne ajută să ne purtăm crucea proprie, care ni se pare uneori greu de purtat. În acest sens, este edificatoare următoarea istorioară:

Un părinte nevoitor, dar suferind, se ruga lui Dumnezeu ca să-i uşureze crucea vieţii sale, pe care o considera prea grea. Pentru întărirea lui în credinţă şi în nevoinţele

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

ACADEMIA ROMÂNĂ
la 150 de ani de existenţă

În ziua de 4 aprilie 2016, se împlinesc 150 de ani de la înfiinţarea Societăţii Academice Române, care, în 1879, a devenit Academia Română. Această aniversare ne îndeamnă să prezentăm în paginile ziarului nostru, o scurtă istorie a Academiei Române, dar şi legăturile ei cu Biserica.

La 1/13 aprilie 1866 (deci la 5 ani după întemeierea Astrei de la Sibiu), printr-un Decret al Locotenenţei domneşti de atunci (instituită la 10/11 februarie 1866, după abdicarea forţată a lui Alexandru Ioan Cuza), se înfiinţa „Societatea Literară Română", cu sediul în Bucureşti, care

avea misiunea să stabilească ortografia limbii române, să elaboreze dicţionarul şi gramatica acesteia. Noua Societate urma să fie formată, pentru început, din 21 de membri aleşi din toate teritoriile româneşti de atunci: trei din Moldova, patru din Muntenia, trei din Transilvania, doi din Banat, doi din Maramureş, doi din Bucovina, trei din Basarabia şi doi din „Macedonia". După trei săptămâni, printr-un alt Decret domnesc, au fost numiţi primii 14 membri, între care ardelenii Iosif Hodoş, Alexandru Roman, Timotei Cipariu, Gavriil Munteanu, George Barițiu, bănăţenii

(continuare în p. 7)

Pr. Acad. Mircea PĂCURARIU

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Cristian Muntean
Preţuirea talanţilor | pagina **2**

Pr. Lect. Univ. Dr. Dorin Opriş
Actualitate şi perspective în dialogul educaţiei religioase cu şcoala românească (II) | pagina **4**

Pr. Dr. Ciprian Bâlbă
Spovedania altfel (I) | pagina **9**

Lector Dr. Vasile Chira
Cimitirul vesel din Săpânţa (I) | pagina **11**

PREȚUIREA TALANȚILOR

În zilele noastre, credința că există un adevăr obiectiv e condamnată ca fiind retrogradă și primejdioasă. Binele și răul nu mai există în sine: toate valorile, schimbătoare și ele, sunt supuse liberului arbitru al individului.

Imperativul atât de uzitat astăzi: „Be Yourself!" nu are nimic de-a face cu evanghelicul: să devii ceea ce ești, pentru că nu cheamă la fructificarea talentelor/talanților, ci acordă fiecăruia dreptul de a rămâne așa cum este el în mod natural, educat sau nu.

Ridicate la rangul de principii ideologice, drepturile omului nu sunt menite să permită individului să trăiască în societate, ci să pună societatea în serviciul individului. În acest mod individul reprezintă un orizont insurmontabil.

Consecința acestei transformări este generalizarea relativismului. De vreme ce orice alegere e personală, orice adevăr e relativ. Acest subiectivism nu e considerat doar un semn al deschiderii, ci e ridicat la rangul de necesitate morală. (Jean Sevillia)

Or, într-o societate în care individualismul triumfă dă naștere unui efect invers: afirmarea de sine și nepăsarea față de ceilalți, având ca punct de plecare o proastă gestionare a iubirii. În fond, Sfântul Ioan al Crucii ne avertizează: La sfârșit vei fi întrebat despre iubire!

Pilda talanților ne vorbește despre iubire conștientizându-ne că rostul nostru este acela de a administra darul libertății în spiritul iubirii. Doar iubirea e creatoare, iar frica devine opusul ei și chiar obstacol ce împiedică îmbogățirea noastră spirituală, făcându-ne asemenea slugii leneșe și fricoase care, după ce a îngropat talantul, a găsit multe cuvinte de spus spre îndreptățirea sa. (ierom. Savatie Baștovoi)

Tabloul poate fi mult mai grav dacă ne gândim la unii creștini de-ai noștri care, cu psihologia lor de învățați ai legii, sting ceea ce Sfântul Duh aprinde în inima unuia care stă în prag, a cuiva care începe să simtă dorul de Dumnezeu.

Poate nu întâmplător domnul Pleșu spunea, în „Jurnalul de la Tescani", că lucrul cel mai grav care i se poate întâmpla unui om tânăr este să fie lipsit de capacitatea de a admira.

Viața este o invitație la Taina iubirii dumnezeiești și tot ce ne abate de la această participare este o irosire. În acest sens lipsa capacității de admirație a lumii și a creației lui Dumnezeu e o formă de a „îngropa talantul", pentru că ratează oportunitățile pe care i le dăruiește Dumnezeu, e o formă de nevedere.

Mario Vargas Llosa definește inspirat lumea contemporană ca fiind o „civilizație a spectacolului", care pune pe primul loc în scara valorilor – divertismentul. Această tendință de a face o valoare supremă din faptul de a te simți bine are consecințe neașteptate: banalizarea culturii, generalizarea frivolității și proliferarea, în sectorul informativ, a unui jurnalism iresponsabil, dedicat bârfelor și scandalului.

Literatura „light", ca și cinematografia „light" și arta „light" îi lasă cititorului și spectatorului, spune Llosa, impresia comodă că e cult, revoluționar, modern și că se află în avangardă, printr-un minim efort intelectual. Astfel, această „civilizație a spectacolului" care se pretinde înaintată și înnoitoare propagă, de fapt, conformismul prin manifestările sale cele mai dăunătoare: complezența și automulțumirea. (Llosa)

Aceste manifestări stau la baza „îngropării talanților" și repun în discuție tema fricii care ne împiedică să înmulțim talanții. În iubire nu poate fi frică, pentru că iubirea desăvârșită alungă frica. Frica are cu sine pedeapsa, iar cel ce se teme nu este desăvârșit în iubire.

Talanții din Evanghelie au fost dăruiți „fiecăruia după puterea lui", arătând prin aceasta că diferențele dintre oameni sunt în ordinea creației lui Dumnezeu.

Părintele Savatie găsește inspirat sensul „puterii omului" în caracterul pe care îl are fiecare. Diferențele dintre noi nu sunt de ordin calitativ neapărat, ci **de lucrare**, așa încât singurul neajuns care poate fi atribuit unui om este acela de a nu-și împlini rostul în funcție de darurile sale, care sunt prezente în mod obligatoriu în măsura în care ele pot sluji armoniei universale.

Darurile, ne face atenți părintele Savatie, nu sunt tot una cu virtuțile. Sunt **daruri înnăscute,** date de Dumnezeu fără vreun efort din partea omului (credite nerambursabile primite la naștere) și **daruri mai presus de fire**, care se dau în schimbul lucrării virtuților (din iconomia dumnezeiască neștiută de oameni).

Prețuirea talanților ține de măsura în care fiecare dintre noi suntem conștienți de înclinațiile înnăscute pentru a lucra mai ușor darurile date de Dumnezeu, știind că nu caracterul trebuie schimbat în dorința de a dobândi o virtute, ci lucrarea virtuților trebuie să se facă după caracterul fiecăruia, astfel împlinind fiecare lucrarea potrivită.

În această cheie putem înțelege și versetul mateian: *„căci tot celui ce are i se va da și-i va prisosi; iar de la cel ce n-are, și ceea ce are i se va lua"* (Mt. 25, 29).

Pentru lumea de azi constatarea aceasta este dezarmantă: n-are rost să ai că oricum ți se va lua; la ce bun să te mai ostenești? Uităm că cel ce dobândește banul/darul nu-l primește degeaba, ca pe un dar gratuit, ci pentru că știe să obțină profit prin osteneala lui care înseamnă, în același timp, ingeniozitate și creativitate. În acest sens „prisosința" este suma bunăstării la care a ajuns prin osteneală, prețuind darurile primite.

Această prețuire a darurilor ne-ar putea schimba atitudinea față de „civilizația spectacolului" în care trăim, făcându-ne să înțelegem că doar bucuria noastră care bucură și pe alții este autentică.

Pr. Prof. Dr. Cristian MUNTEAN

Purtarea Crucii – urmarea lui Hristos, pe calea mântuirii

(urmare din p. 1)

spirituale, Dumnezeu S-a milostivit de el și i-a transmis prin înger, noaptea în vis, să meargă la o biserică din apropiere, înconjurată de un cimitir și acolo își va vedea crucea sa. La intrarea în biserică l-a întâmpinat preotul, care primise și el înștiințare, și l-a îndemnat să-și aleagă din mulțimile de cruci, de diferite mărimi și din diferite materiale, pe care crede că i-ar fi potrivită să o poarte fără cârtire, mulțumind lui Dumnezeu. Privirea lui s-a îndreptat spre o cruce din lemn, mai ușoară, pe care ar putea să o poarte cu sine toată viața. A fost îndemnat de îndată să citească numele înscris pe acea cruce. Mare i-a fost uimirea când a citit numele său pe acea cruce ușoară. Și s-a întors îndreptat la ostenelile sale, rugându-L pe Dumnezeu ca să-i sporească suferințele, pentru a dobândi o mai mare răsplată cerească.

Luarea crucii și urmarea lui Hristos constituie pentru noi *singura șansă a mântuirii*, pentru că omul, prin propriile sale puteri, fără ajutorul divin, nu poate să-și salveze viața, ci o va pierde, dar cel care își va jertfi viața pentru Evanghelie o va câștiga, după cuvântul Său: *„Căci cine va voi să-și scape viața și-o va pierde, iar cine va pierde viața sa pentru Mine și pentru Evanghelie, acela și-o va mântui"* (Marcu 8, 35). Viața pierdută prin jertfă pentru Hristos și pentru Evanghelia Sa este o dăruire, răsplătită cu mântuirea sufletului.

Jugul lui Hristos este ușor și mântuitor

Purtarea crucii nu este o resemnare în fața suferințelor, a necazurilor și a neputințelor noastre, ci este o *angajare* în fața lui Dumnezeu și o *luptă* constantă și conștientă, prin toată activitatea noastră spirituală, pentru *pacea noastră lăuntrică*, pentru apărarea vieții și pentru *ușurarea suferințelor* și a neputințelor noastre, cu încrederea în ajutorul lui Dumnezeu. De aceea, Sfânta Biserică se roagă pentru cei bolnavi, la Sfânta Liturghie și prin Taina Sfântului Maslu, pentru dobândirea sănătății sufletești, prin iertarea păcatelor, și a celei trupești prin vindecarea de boli și neputințe. Însănătoșirea noastră se câștigă prin Sfânta Spovedanie, baia lacrimilor, și prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, gustând din roadele jertfei de pe Cruce și simțind bucuria Învierii.

În această luptă cu necazurile lumii nu suntem singuri, ci Îl avem sprijin continuu pe Domnul Hristos, Care îi ocrotește pe cei sărmani și fără ajutor, chemându-i la Sine, zicând: *„Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi"* (Matei 11, 28). El este Cel care poartă crucea noastră, așa cum a purtat-o pe a Sa, tot pentru noi, pe Golgota, oferindu-ne jugul Său și pilda vieții Sale, asigurându-ne pe toți: *„Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară"* (Matei 11, 30).

În purtarea crucii și urmarea lui Hristos trebuie să ne îngrijim în mod special de *sufletul nostru*, pe care l-am primit de la Dumnezeu și pentru a cărui mântuire ne luptăm în această viață. Sufletul nostru este bunul spiritual cel mai de preț, care nu poate fi răscumpărat și echivalat cu nimic din lumea aceasta, după cuvântul Domnului, Care zice: *„Căci ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul, în schimb, pentru sufletul său?"* (Marcu 8, 36, 37). Valoarea sufletului nostru și răspunderea noastră pentru el în fața lui Dumnezeu ne obligă să-i acordăm o deosebită atenție și să ne sârguim, cu ajutorul harului divin, să ne câștigăm mântuirea.

Laudă și mulțumire lui Dumnezeu – nu cârtire sau răzvrătire

Dumnezeu ne-a creat pe noi *ființe doxologice*, adică având capacitatea sufletului de a-I aduce *laudă, adorare* și *mulțumire* Creatorului. În călătoria noastră în această viață, purtându-ne cu mulțumire crucea, ajutorul lui Hristos este atât de mare, încât ne face să reiterăm, adică să retrăim împreună cu El, prin *Sfintele Taine ale Bisericii*, evenimentele principale ale operei Sale de mântuire. Hristos este Întemeietorul și Săvârșitorul prin excelență al tuturor Tainelor Bisericii, ca lucrări sfințitoare, prin care noi am devenit mădularele Trupului Său Tainic, Sfânta Biserică, în cadrul căreia ne câștigăm mântuirea. Prin întreita afundare în apa *Tainei Botezului* noi ne-am *născut din nou la viața cea nouă* în Hristos și am *murit* și am înviat *împreună cu Hristos*. În *Taina Mirungerii,* prin primirea „peceții darului Duhului Sfânt" pe principalele organe ale simțurilor, ne-am întărit *în viața lui Hristos*, iar prin *Taina Împărtășaniei,* ne-am *unit cu Hristos* și am devenit *purtători de Hristos* și membri deplini ai Bisericii. Tot de la Hristos primim binecuvântare și har când ne curățim sufletele prin baia lacrimilor, *Sfânta Spovedanie*; prin *Taina Sfântului Maslu* dobândim tămăduire sufletească și trupească; prin *Taina Cununiei* se binecuvintează familia creștină și nașterea de prunci, închinați lui Dumnezeu, iar prin *Taina Hirotoniei* sunt instituiți slujitorii Sfântului Altar.

În demnitatea noastră de *creștini,* următori și mărturisitori ai Mântuitorului Hristos, se cuvine să purtăm cu smerenie și ascultare „crucea" vieții noastre. Dacă suferințele și neputințele le vom purta *cu mulțumire adusă lui Dumnezeu*, cu ajutorul harului divin ele vor fi mai ușoare și ne vor fi de mult folos sufletesc, îmbogățindu-ne în virtuți și apropiindu-ne de Dumnezeu. Împotrivirea noastră față Dumnezeu pentru încercările vieții, prin *cârtire* sau *răzvrătire*, ne va îndepărta de la ajutorul Lui și ne va agrava suferința și necazul, întunecându-ne sufletul.

*

Rușinarea de Dumnezeu și negarea existenței Lui, prin viața noastră supusă păcatului, cât și indiferența noastră față de crucea altor semeni ai noștri sunt fapte care duc la ruperea comuniunii cu harul divin și înstrăinarea noastră de scopul final al vieții, mântuirea. De aceea, mărturia pe care trebuie să o aducem noi lumii despre Hristos să o facem ca închinători ai Crucii, iubitori de semeni și martori ai Învierii Sale din morți.

Trebuie să fim mărturisitori!

Mărturisitori ai Crucii și ai Învierii Mântuitorului Iisus Hristos!

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Marți, 1 martie. La Reședința mitropolitană, Î.P.S. Sa a prezidat ședința administrativă a Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, la care au participat și protopopii din jud. Sibiu.

Miercuri, 2 martie. A prezidat ședința administrativă a Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, la care au participat și protopopii din jud. Brașov.

Joi, 3 martie. A vizitat Schitul „Nașterea Maicii Domnului" din localitatea Bazna, jud. Sibiu.

Vineri, 4 martie. Î.P.S. Sa a oficiat, la Centrul de instruire pentru comunicații și informatică „Decebal" din Sibiu, o slujbă de binecuvântare a absolvenților cursurilor de specialitate. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. De asemenea, la Școala de Aplicație pentru Unități Sprijin de Luptă „Eremia Grigorescu" din Sibiu, a oficiat o slujbă de binecuvântare a absolvenților cursului de bază de artilerie terestră și artilerie antiaeriană. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. Î.P.S. Sa a vizitat, cu această ocazie, și capela centrului militar „Sfânta Muceniță Varvara". În aceeași zi, la capela Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, Î.P.S. Sa i-a hirotesit întru *duhovnic* pe pr. Marian Alcipiad Ciocan de la Catedrala „Sfântul Ioan Botezătorul" din Făgăraș, pe pr. Iancu Andrei de la parohia Coveș, protopopiatul Agnita și pe pr. Rareș George Dușescu de la parohia Ghijasa de Jos, protopopiatul Agnita.

Sâmbătă, 5 martie. A participat, la Școala nr. 6 „Nicolae Iorga" din Sibiu, la deschiderea Olimpiadei Județene de Religie. A adresat elevilor participanți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 6 martie. A oficiat Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Vurpăr, protopopiatul Sibiu. Cu ocazia vizitei pastorale, ierarhul a inaugurat și binecuvântat Centrul social „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna" din parohie. Î.P.S. Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru laici" domnului Ioan Albescu, iar Adunarea și Consiliul parohiale, Primăria comunei și alți binefăcători au primit acte de cinstire. La sfârșitul slujbei, pr. paroh Marin Eugen a fost hirotesit *Iconom stavrofor.*

Luni, 7 martie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 8 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu. A vizitat Maternitatea din cadrul Spitalului Județean de Urgență din Sibiu. A oficiat o slujbă de binecuvântare a mamelor și a viitoarelor mame, iar la final le-a felicitat cu ocazia Zilei Internaționale a Femeii. De asemenea, le-a oferit flori mamelor și tuturor femeilor prezente, iar reprezentanții Departamentului de asistență socială din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului au oferit daruri mămicilor și gravidelor.

Miercuri, 9 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 10 martie. A prezidat comisia pentru examenul de capacitate preoțească, organizat de Arhiepiscopia Sibiului.

Vineri, 13 martie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 15 martie. A oficiat slujba de sfințire a catapetesmei Bisericii „Sfântul Evanghelist Ioan" din municipiul Făgăraș. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La final, Î.P.S. Sa a oferit un hrisov și un act de cinstire directoarei Liceului Teologic „Sfântul Constantin Brâncoveanu" din Făgăraș, Michaela Judele, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la înființarea Școlii Gimnaziale nr. 5, unde funcționează acum liceul teologic menționat. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de punere a pietrei de temelie pentru noua biserică „Sfântul Mucenic Mina" din Sibiu. A adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 14 martie. A avut program de audiențe. A slujit Pavecernița Mare și Canonul Sfântului Andrei Criteanul la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Marți, 15 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A slujit Pavecernița Mare și Canonul Sfântului Andrei Criteanul la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Miercuri, 16 martie. Împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Irineu, Mitropolitul Olteniei, Înaltpreasfințitul Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, Preasfințitul Părinte Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, și Preasfințitul Părinte Emilian Lovișteanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de înmormântare a Preacuviosului Părinte Arhimandrit Neonil Ștefan, starețul Mănăstirii Frăsinei, jud. Vâlcea. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. Seara, a slujit Pavecernița Mare și Canonul Sfântului Andrei Criteanul la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Joi, 17 martie. A prezidat ședințele administrative din protopopiatele Făgăraș 1 și 2 din județul Brașov și din Protopopiatul Sălișteа, județul Sibiu. Î.P.S. Sa a transmis preoților comunicările de ordin administrativ cu referire la parohii și a prezentat ultimele hotărâri ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. La Protopopiatul Făgăraș 1, Î.P.S. Sa l-a instalat pe noul protopop, pr. Marius Corlean. A slujit Pavecernița Mare și Canonul Sfântului Andrei Criteanul la Catedrala Mitropolitană din Sibiu.

Vineri, 18 martie. A avut program de lucru la cabinet. A participat la Capela mitropolitană, la Liturghia Darurilor mai înainte sfințite.

Duminică, 20 martie. A oficiat Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Luni, 21 martie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A vizitat șantierul de lucru de la Catedrala „Sfântul Ioan Botezătorul" din municipiul Făgăraș.

Marți, 22 martie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 23 martie. Î.P.S. Sa a participat, la Biserica „Înălțarea Domnului" și „Sfântul Nicolae" din Sibiu la lansarea Proiectului „Pune preț pe carte!" din cadrul Programului Educațional Național „Viața la Pozitiv", la lansarea volumului „Din exilul păcatului la Masa Împărăției. Călătorie cu Hristos spre Postul Mare", iar apoi a susținut conferința „Postul cel Mare, calea către Sfintele Paști". La finalul serii, Î.P.S. Sa a donat mai multe cărți din ultimele apariții de la Editura „Andreiana" a Arhiepiscopiei Sibiului pentru elevii proveniți din familii fără posibilități materiale.

Joi, 24 martie. La Catedrala mitropolitană din Sibiu, Î.P.S. Sa, împreună cu Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și un sobor de preoți și diaconi, a întâmpinat racla cu Brâul Maicii Domnului, adusă de o delegație de la Mănăstirea Kato Xenia din Mitropolia de Volos, Grecia. A oficiat o slujbă de Tedeum și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Vineri, 25 martie, *Praznicul Bunei Vestiri.* A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și un sobor de preoți și diaconi la Catedrala mitropolitană din Sibiu și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 26 martie. La Catedrala mitropolitană din Sibiu, Î.P.S. Sa a oficiat o slujbă de mulțumire pentru bucuria duhovnicească trăită de credincioșii care s-au închinat la racla cu Brâul Maicii Domnului. A mulțumit, de asemenea, delegației din Grecia pentru acest dar minunat făcut credincioșilor și preoților din Arhiepiscopia Sibiului, prin aducerea Brâului Maicii Domnului în această săptămână la Sibiu. A transmis, de asemenea, mulțumiri Înaltpreasfințitului Ignatios de Volos pentru binecuvântarea dată acestui pelerinaj în România. În aceeași zi, în Catedrala mitropolitană, Î.P.S. Sa a binecuvântat pe tinerii și credincioșii participanți la Marșul Vieții, manifestare menită să promoveze dreptul la viață, să sensibilizeze comunitatea sibiană în privința nașterii de copii și a susținerii familiilor tinere.

Duminică, 27 martie. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Sebeș, protopopiatul Făgăraș I, județul Brașov. La finalul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa a oferit acte de cinstire Primăriei comunei Hârseni și unor binefăcători ai bisericii din Sebeș. În aceeași zi, Î.P.S. Sa a participat la cea de-a XI-a ediție a Festivalului de Cântări Religioase „Buna Vestire" din localitatea Vișteа de Sus, județul Brașov, care a adunat coruri bisericești din mai multe localități ale Țării Făgărașului, Mărginimii Sibiului și din județele Mureș și Covasna. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Luni, 28 martie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. Seara, în Aula „Mitropolit Ioan Meținu" de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, Î.P.S. Sa a participat la conferința cu tema „Maica Domnului, modelul vieții creștine", susținută de Preasfințitul Macarie, Episcopul românilor ortodocși din Europa de Nord.

Marți, 29 martie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 30 martie. A avut program de lucru la cabinet.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE
în dialogul educaţiei religioase cu şcoala românească (II)

2. Puncte slabe ale activităţii la disciplina religie

Spre deosebire de alte discipline de învăţământ, religia se adresează în special laturii spirituale a omului, astfel că se impune o abordare diferenţiată, particularizată la nevoile fiecărui elev. Acest lucru este însă dificil de realizat în condiţiile în care fiecare profesor este chemat să lucreze săptămânal cu cel puţin patru sute de elevi. [După debutul crizei economice, în anii 2010-2011, numărul de elevi – oricum destul de ridicat, în special în şcolile din mediul urban – a cunoscut creşteri semnificative la nivel de clasă, cu intenţia de a se reduce cheltuielile în învăţământ.] Deşi constituie o caracteristică a întregului sistem de învăţământ, situaţia menţionată este resimţită din plin la orele de religie, unde preponderenţa finalităţilor în plan formativ reclamă resurse temporale suplimentare pentru dialogul pedagogic al profesorului cu fiecare elev.

Un aspect particular legat de activitatea didactică de la ora de religie, semnalat de ani buni de profesori, priveşte existenţa şi calitatea materialelor curriculare ale acestei discipline. Critica severă promovată prin mijloacele massmedia a creat un anumit curent de opinie în defavoarea disciplinei de învăţământ, mai puţin un imbold pentru realizarea de materiale – în special manuale – de o calitate ridicată. Dincolo de numeroasele exagerări, critica manualelor şcolare de religie arată şi reacţia insuficientă la nivelul disciplinei, scuzabilă doar parţial prin numeroasele modificări aduse în ultimele două decenii programelor şcolare.

Slaba dotare a bibliotecilor şcolilor cu cărţi din literatura religioasă pentru elevi este un alt aspect perfectibil al orei de religie. Chiar dacă programele şcolare de religie propun o listă cu bibliografie din domeniul religios, lectura lor devine prea puţin probabilă, pe de o parte prin faptul că această activitate educativă cunoaşte un regres important în cadrul preocupărilor curente ale elevilor, iar pe de alta, prin faptul că nu este cunoscut un demers coerent pentru tipărirea acestora într-un tiraj care să susţină educaţia religioasă la nivelul întregii ţări.

Lipsa unor instrumente de evaluare pentru aspectele formative a fost semnalată în literatura de specialitate încă din perioada interbelică, aceasta fiind considerată una dintre provocările pe care le ridică acest domeniu: aspectele cele mai importante pentru religie sunt extrem de greu de cuantificat. De aceea, evaluarea restrânsă la cunoştinţe religioase nu este în măsură să ofere o imagine foarte obiectivă asupra nivelului atins şi a progresului personal în acest domeniu.

Formarea iniţială a profesorilor de religie, scolastică într-o bună măsură, a condus spre perpetuarea modelului de lucru preponderent informativ, inclusiv la ora de religie, în special în primii ani de activitate la catedră a dascălilor tineri. Valabil pentru întreg învăţământul românesc, pericolul teoretizării exagerate reprezintă o realitate a orei de religie, mai ales atunci când cunoştinţele sunt văzute de profesor drept scop în sine, după un model încă destul de prezent în spaţiul teologic. Chiar dacă formarea iniţială a cunoscut etape pozitive în ultimul deceniu, acestea nu sunt încă suficient de bine reflectate în activitatea curentă la clasă, unul dintre motive fiind tentaţia la care sunt expuşi profesorii debutanţi de a prelua unele modele deja statuate în şcolile în care activează. În lipsa unor cursuri de formare relevante pe probleme curriculare, tendinţa profesorilor din învăţământul românesc a fost de a se cantona – în lectura şi aplicarea programelor şcolare – pe elementele de conţinut [Chiar dacă noile programe de religie încearcă să descrie mai explicit exigenţele de ordin pedagogic, demersul în sine constituie o reală provocare prin parcursul nou pe care acestea îl propun, detaşat de discursul clasic de tip seminarial, cu o trimitere clară către valorificarea mai amplă a experienţelor de viaţă şi de învăţare ale elevilor].

Accederea în sistemul de învăţământ a unor profesori cu o vocaţie insuficient descoperită este întotdeauna de natură să genereze situaţii de o complexitate ridicată. Modelarea sufletelor depinde, la religie, în mare măsură de modul în care profesorul realizează acest lucru ca urmare a unei chemări, a asumării unei misiuni de o mare noblete şi dificultate, deopotrivă. Subfinanţarea sistemului de învăţământ face de mai bine de două decenii ca profesia didactică să nu fie plasată de către studenţii cu rezultate foarte bune printre priorităţi. Între disciplinele de învăţământ la care această situaţie produce efecte sporite este şi religia, alături de domeniile în care veniturile din activităţi suplimentare, cum sunt meditaţiile de după orele de curs, sunt ca şi inexistente [O posibilă intervenţie organizatorică în sprijinul studenţilor preocupaţi de realizarea educaţiei religioase a copiilor ar putea să vizeze reconsiderarea modului în care se desfăşoară cateheza parohială, căreia noi îi acordăm şanse sporite de realizare cu performanţe notabile doar în condiţiile în care procesul se profesionalizează şi se finanţează corespunzător. Fundamentăm această ipoteză inclusiv cu rezultatele obţinute în perioada 2010-2014 cu masteranzii de la „Educaţie religioasă creştin-ortodoxă", program de studii derulat de Facultatea de Teologie „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu].

3. Oportunităţi privind disciplina religie

Cea mai importantă şansă pe care o are religia ca disciplină de studiu în şcoala actuală este legată de posibilitatea de a susţine dezvoltarea personalităţii elevilor. Potenţialul educaţiei religioase de a proiecta un parcurs educaţional care să armonizeze şi să pună în valoare toate dimensiunile vizate de educaţia contemporană este semnificativ, mai ales în situaţiile în care respectivele ore sunt susţinute corespunzător de forurile tutelare. De asemenea, faptul că mediul social acordă valoare modelelor religioase face ca educaţia să includă cu necesitate această realitate între priorităţi, aşa cum evidenţiază şi pedagogul spaniol José Garrido: „Dacă pentru om este important destinul lui etern, înseamnă că educaţia nu poate ignora această temă importantă" [José Garrido, *Fundamente ale educaţiei comparate*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995, p. 183].

Modalităţile prin care valorile religioase au influenţat cultura şi viaţa poporului român oferă elemente importante de susţinere a disciplinei religie, prin recursul la istorie şi tradiţii. Cunoaşterea diferitelor contexte în care istoria poporului român a fost strâns legată de istoria Bisericii, se poate constitui într-un punct de sprijin în formarea sentimentului iubirii faţă de neam şi faţă de ţară, în măsură să susţină şi interesul pentru aprofundarea valorilor care au menţinut unitatea acestui popor de-a lungul secolelor. În ultima perioadă se constată interesul tinerilor de a se redescoperi şi de a valoriza tradiţiile populare şi religioase ale poporului român. Cunoaşterea acestora este favorizată de înţelegerea profundă a unor modele biblice sau de istorie bisericească, pe baza cărora ele au apărut, astfel că disciplina religie are un rol determinant în prezentarea pe nivelul de înţelegere al elevilor de diferite vârste a acestor valori religioase şi culturale româneşti. De altfel, acţiunile desfăşurate în acest sens au fost iniţiate de oameni pentru care continuitatea în acest spaţiu geografic înseamnă raportarea la valorile care au susţinut acest popor de-a lungul existenţei sale [Sunt definitorii în acest sens cercetările întreprinse de Nicolae Iorga, Simion Mehedinţi, Dimitrie Gusti etc.].

Fiecare om îşi formează, prin diferite forme de educaţie, o cultură generală, care îl ajută să se raporteze la realitate şi să o înţeleagă. Prezenţa în viaţa omului a unor evenimente cu puternică semnificaţie religioasă ar genera, mai ales la vârsta copilăriei, întrebări fără un anumit răspuns, în lipsa educaţiei religioase. În plus, ce ar putea înţelege un tânăr din întâlnirea cu marile opere de arhitectură şi de artă ale Europei dacă nu ar beneficia de un set minimal de cunoştinţe din domeniul religiei?

Ora de religie poate constitui pentru unii elevi mediu formal în care se raportează, sub asistenţa profesorului, la valorile religioase, iar pentru alţii, motivaţia pentru creşterea interesului înspre aprofundarea cunoaşterii în acest domeniu. Cercetările sociologice recente arată faptul că, înspre finalul studiilor preuniversitare, criza axiologică specifică adolescenţei se adânceşte inclusiv pe aspecte care ţin de raportarea la valorile religioase. Odată cu întemeierea propriei familii şi mai ales cu naşterea copiilor, se înregistrează o revigorare a vieţii religioase, bazată în mare parte pe acumulările în plan formativ din etapele precedente de viaţă [Mălina Voicu, „Valori şi comportamente religioase în spaţiul urban românesc: o abordare longitudinală", în: *Viaţa socială în România urbană*, D. Sandu (coordonator), M. Comşa, C. Rughiniş, A. Toth, M. Voicu, B. Voicu, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 107].

Prezenţa disciplinei Religie în aria curriculară „Om şi societate" facilitează deschiderea acestui domeniu înspre cele cu care este înrudit din punct de vedere epistemologic, în efortul de a edifica un front comun în slujba persoanei, a comunităţii şi a familiei [Problema raportului dintre religie şi cultură s-a aflat în mod constant în atenţia personalităţile din spaţiul teologic: „Cultura e menită să-i ofere religiei acea deschidere spre setea de universalitate a sufletului omenesc; religia, la rândul ei, e chemată să-i confere culturii dimensiunea interioară a sensului ei absolut, fără de care ea, cultura, ar rămâne un vast, dar simplu, laborator" (Bartolomeu Valeriu Anania, *Apa cea vie a Ortodoxiei*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 17)]. O analiză atentă a programelor şcolare ale respectivelor discipline reflectă puncte de vedere comune şi posibilităţi privind susţinerea din perspective multiple a unor valori în directă relaţie cu rolul omului în societatea din care face parte şi pe care, la rându-i, o influenţează. De altfel, studierea realităţii prin intermediul disciplinelor de învăţământ individuale impune abordările la diferite niveluri de interdisciplinaritate. Datele cercetărilor noastre reflectă faptul că multiperspectivismul care caracterizează modelul didactic utilizat în lecţii, poate facilita integrarea într-o structură unitară a educaţiei realizate în familie şi în biserică. Cele trei *instanţe* cu rol educativ pot să se susţină reciproc în măsura în care fiecare îşi înţelege propria menire.

O importantă şansă pentru dezvoltarea domeniului este constituită de interesul arătat problematicii curriculumului pentru educaţia religioasă, care cunoaşte o etapă nouă la nivel internaţional, susţinută inclusiv de profesori care predau alte discipline de învăţământ. Tema comună are în vedere identificarea particularităţilor de realizare a educaţiei religioase în raport cu provocările culturale şi sociale al secolului XXI. Principala întrebare priveşte relaţia dintre educaţia din mediul formal şi cea realizată în familie, pentru a evita apariţia sau perpetuarea unor inechităţi sociale sau dezechilibre individuale [Jenna Min Shim, „Structuralism's relevance in a post-structural era: Revisiting research on multicultural curricular studies", în: *Journal of Curriculum Studies*, 43:6 (2011), pp. 739-758]. La interogaţia: *Care trebuie să fie raportul dintre respectarea modelului primit în familie – în măsură să ofere stabilitate individuală şi care susţine comuniunea cu membrii acesteia – şi formarea adolescenţilor pe baza unui model care poate să le ofere o mai bună integrare într-o structură socio-economică globalizată?* răspunsul este aşteptat deopotrivă din analize şi din cercetările pedagogice de diferite extensiuni la care sunt aşteptaţi să participe şi profesorii de religie [O analiză a resurselor bibliografice apărute în România arată că în domeniul educaţiei religioase au fost publicate cele mai multe lucrări privind teoria şi practica cercetării pedagogice, ceea ce facilitează noile demersuri investigative derulate de cercetători sau de practicieni].

Noua abordare curriculară din România, devenită oficială odată cu aprobarea programei şcolare de religie la clasa pregătitoare [Anexă la Ordinul ministrului Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului nr. 3656/29.03.2012], deschide perspectiva învăţării în diferite medii: sala de clasă, biblioteca, biserica, muzeul, cabinetul de informatică, parcul etc. (*va urma*)

Pr. Lect. Univ. Dr. Dorin OPRIŞ
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia

• ACTUALITATEA CREŞTINĂ •

Noi tensiuni în rândul Comuniunii Anglicane (III)

Paragraful 7 cuprinde decizia cu privire la Biserica Episcopală. Aceasta este reluată şi în *comunicatul* [http://www.anglicancommunion.org/media/206035/Communiqu C3%A9_from_the_Primates_Meeting_2016.pdf] emis după întâlnire: „Este dorinţa noastră unanimă să mergem mai departe împreună. Totuşi, dată fiind seriozitatea acestor chestiuni, noi luăm act în mod formal de această distanţare, solicitând ca pentru o perioadă de trei ani Biserica Episcopală să nu ne mai reprezinte în organizaţiile ecumenice şi inter-religioase, să nu mai fie numită sau aleasă în vreun comitet intern permanent şi (solicităm) ca, participând în structurile interne ale Comuniunii Anglicane, ei să nu ia parte la luarea deciziilor în orice chestiune legată de doctrină sau organizare bisericească." Decizia, aşa cum este ea prezentată în declaraţie, este destul de ambiguă din mai multe motive. Textul spune mai întâi că primaţii „solicită" ca Biserica Episcopală, pe o perioadă de trei ani, să nu mai reprezinte, nu este foarte clar pe cine (anglicanismul?; Comuniunea Anglicană?; pe primaţi?) în organizaţiile ecumenice şi inter-religioase. În termeni practici, aceasta ar însemna că Biserica Episcopală nu va avea reprezentanţi în dialogurile bilaterale dintre Comuniunea Anglicană şi alte tradiţii creştine (Romano-catolicism, Ortodoxie etc.). Buni cunoscători ai situaţiei din interiorul Comuniunii Anglicane au afirmat că deja în urmă cu mulţi ani s-a avut grijă ca episcopalienii să fie scoşi cu discreţie din delegaţiile anglicane, pentru a nu leza, prin viziunile lor ultraliberale, dialogurile cu alte tradiţii creştine, şi că ei ar mai fi reprezentaţi numai în una sau două astfel de comisii, urmând, în urma acestei întâlniri a primaţilor, să le părăsească şi pe acestea. În ceea ce priveşte calitatea de membru a Bisericii Episcopale în organizaţiile ecumenice, din moment ce aceasta este membră cu drepturi depline şi prin ea însăşi în aceste organizaţii, decizia primaţilor nu va avea absolut niciun efect în această direcţie. Mai dureroasă este decizia în ceea ce priveşte locul Bisericii Episcopale în interiorul Comuniunii Anglicane: ea nu mai poate avea membri în comitete permanente sau participa la luarea de decizii doctrinare sau de organizare bisericească în cadrul Comuniunii Anglicane. De asemenea, nu este clar cui solicită primaţii implementarea acestor decizii: celorlalte „instrumente ale comuniunii" (Arhiepiscopul de Canterbury, Conferinţa Lambeth, Consiliul Consultativ Anglican) sau unuia dintre acestea. S-a afirmat, pe bună dreptate, că întâlnirea primaţilor nu are autoritatea de a solicita astfel de acţiuni împotriva unei Biserici membre a Comuniunii Anglicane. Problema Comuniunii Anglicane este că funcţionează fără reguli şi proceduri clare. Din cele patru instrumente ale comuniunii, doar Consiliul Consultativ Anglican are o constituţie care afirmă clar obiectivele acestuia şi puterea pe care o are. Celelalte trei funcţionează în virtutea unor principii care au devenit interpretabile în contextul direcţiilor antagonice născute în interiorul anglicanismului. În vreme ce unii anglicani, satisfăcuţi de decizia luată faţă de Biserica Episcopală, îi dau mare credit acesteia şi ar dori să vadă efecte imediate în cadrul Comuniunii Anglicane, alţii atrag atenţia că întâlnirea primaţilor ar trebui să reziste tentaţiei de a deveni un fel de „curie a Comuniunii." Cel care a formulat această idee ar dori să vadă Consiliul Consultativ Anglican pronunţându-se cu privire la această decizie. Într-adevăr acesta este unul din instrumentele comuniunii care se va întâlni în acest an şi singurul care are reguli mai clare, însă apelul la această instanţă pare a avea ceva de-a face cu faptul că unii membri din acest Consiliu au idei mai liberale, fiind dominat, în diferite forme, de anglicanii din emisfera nordică. În sfârşit, dacă ar fi să ne întrebăm: A fost suspendată Biserica Episcopală din Comuniunea Anglicană? Răspunsul este evident negativ. Atunci cum am putea să definim această decizie? Personal aş spune că a fost „pusă la colţ" sau „arătată cu degetul" în interiorul Comuniunii Anglicane şi într-un anumit fel în cadrul creştinismului global.

În ciuda tensiunilor dintre ei, primaţii anglicani şi-au exprimat clar dorinţa „de a merge mai departe împreună." Ei au cerut Arhiepiscopului de Canterbury să numească un „grup de lucru" spre a menţine conversaţia din interiorul Comuniunii Anglicane, cu intenţia de a restabili relaţia dintre diferitele biserici anglicane şi să „reconstruiască încrederea reciprocă, vindecând moştenirea rănirilor, recunoscând măsura comuniunii noastre şi explorând profundele noastre diferenţe, asigurându-ne că ei se menţin în dragostea şi harul lui Hristos." Este aceasta începutul găsirii unei soluţii sau doar simptomul unei crize tot mai profunde din interiorul anglicanismului? Răspunsul ni-l va oferi viitorul.

Un detaliu deloc lipsit de importanţă este că la această întâlnire a primaţilor a participat şi Arhiepiscopul Bisericii Anglicane a Americii de Nord. Această biserică este de fapt o schismă formată în America de Nord din acele comunităţi care s-au despărţit de Biserica Episcopală şi Biserica Anglicană din Canada, în urma deciziei acestora legată de homosexualitate. Am arătat mai sus cum GAFCON a contribuit la formarea acestei biserici şi că unele biserici anglicane s-au declarat unilateral ca fiind în comuniune cu aceasta. Cu privire la cererea acestei biserici de a deveni membră în Comuniunea Anglicană, comunicatul primaţilor spune că aceasta a fost „recunoscută ca aparţinând în mod propriu Consiliului Consultativ Anglican." Se admite totuşi că „o astfel de cerere, când va ajunge în stadiu avansat, va ridica probleme semnificative de organizare bisericească şi jurisdicţie." Pentru GAFCON este fără îndoială o mare victorie. Pentru Biserica Episcopală şi Biserica Anglicană din Canada, este un motiv de îngrijorare. Recunoaşterea canonicităţii anglicane a acestei biserici nu numai de către GAFCON şi de către unele biserici anglicane, ci de către însăşi Comuniunea Anglicană, ar putea să-i încurajeze pe mulţi membri ai Bisericii Episcopale şi ai Bisericii Anglicane din Canada să plece spre această Biserică Anglicană a Americii de Nord. Alţii spun că până acum, cei care au dorit să plece din aceste două biserici anglicane liberale au făcut-o deja, şi că decizia cu privire la Biserica Anglicană a Americii de Nord nu va avea niciun efect semnificativ în sânul anglicanismului nord-american.

După întâlnirea primaţilor anglicani, au fost luate poziţii atât de către cei consideraţi „conservatori", cât şi „liberali." GAFCON a emis o declaraţie [http://gafcon.org/january-2016/] deja în 14 ianuarie, în care, după ce afirmă că Comuniunea Anglicană este „casa spirituală" a GAFCON, arată că este „mulţumit" că arhiepiscopul Bisericii Anglicane din America de Nord a fost „parte deplină în întâlnirea primaţilor de la Canterbury" precum şi că au fost aplicate „sancţiuni" Bisericii Episcopale „recunoscându-se nevoia de încredere reciprocă în chestiuni de doctrină în interiorul familiei Comuniunii." Totuşi, „această acţiune nu trebuie văzută ca un sfârşit, ci ca un început. Există multe chestiuni care cauzează îngrijorare, în special eşecul de a recunoaşte faptul că Biserica Anglicană a Canadei respinge de asemenea opinia colegială a Comuniunii, permiţând în mod unilateral binecuvântarea uniunilor dintre persoane de acelaşi sex şi hirotonirea celor care trăiesc în relaţii homosexuale active. Ne temem că şi alte provincii vor face acelaşi lucru." Se exprimă regretul că de când a început criza din interiorul Comuniunii, cauzată „de acţiuni ale Bisericii Episcopale şi ale Bisericii Anglicane din Canada, instrumentele anglicane de unitate au fost incapabile să păstreze adevărul biblic şi să restaureze ordinea divină." „Trebuie să nu existe nicio îndoială cu privire la eficacitatea sancţiunilor care s-au hotărât" mai adaugă comunicatul. Apoi se afirmă că trebuie recunoscut că tensiunile din interiorul Comuniunii nu sunt rezultatul unei „relaţii eşuate", ci sunt cauzate de „respingerea persistentă a credinţei biblice şi apostolice, aşa cum este ea formulată în Reyolţia Lambeth 1. 10. De aceea suntem dezamăgiţi că declaraţia primaţilor nu face referinţă la nevoia de pocăinţă."

Arhiepiscopul Michael Curry, Primatul Bisericii Episcopale, într-o declaraţie video, şi-a explicat dezamăgirea

cu privire la decizia primaţilor, care s-ar datora unor neînţelegeri. Nu am văzut însă nicio urmă de dorinţă de schimbare, ci a spus clar că episcopalienii vor continua să fie ceea ce au fost. Primatul Bisericii Anglicane din Canada, în reflecţiile pe care le-am amintit mai sus, sugerează că rămâne de văzut cum anume se vor dezvolta lucrurile în interiorul Comuniunii. Până la urmă, organele decizionale ale fiecărei biserici anglicane locale vor decide care este poziţia de adoptat faţă de alte biserici din cadrul Comuniunii Anglicane, inclusiv faţă de Biserica Episcopală.

Punctual, aş dori să mai amintesc următoarele aspecte:

(1) Decizia primaţilor anglicani s-a luat prin vot, şi majoritatea a decis aşa cum am arătat mai sus. Dezbaterile au fost însă extrem de dificile. Comunicatul emis după întâlnire ne face să înţelegem acest lucru. Deşi se spune că toţi primaţii au rămas până la finalul întâlnirii, se ştie că unul dintre ei a părăsit mai devreme întâlnirea. Încă un simptom al crizei profunde din interiorul Comuniunii Anglicane.

(2) Comunicatul emis după întâlnire specifică faptul că primaţii anglicani condamnă orice „prejudecată homofobă şi violenţă". Ei s-au angajat „să ofere grijă pastorală şi slujire plină de dragoste independent de orientarea sexuală." Totodată primaţii au reafirmat „respingerea sancţiunilor penale împotriva celor care simt atracţie pentru persoane de acelaşi sex cu ei." Prin aceste declaraţii se au în vedere acele ţări africane unde există măsuri penale împotriva homosexualilor şi unde există biserici anglicane. Primaţii anglicani africani, cei mai mulţi apărători ai valorilor tradiţionale ale creştinismului, s-au distanţat de politica penală a guvernelor din ţările lor.

(3) Confruntarea pe marginea perceperii homosexualităţii va continua în interiorul Comuniunii Anglicane în anii viitori. Primaţii anglicani au anunţat deja că se vor mai întâlni în 2017 şi 2019, iar Conferinţa Lambeth va avea loc în anul 2020. Cert este că cei care căsătoresc homosexuali în interiorul anglicanismului sunt în minoritate, au însă influenţă şi bani şi, aş adăuga, spiritul acestei lumi şi – în diferite forme subtile – politicile statale. Cei care apără valorile tradiţionale ale creştinismului în interiorul anglicanismului au, în această lume de partea lor majoritatea anglicanilor şi faptul că bisericile anglicane din emisfera sudică sporesc în ceea ce priveşte numărul de membri, în vreme ce bisericile anglicane liberale scad drastic. După unii anglicani, confruntarea aceasta se va rezolva în timp de la sine.

(4) De ce am scris toate acestea într-un ziar adresat ortodocşilor? E simplu: spre luare aminte!

Ian MARCOVICI

• MODELE BIBLICE DE DISCURS TEOLOGIC •

Decalogul. Poziția sa în cadrul legislației mozaice, în iudaism și în creștinism

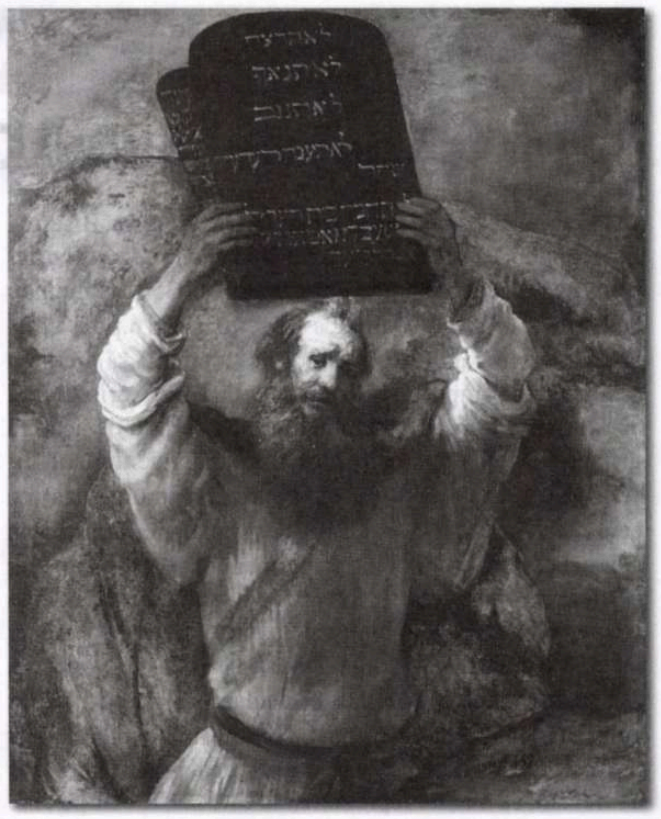

Al doilea text de importanță majoră pentru ilustrarea discursului biblic despre Dumnezeu este *Decalogul* – adică „Cele 10 cuvinte" (de la grecescul *deka logoi*) sau, mai uzual, „Cele zece porunci". Denumirea este de origine biblică, fiind întâlnită pentru prima dată în Deuteronom (4, 13 și 10, 4). Înainte de a discuta aspectele care țin de discursul formal și de conținutul Decalogului, sunt binevenite câteva cuvinte despre importanța care i se acordă în iudaism, creștinism și societatea modernă.

În Vechiul Testament, Decalogul este cuprins în capitolul 20 din Ieșire, fiind apoi reluat, cu unele diferențe, în capitolul 5 din Deuteronom. Primul context în care este relatat Decalogul este, așadar, evenimentul ieșirii israeliților din robia egipteană, sub conducerea lui Moise. La muntele Sinai, Dumnezeu a încheiat un legământ cu acest popor. Și pentru că un legământ – asemenea unui contract din zilele noastre – presupune asumarea și respectarea unor reguli, Dumnezeu le-a dat israeliților Legea, pe care să o respecte și să o împlinească din generație în generație.

Începând cu capitolul 20 din Ieșire, Legea este descoperită treptat, prin mijlocirea lui Moise, până la moartea acestuia. Prescripțiile cuprinse în cărțile Ieșire, Levitic, Numeri și Deuteronom alcătuiesc *Legea mozaică*. Aceste norme se referă la aspecte diverse ale vieții individuale, familiale, sociale, administrative, cultice și religioase a evreilor.

Relatarea despre descoperirea Decalogului, din Ieșire 20, scoate în evidență importanța celor zece porunci în ansamblul legislației mozaice. Se poate constata astfel că Decalogul (Ieș 20, 2-17) apare ca prima colecție de legi descoperite israeliților. Apoi, cele zece porunci sunt rostite poporului de Însuși Dumnezeu, așa cum se poate citi în textele ebraic și grec, în Ieșire 20, 1 (din păcate, nu și în Biblia sinodală, unde în mod greșit apare ideea că Dumnezeu ar fi rostit „înaintea lui Moise" cele zece porunci). Legile care urmează Decalogului sunt tot de origine divină, dar primite indirect de popor, prin intermediul lui Moise. Nu pentru că Dumnezeu nu ar fi putut să continue rostirea legilor, ci pentru că poporul a fost într-atât de înfricoșat la auzirea glasului lui Dumnezeu, încât s-a temut să nu piară.

„Și tot poporul a auzit fulgerele și tunetele și sunetul trâmbițelor, și a văzut muntele fumegând; și văzând, tot poporul s-a dat înapoi și a stat departe, temându-se.

Apoi a zis către Moise: «Vorbește tu cu noi și vom asculta, dar Dumnezeu să nu grăiască cu noi, ca să nu murim» [...] Și a stat tot poporul departe, iar Moise s-a apropiat de întunericul unde era Dumnezeu." (*Ieș* 20, 18-19.21)

În vreme ce poporul rămâne jos, Moise urcă pe munte, unde Domnul îi dictează celelalte porunci din „Cartea Legământului", cuprinse în următoarele trei capitole ale cărții Ieșire (20, 22-23, 33). Pe acestea Moise le va citi în fața poporului (*Ieș* 24, 7).

Câteva idei importante se desprind din relatare. Mai întâi, faptul că Decalogul este așezat în fruntea legii mozaice, bucurându-se, așadar, de o poziție privilegiată între celelalte norme legislative. Apoi, Decalogul e rostit de Dumnezeu Însuși, ceea ce reflectă și mai mult importanța sa în comparație cu restul legilor, care sunt rostite de către (sau prin) Moise. În al treilea rând, poporul reacționează înfricoșat la auzul celor zece porunci. Reacția de înfricoșare este reacția obișnuită a omului în fața unei teofanii (arătări a lui Dumnezeu), cum atestă în multe rânduri atât Vechiul, cât și Noul Testament. Omul, făptura aceasta plăpândă, neputincioasă și măruntă, nu poate decât să se cutremure în fața nemărginirii, puterii și măreției Creatorului. Dar înfricoșarea poporului de la Sinai se poate datora nu numai prăpastiei ființiale, ci și măreției *cuvintelor* rostite de Dumnezeu, mai exact conținutului transmis prin cele zece porunci. Așadar, chiar și înfricoșarea israeliților atestă importanța covârșitoare a Decalogului în cadrul legislației Vechiului Testament.

Statutul aparte al celor zece porunci în cadrul Legii mozaice este afirmat și în afara Vechiului Testament, în unele scrieri mai târzii din iudaism. Deja în secolul I d.Hr., Filon din Alexandria, un remarcabil filosof și scriitor iudeu, grupa legile mozaice în zece categorii, derivate din cele zece porunci. Pentru gânditorul din vestita metropolă culturală a Egiptului antic, legile din Pentateuh (numit de evrei „Tora", adică „Legea") nu reprezintă altceva decât o dezvoltare și aplicare a principiilor enunțate în Decalog.

Tradiția talmudică menționează că în Tora sunt cuprinse un număr de 613 legi. Rabinii au accentuat faptul că un evreu e dator să împlinească toate cele 613 porunci, nu doar Decalogul. Pe de altă parte, unii învățați

(continuare în p. 10)

Pr. Conf. Dr. Constantin OANCEA

• UNIVERS BIBLIC •

IERUSALIM (I)

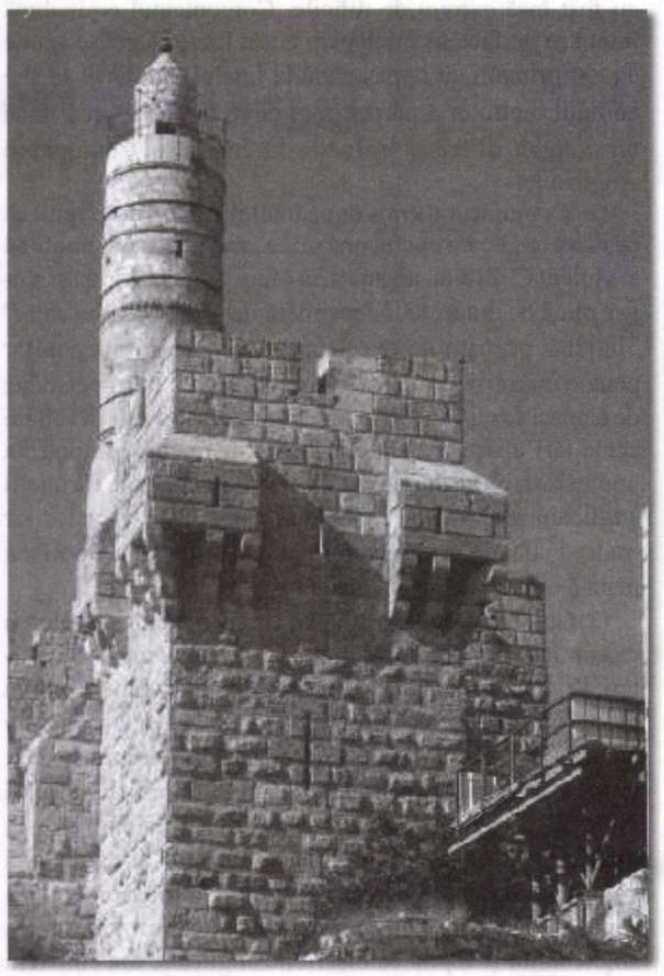

Ebraicul *Ieruşalaim* este derivat din numele cananean al cetății, *Urusalim,* care însemna *Cetatea lui Salim* sau *Cetatea Păcii*. În Sfânta Scriptură găsim peste 1250 de referiri la Ierusalim. Numărul acestora devine și mai semnificativ dacă ne gândim că a doua localitate din Biblie, în ordinea ocurențelor, este Betel, menționată de 75 de ori.

Topografie

Cetatea Ierusalimului a fost fondată la confluența a trei văi, Valea Hinom (sau Gheena, în vest și sud), Valea Chedron (în est) și Valea Tiropeon (= Valea Brânzarilor, între cele două). La început, așezarea ocupa doar partea sudică a platoului calcaros dintre Valea Chedron și Valea Tiropeon. Acest platou avea altitudinea medie de 760 m. Mai târziu, s-a extins spre nord și spre vest, dincolo de Valea Tiropeon, aceasta ajungând în mijlocul cetății.

Ierusalimul în perioada Vechiului Testament

În Biblie, prima mențiune a cetății se găsește în *Fac.* 14, 18 (vezi *Ps.* 75, 2), unde apare și numele regelui-preot Melchisedec, căruia Avraam i-a dat zeciuială din toate (*Fac.* 14, 20). Melchisedec este primul om din Sf. Scriptură care este numit preot. Și pentru că textul din Facere precizează că acesta era „preot al Dumnezeului-Celui-Preaînalt" (14, 18), suntem obligați să facem o constatare foarte interesantă: cu sute de ani înainte de instituirea preoției lui Aaron, în viitoarea cetate, care va cunoaște slava dumnezeiască a trăit un preot-slujitor al Dumnezeului-Celui-Adevărat.

După întoarcerea israeliților din Egipt, un timp capitala a fost la Hebron. Regele David a ocupat puternic fortificata cetate a iebusiților și a făcut din ea capitala regatului său (998 î.H.). De atunci înainte, Ierusalimul, numit și Sion (*II Regi* 5, 7), a mai primit un nume, Cetatea lui David (*II Regi* 5, 7; 6, 10-16; *Neem.* 3, 15; 12, 37; *Is.* 22, 9; în Noul Testament acest nume este dat Betleemului, *Lc.* 2, 4.11). În noua sa capitală, David ridică un nou cort în care aduce Chivotul Legii (*II Regi* 6, 2-17). Mai târziu, plănuiește să zidească Domnului un templu, dar este înștiințat prin Profetul Natan că privilegiul acesta îl va avea urmașul său (*II Regi* 7, 2-17). Înțelegând că Domnul nu binevoiește ca sfântul lăcaș să fie legat de numele unui ucigaș, David se resemnează, dar face eforturi pentru a înlesni munca urmașului său. Astfel alocă o sumă impresionantă achiziționării și pregătirii multora dintre materialele ce urmau să fie folosite la construirea Templului. Profeția rostită de Natan se va împlini după moartea regelui David, fiul său Solomon reușind să zidească primul templu din Ierusalim, o construcție splendidă, loc al sălășluirii slavei Domnului. În rugăciunea de consacrare a Sfântului Lăcaș, regele subliniază dorința sa ca acesta să fie loc de întâlnire a oamenilor cu Dumnezeu, nu numai a fiilor lui Israel, ci și a păgânilor, care, cunoscându-L aici pe Dumnezeul-Cel-Adevărat, urmau să devină martorii Lui între neamuri (*III Regi* 8, 41-43). Templul a fost zidit chiar pe Muntele Moria, unde Avraam a fost la un pas de a-l aduce ca jertfă pe fiul său Isaac (*Fac.* 22, 2; *II Par.* 3, 1). Locul se află la 350 m nord de la fosta cetate iebusită.

Templul lui Solomon a fost conceput ca parte a unui strălucitor complex arhitectonic, care includea, pe lângă sanctuar, palatul regal, un tribunal și un alt palat pentru fiica faraonului egiptean, care devenise soția suveranului lui Israel (*III Regi* 7). *(va urma)*

Lect. Dr. Daniel MIHOC

ACADEMIA ROMÂNĂ LA 150 DE ANI DE EXISTENȚĂ

Pr. Acad.
MIRCEA PĂCURARIU

(urmare din p. 1)

Andrei Mocioni şi Vincenţiu Babeş, basarabeanul Alexandru Hasdeu, bucovinenii Alexandru Hurmuzaki şi Ion G. Sbiera, aromânul Ioan Caragiani şi alţii, toţi din afara hotarelor României de atunci. Abia la 2/14 iunie 1867, numărul lor a fost completat cu şapte munteni şi moldoveni, între care Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Vasile Alexandrescu-Urechia, Ion Heliade Rădulescu, August Treboniu Laurian (deşi era ardelean, din Fofeldea, jud. Sibiu), Titu Maiorescu, lingvistul Ioan C. Massim şi alţii.

Prima şedinţă a noii Societăţi a avut loc la 6/18 august 1867, în cadrul căreia Timotei Cipariu a rostit o înălţătoare cuvântare despre importanţa limbii în viaţa poporului român. În zilele următoare s-a ales un comitet de conducere, o comisie pentru alcătuirea unui proiect de ortografie şi o comisie de redactare a statutelor. În şedinţa din 24 august/5 septembrie 1867 şi-a schimbat denumirea în „Societate Academică Română". Tot atunci s-au creat cele trei secţiuni: literară, istorico-arheologică şi „ştiinţele naturale". A fost ales primul preşedinte în persoana lui Ion Heliade Rădulescu, vicepreşedinte Timotei Cipariu, iar secretar, August Treboniu Laurian.

La 29 martie/10 aprilie 1879, printr-un Decret semnat de domnitorul Carol I, Societatea Academică Română „se declară institut naţional, cu denumirea Academia Română", care avea „ca scop cultura limbei şi istoriei naţionale, a literelor, a ştiinţelor şi frumoaselor arte".

Din 1866 şi până în 1948, în supremul for cultural al românilor de pretutindeni au fost aleşi cei mai străluciţi reprezentanţi ai culturii, ştiinţei şi artei româneşti, ca membri activi (titulari), corespondenţi şi onorari, la care se adaugă reputaţi savanţi de peste hotare, aleşi ca membri onorari. Citâm doar câteva nume în ordinea alegerii lor: Mihail Kogălniceanu, Alexandru Papiu Ilarian, Ion Ghica, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Petru Pop, Victor Babeş, Grigore Tocilescu, Iosif Vulcan, Spiru Haret, Anghel Saligny, Alexandru Philippide, Ioan Bogdan, Dimitrie Onciul, Grigore Antipa, Nicolae Iorga, Ion Simionescu, Barbu Delavrancea, Gheorghe Ţiţeica, Vasile Pârvan, Sextil Puşcariu, Ioan Lupaş, Simion Mehedinţi, Ion Nistor, George Coşbuc, Alexandru Lapedatu, Ovid Densusianu, Octavian Goga, Emil Racoviţă, Dimitrie Gusti, George Vâlsan, Constantin Rădulescu-Motru, George Enescu, Radu Rosetti, Mihail Sadoveanu, Nicolae Titulescu, Petre P. Negulescu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Nichifor Crainic, Gheorghe Brătianu şi atâţia alţii.

Dar la 9 iunie 1948, prestigioasa instituţie a devenit „Academia Republicii Populare Române". Peste o sută dintre foştii membri titulari, corespondenţi şi onorari au fost înlăturaţi din Academie, iar în locul lor au fost aleşi alţii, mai ales din domeniul ştiinţei, dar şi unii care nu-şi justificau cu nimic numirea.

În pofida atâtor dificultăţi, totuşi Academia a avut între membrii ei oameni de certă valoare ştiinţifică, chiar şi în acea perioadă tristă din istoria ţării noastre. Alegeri noi s-au făcut doar în câţiva ani (1952, 1955, 1963, 1965 şi 1974).

La 5 ianuarie 1990 s-a revenit la denumirea veche de „Academia Română" şi a redevenit autonomă în toate acţiunile sale. La 22 ianuarie 1990 s-a făcut titularizarea unor membri corespondenţi aleşi cu ani în urmă. În noul ei Statut, adoptat la 2 februarie 1990, se preciza că „Academia Română, cel mai înalt for ştiinţific şi cultural al ţării, reuneşte personalităţile de o deosebită valoare ale ştiinţei, tehnicii, învăţământului, culturii şi artei româneşti". Din 1990 încoace au fost aleşi în înaltul for cultural numeroşi oameni de ştiinţă şi de cultură din ţară şi de peste hotare, încât astăzi Academia Română are peste 80 de membri titulari, 80 de membri corespondenţi şi circa 130 de membri onorari (30 din ţară şi o sută de peste hotare, între care şi români de dincolo de Prut sau stabiliţi în S.U.A., Canada, Italia, Franţa, Germania). Academia Română are astăzi 14 secţii ştiinţifice şi trei filiale (Iaşi, Cluj-Napoca şi Timişoara), cu peste 50 de Institute şi Centre de cercetare în subordinea sa (Biblioteca Academiei, Editura Academiei, Fundaţia „Elias", staţiuni experimentale, case memoriale etc.).

La acest moment aniversar considerăm necesară şi o scurtă prezentare a slujitorilor Bisericii – ierarhi, profesori de teologie, preoţi – care au fost aleşi ca membri titulari, corespondenţi şi onorari ai Academiei Române. Iată numele membrilor **titulari** cu indicarea anului alegerii lor: canonicul *Timotei Cipariu* de la Blaj (1866), episcopul istoric *Melchisedec Ştefănescu* al Dunării de Jos (Ismail), apoi al Romanului (1870), preotul sucevean *Simion Florea Marian*, folclorist şi etnograf (1881), canonicul *Ioan Micu Moldovan* de la Blaj, istoric şi filolog (1894, corespondent din 1871), profesorul istoric *Constantin Erbiceanu* de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1899), episcopul *Nicolae Popea* al Caransebeşului (1899, onorar din 1877), canonicul şi istoricul *Augustin Bunea* de la Blaj (1909), arhimandritul şi istoricul *Vasile Mangra* de la Oradea, viitor mitropolit al Ardealului (1909), protopopul *Ioan Lupaş* din Sălişte (1916), istoric, mai târziu profesor la Universitatea din Cluj, preotul istoric *Niculae M. Popescu*, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1923), profesorul *Silviu Dragomir* de la Universitatea din Cluj, fost profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu (1928, corespondent din 1916), *Nichifor Crainic*, scriitor, ziarist şi om politic, profesor la Facultăţile de Teologie din Chişinău şi Bucureşti (1940), episcopul *Nicolae Colan* al Clujului (1942, onorar din 1938), preotul scriitor *Gala Galaction*, profesor la Facultăţile de Teologie din Chişinău şi Bucureşti (1947), preotul *Ion Agârbiceanu* din Cluj, scriitor şi ziarist (1955, corespondent din 1918), iar după zeci de ani preotul profesor *Dumitru Stăniloae* de la Bucureşti, fost şi la Sibiu (1991/1992) şi preotul profesor *Mircea Păcurariu* de la Sibiu (2015, corespondent din 1997). Aşadar, 17 membri titulari, dintre care 13 ortodocşi şi 4 uniţi.

Ca membri **corespondenţi** au fost aleşi 15 teologi (12 ortodocşi, 2 uniţi şi un catolic). Primul membru corespondent a fost preotul *Sava Popovici Barcianu* din Răşinari, autor de manuale didactice (1869), urmat de canonicul *Gavriil Pop* din Lugoj, autor de lucrări istorice (1871), preoţii profesori *Zaharia Boiu* şi *Ioan Popescu* de la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu (1877), autori de manuale şcolare şi lucrări pedagogice, ieromonahul-profesor *Iosif Goldiş* din Arad (1882), mai târziu episcop la Arad, preotul bucovinean *Dimitrie Dan*, istoric şi folclorist (1904), protopopul *Gheorghe Popovici* din Lugoj, istoric (1909), profesorul şi istoricul *Nicolae Dobrescu* de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (1911), teologul şi pedagogul *Onisifor Ghibu*, viitor profesor la Universitatea din Cluj, preotul unit *Zenovie Pâclişanu* de la Blaj, preotul *Ştefan Meteş*, istoric şi viitor director al Arhivelor Statului din Cluj, profesorul şi teologul basarabean *Iustin Frăţiman*, toţi aleşi în 1919, profesorul – istoric şi teolog – *Romulus Cândea* de la Universitatea din Cernăuţi, mai târziu la Universitatea din Cluj, Sibiu, în tinereţe fost profesor la Institutul Teologic din Sibiu (1929), preotul profesor *Wilhelm Dancă* de la Facultatea de Teologie romano-catolică din Bucureşti (2013). Consemnăm aici şi numele ardeleanului *Gavril Munteanu*, fost profesor la Seminariile din Buzău şi Râmnic, director al Gimnaziului ortodox din Braşov, membru al Societăţii Academice încă din 1867.

În supremul for cultural-ştiinţific al ţării au fost aleşi ca membri **onorari** mai mulţi slujitori ai Bisericii, de regulă ierarhi. Şirul lor începe cu episcopul *Dionisie Romano* al Buzăului, originar din Săliştea Sibiului (1868), el fiind urmat de mitropolitul *Andrei Şaguna*, ales în 1871. În anii următori au mai fost aleşi: preotul-profesor unit *Grigorie Silaşi* din Cluj, filolog şi folclorist (1877), mitropoliţii *Iosif Naniescu* de la Iaşi (1888) şi *Victor Mihali* de la Blaj (1894), mitropoliţii primaţi *Iosif Gheorghian* (1901) şi *Athanasie Mironescu* (1909), preotul *Eusebiu Popovici*, profesor de Istorie bisericească la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1908), arhimandritul-vicar *Ilarion Puscariu* de la Sibiu (1916), mitropolitul *Pimen Georgescu* al Moldovei (1918), episcopul *Nicodim Munteanu* de la Huşi, viitor mitropolit, apoi patriarh (1918), episcopul *Miron Cristea* al Caransebeşului, viitorul mitropolit primat, apoi patriarh, istoricul *Iacov Antonovici,* arhiereu, apoi episcop la Galaţi şi Huşi, mitropolitul *Vladimir Repta* al Bucovinei, vicarul *Vasile Suciu* de la Blaj, viitor mitropolit unit, istoricul *Friedrich Teutsch*, episcopul Bisericii Evanghelice-Luterane din Sibiu, toţi aleşi în iunie 1919, mitropolitul *Nicolae Bălan* al Ardealului (1920), episcopul *Roman Ciorogariu* al Oradiei (1921), memorandistul *Dimitrie Comşa*, fost profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu (1926), preotul si istoricul de artă evanghelic-luteran *Viktor Roth* din Sibiu (1926), episcopii *Nicolae Ivan* al Clujului şi *Grigorie Comşa* al Aradului (1934), preotul profesor *Vasile Gheorghiu* de la Facultatea ele Teologie din Cernăuţi, teolog neotestamentar de mare reputaţie (1938), episcopul unit *Iuliu Hossu* de la Cluj (1945) şi preotul istoric *Gheorghe Ciuhandu* din Arad (1947).

Noi membri onorari din rândul clerului au fost aleşi abia după înlăturarea regimului totalitar-ateu: mitropoliţii *Nestor Vornicescu* al Olteniei, *Antonie Plămădeală* al Ardealului, *Nicolae Corneanu* al Banatului şi *Alexandru Todea* de la Blaj, episcopul *Emilian Birdaş*, fost la Alba Iulia, *Mose David Rosen*, şeful cultului mozaic din România, toţi în 1992, *Ion Barnea*, doctor în teologie, de la Atena, specialist în arheologie creştină (1999), patriarhul *Teoctist Arăpaşu* (1999), arhiepiscopul-mitropolit *Ioan Robu* al Bisericii Romano-Catolice din România (2001), preotul profesor *Dumitru Popescu* de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (2001), patriarhul *Daniel Ciobotea* (2007), bizantinologul *Emilian Popescu* de la Facultatea de Teologie din Bucureşti (2006), mitropolitul *Irineu Popa* al Olteniei (2010), mitropolitul *Laurenţiu Streza* al Ardealului (2015), mitropolitul *Lucian Mureşan* de la Blaj. Aşadar, au fost aleşi 40 de membri onorari, dintre care 30 ortodocşi, 6 uniţi, 2 evanghelici-luterani, un romano-catolic şi un mozaic.

Mai trebuie să notăm însă şi 8 teologi străini care au fost aleşi membri de onoare ai Academiei Române: *Lajos Haynal*, botanist, om politic, episcop de Alba Iulia, apoi cardinal la Solnoc (1883), canonicul şi istoricul polonez *Anton Petruszewicz* (1890), abatele *Metodie Zavoral* din Praga, mai târziu episcop, un mare filoromân (1919), călugărul belgian *Hippolyte Delehaye*, specialist în probleme de aghiografie, călugărul francez asumpţionist *Vitalien Laurent*, un apreciat bizantinolog, fost director al Institutului francez de studii bizantine din Bucureşti (1940). În ultimii ani au fost aleşi ca membri onorari: *Alexandru Şafran*, rabin şef şi profesor în Geneva, în tinereţe şef rabin în România (1997), papa *Ioan Paul al II-lea* (2001) şi patriarhul ecumenic *Bartolomeu I* al Constantinopolului (2004). Deci 6 teologi romano-catolici, unul ortodox şi unul mozaic.

În 2015 a fost ales ca membru postmortem mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei.

În încheierea acestor pagini considerăm că este absolut necesar să notăm aici şi numele celor 17 profesori ai Institutului Teologic-Pedagogic din Sibiu (azi Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna") aleşi în Academia Română, având în vedere că acum se împlinesc 230 de ani de când episcopul Ghedeon Nichitici a pus bazele acestei prestigioase şcoli teologice. Membri titulari: *Nicolae Popea*, *Ioan Lupaş*, *Silviu Dragomir*, *Nicolae Colan*, *Dumitru Stăniloae* şi *Mircea Păcurariu*.

Membri corespondenţi: *Sava Popovici Barcianu, Zaharia Boiu*, *Ioan Popescu*, *Onisifor Ghibu*, *Romulus Cândea*.

Membri onorari: *Ilarion Puşcariu*, *Nicolae Bălan*, *Dimitrie Comşa*, *Gheorghe Dima* (fost profesor de Muzică) şi *Nicolae Corneanu*, mitropolitul Banatului, fost profesor. Tot ca membri de onoare au fost aleşi şi mitropoliţii Ardealului *Andrei Şaguna*, *Antonie Plămădeală* şi *Laurenţiu Streza* (2015), iar ca membru titular *Vasile Mangra* (mitropolit la Sibiu între anii 1916 şi1918).

Nu este lipsit de interes să notăm şi numele celor 11 foşti studenţi ai Institutului sibian aleşi în supremul for cultural al ţării: juristul şi istoricul *Ioan Puşcariu* (onorariu 1877, titular 1900), *Visarion Roman*, primul director al Băncii „Albina" din Sibiu (cor., 1877), *Virgil Oniţiu*, directorul Liceului „Andrei Şaguna" din Braşov (cor., 1902), ierarhii *Miron Cristea*, *Nicolae Ivan* şi *Grigorie Comşa*, preotul istoric *Ştefan Meteş*, pe care i-am mai consemnat, botanistul *Emil Pop*, filosoful, poetul şi dramaturgul *Lucian Blaga*, istoricul *Andrei Oţetea* din Sibiel şi filosoful *Dimitrie D. Roşca* din Sălişte, toţi profesori la Universitatea din Cluj şi membri titulari ai Academiei. La aceştia se adaugă şi unii din profesorii pe care i-am menţionat, care au fost şi studenţi ai acestei Facultăţi. Aşadar, Facultatea de Teologie din Sibiu se poate mândri cu aceşti 31 de academicieni, fie foşti profesori, fie foşti studenţi ai ei.

În sfârşit, după aprecierile noastre cel puţin 40 de membri ai Academiei Române, de la începuturi şi până azi, provin din familii de preoţi. Pe lângă unii dintre cei menţionaţi mai sus, fiind ei înşişi preoţi sau profesori de teologie, mai notăm pe istoricul *Dimitrie Onciul*, poeţii *Andrei Bârseanu*, mulţi ani preşedintele Astrei, *George Coşbuc*, *Octavian Goga* şi *Lucian Blaga*, militantul politic *Vasile Goldiş*, arheologul şi clasicistul aromân *George Murnu*, matematicianul *Caius Iacob* (tatăl, fost profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti) istoricul *Cornelia Bodea*, etnograful *Sabina Ispas* şi alţii.

La acest ceas aniversar se cuvine să ne aducem aminte cu recunoştinţă de toţi cei care au contribuit la progresul Academiei Române şi să-i facem cunoscuta urare: VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (IV)

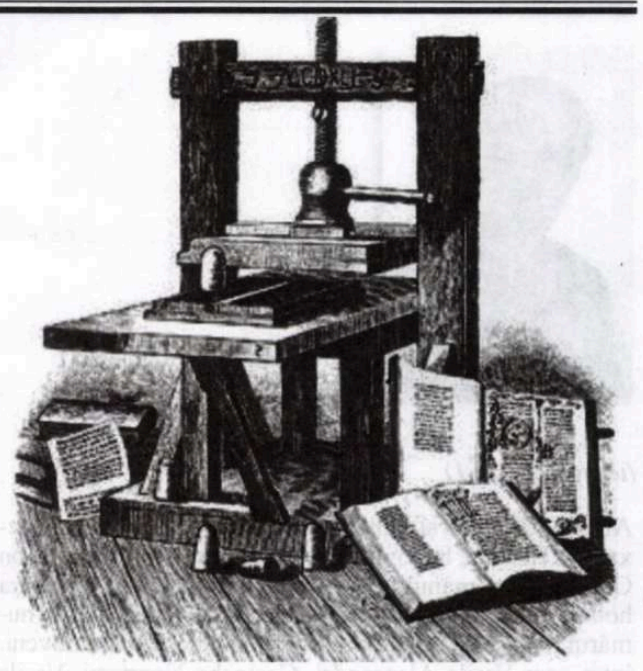

Desigur, este deosebit de onorant faptul că prima tipografie a urbei este atestată documentar la 5 ianuarie 1525, dar dacă ne-am opri doar la această dată, transformată în eveniment, ar însemna să ne oprim nejustificat, să renunţăm la o continuitate care îşi merită cu prisosinţă prezentarea.

Dar cartea tipărită ne obligă să zăbovim, fie şi pentru puţin timp, la citit sau, ca să folosim sintagma lui William Henry Gray, la *obişnuinţa cititului*. Aceasta pare a fi tot atât de veche precum civilizaţia, cele două elemente – cititul şi civilizaţia – fiind primii paşi ai existenţei [William Henry Gray, *Background for the Psychology of Reading,* New York, Prentice Hall, 1938, *passim*]. De altfel, caracterul bidimensional şi, totodată, structura sa unitară distinge opera scrisă de toate celelalte genuri de artă, deosebindu-se, de pildă, de un tablou. Lectura în forma grafică introduce anumite modificări, atât în structura ei generală, cât şi în modul de receptare de către cititor [Jeanne Hersch, *Istoria filozofiei europene,* Bucureşti, Humanitas, 1994, p. 35-36; caracterul bidimensional al unei opere scrise – literare etc. – a fost, se pare, semnalat pentru prima dată de Herder în *Kritische Wäldchen,* semnalare determinată de polemica sa cu Lessing (*Ibidem*, p. 35, n. 2)].

Dar ce înseamnă *a citi*? Este îndeobşte cunoscut faptul că fiecare text conţine, sub forma unor semne şi simboluri, ideile autorului, idei pe care cititorul le „descoperă" prin însuşi actul lecturii. Textul scris reprezintă un mod de gândire externalizat, care, în formă codificată, trebuie transferat asupra cititorului. La rându-i, cititorul trebuie să cunoască respectivul cod în vederea realizării acestui transfer. Cercetările în domeniu au condus la o concluzie surprinzătoare: nu există un model standard de lectură, deoarece există tot atâtea feluri de a citi câţi cititori sunt. Asemeni tuturor semnelor, cuvintele sunt percepute de ascultător în latura lor sonoră, iar de cititor, în latura lor materială, care apare pe pagină, situaţie în care ele nu pot transmite cunoştinţe, în sens strict, deoarece nu pot fi, lingvistic sau semiotic, echivalente cu obiectul desemnat. În plus, atât în procesul comunicării, precum şi în cel al lecturii apar neconcordanţe între cuvântul şi ideea comunicată, atât în cazul ambiguităţilor produse de cuvinte polisemantice – luate în sens diferit de vorbitor şi ascultător, de autor şi cititor –, cât şi a clişeelor spuse sau scrise automat, a lapsusurilor, minusurilor din pagină, a erorilor, ba chiar şi a minciunilor spuse/scrise cu sau fără intenţie [Aurelius Augustinus, *De Magistro,* ediţie bilingvă. Text latin-român, traducere de Mihai Rădulescu şi Constantin Noica, introducere şi note, de Lucia Wald, Bucureşti, Humanitas, 1994, p. 7].

Revenind la ideea continuităţii în istoria cărţii tipărite sibiene, se cuvine menţionat faptul că într-un discurs şcolar, pe care l-a ţinut în 1659, în primul său an ca rector (director) al Gimnaziului Evanghelic din Sibiu (17 ianuarie 1659 – 12 aprilie 1661), Christian Haas afirmă că în secolul anterior – cu alte cuvinte, cel al Reformei religioase – a înflorit studiul *unor alte arte,* el argumentându-şi afirmaţia prin menţionarea *unui volumaş de gramatică* al unui om foarte învăţat, dascăl la Sibiu, pe numele său Thomas Gemasius, volumaş tipărit la 1529, dedicat generosului şi nobilului caracter Johannes Pempflinger, feciorul lui Markus Pempflinger, *jude regal al oraşului nostru Sibiu* [*Siebenbürgische Quartalschrift,* Zweyter Jahrgang, Hermannstadt, verlegt bei Martin Hochmeister, k.k. Privilegirten dicasterial Buchdrucker und Buchhändler, 1791, p. 23]. Pornind de la această informaţie, istoricul Martin Felmer (1720-1767) face o adnotare pe lucrarea manuscrisă a lui Georg Soterius, intitulată *Transsilvania celebris,* adnotare în care corectează numele Gemasius în Gemmarius. Din păcate, pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea, învăţaţii transilvani constată că din respectivul volumaş de gramatică nu s-a mai păstrat niciun exemplar [Liliana Popa, *Oameni şi cărţi în Sibiul de altădată. Tipografi şi tiparniţe, bibliofili şi biblioteci, librari şi librării în mărturisiri documentare,* Hermannstadt-Sibiu, Schiller Verlag – Editura Schiller, 2010, pp. 16-17].

În acelaşi discurs din 1659, Christian Haas menţionează o a doua carte apărută de sub teascurile tiparniţei sibiene, anume *Tratatul despre ciumă* al medicului Sebastian Pauschner, publicat în 1530. Originalul nu s-a păstrat, în schimb a ajuns până la noi o copie care, după toate probabilităţile, redă fidel originalul, deoarece copistul a copiat inclusiv menţiunea că volumul *a fost tipărit la Sibiu în 1530 de către Lucas Trapoldner.* Surpriza vine însă de la faptul că respectiva carte a fost dedicată nu unui demnitar cu funcţii în Sibiu, ci lui Johann Schirmer, care fusese jude al Braşovului în anii 1514, 1516 şi 1522, ulterior castelan de Bran, până la trecerea sa la Domnul, întâmplată în 1538. Explicaţia vine din paginile cărţii, căci aflăm de acolo că tratatul de medicină a avut rolul de a-i învăţa pe braşoveni cum să ia măsuri preventive împotriva ciumei, după modelul Sibiului, ferit de acest flagel de 36 de ani. De reţinut, în context că: *Tratatul* este *prima lucrare cu caracter medical şi, după foaia volantă din 1525, prima tipăritură de mai mari proporţii în limba germană cunoscută a fi fost tipărită pe teritoriul ţării noastre* (*întrucât este de presupus că manualul lui Gemmarius fusese redactat în latină*) [*Ibidem,* p. 17].

Dr. Constantin ITTU, cercetător ştiinţific
Profesor asociat, Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (III)

Mănăstirea Dealu era aproape de scaunul domnesc şi de cel mitropolitan, prin urmare, atât pregătirea textului pentru tipar (editarea), cât şi însuşi procesul de tipărire puteau fi urmărite îndeaproape. Adăugăm că, la această ctitorie domnească, ieromonahul Macarie găsea monahi cu învăţătură de carte şi cu pricepere în meşteşuguri fine ce îl puteau ajuta la toate etapele procesului tipografic. Mai notăm şi că Radu cel Mare, ca iniţiator şi sponsor al tipografiei, o va fi aşezat în ctitoria sa, pentru a-i spori prestigiul. Tot astfel au făcut şi alţi domni pentru mănăstirile ridicate de ei: de pildă, Neagoe Basarab obţine pentru ctitoria de la Curtea de Argeş statutul de arhimandrie, Matei Basarab înfiinţează, la rându-i, tipografii în mănăstirile zidite sau rectitorite de el, la Câmpulung şi la Govora, iar în Moldova, Vasile Lupu a procedat în acelaşi mod, întemeind tipografie şi deschizând o şcoală superioară la Mănăstirea „Sfinţii Trei Ierarhi" din Iaşi.

Limba celor trei cărţi este limba slavă de redacţie medio-bulgară, specifică uzului din Biserica Ţării Româneşti.

Prima dintre aceste cărţi este numită în literatura de specialitate, datorită conţinutului, *Liturghier*. Totuşi, la Cuprins sau la Tabla de materii (f. 3^{v} şi urm.), ieromonahul Macarie adoptă denumirea de *Liturghie*, şi nu pe cea de *Slujebnik*, adică Liturghier, conform denumirii slave. Are format mic, cu 129 de file (256 de pagini). Din această carte, în România se mai păstrează cinci exemplare [P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508)", p. 275], deşi în 1861, Alexandru Odobescu semnalase existenţa a şapte exemplare numai la Mănăstirea Bistriţa din Oltenia [Al. Odobescu, „Despre unele cărţi şi manuscripte tipărite aflate în mănăstirea Bistriţa", p. 818]. Ca şi alte tipărituri din secolul al XVI-lea, cărţile imprimate de ieromonahul Macarie nu au paginaţie propriu-zisă, ci sunt numerotate doar caietele sau fascicolele. Primele 4 file sunt liminare; urmează 15 caiete sau fascicole, numerotate cu cifre chirilice; al 16-lea caiet are doar 4 file, cu 8 pagini. Din punct de vedere estetic, notăm că în carte sunt imprimate 6 frontispicii în 3 variante şi litere iniţiale ornate. Paginile cuprind 16 rânduri, textul fiind imprimat cu negru şi roşu.

Cartea începe cu un cuvânt sau „povăţuire" a Sfântului Vasile cel Mare către preot, despre dumnezeiasca slujbă şi despre împărtăşire (f. liminare 1-3^{r}), şi continuă cu Tabla de materii sau „Spunere a capetelor acestei sfinte cărţi numită Liturghia" (f. liminară 3^{v}). Urmează capitolele de Liturghier propriu-zis: rânduiala Proscomidiei, Liturghiile Sfântului Ioan Gură de Aur [Rânduiala Proscomidiei şi Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur au fost traduse după Diataxa (rânduiala) liturgică alcătuită de patriarhul ecumenic Filotei (secolul al XIV-lea), pe când era egumen al mănăstirii athonite Marea Lavră. Vezi Ene Branişte, „Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508. Studiu liturgic", în *BOR*, 76, 1958, nr. 10-11, p. 1040], a Sfântului Vasile cel Mare şi a Darurilor mai înainte sfinţite, rânduiala Litiei şi a binecuvântării colivei, rânduiala Vecerniei şi a Utreniei, otpusturile sărbătorilor, cele duminicale şi din zilele săptămânii, două rugăciuni de dezlegare, Heruvicul din Sâmbăta Mare şi cel din toate zilele [Pentru cuprinsul *Liturghierului*, vezi P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508)", pp. 276-278; pentru analizarea liturgică, vezi Ene Branişte, „Liturghierul slavon tipărit de Macarie la 1508", în *rev. cit.*, pp. 1035-1068]. Lucrarea se încheie cu epilogul editorului, neindicat în Tabla de materii şi care, după obiceiul cărţilor din secolul al XV-lea şi de la începutul celui următor, reprezenta, prin informaţiile date, introducerea la carte. Din epilog reiese că tipărirea începuse în timpul domniei şi „din porunca" lui Radu cel Mare († aprilie 1508) şi s-a încheiat la 10 noiembrie 1508, când domnea Mihnea cel Rău (1508-1509). Titulatura lui Mihnea cel Rău este de „mare voievod a toată ţara Ungrovlahiei şi a Podunaviei", care se repetă şi în epilogurile celorlalte două cărţi, *Octoihul* şi *Tetraevanghelul*, şi chiar în tipăriturile lui Dimitrie Liubavici. Surprinde menţionarea Podunaviei, titlu existent în documentele cancelariei lui Mircea cel Bătrân şi care arăta stăpânirea acestuia în Dobrogea şi asupra Chiliei. Nu putem şti motivul pentru care ieromonahul Macarie reia un titlu „perimat şi arhaic" [P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508)", p. 282]. Poate că lucrând, în calitate de editor, la pregătirea textului pentru tipărire, va fi întâlnit într-un manuscris, din epoca glorioasei domnii a lui Mircea, acest titlu pe care l-a păstrat.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

SPOVEDANIA ALTFEL (I)

Dintr-o anumită abordare referitoare la Spovedanie, rezultă un unghi de vedere centrat, cu precădere, pe penitent. De pildă, făcând o listă cu etapele Spovedaniei (căinţa, hotărârea de îndreptare, molitva, mărturisirea propriu-zisă a păcatelor, formula de dezlegare şi canonul), fără prea multă bătaie de cap se observă ca preotului îi revin, oarecum, nişte datorii predictibile şi uniforme legate de citirea molitvei, rostirea formulei de dezlegare şi enunţarea canonului. În schimb, penitentul e cel care se înscrie într-o adevărată procesualitate duhovnicească, începând cu părerea de rău pentru păcate, hotărându-se apoi pentru a nu le mai săvârşi şi angajându-se în cele din urmă pe drumul concretizării acestor dimensiuni interioare prin faptele presupuse de exigenţa împlinirii canonului. Optica aceasta avansează spre un oarecare imobilism atitudinal al preotului şi tinde a evidenţia o dinamică ascetică personală a credinciosului.

Ajungem, astfel, la un punct nevralgic al problematicii legate de Spovedanie, pe care teologia noastră academică nu se sfieşte să-l prezinte fie schematic, fie pe îndelete. Pr. Lector George Remete punctează precis: „O obiecţie generală, supraconfesională, în privinţa Spovedaniei este că preoţii, fiind ei înşişi mai mult sau mai puţin păcătoşi, nu pot ierta păcatele altor păcătoşi. Din punct de vedere psihologic, obiecţia este foarte serioasă, însă noi ştim că validitatea unei Taine nu poate consta în vrednicia morală a săvârşitorului, şi nici măcar a primitorului, pentru că atunci nicio Taină n-ar mai fi eficientă. Or, atunci ar însemna să credem că rămâne zadarnică sau desuetă lucrarea sau acţiunea harică a Duhului Sfânt promis de Mântuitorul lumii" [*Dogmatica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba-Iulia, 1997, p. 313].

Lucrurile se resimt acum dintr-o perspectivă interdisciplinară de analiză. Plecând de aici, vom încerca să răspundem la două întrebări: 1. Cum răspunde teologia acestei probleme sensibile şi 2. Cum ne ajută psihologia să ne aprofundăm înţelegerea şi din altă perspectivă?

1. E foarte adevărat că nu preotul, ci „Domnul şi Dumnezeul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos să te ierte pe tine..., iar eu, nevrednicul preot şi duhovnic, cu puterea ce îmi este dată, te iert şi te dezleg, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin!" E adevărat, de asemenea, că teologia harului [„Luaţi Duh Sfânt…", cf. In. 20, 22] compensează anumite neputinţe personale ale preotului. Dar de aici şi până la a face din preot un operator de reţete spirituale, nu mai e decât un pas. Şi încă un pas păgubos pentru o înţelegere epidermică a complexităţii Tainei Spovedaniei şi a rolului preotului care se angajează cu responsabilitate înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Nu numai penitentul se roagă, zicând: „Tată, am greşit la cer şi înaintea Ta…" [Lc. 15, 18], ci şi responsabilitatea preotului este una bidirecţională: spre Dumnezeu şi spre fratele său întru Hristos. Căci Hristos Domnul Se identifică smerit cu cei mici [cf. Mt. 25, 40].

Prezenţa tainică a lui Hristos este simţită în relaţia duhovnicească dintre preot şi penitent, „Hristos în faţa Căruia amândoi se simt răspunzători sau uniţi prin răspundere. Penitentul are încredere în preot tocmai pentru că simte în el răspunderea faţă de Hristos pentru sufletul său" [Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. III, EIBMBOR, Bucureşti, 1978, p. 131]. Răspunderea implică libertate şi asumare de sine şi a unor decizii pe care preotul le concretizează în întrebări şi îndemnuri care dezvăluie strategia duhovnicească a preotului. Mai mult decât atât, părintele Stăniloae lasă să se înţeleagă că, până la un punct, „cei cu cunoştinţe bogate de ordin psihologic şi psihiatric", deşi îl pot ajuta pe penitent, nu o pot face „aşa cum ajută un preot, pentru că omul are nevoie de încrederea într-un ajutor dumnezeiesc ca să poată pune la contribuţie toate eforturile voinţei lui în vederea vindecării" [Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 129-130].

Deşi părintele Stăniloae nu recomandă, în mod direct, preotului să aibă cunoştinţe de natură psihologică, el însuşi dă dovadă că deţine cunoştinţe de psihoterapie prin îndemnul adresat preotului de a avea în vedere „forţa **păcatului,** aflată în **slăbiciunile** penitentului, devenite ca o a doua fire…" [Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 134].

2. Şi, într-adevăr, dintre cele două noţiuni de „păcat" şi de „slăbiciune", ştiinţa psihoterapeutică o preferă pe cea de-a doua. Conceptul de păcat nu intră în nomenclatura acestei ştiinţe. Pentru că omul este dincolo de bine şi de rău şi se angajează întotdeauna în cele mai bune şi mai potrivite alegeri dintr-un anumit loc şi timp, în funcţie de resursele psiho-somatice şi general personale pe care le deţine în acel moment. A nu se înţelege nimic din ceea ce ar semăna, în vreun fel, cu promiscuitatea. Atât doar că psihologul nu judecă pe nimeni din punct de vedere moral, al binelui şi al răului, şi, încă ceva, psihologul nu dă sfaturi.

O anumită direcţie umanistă asumată mai pregnant în anumite şcoli de psihologie are o încredere deplină în om şi în capacitatea lui de regenerare şi revenire atitudinal-comportamentală. Desigur că pentru teologi, de aici încolo se deschide o întreagă perspectivă de dezbatere în legătură cu interludiul post-pecatorial al existenţei actuale a omului aflat în siajul consecinţelor păcatului adamic, dar lucrul acesta îl vom discuta în unul din materialele următoare.

Aşadar, psihologul nu se erijează în instanţă morală şi nu judecă pe nimeni şi, în acelaşi timp, nici nu dă sfaturi. Ce face în schimb? În locul judecăţii păcatului pune acceptarea slăbiciunii care stă în spatele păcatului. Acest lucru nu înseamnă că psihologul este de acord cu tot felul de devieri moral-comportamentale, ci doar că pur şi simplu se întreabă şi cercetează non-invaziv ce se găseşte în spatele păcatului. O frică sau o dorinţă? Sau, în termeni maximieni, o durere sau o plăcere? De exemplu, un adolescent care se apucă de fumat, o poate face din dorinţa de apartenenţă la un anumit grup social (prieteni, colegi de şcoală, de echipă etc.) în care toată lumea fumează. Deci nu sfatul medical şi moral (deşi adevărat) are prioritate în analiza cazului, ci acea nevoie sau slăbiciune datorată dorinţei de apartenenţă la un anumit grup. Vulgar vorbind, în percepţia adolescentului în cauză, reală sau nu, a-l priva de ţigări echivalează cu a-l priva de societatea prietenilor. Şi, astfel, nevoia de apartenenţă la un grup se poate transforma în frica de a nu fi exclus din acel grup. Deci psihoterapeutul nu acceptă păcatul în sine, ci doar nevoia sau slăbiciunea din spatele lui.

Am dat acum doar un exemplu. Dar, în general, psihologia care se centrează pe adicţii, indiferent de natura lor, urmăreşte şi o astfel de abordare. Să revenim la exemplul nostru.

Aici suntem la esenţa existenţei umane, căci omul este o fiinţă comunională. Şi pentru această esenţă se luptă şi teologia şi psihologia, deşi cu instrumente diferite sau, poate, complementare. De aceea, „preotului i se cere să cunoască aceste slăbiciuni care stau la baza păcatelor cunoscute de oameni şi a celor necunoscute, odată cu aceste păcate" [Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 129]. Credinciosul nu poate cunoaşte întreaga încrengătură a păcatului şi motivaţia lui de profunzime. Aici intervine strategia întrebărilor pe care preotul le adresează, non-invaziv, penitentului, pentru a-l conştientiza cu privire la păcatul săvârşit şi la background-ul acestui păcat.

Reuven Feuerstein, un mare psiho-pedagog, spune că atunci când numeşti sau de-numeşti un lucru, de fapt, te înstăpâneşti cu conştiinţa asupra acelui lucru. „Prin mărturisire (de-numirea păcatului, s.n.), penitentul face primul act de ridicare deasupra păcatului, ajutat… şi de întrebările lui" (ale preotului, s.n.) [Dumitru Stăniloae, *op. cit.* p. 133]. Prin arta întrebărilor preotul face din partea nevăzută a ice-bergului o parte văzută, conştientizată de către penitent. Din mari necunoscute, păcatul şi slăbiciunea din spatele lui devin numite, cunoscute şi conştientizate de către penitentul care îşi poate asuma, abia acum, exigenţele procesului penitenţial.

„De n-ai fi ştiut, păcat nu ai avea…" [cf. In 15, 22]. În acest punct revenim asupra responsabilităţii asumate conştient, în cunoştinţă de cauză, de către penitent a păcatului. Deoarece, „nicio eroare de comportament nu este scuzabilă, atâta vreme cât omul este conştient de răul pe care îl face" [Dumitru Constantin-Dulcan, *Somnul raţiunii*, Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p. 125].

Oare ce o fi scris Domnul Hristos pe pământ atunci când „drepţii" s-au recunoscut păcătoşi, iar în femeia păcătoasă sau deşteptat potenţialităţile mântuirii [cf. In 8, 1-11]?

Pr. Dr. Ciprian BÂLBĂ

Preotul TRAIAN BÎRSAN (1945-2016)

Părintele Bîrsan Traian s-a născut la data de 11 decembrie 1945 în comuna Alţîna, judeţul Sibiu, din părinţii Nicolae şi Eufimia, agricultori, fiind primul copil al familiei.

După şcoala primară în comuna natală, încearcă o carieră militară înscriindu-se la Liceul Militar Breaza. După doar un an se reîntoarce la Sibiu, unde munceşte la Uzinele Independenţa concomitent cu frecventarea cursurilor Liceului Medie 3 „Domniţa Ileana". Face stagiul militar complet, după care încheie studiile liceale.

În anul 1966 se căsătoreşte cu tânăra Maria Boanta, din comuna Loamneş, şi au o singură fiică, Mioara.

Între anii 1970-1974 urmează cursurile Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu. În anul al treilea de studii, în 1973, este hirotonit diacon şi slujeşte cu

jumătate de normă la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, în paralel fiind şi administrator al cantinei studenţeşti.

La 28 decembrie 1975 este hirotonit preot în Catedrala din Blaj de către IPS Nicolae Mladin. La data de 21 martie 1976 este instalat ca preot paroh la Biserica „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel" din Sibiu, pentru Parohia Sibiu-Cibin II, unde slujeşte până la data de 1 noiembrie 2011, când se pensionează la limită de vârstă.

Pe parcursul anilor de slujire primeşte distincţiile de „iconom" şi „iconom-stavrofor" din partea IPS Sale Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului.

De la data pensionării slujeşte la Biserica cu hramurile „Bunavestire" şi „Învierea Domnului" din Sibiu.

După o scurtă şi grea suferinţă, la 22 martie 2016 trece la cele veşnice. Trupul neînsufleţit al părintelui a fost depus şi priveghiat la biserica unde a slujit în ultimii ani.

În ziua Praznicului Buneivestiri, după Sfânta Liturghie, un sobor de preoţi sub protia Preasfinţitului Ilarion Fagărăşanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a săvârşit slujba înmormântării părintelui în prezenţa a sute de credincioşi care l-au cunoscut şi care au dorit să-i fie alături.

Dintre cuvintele rostite la căpătâiul celui adormit amintim mesajele de condoleanţe şi binecuvântare din partea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ca şi coleg de generaţie la Institutul teologic din Sibiu, din partea Înaltpreasfinţitului Părinte Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului, din partea Preasfinţitului Episcop Visarion al Tulcii, fost Episcop-vicar la Sibiu. Au mai vorbit părintele Nicolae Oprean din Blaj, fost coleg şi prieten apropiat, şi părintele paroh Ioan-Eugen Buta, cel care l-a primit pe părintele Bîrsan după pensionare.

După rânduiala înmormântării preoţilor, cu trupul părintelui Bîrsan a fost înconjurată biserica, apoi a fost condus spre şi înmormântat în mormântul pe care şi l-a pregătit în timpul vieţii în cimitirul din Sibiu.

Acum, la ceas de vremelnică despărţire, rugăm pe Dumnezeu să aşeze sufletul părintelui Traian în lumina Preasfintei Treimi. Dumnezeu să-l odihnească.

Raportul dintre Biserică şi stat, în perspectivă misionară

Una dintre definiţiile „clasice" ale Bisericii este cea de „instituţie divino-umană". În pofida impreciziei şi limitelor acestei definiţii, ea are totuşi un merit: acela de a atrage atenţia că Biserica prezintă şi o componentă istorică, terestră. Este un aspect care trimite inevitabil la raportul Bisericii cu statul, iar întrebarea la care încercăm să găsim aici răspuns este: Care regim politic este compatibil cu misiunea Bisericii?

În Vechiul Testament, în epoca regilor, a existat o formă unică de organizare în istorie: teocraţia, guvernarea directă a lui Dumnezeu. Îndepărtarea treptată a oamenilor de El a dus la necesitatea găsirii unei forme de organizare strict umană, fapt care nu a fost lipsit de anumite ambiguităţi (vezi I Rg. 8, 7-9). Astfel, în documentul elaborat de sinodul episcopal jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse în anul 2000 – şi pe care îl urmăm îndeaproape –, se precizează: „Apariţia statului pământesc trebuie înţeleasă nu ca o realitate instituită de la început de Dumnezeu, ci ca acordarea dată oamenilor de către Dumnezeu a posibilităţii de a-şi orândui viaţa socială potrivit voinţei lor libere, aşa încât această orânduire (...) să ducă la evitarea unui păcat mai mare, opunându-i acestuia mijloacele puterii lumeşti" (Ică jr&Marani 2002:192). Totuşi voia divină trebuia să fie respectată şi în acest cadru (I Rg. 12, 13-15), în caz contrar cel ales putând fi „lepădat" de Dumnezeu (vezi exemplul regelui Saul, I Rg. 16, 1).

Întruparea schimbă ordinea: Fiul lui Dumnezeu coborât printre oameni este mai presus de orice stăpânire (Mt. 28, 18), dar ca om se supune autorităţii pământeşti (In. 19, 11). Mântuitorul Iisus Hristos cere expres acest lucru: „Daţi Cezarului ce este al Cezarului" (Mt. 12, 21), îndemn preluat şi de Sfinţii Apostoli Petru (vezi I Pt. 2, 13-16) şi Pavel (Rom. 13, 1-7). Este atitudinea pe care o regăsim şi la primii creştini, în pofida persecuţiilor pe care, de multe ori, le au de suportat din partea autorităţilor de stat.

După cum o atestă însăşi apariţia sa, statul poartă, în raport cu Biserica, o anumită ambivalenţă: Deşi creştinii sunt în lume, ei nu sunt din lume. Pe de o parte, istoria posedă un profund sens eshatologic; pe de altă parte, împlinirea acestui scop are loc aici şi acum, cât suntem încă pe pământ. În consecinţă, intersectarea realităţii Bisericii cu cea a statului este inevitabilă.

Din punct de vedere al activităţii misionare, perioada bizantină a întruchipat dezvoltarea maximă a Bisericii Ortodoxe. Termenii de „simfonie bizantină" (pozitiv) sau „cezaro-papism" (negativ) acoperă însă doar parţial adevăratul raport între autorităţile de stat şi cele bisericeşti în Bizanţ. Criza iconoclastă este cel mai sugestiv contra-exemplu împotriva unei armonii uniforme. La fel, în Rusia au existat devieri de la normele canonice, care au pus sub semnul îndoielii idealul simfoniei (vezi cazul lui Ivan cel Groaznic, confruntarea dintre ţarul Aleksei Mihailovici şi patr. Nikon sau imixtiunile ţarului Petru cel Mare în chestiunile bisericeşti).

Căderea Imperiului Bizantin sub turci, iar, în sec. XX, confruntarea cu regimurile comuniste atee, au cerut reformularea relaţiilor dintre Ortodoxie şi stat (una dintre cele mai provocative lucrări este cea a lui A. Papanikolaou). Dezbaterea este încă deschisă, suscitând uneori vii dezbateri, aşa cum a fost cazul unei posibile implicări a clericilor ortodocşi pe scena politică românească. (Împotriva, regăsim Can. 81 apostolic, iar pentru, a pledat mitr. Bartolomeu Anania). Desigur, realităţile socio-politice sunt diferite, ceea ce împiedică găsirea unei formule unice, universal-valabile: în unele ţări, Ortodoxia reprezintă confesiunea naţională (Grecia, România, Bulgaria), în altele, este religia majorităţii naţiunii (Rusia); în unele ţări ea este minoritară (SUA, Finlanda, Polonia ş.a.), în timp ce în alte ţări este declarată religie de stat (vezi de ex. Cipru).

Cu excepţia unor voci izolate, majoritatea teologilor ortodocşi pledează pentru o conlucrare, un parteneriat între Biserică şi stat. În acelaşi document amintit mai sus, regăsim câteva principii ale unei conclucrări rodnice, ce ar trebui să vizeze următoarele sfere de activitate: realizarea păcii la nivel internaţional şi promovarea înţelegerii între oameni şi popoare; păstrarea moralităţii în societate; educaţia şi formarea spirituală, culturală şi patriotică; caritatea şi promovarea comună a unor programe sociale; păstrarea, restaurarea şi dezvoltarea moştenirii istorice şi culturale; dialogul pentru elaborarea unor legi şi regulamente adecvate; grija pentru menţinerea legii; eforturile pentru combaterea profilactică a criminalităţii şi grija pentru persoanele ajunse în închisori; ştiinţa şi cercetarea; îngrijirea sănătăţii; cultura şi activitatea de creaţie; mediile de informare în masă, bisericeşti şi seculare; păstrarea mediului înconjurător; activitatea economică în folosul Bisericii, statului şi societăţii; sprijinirea instituţiei familiei, maternităţii şi copiilor; opoziţia faţă de activităţile structurilor pseudo-religioase care ameninţă individul şi societatea. (*Ibid.* p. 200)

În acelaşi timp însă, sunt amintite şi situaţiile în care Biserica ar trebui să refuze colaborarea cu statul, întrucât activităţile acestuia ar fi potrivnice valorilor evanghelice. Iată câteva cazuri: promovarea războaielor civile sau de agresiune externă; participarea nemijlocită la acţiuni de spionaj; în fine, participarea la elaborarea şi aplicarea oricăror legi ce atentează la principiile drepturilor omului sau chiar la viaţa acestora. (*Ibid.* p. 201)

Aşadar, între Biserică şi stat trebuie să existe nu opoziţie, ci conlucrare (calitatea lor fiind a unor parteneri). Chiar dacă sunt planuri pe care Biserica se cuvine să-şi păstreze independenţa faţă de stat, vocaţia misionară a Bisericii îi defineşte şi rolul activ în societate, pe diferite paliere. De altfel, nici Biserica nu este subordonată statului, tot aşa cum nici statul nu este subordonat Bisericii. Iarăşi, creştinii ortodocşi au datoria să fie loiali faţă de autoritatea de stat, atâta timp cât aceasta nu se opune principiilor morale ale Evangheliei. În caz contrar, mijloacele de opoziţie trebuie să fie tot în conformitate cu fiinţa şi menirea Bisericii (non-violente).

În loc de concluzie: În perioada sa de început, membrii Bisericii au făcut misiune chiar fără a beneficia de sprijin din partea statului. În perioada bizantină, misiunea – atât pe plan intern, cât şi extern – a fost rezultatul unei conlucrări între Biserică şi stat. (De altfel, pentru mulţi teologi ortodocşi, această perioadă istorică rămâne paradigmatică în realizarea unei misiuni fructuoase.) Principiul universal valabil este: oricare ar fi forma de guvernare în care îşi duc existenţa, creştinii ortodocşi au obligaţia de a face misiune, adică de a împlini scopul Bisericii pe acest pământ. Acolo unde beneficiază de sprijin din partea statului, ei se pot folosi de acesta, fără a face însă compromisuri de la poruncile evanghelice. În locurile unde atitudinea statală îi este ostilă (ca, de exemplu, în unele ţări din Orientul Mijlociu), Biserica Ortodoxă trebuie să denunţe opresiunea şi să facă tot posibilul pentru apărarea vieţii şi credinţei membrilor ei. Conlucrarea între Bisericile Ortodoxe surori, consecinţă directă a sobornicităţii, este cu atât mai necesară în acest caz!

Bibliografie (selectiv): Iuliana Conovici, *Ortodoxia în România postcomunistă. Reconstrucţia unei identităţi publice*, vol. I, Eikon, Cluj-Napoca, 2009; Idem, „Biserica Ortodoxă Română în postcomunism – între stat şi democraţie", în Camil Ungureanu (ed.), *Religia în democraţie. O dilemă a modernităţii*, Polirom, Iaşi, 2011, p. 379-399; Ioan I. Ică jr., Germano Marani (ed.), *Gândirea socială a Bisericii*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002; Lavinia Stan, Lucian Turcescu, *Religie şi politică în România postcomunistă*, Curtea Veche, Bucureşti, 2010; Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos, prototip al icoanei sale*, Deisis, Alba Iulia, 1994; Radu Carp, *Religie, politică & statul de drept. Secvenţele unei acomodări*, Humanitas, Bucureşti, 2013; Radu Preda, *Biserica în Stat – O invitaţie la dezbatere*, Scripta, Bucureşti, 1999; Aristotle Papanikolaou, *The Mystical as Political: Democracy and Non-Radical Orthodoxy*. University of Notre Dame Press, 2012.

Ciprian Iulian TOROCZKAI

DECALOGUL

Poziţia sa în cadrul legislaţiei mozaice, în iudaism şi în creştinism

(urmare din p. 6)

iudei din Evul Mediu au observat că exact 613 este şi numărul literelor conţinute în textul ebraic al celor zece porunci. Concluzia e evidentă: Decalogul apare ca un fel de sinteză, o chintesenţă a întregii Legi. Astfel s-a dezvoltat în iudaism literatura *Azharot*, în care fiecare literă a Decalogului e asociată unei legi din Tora sau fiecare din cele zece porunci e pusă în legătură cu un anumit grup de legi.

Potrivit textului biblic, cele zece porunci au fost scrise pe două table de piatră (Deut 4, 13; 5, 22; 9, 10). Tradiţia a împărţit în mod egal poruncile, câte cinci pe fiecare tablă. Cele două table ale Legii reprezintă un simbol al religiei mozaice. Ele apar, de pildă, ca element arhitectonic pe faţada sinagogilor. Evreii le poartă ca talismane la gât.

Deşi în Biserica creştină multe rânduieli ale legislaţiei mozaice au fost abrogate deja din timpul comunităţii creştine primare, Decalogul şi-a păstrat autoritatea normativă în viaţa creştinilor până în ziua de astăzi. Cele zece porunci sunt cuprinse în mai toate cărţile de rugăciune tipărite în Biserica Ortodoxă Română, la capitolul îndatoriri ale creştinilor. Ele fac parte, aşadar, din morala creştină, deşi provin din Vechiul Testament. Dar ele nu sunt suficiente pentru un creştin.

Valoarea Decalogului se regăseşte deplin doar în ansamblul moralei creştine, a vieţuirii „în Hristos", Care desăvârşeşte Legea. Astfel, Mântuitorul se referă în mai multe rânduri la poruncile din Decalog, îndeosebi la cele cuprinse în a doua tablă a Legii. În Predica de pe Munte, arată că atât împlinirea, cât şi încălcarea poruncilor pleacă din inima omului (Mt 5, 21-22; 27-28). Cel care doreşte să aibă viaţa veşnică trebuie să împlinească poruncile, îi spune El tânărului bogat (Mc 10, 17-21). Prin atitudinea Sa faţă de porunci, Iisus nu face decât să întărească autoritatea lor.

Sfântul Apostol Pavel afirmă că împlinirea poruncilor din Decalog e o dovadă, o concretizare a iubirii creştinului faţă de semeni: „Pentru că poruncile: Să nu săvârşeşti adulter; să nu ucizi; să nu furi; să nu mărturiseşti strâmb; să nu pofteşti ... şi orice altă poruncă ar mai fi se cuprind în acest cuvânt: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Rom 13, 9)

Literatura creştină din epoca apostolică şi patristică atestă importanţa Decalogului în Biserică. De la Fericitului Augustin provine împărţirea celor zece porunci în două grupe: primele patru se referă la iubirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, iar următoarele şase, la iubirea faţă de aproapele. Există informaţii timpurii (*Didahia, Epistola lui Barnaba*) care ne permit să concludem că cele zece porunci erau incluse în cateheza baptismală a Bisericii, fiind studiate şi aprofundate de cei care se pregăteau să primească Botezul. Asemenea Sfântului Apostol Pavel, care afirma că păgânii săvârşesc din fire poruncile Legii mozaice (Rom 2, 14), şi apologeţii creştini (Sf. Irineu, Sf. Iustin, Tertulian) au accentuat faptul că a doua parte a poruncilor din Decalog se regăsesc în principiile etice ale altor popoare, întrucât ţin de o morală naturală.

Nu e de mirare că poruncile celei de-a doua table (6-10) se regăsesc în legislaţiile statelor moderne, căci pretutindeni furtul, deposedarea abuzivă şi violentă, omuciderea sau mărturia mincinoasă constituie fapte condamnate de lege. Pe aceste porunci se fundamentează drepturile omului în societatea actuală. Ele reprezintă moştenirea culturală a iudeo-creştinismului într-o lume secularizată. Ele constituie fundamentul oricărei etici sociale pentru că sunt un alfabet al umanizării omului. „Blestem asupra omului care va zice: «nu mai sunt valabile»!" (Thomas Mann)

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

1 martie – a participat la Şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, în cadrul căreia a avut loc întâlnirea de lucru cu protopopii din judeţul Sibiu.

2 martie – a participat la Şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, în cadrul căreia a avut loc întâlnirea de lucru cu protopopii din judeţul Braşov.

3 martie – a slujit Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană.

4 martie – a slujit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Naşterea Domnului" din Sibiu.

6 martie – a săvârşit Sf. Liturghie şi a împărtăşit cuvânt de folos duhovnicesc în Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Lisa, jud. Braşov. A oficiat Taina Sf. Botez pentru prunca Anastasia Ioana Ramba.

8 martie – a săvârşit Sf. Liturghie în capela Spitalului Militar din Sibiu.

13 martie – a săvârşit Sf. Liturghie în biserica Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus şi a împărtăşit credincioşilor un bogat cuvânt de învăţătură.

16 martie – a săvârşit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite la Mănăstirea Brâncoveanu.

18 martie – a săvârşit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite la Mănăstirea Brâncoveanu.

19 martie – a săvârşit Sf. Liturghie în Biserica cu hramul „Sf. Mc. Teodor Tiron" din Sâmbăta de Sus, împărtăşind credincioşilor un cuvânt de binecuvântare.

20 martie – a slujit Sf. Liturghie şi a rostit un cuvânt de folos în Biserica „Naşterea Domnului" din Sibiu. Seara a săvârşit împreună cu un numeros sobor de preoţi taina Sf. Maslu în Biserica cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul" din Făgăraş-Galaţi, împărtăşind credincioşilor un cuvânt de binecuvântare.

21 martie – a participat în Braşov, la Biserica „Adormirea Maicii Domnului", la primirea raclei care adăposteşte Brâul Maicii Domnului, adus spre închinare credincioşilor din Arhiepiscopia Sibiului de către o delegaţie de la Mănăstirea Kato Xenia din Mitropolia de Volos, Grecia. A oficiat un Tedeum de mulţumire şi a împărtăşit pelerinilor prezenţi un frumos cuvânt de învăţătură.

23 martie – a slujit Sf. Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite la Mănăstirea Şinca Nouă.

24 martie – împreună cu IPS Părinte Laurenţiu, a participat la primirea Brâului Maicii Domnului în Catedrala Mitropolitană din Sibiu. A săvârşit slujba Litiei în Catedrala Mitropolitană, în prezenţa a numeroşi pelerini veniţi să se închine la racla care adăposteşte Brâul Maicii Domnului.

25 martie – a slujit, împreună cu IPS Părinte Laurenţiu, Sf. Liturghie în Catedrala Mitropolitană. A oficiat slujba de înmormântare a preotului Traian Bârsan, rostind cuvânt de mângâiere şi binecuvântare familiei îndoliate şi credincioşilor. A slujit Taina Sf. Maslu în Biserica cu hramul „Sf. Treime" din Făgăraş.

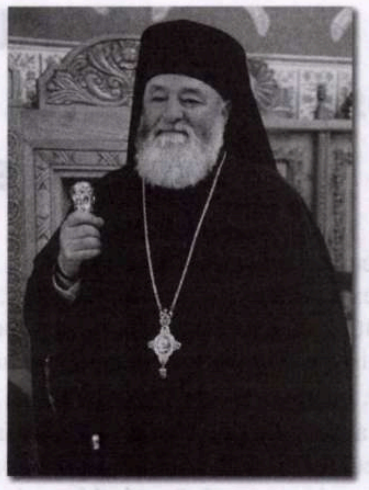

27 martie – a săvârşit Sf. Liturghie şi a rostit cuvânt de binecuvântare în biserica Mănăstirii Orlat. A slujit Taina Sf. Maslu în Biserica cu hramul „Sf. Nicolae" din Cincşor.

28 martie – a fost prezent la Conferinţa cu tema „Maica Domnului, modelul vieţii creştine", susţinută de PS Macarie Drăgoi în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" din cadrul Facultăţii de Teologie „Sf. Andrei Şaguna" din Sibiu.

29 martie – a participat la Şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Arhid. CHIRIL SOCACIU

CIMITIRUL VESEL DIN SĂPÂNŢA
sau locul unde moartea şi-a pierdut sămânţa (I)

Ţara voievozilor, a zimbrilor, a bourilor, a porţilor şi bisericilor de lemn, a gacilor si a pălăriilor mici de paie, a caselor de lemn acoperite cu draniţe, a cântecelor cu noduri, s-a îmbogăţit în ultimele decenii cu un nou obiectiv turistic: Cimitirul Vesel de la Săpânţa, care se situează în top zece al celor mai vizitate necropole din lume.

Sit cultural protejat de către UNESCO, Cimitirul Vesel a fost declarat cel mai important cimitir din Europa şi al doilea din lume, după cel egiptean din Valea Regilor (alte cimitire celebre din lume fiind localizate în Bolivia, Statele Unite, China, Irak, Filipine, Argentina, Anglia şi Irlanda).

Creatorul Cimitirului vesel, meşterul Stan Ioan Pătraş s-a născut în anul 1908, în comuna Săpânţa, judeţul Maramureş, într-o familie de ţărani care se ocupau cu prelucrarea lemnului. Atras de mic de sculptură, începe să sculpteze cruci din stejar incă de la vârsta de 14 ani. Pe lângă cruci confecţiona şi alte obiecte cu la fel de multă sensibilitate artistică: scaune, cuiere, colţare, dulapuri, blidare, lingurare, troiţe şi porţi.

În anul 1935, îndemnat de către preotul Grigore Riţiu, care preda limba română şi limba latină, Stan Ioan Pătraş măreşte considerabil trunchiul crucilor pentru a avea suficient loc de încrustrare a epitafului. Tot în acest an va scrie şi primul epitaf.

După ce sculptează în cimitirul satului [Numele de „Cimitir Vesel" nu îi aparţine meşterului Ioan Stan-Pătraş, ci se datorează unui turist francez, care, vizitând Cimitirul în anii comunismului, a exclamat: „Acesta e un cimitir vesel!" De atunci, această denumire a fost preluată de toată lumea, ajungând în cele din urmă să devină oficială.] peste 700 de cruci (în medie 10 cruci pe an), simţind că se apropie momentul trecerii la cele veşnice (1977), desemnează pe doi dintre mulţii săi ucenici să-i scrie pe cruce următorul epitaf:

„De cu tânăr copilaş/Io am fost Stan Ion Pătraş,/Să mă ascultaţi oameni buni/Ce voi spune nu-s minciuni. / Câte zile am trăit/Rău la nime n-am dorit,/Dar bine cât am putut/Orişicine mi-a cerut./Vai săracă lumea mea/Că greu am trăit în ea/De la paisprezece ani/Trebuia să câştig bani/La lucru greu de pădure/Cu ţapin şi cu săcure./Tatan război a plecat/Înapoi n-o înturnat./Trei copii noi am rămas/În lume cu greu năcaz./Vrut aş fi să mai trăiesc/ Şi planul să mi-l plinesc./Din şaizeci şi nouă ţări/M-au vizitat până ieri./Din conducători de stat/Foarte mulţi m-au vizitat/Şi de acum când or veni/Pe mine nu m-or găsi./Şi le doresc la toţi bine/Care au fost pe la mine/Că viaţa o lăsai/La 69 de ai. /Crucea mea când s-a lucrat/ Care eu mi-am comandat/Doi elevi ce-au învăţat/Mi-au făcut lucru pe plac:/Turda Toader, Stan Vasile/Dumnezeu Sfântu să-i ţie."

Meşterul Ioan Stan Pătraş a avut peste 50 de ucenici. Turda Toader si Stan Vasile, care, la recomandarea lui, i-au sculptat propria cruce, aparţin unui cult neoprotestant. Din acest motiv, continuatorul legal al tradiţiei stanpătraşene este un alt ucenic, pe nume Dumitru Pop, care face şi seviciul de curator al Casei memoriale „Ion Stan Pătraş".

Sculptate în lemn de stejar, crucile sunt ornate cu basoreliefuri pictate în culori vii („albastrul de Săpânţa)", baza fiind rezervată portretului celui decedat şi epitafului. Portretul surprinde cel mai adesea ocupaţia/pasiunea/hobby-ul/viciul defunctului, iar poemul-epitaf este o descriere în versuri a vieţii acestuia. Interesant este faptul că epitaful, în ciuda pudorii funebre prezente în colectivităţile rurale, conţine elemente umoristice, comice, chiar frivole.

Dacă ceilalţi meşteri sculptori şi dulgheri maramureşeni, în casele şi porţile pe care le ridică, fac lemnul să cânte horea istoriei şi a bucuriei fiinţei de a trăi, Stan Ioan Pătraş face lemnul crucilor să intoneze imnul vesel-amar al morţii.

Fiecare epitaf este o confesiune, un monolog din adâncurile morţii, un testament prin care defunctul îşi legitimează, ca fostă fiinţă pământeană, dreptul de a da o povaţă celor ce încă sunt deasupra gliei, şi care, în goana lor după fericiri iluzorii, îşi uită condiţia de muritor.

Meşterul Stan Ioan Pătraş este un scriitor subtil, un artist natural, un narator talentat care scrie cu dalta, sintetizând în câteva rânduri isprăvile de-o viaţă ale fiinţei umane. În fapt, creatorul Cimitirului Vesel este, la scară folclorică, un artist complex, care se mişcă într-un triplu registru creator: sculptural, pictural şi scriptural (poetic), mânuind cu aceeaşi măiestrie dalta, pensula si condeiul. Opera sa este un act pluridisciplinar, un tot sinergic, perihoretic, în care se disting si în acelaşi timp se întrepătrund într-un joc realist naiv cele trei elemente care dau amprenta artistică, conţinutul estetic unic al crucilor care alcătuiesc Cimitirul Vesel: geometria sculpturală (forma), culoarea şi logosul poetic.

Cromatica crucilor din Cimitirul Vesel are de asemenea o extraordinară valoare simbolică. Meşterul Ioan Stan Pătraş foloseşte cinci culori pe care le identifică cu vârstele biologice şi mai ales spirituale ale omului din nord.

Lector Dr. Vasile CHIRA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

ACADEMIA ROMÂNĂ
a fost sărbătorită la 150 de ani de existenţă prin apariţii editoriale de excepţie

Cu ocazia sărbătoririi la Bucureşti a 150 de ani de existenţă ai Academiei Române, înaltul for ştiinţific al României a prezentat lucrarea Academicianului Dan Berindei, *Istoria Academiei Române (1866-2016)*. Lucrarea se află la cea de-a doua ediţie, după cea apărută acum 10 ani, şi vine să dea mărturie lunga existenţă a celui mai înalt for ştiinţific naţional, care se confundă cu naţiunea română, având în vedere că istoria ei s-a dezvoltat în cadrul celei a României moderne şi contemporane. Astfel, după cum arată şi autorul, în procesul de devenire al Academiei Române se reflectă *cel al ţării înseşi, cu biruinţele şi momentele de înălţare, dar şi cu încercările, suferinţele şi căderile.* Sub cupola ştiinţifică a Academiei Române s-au succedat în timp cărturarii şi marii creatori ai naţiunii, au fost rostite cuvântări care au marcat istoria, au fost prezenţi mulţi învăţaţi ai vremurilor, precum şi conducători civili ai lumii.

Constituirea Academiei Române este rezultatul unei evoluţii socio-culturale ce a fost reprezentată de un întreg proces evolutiv, care a stat la baza întemeierii unei societăţi academice a românilor. Astfel, încă de la începutul secolului al XIX-lea, se vor constitui unele Societăţi ştiinţifice în diverse centre culturale ale spaţiului românesc, fiecare cu câte un domeniu pe care îl reprezenta. Aceste societăţi care se formează în decursul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, nu vor reuşi pe deplin să unifice toate provinciile româneşti din punct de vedere cultural, deşi în cadrul lor s-au manifestat evidente tendinţe de contact şi de strânse legături. Pe de altă parte, trebuie să menţionăm că existenţa acestor societăţi a fost de cele mai multe ori una efemeră, ceea ce dovedeşte că lucrurile nu erau propice întemeierii unei societăţi pe baze trainice. Totul se va schimba odată cu anul 1859, după care se va trece la forme de organizare mai complexe şi mai desăvârşite în ceea ce priveşte societăţile de cultură.

Lucrarea academicianului Dan Berindei continuă cu începuturile propriu-zise ale Academiei Române, prin tatonările de la începutul domniei lui Cuza, marcate de organizarea unor societăţi sau grupări ştiinţifico-culturale care prevestesc organizarea mai complexă a viitoarei Academii. Aici trebuie să menţionăm înfiinţarea în Transilvania a ASTREI, socotită ca o întreprindere politică prin cultură, care a fost prezidată de către Sfântul Ierarh Andrei Şaguna. Această societate culturală a românilor din Imperiul Habsburgic nu va fi singura, ea fiind urmată de Societatea pentru cultură şi literatură română din Bucovina, între toate existând legături foarte strânse. Fascinantul început al Societăţii Academice Române este prezentat pe larg de către autorul volumului istoric la finalul capitolului II, pentru ca începând cu capitolul al III-lea să fie prezentat efectiv începutul, prin constituirea Societăţii Literare Române la 1866, precum şi prima sesiune a Societăţii Academice Române din 1867. Trebuie să remarcăm implicarea statului la cel mai înalt nivel prin recunoaşterea acordată constituirii acestui for ştiinţific al României, care va fi proto-instituţia ce a premers Academiei Române de azi. Numărul membrilor era stabilit prin lege la 21 de persoane din toate provinciile locuite de români, atât din interiorul României cât şi din afara hotarelor sale. Decretul Locotenenţei domneşti prin care era întemeiată şi recunoscută această societate culturală a fost primit cu mult entuziasm, mai ales aici în Transilvania, unde se vorbea ca despre o faptă rară, care face onoare eternă celor care au decis în această privinţă. Prima sesiune este amânată din cauza izbucnirii unei epidemii de holeră, care face ca în cursul anului 1866 întrunirea să nu poată avea loc şi, astfel, să fie amânată până în 1867, când, din motive legate de evoluţia evenimentelor de pe scena politică europeană şi din Imperiul Habsburgic, această sesiune este convocată. Primirea primilor membri este una fastuoasă, Guvernul implicându-se în organizare, *totul desfăşurându-se cu o pompă măreaţă şi în mijlocul unei afluenţe imense şi entuziastice.*

Stringenţa apariţiei acestei societăţi reiese pe lângă entuziasmul general, şi din temele pe care le discută membrii acesteia încă de la prima sesiune, toate acestea fiind prezentate magistral de către autorul acestei istorii. Încă din 1867 se structurează secţiile pe care va lucra această societate academică, prima dintre ele fiind cea istorică, pe lângă cea filologică, ce reprezenta punctul de plecare al societăţii.

Primii membri de onoare sunt aleşi la finele secolului al XIX-lea, lor adăugându-li-se şi primii membri corespondenţi, calităţi păstrate până în zilele noastre. După prezentarea generoasă a începuturilor Academiei Române, autorul continuă cu o prezentare a epocilor de secol XX şi a felului în care evoluţia de pe scena politică a marcat şi istoria înaltului for ştiinţific românesc.

Întreaga prezentare se încheie cu o perspectivă echilibrată asupra a ceea ce a însemnat integrarea României în Uniunea Europeană, care coincide cu încă un deceniu de existenţă a Academiei Române. Recomandăm, aşadar, spre lectură această lucrare şi sperăm să dovedim statornicie şi de acum înainte în ceea ce înseamnă valorile promovate şi apărate de către Academie.

Ca o încununare a evenimentului de la 4 aprilie prin care Academia Română a fost sărbătorită la cei 150 de ani ai săi, Doamna Dorina Rusu, membru corespondent al Academiei Române, a pregătit două volume masive ale Dicţionarului membrilor Academiei Române, de la înfiinţarea sa şi până în actualitate. Cele două volume, care împreună numără aproape 2000 de pagini, prezintă bio-bibliografiile tuturor celor care într-un secol şi jumătate au ilustrat magistral cel mai înalt for de consacrare ştiinţifică al României şi păstrătoarea unei îndelungate tradiţii spirituale a poporului român. Răsfoind paginile masivelor volume şi observând personalităţile pe care le regăsim aici, ne dăm seama într-adevăr că Academia română este promotoare a marilor valori culturale ale naţiunii Române, templu şi areopag al ştiinţelor , personificare a însuşi sufletului poporului român, impunându-se drept cea mai reprezentativă instituţie a culturii române.

Mitropolitul Laurenţiu

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 163 • nr. 17-18

1 mai 2016

«Hristos, Paştile noastre cele de taină: izvor de putere şi de curăţie»

Pastorală la Învierea Domnului – 2016

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

«Mântuitorul meu, Jertfa cea vie şi nejertfită, ca un Dumnezeu pe Tine Însuţi de voie aducându-Te Tatălui, ai sculat pe Adam cu tot neamul, înviind din mormânt» (Stihira din Canonul Învierii)

Cu adevărat, sfântă şi plină de bucurie este această noapte de mântuire, în care toţi suntem purtători de lumină şi alergăm la mormântul tainic al Mântuitorului Hristos, care este *Sfânta Biserică,* pentru a ne împărtăşi de Lumina cea veşnică a Sfintei Învieri. Suntem copleşiţi acum de o cerească stare de fericire, pe care o mărturisim prin salutul creştin: *„Hristos a înviat!”,* şi cu care ne întâmpinăm unii pe alţii, vestind marea bucurie care a cuprins lumea. Prin răspunsul: *„Adevărat a înviat!”,* emoţia sfântă a acestei bucurii devine o adevărată *mărturisire de credinţă*. Mărturisim astfel, sincer, că prin credinţă trăim în adâncul sufletelor noastre această nouă şi minunată realitate a vieţii veşnice, pe care a adus-o în lume Învierea Mântuitorului Hristos.

Astăzi, *„prăznuim omorârea morţii, sfărâmarea iadului şi începătura altei vieţi, veşnice”* [*Canonul Învierii, Cântarea a VII-a*, „Penticostar”, Bucureşti, 2012, p. 20], şi ne luminăm inimile împărtăşind bucuria cea mare, că omul n-a fost făcut să sfârşească în mormânt, că moartea nu mai are stăpânire, că viaţa noastră nu este o scurgere ireversibilă spre moarte, ci este o cale către Înviere, către Împărăţia lui Dumnezeu. Astăzi, am cunoscut că omul a fost făcut să trăiască în veci, iar din stricăciunea morţii, în care a căzut prin păcat, l-a ridicat Cel fără de păcat, Mântuitorul Hristos, prin Învierea Sa. Astăzi, lăsând în urmă toate grijile, preocupările zilnice, încercările şi necazurile acestei vieţi, simţim că viaţa cerească trăieşte în noi, ne umplem sufletele de mângâiere şi nădejde, înţelegând că, prin Jertfa Crucii şi Învierea Domnului Hristos, am fost reprimiţi ca fii în dragostea Tatălui Ceresc.

Bucuria Sfintelor Paşti este pentru noi *o realitate* mereu nouă, unică şi copleşitoare. Viaţa noastră se umple de lumină. Existenţa noastră pământească îşi găseşte

(continuare în p. 2)

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2016

Iubiţi fii duhovniceşti,

Hristos a înviat!

„Iată, a venit la noi praznicul cel dorit şi mântuitor, Ziua Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, temeiul păcii, pricina împăcării, nimicirea morţii, înfrângerea diavolului.” Cu aceste cuvinte întâmpina Sfântul Ioan Gură de Aur această mare sărbătoare care revarsă bucurie şi luminează cu speranţă nezdruncinată sufletele noastre. De aceea, se cuvine să ne veselim astăzi şi, dimpreună cu Sfântul Apostol Petru, să exclamăm: *„Binecuvântat să fie Dumnezeu Care, după marea Sa milă, prin Învierea din morţi a lui Iisus Hristos, ne-a născut din nou, spre nădejde vie, spre moştenire nestricăcioasă, neîntinată şi neveştejită”* (I Pt. 1, 3-4).

Învierea lui Hristos este cel mai mare eveniment al tuturor timpurilor, este un izvor de lumină pentru toţi, drept pentru care cântăm: *„Acum toate s-au umplut de lumină: şi cerul, şi pământul şi cele dedesubt”*. Fără Înviere n-ar fi existat nici credinţa creştină, nici Evanghelia, nici sfinţii, nici Biserica, nici civilizaţia creştină, care a creat valori nemuritoare pentru umanitate. Datorită credinţei în Înviere, noi putem fi mereu plini de lumină şi fermitate, *„totdeauna sporind în lucrul Domnului”* (I Cor. 15, 58).

Dreptmăritori creştini,

Înainte de slujba nocturnă a Învierii, biserica se scufundă treptat în întuneric, simbolizând întunericul mormântului, al disperării, nonsensului şi răului. Acesta este parte a întunericului atât dinăuntrul nostru, cât şi din jurul nostru. În timp ce noi toţi suntem ameninţaţi de acest întuneric, slăvita veste a Învierii ne arată că în întuneric există lumină. În Evanghelia de Paşti, citim: *„Întru El* (n.n., întru Hristos) *era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor; şi lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o”* (In. 1, 4-5). Venind în lume, Hristos a înfruntat puterea păcatului şi a morţii, câştigând biruinţă. De aceea, Paştile înseamnă pentru noi *„Ziua luminii şi a vieţii, a nemuririi şi a tot binele”*, precum afirmă Eusebiu de Cezareea.

Când bate miezul nopţii, este aprinsă, în Sfântul Altar, lumânarea pascală care Îl reprezintă pe Iisus Hristos, Lumina lumii. Uşile împărăteşti se deschid brusc, închipuind deschiderea mormântului lui Hristos. Preotul apare ţinând lumina ce Îl simbolizează pe Hristos Cel înviat, şi zice: „Veniţi de luaţi lumină!” Credincioşii îşi aprind lumânările din lumânarea pascală, transmiţând lumina celor din jurul lor până când întreaga biserică este inundată de noua Lu-

(continuare în p. 1)

† SOFRONIE,
Episcop al
Oradiei

SCRISOARE PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI

Preacuvioşi şi Preacucernici părinţi, cuvioase maici şi iubiţi credincioşi şi credincioase,

În lumina Învierii Mântuitorului suntem din nou împreună, în mare zi de Praznic, mărturisind înaintea întregii lumi credinţa noastră puternică în minunea învierii Domnului, început şi chezăşie a propriei noastre învieri. Deşi mulţi ani au trecut, cu toate că vremurile nu sunt nici acum prielnice, în pofida valurilor de tăgăduire, de neîncredere sau chiar ostile, bucuria din sufletele noastre este mereu vie, înnoită, întărită cu negrăită putere de Sus, ba chiar contagioasă înspre cei ce se încumetă să se apropie de noi, creştinii, luând parte, fie şi de departe, la Sărbătoarea biruinţei vieţii asupra morţii, luminii asupra întunericului, prin Învierea din morţi a Domnului nostru Iisus Hristos.

Profeţii falşi ai duhului antihristic, vestitorii încrâncenaţi ai aşa-zisei morţi a lui Dumnezeu, solii mincinoşi ai structurilor oculte de tot felul s-au ostenit în zadar, de prea multă vreme, încercând să convingă pe cât mai mulţi că noi nu am avea dreptate. Le-au venit şi le stau şi acum în ajutor ideologii înşelătoare, mecanisme sofisticate şi extrem de costisitoare şi, vai, îndeosebi oştiri întunecate de mercenari şi năimiţi din toate neamurile şi din toate păturile sociale, având un singur scop: sufocarea speranţei din inimile oamenilor. Numai că armiile triste ale deznădejdii nu au înţeles nimic din bunătatea lui Dumnezeu, Dumnezeul cel Viu şi Nemuritor, pentru că nu pot să se apropie de Mielul lui Dumnezeu, Care ridică asupra Sa păcatele lumii, şi, astfel, rămân uimiţi când văd că, după atâtea atacuri şi asedii, atentate şi prigoniri, calomnii şi îndemnuri la ură, bucuria noastră, a creştinilor, rămâne neîntinată.

Atâta energie consumată în zadar pentru a distruge o putere ce nu poate fi distrusă, pentru a ucide o credinţă imposibil de ucis, pentru a nimici entuziasmul cu neputinţă de învins, ba chiar molipsitor, toate, puterea,

(continuare în p. 3)

«Hristos, Paștile noastre cele de taină: izvor de putere și de curăție»

(urmare din p. 1)

sensul în căutarea şi dobândirea pentru totdeauna a acestei bucurii, pe care acum doar în parte o primim. Însetăm mereu după această bucurie şi de aceea, acum, îndemnați de cântările Bisericii, venim cu făcliile sufletelor noastre aprinse, ca să primim în potirul inimilor noastre *„băutură nouă, nu din piatră stearpă făcută cu minuni, ci din izvorul nestricăciunii, cel izvorât din mormântul lui Hristos..."* [*Ibidem* (*Canonul Învierii, Cântarea a II-a*), p. 16]. Venim, înnoiți prin *Taina Spovedaniei*, înveşmântați în haina de lumină a credinței şi a smereniei, să ne adăpăm sufletele din tăria şi dulceața acestui *„rod al viței celei noi a dumnezeieştii veselii"* [*Ibidem* (*Canonul Învierii, Cântarea a VIII-a*), p. 21], şi, în această tainică fericire, simțim că aparținem cu totul unei alte lumi, şi anume Împărăției lui Hristos, spre care El ne-a *trecut,* prin Patimile şi Învierea Sa.

Bucuria acestei *treceri*, a acestui *Paşte* minunat este bucurie veşnică şi dumnezeiască. De aceea, nimeni nu trebuie să fie trist în această noapte de mântuire. Mântuitorul Hristos ne-a trecut pe noi la un nou mod de viață, ne-a trecut într-o *împărăție a iubirii şi a iertării*, într-o împărăție în care toți suntem chemați, ca frați împreună cu El, să stăm la masă, la Cina Împărăției, şi să gustăm din Mielul cel veşnic jertfit. De aceea, ne îndeamnă **Sfântul Ioan Gură de Aur:** *„Nimeni să nu se plângă de lipsă, că s-a arătat Împărăția cea de obşte. Nimeni să nu se tânguiască pentru păcate, că din mormânt iertare a răsărit. Nimeni să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului"* [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de învățătură,* „Penticostar", p. 25].

Iubiți credincioşi,

Bucuria pe care o simțim în noaptea de Paşti ne descoperă tainic, în adâncul inimii, că viața noastră deplină şi adevărată nu este cea pe care o trăim în lumea aceasta, ci viața cea adevărată este în *Împărăția Preasfintei Treimi*, în plinătatea iubirii dumnezeieşti. Trecerea spre această viață adevărată nu o putem face decât ***în Hristos*** şi ***prin Hristos cel Înviat***. Sinaxarul Utreniei Învierii vorbeşte despre aceste *treceri* minunate pe care Dumnezeu le-a făcut în decursul istoriei mântuirii: *„Această zi o numim **Paşti**, care înseamnă, în limba evreiască, **trecere.** Pentru că aceasta este ziua în care a adus Dumnezeu la început lumea din neființă. Întru această zi, scoțând pe poporul lui Israel din mâinile lui Faraon, l-a trecut prin Marea Roşie. Tot în această zi S-a pogorât din cer şi S-a sălăşluit în pântecele Fecioarei. Şi acum din pântece scoțând toată firea omenească a înălțat-o la ceruri şi a adus-o la cinstea cea dintâi, a nestricăciunii"* [„Penticostar", p. 19].

Învierea este, astfel, ultima ***„trecere"***, o trecere desăvârşită a creației de la moarte la viață, de la stricăciune la nestricăciune, adevărata noastră mutare de pe pământ la cer. De aceea, cu mare bucurie cântăm toți astăzi: *„Ziua Învierii, popoare, să ne luminăm! Paştile Domnului, Paştile! Că din moarte la viață şi de pe pământ la cer, Hristos-Dumnezeu **ne-a trecut** pe noi, cei ce cântăm cântare de biruință"* [*Ibidem* (*Canonul Învierii, Cântarea a I-a*), p. 16].

Taina *trecerii* noastre se împlineşte, mai întâi, în *Persoana Fiului Întrupat*, Care Se face pe Sine Însuşi *„Paştele"* nostru, în sensul că trecerea firii noastre de la robia păcatului, a diavolului şi a morții la fericirea vieții veşnice, în Împărăția iubirii Sale, s-a petrecut mai întâi în Persoana Sa divino-umană, pentru ca, mai apoi, împărtăşindu-ne şi noi de Trupul Său îndumnezeit, să primim arvuna vieții celei veşnice.

Mântuitorul Hristos este „*Trecerea*" noastră desăvârşită, pentru că, în El, firea umană s-a predat, pentru prima dată, în smerenie şi ascultare desăvârşită Tatălui Ceresc, în Jertfa de pe Cruce. *„Nu sângele în sine a putut spăla păcatele noastre, ci ceea ce a trăit Hristos vărsându-Şi sângele pentru noi* – spune Sfântul Chiril al Alexandriei –, *aceasta a pricinuit marea milă a Tatălui şi revărsarea iubirii Lui peste noi"* [Sfântul Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr* („Părinți şi scriitori bisericeşti", 38), București, 1991, nota 338, p. 309].

Doar printr-o jertfă a deplinei ascultări am putut ajunge din nou în comuniunea de viață şi iubire cu Dumnezeu. Doar aşa am redobândit cunoaşterea cea adevărată, sensibilitatea şi delicatețea sufletească pentru a simți din nou dragostea Părintelui Ceresc. Păcatul născut din iubirea pătimaşă de sine, din egoism şi neascultare, a adus stricăciunea, înstrăinarea, întunecarea firii noastre, o îndepărtare de dragostea jertfelnică a lui Dumnezeu şi înclinația noastră spre cele pământeşti. Dar, Mântuitorul a primit să moară pe Cruce pentru a arăta lumii întregi sinceritatea dăruirii Sale Tatălui, pentru păcatele omenirii: *„Lui Hristos* – spune Părintele Dumitru Stăniloae – *I se cuvenea să facă şi această probă deplină a sincerității şi să accepte forma desăvârşită a jertfei. Şi împrejurările I-au impus să facă această probă"* [Pr. Dumitru Stăniloae, *Legătura dintre Euharistie şi iubirea creştină*, „Studii Teologice", 1-2, 1965, p. 11].

Iubiți fii sufleteşti,

Hristos cel Înviat este Viața noastră! În iubirea Sa jertfelnică pentru noi, oamenii, arătată în chip deplin pe Sfânta Cruce, stă puterea Învierii, puterea noii Sale vieți, pe care o revarsă asupra noastră, prin *Sfintele Taine ale Bisericii*. Prin rănile Lui, noi toți ne-am vindecat şi am primit adevărata viață şi ne-am strămutat în Împărăția iubirii Fiului lui Dumnezeu. Această ***trecere*** a noastră, pe care Biserica o numeşte **Paşti**, suntem chemați să o trăim cu bucuria copiilor nevinovați, bucurie exprimată în cântarea pascală printr-o înşiruire de epitete, care se doreşte a fi parcă fără sfârşit, arătând astfel neputința de a cuprinde cu mintea, cu buzele şi cu inima *taina cea mare* a trecerii noastre spre lumea învierii şi a vieții veşnice: *„Paştile cele sfințite astăzi nouă s-au arătat. Paştile cele noi şi sfinte, Paştile cele de taină, Paştile cele preacinstite, Paştile Hristos-Izbăvitorul; Paştile cele fără prihană, Paştile cele mari, Paştile credincioşilor, Paştile care au deschis nouă uşile raiului, Paştile cele ce sfințesc pe toți credincioşii"* [*Stihira I a Paştilor,* „Penticostar", p. 23].

Aceasta este *Bucuria* Praznicului de acum! Este Praznicul iubirii jertfelnice, al păcii sufleteşti, al comuniunii şi al iertării. Iar ospățul minunat al acestei bucurii netrecătoare este *Sfânta Liturghie*, Taina Împărăției şi a părtăşiei noastre la Învierea lui Hristos. Acum şi aici, împărtăşindu-ne cu Preacuratele Taine, Trupul Domnului Hristos pătrunde în ființa noastră, în viața noastră, şi ne umple de puterea negrăită a dragostei Sale jertfelnice. Primind Sfânta Euharistie, ne împărtăşim din dragostea Lui, ne eliberăm de egoismul nostru păcătos şi ne deschidem inimile spre Dumnezeu şi spre semenii noştri, pentru ca, prin noi, iubirea sfințitoare a lui Dumnezeu să se reverse peste lumea în care trăim.

Iubiți credincioşi,

În cuvinte nu vom putea niciodată exprima *mulțumirea* pe care suntem datori să o aducem lui Dumnezeu. Cu faptele vieții noastre însă vom putea să răspundem iubirii negrăite a Mântuitorului Hristos. Să credem cu adevărat că, oricât de greu ne este în lume, oricât de multe necazuri am avea, în noi *este vie şi lucrează puterea vieții şi a Învierii lui Hristos*.

Mântuitorul, Cel Care a primit de bunăvoie suferința pătimirilor Sale, astăzi învie şi dă un sens mântuitor oricărei suferințe de pe fața pământului, aducând mângâiere şi nădejde pentru tot omul cuprins de necazuri şi încercări.

Hristos cel Înviat, Care a îndurat ostilitatea şi răutatea conaționalilor Săi, povara unei condamnări nedrepte şi ruşinea unei morți umilitoare, Care S-a rugat pentru cei care-L răstigneau, ne dăruieşte astăzi, prin Învierea Sa, harul şi puterea de a ne *iubi semenii*, chiar şi pe cei ce ne urăsc pe noi, de a răspunde cu *bunătate*, *blândețe* şi *iertare* la răutățile de tot felul, pe care mulți le arată față de Biserica noastră cu atâta înverşunare.

Cu adevărat, Hristos a înviat pentru noi toți, şi pentru cei ce ne fac bine, şi pentru cei ce ne fac rău; şi pentru cei ce ne iubesc, şi pentru cei ce ne urăsc pe noi!

Astăzi, când suntem părtaşi la bucuria atâtor daruri dumnezeieşti, să nu-i uităm pe cei suferinzi ai noştri, pe cei bolnavi din spitale sau de la casele lor, pe cei singuri, pe copiii orfani sau părăsiți, pe cei aflați în lipsuri materiale sau în atâtea alte suferințe. Tuturor acestora, lumina Învierii să le fie sprijin şi întărire, vindecare şi mântuire.

Lumina lui Hristos, care luminează tuturor, să lumineze şi să vindece inimile noastre împietrite de necredință, indiferență, de robia propriilor patimi trupeşti, de egoism, de mândrie, de vrajbă sau ambiții deşarte.

Astăzi, să punem un început nou vieții noastre vremelnice. Să redeschidem Domnului Înviat inimile şi viața noastră, ca să primim în suflete lumina Învierii ca pe un *neprețuit dar ceresc*. Să-L slăvim pentru toate darurile pe care ni le aduce mereu şi, astfel, să devenim *fii* şi *mărturisitori ai Învierii Lui* în această lume, care, înstrăinată de Dumnezeu, s-a îmbolnăvit de deznădejde, de violență, de răutate şi de ură.

Iubiții mei fii sufleteşti,

Aceasta este noaptea şi ziua Învierii Domnului – ziua veşnică pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm şi să ne veselim în ea.

Hristos Cel Înviat este cu noi toți! Pentru aceasta, vă adresăm tuturor îndemnul *Sfântului Apostol Pavel,* care să ne însoțească mereu:

„Privegheați! Stați tari în credință!
Îmbărbătați-vă! Întăriți-vă!
Toate ale voastre în dragoste să se facă!" (*1 Co* 16, 13)

Hristos a înviat!
Sărbători Fericite! Întru mulți şi fericiți ani!

SCRISOARE PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI

(urmare din p. 1)

credința și entuziasmul, aparținând celor ce cred și Îl mărturisesc pe Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, pe Mielul și Păstorul Iisus Hristos, ca Domnul și Mântuitorul. De unde nepriceperea forțelor întunecate și risipa de mijloace și metode pentru defăimarea creștinismului și a civilizației Crucii și Învierii? Din incapacitatea de a înțelege că bucuria creștină nu este din lumea aceasta, nu vine de la noi, depășește limitele minții omenești și totuși se manifestă în lume, sălășluiește în noi și se exprimă prin felul nostru creștinesc de a fi.

Preaiubiții mei,

Încercările prin care trecem nu sunt o noutate în creștinism. Mântuitorul Însuși, vorbind despre prigonirile viitoare și despre ajutorul de Sus, prin Duhul Sfânt Mângâietorul, în cuvântarea de despărțire de ucenicii Săi, la Cina cea de Taină, a spus: *„În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea”* (Ioan 16, 33). Biruința Sa este învierea din morți, pe care o serbăm cu multă și mare bucurie, o bucurie care ne vine de Sus, de la Duhul Sfânt, Care ne întărește, ne exaltă, ne entuziasmează, ne transmite tainic certitudinea biruinței vieții asupra morții, prin Învierea din morți a Mielului înjunghiat pentru păcatele lumii, pentru transgresiunile umanității, pentru căderile oamenilor, Domnul nostru Iisus Hristos, Păstorul și Mielul de jertfă.

De altfel, El Însuși neînțeles, ofensat, batjocorit, umilit, urât, judecat și, în cele din urmă, condamnat la moarte, ca tristă răsplată pentru tot binele făcut orbilor, șchiopilor, leproșilor, păcătoșilor, bolnavilor incurabili, morților. În locul recunoștinței, ura, în locul binecuvântării, blestemul, în locul mulțumirii, umilința extremă, batjocura și moartea prin spânzurare pe lemn, într-un exercițiu al defăimării greu de înțeles, într-o pornire blasfemiatoare și infamă, amnezică și răutăcioasă, imposibil de urmărit prin logica simplă omenească. Și, totuși, El S-a dat pe Sine Însuși de bunăvoie, ca un miel nevinovat jertfit pentru păcatele noastre, El, Cel imaculat, Cel fără de păcat. Și dacă Domnul nostru, pentru toate greșelile și neputințele oamenilor, a fost dat morții, fără de păcat fiind, atunci noi, cei mulți și păcătoși pentru care a murit Hristos pe Cruce, și mai ales noi, cei numiți cu numele Său, oare nu înțelegem că și nouă, la fel ca și înaintașilor noștri în credință, ne sunt adresate cuvintele hristice: *„Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine mai înainte decât pe voi M-a urât”* (Ioan 15, 18)?

Dar toate suferințele și umilințele îndurate de sărmanii creștini în toate timpurile și în toate locurile, din partea tuturor potrivnicilor din lumea aceasta trecătoare, cu împărați și domni care azi strălucesc și mâine sunt cenușă, nu se compară cu făgăduința lui Dumnezeu făcută credincioșilor Săi care vor răbda până la sfârșit, rezistând eroic tuturor năpastelor și loviturilor dinspre cei ce încă nu s-au arătat, dar vor veni, cei *„zece împărați care încă n-au luat împărăția, dar care vor lua stăpânire de împărați, un ceas, împreună cu fiara. Aceștia au un singur cuget, și puterea și stăpânirea lor o dau fiarei. Ei vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este Domnul domnilor și Împăratul împăraților, și vor birui și cei împreună cu El – chemați și aleși credincioși”* (Apocalipsa 17, 12-14). Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, înomenit, Domnul nostru Iisus Hristos, ne învață ce să facem în împrejurările de orice fel care se abat asupră-ne, nu de puține ori întristându-ne, de aceea, la El, la *„Iisus Hristos, Martorul cel credincios, Cel întâi-născut din morți și Domnul împăraților pământului”*, *„Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre prin sângele Său”* (Apocalipsa 1, 5), să alergăm în căutarea răspunsului: *„Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții”* (Apocalipsa 2, 10).

Frați creștini,

Chiar dacă nu sunt ușoare vremurile pe care le trăim, timpurile pe care le străbatem, Mireasa Mielului, Biserica cea Sfântă a lui Hristos Iisus, Domnul și Mântuitorul, atât de împresurată acum, rămâne în lume ca făclia ce luminează pe vârful muntelui, ca farul călăuzitor al celor de pe mare, departe, ca steaua de dimineață a tuturor celor rătăciți. În Trupul tainic al Miresei Mielului suntem cuprinși și noi, cei botezați în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Suferințele fraților noștri din Orientul Apropiat și Mijlociu sunt și suferințele noastre; durerile fraților noștri marginalizați, umiliți, excluși, în societățile puternic secularizate și așa-zis umaniste, sunt și durerile noastre. Atunci când copiilor le este oprită predarea învățăturii de credință, suntem și noi răstigniți, când fraților și surorilor noastre le este interzis portul cruciuliței baptismale la gât sau angajarea pentru că aparțin credinței în Hristos, suntem și noi umiliți. Ori de câte ori moare un creștin cu moarte martirică, sub loviturile barbarilor călăi, suntem și noi martirizați. Pentru că suntem ai lui Hristos, și El suferă, rabdă și Se răstignește

în suferința, durerea, umilința și moartea oricărui discipol al Său. Dar, mai presus de toate, aduce cu Sine lumina Învierii, lumina speranței.

De aceea, dragii mei, orice înfrângere a noastră, prin puterea lui Hristos Invincibilul, se transformă în biruință. *„Fericiți cei ce plângeți acum, că veți râde”* (Luca 6, 21). De unde ne vine încrederea aceasta, de unde puterea de a spera, când totul se năruie împrejur și spaimele ne cuprind? Din lumina Celui ce a înviat din morți, din lumina Învierii lui Hristos Mântuitorul. Lumina cerească ce vine în fiecare an, la slujba Învierii în Biserica Sfântului Mormânt și a Sfintei Învieri din Cetatea Sfântă a Ierusalimului, la Paștile ortodox, lumina dumnezeiască și nematerială ce aprinde luminile pe mormântul gol al Mântuitorului și mulțimea fără număr a făcliilor purtate de pelerinii din toate neamurile drept-credincioase, lumina ce ne încredințează că Dumnezeu ne poartă de grijă, ne iubește, ne mângâie, ne iartă și umple de căldură, de mângâiere duhovnicească, de lumină lină, de balsam, inimile noastre credincioase. Lumina mormântului gol, martor al Morții și Învierii lui Hristos Iisus Domnul, lumina giulgiului de îngropare, martor al Morții și Învierii lui Hristos Mântuitorul, lumina cinstitului lemn al Sfintei Cruci, împărțit de Sfânta Elena și împrăștiat apoi pe fața întregului pământ, lumina bucățelelor din cuiele în care a fost pironit preacurat Trupul Domnului Hristos, toate luminile ce ne întăresc, lumina cea mare a Dătătorului de lumină, Care S-a arătat și lumea a luminat, o luminează și o va lumina în vecii vecilor, este lumina speranței noastre.

Și dacă avem nădejde, dacă ne putem bucura, dacă ne lăsăm luminați de Cel ce a biruit moartea, este pentru că, da, noi credem. Credem cu tărie și mărturisim, sfidând prigoanele și interdicțiile, gata să pierdem tot, dar nu și sufletul, credem și ne încăpățânăm să rezistăm, la fel ca și cei dinaintea noastră, cu seninătate, cu demnitate, plini de speranță, luminați de credință, încălziți de dragostea Celui ce a murit pentru noi, El, Cel fără de păcat, ca să ne scoată pe noi, cei mulți și păcătoși, din păcatele noastre. Și, fără a judeca pe cineva, înțelegând totuși ce se întâmplă, cu bucurie mare, îi îmbrățișăm pe toți și pe toate, le zicem frați și celor ce ne urăsc, îi binecuvântăm și pe cei ce ne ocărăsc, le zâmbim și celor ce ne fac să plângem, pentru că și pentru ei a murit Hristos Domnul, iar noi credem cu tărie, că și prin răbdarea și smerenia noastră, puterea lui Dumnezeu îi va întoarce la El și pe cei ce acum Îi întorc spatele, măcar pe unii, pe cei mai simțitori sufletește, care nu au renunțat cu totul la viața cea veșnică, o caută, se mai întreabă, mai speră. Pentru noi, însă, acestea sunt, oricât ar părea de bizar pentru cel ce nu poate să creadă, încă, certitudini. Certitudinea învierii lui Hristos, Întâi-născutul din morți, Înaintemergătorul nostru în toate. Speranța ce se naște din certitudinea învierii Domnului nu poate fi ucisă. Ea este un rod binecuvântat al Învierii. Restul se înțelege de la sine, iar alte cuvinte sunt de prisos.

Pentru aceasta, scumpi inimii mele părinți și maici, frați și surori, fii și fiice, să ne bucurăm, împreună să prăznuim și duhovnicește să ne veselim că lumină mare a răsărit lumii prin învierea Mântuitorului. Să transmitem cu scumpătate tezaurul acesta copiilor noștri, tuturor celor ce vin după noi și să nu lăsăm nimic sub soare să ne strice sărbătoarea, lumina, bucuria curată și sfântă și să vestim, cu toții laolaltă, lumii întregi, și celor ce cred și celor ce (încă) nu vor să creadă că: ***Hristos a înviat!***

ÎNVIEREA DOMNULUI – ÎNVIEREA NOASTRĂ

† ANDREI,
Episcop al Episcopiei Covasnei şi Harghitei

Hristos a Înviat!

Cu multă bucurie în suflet, Vă trimit acum, la împlinirea unui an de la instalarea ca părinte duhovnicesc al Covasnei şi Harghitei, cuvântul pastoral prilejuit de Sărbătoarea Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.

Prăznuim sărbătoarea luminii şi a bucuriei. La miezul nopţii în Sfânta noapte a Învierii, ne bucurăm la chemarea preotului: „Veniţi de luaţi lumină!", şi cu lumânarea aprinsă în mâini, ieşim afară din Sfântul locaş şi săltăm împreună cu natura înconjurătoare pentru Învierea Domnului din morţi.

Este noapte, însă noi, prin rugăciune şi cântare vestim ziua Luminii lui Hristos. Dumnezeu Preasfântul a dat posibilitatea omenirii care era în întunericul păcatelor prin iubirea Sa de oameni.

Sfântul Ioan Evanghelistul ne spune aşa în pericopa evanghelică citită la Slujba Învierii puţin mai devreme: *„Şi lumina luminează în întuneric, şi întunericul nu a cuprins-o"* (Ioan 1, 5) [Biblia sau Sfânta Scriptură, EIBMBOR, 2008]. Mântuitorul Iisus Hristos ne spune tuturor: *„Eu Lumină am venit în lume, ca tot omul ce crede în mine să nu rămână în întuneric"* (Ioan 12, 46).

Scoaterea noastră din întuneric la lumină este un prilej de bucurie duhovnicească, bucurie pe care Sfinţii Apostoli n-au înţeles-o atunci când au aflat că vor rămâne fără Învăţătorul lor. Înainte de a merge către patima Sa cea mântuitoare, Domnul nostru Iisus Hristos le-a zis: *„Aşadar, voi sunteţi trişti acum, dar Eu iarăşi vă voi vedea şi inima voastră se va bucura şi bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi"* (Ioan 16, 22).

Proorocii Vechiului Testament au prevestit această zi aducătoare de bucurie duhovnicească: *„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa"* (Psalmul 117, 24).

Mântuitorul înviat din morţi, arătându-Se mironosiţelor la mormânt, le-a spus: *„Bucuraţi-vă!"* (Matei 28, 8)

Iubiţii mei fii duhovniceşti,

Suntem aici în Casa Tatălui să prăznuim cu bucurie sfântă acest praznic al luminii şi al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, dar şi luminarea noastră.

Sfântul Apostol Pavel spune: *„Dacă Hristos n-a înviat, atunci zadarnică este propovăduirea noastră, zadarnică este şi credinţa voastră"* (I Corinteni 15, 14). Meditând la aceste cuvinte scrise de Sfântul Apostol Pavel Corintenilor, Sfântul Ioan Gură de Aur ne arată că „Dacă Hristos nu s-a sculat, atunci nici nu a murit; iar dacă nu a murit, nici păcatul nu l-a dezlegat – căci moartea Lui a fost dezlegarea de păcate. *Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii"* (Ioan 1, 29). Dar cum îl ridică? Prin moarte. Pentru aceea l-a şi numit miel, ca cel ce urma să fie omorât. Dar dacă nu a înviat, apoi nu a fost omorât şi nici păcatul nu s-a dezlegat, iar dacă nu s-a dezlegat, atunci este în fiinţă încă, şi dacă fiinţează, apoi atunci în zadar am propovăduit, dar dacă în zadar am propovăduit, atunci şi în zadar aţi crezut că v-aţi izbăvit de păcat" [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, Omilia XXXIX,* traducere de Arhim. Teodosie Atanasiu, Ediţie revizuită de Constantin Făgeţeanu, Ed. Sophia, Ed. Cartea Ortodoxă, Bucureşti, 2005, p. 420].

Învierea Mântuitorului este bucurie pentru noi toţi, credincioşi şi mai puţin credincioşi, fiindcă la sfârşitul veacurilor va avea loc cu certitudine învierea noastră a tuturor. În Simbolul Credinţei, mărturisim: *„Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie!"*

Sfântul Isaac Sirul ne spune că singurul mare păcat nu este altul decât acela de a fi insensibili şi nepăsători faţă de Hristos cel Înviat din morţi.

Pentru folosul nostru duhovnicesc, se cuvine să medităm mai mult la învierea morţilor, eveniment ce va avea loc la a doua venire a Domnului şi la Sfârşitul lumii.

Prin înviere se înţelege revenirea la viaţă a unei fiinţe care a mai existat odată. Prin urmare: Învierea morţilor înseamnă revenirea la viaţă a tuturor oamenilor care au trăit pe pământ şi au decedat înainte de venirea Domnului.

Această a doua venire a Domnului va avea loc la sfârşitul lumii, când prin Atotputernicia lui Dumnezeu, sufletele omeneşti din lumea de Dincolo se vor uni din

nou cu trupurile cu care au trăit şi în această unire vor trăi apoi în veşnicie. [Chiţescu N., Todoran I., Petruţă I., *Teologie Dogmatică şi Simbolică*, vol. II, EIBMBOR, 1958, p. 978]

Prin Înviere se înţelege refacerea trupurilor din elementele din care au fost compuse şi unirea cu sufletele proprii. Trupurile înviate vor fi asemănate cu cele dinainte de moarte, însă nu vor avea defecte corporale.

Proorocii Vechiului Testament aduc lămuriri referitoare la învierea generală. Acest lucru reiese din convorbirea dintre Marta, sora lui Lazăr cel mort de patru zile, şi Mântuitorul Iisus Hristos. Când Iisus îi face promisiunea că Lazăr va învia, Marta îi răspunde: *„Ştiu că va învia, la Înviere, în ziua cea de apoi"* (Ioan 11, 24). Prin urmare, este bine să reţinem că *„a înviat Hristos şi cu El a înviat întreaga lume. El a înviat sfărâmând legăturile morţii"* [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Înviere III, în volumul Predici la sărbători împărăteşti şi cuvântări de laudă la Sfinţi*, trad. şi note de Pr. Prof. D. Fecioru, EIBMBOR, Bucureşti, 2006, p. 143].

Învierea din morţi va avea loc la glasul Arhanghelului va fi posibilă, aşa cum la învierea din morţi a Mântuitorului Iisus Hristos a avut loc un alt eveniment neaşteptat, şi anume învierea unui număr destul de mare dintre cei adormiţi. Evenimentul a fost descris de Sfântul Evanghelist Marcu astfel: *„Mormintele s-au deschis şi multe trupuri ale sfinţilor adormiţi au înviat, şi ieşind din morminte după învierea Lui, au intrat în Sfânta Cetate şi s-au arătat multora"* (Matei 27, 52-53).

După învierea din morţi, trupurile noastre vor fi asemenea cu trupul lui Hristos cel Înviat, vor fi nestricăcioase, preamărite, puternice, spirituale şi nemuritoare.

Iubiţi fraţi şi surori întru Hristos Domnul,

Sărbătoarea Învierii Domnului, ca praznic al luminii şi Învierii, ne aduce înaintea ochilor minţii noastre atât evenimentul istoric petrecut acum două mii de ani, precum şi certitudinea învierii morţilor, adică învierea noastră a tuturor.

Se cuvine să ne facem părtaşi în fiecare clipă a vieţii noastre la lumina şi bucuria Învierii pe care am dobândit-o atunci.

Fiecare zi de duminică este o zi a învierii, o zi a certitudinii învierii noastre. Când auzim clopotul Bisericii în duminici şi sărbători, să urmăm pe Sfântul Apostol Petru care alergând mai degrabă a aflat mormântul gol, *izvorul învierii noastre*.

Să nu fim oameni ai îndoielii, ai nesiguranţei vieţii, ai neliniştii pântecelui, ci să fim liberi şi neînfricaţi de moartea trupească.

Domnul Iisus Hristos i-a spus femeii samaritence că apa pe care i-o va da El celui care va bea se va face în el izvor de apă curgătoare spre viaţă veşnică.

Această apă este Sfânta Liturghie şi cuvântul Său în duminici şi sărbători. Să nu fim însetaţi de răul pe care îl vedem în lumea învrăjbită, ci iubitori de pacea pe care o găsim în Biserică în comunitatea Sfinţilor.

Aş îndrăzni să vă spun că această noapte de Înviere se regăseşte în fiecare duminică de peste an. Bucuria este aceeaşi, rodul jertfei la fel. Podoabă aleasă este mulţimea credincioşilor în această noapte sfântă a Învierii lui Hristos. Biserica este împodobită ca un veşmânt strălucitor de lumina nemuririi.

Ea este mireasa lui Hristos, ce se doreşte a fi pururi înveşmântată în acest chip.

Noaptea aceasta este tuturor izvor de nestricăciune, prilej de bucurie şi pace, însă trebuie să privim viaţa noastră întotdeauna în lumina celor întâmplate cu noi acum.

Deşi este noapte, noi cântăm: *„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul şi să ne veselim întru ea"* (Psalmul 117, 24). Pentru noi a făcut Dumnezeu această zi; este ziua care încetăţeneşte veşnicia, pentru că a făcut Dumnezeu sufletele noastre pentru Cer. Iar noi, trăitori în această lume secularizată, avem menirea să statornicim prin viaţa noastră acest adevăr.

Cel ce face dreptate să slujească adevărului cu firească nevinovăţie, tinerii să deprindă folosul cunoaşterii lui Dumnezeu prin citirea Sfintei Scripturi, iar cei în vârstă să se facă folositori pe măsura înţelepciunii date lor de Dumnezeu. Este necesar ca fiecare dintre noi, tânăr sau vârstnic, să fugim de răutate şi de viclenie, să căutăm să facem fapte bune, fiindcă altfel nu e cu putinţă a ne împărtăşi de aceasta, chiar dacă am urca până la Tronul Împărătesc. De aceea Sfântul Apostol Pavel zicea: *„Iar roada duhului este dragostea, bucuria, pacea"* (Galateni 5, 22).

Aducând înaintea inimii fiecăruia aceste gânduri şi îndemnuri părinteşti, rog pe *„Dumnezeul păcii, Cel ce L-a sculat din morţi pe Domnul nostru Iisus Hristos, Marele Păstor al oilor, prin sângele unui testament veşnic să vă înzestreze cu tot ceea ce este bun spre a-I face voia lucrând întru noi ceea ce e bineplăcut înaintea Lui, prin Iisus Hristos , Căruia i se cuvine slava în vecii vecilor!"* (Evrei 13, 20-21).

De aici, din Reşedinţa Episcopală, luând lumină din lumina ce străluceşte în candela Catedralei Episcopale din Municipiul Miercurea Ciuc, vă doresc tuturor sănătate, har şi pace, vestindu-vă:

HRISTOS A ÎNVIAT !

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2016

***„Precum Egiptul este un dar al Nilului – după spusele lui Herodot –, la fel putem afirma, fără să greşim: Europa este un dar făcut lumii de creştinism."* (Horia Roman-Patapievici)**

† GURIE,
Episcop al
Devei şi
Hunedoarei

Iubiţi credincioşi,

Mare bucurie revarsă în sufletele noastre Praznicul Învierii Domnului. Ridicarea din morţi a Mântuitorului a avut repercusiuni mondiale, schimbând faţa pământului şi orientând în altă direcţie întreaga istorie a omenirii. Dar în ce direcţie, oare? În direcţia vieţii de dincolo, a lumii eterne, a existenţei fericite în Împărăţia lui Dumnezeu. Cu toţii mărturisim în Crez: *„...aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin"*. **Învierea Mântuitorului ne invită să trăim viaţa de aici pătrunsă de harurile Învierii, de realitatea vieţii de dincolo, să valorizăm existenţa pământească pe coordonatele vieţii cereşti şi veşnice; Învierea Domnului transformă viaţa pământească într-o posibilitate de pregustare a vieţii veşnice, într-o deprindere cu veşnicia!** Prin Învierea Sa, Mântuitorul ne-a arătat că **viaţa noastră continuă după moarte, într-o formă superioară, la un alt nivel al realităţii,** iar pentru a fi acolo fericiţi, trebuie, de pe acum, să ne şlefuim fiinţa interioară, să ne disciplinăm sufletul, să eliminăm răul din viaţa noastră, să ne înnoim lăuntric: în limbaj creştin, să fim buni, să iubim, să iertăm. *„Să zicem «fraţilor» şi celor ce ne urăsc pe noi"* – precum ne îndeamnă cântarea pascală.

Dar oare, referitor la semenii noştri, Învierea Mântuitorului nu activează în noi nişte responsabilităţi? Ba da! În măsura în care ne înduhovnicim, ne sfinţim viaţa, ajungem la o întâlnire reală cu Dumnezeu, Îi simţim prezenţa în fiecare clipă în viaţa noastră, Îl simţim viu cu întreaga noastră fiinţă şi, în aceeaşi măsură, simţim puternic datoria de a le vesti şi semenilor noştri adevărul suprem că viaţa continuă şi după moarte, că **întoarcerea la Dumnezeu este cea mai inteligentă decizie a unei vieţi de om,** că energia lui Dumnezeu este iubirea şi că doar această energie ne poate face fericiţi! Creştinul cu adevărat convertit revarsă permanent în jurul lui iubire şi pace. *„Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă, nu precum dă lumea v-o dau Eu..."* (Ioan 14, 27) – spunea Mântuitorul.

Iubiţi fraţi şi surori,

Aceste adevăruri profunde, pe care le proclamă Învierea Mântuitorului şi care au jalonat istoria Bisericii şi a lumii în ultimii 2000 de ani, au devenit, din păcate, necunoscute pentru societatea europeană postmodernă sau ignorate. În Europa de astăzi se trăieşte ca şi când Dumnezeu nici nu există şi **marea masă a elitelor politice şi academice din Europa se ruşinează să mai afirme convingeri creştine.** Mai grav, există chiar o formă de prigonire subtilă a cetăţenilor europeni care sunt credincioşi practicanţi, întrucât acestora le este refuzat accesul la funcţiile publice de conducere.

Când spunem aceasta, facem trimitere la un caz macroscopic din trecutul relativ recent: candidatura unui creştin practicant, Rocco Buttiglione, la funcţia de comisar european, a fost refuzată, negându-i-se acestuia dreptul de a face distincţie între spaţiul privat şi spaţiul public. Tuturor cetăţenilor li se acceptă această distincţie, respectiv, dacă ei respectă legislaţia în vigoare, **au dreptul să gândească diferit faţă de prevederile legii, dar au datoria să respecte legea**. Pentru că la insistenţele obositoare ale comisiei el a fost sincer şi a spus că, deşi crede că nu trebuie să existe nicio discriminare a persoanelor homosexuale, totuşi simte, în inima lui, că acest comportament nu este bun, pentru aceasta candidatura lui a fost respinsă. *„Şi veţi fi prigoniţi!..."* (Matei 5, 10) – a fost profeţia Mântuitorului.

Deci, Europa, deşi creştină în origini, a ajuns anticreştină în rezultat! – constatăm şi noi, parafrazându-l pe Konrad Reiser. De ce s-a ajuns la această situaţie? Pentru că **nu am trăit suficient de adânc şi de convingător credinţa**, pentru că nu am respectat cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *„Prisosinţa voastră să împlinească lipsa acelora, pentru ca şi prisosinţa lor să împlinească lipsa voastră, spre a fi potrivire"* (II Corinteni 8, 14).

Dreptmăritori creştini,

Care ar trebui să fie atitudinea noastră în faţa unei astfel de situaţii? Ce ar trebui să facem? Înainte de toate să ne rugăm! Să ne rugăm Bunului Dumnezeu ca lumea în care trăim să nu mai fie sesizată de elitele europene drept o lume fără Creator, drept o lume fără prezenţa tainică a lui Dumnezeu şi a Proniei Sale! Trebuie să ne rugăm ca **liderii politici europeni să înceteze să mai refuze lumii noastre transcendenţa dumnezeiască!** Să înceapă să accepte drept plauzibilă posibilitatea existenţei unei alte lumi, aflate în prelungirea acesteia. Iar aceasta, pentru că, dacă privim lucrurile cu maximă rigoare, **lumea nu îşi are scopul în ea însăşi**: ne naştem, creştem, ne înmulţim, îmbătrânim şi murim. Şi tot aşa, de mii de ani. Dacă nu urmează nimic dincolo de moarte, care este sensul? Răspunsul corect este cel dat de creştinism: **sensul lumii acesteia nu este în ea, ci dincolo de ea!** De aceea, Mântuitorul i-a spus atât de tranşant lui Pilat: *„Împărăţia mea nu este din lumea aceasta"* (Ioan 18, 33).

Iubiţi fii întru Hristos,

Climatul de secularism dominant în Europa îi irită foarte mult pe exponenţii altor religii care trăiesc printre noi. Să ne amintim că, recent, un astfel de climat de secularism radical a dat naştere unor manifestări explicit profanatoare. La o renumită revistă de satiră din Paris au fost publicate imagini blasfemiatoare avându-l drept subiect pe Mahomed, întemeietorul islamului. Secularismul radical din Europa a făcut să nu mai existe nimic sacru în spaţiul nostru, nimic care să nu poată fi atins de ironie sau chiar de batjocură, totul făcându-se în numele „libertăţii de exprimare". Dar lucrul acesta a declanşat un val de atentate sinucigaşe, orchestrate de exponenţii religiei islamice, care consideră că, pentru parodierea sacrului, pedeapsa este moartea.

S-a inaugurat astfel o nouă epocă în Europa, aceea a unei angoase generalizate, cauzate de perspectiva unor alte atacuri teroriste islamice. Ce este de făcut? Trebuie să redescoperim decenţa, să reactivăm, în fiinţa noastră, evlavia. Să fim respectuoşi la adresa personalităţilor sfinte din alte religii, pentru a respecta sensibilităţile altora şi pentru a putea pretinde o atitudine reciprocă. Atunci nu îi vom mai irita gratuit, iar civilizaţia noastră nu va mai apărea în ochii lor drept una „fără Dumnezeu", păgână, coruptă, degradată, blasfemiatoare. Spune Sfântul Apostol Pavel că *„Dumnezeu a trimis pe Fiul Său în lume, ca să dobândim înfierea"* (Galateni 4, 5), nu rătăcirea, ca să dobândim fiorul sacrului, nu duhul batjocoririi şi al ironizării.

Iubiţi fii sufleteşti,

Dar de ce oare vin musulmanii în Europa? Ce îi atrage la noi? Ei, bine, aceştia sunt fascinaţi de performanţele tehnologice ale lumii noastre, dar detestă cultura (şi religia) care a generat aceste performanţe. Un mare adevăr se cuvine acum să-l proclamăm, pentru că elitele europene l-au uitat: **dezvoltarea economică (aflată azi în expansiune mondială) a apărut, în Occident, „prin înrâurirea creştinismului".**

Cum adică? Oamenii de ştiinţă nu au făcut altceva decât să transfere în plan laic o învăţătură coagulată la o mare adunare bisericească, cunoscută drept Sinodul I Ecumenic. Ce adevăr au proclamat atunci, în anul 325, oamenii Bisericii? Graţie Revelaţiei, ei au ajuns la concluzia că ceea **ce este contradictoriu şi pare imposibil la un anumit etaj existenţial este perfect posibil şi deloc contradictoriu la un etaj existenţial superior,** adică la un alt nivel al realităţii.

La un prim nivel de gândire, pare imposibil ca Iisus Hristos să fie şi om şi Dumnezeu, în acelaşi timp; la un etaj superior de gândire, acceptând Revelaţia, descoperi că nu este doar posibil, ci şi plin de consecinţe acest fapt. În planul fizicii mecanice, materia este materie, energia este energie, iar una nu poate fi alta simultan! Dar, dacă urcăm totul la un alt nivel al realităţii, la cel al fizicii cuantice, descoperim că, de fapt, se poate: lumina este, simultan, şi undă şi corpuscul, şi materie şi energie! Iată, deci, că adevărul teologic, transferat în lumea ştiinţelor, s-a revelat a fi o sursă uluitoare de posibilităţi concrete, care a dus la dezvoltarea tehnologică de astăzi, dezvoltare care a schimbat faţa pământului. Aşa că noi, oamenii, am ajuns şi pe Lună, am ajuns să folosim ceea ce nu vedem, respectiv undele electromagnetice şi sistemele de comunicare wireless (fără fir), prin care dirijăm de la distanţă realitatea. Am descoperit şi am folosit energia atomică. Iată că, graţie ştiinţei, am ajuns să fim „dumnezei" mai înainte de a merita să fim oameni. Totul este ca, acum, să nu folosim contra noastră ceea ce am descoperit. *„Că Fiul Omului nu a venit să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască"* (Luca 9, 51). El vrea ca oamenii *„viaţă să aibă, şi să o aibă din belşug"* (Ioan 10, 10).

Iubiţii mei,

Am urmat acest periplu împreună pentru a ne convinge de **valoarea colosală a creştinismului în construcţia Europei** şi a întregii civilizaţii euro-atlantice. E anormal ca astăzi să ne ruşinăm de creştinismul care a născut civilizaţia materială uluitoare în care trăim. Şi, dacă vom continua să o facem, vom fi extrem de vulnerabili în faţa celor care nu se ruşinează cu religia lor, ci, dimpotrivă, o supra-evaluează, deşi aceasta nu a fost – de-a lungul istoriei – un generator de dragoste între oameni, precum a fost creştinismul. Spunea Sfântul Vasile cel Mare atât de frumos că Ortodoxia *„linişteşte sufletul, potoleşte tulburarea gândurilor, înmoaie mânia, înfrânează poftele păcătoase, leagă prietenii, uneşte pe cei de departe, împacă pe cei învrăjbiţi, aduce cel mai mare bun: dragostea"* (*Omilii la Psalmi*, PSB – vol. XVII, Bucureşti, 1986, p. 184).

Rostul oricărei religii este să reverse dragoste între oameni, iar dacă nu o face, se demonstrează a fi o religie falsă, distrugătoare şi asasină, iar nu una coborâtă din cer, de la Dumnezeul iubirii. Rostul nostru, al Ortodoxiei răsăritene, este să confirmăm, graţie experienţei noastre mistice, adevărata şi cea mai adâncă identitate a lui Dumnezeu: aceea de iubire fără de sfârşit, care vrea pe pământ o civilizaţie a dragostei, iar din fiecare ţară vrea o patrie de fraţi. Acest mare adevăr, *„ieri şi azi şi în veac, este acelaşi!"* (Evrei 13, 8).

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Acum, când *„prăznuim omorârea morţii, sfărâmarea iadului şi începutul altei vieţi, veşnice, să săltăm, lăudând pe Pricinuitorul, Cel Unul binecuvântat, Dumnezeul părinţilor noştri şi preaslăvit"* (Slujba Învierii), să ne consolidăm convingerea că **avem ceva extrem de valoros de oferit lumii noastre şi Europei întregi:** certitudinea că Dumnezeu este iubire, adevărul că religia creştină este descoperită din Cer, de Sus, şi este o invitaţie spre a privi la lumea viitoare. Astfel, nu vom nesocoti constatarea proorocului David: *„De n-ar fi fost Legea Ta gândirea mea, atunci aş fi pierit întru necazul meu"* (Psalmul 118, 92).

Doar astfel vom reuşi să îi fascinăm şi pe exponenţii celorlalte religii şi doar atunci nu ne vom mai teme de ele, ci vom şti să le domolim, să le exorcizăm de agresivitate şi ne vom garanta un trai paşnic şi prosper pe acest pământ, iar în lumea de dincolo, fericirea fără de hotar!

„Hristos a înviat!"

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI – 2016

(urmare din p. 1)

mină a Învierii. Ieşind din biserică şi aşezându-ne afară, proclamăm înfrângerea întunericului din miez de noapte şi venirea împărăţiei luminii lui Hristos, care „luminează lumea".

Învăluiţi în lumină, noi toţi primim, astfel, în Ziua Învierii, darul vieţii de la Hristos, precum arată Sfântul Simeon Noul Teolog care zice: „Învăluindu-mă în lumina Ta, dă-mi viaţă, Hristoase al meu! Căci vederea Ta e viaţă şi înviere. Chiar de mă aflu în boală, în necazuri, întristări, chiar de sunt ţinut în lanţuri, în foame şi închisoare sau în suferinţe cumplite, Hristoase al meu, de-mi străluceşte lumina Ta, ea le alungă pe toate, ca pe un întuneric". Acest lucru este posibil, fiindcă, prin Învierea Domnului, întunericul nostru a fost schimbat în lumină, moartea noastră a devenit viaţă, iar al nostru miez de noapte a devenit zori ai biruinţei.

Sărbătoarea Sfintelor Paşti este o sărbătoare a luminii şi a luminării. De aceea, cântăm cu entuziasm: „Ziua Învierii! Să ne luminăm popoare! Că din moarte la viaţă şi de pe pământ la cer, Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi". Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Om ca să fie „Lumina cea adevărată Care, venind în lume, luminează pe tot omul" (In. 1, 9). Mântuitorul nostru ne-a oferit lumina cunoaşterii lui Dumnezeu, care a risipit întunericul închinării la tot felul de idoli, de zeităţi moderne care aduc confuzie, idealuri greşite sau himere goale de conţinut şi de sens. Trăind conform voinţei Sale, „nu vom umbla în întuneric, ci vom avea lumina Vieţii" (cf. In. 8, 12).

La această sărbătoare a luminii, noi, creştinii, suntem chemaţi să primim lumină şi să fim purtători de lumină. Sfântul Grigorie de Nyssa ne asigură că „apropiindu-ne de lumină, sufletul nostru devine el însuşi lumină". Tocmai de aceea, Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă

„să lepădăm lucrurile întunericului şi să ne îmbrăcăm în armura luminii" (Rom. 13, 12). Creştinii sunt datori să devină lumină a lumii, să aprindă lumina lor înaintea oamenilor (cf. Mt. 5, 14 şi 16). În felul acesta, ei pot lumina acest veac atât de flagelat de tenebrele intoleranţei, indiferentismului şi ignoranţei, dovedindu-se martori adevăraţi ai Învierii.

Iubiţi credincioşi,

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2016 *Anul omagial al educaţiei religioase a tineretului ortodox*. „Lumina Evangheliei slavei lui Hristos" (II Cor. 4, 4) este necesară astăzi când, sub influenţa unor tendinţe secularist agresive, se promovează contestarea educaţiei religioase din şcoală. În acest sens, este importantă valorificarea perspectivei cuprinzătoare a legăturii dintre Biserică, Familie şi Şcoală în demersul de formare a copiilor şi tinerilor noştri. Educaţia fără religie înseamnă şcoală fără suflet şi neam fără Dumnezeu, fără identitate. Numai păstrând cu credincioşie moştenirea noastră spirituală, noi devenim apţi pentru a primi „bunătăţile Celui Ce ne-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată" (I Pt. 2, 9).

În societatea actuală impregnată de imoralitate, păcatul este comis şi justificat, neascultarea de Legea lui Dumnezeu este încurajată şi propagată, iar puterea diabolică a satanei se întinde din ce în ce mai mult asupra oamenilor şi asupra naţiunilor. Contra acestui potop de mizerie, corupţie şi impietate, ne putem proteja urmându-L pe Hristos, „Lumina lumii" (In. 8, 12), Care, prin cuvântul şi harul Său, ne ajută să biruim întunericul păcatului, al erorii şi al răului. Trăind conform învăţăturii evanghelice, se vor coborî asupra noastră raze luminoase de bucurie, de iubire, de pace, de frumuseţe şi de sfinţenie. Fie ca toate acestea să ne învăluie ca un nor luminos, aşa încât, oglindindu-L pe Domnul Înviat, „*să strălucim ca nişte luminători în lume*" (cf. Filip. 2, 16).

HRISTOS A ÎNVIAT!

Astăzi, când „toate s-au umplut de lumină: şi cerul şi pământul şi cele de dedesubt", devenim şi noi purtători ai bucuriei Sfintei Învieri celei dătătoare de viaţă.

Această bucurie pascală să Vă aducă prinos de mulţumire sufletească şi alese împliniri duhovniceşti.

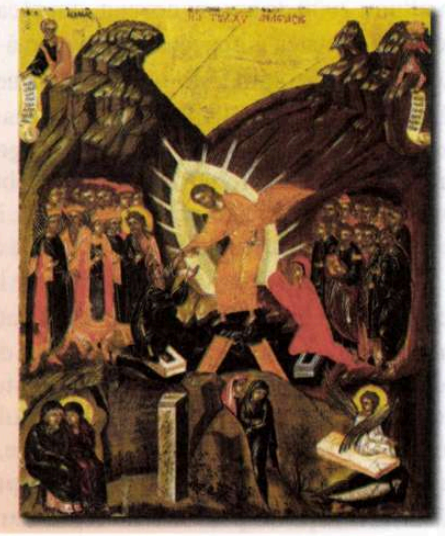

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie on-line:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 19-20 **15 mai 2016**

• 230 DE ANI DE ÎNVĂŢĂMÂNT TEOLOGIC LA SIBIU •

O ŞCOALĂ TEOLOGICĂ ORTODOXĂ CU O VASTĂ LUCRARE MISIONARĂ ÎN POPORUL ROMÂN

Mesajul PF Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la aniversarea a 230 de ani de învăţământ teologic ortodox neîntrerupt la Sibiu, 16-22 mai 2016

Învăţământul teologic-pedagogic ortodox sibian împlineşte zilele acestea 230 de ani de existenţă neîntreruptă. Încă de la începutul domniei sale, împăratul Iosif II (1780-1790), de la Viena, a emis o lege specială pentru învăţământul din Principatul Transilvaniei, anume *Norma Regia*, care prevedea dezvoltarea uniformă a învăţământului mediu, prin înfiinţarea de gimnazii confesionale. Dacă reprezentanţii altor confesiuni beneficiau de un sistem de învăţământ confesional organizat, cu sprijin de la Stat, ortodocşii români, fiind membri ai unei confesiuni tolerate, nu aveau dreptul la sprijin financiar din partea Statului pentru funcţionarea şcolilor confesionale. Abia în anul 1786 s-a aprobat finanţarea din bugetul de Stat a opt şcoli primare ortodoxe. Totodată, la Sibiu a fost instituit *„Cursul de normă"* pentru pregătirea învăţătorilor şi a preoţilor.

Şcoala teologică sibiană va cunoaşte o nouă etapă de dezvoltare şi înflorire, odată cu venirea la Sibiu, pe scaunul arhieresc, a Sfântului Ierarh Andrei Şaguna. Din toamna anului 1846, acesta a dispus ridicarea „cursului clerical" de la şase luni la un an, introducând noi materii de învăţământ: *Teologia Pastorală, Metodul învăţătoresc, Exegeza* şi *Gramatica românească*. Scopul acestei iniţiative a fost ca tuturor *„candidaţilor la preoţie să le fie dată posibilitatea să fie şi învăţători şi astfel să corespundă şi mai bine misiunii lor culturale de luminători ai poporului"* [Eusebiu R. Roşca, *Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic Andreian al Arhidiecezei Gr. Or. Române din Transilvania*, Sibiu, 1911, p. 22].

Anul şcolar 1924-1925 a adus schimbări în viaţa învăţământului teologic sibian, întrucât secţia teologică a seminarului va purta de acum numele de *„Academia Teologică Andreiană"*, situaţie rămasă neschimbată până în anul 1948 [Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu*, Sibiu, 1987, p. 139]. Procesul de învăţământ avea să se desfăşoare pe parcursul a patru ani de studii. În ziua de 23 mai 1943 a avut loc, în cadru festiv, declararea ridicării academiei la rang universitar. În vara aceluiaşi an, 1943, Ministerul Culturii Naţionale şi al Cultelor a recunoscut drept cadre didactice titulare pe câţiva dintre cei mai prestigioşi profesori, între care părinţii Dumitru Stăniloae, Nicolae Terchilă, Nicolae Neaga, Liviu Stan, Grigore Marcu, Teodor Bodogae şi alţii. Datorită rezultatelor deosebite de care se bucura Academia Teologică universitară din Sibiu, printre studenţii acesteia s-au numărat curând şi tineri din alte eparhii din ţară, aceştia provenind din toate clasele sociale, cu preponderenţă din familii de preoţi, învăţători şi ţărani.

Însă, instaurarea dictaturii comuniste în România a avut urmări negative şi asupra atitudinii autorităţilor faţă de Biserică, precum şi asupra structurii învăţământului teologic. *Legea pentru regimul general al cultelor religioase,* din 3 august 1948, prevedea că Biserica Ortodoxă Română urma să deţină două institute teologice de grad universitar, seminarii teologice şi şcoli de cântăreţi. În data de 23 august 1948, *Academiei Teologice Andreiane* i-a fost schimbată denumirea în *Institut teologic de grad universitar*.

După evenimentele din decembrie 1989, învăţământul teologic sibian a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare: în ziua de 30 mai 1991, între Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei, Secretariatul de Stat pentru Culte şi Patriarhia Română a fost semnat *Protocolul nr. 9870/30 mai 1991*,

(continuare în p. 5)

VOCAŢIE ŞI DĂINUIRE

Aniversarea a **230** de ani de învăţământ teologic la Sibiu ne prilejuieşte o întreită bucurie şi împlinire, în calitatea de *absolvent*, de *profesor* şi de *coordonator şi responsabil* spiritual al actualei *Facultăţi de Teologie*, care îi poartă numele *Sfântului Ierarh Andrei Şaguna*, Mitropolitul Ardealului (1808-1873), întemeietorul ei.

În toamna anului **1786** se deschideau, la Sibiu, primele cursuri pentru formarea *preoţilor* şi a *învăţătorilor* ortodocşi români din Transilvania. Au trecut de atunci peste două secole, cu greutăţi şi neajunsuri, dar şi cu realizări notabile.

Această dublă pregătire, pentru preoţi şi dascăli, funcţiona mai întâi ca *o modestă şcoală* cu câteva săptămâni de cursuri, perioada mărindu-se apoi la şase luni şi, mai târziu, la un an de pregătire. *Şcoala teologico-pedagogică din Sibiu* a fost complet reorganizată de marele şi Sfântul Ierarh *Andrei Şaguna*, Mitropolitul Ardealului, care a ridicat cursurile de teologie şi de pedagogie la trei ani, şi în care se primeau doar absolvenţii de gimnaziu cu opt clase. În felul acesta, *Institutul Teologic-Pedagogic* din Sibiu a devenit o şcoală superioară, de rang universitar, cum a rămas până în 1918. Acelaşi strălucit ierarh a pregătit o generaţie nouă de *profesori*, prin bursierii pe care i-a trimis la studii de specializare la Universităţile de prestigiu din Apus. A cumpărat clădirile necesare pentru cursuri şi internat, s-a interesat de editarea unor manuale corespunzătoare pentru ambele „secţiuni", dar şi pentru cele peste 760 de şcoli primare „confesionale" întemeiate şi întreţinute de Biserică.

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Acad. Mircea Păcurariu
230 de ani de învăţământ teologic în date istorice | pagina **4**

Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr
Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu la ceas aniversar | pagina **5**

Pr. Dr. Ciprian Bâlbă
Spovedania altfel: Perioada şcolarului mic | pagina **9**

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai
Misiunea ortodoxă azi: provocări şi limite | pagina **10**

VOCAȚIE ȘI DĂINUIRE

(urmare din p. 1)

După realizarea Marii Uniri în 1918, sub păstorirea mitropolitului *Nicolae Bălan* (1920-1955) s-a deschis o etapă nouă în istoria instituției noastre de învățământ, care a fost transformată în *Academie Teologică,* cu patru ani de studii și cu dreptul de a conferi *diplome de licență*. Și acest vrednic mitropolit, ales din rândul profesorilor de teologie, s-a îngrijit în mod special de Academia sa de teologie, mai întâi, prin formarea unei *strălucite pleiade de profesori* noi, prin tinerii pe care i-a trimis la studii de specializare în cele mai renumite Universități din Europa și care vor onora învățământul teologic universitar de la noi timp de șase decenii! Putem aminti, dintre aceștia, pe marii părinți profesori *Dumitru Stăniloae,* de Teologie Dogmatică, *Liviu Stan*, de Drept Canonic, și *Nicolae Balca*, de Pedagogie, care au onorat și Facultatea de Teologie din București. La aceștia mai adăugăm pe părinții profesori: *Grigorie T. Marcu*, de Noul Testament, *Teodor Bodogae,* de Istorie bisericească universală și Patrologie, *Spiridon Cândea,* de Liturgică, Pastorală și Artă creștină, *Nicolae Mladin*, viitorul mitropolit, de Teologie Morală, *Nicolae Neaga*, de Vechiul Testament, *Corneliu Sârbu,* de Teologie Fundamentală și Istoria Religiilor, *Nicolae Terchilă,* de Filosofie și Pedagogie ș.a.

După 1948 urmează o perioadă mai dificilă pentru învățământul teologic din țara noastră, acesta despărțindu-se de stat și reducându-se doar la două școli de teologie, la București și Sibiu. Academia Teologică Andreiană de la Sibiu a devenit *Institut Teologic de grad Universitar*, tot cu patru ani de studii. În pofida tuturor presiunilor și a obstacolelor puse de autoritățile de stat comuniste, Institutul și-a făcut datoria, pregătind multe generații de preoți, care vor întâmpina, la rândul lor, aceleași rigori ale unui regim opresiv ateu.

Legătura noastră cu Institutul de Teologie din Sibiu a început în anul 1965, după terminarea Liceului Teoretic din Făgăraș, pentru că acesta era singurul care primea candidați, pe lângă seminariști, și absolvenți de liceu, din toată țara. Ne-am apropiat cu mult drag, dar și cu emoții și cu sfială, de această înaltă instituție de învățământ teologic, cu dorința de a deveni slujitor al altarului, primind pe lângă binecuvântarea canonică a vrednicului de pomenire Mitropolitul Nicolae Colan, și încurajarea profesorului Nicolae Mladin, viitorul Mitropolit, cei doi cunoscându-ne de la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus.

Cei patru ani de studii și rugăciune la Capelă au trecut ca un vis, lăsându-ne amintiri de neuitat despre minunații noștri părinți profesori și despre colegii studenți, cu care am păstrat o legătură statornică. Ne-au fascinat exegezele și prelegerile unice ale unuia dintre cei mai mari profesori de Noul Testament, *Părintele Grigorie T. Marcu*, sub îndrumarea căruia ne-am și redactat lucrarea de licență. Ne-a impresionat pe toți, mai ales pe noi, liceiștii, erudiția *Părinților Profesori Nicolae Neaga*, de Vechiul Testament, și *Milan Șesan*, de Istoria bisericească universală, acrivia și dăruirea față de Institut a *Părintelui Rector Sofron Vlad*, de Istoria Bisericii Române, seriozitatea academică debordantă a *Părintelui Isidor Todoran,* blândețea *Părintelui Dumitru Belu*, de Omiletică, apropierea de studenți a *Părintelui Dumitru Călugăr*, de Catehetică, și sensibilitatea cuceritoare a *Părintelui Gheorghe Șoima*, profesorul nostru de Muzică bisericească. Tuturor acestora, trecuți la cele veșnice, le datorăm formarea noastră intelectuală și duhovnicească și purtăm, cu multă dragoste, numele lor în rugăciunile noastre dinaintea Preamilostivului Dumnezeu. Pe lângă acești iluștri dascăli de suflet, ne amintim, cu multă cinstire și recunoștință, de profesorii mai tineri, care au însoțit cu dăruirea, înțelepciunea și jertfelnicia lor devenirea noastră de mai târziu. Între aceștia îl amintim pe *Părintele Academician Mircea Păcurariu,* actualul autor al acestei cărți, pe atunci acriviosul și eminentul asistent, alături de care am cunoscut întreaga țară, prin educativele și minunatele excursii studențești. De asemenea, îi pomenim cu drag și recunoștință pe *Părintele Rector Constantin Voicu*, care ne-a fost tuturor un ocrotitor neobosit și grabnic ajutător în orice situație sau nevoie; și pe *Părintele Prorector Dumitru Abrudan*, urmașul la catedră al părintelui Nicolae Neaga.

Anii studenției au constituit pentru toți colegii o perioadă binecuvântată a creșterii noastre duhovnicești, în care am pregustat fiecare din frumusețea și tainicul slujirii Mântuitorului Hristos și ne-am umplut sufletul de dorința de a deveni și noi slujitori ai Sfântului Altar. Ca absolvent de liceu, am avut o apreciere și o atenție mai specială pentru colegii seminariști veniți de la Cluj și de la Caransebeș, care aveau în plus față de noi, liceenii, cinci ani de studii teologice. Dintre acești colegi minunați am remarcat și am apreciat trei seminariști: doi veniți de la Cluj, *Viorel Ioniță*, ales șeful nostru de an, și regretatul *Nicolae Fer*, trecut la Domnul la cutremurul din 1977, și *Constantin Bolbotină*, venit de la Caransebeș, trecut și el la cele veșnice. Am încercat, cu multă bucurie, să-i urmez pe acești premianți și, mai ales, să păstrez cu ei o prietenie statornică. O legătură duhovnicească aparte am avut, iarăși, cu alți trei colegi de studiu, alături de care am rămas, mai apoi, prin purtarea de grijă a Preabunului Dumnezeu, dascăli în prestigiosul Institut Teologic Andreian. Este vorba despre *Părinții Profesori: Vasile Mihoc*, recunoscut în toată lumea pentru cercetările în domeniul Noului Testament, de *Părintele Aurel Jivi* și *Părintele Sebastian Șebu*, ambii trecuți la cele veșnice, dar rămași în conștiința și rugăciunea atâtor generații de absolvenți.

După Decembrie 1989, în viața instituției noastre a început o nouă etapă. Din toamna anului 1991, Institutul Teologic a devenit *Facultate de Teologie* în cadrul noii *Universități „Lucian Blaga"* din Sibiu. Facultatea de Teologie va funcționa cu trei secții, *Teologie Pastorală*, *Teologie Litere – Limba Română și Limbi Străine (Didactică) și Teologie Asistență Socială*, toate cu patru ani de studii, pregătind preoți, profesori și profesoare de Religie și asistenți sociali. S-au creat apoi cursuri de masterat și Facultatea a beneficiat, în continuare, de dreptul de a conferi doctoratul în Teologie. S-a continuat schimbul de experiență cu Universitățile din Occident, prin trimiterea de absolvenți de excepție la studii de specializare peste hotare, ca apoi să fie promovați în învățământul teologic universitar sau seminarial sau în administrația bisericească.

În această ultimă perioadă istorică din existența Facultății noastre, ne-am implicat și noi, în mod activ, prin asumarea unor responsabilități în conducerea instituției de învățământ. Astfel, în perioada 1992-1996, am îndeplinit funcția de Secretar științific al Facultății de Teologie, timp în care ne-am străduit, alături de Părintele Academician Mircea Păcurariu, pe atunci decan al Facultății, să ne aducem contribuția la creșterea nivelului științific al învățământului teologic, la pregătirea și promovarea unor noi dascăli.

Activitatea noastră ca Episcop al Caransebeșului (1996-2005) n-a însemnat o depărtare de Facultatea de Teologie, ci, dimpotrivă, purtând, din voia lui Dumnezeu, responsabilitatea slujirii arhierești, am constatat practic nevoia de absolvenți de teologie foarte bine pregătiți, importanța cultivării vocației sacerdotale și a pregătirii spirituale. Astfel, prezența noastră în Facultate, cursurile de Teologie Liturgică, de Teologie Pastorală, legătura spirituală cu ceilalți colegi dascăli, au avut un rost binecuvântat, atât pentru Facultatea de Teologie, cât și pentru Episcopia Caransebeșului.

Grija față de învățământul teologic în general, față de Facultatea de Teologie din Sibiu, a reprezentat o dominantă a preocupărilor noastre în slujirea de Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului (între 2008 și 2012 îndeplinind și funcția de decan al Facultății). Urmaș al unor vrednici înaintași în scaunul vlădicesc de la Sibiu, Mitropoliții Sf. Andrei Șaguna, Nicolae Bălan, Nicolae Colan, Nicolae Mladin și Antonie Plămădeală, am căutat și noi, cu deplină atenție, să sprijinim necondiționat Facultatea de Teologie, să consolidăm nivelul superior al învățământului teologic andreian, să creăm toate condițiile necesare pentru dascăli și studenți. Astfel, am înființat în cadrul Sectorului Cultural al Arhiepiscopiei, Editura „Andreiana", pentru ca profesorii facultății să-și poată edita și tipări lucrările de specialitate cât mai accesibil. De asemenea, ne-am preocupat, cu maximă acrivie științifică, de cele două publicații ale Arhiepiscopiei Sibiului: *Telegraful Român* și *Revista Teologică*, ambele fiind cotate în momentul de față, la un înalt nivel academic, pentru ca studiile de teologie ale studenților, masteranzilor, doctoranzilor și profesorilor să constituie o contribuție semnificativă la cercetarea științifică teologică. În grija noastră permanentă a stat Biblioteca facultății, pe care am înzestrat-o cu lucrări valoroase de actualitate (colecții, dicționare, enciclopedii), dar și cu peste 1200 de cărți din biblioteca personală. De asemenea, am susținut consistent procesul de modernizare al infrastructurii bibliotecii, prin modernizarea spațiilor și înzestrarea lor cu rafturi mobile, dar și prin promovarea procesului de catalogare electronică a volumelor existente.

Facultatea de Teologie din Sibiu, cu toți dascălii și studenții ei, va rămâne în permanență în atenția și grija noastră, deoarece este locul în care viața noastră s-a împletit necontenit cu neasemuite bucurii, realizări și împliniri duhovnicești. Astăzi, trăim o bucurie aleasă văzând în cadrul corpului profesoral în calitate de colegi, pe foștii noștri studenți.

De aceea, cu adâncă smerenie, la frumoasa aniversare a 230 de ani de existență a instituției teologice andreiene, aducem slavă și mulțumire Preamilostivului Dumnezeu pentru toate darurile revărsate asupra Mitropoliei noastre, asupra dascălilor și studenților Facultății noastre de Teologie.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Vineri, 1 aprilie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A vizitat șantierul Centrului cultural-social „Buna Vestire" din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Duminică, 3 aprilie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfânta Treime" din orașul Cisnădie, protopopiatul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Marian Cristian Rișcă pentru Parohia Hașag, județul Sibiu, iar pe teologul Florin Petreuș l-a hirotonit diacon. La final, l-a hirotesit *iconom stavrofor* pe preotul Cătălin Crișan și a oferit acte de cinstire Consiliilor și Adunărilor parohiale de la Cisnădie II și Cisnădie IV, precum și binefăcătorilor sfântului locaș. De asemenea, la sfârșitul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa a premiat elevii cu cele mai bune fotografii înscrise la Concursul de artă fotografică „Crucea în ipostază cotidiană".

Luni, 4 aprilie. Î.P.S. Sa a participat la București, la manifestările prilejuite de Ziua Academiei Române.

Marți, 5 aprilie. A prezidat ședința Adunării Generale a Casei de Ajutor Reciproc din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului, organizată în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna". A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 6 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 7 aprilie. Î.P.S. Sa a participat la manifestările prilejuite de împlinirea a 135 de ani de la înființarea vechii Școli Speciale de Artilerie și Geniu, a cărei activitate este continuată astăzi de Centrul de instruire pentru artilerie terestră și artilerie antiaeriană „Ioan Vodă" din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 8 aprilie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 10 aprilie. A oficiat slujba de sfințire a picturii din pridvorul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din localitatea Aciliu, protopopiatul Sălișteș, și a binecuvântat celelalte lucrări de înfrumusețare efectuate. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul slujbei, Î.P.S. Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Florin Petreuș pentru Parohia Velț, protopopiatul Mediaș. La final, l-a hirotesit iconom stavrofor pe preotul paroh Florin George Radu. A oficiat o slujbă de pomenire a Episcopului Nicolae Ivan, ctitor al bisericii, originar din Aciliu, de la a cărui trecere la cele veșnice s-au împlinit de curând 80 de ani. După slujba religioasă, Î.P.S. Sa a vizitat muzeul parohial și Centrul de zi al parohiei, unde 20 de copii participă săptămânal la activități educative și catehetice.

Luni, 11 aprilie. Î.P.S. Sa a prezidat la sediul protopopiatului Făgăraș conferința preoțească de primăvară, la care au participat preoții din protopopiatele Făgăraș I, II și Rupea. Tema conferinței a fost „Comunicarea în parohie. Aspecte ale dialogului cu tinerii", și a fost prezentată de pr. conf. univ. Constantin Necula de la Facultatea de Teologie din Sibiu. Au fost discutate aspectele practice ale misiunii preoților în rândul tinerilor, prin diferite metode pastorale și de comunicare.

Marți, 12 aprilie. A prezidat la Biserica „Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, conferința preoțească de primăvară, la care au participat preoții din protopopiatele Brașov, Bran-Zărnești și Săcele. În aceeași zi, a sfințit o troiță la Seminarul Teologic „Dumitru Stăniloae" din Brașov. A adresat elevilor și cadrelor didactice un cuvânt de binecuvântare. De asemenea, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfințire a noului Centru de zi pentru copii al Parohiei Brașov-Triaj (preoți parohi: Manea Ion și Cătălin Sicoe). Aici, 25 de copii proveniți din familii defavorizate primesc zilnic hrană caldă și sunt ajutați să își facă temele.

Miercuri, 13 aprilie. A avut o întâlnire duhovnicească cu tinerii elevi de la Colegiul Național „Octavian Goga" din Sibiu. Seara, a slujit la Catedrala mitropolitană Denia Canonului Mare al Sfântului Andrei Criteanul.

Joi, 14 aprilie. În Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" de la Facultatea de Teologie din Sibiu, Î.P.S. Sa a prezidat conferința preoțească de primăvară, la care au participat preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș, Avrig, Agnita și Sălișteș.

Vineri, 15 aprilie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a slujit la Catedrala mitropolitană Denia Acatistului Bunei Vestiri.

Sâmbătă, 16 aprilie. La reședința eparhială din Deva, Î.P.S. Sa a prezidat lucrările comisiei teologice mitropolitane care cercetează viața și activitatea părintelui Arsenie Boca, în vederea unei posibile propuneri pentru canonizare.

Duminică, 17 aprilie. Împreună cu Preasfințitul Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, și un sobor de preoți și diaconi, Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfântul Nicolae" și „Sfânta Muceniță Varvara" din localitatea Brad, jud. Hunedoara. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa a acordat distincția „Crucea șaguniană pentru mireni" domnului Florin Cazacu, primarul orașului, precum și părintelui paroh Gheorghe Stan. În același cadru festiv, Înaltpreasfinția Sa a primit titlul de „Cetățean de onoare" al orașului Brad.

Luni, 18 aprilie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 19 aprilie. A avut program de lucru la cabinet. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 20 aprilie. A participat la slujba Sfintei Liturghii a Darurilor mai înainte sfințite, oficiată la Capela mitropolitană.

Joi, 21 aprilie. A vizitat șantierul de lucru de la Centrul cultural-social „Buna Vestire" din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Vineri, 22 aprilie. A avut program de lucru la cabinet.

Sâmbătă, 23 aprilie – *Sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Gheorghe.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Mănăstirea „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe" din localitatea Bunești, jud. Brașov. Seara, Î.P.S. Sa a slujit Vecernia cu Litie la Catedrala mitropolitană din Sibiu. A condus pelerinajul de Florii în jurul Catedralei mitropolitane, a rostit rugăciunea de sfințire a icoanelor aduse de credincioși și rugăciunea de binecuvântare a credincioșilor și a adresat tuturor un cuvânt de învățătură, în care a arătat semnificația și sensul Pelerinajului de Florii.

Duminică, 24 aprilie – *Praznicul Intrării Domnului în Ierusalim.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Catedrala mitropolitană din Sibiu. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Luni, 25 aprilie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Marți, 26 aprilie. A avut program de lucru la cabinet. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Miercuri, 27 aprilie. A avut program de lucru la cabinet. Seara, a participat la slujba Deniei, oficiată la Catedrala mitropolitană.

Joi, 28 aprilie. A slujit Sfânta Liturghie a Sf. Vasile cel Mare la Catedrala mitropolitană și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. Seara, a oficiat în același loc, slujba Deniei celor 12 Evanghelii.

Vineri, 29 aprilie. A slujit Taina Sf. Maslu la Catedrala mitropolitană și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. Seara a oficiat, în același loc, slujba Deniei Prohodului Domnului.

Sâmbătă, 30 aprilie. A întâmpinat, la Aeroportul Internațional din Sibiu, Sfânta Lumină adusă de o delegație de la București. Au fost de față reprezentanți ai eparhiilor din Mitropolia Ardealului, protopopi, preoți și autorități locale. Î.P.S. Sa a adus Sfânta Lumină la Catedrala mitropolitană, iar la miezul nopții a fost oferită credincioșilor care au participat la slujba de Înviere. La orele 0,00 a oficiat Slujba Învierii, Sfânta Liturghie

din Ziua Învierii Domnului și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură, la Catedrala mitropolitană. A oficiat, de asemenea, slujba Vecerniei (A doua Înviere) la Catedrală, iar apoi a participat la procesiunea liturgică pascală, pe care a inițiat-o și organizat-o prin centrul orașului. După-amiază, a oferit o recepție oficială la reședința mitropolitană, la care au participat oficialități locale, profesori de la Facultatea de Teologie, consilieri și angajați ai Arhiepiscopiei Sibiului, precum și preoții din municipiul Sibiu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

230 de ani de învățământ teologic în date istorice

Pr. Acad.
MIRCEA PĂCURARIU

Prima ediţie a acestei cărţi a apărut în 1986, când s-au împlinit 200 de ani de la deschiderea primelor „cursuri de normă" de la Sibiu, în vederea pregătirii viitorilor învăţători de la şcolile triviale ortodoxe româneşti din Transilvania, sub conducerea lui Dimitrie Eustatievici, „directorul" acestor şcoli. Dar tot atunci s-au împlinit 200 de ani de când acelaşi director a început şi pregătirea viitorilor preoţi din Eparhia ortodoxă românească a Transilvaniei. Este adevărat că nu era o „şcoală de preoţie" în sensul obişnuit al cuvântului, dar un lucru este mai presus de orice îndoială: că încă din 1786 anumiţi candidaţi la hirotonie veneau la Sibiu la cursurile lui Dimitrie Eustatievici. După moartea lui (1795), acelaşi lucru l-a făcut şi urmaşul său la conducerea şcolilor ortodoxe, protopopul Radu Tempea V din Braşov, care a continuat să pregătească preoţi şi învăţători, tot la Sibiu (1796-1808). O activitate de scurtă durată în aceeaşi direcţie a desfăşurat dascălul Simion Jinariu (1808-1811), sub conducerea noului director al şcolilor, protopopul Gheorghe Haines.

Abia în 1811 începe o nouă etapă în istoria cursurilor de preoţie de la Sibiu, când a fost numit profesor tânărul cărturar Gheorghe Lazăr, întors atunci de la studii din Viena. Din acest an au început cursuri organizate de pregătire a viitorilor preoţi, cu o durată de şase luni.

Odată cu numirea lui Andrei Şaguna ca vicar – în curând ales episcop, iar în 1864 mitropolit pentru eparhia ortodoxă românească a Transilvaniei –, începea o nouă etapă în istoria şcolii teologice de la Sibiu. În 1846, cursurile de teologie au fost ridicate de la şase luni la un an, iar în 1852 la doi ani; tot atunci a luat fiinţă un curs separat de pedagogie de un an (ridicat în 1862 la doi ani, în 1879 la trei ani, iar în 1907 la patru ani). Peste puţin timp, în 1861, cursurile de teologie au fost ridicate la 3 ani de studii, cum au rămas până în 1921. A fost perioada cea mai îndelungată din istoria Institutului, în care atât profesorii, cât şi absolvenţii lui – preoţi şi învăţători – s-au numărat în primele rânduri ale luptei românilor transilvăneni pentru obţinerea de drepturi naţionale şi sociale şi pentru realizarea unităţii noastre de stat.

A patra perioadă din istoria şcolii teologice sibiene o inaugurează marele mitropolit Nicolae Bălan (1920-1955), în timpul căruia fostul Institut de trei ani a fost ridicat la treapta de Academie, cu 4 ani de studii, în 1921, obţinând ulterior dreptul de a elibera diplome de licenţă (1943). În noile condiţii de viaţă din statul naţional român unitar, atenţia profesorilor Academiei – îndrumaţi de mitropolitul Nicolae – s-a îndreptat mai mult spre probleme de cercetare, dând culturii teologice lucrări de reală valoare ştiinţifică.

Tot sub mitropolitul Nicolae se inaugurează cea de-a cincea perioadă din istoria şcolii, începând cu anul 1948, când a devenit Institut Teologic de Grad Universitar. Sub îndrumarea urmaşilor săi, mitropoliţii Iustin Moisescu (1956-1957), Nicolae Colan (1957-1967), Nicolae Mladin (1967-1981) şi Antonie Plămădeală (1982-2005), Institutul devine un aşezământ teologic de mare prestigiu, apreciat nu numai în cadrul Bisericii noastre, ci şi în afara ţării. Profesorii care au activat după 1948, s-au remarcat atât prin lucrările lor teologice, dar şi prin contribuţia deosebită la promovarea ecumenismului creştin contemporan.

O şcoală cu vechi tradiţii, cu o existenţă neîntreruptă de 200 de ani, trebuia să atragă atenţia mai multor cercetători. Marele mitropolit Andrei ceruse profesorilor încă din 1865 să se întocmească „un protocol despre istoria Institutului, în care să se însemneze după date cronologice înfiinţarea lui, mecenaţii, denumirile directorilor şi ale profesorilor... precum şi toţi acei elevi care, prin purtarea lor religioasă-morală şi prin calităţile lor spirituale, s-au distins mai presus de ceilalţi colegi ai lor; pe scurt, în care să se petreacă (consemneze, n.n.) fiecare moment în ce priveşte înflorirea, sporirea şi onoarea Institutului". Tot atunci, mitropolitul a cerut să se tipărească o Programă (Anuar) a Institutului. „Protocolul" respectiv nu s-a întocmit, iar Anuarele au început să apară abia în 1884/85, continuând până în 1948/49, ele servind până azi ca izvoare deosebit de valoroase pentru istoria acestui aşezământ de cultură.

Prima istorie a şcolii s-a întocmit, totuşi, de către profesorul Zaharia Boiu, în 1869, având titlul: „Repriviri istorice asupra Institutului arhidiecezan din Sibiu", văzută şi aprobată de mitropolitul Andrei. Din păcate, această primă istorie a Institutului s-a pierdut.

N-ar fi exclus ca ea să fi fost folosită de către directorul Ioan Hannia, care a izbutit să tipărească o istorie a Institutului (a doua în ordinea alcătuirii, dar prima care a văzut lumina tiparului). În urma hotărârii Sinodului Arhidiecezei Sibiului din 1884, ţinând seama şi de prevederile primului Regulament al Institutului din 1877, în anul şcolar 1884/85 Ioan Hannia a publicat prima „Programă a Institutului pedagogic-teologic", în care se afla şi istoricul şcolii, sub titlul „Seminariul teologic şi pedagogic Andreian al Arhidiecesei ortodocse române din Transilvania" (p. 3-39). Autorul însuşi „trăise" istoria Institutului, fiind profesor din 1848. Cele cunoscute de el însuşi le-a întregit cu date culese din arhiva şcolii (mai ales cu privire la numirile de profesori şi schimbări în planul de învăţământ) şi, poate, cu datele pe care le-a găsit în lucrarea lui Zaharia Boiu. Pentru prima parte a lucrării (un scurt istoric al Bisericii din Transilvania şi începuturile învăţământului teologic de la Sibiu) s-a folosit de volumul II din *Istoria Bisericii ortodoxe răsăritene* a lui Andrei Şaguna.

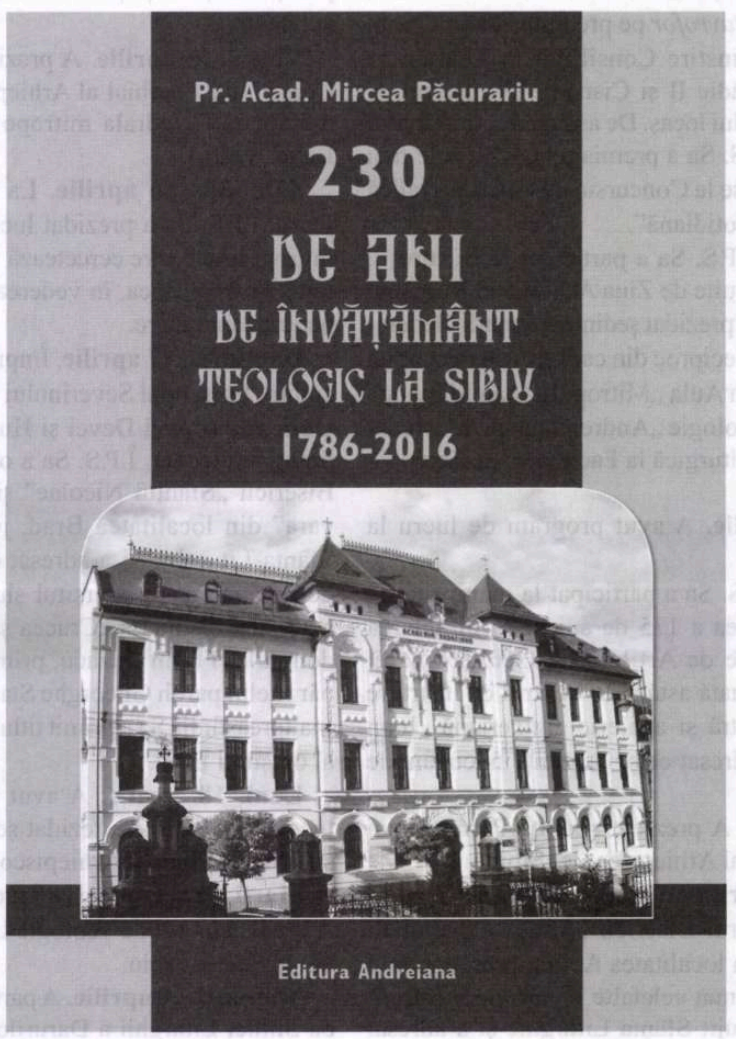

Este interesant că nu pomeneşte nimic de începuturile cursurilor de pedagogie şi preoţie din 1786-1811, conduse de Dimitrie Eustatievici, Radu Tempea V şi Simion Jinariu. Începutul şcolii teologice îl fixează greşit în jurul anului 1808. Deşi de proporţii reduse şi cu multe lacune, lucrarea lui Hannia a rămas – pentru mai bine de un sfert de veac – singura istorie a Institutului.

În 1911 s-au serbat o sută de ani de existenţă a şcolii noastre teologice, considerându-se că începutul ei l-ar fi făcut Gheorghe Lazăr. Cu acest prilej, directorul de atunci, Dr. Eusebiu Roşca, a publicat lucrarea *Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreian" al Arhidiecezei gr. or. române din Transilvania* (Sibiu, 1911, 326 + 6 pagini). Prezintă principalele etape din istoria Institutului (1811-1845, 1845-1873 şi 1873-1911), stăruind asupra ultimei perioade, în mai multe capitole: procesul de învăţământ, biografiile profesorilor, duhovnicilor, medicilor şi „economilor", după care urmează listele tuturor absolvenţilor – din ambele secţii, teologică şi pedagogică – cu indicarea localităţii din care proveneau, apoi capitole speciale despre bibliotecă, edificiul şcolii, internat, fonduri, donaţii, burse, anuare, uniforma şcolară. Ca „anexe" sunt reproduse o serie de regulamente şi instrucţiuni, începând de la Şaguna până în 1908, azi deosebit de utile. Directorul Eusebiu Roşca a folosit prea puţin lucrarea înaintaşului său Ioan Hannia. A fost el însuşi martor al atâtor fapte din viaţa Institutului, ca elev, apoi ca funcţionar şi secretar consistorial, ca profesor şi director. A cercetat şi arhivele Arhiepiscopiei şi Institutului, izbutind să prezinte date cât mai exacte din istoria şcolii. Consideră însă greşit că primele cursuri „sistematice" s-ar fi deschis în anul 1811, deşi, urmând pe Ioan Hannia, afirmă că Gheorghe Lazăr a început „instrucţia clericilor" încă din 1808/9. În pofida acestor deficienţe – la care se adaugă lacunele din biografiile unor profesori – cartea lui Eusebiu Roşca a fost una dintre cele mai bune monografii şcolare pentru vremea aceea, putând fi folosită ca lucrare de referinţă şi astăzi.

Tot în 1911, profesorul Dr. Aurel Crăciunescu a rostit o „disertaţie", cu prilejul serbării aniversare (publicată în „Anuarul XXVIII al Institutului pe anul şcolar 1911/1912", p. 21-46, apoi în broşură, sub titlul: *La Centenarul Seminarului „Andreian"*, Sibiu, 1912, 40 pagini). Bazându-se pe monografia lui Eusebiu Roşca, profesorul Aurel Crăciunescu sublinia mai mult rolul îndeplinit de şcoala teologică sibiană şi absolvenţii ei în viaţa poporului român din Transilvania.

Cel care a atras atenţia asupra faptului că primele cursuri pentru pregătirea viitorilor învăţători s-au deschis în 1786 a fost istoricul Ioan Lupaş – fost profesor al Institutului – într-o scrisoare adresată directorului Vasile Stan, publicată sub titlul: *Care este cea mai veche şcoală normală în România întregită?*, în „Anuarul Şcoalei Normale «Andrei Şaguna» a Arhidiecezei ortodoxe române din Transilvania în Sibiu pe anul şcolar 1922/1923", p. 3-7 (reprodusă ulterior în volumul său de *Studii, conferinţe şi comunicări istorice*, I, Bucureşti, 1928, p. 307-311). Se baza pe două liste de absolvenţi ai cursului de dăscălie condus de Dimitrie Eustatievici, din 1790 şi 1791 (ulterior, Lucia Protopopescu a descoperit alte liste, din 1786 şi 1787). Pe baza cercetărilor lui Ioan Lupaş, în anii următori s-au scris două scurte studii consacrate şcolii pedagogice sibiene, şi anume: al fostului profesor al Institutului Victor Păcală (*Învăţământul normal în Transilvania*, în vol. „Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul", II, Bucureşti, 1929) şi al directorului Ioan Sandu (*Începuturile Şcoalei normale „Andrei Şaguna" din Sibiu*, în „Anuarul Şcoalei normale ortodoxe române Andrei Şaguna din Sibiu – la 150 de ani de existenţă", Sibiu, 1938, p. 29-46). Istoria şcolii de teologie a fost prezentată, în perioada interbelică, într-un articol scris de profesorul Dr. Grigorie Marcu, la împlinirea a 130 de ani de existenţă – considerându-se ca dată a întemeierii anul 1811 (*Jubileul Academiei teologice „Andreiane"*, în „Revista Teologică", an. XXXI, nr. 11-12, 1941).

O nouă monografie a Institutului s-a alcătuit abia în 1956. Era teza de licenţă a autorului acestei lucrări, întocmită sub îndrumarea rectorului Dr. Sofron Vlad, pe atunci titularul catedrei de Istoria Bisericii Ortodoxe Române: *Monografia Institutului Teologic Universitar din Sibiu, 1911-1956* (ms. dact. 400 pagini). Ea continua monografia lui Eusebiu Roşca, pentru următorii 45 de ani, urmând aceeaşi împăr-

(continuare în p. 5)

O ȘCOALĂ TEOLOGICĂ ORTODOXĂ CU O VASTĂ LUCRARE MISIONARĂ ÎN POPORUL ROMÂN

(urmare din p. 1)

prin care învățământul teologic universitar din România a fost integrat în sistemul universitar de stat, sub o dublă coordonare (didactică și duhovnicească). Mulți dintre profesorii Facultății de Teologie din Sibiu sunt membri în asociații profesionale naționale și internaționale de prestigiu, iar unele cadre didactice ale facultății au participat și participă activ în cadrul unor importante comisii și organisme de dialog teologic interconfesional și interreligios, pe plan local și internațional.

Aniversarea a 230 de ani de existență neîntreruptă a învățământului teologic ortodox românesc în Ardeal reprezintă un moment semnificativ în viața academică teologică și culturală, care constituie un prilej de asumare a memoriei vii, de apreciere a generațiilor de profesori care s-au dăruit jertfelnic în această instituție de învățământ, dar și ocazia de a mărturisi rolul și vocația învățământului teologic în păstrarea credinței ortodoxe strămoșești, a identității neamului românesc și a valorilor autentice într-o societate aflată într-o continuă schimbare.

Părintele Dumitru Stăniloae, mulți ani profesor (1929-1947) și rector al Academiei Andreiane din Sibiu (1936-1946), a fost preocupat în mod permanent de bunul mers al învățământului teologic, văzând în el o modalitate concretă de slujire și de misiune a Bisericii. În viziunea Părintelui Dumitru Stăniloae – asemenea unor mari Părinți ai Bisericii (de exemplu, Sfântul Ioan Gură de Aur) sau a unor mari ierarhi ai Bisericii noastre (de pildă, Mitropolitul Veniamin Costachi) – ceva se poate schimba în societate, în sensul bun și ziditor al cuvântului, doar prin lucrarea preoților bine pregătiți din punct de vedere teologic și cu multă evlavie și devotament față de Biserica lui Hristos. Doar un preot cu o bună pregătire teologică și duhovnicească poate transforma comunitatea în care Dumnezeu, Mai-marele păstorilor (cf. I *Petru* 5, 4), l-a trimis ca păstor.

Cu prilejul aniversării Academiei Teologice Andreiane (23 mai 1943), Părintele Dumitru Stăniloae, în calitate de rector, menționează două dintre obiectivele pe care și le propunea această instituție de învățământ teologic superior, obiective pe care ar trebui să le aibă în vedere ca repere fundamentale fiecare instituție similară de astăzi, și anume: 1) „*tindem* (spunea Părintele Dumitru Stăniloae) *să făurim preoți cu inimi curate și blânde, încălzite de singura pasiune a iubirii lui Hristos și de popor, fântâni ale sensibilității creștine, sfeșnice de lumină și ruguri de jertfă pentru neam și lege*" și 2) *ne dorim formarea acelui preot „care să aibă o față din care să iradieze lumina Taborului, a dragostei Samarineanului milostiv. Toate necazurile și greutățile poporului trebuie să găsească în el un alinător*" [*Cuvântarea Părintelui rector dr. Dumitru Stăniloae la serbarea Academiei Teologice „Andreiane", din 23 mai 1943*, *Telegraful Român*, XCI, 22, 30 mai 1943, în *Pr. Dumitru Stăniloae, „Cultură și duhovnicie", Opere complete*, vol. 3, Editura *BASILICA* a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 388].

Felicităm pe Înaltpreasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului și pe toți organizatorii manifestărilor grupate sub titlul „***230 de ani de învățământ teologic ortodox la Sibiu. Rolul educației religioase pentru societatea contemporană***", pe profesorii și studenții acestei prestigioase facultăți. Ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos, Cel răstignit și înviat, să binecuvânteze și să întărească lucrarea celor care se ostenesc în această venerabilă instituție de învățământ teologic ortodox, de cultură și spiritualitate românească în context național și european.

230 de ani de învățământ teologic în date istorice

(urmare din p. 4)

ție a materialului. Se baza pe mult material inedit, cules în Arhivele Arhiepiscopiei și Institutului; în plus, avea un capitol nou, despre Societatea de lectură a studenților.

În 1961, când s-au împlinit 150 de ani de existență a școlii – considerându-se ca dată a întemeierii anul 1811 – rectorul de atunci, preotul profesor Dr. Sofron Vlad, a întocmit o nouă monografie, sub titlul *Istoria Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, 1811-1921*, publicată în paginile revistei „Mitropolia Ardealului" (an. VI, nr. 11-12, 1961, p. 677-744). *Istoria Academiei și a Institutului (1921-1961)* a fost lucrată de asist. Mircea Păcurariu (*Ibidem*, p. 745-767). Amândouă se bazau pe material inedit cules din cele două Arhive, a Arhiepiscopiei și a Institutului. În studiul profesorului Sofron Vlad, se sublinia faptul că școala teologică de la Sibiu exista dinainte de anul 1811. În același număr al revistei au apărut o serie de articole omagiale (Nicolae Colan, mitropolitul Ardealului, Nicolae Corneanu, pe atunci episcopul Aradului, Teofil Herineanu, episcopul Clujului, Valerian Zaharia, episcopul Oradiei, prot. Traian Belașcu, vicar arhiepiscopesc), precum și câteva studii semnate de profesorii Institutului: Nicolae Mladin, Dumitru Belu, Gheorghe Șoima și Nicolae Neaga (o parte din studiile întocmite atunci n-au văzut lumina tiparului). Tot atunci a apărut un scurt istoric al Institutului, semnat de Mircea Păcurariu, cu titlul: *150 de ani de la înființarea primei școli teologice ortodoxe din Ardeal* (în „Biserica Ortodoxă Română", an. LXXIX, nr. 3-4, 1961, p. 339-375), în care s-a precizat pentru prima oară că adevărata dată a întemeierii școlii teologice de la Sibiu nu este anul 1811, ci 1786.

Peste 10 ani, tot autorul acestei lucrări a scris un articol cu titlul: *Aniversarea Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu. 160 de ani de la înființarea școlii teologice ortodoxe din Transilvania* (în „Mitropolia Ardealului", an. XVI, nr. 11-12, 1971, p. 816-826). În 1981 a apărut un nou articol aniversar, cu titlul *Institutul Teologic Universitar Sibiu, 1811-1981*, semnat de rectorul Dr. Constantin Voicu, în „Îndrumătorul bisericesc" de la Sibiu din acel an (p. 106-116), cu prezentarea principalelor etape și fapte din istoria lui.

În 1986 s-au împlinit, deci, 200 de ani de la deschiderea cursurilor pedagogice-teologice conduse de Dimitrie Eustatievici, 175 de ani de la deschiderea cursurilor sistematice de sub conducerea lui Gheorghe Lazăr, 140 de ani de la venirea lui Șaguna în Transilvania și ridicarea cursurilor teologice la un an, 125 de ani de la prelungirea duratei studiilor la trei ani, 75 de ani de la transformarea fostului Institut seminarial în Academie Teologică.

Aceste date memorabile din istoria Institutului ne-au dat imboldul să-i cercetăm viața din trecut, pentru ca s-o înfățișăm preoților de azi și de mâine, foștii lui studenți, împreună cu figurile luminoase ale dascălilor de altădată, pentru ca inspirându-se din faptele mari ale înaintașilor – dascăli și ucenici deopotrivă – să-și slujească și ei cu vrednicie Biserica și neamul românesc.

De atunci au trecut 30 de ani, bogați în fapte și realizări în viața școlii teologice sibiene, care în 1991 a devenit Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" în cadrul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu.

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu la ceas aniversar

Toate universitățile de tradiție multiseculară din lume au în componența lor o Facultate de Teologie. De fapt, învățământul teologic a constituit dintotdeauna un element fondator al acestor universități. Chiar dacă în spațiul românesc, mai ales în cel transilvan, unde credința ortodoxă era doar tolerată, și nu încadrată între religiile recepte, începuturile învățământului teologic ortodox românesc pot fi așezate abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea, stăruința și dăruirea ierarhilor și dascălilor români au făcut ca lucrul început să dăinuie. Ceea ce se inițiа în anul 1786 la Sibiu, sub oblăduirea episcopului Ghedeon Nichitici și a profesorului brașovean Dimitrie Eustatievici, drept cursuri elementare de pregătire a viitorilor preoți, s-a dezvoltat ca învățământ teologic ortodox, de nivel seminarial, și apoi academic-universitar, cu o existență neîntreruptă de 230 de ani, Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Lucian Blaga" din Sibiu fiind, astăzi, cea mai veche instituție de învățământ teologic ortodox din țară.

Istoria de multe ori zbuciumată a învățământului teologic sibian este expusă cu competența și acrivia deja consacrate ale Părintelui Acad. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, într-o lucrare voluminoasă apărută în contextul acestei aniversări la Editura Andreiana a Mitropoliei Ardealului din Sibiu. Albumul aniversar *VOCAȚIE ȘI DĂINUIRE. Învățământ teologic ortodox la Sibiu, 230 de ani de istorie „în chipuri și icoane"*, al cărui proiect l-am conceput împreună cu Dl Lect. Dr. Ioan Ovidiu Abrudan, dorește să ilustreze vizual, prin documente, imagini și chipuri, istoria devenirii cursurilor de pregătire preoțească în învățământ teologic de performanță academică la Sibiu.

În timp ce începuturile acestei activități didactice și de formare duhovnicească sunt relevate de puține imagini, pe parcursul înaintării în istoria acestei instituții teologice sibiene, ele devin tot mai abundente. Selectarea lor s-a făcut în funcție de scopul propus, prezentarea în imagini a învățământului teologic ortodox de la Sibiu la aniversarea a 230 de ani de existență neîntreruptă, și din dorința de a aduce un omagiu și prinos de recunoștință tuturor ierarhilor Ardealului și profesorilor sibieni care au slujit în acest sanctuar al teologiei ortodoxe românești. Cei ce ne vor urma vor fi în măsură să aprecieze și să ilustreze, cu ocazia altor momente aniversare, strădania generației actuale de dascăli de a continua această tradiție și de a menține învățământul teologic sibian pe aceleași trepte de performanță academică și trăire duhovnicească.

Realizarea acestui album nu ar fi fost posibilă fără implicarea activă și consecventă a mai multor colaboratori destoinici. În primul rând, se cuvin mulțumiri respectuoase Înaltpreasfinției Sale Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, pentru binecuvântarea acordată în vederea publicării acestui album în condiții grafice deosebite, la Editura Andreiana, sub directa coordonare a Dlui Lect. Dr. Emanuel Tăvală, consilier cultural al Arhiepiscopiei Sibiului. De asemenea, mulțumirea noastră se adresează Consiliului Județean Sibiu, personal Dlui Președinte Ioan Cindrea, care a sprijinit financiar publicarea albumului. Mulțumiri aducem și Părintelui Arhid. Prof. Dr. Ioan Ică jr și Dlui Prof. Dr. Paul Lucian Brusanowski pentru elaborarea studiilor introductive inserate la începutul acestei lucrări.

Sperăm ca acest album să trezească în sufletul celor care îl vor răsfoi, cu interes, admirație și prețuire față de toți cei care și-au înscris numele în galeria ierarhilor, profesorilor și susținătorilor de cuget și simțire românească ai învățământului teologic ortodox de la Sibiu, căruia îi urăm, la acest popas aniversar, mulți și binecuvântați ani!

Pr. Prof. Dr. Nicolae CHIFĂR
Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă,
Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu

• MODELE BIBLICE DE DISCURS TEOLOGIC •

Decalogul. Aspecte legate de forma și structura celor zece porunci

În numărul anterior am discutat despre importanța acordată Decalogului în iudaism, în creștinism și, în parte, în societatea civilă. În continuare ne vom referi la unele aspecte legate de structura și forma în care e expus Decalogul în textul Bibliei.

Structura actuală a textului Bibliei, cu împărțirea cărților în capitole și versete, nu a existat în Antichitate. Această împărțire e de origine creștină și datează din Evul Mediu. În Antichitate, textul era scris continuu, fiind doar delimitat în secțiuni destinate lecturării cultice. Într-un mod asemănător e împărțit textul biblic și astăzi, în cultul Bisericii Ortodoxe, unde lecturile biblice sunt delimitate ca „pericope" – cele din Vechiul Testament sunt numite „Paremii", pe când pericopele din Noul Testament pot fi din „Apostol" și din „Evanghelie".

Textul Decalogului e scris continuu în manuscrisele vechi ale Vechiului Testament. Propozițiile din Ieșire 20 și Deuteronom 5 nu apar grupate în zece subsecțiuni, corespunzătoare unui număr de zece porunci. Pe de altă parte, avem atestată în alte locuri din Vechiul Testament existența unei împărțiri a acestei secțiuni legislative în „zece cuvinte" (Deut 4,13 și 10,4), scrise pe „două table" (Deut 4,13; 5,22; 9,10; 10,1-5; Ieș 34,1-4).

Dacă n-am avea aceste referiri din alte părți, împărțirea textului Decalogului într-un număr de zece porunci, grupate în două secțiuni, nu ar fi ușor de pus în practică, pentru că:

– avem două versiuni ale Decalogului (Ieș 20,2-17 și Deut 5,6-21);

– ambele versiuni conțin paisprezece propoziții imperative (injonctive sau prohibitive), nu doar zece.

– masoreții – acei învățați iudei din Antichitate, care s-au ocupat de transmiterea textului biblic – au delimitat diferit precizările referitoare la dorirea femeii și casei aproapelui, anume ca o singură poruncă în Ieșire, respectiv ca două porunci în Deuteronom.

Numărul *zece* delimitează de fapt conținuturi tematice în textul Decalogului. Nu e exclus ca numărul de zece porunci, împărțite pe două table, să fie opera tradiției, reflectată deja în textul biblic, așa cum am notat mai sus, și să aibă o justificare mnemotehnică – de a ușura memorarea poruncilor de către cititori. Dar nu e clar, în opinia mea, de ce nu s-ar fi preferat rotunjirea celor paisprezece propoziții imperative la *doisprezece*, număr cu conotații simbolice mai importante decât numărul zece în Vechiul Testament.

Dificultatea de a delimita poruncile în textul Bibliei ebraice se regăsește și mai târziu, în modul receptării și înțelegerii Decalogului de-a lungul istoriei. Nu e de mirare că împărțirea celor zece porunci diferă chiar și între Bisericile creștine. Tabelul de mai jos [După https://de.wikipedia.org/wiki/Zehn_Gebote (31.05.2016)] scoate în evidență asemănările și deosebirile privind receptarea confesională a Decalogului:

În iudaism, poruncile sunt împărțite în mod egal pe cele 2 table (I: poruncile 1-5; II: poruncile 6-10). Fericitul Augustin a grupat poruncile în porunci ale iubirii față de Dumnezeu (tabla I) și porunci ale iubirii față de semeni (tabla II). Această împărțire e frecvent întâlnită în Biserica Romano-Catolică (I: poruncile 1-3; II: poruncile 4-10). Asemănătoare este împărțirea uzuală în Biserica Ortodoxă: tabla I conține îndatoririle creștinului față de Dumnezeu (poruncile 1-4), iar tabla a II-a, pe cele față de ceilalți oameni (poruncile 5-10). Ca fond, se constată aceeași grupare la ortodocși și catolici (îndatoriri față de Dumnezeu / îndatoriri față de omenire). Doar numerotarea poruncilor face ca ele să fie distribuite diferit pe cele două table.

Din cele 10 porunci, 2 sunt formulate ca injonctive, adică se referă la obligații impuse unui individ: „Respectă (adu-ți aminte de) ziua odihnei...!", respectiv „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta...!" Celelalte opt sunt prohibitive, indicând ce acțiuni *nu* trebuie înfăptuite : „Să nu ai alți dumnezei...!", „Să nu-ți faci chip...!", „Să nu iei numele Domnului în deșert...!", „Să nu ucizi!", „Să nu desfrânezi!", „Să nu furi!", „Să nu mărturisești strâmb...!", „Să nu dorești nimic din ce este al aproapelui tău...!"

De remarcat, în cazul interdicțiilor, ar fi că în Vechiului Testament se întâlnesc două feluri de porunci prohibitive, pentru că există două negații în ebraica biblică. Cele care conțin negația *'al* se referă la acțiuni punctuale. Prin ele se interzice săvârșirea unei fapte la un moment dat, într-o situație concretă din viața cotidiană. De pildă, când profetul Ieremia este trimis să activeze ca profet între conaționalii săi din regatul Iuda, Dumnezeu îl întărește spunându-i: „Să nu te temi de ei, căci Eu sunt cu tine!" (Ier 1,8) În situațiile în care poruncile sunt formulate cu ajutorul negației *lo'*, cum este cazul celor din Decalog, este vorba de interdicția permanentă, indiferent de context, de a săvârși o acțiune. Astfel, porunca „Să nu ucizi!" nu oprește omuciderea într-un anumit moment, ci interzice în mod general și permanent această faptă.

În legislația mozaică se pot distinge apoi formulări apodictice și cazuistice. Cele din urmă precizează cum trebuie aplicată o lege în funcție de situație. Ele vin în ajutorul celui care judecă, înlesnindu-i aprecierea faptei și sentința potrivită pentru ea. De pildă:

> „De se vor sfădi doi oameni și unul va lovi pe celălalt cu o piatră, sau cu pumnul, și acela nu va muri, ci va cădea la pat, de se va scula și va ieși din casă cu ajutorul cârjei, cel ce l-a lovit nu va fi vinovat de moarte, ci va plăti numai împiedicarea aceluia de la muncă și vindecarea lui." (Ieș 21,18-19)

Spre deosebire de poruncile cazuistice, cele apodictice se remarcă prin formularea succintă, fără nuanțe contextuale, a sentinței. Aceeași faptă – omuciderea – în formulare apodictică:

> „Cel ce lovește pe un alt om încât acela moare, trebuie să fie dat morții." (Ieș 21,12)

Se poate constata cu ușurință că poruncile Decalogului sunt formulări de drept apodictic, care incriminează delicte, dar nu precizează pedeapsa pentru ele. De aceea, poruncile nu trebuie privite strict prin prisma juridică, ca norme de drept. Să ne gândim, de pildă, la câteva dintre poruncile Decalogului care vizează relațiile interumane: să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturisești strâmb.... Un judecător nu va putea aplica sentințe doar pe baza acestor porunci, ci va avea nevoie de alte precizări, care să se refere la persoana care a comis un delict, la pricinile pentru care s-a săvârșit fapta, la circumstanțele ei, pentru ca apoi să ia o decizie potrivită. Prin formularea lor generală, nelimitată în timp, poruncile Decalogului sunt mai degrabă principii *etice*. Ele au ca scop prezervarea integrității individului, a familiei și, implicit, a armoniei sociale. Poruncile Decalogului doresc să prevină fapte care ar afecta grav relațiile interumane dintr-o comunitate.

Pr. Conf. Dr. Constantin OANCEA

Cronică de carte

Rușinea de a privi în sus

Cristian Fulaș, *Fâșii de rușine*, Ed. Gestalt Books & Vinea, București, 2015, roman, 272 p.

Cartea unei dependențe sau dependența precum o carte? Iată întrebarea care a stat la baza unei cronici a romanului *Fâșii de rușine* (să recunoaștem, un titlu clișeu, însă a cărui explicație de către autor în interiorul cărții ne satisface) pentru *Telegraful român* de la Sibiu.

Între atâtea adicții ale lumii contemporane, trebuie să venim cu niște răspunsuri plauzibile și, chiar mai mult – cred eu –, cu soluții. Cartea de față, o apariție în colaborare a tinerei Edituri Gestalt Books cu mai cunoscuta Vinea, pare să conțină ambele tipuri de soluții pe care le căutăm – atât cele practice: este, până la urmă, un pseudo-jurnal de *închisoare* (a se citi aici *clinică pentru dezalcoolizare*), cât și unele teoretice, teoretizate, cumva ascunse printre rânduri, dar așteptând să fie descoperite.

Povestea este una simplă: aceea a unui tânăr dependent de alcool și de droguri convins să intre într-o clinică privată pentru dezalcoolizare, și a luptei sale (sau nu?) de a rezista în program. Un mare plus al scrisului lui Cristian Fulaș este acela că este digerabil. Romanul se citește repede și păstrează acel procent de suspans care te ține în lumea construită de narator până la final, fără a te obosi, fără a te face, pe tine, cititorul, să treci peste anumite pagini, să mai sari de la un capitol la altul în dorința de a *termina cursa*, de a ajunge la *finish*. Plăcerea lecturii o aduce și narațiunea la persoana I. Avem o introducere *ex abrupto* de tip jurnal/*diary*, pe care o întâlnim, la noi, încă de la un Mihail Sebastian, din interbelic, iar în Europa – dacă mi se permite – în *Jurnalul lui Bridget Jones*: „Tremur. Fiecare fibră din corpul meu tremură, dar mai ales mâinile astea pe care nu le pot controla". Introspecție și analiză, realitate și reverie, visul din timpul somnului și *plutirea* din timpul *folosirii* sunt tot atâtea argumente pentru o carte bună. Relația personajului principal cu sine însuși, felul în care interacționează cu celelalte personaje, dar și modul subtil în care sunt inserate *filosofii* sau *filosofări* ale autorului, mai degrabă implicat decât omniscient (cu excepția, în opinia mea, părților de poetizare, care pe mine nu m-au ajutat deloc, dimpotrivă, le-am găsit slabe și fără a-și afla vreun rost în construcția poveștii sau măcar a personajului), sunt și ele detalii asupra cărora cititorul se poate opri cu interes. Trăind precum un dependent tipic, între personaje a căror onomastică vorbește de la sine (David Jidanu, Mortu, Piticu, Monșer, apoi nea Trică, Toby, Ramza etc.), între beții din care nu își mai aduce aminte nimic și episoade de trezire, nicidecum de trezvie, scurte și confuze, într-o continuă nevoie de a se întoarce în lumea *clarității* dată de consumul de alcool și de diferite droguri, eroul romanului este *salvat*, din nou, dacă o putem privi ca pe o intervenție salvatoare, de – probabil – singurele personaje pozitive, domnul și doamna Popescu. Internat într-o clinică privată de recuperare, fără – practic – nicio promisiune de mai bine și – categoric – fără nicio perspectivă de reabilitare ulterioară, personajul principal începe urcușul pe o golgotă a restaurării fără a-și dori neapărat o revenire, fără măcar a ști de ce și încotro se îndreaptă. *Excursia* sa de reabilitare, de dezalcoolizare, nu este una lină, este împletită cu episoade de cădere, cu dureri și cu spaime cu siguranță mai mari decât cele ale zilelor când *folosea*. Cade și se ridică ori cade și este ridicat. Nici el nu mai știe. În principal cade. Ori, în principal se ridică. „Zac de patru zile. Bolnav. Într-un sevraj pe care aproape că nu mi-l puteam imagina, ceva din filme de groază. Am transpirat atât de abundent, încât mi s-au terminat toate tricourile." Aceasta este povestea.

În final, aș motiva alegerea acestui roman (sau prima parte a sa, pentru că a fost tipărit deja un *follow-up*), în primul rând, prin aceea că dependența este un subiect care necesită maximă atenție din partea noastră. În al doilea rând, pentru că tipul acesta de roman – jurnal al unei dependențe – este foarte rar sau aproape imposibil de găsit pe piața literară românească. Apoi aș spune că îl consider un prilej de a învăța, un prilej de a reflecta, dar și unul de a ne delecta – dacă ne referim strict la modul în care este scrisă această poveste. Una peste alta, voi încerca – în această rubrică – să aduc în atenția dumneavoastră cărți care pot fi citite și precum simple exercitări ale plăcerii devoratorului de lectură de calitate, dar și dintr-o abordare interdisciplinară, cred eu, benefică și necesară în contemporaneitate.

Pr. Dr. Daniel Puia DUMITRESCU

• UNIVERS BIBLIC •

Lect. Dr.
DANIEL MIHOC

IERUSALIM (II)

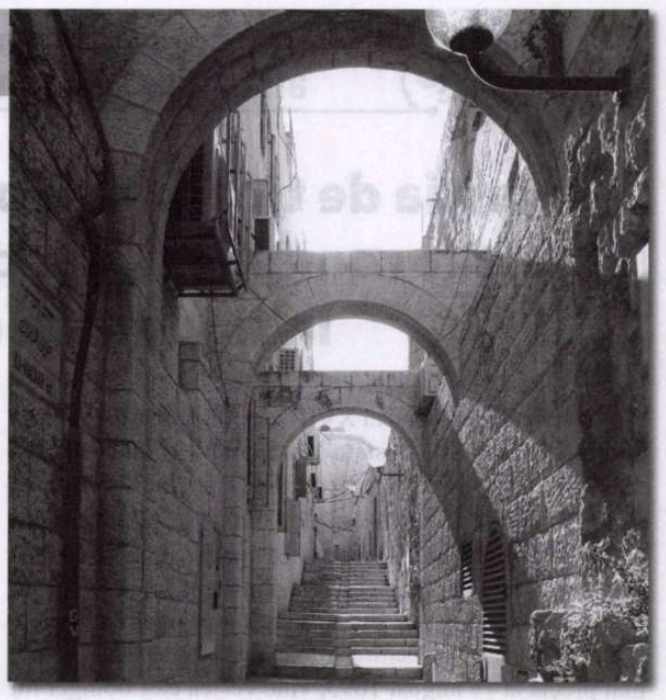

În afară de acestea, Solomon a realizat multe alte lucrări publice, între care reținem pe cele de natură hidraulică (cetatea nu dispunea de izvoare suficiente) și construirea unor noi ziduri de apărare (prima dintre cele trei incinte descrise de Iosif Flaviu). În sec. VIII î.H., regele Ezechia construiește un al doilea zid pentru a proteja noul cartier care apăruse în partea de nord a cetății. Tot în timpul lui s-a realizat vestitul tunel care-i poartă numele și astăzi, destinat aducerii apei de la un izvor din afara zidurilor cetății (Izvorul Ghihon) până la un bazin special pregătit pentru stocarea apei (Scăldătoarea Siloamului), situat în Valea Tiropeon (cea care odată cu extinderea orașului ajunsese în mijlocul său: IV Regi 20, 20; II Paral 32, 2-4.30). Acest tunel a fost descoperit în 1880. Pe un perete al tunelului lui Ezechia se poate vedea o inscripție care dezvăluie metoda de construcție folosită în realizarea lui. Se pare că două echipe de muncitori au început să sape în stâncă din ambele capete ale tunelului, înaintând una spre cealaltă. Fiecare dintre echipe a lucrat cu teama de a nu rata întâlnirea cu tunelul celeilalte, până când fiecare a putut auzi loviturile de târnăcop ale celorlalți. A fost o realizare inginerească remarcabilă, dată fiind nu numai lungimea de 533 metri a tunelului, ci și traseul său meandric. Unii arheologi cred că lucrătorii au urmat o fisură în stâncă prin care deja curgea un firicel de apă, dar nu există nicio dovadă pentru această ipoteză.

În ciuda extinderii suprafeței cetății, după moartea lui Solomon, strălucirea Ierusalimului începe să fie umbrită de evenimente triste care vor afecta iremediabil istoria poporului ales. Triburile din nord, discriminate ani de-a rândul, se separă de cele din sud în timpul domniei fiului lui Solomon, Roboam (935 î.H.). Ieroboam, conducătorul secesioniștilor, și-a stabilit capitala succesiv la Sihem, la Penuel și la Tisra (III Regi 12, 1-25; mai târziu, în jurul anului 880, regele Omri o va muta în nou zidita cetate Samaria). Astfel, Ierusalimul rămâne capitală doar pentru locuitorii ținuturilor sudice ale țării, care vor forma un nou stat cunoscut ca Regatul lui Iuda, el cuprinzând pe lângă semința (tribul) lui Iuda și pe cea a lui Veniamin (este posibil ca în hotarele acestui regat să fi fost inclus și tribul lui Simeon, al cărui teritoriu era situat la sud de Iuda, dar lipsa mărturiilor precise și mențiunea că Regatul lui Israel cuprindea zece triburi îi fac pe unii să ezite în a-l include alături de Iuda și Veniamin).

În anul 917 î.H., la nici jumătate de veac de la zidirea Templului, faraonul Șișac îl jefuiește ducând în Egipt „toate vistieriile casei Domnului și vistieriile casei domnești și scuturile de aur pe care le făcuse Solomon" (III Regi 14, 26). Este prima dintr-o serie de opt jafuri, pe care le va suporta Sfântul Lăcaș înainte de a fi distrus definitiv (586 î.H.) după cucerirea Regatului lui Iuda de către Nabucodonosor (IV Regi 25, 9u.). Îndată după distrugerea orașului, a fost organizată deportarea în Babilon a locuitorilor rămași în viață. În următorii cinci ani (până în 581 î.H.) vor fi exilați majoritatea locuitorilor Regatului lui Iuda.

În 539, Babilonul a căzut sub Cirus al II-lea (cel Mare, 539-530). Acesta s-a prezentat ca un eliberator al popoarelor din cuprinsul fostului imperiu babilonian și, printr-un edict, a permis evreilor să se întoarcă în țara lor și să rezidească templul (II Paral 36, 22-23; Ezra 1, 1-6), iar pentru înzestrarea noului lăcaș, a retrocedat toate odoarele sfinte luate în Babilon de către Nabucodonosor (Ezra 1, 7-11). Prin aceste fapte, Cirus a rămas ca o figură luminoasă în istoriografia iudaică, fiind văzut ca trimis de Dumnezeu pentru a sluji poporului Său. Cartea Isaia (mai precis, Deutero-Isaia) îl numește „păstorul" și „unsul" Domnului (Is 44, 28 și 45, 1).

Reconstrucția templului a început în anul 538, dar nu a putut fi încheiată decât în 516 î.H. Un rol important în ducerea la bun sfârșit a lucrărilor a avut guvernatorul Zorobabel, sub numele căruia va fi mai târziu identificat acest templu, arhiereul Iosua și profetul Agheu. Pe la mijlocul sec. V î.H., Neemia, fost paharnic al regelui persan Artaxerxe I, reușește să refacă zidurile orașului. Se pare însă că acesta nu ocupa decât aproximativ jumătate din suprafața celui de dinaintea distrugerii, zidurile lui înglobând ceea ce fusese odinioară cetatea lui Solomon. În ciuda reformelor lui Ezra și a abilităților administrative ale lui Neemia, condițiile de viață din cetate nu o făceau atractivă și pentru evreii întorși din exil (Neem 11, 1-2).

Despre istoria Ierusalimului din următoarele veacuri și până la războiul Macabeilor avem foarte puține informații. În 332, Alexandru cel Mare a intrat în Ierusalim și a înglobat Țara Sfântă în vastul său imperiu. După moartea lui Alexandru (323 î.H.), Ierusalimul a intrat în componența Regatului Ptolemeic din Egipt (320 î.H.). În anul 198, stăpânii s-au schimbat, Țara Sfântă fiind ocupată de seleucidul Antioh al III-lea (cel Mare), care a arătat considerație față de iudei și religia lor. Însă urmașul său, Antioh al IV-lea (care și-a arogat titlul de Epifanes) a rămas în istoria iudaismului ca una dintre cele mai întunecate figuri („rădăcină păcătoasă", I Mac 1, 10). El a profanat templul, jertfind un porc pe altarul acestuia, a interzis cultul iudaic, circumcizia și păzirea sabatului. Mai mult, a poruncit ca până și deținerea unei cópii a Sfintei Scripturi să fie pedepsită cu moartea. Iar porunca aceasta a și fost dusă la îndeplinire, mulți credincioși pierzându-și viața în aceste condiții. Ierusalimul și locuitorii săi au suferit în chip special nebunia regelui. Autorul cărții I Macabei scrie: „[Ostașii regelui] au prădat cetatea și au ars-o cu foc și i-au dărâmat casele și zidurile de jur împrejur; pe femei și pe copii i-au trimis în robie, iar vitele au intrat în stăpânirea lor" (1, 31-32). O nouă fortăreață a fost zidită pe locul unde se afla odinioară cetatea lui David (1, 33).

În acest context s-a declanșat revolta Macabeilor, care după trei ani de lupte au reușit să elibereze Ierusalimul și să redea templul cultului iudaic (164 î.H.). Cu doi ani înainte de izbucnirea revoltei (169 î.H.), sirienii au construit în Ierusalim o fortăreață, Acra, al cărei amplasament este încă necunoscut. Aceasta va rămâne ca un ghimpe în coasta Macabeilor până în anul 141, când, după un asediu prelungit, va cădea în stăpânirea lui Simon Macabeul.

Ierusalimul sub umbra vulturului roman

Timp de un secol de la eliberarea sa prin eforturile iudeilor conduși de Iuda Macabeul, Ierusalimul s-a bucurat de pace. În anul 63 î.H. însă, neînțelegerile dintre Hircan al II-lea și fratele său, Aristobul al II-lea, l-au adus pe generalul roman Pompei la porțile Ierusalimului. După un asediu de trei luni, Pompei a intrat în cetate și în templu. Curios să afle ce taine ascunde unicul sanctuar al iudaismului, a intrat și în spațiul preasfânt al templului, Sfânta Sfintelor, unde numai arhiereul și numai într-o singură zi din an putea intra.

Intrat sub stăpânirea Romei, Ierusalimul își păstrează în continuare statutul de capitală până la începutul administrației procuratoriale, în anul 6 d.H. În timpul lui Irod cel Mare (37-4 î.H.), a cunoscut o dezvoltare fără precedent datorită ambiției suveranului de a-și aduce regatul la strălucirea lumii elenistice față de care manifesta o admirație fără rezerve. El a ridicat palatul care îi va purta numele, în partea de vest a orașului; în partea de nord a templului a ridicat o fortăreață pe care a numit-o Antonia, după numele protectorului său. Un teatru și un hipodrom completau imaginea elenistică a orașului. În anul 20 î.H., Irod a început lucrările la cel mai ambițios proiect al său, reconstrucția templului din Ierusalim (Iosif Flaviu, *Antichități*, 15.2.1). Deși partea principală a edificiului a fost inaugurată cu șase ani înainte de moartea sa, Irod nu a apucat să vadă lucrările finalizate. Acestea se vor încheia abia în anul 63 d.H., cu doar șapte ani înainte de distrugerea totală și definitivă (70 d.H.).

Ierusalimul și-a păstrat statutul de capitală și după moartea lui Irod (anul 4 înaintea erei creștine), aici domnind Arhelau (4 î.H.–6 d.H.), fiul lui Irod care a primit partea cea mai importantă din regatul tatălui său. Odată cu detronarea lui Arhelau (6 d.H.) și instituirea administrației romane (6-41 și 44-66 d.H.), Ierusalimul și-a pierdut statutul de capitală, procuratorii având reședința la Cezareea, dar rămâne centrul Iudaismului datorită prezenței templului între zidurile sale.

Ierusalimul în Noul Testament

Deși cea mai mare parte a activității Mântuitorului s-a desfășurat departe de Ierusalim, totuși „Cetatea Sfântă" (Is 52, 1; Mt 4, 5; 27, 53) a avut privilegiul să fie martora celor mai importante evenimente din viața Sa și a Bisericii Sale. Cronologic, primul eveniment al Noului Testament are loc în Ierusalim. Slujind în templul lui Irod, preotul Zaharia primește bunavestire a nașterii Sf. Ioan Botezătorul (Lc 1, 5-22). La Ierusalim, magii sunt primiți de Irod, care află de la învățați locul nașterii lui Mesia (2, 1-6). În a patruzecea zi de la naștere, Pruncul Iisus este adus la templul din Ierusalim (Lc 2, 22-38). Apoi, în timpul copilăriei și adolescenței, face pelerinaje la Ierusalim împreună cu părinții (2, 41-49). În timpul activității Sale publice, Domnul urcă la Ierusalim de mai multe ori, cu ocazia unor sărbători. Probabil în primăvara anului 28 îl vindecă pe slăbănogul de la Scăldătoarea Vitezda (In 5, 1-47). În toamna anului următor petrece Sărbătoarea Corturilor la Ierusalim (In 7, 2) și în iarna aceluiași an (decembrie, anul 29), urcă din nou la Ierusalim pentru Sărbătoarea Înnoirii templului (Hanuka, In 10, 22). Ultimele zile dinaintea Patimilor, Domnul le-a petrecut la Ierusalim sau în apropierea acestuia (Mt 26, 1-27, 66; Mc 11, 1-15, 47; Lc 19, 29-23, 56; In 12, 12-19, 42). Aici a instituit Taina Sfintei Euharistii și tot aici a fost arestat, judecat, răstignit și îngropat (7 aprilie 30). Dintre arătările Domnului de după Înviere, cele mai multe se petrec în Ierusalim sau în apropierea Ierusalimului (Mt 28, 9-10; Mc 16; Lc 24; In 20). Despărțirea de ucenici va avea loc în imediata apropiere a Ierusalimului, pe Muntele Măslinilor (Lc 24, 50-52; Fapte 1, 9-12). După Înălțare, ucenicii rămân în Ierusalim (Fapte 1, 13u). Aici Se va pogorî peste ei Duhul Sfânt la Cincizecime (Fapte 2, 1-4). Și tot aici, Biserica va face primii pași în împlinirea misiunii pe care i-a încredințat-o Domnul înainte de Înălțare. Aici au fost hirotoniți primii diaconi; aici a primit moarte martirică Sf. Ștefan (Fapte 7), Sf. Ap. Iacov, fratele lui Ioan (Fapte 12, 1-2), și Sf. Iacov, „fratele" Domnului, primul episcop de scaun al Bisericii (Hegesip, citat de Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, 2.23.9 ș.u.; Iosif Flaviu, *Antichități*, 20.9.1). La Ierusalim s-a ținut primul sinod al Bisericii (48 d.H.) și tot aici va fi arestat Sf. Pavel, zece ani mai târziu (58 d.H.). În ciuda acestei istorii pline de evenimente minunate, Ierusalimul va dispărea pentru o perioadă de pe harta comunităților creștine. Cu puțin înainte de declanșarea războiului iudaic (66 d.H.), creștinii din Ierusalim au primit poruncă prin descoperire să părăsească cetatea și să se refugieze dincolo de Iordan, în cetatea Pella din Pereea (Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, 3.5.3).

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (V)

Spre finalul secolului al XVII-lea, mai precis în ultimele decenii ale acestuia, asistăm la strădaniile municipalităţii din Sibiu de a moderniza tipografia oraşului. Primul pas îl face faimosul comite al saşilor, Johann Zabanius – din 1698, Sachs von Hartenek –, în acea vreme notar provincial, care, aflat în delegaţie la Viena, ia legătura cu Pangratz Löbinger, turnător de litere, în vederea realizării unor litere şi matriţe noi pentru tipografia sibiană. Între timp, mai precis la 19 august 1693, vine vestea că Löbinger nu mai are material în stoc, motiv pentru care cere, ca avans, jumătate din suma convenită, cu precizarea că marfa nu poate fi livrată mai devreme de patru ori chiar cinci luni [Liliana Popa, *Oameni şi cărţi în Sibiul de altădată. Tipografi şi tiparniţe, bibliofili şi biblioteci, librari şi librării în mărturisiri documentare,* Hermannstadt-Sibiu, Schiller Verlag-Editura Schiller, 2010, p. 23].

Arcul cronologic al anilor 1660-1687 este marcat de activitatea tipografului Stephan Jüngling, iar amănunte despre ce a avut în posesie ori a valorificat aflăm din actul de partaj după decesul său, act de partaj încheiat la 4 octombrie 1687. De aici nu rezultă că ar fi fost posesorul unei tipografii, însă văduva sa va primi, la data de 27 februarie 1695, suma de 115 florini din partea municipalităţii sibiene *pentru presa de tipărit şi restul materialelor tipografice*; posibil ca Jüngling să fi ţinut în arendă tipografia oraşului [Joseph Trausch, *Schriftsteller-Lexikon oder Biographisch-Literärische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutscher,* III. Band, Kronstadt, 1871, p. 223].

La începutul secolului al XVIII-lea, Magistratul oraşului – care nu era o persoană, ci un organ colectiv de conducere – decide metoda de valorificare a tipografiei, precizându-se într-un document ca *tipografia să nu fie cedată niciunei persoane particulare, ci, ca şi până atunci, să fie păstrată pentru oraş.* Cu acest statut, tipogafia este încredinţată spre exploatare unor profesori aduşi special în oraş pentru a reforma gimnaziul local, însă aceştia nu rămân mult timp locului, motiv pentru care aceasta este încredinţată la doi meşteri, dintre care unul ne interesează în mod deosebit, fiind vorba despre Johann Barth. După puţină vreme, coechipierul lui Barth renunţă la tipografie, ea fiind arendată, de acum pentru multă vreme, tipografilor din „dinastia" Barth [Harald Roth, *Hermannstadt. Kleine Geschichte einer Stadt in Siebenbürgen,* Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 2006, p. 88].

Primul membru al „dinastiei" a fost Johann Barth senior (aprox. 1670-1746), care a debutat în 1693, probabil învăţând meserie de la Jüngling şi (tot aşa, probabil) luându-i apoi locul în tipografia arendată [*Beyträge zur Oettingischen politischen-kyrchlichen- und gelehrten Geschichte...,* Zweeten Theils 2. Sammlung, Oetingen, 1775, p. 321]. A fost urmat, în nobila-i misiune, de fiul său, Johann Barth jun. (1702-1782), de fiul acestuia, Petrus Barth (1740-1801), şi fiul lui, Johann Andreas Barth (1773-1832). Începând cu anul 1793, tipografia Petrus Barth începe să publice seria calendarelor în limba română pe un arc cronologic

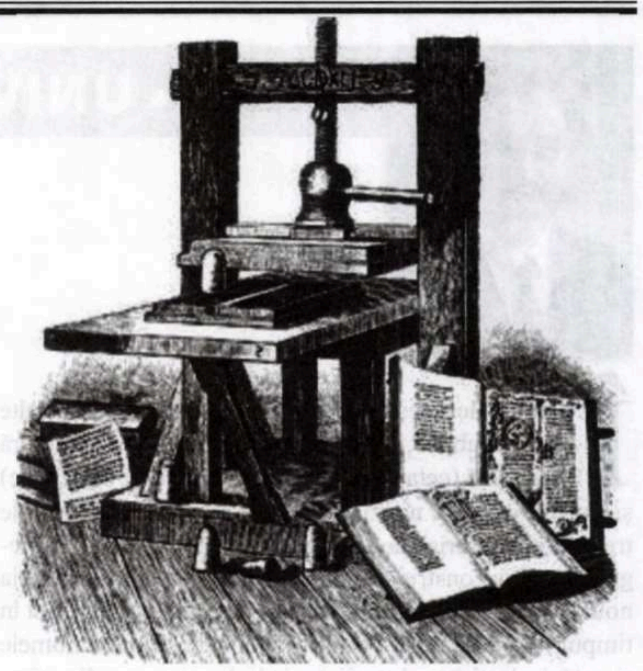

de o jumătate de secol. Tot acest vlăstar al neamului Barth va scoate, în întreaga-i activitate, nu mai puţin de 37 cărţi româneşti, o realizare, să recunoaştem, lăudabilă pentru vremea respectivă şi pentru timpurile acelea. Petrus va fi urmat de feciorul său, Johann-Andreas Barth (1773-1832), iar la trecerea sa la Domnul, tipografia va cunoaşte un alt proprietar, în persoana ginerelui său, Johann Georg Samuel von Closius, din 1832. Ginerele va publica periodicele *Siebenbürger Quartalschrift* (1859-1860) – primul număr al acestuia fiind cel din oct.-dec. 1859 [http://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/display/bsb10000353_00003.html, accesat în 4.05.2016] –, respectiv *Hermannstädter Zeitung,* până în 1862, când ziarul va fi preluat de altcineva şi tipărit de Th. Steinhausser [Trausch, *op. cit.,* p. 258]. Johann Georg Samuel von Closius va schimba numele tipografiei în Tipografia Closius, nume păstrat până în 1890, sediul fiind pe actuala str. Nicolae Bălcescu, la nr. 11.

Dr. Constantin Ittu, cercetător ştiinţific
Profesor asociat Universitatea „Lucian Blaga", Sibiu

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (IV)

În privinţa elementelor de cronologie, anul este indicat după era bizantină (7016), urmat de „crugul soarelui 16, al lunii 5, indictionul 11, luna noiembrie, 10 zile". Aceste elemente rare de cronologie în documentele Ţării Româneşti se întâlnesc în cărţile tipărite de acelaşi meşter la Cetinie. Prin urmare, alături de menţionarea Podunaviei, reprezintă o intervenţie personală a tipografului. În aceeaşi ordine de idei, ar mai fi de menţionat datarea neunitară care reiese din alăturarea anului „de la facerea lumii" 7016 cu celelalte elemente. Astfel, pe atunci, în Ţara Românească era în uz stilul sau era bizantină, în care anul începea la 1 septembrie, ca şi anul bisericesc. Prin urmare, anul 7016 ar corespunde cu 1507 din era creştină, dată la care Mihnea cel Rău, sub a cărui domnie s-a încheiat tipărirea, încă nu era domn, iar Radu cel Mare trăia. În consecinţă, din anul 7016 vom scădea 5508, şi nu 5509 ani pentru a afla anul erei creştine. Altfel spus, Macarie avea în minte calcularea anului după stilul de la 1 ianuarie, stil cu care era obişnuit de la Veneţia şi de la Cetinie. Neconcordanţe apar şi în cazul celorlalte elemente. De pildă, crugul soarelui 16 corespunde cu anul 1508, însă crugul lunii 5 corespunde cu 1507; indictionul 11, după era bizantină, corespunde cu intervalul de la 1 septembrie 1507 la 31 august 1508, deci datarea nu este nici unitară nici exactă. Anul este calculat după stilul de la 1 ianuarie, iar data corectă a terminării *Liturghierului* este 10 noiembrie 1508 [Tabelele pentru aceste elemente suplimentare de cronologie, în vol. *Documente privind istoria României*, I, p. 637 şi urm., iar indictionul, la p. 412; vezi şi P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508) ...", pp. 284-285]. Mai trebuie menţionat faptul că în cursul tipăririi s-au făcut unele corecturi, după ce unele exemplare au fost terminate. Aşa de pildă, între Tabla de materii şi text există deosebiri în privinţa titlurilor; apoi, în textul celui de-al doilea caiet sau fascicul s-au strecurat şi alte greşeli şi omisiuni. Această situaţie a făcut autoritatea bisericească ce supraveghea tipărirea să dispună tragerea unui alt tiraj, în care s-au operat corecturile necesare [Detalii amănunţite în lucrarea, deja citată, a marelui istoric P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508)", pp. 285-290].

A doua carte tipărită de ieromonahul Macarie a fost *Octoihul* sau, aşa cum este numită în epilog cu un termen slavon, *Osmoglasnic* [P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508) ...", pp. 317-318; I. Bianu şi Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, t. IV, p. 166]. A ieşit de sub tipar în 26 august 1510, sub domnia lui Vlad cel Tânăr (sau Vlăduţ, 1510-1512). Este un tip rar şi puţin obişnuit al acestei cărţi. Cuprinde cântările de la Vecernie şi Utrenie pe glasul I pentru toate zilele săptămânii, iar pe glasurile 2-8, doar pentru zilele de sâmbătă şi duminică. Este, prin urmare, un Octoih mixt, căci un Octoih mare cuprinde cântările celor opt glasuri pentru toate zilele săptămânii, iar un Octoih mic cuprinde cântările respective doar pentru zilele de sâmbătă şi duminică. Acest cuprins aparte s-a datorat fie manuscrisului muntenesc ce îi va fi slujit de izvod, fie unor probleme tehnice sau financiare care n-au îngăduit imprimarea unui Octoih mare complet, şi astfel s-a ajuns la o soluţie de compromis [P.P. Panaitescu, „Octoihul lui Macarie (1510) şi originile tipografiei în Ţara Românească", în *BOR*, 57, 1939, nr. 9-10, pp. 528-550 (şi extras, 28 p. + 2 pl.)].

Observăm că epilogul *Octoihului* lui Macarie este aproape identic cu prefaţa lucrării omonime pe care o tipărise la Cetinie în 1494. Deosebirile constau în eliminarea unui pasaj din postfaţa cărţii muntenegrene în care se făcea aluzie la pustiirea ţării de către turci, fapt care determinase şi împuţinarea cărţilor. În schimb, epilogul *Octoihului* târgovişten conţinea justificarea morală a editării, pentru folosul cititorului, şi adaosul cu rugăciunea ca în lumea de aici să dobândim „pace şi miluire", care lipseşte din textul muntenegrean. Mai reţinem faptul că, spre deosebire de epilogul din *Liturghier*, în cel din *Octoih,* Macarie se exprimă la persoana I, poate ca un semn al aprecierii de care se va fi bucurat după prima tipăritură. Este poate încă o dovadă că acelaşi ieromonah Macarie a lucrat şi la Cetinie şi la Târgovişte [Mitropolitul Tit Simedrea, „Epilogul din Octoihul slavon (Dealu, 1510) şi identitatea de tipograf a lui Macarie din Ţara Românească (1508-1512) cu Macarie din Muntenegru (1493-1496)", în *Mitropolia Olteniei*, 22, 1970, nr. 7-8, pp. 605-620, unde autorul consideră că sunt persoane distincte].

A treia carte a ieromonahului Macarie imprimată la Târgovişte a fost *Tetraevanghelul* (sau *Tetraevangheliarul*). Aşa cum reiese din epilog, tipărirea s-a încheiat la 25 iunie 1512, în primul an al domniei lui Neagoe Basarab (febr. 1512-15 sept. 1521). Cuprindea cele patru Evanghelii aşezate în ordinea canonică din Noul Testament: Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Prin urmare, textul nu era împărţit în pericope, aşa cum îl avem astăzi, ci, pe marginea filelor, erau indicate întinderea pericopelor (zaceale) şi când anume se citesc. Importanţa *Tetraevanghelului* constă în faptul că este prima ediţie tipărită a acestei cărţi pentru toţi creştinii ortodocşi ce foloseau limba slavă ca limbă liturgică. Cartea are un format mai mare, cu 42 de rânduri pe pagină. Se pare că a cunoscut două tiraje: unul a fost imprimat pe hârtie obişnuită, iar celălalt tiraj, de lux, poate mai redus, dar şi mai scump, a fost imprimat pe pergament, fiind împodobit manual cu frontispicii şi iniţiale ornate. S-au folosit aur şi culori vii: carmin, verde, albastru, încât, la prima vedere, lăsa impresia unui manuscris iluminat. Un astfel de exemplar a fost considerat de către Nicolae Iorga ca aparţinând lui Neagoe Basarab [Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. şi ed. cit., p. 140].

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

SPOVEDANIA ALTFEL (II)

PERIOADA ȘCOLARULUI MIC

Am putea aprecia că, de-a lungul întregii sale vieţi, persoana umană urmează un traseu al maturizării. Conform DEX-ului, maturitatea este „coacere” şi echivalează cu o bogată şi profundă experienţă de viaţă, manifestată în stadiul intermediar dintre tinereţe şi bătrâneţe. S-ar părea că maturitatea include o zonă distinctă şi bine definită în raport cu alte etape ale vieţii.

În continuare, punem conceptul maturităţii sub lupa dinamică a maturizării, înţeleasă ca proces început odată cu naşterea şi confluent cu întreaga viaţă. Pentru aceasta este necesară o revenire comprehensivă la începutul vieţii.

După ce copilul se naşte este omnipotent şi omniprezent. Copilul este iubit, îngrijit şi hrănit fără să fie nevoie ca el să mişte măcar un deget pentru toate acestea. La cel mai mic semn, mama este lângă el punându-l la piept şi liniştindu-l cu bătăile inimii, pe care oricum le auzea încă din perioada intrauterină. Pe de altă parte, copilul percepe totul ca pe o prelungire a lui însuşi. El nu se mişcă spre nimic şi totul este lângă el şi pentru el când are nevoie.

Însă, cu timpul, copilul observă că biberonul mai întârzie câteodată şi că mama îşi face apariţia numai după un timp. În plus, mama pleacă de lângă el împreună cu tata şi astfel copilul începe să conştientizeze că nu numai el este centrul universului.

Este vorba despre ceea ce Karl Gustav Jung numeşte „procesul de individuaţie” (Adrian Nuţă, *Psihologia cuplului,* Editura Sper, 2006, p. 91). Copilul începe să-şi dea seama de alteritate. Nevoile nu-i mai sunt satisfăcute imediat şi, astfel, îşi face apariţia plânsul ca instrument ce reclamă împlinirea nevoilor. El îşi dă seama că atunci când face un anumit lucru părinţii reacţionează într-un anumit fel. Zâmbetul mamei reprezintă o recompensă pentru ceva ce face el.

Aşa se dezvoltă „comportamentul de ataşament” (John Bowlby), care se imprimă în structura personalităţii viitorului adult (Adrian Nuţă, *Inocenţă şi închipuire. Psihologia relaţiei de cuplu,* Editura Sper, Bucureşti, 2001, pp. 92-93). Cu alte cuvinte, copilul îşi dezvoltă strategii prin care, pentru a obţine ceva, face un anumit lucru. Tendinţa va fi ca ori de câte ori viaţa se va manifesta în situaţii ce vor aduce aminte de copilărie, persoana să reacţioneze şi să răspundă la fel ca în copilărie. Este vorba aici de perpetuarea fuziunii iniţiale copil-mamă. Pe măsură ce creşte, copilul interiorizează figura maternă şi apoi o proiectează asupra celor din jur în diferite perioade ale vieţii.

În concluzie, copilul descoperă că este diferit de ceilalţi membri ai familiei şi curând va descoperi că lumea este compusă din tot felul de persoane diferite de el şi între ele însele. Pe măsură ce va descoperi fenomenul alterităţii, copilul se va percepe pe el însuşi ca fiind independent.

Independenţa tot mai intens cucerită şi exprimată de-a lungul vieţii este sinonimă cu procesul perpetuu al maturizării personale. Aşadar, cel puţin din acest punct de vedere, maturizarea (proces dinamic şi neîntrerupt de autocunoaştere şi dezvoltare personală) nu este tot una cu maturitatea (etapă statică şi definită biologic).

Persoana experimentează de-a lungul întregii vieţi nivele diferite ale maturizării (Ioana Lepădatu, *Psihologia vârstelor – ciclurile de creştere şi dezvoltare*, Editura Psihomedia, Sibiu-Braşov, 2008, p. 120). Putem spune astfel că preşcolarul a atins un anumit nivel de independenţă, de individuare, sau că adolescentul a ajuns la un moment de manifestare a maturizării corespunzător vârstei şi aşa mai departe cu toate vârstele.

Acum ne vor referi la cazul strict de înaintare pe calea maturizării şi a independenţei a şcolarului mic (6-9/10 ani). Vom vedea caracteristicile sufleteşti şi trupeşti de vârstă ale şcolarului mic şi cum, în funcţie de acest lucru, se poate desfăşura actul spovedaniei raportat la aceste caracteristici.

Pentru şcolarul mic, parametrii maturizării se înregistrează la nivel fizic, emoţional şi intelectual. Fizic – realizarea unor indicatori biologici, emoţional – vizează trebuinţele de independenţă şi cooperare şi intelectual – operativitatea gândirii, memoria, atenţia, creativitatea şi imaginaţia, limbajul.

Factorii maturizării sunt familia, grădiniţa, şcoala, mediul şi, de ce nu, Biserica. Nu de puţine ori în ultima vreme, s-a accentuat rolul colaborării tridimensionale dintre Familie – Biserică – Şcoală. Când copilul vine la spovedit, el a suferit deja o multitudine de influenţe educaţionale. Acest copil are deja o anumită părere despre ceea ce se întâmplă la spovedanie şi la această părere au contribuit diferite informaţii şi experienţe de viaţă.

Pentru școlarul mic, parametrii maturizării se înregistrează la nivel fizic, emoțional și intelectual. Fizic – realizarea unor indicatori biologici, emoțional – vizează trebuințele de independență și cooperare și intelectual – operativitatea gândirii, memoria, atenția, creativitatea și imaginația, limbajul.

Factorii maturizării sunt familia, grădinița, școala, mediul și, de ce nu, Biserica. Nu de puține ori în ultima vreme, s-a accentuat rolul colaborării tridimensionale dintre Familie – Biserică – Școală.

De aceea, se impune cu atât mai mult ca atunci când şcolarul mic vine la spovedanie el să fie oarecum integrat deja în viaţa religioasă, participând la diferire cercuri de pictură sau de dezvoltare personală şi creativă sub egida Bisericii. De fapt, ceea ce se întâmplă în cadrul acestor cercuri la Biserică reprezintă varianta non-formală a cadrului şcolar formal: în ambele locuri se dezvoltă spiritul de cooperare şi se pun în valoare algoritmi sau etape succesive pentru realizarea sarcinilor formativ-informative. Să nu uităm că în această perioadă se manifestă şi fenomenul adultismului ca „dorinţă a copilului de a fi cât mai asemănător cu părinţii” sau cu alte figuri semnificative care intră în câmpul de experienţă formativ-educaţională a copilului.

Odată ajuns la scaunul spovedaniei, preotul este conştient de aceste lucruri şi de universul interior al copilului care este plin de contradicţii (Ioana Lepădatu, *Psihologia vârstelor...,* p. 120):

– *contradicţii între dorinţe, aspiraţii şi rezultate.* Perioada şcolarului mic nu este una a performanţelor de niciun fel şi, ca atare, aşteptările adulţilor le pot crea copiilor nemulţumiri suplimentare. Copiii pot avea diferite scăderi de la ceea ce părinţii numesc a fi corect şi bun, scăderi atitudinal-comportamentale pe care le mărturisesc în faţa preotului.

Deşi aceste scăderi nu trebuie încurajate, dacă preotul îi etichetează unilateral pe copii ca fiind altfel decât ascultători, cuminţi şi buni, atunci înseamnă că nu se are în vedere *trebuinţa lor de independenţă* corespunzătoare vârstei şi pe care copiii încearcă să o manifeste şi în acest fel. Ei încearcă să-şi hrănească astfel nevoia de diferenţiere şi autonomie.

– *contradicţii între aşteptări şi evaluări.* Copiii sunt acum în stadiul în care fac operaţii şi respectă reguli sau paşi de calcul. Indiscutabil, regulile sunt condiţii sine qua non ale dezvoltării copilului. Numai că regulile sunt domeniul lui „trebuie”. Evaluarea vine în urma respectării acestor reguli. Autonomia şi independenţa copiilor este astfel înregimentată.

Dacă preotul doreşte să-l îndemne pe copil să meargă la Biserică, atunci trebuie să iasă din zona lui „trebuie” şi să intre în cea a lui „a putea” sau „a vrea”. E mai corespunzător cu libertatea şi autonomia lui. „Cât timp vrei (sau cât poţi) să stai la Biserică? O oră şi jumătate sau o oră?” – ar putea fi o întrebare. Indiferent de răspuns, obiectivul este atins: copilul este îndemnat în mod adecvat să meargă la Biserică.

Se impune a fi atenţi şi la canon. Pentru copii noţiunea de „canon” poate fi încărcată cu o semnificaţie evaluator-punitivă. Acest aspect se poate datora şi informaţiilor pe care copiii le primesc de la părinţi. Pedeapsa nu face bine în nicio situaţie. *Pedeapsa doar învinovăţeşte, scade stima de sine a copilului, creşte dependenţa faţă de ceilalţi şi nu-şi mai recunosc propriile nevoi şi trebuinţe de frica evaluării negative.*

– *contradicţii între mitul copilăriei şi realismul vieţii* în care acţionează noi modele sociale de a gândi, simţi şi aspira. În această perioadă copilul iese din microcosmosul familial, mai confortabil, şi intră în macrocosmosul social, mai larg, care are exigenţele şi provocările lui. Conflictualitatea copilului se manifestă acum interior şi, uneori, şi exterior.

La spovedanie el poate mărturisi conflictele pe care le are cu colegi, prieteni sau cu alte persoane. Se înţelege că deşi expresiile conflictualităţii nu trebuie justificate, se pot accepta, totuşi, circumstanţe atenuante legate de „procesul de individuaţie”, care merge pe linia de mijloc dintre cooperare şi independenţă.

Aşadar, maturizarea ca dobândire treptată a independenţei persoanei începe încă de la naştere şi imediat după aceea, manifestându-se în diferite forme de-a lungul întregii vieţi.

Pr. Dr. Ciprian BÂLBĂ

Misiunea ortodoxă azi: provocări și limite (I)

Provocările și limitele pe care le are de înfruntat și depășit misiunea ortodoxă astăzi sunt de dublă factură: pe de o parte, cele de natură „externă", iar pe de altă parte, cele de natură „internă" Bisericii. (Am utilizat ghilimelele fiindcă de multe ori acești factori negativi se prezintă sub forma unor combinații complexe, împărțirea pe care o vom folosi mai jos fiind necesară doar pentru o mai bună înțelegere a lor.) Dintre factorii „externi" ar trebui amintiți: 1. ateismul și indiferentismul de masă, 2. secularizarea, 3. sincretismul religios și relativismul teologic, 4. prozelitismul, 5. lipsa dialogului cu oamenii de cultură și de știință, 6. individualismul și hedonismul contemporan. În ceea ce privește factorii „interni", nu pot fi trecuți cu vederea: 1. conservatorismul și imobilismul tradiționalismului, 2. incapacitatea diferențierii între diversitatea naturii parohiilor, 3. clericalismul excesiv și pasivismul laicilor, 4. naționalismul, 5. triumfalismul ierarhic și clerical, 6. supersiția și obscurantismul liturgico-teologic, 7. decăderea învățământului teologic ortodox, în general, și a celui misionar, în special, 8. fragmentarea și rivalitatea canonică, 9. inconsecvența comportamentului creștinilor față de credința mărturisită.

1. Ateismul rămâne încă prezent în lume, atacând mai mult sau mai puțin direct religiile și credințele. Secolul XX a cunoscut cea mai dură confruntare cu sistemele ideologice atee, așa cum a fost cu comunismul. De la Revoluția bolșevică și până în anii 1990, zeci de milioane de victime au căzut în urma persecuțiilor declanșate în Rusia și în statele din sud-estul Europei (România, Bulgaria etc.), precum și în unele state din Asia (vezi China); s-a ajuns chiar la declararea primului stau ateu din lume, Albania, în timpul dictaturii sângeroase a lui Enver Hodja.

Astăzi aceste vremuri par de mult apuse. Totuși, propaganda ateistă continuă să-și facă simțită prezența, deși nu atât pe plan politic și nu sub forma violentă anterioară. Regăsim o serie de intelectuali și oameni de știință ce se declară atei și care aduc în mod direct critici credințelor religioase, pe care le consideră superstiții sau imaginații aflate în afara sferei științifice. Astfel, ca exemplu, amintim criticile aduse, de pe pozițiile fizicii, de Stephan Hawking (*Scurtă istorie a timpului, Universul într-o coajă de nucă, Marele Plan* ș.a.), iar de pe pozițiile biologiei, de Richard Dawkins (*Gena egoistă, Un râu pornit din Eden, Himera credinței în Dumnezeu, Ceasornicarul orb, Dumnezeu: o amăgire*). Aceștia au publicat mai multe lucrări ce au devenit în scurtă vreme *best-seller*-uri, producând și filme documentare ce s-au bucurat de o popularitate similară (a se vedea *The Great Design*, respective *The Blind Watchmaker, The Root of All Evil?* sau *The Enemies of Reason*). Singura realitate pe care aceștia o acceptă și o recunosc este cea materială, negând existența lumii spirituale pe motivul că ea nu poate fi demonstrată prin metode științifice…

La fel de periculos ca ateismul este însă și fenomenul „indiferentismului religios de masă", în fapt tot rezultatul unui agnosticism. Asupra pericolului acestui fenomen a atras atenția Christos Yannaras (1996). Trăim sub semnul sintagmei lui Fr. Nietzsche, „Dumnezeu a murit", iar efectele unui anumit tip de mentalitate îi afectează și pe creștinii nominali. Pe scurt, avem de-a face cu o categorie de creștini după nume și atei după faptă! Apofatismul teologic devine aici negaționism, ceea ce nu fusese în gândirea patristică. Paradoxal, Heidegger ajunsese să susțină că nihilismul poate să aibă drept consecință atât necredința, cât și credința creștină însăși, în sensul în care cele două consecințe posibile ale nihilismului sunt afirmarea *absenței* sau recunoașterea *necunoașterii* lui Dumnezeu. (O capcană în care pot cădea atât cei declarați atei, cât și cei declarați creștini…)

2. Secularizarea desemnează fenomenul absorbției de către viață a intereselor prezentei lumi și a timpului prezent (de la *saeculum* = „secolul prezent"), precum și desconsiderarea valorilor și speranțelor ce sunt legate de transcendent, de așteptarea „veacului ce va să vină". În fapt, fără a milita în mod absolut necesar în chip direct împotriva religiei, secularismul o subminează pe aceasta din interior (Yannoulatos 2003:20 nota 4).

Sensul cuvântului „secularizare" este unul plurivalent. Astfel, din perspectivă filozofică, secularizarea pune problema adevărului și a cunoașterii adevărului, iar implicațiile sale pentru filozofia contemporană, teologie și epistemologie nu poate fi subestimată. Avem de-a face cu o perspectivă asupra lumii dualistică, fundamentată pe proclamarea „morții lui Dumnezeu". Mulți oameni au pierdut sensul pe care îl avea „experiența religioasă" datorită unei atitudini materialiste asupra vieții umane, a unei tratări reducționiste a umanității noastre. Ei reduc existența omenească la procesul istoric, evitând sau chiar opunându-se ideii că religia constituie aspectul creativ cel mai adânc al ființei umane. Pe de altă parte, teologia creștină trebuie să ia parte în această dezbatere fiindcă Dumnezeu vrea ca fiecare să ajungă la cunoașterea adevărului, iar Iisus Hristos a vorbit ca un mărturisitor al adevărului (vezi I Tim. 2, 4 și 6, 13). Această mărturisire reprezintă o misiune și pentru Biserică: „într-o lume divizată, Biserica trebuie să fie pregătită să ofere adevărul lui Dumnezeu ca o putere a reconcilierii și iubirii" (I. Bria 2002:119).

Din punct de vedere cultural și sociologic, secularizarea a condus la formarea unei noi culturi. Este o cultură bazată pe modernizare și tehnologie. Desigur, tehnologizarea lumii contemporane este un fapt indiscutabil. Acest proces este o cale adecvată pentru a elibera societatea de sărăcia economică și, de aceea, ar fi greșit să ne opunem lui. Totuși, nu trebuie uitat că știința și tehnologia pot fi folosite în avantajul unei mici categorii de oameni; uzul tehnologiei poate să slujească doar unei anumite categorii privilegiate în detrimentul altora, ceea ce este imoral din punct de vedere creștin.

Din punct de vedere cultural și socio-politic, secularizarea ridică problema autonomiei lumii create. Creștinii subliniază însă că istoria umană nu poate fi indiferentă la valorile și adevărurile morale: evoluția normală a ființelor umane este în direcția unei continue creșteri a lor și din punct de vedere moral, căci fără dimensiunea spirituală nu putem vorbi decât despre o „umanitate incompletă".

În context răsăritean, secularizarea posedă o componentă ideologică și o orientare politică puternică. Marxismul a fost pus în practică în Europa de Est tocmai printr-un refuz vehement al valorilor și instituțiilor tradiționale, printr-o respingere susținută a religiosului. Într-un asemenea context, misiunea Bisericii devine una foarte dificilă: secularizarea este sinonimă cu opresiunea (*Ibid.*, 119-121).

Din punct de vedere teologic, Părintele Bria definește secularizarea ca fiind „o mișcare ce proclamă separația valorilor, autorităților și instituțiilor de influența dominantă a creștinismului în societatea modernă apuseană". Ca sistem de valoare, dintr-o perspectivă răsăriteană, secularizarea este considerată ca o creație culturală occidentală ce își are originea în „dihotomiile apusene" apărute în teologia scolastică medievală (I. Bria 1988:118-119).

În „lumea apuseană", marcată de dezvoltare tehnologică galopantă, economie de piață liberă și libertatea de exprimare a ideilor, gândirea creștină se confruntă cu curente raționaliste și manifestări secularizate. Mesajul creștin trebuie să revalorifice valoarea unică a persoanei umane, o idee fundamentală care este pierdută deopotrivă în capitalism și în comunism. Această valoare provine din originea și destinul omului: creat „după chipul" lui Dumnezeu, el trebuie „deificat" în tainele Împărăției veșnice.

Dimpotrivă, în secolul al XX-lea s-a ajuns la o imagine din ce în ce mai depersonalizată a ființei umane. Este doar una dintre consecințele nefaste ale fenomenului secularizării, care, facilitat de anumiți factori (arta, comerțul internațional etc.), se află în continuă creștere. Indiferent de termenul lingvistic care îl precizează, acest fenomen global al lumii de azi determină, în primul rând, separația forțelor religioase de realitățile lumii în care trăim. Dacă în trecut religiile erau cele care vizau toate aspectele vieții umane, acum s-a ajuns la o separație între ele și filosofie, medicină, legislație, politică, artă etc. Marea ispită pentru oamenii religioși este să cadă în ispita de a vedea în acești factori – deveniți acum „nereligioși" – adversari, și nu parteneri în înfăptuirea idealurilor universale spirituale (A. Yannoulatos 2003:20-21).

Pe de altă parte, rolul religiilor în general, și al creștinismului în special, nu poate fi, în raport cu lumea secularã, decât unul, deopotrivă, profetic și critic. Nimeni nu poate ignora efectele negative pe care le are fenomenul secularismului asupra oamenilor. Alături de pericolul depersonalizării, nu trebuie pierdută din vedere nici teribila forță izolatoare, separatoare, pe care ea o conține: este de ajuns să privim acele impersonale megalopolisuri de coșmar sau odioase coaliții economice pentru a ne face o idee că suntem din ce în ce mai mult târâți spre un soi de „terci mondial". Este o expresie ce înglobează următoarele pericole și degenerări din cultura contemporană: 1. Contradictoriul sentiment de putere și, concomitent, de neputință extremă. Deși, în plan exterior, se pare că suntem oamenii cei mai de succes, beneficiari ai unor condiții de viață imposibil de imaginat acum câteva sute de ani, totuși în plan intern suntem foarte fragili – „anxietatea și dezechilibrul mental pecetluiesc epoca noastră" (*Ibid.* p. 22). 2. paradoxala situație a unei libertăți generale dominante și, simultan, trăirea individuală a lipsei de libertate. Cu toate că se vorbește obsedant despre libertate și drepturi, concomitent, milioane dintre semenii noștri se află încă în imposibilitatea de a se elibera din legăturile tiranice ale oprimării, foametei, analfabetismului sau sărăciei. 3. alt paradox: globalizarea lumii și, concomitent, un tragic sentiment al izolării. Deși suntem mereu înconjurați de oameni, și mai ales informați despre semeni din toate colțurile lumii – pe drum, la televizor, pe internet etc. – ne biciuiește însă singurătatea, pe care nici bogăția, nici confortul tehnic nu sunt în stare să o învingă definitiv. 4. cu toate că lumea întreagă pare să laude pacea, aceasta rămâne parcă un ideal de neatins; mai mult, mulți se întreabă dacă nu cumva pacea este doar o lozincă prin care cei puternici încearcă să-și asigure condiții favorabile și o mai confortabilă oprimare a celor lipsiți de mijloace materiale și de apărare. 5. în fine, altă situație paradoxală: apropierea tot mai mare dintre oameni nu duce și la o unitate veritabilă între ei. Dimpotrivă, se ajunge de multe ori chiar la conflicte, fie de interese, fie chiar armate.

Toate aceste simptome ale secularismului par să înlăture definitiv visul superoptimist ce afirma că forțele „secularizării", bazate pe rațiune și tehnică, sunt suficiente satisfacerii tuturor cerințelor umanității și rezolvării tuturor problemelor ei. Sarcina principală a teologiei este cum să exprime veșnicia în noile condiții de existență, cum să creeze un dialog între mesajul revelației și noile științe moderne: medicina, antropologia, sociologia, psihologia și psihoterapia. Devine absolut necesară constituirea de organizații teologico-științifice prin care Biserica să primească o perspectivă corectă asupra lumii contemporane și să-și selecteze cele mai bune mijloace care să-i sporească eficiența activității sale pe plan social, educațional etc.

Bibliografie (selectiv): Christos Yannaras, *Heidegger și Areopagitul*, trad. Șerban Tanașoca, Anastasia, București, 1996; Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, trad. Gabriel Mândrilă și Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2003; Ion Bria, „Mission and Secularization", în *IRM* 77 (1988), nr. 305, p. 117-130; I. Bria, *„Spre plinirea Evangheliei". Dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza și transmiterea Tradiției*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2002.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

1 aprilie – a săvârşit Sf. Liturghie în biserica „Pogorârea Sf. Duh" din Sibiu şi a hirotonit întru diacon pe tânărul teolog Marian-Cristian Rişcă.

2 aprilie – a săvârşit Sf. Liturghie la Mănăstirea „Soborul Sfinţilor Apostoli" din Şimon-Bran, unde a hirotonit întru diacon pe tânărul teolog Ionel-Eduard Scorţea. A rostit un frumos cuvânt de învăţătură.

9 aprilie – a slujit Sf. Liturghie în biserica Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, hirotonind întru preot pe diaconul Ionel-Eduard Scorţea pentru parohia Şirnea, Prot. Bran Zărneşti; şi întru diacon pe tânărul teolog Mihai-Ioan Minea.

10 aprilie – a săvârşit Sf. Liturghie şi a rostit un cuvânt de binecuvântare în biserica Schitului „Sf. Mare Mc. Gheorghe" de la Foltea, jud. Sibiu.

17 aprilie – a slujit Sf. Liturghie în biserica cu hramul „Sf. Treime" din localitatea Mândra, jud. Braşov. A hirotonit întru preot pe diaconul Mihai-Ioan Minea pe seama parohiei Presaca, Prot. Sălişte. A împărtăşit credincioşilor prezenţi un bogat cuvânt de învăţătură. La orele după-amiezei a săvârşit, împreună cu un numeros sobor de preoţi şi diaconi, Taina Sfântului Maslu în biserica parohiei Mândra.

20 aprilie – a participat la Festivalul „Tradiţii şi obiceiuri de Paşti în Ţara Făgăraşului" organizat la Colegiul Aurel Vijoli din Făgăraş.

21 aprilie – a săvârşit, înconjurat de un numeros sobor de preoţi, slujba înmormântării credinciosului Dorel Valeriu Bârlădeanu, primarul oraşului Zărneşti. A rostit un cuvânt de mângâiere şi binecuvântare.

22 aprilie – a participat la inaugurarea Centrului de formare continuă „Stella Matutina" din Hosman, jud. Sibiu.

23 aprilie – a oficiat Sf. Liturghie în biserica cu hramul „Sf. M. Mc. Gheorghe" din localitatea Părău, jud. Braşov. A împărtăşit credincioşilor prezenţi un frumos cuvânt de învăţătură.

24 aprilie – a slujit Sf. Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus şi a rostit un cuvânt de folos.

26 aprilie – a vizitat secţia de copii a Spitalului de Psihiatrie din Sibiu.

28 aprilie – a săvârşit Slujba Deniei celor 12 Evanghelii la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

29 aprilie – a săvârşit Slujba Prohodului Domnului la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus.

1 mai – *Sărbătoarea Învierii Domnului* la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus.

2 mai – A doua zi de Paşti, a slujit la Catedrala din Mediaş.

6 mai – a coliturghisit cu IPS Laurenţiu, la Mănăstirea „Brâncoveanu", cu ocazia hramului.

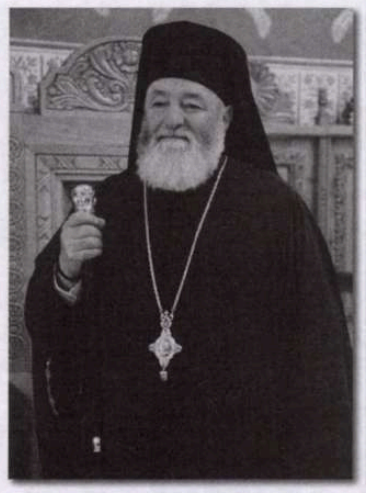

8 mai – a oficiat Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus

15 mai – a participat la manifestările dedicate Aducerii Moaştelor Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, organizate de Arhiepiscopia Râmnicului.

21 mai – la Sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi mama sa Elena, a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Făget-Boholţ, Protopopiatul Făgăraş I.

22 mai – a slujit Sfânta Liturghie în biserica parohiei Perşani, Protopopiatul Făgăraş I.

29 mai – a asistat la Sfânta Liturghie de la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus, apoi a sfinţit Centrul Multifuncţional din localitatea Sâmbăta de Sus şi Taina Sfântului Maslu în parohia Şercaia.

Arhid. CHIRIL SOCACIU

CIMITIRUL VESEL DIN SĂPÂNŢA
sau locul unde moartea şi-a pierdut sămânţa (II)

Redăm aici un fragment despre aspectul coloristic al Cimitirului vesel, dintr-un magistral text despre această capodoperă a geniului popular maramureşean, publicat de către Doamna Rodica-Elena Lupu în Revista de cultură *Agero* din Stuttgart: *„Galbenul este culoarea candorii, curăţeniei şi fecundităţii, a gingăşiei şi o poartă femeile tinere în zadii ori pe cămăşile creţe, scrise cu acul, iar flăcăii în clopurile de pai. E culoarea smulsă din astrul zilei, să împodobească tinereţea pură şi fierbinte, ca soarele. E galbenul smuls din grâul copt în plină vară, când se împletesc la nunţi groase cununi de spic mustăcios. E culoarea smulsă florilor de sânzâiene, simbol de agerime şi vigoare de trup tânăr. Vine apoi Roşul, culoarea vârstei de plenitudine, când moroşanul e aprins, în deplina sa putere, cu obrajii roşii ca mărul ionatan şi iute la mânie ca focul şi horinca de Turţ. Roşul se găseşte în hainele celor „abia aşezaţi la casa lor", în năframa femeii şi pieptarul bărbatului. Vârsta gravă de dincolo de amiaza vieţii, o vârstă în descreştere, plină de dulceaţa şi otrava ce se adună în oricare destin, se vede în portul cu Verde. Acest verde simbolic luat din universul pădurii şade scris pe laibăre, zăbune şi pieptare, sugerând sentimentul de împământenire şi meditaţie, proprie vârstei. Şi, uite aşa, în cele din urmă se ajunge la îmbrăcămintea cu mult Negru, sugerând iminenţa unui apus, apropiata moarte întâmpinată fără frică de omul din nord, neclătinat în ale lui, ca un arbore gata să intre într-o lungă şi iremediabilă iarnă. Patru culori. Cea de a cincea ar fi, aşadar, Albastrul fosforescent-mătăsos al lui Ion Stan Pătraş, culoarea speranţei şi a visului, a neobositei încrederi a tot ce are frumos şi celest fiinţa umană. E ceea ce au înţeles şi călugării-ţărani de peste munţi, când au îmbrăcat în albastru Voroneţul. E culoarea martor, culoarea etalon la care se raportează, din câte am înţeles, toate celelalte. E dimensiunea de robusteţe, optimism, candoare, a moroşenilor. E culoarea de care avem nevoie. Aceasta le reevaluează pe celelalte. Acest obicei s-a* întâlnit *cu foarte mult timp* în *urmă la daci* şi *fără* îndoială *chiar* şi *mai* înainte. *Dacii* îşi *conduceau morţii pe ultimul drum veselindu-se apăsat* şi *cu* încredere în *viitor*" [Rodica Elena Lupu, *Cimitirul vesel de la Săpânţa*, Revista Agero, Magazin de informaţie şi cultură, Stuttgart (Germania). Adresă web: http://www. agerostuttgart. de/REVISTAAGERO/PROZA/ Cimitirul. Textul este editat şi în cartea: Elena-Rodica Lupu, Vacanţe, vacanţe…, Editura ANAMAROL, Bucureşti, 2003.].

Analizând epitafurile de pe crucile cimitirului din Săpânţa ne încolţeşte în minte o întrebare firească: cum a fost posibil acest fenomen cvasiatipic într-o matrice culturală tradiţională, renumită tocmai pentru tendinţele ei conservatoare? Cum a fost în stare un ţăran, fără studii să aibă o astfel de intuiţie genială ?

Ideea de persiflare a morţii se regăseşte *in nuce* în bocetul maramureşean de tip parodic în care bocitoarele fac aluzie la viciile defunctului. Astfel de versuri există în toate subzonele/văile Maramureşului, mai ales pe Mara şi pe Cosău:

„Sie-i trupu odihnit/Multe plevuri[plev, *plevuri* (pleu), (regionalism). Măsură pentru lichide, egală cu 100 ml (în unele zone din judeţ cu un sfert de litru. – Din magh. *pléh*, srb. *Pleh.*] *o sorbit/Multe plevuri si fărtai[* fărtái, *fărtaie* (fârtai), – (regionalism) Măsură de capacitate pentru lichide, care echivalează cu 250 de g. – Din magh. *Fertály.* Vezi si germ. Viertel „sfert".] */Sufletu să-i margă-n rai/Stors de plevuri şi deţuri/O ajuns între scânduri* [deţ, *deţuri*, – (regionalism) Unitate de măsură pentru lichide, echivalent cu un decilitru. – Cf. germ. *Dezi(liter)* „decilitru"; magh. *deci* „o sută de grame"].

Beţia nu este singura patimă demascată de bocet. Alte texte fac referire la adulter:

„N-o *zinit c-aşe-i rându/ Fă să vadă cum pleci tu/Cum pleci tu de supărat /Câte mândre ai lăsat/Niciuna nu te-o cântat*" [Pamfil Bilţiu, Maria Serba, Maria Bilţiu, *Folclor de pe Valea Cosăului*, vol. I, Editura Eurotip, Baia Mare, 2012, p. 31.]

Artistul popular Ioan Stan Pătraş a fost, cel mai probabil, inspirat de priveghiurile din Maramureş care se făceau cu o seară înainte de înmormântare, unde cei adunaţi povestesc scene din viaţa celui decedat, fac glume, spun anecdote, organizează jocuri hazlii, beau şi mănâncă.

În geneza acestei capodopere artistice s-au contopit elemente din spaţii culturale diferite. Vorbim astfel de cultura pre-romană, romană, slavă etc. Ar fi nedrept să credem că tema Cimitirului vesel, în speţă persiflarea fenomenului thanatic ar fi inspirată doar de atitudinea optimistă a creştinismului faţă de moarte, de statutul ei de „pasaj" spre viaţa eternă. Fără îndoială, viziunea creştină a avut un mare rol în plămădirea artistică şi spirituală a straniului cimitir, însă n-a constituit unica sursă de inspiraţie. În fondul genetic primar al spiritualităţii maramureşene este cu siguranţă înscrisă atitudinea strămoşilor daci faţă de moarte, geist-ul arhetipal zalmoxian (care a facilitat mental inclusiv aderenţa la doctrina creştină), veselia acestor oameni în faţa finalităţii vieţii.

Lect. Dr. Vasile CHIRA

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

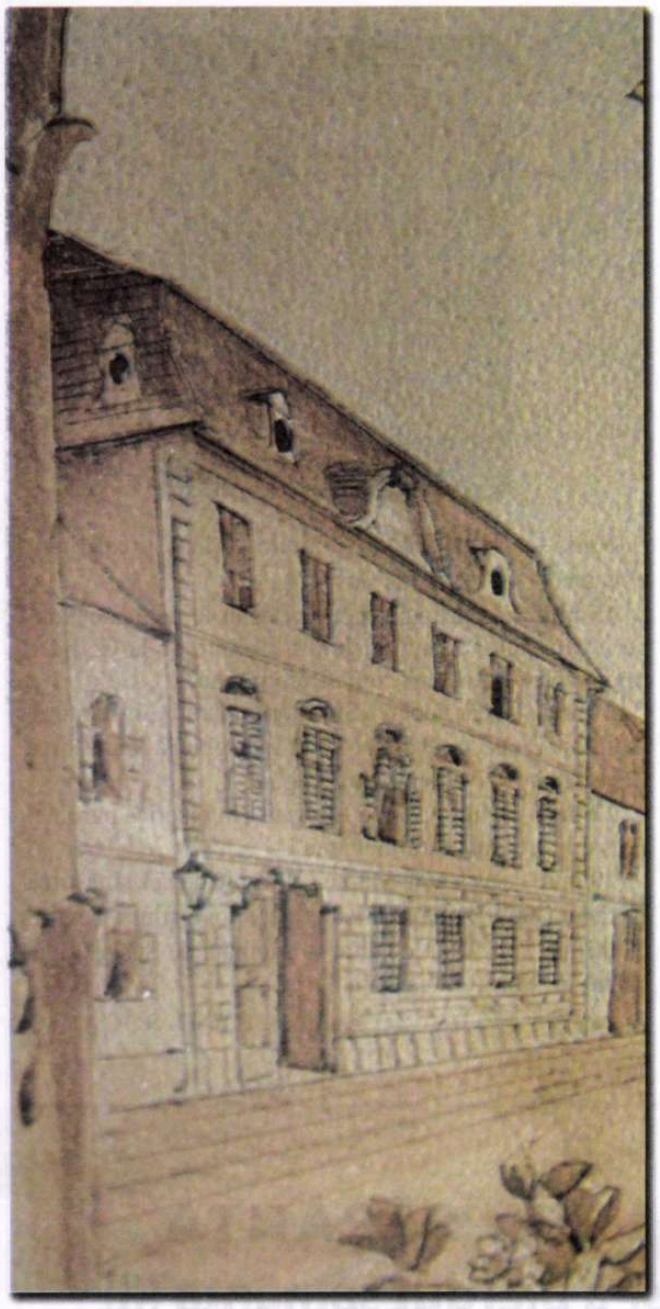

MANIFESTĂRILE ACADEMICE DEDICATE ÎMPLINIRII CELOR 230 DE ANI DE ÎNVĂȚĂMÂNT TEOLOGIC LA SIBIU

Manifestările academice dedicate împlinirii celor 230 de ani de la înființarea învățământului teologic ortodox de la Sibiu au început astăzi, 16 mai, fiind precedate de Sfânta Liturghie oficiată în Catedrala mitropolitană de Preasfințitul Visarion, Episcopul Tulcii, împreună cu un sobor de preoți și diaconi format din cadre didactice de la facultatea menționată. La Sfânta Liturghie au participat Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Înaltpreasfințitul Calinic, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului, Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Daniil, Episcop locțiitor al Episcopiei Dacia Felix, și Preasfințitul Varlaam Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal.

Au fost prezenți la slujba religioasă rectorul Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, rectorul Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, prof. univ. dr. general Ghiță Bârsan, decani și cadre didactice de la alte universități din țară și străinătate, studenți teologi și numeroși alți oaspeți.

După Sfânta Liturghie, IPS Mitropolit Laurențiu și soborul slujitor au oficiat un parastas pentru toți profesorii de Teologie de la Sibiu care au trecut la Domnul.

În Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" a Facultății de Teologie s-au deschis manifestările prin cuvântul de bun-venit al decanului instituției, pr. prof. univ. dr. Nicolae Chifăr. PS Episcop Varlaam Ploieșteanul a citit mesajul de felicitare și de binecuvântare din partea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Au urmat discursul IPS Mitropolit Laurențiu, al oaspeților din țară și din străinătate, al prefectului de Sibiu, Vasile Cristian Roman și al primarului interimar de Sibiu, Astrid Fodor. Președintele senatului Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, a oferit o distincție din partea instituției clujene pentru facultatea sibiană, iar pr. acad. prof. dr. Mircea Păcurariu a vorbit despre cele mai importante momente din viața învățământului teologic ortodox de la Sibiu. De asemenea, a fost lansat volumul „230 de ani de învățământ teologic ortodox la Sibiu" al părintelui Păcurariu, reeditat recent la Editura „Andreiana", iar la final s-a prezentat albumul fotografic și documentar „Vocație și dăinuire. Învățământ teologic ortodox la Sibiu, 230 de ani de istorie «în chipuri și icoane»".

Manifestările au continuat cu prelegerea festivă a arhid. prof. univ. dr. Ioan I. Ică jr, intitulată „Relevanța învățământului teologic pentru lumea contemporană", iar ziua se încheie cu un concert aniversar al studenților teologi, eveniment ce se desfășoară în această seară de la ora 19.00, la Sala „Thalia".

Manifestările au continuat în ziua următoare cu Simpozionul internațional „Relevanța învățământului teologic pentru lumea contemporană", iar miercuri și joi a avut loc un simpozion al studenților și masteranzilor, un simpozion al doctoranzilor, precum și sesiuni de comunicări din partea profesorilor din străinătate.

În a treia zi a manifestărilor dedicate împlinirii a 230 de ani de la înființarea învățământului teologic de la Sibiu, au avut loc un simpozion al studenților și masteranzilor, precum și un simpozion al doctoranzilor. Întâlnirea studenților și a masteranzilor teologi a fost condusă de asist. univ. dr. Corina Grecu. Tinerii teologi au avut posibilitatea să dezbată diferite subiecte de actualitate legate de activitățile academice, duhovnicești și culturale puse la dispoziția studenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Sibiu. Manifestările au continuat apoi cu simpozionul semestrial al doctoranzilor.

„Aceste manifestări au fost gândite pentru ca studenții noștri să poată beneficia de prezența oaspeților noștri, profesori din țară și din străinătate, pentru a-și îmbunătăți cunoștințele teologice pe diferite sfere de acțiune, pe diferite sfere de preocupare. Doctoranzii noștri organizează o întâlnire în fiecare semestru. Sperăm ca și din aceste manifestări, atât studenții, cât și masteranzii și doctoranzii să aibă un mare folos, să se bucure de manifestările științifice pe care noi le desfășurăm și să fie și ei parte a acestor manifestări", ne-a spus pr. Nicolae Chifăr.

Simpozionul doctoranzilor de la facultatea sibiană a avut titlul „Rolul educației religioase și al învățământului teologic în societatea contemporană". În prima parte a simpozionului, participanții au avut posibilitatea să asculte prelegerea profesorului emerit Adolf Martin Ritter de la Universitatea din Heidelbeg, Germania, invitat de seamă al Facultății de Teologie din Sibiu la manifestările academice din această săptămână.

Simpozionul a continuat cu prezentările referatelor elaborate de doctoranzi pentru această întâlnire academică. Referatele vor fi publicate în următorul număr al revistei „Studia Doctoralia Andreiana", o publicație înființată pentru doctoranzii teologi de la Sibiu.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție online:*** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 21-24 **1 şi 15 iunie 2016**

„LĂSAŢI COPIII SĂ VINĂ LA MINE”

Duminica ce uneşte Înălţarea şi Rusaliile are o semnificaţie deosebită pentru Sfânta noastră Biserică. Ea este dedicată Părinţilor ce au participat la primul Sinod Ecumenic, cel de la Niceea, de la care am primit şi păstrăm neschimbată până astăzi formula mărturisirii mântuitoare a dreptei credinţe sau *Crezul*, cum îl numim de obicei.

Crezul, pe care îl ştim cu toţii – căci îl rostim prima dată (sau este rostit de naşi în numele nostru) la Taina Sfântului Botez, iar apoi la fiecare Sfântă Liturghie –, expune pe scurt conţinutul credinţei noastre: Credem şi mărturisim pe Unul Dumnezeu, cunoscut şi preaslăvit în Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită, Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. Credem şi mărturisim că Fiul, Dumnezeu adevărat, S-a pogorât din ceruri şi S-a făcut om adevărat, prin conceperea şi naşterea din Preacurata Sa Maică, Pururea Fecioara Maria. Credem şi mărturisim că a pătimit şi S-a răstignit, că a murit şi a fost îngropat, evenimente mântuitoare pentru a căror prăznuire anuală ne-am pregătit de-a lungul Postului Mare şi de a căror încununare cu Învierea Sa cea de a treia zi ne-am bucurat, iată, timp de patruzeci de zile, până la Praznicul de acum, al Înălţării.

„Şi S-a înălţat la ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui”, mărturisim în *Crez*, până ce va veni din nou, să judece viii şi morţii. Aşadar, acolo, de-a dreapta Tatălui Său şi a Tatălui nostru, Se află acum Mântuitorul Iisus Hristos şi într-acolo chemăm noi, preoţii, când rostim: *„Sus să avem inimile!”* – adică toată atenţia şi gândurile, toate dorinţele şi speranţele –, iar Dumneavoastră, poporul, răspundeţi: „(Le) *avem* (înălţate) *către Domnul!”* De ce se cuvine să fie aşa? Pentru a-L primi cu vrednicie pe Împăratul tuturor, pe Cel nevăzut, înconjurat de oştirile cereşti, şi pentru a ne umple de Duhul Său cel Sfânt, Domnul şi Făcătorul de viaţă, pe Care L-a trimis ucenicilor Săi la Cincizecime şi pe Care ni-L înnoieşte nouă mereu, în fiecare an la Rusalii, şi apoi duminică de duminică, sărbătoare după sărbătoare, la fiecare Sf. Liturghie.

Mare şi nespus este harul Domnului Iisus Hristos, căci El a ridicat firea noastră omenească la cer, la dragostea lui Dumnezeu-Tatăl, pentru a ne pogorî nouă slava Duhului.

După ce Mântuitorul ne-a arătat existenţa pământească a lui Dumnezeu, prin învăţătura şi minunile pe care le serbăm pe parcursul anului bisericesc, El ne arată acum şi existenţa cerească a omului. După ce L-am văzut pe Dumnezeu în om, El ni-l arată acum pe om în Dumnezeu. Nu pentru Sine face aceasta, ci pentru noi şi pentru a noastră mântuire, pentru ca să fie de acum înainte şi pentru noi „precum în cer, aşa şi pe pământ”, pentru ca şi noi să trăim de acum viaţă cerească, viaţă nouă, renăscută de sus, din apă şi din Duh, prin Botez şi Euharistie, prin pocăinţă şi paza sfintelor Sale porunci.

A trăi această viaţă nouă în Hristos înseamnă a renunţa la patimile egoiste, omorându-ne, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, *„mădularele... cele pământeşti: desfrâ-*

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

PEDAGOGIA COTIDIANULUI

Dinamica misiunii cu tineretul

Sunt ani de când tinerii ne spun că trebuie să-i tratăm altfel. Că sufletul lor are nevoie de alt soi de intervenţie în ce-i priveşte. Sătui de transformarea lor în obiect educaţional de şcoală şi subiect de idolatrie pentru familii, ori de presiune în altele, tinerii ne cer fraternitate. Anul acesta este dedicat unui efort în plus pentru a fi cu ei. Ne-am apucat să ţinem conferinţe pe teme. Câştigul a fost pentru noi doar dacă vorbitorii au fost preoţi tineri, care să propună analize de teren sau raportări asupra reuşitelor sau eşecurilor lor pastorale. Am continuat să citâm din Sfinţii Părinţi, să cântăm în struna teoretizărilor, să facem seminarii şi congrese. Nu ar fi rele dacă nu am trata cu copy-paste o serie din teoriile anterioare multor generaţii dinaintea noastră ori dacă nu am construi neapărat, de dragul emoţiei de moment, tot felul de încrengături între psihologie, psiho-pedagogie, pastorală şi patristică, mereu cuplate pe teorii ale educaţiei non-formale. Biserica nu are voie să cadă în moda momentului doar pentru că aşa se practică valorizarea socială a educaţiei tinerilor. E greu să stai cu garda jos dinaintea tinerilor, să le încasezi nemulţumirile. Paralizant uneori, dialogul cu tinerii este necesar. Avem darul de a răspunde în duhul Evangheliei la orice propunere de dialog, ne temem pentru că nu stăpânim Evanghelia şi cordialitatea noastră a fost înfrântă, deseori, în zbateri interne. De aici nevoia ascezei în misiunea cu tineretul. Din nevoia de a le oferi viaţă şi iertare, nu colaje de text şi indulgenţă ieftină.

Sunt subiecte pe care le propun la care nu avem răspuns. Căutaţi răspunsul cu ei. Învăţăm împreună, în ultimii ani, să construim echipe de creştini angajaţi în cunoaştere. Globalizarea comunicării a dus la globalizarea parohiei? Se poate spune şi aşa. Oricum, pereţii Bisericii sunt mai transparenţi ca niciodată. Şi mai fragili. Mult mai fragili decât credem. De aici importanta muncă personală, cu sine şi cu aproapele, pe care preotul o are de dus. O corvoadă de fiecare clipă, tensiunea ei aducând şi odihna luminoasă a împlinirii. În planul misiunii cu tinerii avem de învăţat mereu. Înţepenirea în proiect ori dezvoltarea de pro-

(continuare în p. 4)

Pr. Constantin NECULA

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Cristian Muntean
Corectitudinea morală | pagina **2**

Lect. Dr. Daniel Mihoc
Ierusalim (III) | pagina **6**

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu Tascovici
Începuturile tiparului în Ţara Românească: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (V) | pagina **8**

Lector Dr. Vasile Chira
Cimitirul vesel din Săpânţa (III) | pagina **11**

CORECTITUDINEA MORALĂ

Pr. Prof. Dr.
CRISTIAN MUNTEAN

Seneca avea dreptate când spunea: „Dacă lipseşte ţinta, viaţa e o rătăcire", pentru că stabilea o perspectivă motivaţională a vieţii, care, din păcate, astăzi pare să nu mai prezinte interes, cu toate că viaţa noastră caută mereu forme hedoniste de împlinire şi afirmare a sinelui.

Din păcate, „nesinceritatea conştientă" reprezintă un factor neînsemnat în conduita umană, chiar dacă este profesată la nivel de „sport naţional" şi lezează, în primul rând, binele comun al societăţii.

Pe acest fond este greu de vorbit despre corectitudinea morală şi caractere, atâta vreme cât individualizarea raporturilor sociale a condus la regresiunea civismului/binelui comun. O societate unde oamenii (legii, şi nu numai) trişează este o societate în care triumfă morala individualistă a lui „eu şi numai eu" şi dă naştere unui efect invers: afirmarea de sine şi nepăsarea faţă de ceilalţi.

Când nu mai sunt reguli, totul se prăbuşeşte. Pentru că e imposibil să trăieşti împreună dacă fiecare îşi clădeşte propria morală şi îşi justifică comportamentul după interese personale. Jurnalistul Jean Sevillia, în cartea „Corectitudinea morală/căutăm cu disperare valori", face o analiză riguroasă a societăţii franceze din perspectiva acestei nevoi generale de redresare a societăţii, analiză ce cuprinde exponenţial societatea lumii moderne.

El ne propune să reînvăţăm să educăm abandonând ideea şi iluzia bunătăţii naturale a fiinţei umane. Epoca noastră nu mai crede în imperativul de a trăi pentru celălalt. Nu mai este imoral să te gândeşti doar la tine.

Lumea în care trăim pare să aibă o singură dorinţă: lipsa de constrângere, care aduce cu ea adevărate patologii ale excesului ce duc până la „excesul de inexistenţă".

Sevillia ne face atenţi în cartea sa de importanţa unei revoluţii mentale în cadrul familiei, ce presupune ca adulţii să îndrăznească să-şi exercite autoritatea dată de natură (eu zic: de Dumnezeu).

Să fim conştienţi că un copil nu învaţă de la sine să-şi controleze pulsiunile, să-şi stăpânească dorinţele, să facă diferenţa dintre bine şi rău, să tragă linia între ceea ce e permis şi ceea ce este interzis, iar a ceda capriciilor înseamnă a-l lăsa să crească cu ideea că totul i se cuvine. A-i oferi tot înseamnă să-l faci incapabil, ca adult, să renunţe la ceva sau să înfrunte un refuz.

În aceste condiţii se generalizează relativismul (orice alegere e personală, orice adevăr e relativ). Acest subiectivism nu e considerat doar un semn al deschiderii, ci e ridicat la rangul de necesitate morală.

Cum să mai vorbim azi tinerilor despre caracter, acea însuşire morală care se manifestă prin perseverenţă, voinţă fermă şi corectitudine?

Individualismul domină: mă îngrijesc de mine însumi. Hedonismul are întâietate: îmi fac plăcere. Cultul corpului se afişează: mă menţin în formă. Sevillia se întreabă dacă aceste imperative categorice, sub pretextul libertăţii, nu dau naştere altor dependenţe care sunt tot atâtea servituţi.

Vorba lui Bernanos: „Lumea modernă este o conspiraţie împotriva oricărei forme de viaţă interioară".

Lipsit de cadre, de mari valori transcendentale, de repere religioase, nu ne mai simţim îngrădiţi ca altădată. Pentru a umple acest vid existenţial, cădem pradă dependenţei.

Psihologul Nicole Aubert atrăgea atenţia asupra înclinaţiei spre exces a individului „hipermodern", al cărui defect este „excesul de inexistenţă", raportat la nivelul dependenţelor de internet, de forumuri de tot felul, în care te poţi juca cu identitatea, sau de telefonul mobil.

Să recunoaştem că adolescentul de azi, odată întors de la şcoală/facultate, e cel mai adesea singur (cu telefonul mobil sau calculatorul). Singur cu căştile, cu ţigara cu iarbă, şi chiar singur într-o discotecă, chiar dacă e înconjurat de o mulţime de oameni. Poate ar merita să ne întrebăm de ce „dansul de cuplu" nu mai pare să fie la modă. Partenerul a ajuns să fie o constrângere în plus. Libertatea absolută înseamnă individul singur cu el însuşi.

Sevillia ne propune câţiva paşi: „Pentru a salva plăcerea, trebuie să învăţăm din nou care ne sunt limitele. Pentru a salva dorinţa, trebuie să redescoperim tabuurile. Pentru a salva libertatea, să restabilim autoritatea". Într-un cuvânt: redescoperirea limitelor, pentru că fără interdicţii nu există umanitate şi nici corectitudine morală.

„Lăsaţi copiii să vină la Mine"

(urmare din p. 1)

narea, necurăţia, patima, pofta cea rea şi lăcomia, care este închinare la idoli...", lepădând mânia, defăimarea, cuvintele de ruşine, *„pentru care vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării..."* (*Col* 3, 5-8).

Ştim înălţimea şi exigenţele vieţii celei noi la care suntem chemaţi, însă neştiinţa, uitarea şi nepăsarea ne împiedică să punem în lucrare poruncile dumnezeieşti. Aceasta este şi cauza pentru care mereu primim semne că prin modul nostru de viaţă mâniem bunătatea lui Dumnezeu. Ce altceva sunt încercările de tot felul, bolile, epidemiile, inundaţiile atât de dese? Prin păcate noi întoarcem purtarea de grijă a Stăpânului vieţii noastre în mustrare, pentru că nu păzim libertatea pe care ne-a dăruit-o şi ne facem iarăşi, de bunăvoie, robi ai păcatelor. Şi chiar mai rău, suntem nepăsători faţă de păcatele care ne înconjoară şi, de multe ori, încurajăm şi pe alţii să le facă, înmulţind astfel răul în lumea aceasta.

A rânduit Dumnezeu ca anul acesta Înălţarea să coincidă cu 1 iunie, ziua dedicată copiilor. Ei sunt nădejdea şi viitorul neamului nostru. Cu durere mare în suflet însă vedem în zilele noastre cât de mult înmulţirea păcatului în societatea noastră atentează la curăţenia sufletească a copiilor şi tinerilor noştri. Ce alt păcat a mai osândit Mântuitorul cu asemenea cuvinte: *„Cine va sminti pe unul din aceştia mici, care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui dacă şi-ar lega de gât o piatră de moară şi să fie aruncat în mare"* (*Mc* 9, 42)?! Oare nu sunt vizaţi aici şi cei care îi depărtează pe copii şi tineri de Dumnezeu, stricându-le mintea şi inima mai ales cu imaginile desfrâului, adulterului şi pornografiei, expuse pretutindeni, la televizor şi în vitrine, în vorbe şi îmbrăcăminte? Altădată, oamenii trăiau mai modest, în condiţii mai puţin igienice, dar se ruşinau de păcate. Astăzi, avem canalizare subterană, dar murdăriile sufleteşti le deversăm prin zeci de canale TV, în public şi în case. Avem igienă, dar unde este ruşinea?

Şi, ca şi când emisiunile televizate, jocurile pe calculator, imaginile din presă sau de pe internet n-ar fi destule, mai nou sunt promovate în şcolile noastre programe de aşa-zisă educaţie, care se ocupă foarte serios de igiena vieţii intime, dar n-au nimic de spus despre căsătoria binecuvântată de Dumnezeu, despre păstrarea fecioriei până la căsătorie şi a fidelităţii conjugale. Mai mult, elevii află din ele că perversiunile sunt normale, iar homosexualitatea e demnă de respect.

Cât de multe eforturi şi jertfe se fac pentru a preveni şi a combate focarele de infecţie ale epidemiilor. Dar ce facem cu fumatul, consumul de droguri şi desfrâul, care se răspândesc printre copiii noştri? Ducem război cu viruşii, dar acceptăm resemnaţi, ba chiar încurajăm, păcatele de moarte.

E timpul să ne trezim din acest somn al conştiinţei, să înţelegem mustrarea lui Dumnezeu, să ne îndreptăm viaţa, să fugim de păcate, să ne păzim mintea curată şi să cerem îndurarea lui Dumnezeu prin post, rugăciune şi milostenie.

Odată cu Înălţarea Domnului, am serbat şi Ziua Eroilor. Altădată, adulţii şi tinerii îşi dădeau viaţa pentru apărarea ţării şi a credinţei, pentru viitorul liber şi curat al copiilor lor. Astăzi, prin mila lui Dumnezeu, nu ne mai ameninţă aceleaşi războaie sângeroase, nu se mai cer aceleaşi jertfe. Se cere însă tot mai mult un alt eroism, cel al bunei-cuviinţe, al castităţii şi al fidelităţii, eroismul curajului de a ne păstra credinţa primită de la Mântuitorul, prin Apostoli şi prin Sinoadele Ecumenice, şi de a trăi după învăţăturile ei. Să ne măsurăm viaţa după aceste cuvinte ale Sf. Apostol Petru:

„Hristos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre, El, cel drept pentru cei nedrepţi, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu... Aşadar, fiindcă Hristos a pătimit cu trupul, înarmaţi-vă şi voi cu gândul acesta: că cine a suferit cu trupul, a isprăvit cu păcatul, ca să nu mai trăiască timpul ce mai are de trăit în trup după poftele oamenilor, ci după voia lui Dumnezeu" (*I Ptr* 3, 18 – 4, 2).

Cât de mare este taina credinţei noastre! Dumnezeu a coborât pe pământ ca să ne ridice pe noi la ceruri, ca să ne unească cu Treimea, să ne umple de Duhul Sfânt, să ne dea şi nouă viaţa Lui, dacă voim. Să nu ne arătăm indiferenţi, nici nerecunoscători faţă de acest dar dumnezeiesc, ci să îl primim cu frică, cu credinţă şi cu dragoste şi să îl punem în lucrare, căutând şi aflând astfel *„cele de sus, unde Se află Hristos, şezând de-a dreapta lui Dumnezeu"* (*Col* 3, 1), Căruia fie slava, cinstea şi închinarea, împreună cu Tatăl şi cu Sfântul Duh, în vecii vecilor. Amin!

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Duminică, 1 mai – *Praznicul Învierii Domnului.* La orele 0,00, Înaltpreasfinția Sa a oficiat Slujba Învierii și Sf. Liturghie din Ziua Învierii Domnului și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană. A oficiat, de asemenea, slujba Vecerniei (A doua Înviere) la Catedrală, iar apoi a participat la procesiunea liturgică pascală, pe care a inițiat-o și organizat-o prin centrul orașului. După-amiază, a oferit o recepție oficială la reședința mitropolitană, la care au participat oficialități locale, profesori de la Facultatea de Teologie, consilieri și angajați ai Arhiepiscopiei Sibiului, precum și preoții din mun. Sibiu.

Luni, 2 mai. Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Învierea Domnului" din municipiul Brașov. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa i-a hirotesit întru *iconom* pe cei doi preoți parohi, Marius Ioan Popa și Marius Constantin Uță. De asemenea, primul preot al bisericii și ctitor al locașului de cult, părintele Ion Dinu, a primit un act de cinstire și pentru cei 39 de ani de preoție. La sfârșit, Înaltpreasfinția Sa a premiat și felicitat elevii participanți la faza pe Protopopiatul Brașov a Concursului național de creație „Biserica și Școala din sufletul meu".

Marți, 3 mai. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfânta Treime" din municipiul Făgăraș. A sfințit, de asemenea, altarul de vară al bisericii, renovat și pictat recent, și a binecuvântat lucrările de înfrumusețare efectuate în ultima perioadă. La finalul Sfintei Liturghii, a oferit acte de cinstire Adunărilor și Consiliilor parohiale, precum și unor binefăcători. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a vizitat Parohia Cincu, Protopopiatul Făgăraș II, județul Brașov. A oficiat Vecernia în biserica parohială, a sfințit pictura și catapeteasma locașului de cult și a inaugurat o cantină socială amenajată în fosta școală românească, spațiu în care peste 100 de copii vor primi zilnic o masă caldă cu sprijinul Primăriei și al Parohiei Cincu. La final, ierarhul a oferit acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători. Pentru activitatea pastorală și administrativă, părintele paroh Florin Adrian Butum a fost hirotesit iconom.

Miercuri, 4 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Vineri, 6 mai – *Sărbătoarea Izvorul Tămăduirii.* Cu ocazia hramului, Înaltpreasfinția Sa, alături de Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și de un mare sobor de preoți și diaconi, a oficiat resfințirea bisericii vechi a Mănăstirii Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov. În continuare, a oficiat sfințirea apei la fântâna din curtea mănăstirii. A săvârșit, la altarul de vară, Sfânta Liturghie, iar apoi Taina Sfântului Maslu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La final, Înaltpreasfinția Sa a premiat și a felicitat elevii câștigători ai etapei eparhiale a Concursului național de creație „Biserica și Școala din sufletul meu".

Duminică, 8 mai. A oficiat slujba de resfințire a Bisericii „Adormirea Maicii Domnului" din Bran-Predeluț, protopopiatul Bran Zărnești. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit *iconom stavrofor* pe preotul paroh Gheorghe Puchi, iar ctitorilor și binefăcătorilor le-a oferit acte de cinstire.

Luni, 9 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 10 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A examinat la Teologie Liturgică masteranzii anului I de la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 11 mai. Înaltpreasfinția a participat în Capela mitropolitană la deschiderea lucrărilor Simpozionului național „Pași spre Marea Unire. Simbol al identității pentru tinerii de azi: unitatea națională de la Mihai Viteazul la Alexandru Ioan Cuza. Interval istoric: 1600-1859". A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 12 mai. Înaltpreasfinția Sa a participat la Academia Teologică a Mănăstirii „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, județul Brașov, la deschiderea lucrărilor Simpozionului național „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română – între misiune și necesitate", organizat de Arhiepiscopia Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 13 mai. A participat în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, la lansarea volumului „O contribuție la consolidarea Bisericii strămoșești. Părintele Arsenie Boca, omul lui Dumnezeu", realizat de către prof. univ. dr. Ioan Bogdan din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 14 mai. A oficiat la Catedrala mitropolitană din Sibiu o slujbă de pomenire pentru arhid. prof. dr. Constantin Voicu, la șase luni de la trecerea sa la cele veșnice.

Duminică, 15 mai. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil" din localitatea Bogatu Român, Protopopiatul Sălișteș. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. L-a sfârșitul slujbei, l-a hirotesit întru *iconom* pe P.C. pr. paroh Sevastian Ghiorgheasa, iar principalilor ctitori și binefăcători le-a acordat acte de cinstire. De asemenea, Înaltpreasfinția Sa a acordat primarului comunei Păuca, Nicolae Dancu, și domnului Nicolae Rotar distincția mitropolitană „Crucea șaguniană pentru laici". Seara, a participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la prezentarea operei vocal-simfonice „Patimile și Învierea Domnului. Oratoriu bizantin de Paști", al compozitorului Paul Constantinescu, susținută de către corul „Timotei Popovici" al Catedralei mitropolitane, corala „Codex Apulum" din Alba Iulia și orchestra Filarmonicii de Stat din Sibiu.

Luni, 16 mai. A participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la deschiderea manifestărilor academice dedicate aniversării a 230 de ani de la înființarea învățământului teologic ortodox de la Sibiu. La Sfânta Liturghie au participat alături de Înaltpreasfinția Sa: Înaltpreasfințitul Calinic, Arhiepiscopul Argeșului și Muscelului, PS Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Daniil, Episcop locțiitor al Episcopiei Dacia Felix, și Preasfințitul Varlaam Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal, ca delegat al Preafericitului Părinte Patriarh Daniel. După Sf. Liturghie, Înaltpreasfinția Sa și soborul slujitor au oficiat un parastas pentru toți profesorii de Teologie de la Sibiu care au trecut la cele veșnice, iar apoi, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" a adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a participat la Simpozionul „Episcopul Nicolae Ivan – 80 de ani de la trecerea la cele veșnice", organizat în orașul Sălișteș, județul Sibiu, de către Primăria Sălișteș, alături de Protopopiatul Sălișteș și școala gazdă.

Marți, 17 mai. A participat în Aula Magna a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, la manifestările organizate de filiala Cluj a Academiei Române, cu prilejul aniversării a 150 de ani de activitate culturală în slujba neamului a Academiei Române.

Miercuri, 18 mai. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 19 mai. A participat la Catedrala mitropolitană din Sibiu, la concertul aniversar dedicat împlinirii a 110 ani de la înființarea Corului „Timotei Popovici" din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Vineri, 20 mai. Înaltpreasfinția Sa a participat la Academia Teologică a Mănăstirii „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, județul Brașov, la lucrările Simpozionului național „Constantin Noica. Logos, cuvânt, rotire". Evenimentul este organizat de Academia Română, prin Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru", în colaborare cu Arhiepiscopia Sibiului și mănăstirea gazdă. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 21 mai – *Sărbătoarea Sf. Împ. Constantin și Elena.* Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea hramului Catedralei patriarhale „Sf. Împ. Constantin și Elena".

Duminică, 22 mai. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură la Biserica „Pogorârea Sfântului Duh" din Sibiu. După Sfânta Liturghie, a sfințit Căminul pentru vârstnici al Asociației „Sfântul Nicolae", care funcționează lângă locașul de cult. La sfârșitul slujbei, a acordat părintelui Simion Săsăujan, ctitorul bisericii și al așezământului social unde funcționează Centrul de zi pentru copii și unde va fi deschis Căminul pentru vârstnici, distincția „Crucea șaguniană pentru preoți", ca o încununare a celor 50 de ani de preoție.

Luni, 23 mai – miercuri, 25 mai. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la invitația Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Iosif al Europei Occidentale și Meridionale, Înaltpreasfinția Sa a participat la manifestările prilejuite de punerea pietrei de temelie pentru noua Biserică „Sf. Împ. Constantin și Elena" și „Sf. Ierarh Nicolae" din Nisa (Franța). A dăruit comunității ortodoxe o părticică din moaștele Sf. Ier. Andrei Șaguna.

Joi, 26 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 27 mai. A vizitat șantierul de lucru de la Centrul cultural-misionar „Sfântul Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei" din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Sâmbătă, 28 mai. Înaltpreasfinția Sa a resfințit Biserica „Sfântul Nicolae" din Ilimbav, Protopopiatul Agnita. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La sfârșitul slujbei, l-a hirotesit iconom stavrofor pe protopopul de Agnita, pr. Mihai Naicu, iar preotul paroh Viorel Pântea a fost hirotesit iconom. De asemenea, mai mulți binefăcători au primit acte de cinstire, iar unul dintre sprijinitorii lucrărilor de restaurare a primit distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna".

Duminică, 29 mai. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de resfințire a vechii biserici a Mănăstirii „Sfântul Nicolae" din Predeal, jud. Brașov. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La final, Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru laici" domnului Liviu Cocoș, primarul orașului Predeal, precum și familiei Elena și Marius Usturoi. De asemenea, a oferit distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna" familiei Carmen și Cristian Grigore. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a oficiat în municipiul Făgăraș slujba de sfințire a monumentului eroilor din Țara Făgărașului, căzuți la datorie în timpul celor două Războaie Mondiale.

Luni, 30 mai. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 31 mai. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

ACTUALITATE ŞI PERSPECTIVE
în dialogul educaţiei religioase cu şcoala românească (IV)

Critica la adresa manualelor de religie a scos în evidenţă mai puţin dorinţa liderilor de opinie de a susţine ridicarea calitativă a acestora, cât dorinţa de identificare a unei pârghii suplimentare în eliminarea educaţiei religioase din spaţiul şcolar preuniversitar. Dincolo de anumite minusuri ale acestor instrumente curriculare, frecvenţa cu care sunt aduse în faţa consumatorilor de produse media aceleaşi conţinuturi, imagini din materiale suport care nu au statutul de manual, ci de materiale auxiliare, în majoritate apărute fără nicio aprobare ministerială sau bisericească, reflectă interese care plasează aceste acţiuni publice la limita deontologiei profesionale. Ameninţarea se înregistrează din faptul că se încearcă inocularea ideii că scopul religiei este de a-i îndoctrina pe elevi sau de a-i transforma în persoane dominate de frica de iad, ceea ce este într-un evident contrast nu doar cu finalităţile asumate prin documentele şcolare, ci şi cu modul irenic în care se desfăşoară activitatea la clasă.

Mediul educativ al şcolii, format din *„totalitatea componentelor fizice* [Mărimea şcolii, dotarea cu materiale suport, mediul ambiental (arhitectura, cromatica, designul claselor etc.)], *umane* [Este dat de valoarea personală şi profesională a cadrelor didactice şi de natura relaţiilor interumane care se stabilesc în cadrul şcolii respective] *şi ideatice* [Mediul ideatic se referă la tradiţiile dintr-o şcoală, la proiecţia prestigiului şcolii în conduita elevilor] *ale fiecărei unităţi de învăţământ* [Voicu Lăscuş, „Munca educativă în şcoală", în: *Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*, M. Ionescu, V. Chiş (coord.), Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, p. 307]", care conferă identitate spaţiului şcolar, influenţează decisiv întregul proces didactic, inclusiv ora de religie. Degradarea constantă a acestui mediu, mai evidentă odată cu unele decizii de politică educaţională luate după începutul recentei crize economice, pe fondul unei tot mai evidente decentrări în plan valoric, poate ridica dificultăţi suplimentare în efortul de atingere a finalităţilor în plan formativ al şcolii româneşti actuale, mai ales la disciplinele cu caracter umanist, cum este prin excelenţă religia [Deloc de neglijat în şcoala românească, contextul în care dorinţa profesorilor şi a elevilor de a avea rezultate la diferite competiţii şcolare, influenţează echilibrul dinspre formativ spre informativ, poate să devină o realitate şi în cazul disciplinei religie].

La nivelul întregului sistem de învăţământ românesc se înregistrează o anumită presiune pentru o supraevaluare sau o evaluare mai permisivă, cel puţin la unele discipline de învăţământ, pentru a se permite astfel elevilor să aloce mai mult timp studiului unui anumit domeniu sau pentru a pregăti mai bine anumite examene. Nu sunt deloc de neglijat efectele micilor „intervenţii" venite din partea unor directori, diriginţi, părinţi etc. pentru a se asigura medii mari, în condiţiile în care rezultatele din gimnaziu sau liceu contează cu o anumită pondere în mecanismul admiterii la liceu sau la unele facultăţi. Acest tip de imixtiune vizează în contexte diferite toate disciplinele de studiu, inclusiv religia, şi susţine crearea premiselor pentru o educaţie preponderent intelectuală, în detrimentul formării integrale a personalităţii elevilor, pe toate componentele acesteia: morală, estetică, fizică etc.

Datele cercetărilor realizate în SUA arată faptul că fiecare profesor, indiferent de materia pe care o predă, îi influenţează direct şi indirect pe elevi, prin modalităţile de alegere şi de utilizare a instrumentelor curriculare, prin propriul său curriculum ascuns [Jim Ryder, Indira Banner, „School Teachers' Experiences of Science Curriculum Reform", în: *International Journal of Science Education*, 35:3 (2013), pp. 490-514]. În anumite contexte educaţionale, când elevii de anumite vârste biologice sau spirituale sunt confruntaţi în mod direct cu profesori care le dezavuează – intenţionat sau nu – valorile religioase sau care îi antrenează în dezbateri pentru care aceştia nu sunt pregătiţi, se poate vorbi de un real pericol la adresa stabilităţii emoţionale şi chiar spirituale a copiilor sau adolescenţilor.

Concluzii:

Domeniul educaţiei religioase rămâne în România un spaţiu faţă de care îşi exprimă opinia tot mai multe persoane interesate de viitorul şcolii sau de direcţia de dezvoltare pe care o cunoaşte ţara după căderea regimului comunist. Analiza de faţă şi-a propus evidenţierea principalelor problematici cu care se confruntă practicienii din domeniu, profesori de religie şi inspectori care activează pe diferite paliere în sistemul de învăţământ. Pentru aceştia, desele modificări în plan legislativ constituie o problemă majoră, cu implicaţii multiple. De asemenea, insuficienta dotare a şcolilor cu materiale curriculare ridică dificultăţi semnificative, mai ales în învăţământul secundar. Întrebări precum „În ce mod pot fi înlăturate punctele slabe ale disciplinei Religie?", respectiv „Cum poate acest domeniu să surmonteze pericolele de diferite tipuri care fac dificilă atingerea finalităţilor asumate?", au fost formulate de cei interesaţi de creşterea calităţii în domeniul educaţiei religioase.

Remarcăm faptul că părinţii au încredere în modul de realizare a educaţiei religioase, fapt reflectat de procentul în care aceştia şi-au (re)înscris recent copiii la orele de religie. Este notabilă încrederea pe care familia o acordă curriculumului oficial şi metodologiei utilizate de profesori la clasă şi în contexte nonformale. Cazurile de renunţare la orele de educaţie religioasă sunt înregistrate mai cu seamă în comunităţile în care nu există profesori de specialitate la confesiunea pentru care optează părinţii sau în situaţiile în care didactic ori managerial se manifestă deficienţe majore.

Elevii consideră în cea mai mare parte orele de religie ca pe o posibilitate de a se dezvolta prin valorificarea modelelor din domeniul religios, pe fondul unei atitudini pozitive faţă de profesori şi de conţinutul învăţării propus prin curriculum. Dat fiind faptul că viaţa religioasă a omului este puternic dependentă de modelul primit în anii de şcoală, se impun periodic analize complexe, nu doar în momente de criză, când identificarea răspunsurilor, oricât de valoroase ar fi ele, poate să fie tardivă.

Bibliografie:

Anania, Bartolomeu Valeriu, *Apa cea vie a Ortodoxiei*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002.

Freathy, Rob, Parker, Stephen G., „Secularists, Humanists and religious education: religious crisis and curriculum change in England, 1963–1975", în: *History of Education*, 42:2 (2013).

Garrido, Jose, *Fundamente ale educaţiei comparate*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995.

Hayward, E. Louise, Hutchinson, Carolyn, „'Exactly what do you mean by consistency?' Exploring concepts of consistency and standards in Curriculum for Excellence in Scotland", în: *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 20:1 (2013).

Horga, Irina, „Educaţia religioasă – o opţiune explicită a sistemelor de învăţământ europene", în: *Educaţia religioasă în dialog cu societatea. Cercetări pedagogice, psihologice şi istorice*, D. Opriş (coord.), Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010.

Horga, Irina, „Educaţia religioasă în şcoala românească – rezultatele unei cercetări", în: *Coordonate ale cercetării în domeniul educaţiei religioase*, D. Opriş (coord), Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2009.

Lăscuş, Voicu, „Munca educativă în şcoală", în: *Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*, M. Ionescu, V. Chiş (coord.), Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001.

Opriş, Dorin, *Educaţia religioasă şi dezvoltarea personală. Cercetări, analize, puncte de vedere*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2014.

Opriş, Dorin, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2012.

Opriş, Monica, *Religie, morală, educaţie. Perspective teologice şi pedagogice*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2011.

Rotariu, Traian, Iluţ, Petru, *Ancheta sociologică şi sondajul de opinie. Teorie şi practică*, Ed. Polirom, Iaşi, 2011.

Ryder, Jim, Banner, Indira, „School Teachers' Experiences of Science Curriculum Reform", în: *International Journal of Science Education*, 35:3 (2013).

Shim, Jenna Min, „Structuralism's relevance in a post-structural era: Revisiting research on multicultural curricular studies", în: *Journal of Curriculum Studies*, 43:6 (2011).

Voicu, Mălina, „Valori şi comportamente religioase în spaţiul urban românesc: o abordare longitudinală", în: *Viaţa socială în România urbană*, D. Sandu (coordonator), M. Comşa, C. Rughiniş, A. Toth, M. Voicu, B. Voicu, Ed. Polirom, Iaşi, 2006.

Zizioulas, Ioannis, *Fiinţa eclesială*, Ed. Bizantină, Bucureşti, 1996.

Pr. Lect. Univ. Dr. Dorin OPRIŞ,
Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia

Pedagogia cotidianului: Dinamica misiunii cu tineretul

(urmare din p. 1)

iecte doar de dragul raportării către „eşaloanele superioare" ale ierarhiei nu duce la împlinirea misiunii. În fond, dacă este să fim corecţi, agenda cu tinerii, chiar când este exploziv de dinamică, nu poate fi făcută de pe o zi pe alta ori postată pe facebook cu doar câteva momente înainte să se întâmple. Preotul are obligaţia pastorală de a-i învăţa cu o agendă de lucru, cu punctualitatea şi proiectarea activităţii pe timp lung, poate să-i scoată din nenorocitul de carpe diem şi să-i formeze pentru carpe Deum. Dacă este ceva ce demobilizează tineretul este heirupismul care nu are nimic de-a face cu frisonul de noutate al unei acţiuni. A spori tensiunea pozitivă a aşteptării unui conferenţiar public, a organiza logistic, sub ochii lor larg lărgiţi, o întâlnire cu Arhiereul, a-i organiza în echipe pastorale ori grupuri de rugăciune şi studiu al Bibliei nu este apanajul întâmplării pastorale. Cei care lucraţi ştiţi deja. Savoarea pastoraţiei tinerilor o dau amănuntele care dezvoltă anverguri personale şi comunitare, alegerea timpului, locului şi colaboratorilor motivând intervenţia pastorală.

Am văzut ce gândesc tinerii în planul comunicării pe facebook. Cum îşi scriu. Ce anume citesc. Faceţi din când în când efortul de a intra în librării, pe MTV Music ori în grupurile lor de comunicare. Nu de judecata, ci de raţiunea noastră au nevoie, de partea de gând care îndreaptă, de iubirea care creşte. Sunt consternat uneori de lipsa de pedagogie pastorală a unor preoţi. Nu toată lumea poate fi subsumată regulilor unei mănăstiri, absolutismul nefiind unul din apanajele Ortodoxiei care face vie viaţa oamenilor. Grupate pe linii de interes, întrebările pe care le adresează tinerii nu ţin de subiecte eminamente dogmatice, de viziunea filocalică asupra mântuirii ori de morala fără echivoc a Părinţilor pustiei. Se trag mai spre viaţă cu preocupările, mai la centrul vieţii cotidiene, în aria deseori anatematizată de falşii profeţi ai purismului ortodoxist. Tinerii noştri nu sunt mumii ale frustrărilor noastre moraliste. Mintea şi trupul lor palpită. Nu de virtuţi, veţi zice. Şi voi fi de acord. Dar sunt vii, mulţi dintre virtuoşii de ocazie vorbindu-le în şcoli ori pe unde-i găsesc ca unor locuitori ai cimitirelor. Nu. Ei nu sunt cetăţenii unei lumi moarte. În ciuda păcatelor ce-i ucid uneori, sunt vii, au nevoie de viaţă ca să înţeleagă Viaţa. Au nevoie de încurajare ca să iasă din anonimatul mediocru spre care-i împinge şcoala cu evaluările şi examenele sale stereotipe. În care noi înşine ne-am sufocat, am suferit, am eşuat deseori pe malul mâlos al mentalităţilor ideologice. Nu putem schimba presiunea şcolii, dar o putem reduce. Putem fi mediatorii cei mai atenţi ai relaţiei dintre tineri şi şcoală, dintre tineri, părinţi şi profesori. Avem această obligaţie de a face din şcoală planul nostru pastoral. Nu doar la deschideri/închideri de an şcolar. Reverenda poate fi pe coridoarele şcolii stindardul unui sprijin necondiţionat, semnul unei prietenii cordiale.

Copiii şi tinerii ne cer sinceritate. Atât. Sunt sătui de vorbe, vor oameni vii, care le spun adevăruri. De ani de zile, umblând printre ei, am învăţat să râd de aroganţa mea, de superficialitatea mea, şi să-i iau în serios. Mult mai în serios decât pe adulţii care cred că au descoperit piatra filosofală. Căutarea lor te umple de energie, oferă condiţii incredibile de compatibilitate umană, obligă la efort susţinut, fidel şi constant. Cred că aici se joacă planul pastoral al muncii cu tinerii. În spaţiul creator al echilibrului pastoral, al fidelizării acţiunilor şi al deschiderii lor către viaţa reală. Educaţia religioasă este o educaţie pentru viaţă sau o ratare pedagogică. Nu există alternativă. Pentru un pedagog sau păstor de suflete nu există purgatoriul ratărilor de mijloc. De aceea este grea misiunea cu tinerii. Ea nu poate fi plictisitoare, sforăitoare ori mediocră. Nu că ar fi posibilă în alte paliere de pastoraţie. Dar aici roadele sunt imediate, dureroase, vizibile şi de foarte lungă durată. Nu putem face pastoraţie cu tinerii doar conjunctural, ca să umplem cu cifre raportările, ca să dea bine. În planul pastoraţiei, inima bate în Altar. Din frângerea de Duh a liturgicului avem izvorul soluţiilor pastorale.

Zilele trecute. În Lyon, după o conferinţă, spre seară. Parcurgeam drumul spre locul găzduirii discutând cu prietenii din grup asupra celor împlinite în ziua aceea. Dintr-o şcoală, un grup de tineri arabi. M-au salutat reverenţios. Ne-au însoţit apoi pe cale, înjurându-ne şi aruncându-ne texte din Coran. S-au liniştit greu. Apoi ne-am apropiat de lumina unei piaţete în care câţiva tineri ascultau muzică şi beau. Sufletul meu s-a întristat. Nu. Pe copiii noştri nu avem voie să-i creştem ca pe nişte fundamentalişti radicali şi nici să-i lăsăm în plasa liberalismelor ieftine. Să stăm cu ei, să-i chemăm să ne stea alături ca să-i ajutăm. Mulţi ne spun, am auzit des anul acesta sintagma, că ei sunt viitorul Bisericii. Nu. Ei sunt deja Biserica. Să fim Biserică, una cu ei.

YOUCAT

Câteva reflecţii pe marginea proiectului catehetic al Bisericii Romano-Catolice dedicat tineretului

YouCat, termen provenit de la „Youth Catechism" (Catehismul tineretului), a început să fie redactat în 2006 din iniţiativa Conferinţei Episcopilor Catolici din Austria de către cardinalul Christoph Schönborn, arhiepiscopul Vienei, şi editorul catolic Bernard Meuser, dorind ca prin acest catehism să transmită învăţătura Bisericii „într-un mod în care să îl poată înţelege tinerii". Cei doi au colaborat 5 ani de zile cu teologi, preoţi, cateheţi şi peste 60 de tineri. „Dacă vrei să faci ceva pentru tineri, asigură-te că îl faci împreună cu tinerii", a fost crezul cardinalului Schönborn.

YouCat a fost lansat oficial la Ziua Mondială a Tineretului Catolic din 2011, de la Madrid. După doi ani, la întrunirea tineretului catolic de la Rio de Janeiro, au fost difuzate 1,5 milioane de exemplare. Conform statisticilor Vaticanului, volumul a fost tradus în peste 30 de limbi, fiind vândut până acum în 1,7 milioane de exemplare, ceea ce-l transformă în cel mai mare succes editorial al catolicismului din ultimii 50 de ani. YouCat-ul dispune de o pagină oficială pe internet în diferite limbi şi cu multe materiale: www.youcat.org, la care se adaugă şi o pagină pe una din cele mai de succes reţele virtuale de socializare din lume: http://www.facebook.com/YOUCAT.org.

Scopul declarat al autorilor volumului este de a-i ajuta pe tinerii din întreaga lume să înţeleagă mai bine credinţa Bisericii Catolice, aşa cum a fost formulată în Catehismul Bisericii Catolice din 1997 şi în Compendiul catehismului din 2002. Youcat urmează structura tradiţională a Catehismului cu întrebări şi răspunsuri, în nr. total de 527, dar o accesibilizează printr-o formulare mai puţin complicată, clară şi uşor de înţeles, însoţită de foarte multe fotografii, ilustraţii şi reprezentări iconografice şi artistice, cărora li se alătură pe câte o coloană marginală o serie întreagă de elemente complementare în forma unor citate din Sfânta Scriptură, din Sfinţii Părinţi, din Constituţiile Conciliului II Vatican, din Codul de Drept Canonic al Bisericii Catolice, din Enciclicile papilor, din textele liturgice ale breviarului latin, din sfinţi şi personalităţi ale catolicismului, din reprezentanţi renumiţi ai celorlalte Biserici şi confesiuni creştine şi chiar din savanţi, scriitori şi filosofi necreştini.

Spre sfârşitul verii anului 2012, YouCat a fost publicat şi în limba română în traducerea pr. Mihai Pătraşcu la Editura Sapientia a Institutului Teologic Romano-Catolic din Iaşi. Ediţia românească poartă subtitlul „Catehismul Bisericii Catolice pentru tineri pentru a cunoaşte şi a trăi credinţa Bisericii" şi, nota bene, a fost difuzat gratuit la Întâlnirea Naţională a Tineretului Catolic de la Iaşi din 2012, după care a fost pus în vânzare la preţul modic de 25 de lei. YouCat-ul este tipărit în întregime color, într-o haină grafică elegantă cu o copertă cartonată de culoare galbenă cu titlul alb, făcând astfel trimitere la culorile Vaticanului, în timp ce pe fundal este un mare Y realizat din multe cruciuliţe.

Din punct de vedere structural, volumul se deschide cu prefaţa „Dragi prieteni tineri", semnată de Papa emerit Benedict al XVI-lea, fiind structurat în patru secţiuni: partea întâi, „Ce anume credem", partea a doua, „Celebrarea misterului creştin", partea a treia, „Viaţa în Cristos", şi partea a patra, „Rugăciunea în viaţa creştină". Se încheie cu un indice tematic bogat, organizat alfabetic, cu o serie de abrevieri, definiţii şi mulţumiri adresate colaboratorilor.

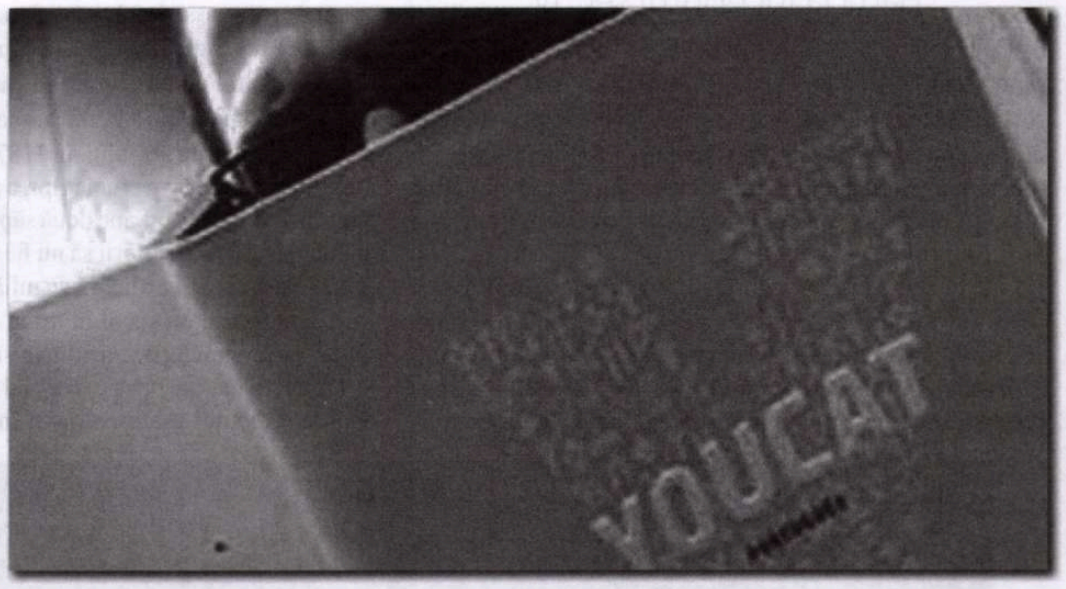

În prefaţă, Benedict al XVI-lea recomandă citirea unei cărţi extraordinare, atrăgătoare şi noi, prin conţinut şi prin formă, îndemnându-i pe tineri să-şi aprofundeze credinţa, deoarece „arată ce anume crede astăzi Biseria Catolică şi în ce mod se poate crede în manieră raţională". „Pentru aceasta vă invit: studiaţi catehismul! Aceasta este ruarea mea din inimă. Acest material ajutător la catehism nu simplifică lucrurile; nu oferă soluţii uşoare; cere o nouă viaţă din partea voastră; vă prezintă mesajul Evangheliei ca «mărgăritar de preţ» (Matei 13,45) pentru care trebuie dat orice lucru. Pentru aceasta vă cer: studiaţi catehismul cu pasiune şi perseverenţă! Sacrificaţi timpul vostru pentru el! Studiaţi-l în tăcerea din camera voastră, citiţi-l în doi, dacă sunteţi prieteni, formaţi grupuri şi reţele de studiu, schimbaţi-vă idei pe internet. Rămâneţi în orice mod în dialog cu privire la credinţa voastră! Trebuie să cunoaşteţi ceea ce credeţi; trebuie să cunoaşteţi credinţa voastră cu aceeaşi precizie cu care un specialist în informatică ştie sistemul operativ al unui computer; trebuie s-o cunoaşteţi aşa cum un muzician cunoaşte compoziţia proprie; da, trebuie să fiţi cu mult mai profund înrădăcinaţi în credinţa generaţiei părinţilor voştri, pentru a putea rezista cu forţă şi hotărâre la provocările şi la tentaţiile din acest timp".

La rândul său, cardinalul Christoph Schönborn subliniază că este vorba de o iniţiativă pornită de jos. „Tinerii – explica el – au propus un catehism destinat vârstei lor şi lumii lor. Prima redactare se datorează unui grup de teologi şi pedagogi din zona germanofonă. Apoi textul a fost supus unei examinări dure din partea destinatarilor, în timpul celor două campusuri de vară pentru tineri. Graţie acestui «rodaj», textul a devenit într-adevăr adaptat mentalităţii de astăzi, aşa încât şi imaginile se datorează tinerilor. Astfel, cartea în ansamblul ei este o expresie a culturii tinereşti profund impregnată de sămânţa rodnică a Evangheliei".

Parcurgerea volumului denotă faptul că papa emerit s-a interesat de proiect şi l-a urmărit cu atenţie, iar prefaţa sa trădează, pe de o parte, un text plin de simpatie faţă de lumea tinerilor şi faţă de modul lor de a concepe existenţa, iar pe de alta, marşează pe vechea sa idee a credinţei raţionale, „glauben mit Vernunft" sau „vernünftig glauben". Un reprezentant al Episcopiei catolice de Iaşi menţiona că îi îndeamnă pe toţi tinerii să-şi procure acest instrument util pentru cunoaşterea şi trăirea credinţei lor creştine în lumea de astăzi. El va putea fi citit personal, în grupuri mai mici sau mai mari, cu ocazia orelor de religie în şcoală, a catehezelor în biserici, a zilelor de reculegere, dar mai ales atunci când se caută un răspuns la o întrebare chinuitoare.

După cunoştinţa mea, presa şi teologia ortodoxă din ţara noastră nu a comentat în niciun fel această apariţie editorială de succes cu caracter misionar şi catehetic dedicată tinerilor catolici din întreaga lume. Or, acum, în „Anul omagial al educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox" în Patriarhia Română, consider că proiectul catehetic prezentat mai sus poate şi trebuie să constituie un model de urmat pentru Biserica noastră şi pentru primenirea misiunii ei în rândul tineretului ortodox. De aceea consider că aducerea acestui volum în atenţia teologilor, preoţilor, ierarhilor şi profesorilor ortodocşi din ţara noastră este deopotrivă actuală şi necesară. Chiar dacă astăzi, mai mult ca oricând în istorie, tinerii angajaţi în viaţa Bisericii şi toţi cei cu preocupări duhovniceşti au acces la o literatură teologică, filocalică şi duhovnicească, iar spaţiul virtual oferă o multitudine de publicaţii, comentarii, reţete şi sfaturi spirituale avizate, însă, din nefericire şi unele de-a dreptul periculoase, pseudospirituale şi chiar complet străine de etosul ortodox, Biserica, prin dascălii şi ierarhii ei, are responsabilitatea să ofere tinerilor un compendiu al învăţăturii de credinţă accesibil şi captivant, uşor de citit şi de înţeles, cu un mesaj evanghelic, patristic şi dogmatic viu, limpede şi actualizat, care să răspundă la provocările şi interogaţiile în materie de credinţă ale tinerilor de astăzi şi să fie îmbrăcat într-o haină editorială impecabilă şi atrăgătoare.

Desigur, unii ar putea afirma că Biserica noastră nu are la nivel mondial o infrastructură organizatorică şi educaţională comparabilă cu cea a catolicismului care să faciliteze realizarea unui asemenea proiect de anvergură, iar alţii, cunoscând dificultăţile şi sincopele dialogului sinodal panortodox, s-ar putea lăsa descurajaţi de un asemenea proiect. Cu toate acestea, cred cu tărie că un catehism ortodox al tineretului, după modelul celui catolic, trebuie să suscite atenţia factorilor responsabili ai Bisericii Ortodoxe Române, prima Biserică Ortodoxă locală care a fost capabilă să organizeze cu succes la Cluj-Napoca o întâlnire a peste 6000 de tineri ortodocşi din Europa şi nu numai, ceea ce demonstrează că avem o vocaţie apostolică focalizată asupra adolescenţilor şi a tinerilor în general, iar această vocaţie ne bucură, ne dă speranţă şi ne responsabilizează. În consecinţă, nu văd de ce Biserica Ortodoxă Română nu ar putea fi dătătoare de ton sau deschizătoare de drumuri tocmai în anul 2016 şi în ceea ce priveşte elaborarea şi publicarea unui „Catehism al Tineretului Ortodox", cu un conţinut concis şi limpede, simplu, dar convingător, şi într-un format modern şi atrăgător, care să beneficieze apoi de o difuzare masivă, inclusiv în format electronic, prin intermediul parohiilor şi al preoţilor din Patriarhia Română.

Mircea-Gheorghe ABRUDAN

• UNIVERS BIBLIC •

IERUSALIM (III)

Ierusalimul de la războiul iudaic până la începutul sec. IV

Cele mai importante momente ale războiului iudaic dintre anii 66-73 sunt legate de Ierusalim. Aici a izbucnit revolta, în anul 66 d.H., Ierusalimul devenind prima cetate eliberată de sub stăpânirea romană, şi tot aici, patru ani mai târziu, a avut loc confruntarea decisivă, în urma căreia templul şi întreg oraşul au fost distruse, împlinindu-se astfel o profeţie a Mântuitorului (Mt 24, 2; Mc 13, 1-2; Lc 19, 44; 21, 5-6). Locuitorii şi apărătorii oraşului au fost ucişi sau vânduţi ca sclavi. Pe ruinele oraşului s-a instalat Legiunea a X-a a armatei romane.

În anul 130 d.H., împăratul Adrian (117-138) a dispus reconstruirea Ierusalimului. Cetatea trebuia să primească

numele *Aelia Capitolina*. Pe locul templului urma să se ridice un templu dedicat lui Jupiter Capitolinul. Această decizie, împreună cu un decret care interzicea circumcizia, a provocat o nouă răscoală. Conducătorul acesteia a fost Simon Bar-Kochba (Fiul Stelei), salutat ca Mesia de către rabinul Aqiba. Luptele au început în anul 132. Pentru un timp, răsculaţii au reuşit să pună stăpânire pe ruinele Ierusalimului. După trei ani de confruntări, romanii au înăbuşit şi ultimele focare de rezistenţă ale iudeilor. Supravieţuitorii au fost luaţi prizonieri şi au fost vânduţi ca sclavi. Împăratul a interzis iudeilor intrarea în Ierusalim şi respectarea datinilor. Pe ruinele templului a fost zidit proiectatul templu dedicat lui Jupiter Capitolinul. În interiorul acestuia a fost ridicată o statuie ecvestră a împăratului. Nu departe de acest edificiu – aproape de Sfântul Mormânt al Domnului –, a fost construit un sanctuar dedicat zeiţei Venus. Cetatea lui David devenise Colonia Aelia Capitolina. Cuvintele Mântuitorului din Lc 21, 24 se pot aplica la fel de bine şi celei de-a doua revolte: „Vor cădea de ascuţişul sabiei şi vor fi duşi robi la toate neamurile, şi Ierusalimul va fi călcat în picioare de neamuri, până ce se vor împlini vremurile neamurilor". Până în secolul IV, iudeilor le-a fost interzis accesul în Ierusalim.

Ierusalimul de la Constantin cel Mare până în vremea noastră

În timpul lui Constantin cel Mare, prin strădaniile mamei sale Elena, este descoperită Sf. Cruce şi, pe locul unde a fost răstignit şi îngropat Domnul este ridicată Biserica Sfântului Mormânt sau a Învierii. Ierusalimul devine cel mai important centru de pelerinaj pentru creştinii din toată lumea.

În anul 614, o oaste persană cucereşte cetatea. Circa 60.000 de creştini sunt ucişi, iar 35.000 au fost luaţi în sclavie. O perioadă, între anii 628-637, bizantinii stăpânesc din nou oraşul. Căzut sub Califul Omar (637), care a pătruns în interiorul zidurilor fără vărsare de sânge, oraşul va rămâne în mâna musulmanilor până în 1099, când membrii primei cruciade reuşesc să înfrângă defensiva musulmană după un asediu de mai bine de o lună (7 iunie-14 iulie). A urmat un măcel cumplit, pe care lumea musulmană nu-l va uita niciodată. Aproape 90 de ani, musulmanii n-au mai reuşit să se apropie de zidurile oraşului. În 1187, Saladin, după o bătălie victorioasă împotriva cruciaţilor, a ajuns la porţile cetăţii şi, după un asediu de aproape două săptămâni, a pătruns în oraş luând măsuri ca locuitorii să nu fie vătămaţi în niciun chip. A fost o lecţie extraordinară de milă arătată urmaşilor celor care cu aproape un secol în urmă trecuseră prin ascuţişul sabiei toată populaţia musulmană a Ierusalimului.

De acum înainte până în secolul XX, în ciuda eforturilor depuse, creştinii n-au mai avut în stăpânire oraşul decât câţiva ani (între 1229 şi 1244). În timpul Primului Război Mondial, trupele britanice intră în oraşul sfânt, care va rămâne sub administraţie engleză până la proclamarea statului Israel, în 1948. Acest moment istoric a dus la împărţirea oraşului în două părţi, partea veche rămânând sub administraţie arabă. Războiul de şase zile din 1967 a adus şi partea estică sub administraţie israeliană. Prin mutarea principalelor instituţii la Ierusalim, acesta a devenit de facto capitala statului Israel, deşi comunitatea internaţională, cu excepţia a două state, nu-i recunoaşte oficial acest statut, reprezentanţele diplomatice fiind localizate în fosta capitală Tel Aviv. În Ierusalim trăiesc peste 200.000 de musulmani, iar Autoritatea Palestiniană vede în partea lui răsăriteană capitala unui viitor stat palestinian.

Bibliografie

N. Avigad, *Digging Up Jerusalem*. New York: Thomas Nelson Publishers, 1980.

A. Curtis, *The Oxford Bible Atlas*, Oxford: Oxford University Press, 2007.

W.D. Davies, *The Gospel and the Land*, Berkeley, California: University of California Press, 1974.

J.D. Douglas, M.C. Tenney, M. Silva, „Jerusalem", *Zondervan Illustrated Bible Dictionary*, Grand Rapids: Zondervan, 2011, 724-732.

H. Geva, ed., *Ancient Jerusalem Revealed*, Jerusalem: Israel Exploration Society, 1994.

J. Jeremias, *Jerusalem in the Time of Jesus*, Philadelphia: Fortress, 1975.

E. Lohse, Σιών, Ἰερουσαλήμ, Ἱεροσόλυμα, Ἱεροσολυμίτης, *Theological Dictionary of the New Testament*, 7, 292-338.

J. Murphy-O'Connor, *The Holy Land: An Oxford Archaeological Guide from Earliest Times to 1700*, Oxford: Oxford University Press, 1998.

P. Walker, *In the Steps of Jesus*, Grand Rapids: Zondervan, 2007.

Lect. Dr. Daniel MIHOC

Pentru un posibil portret

Nu reuşesc deloc să-mi aduc aminte când l-am cunoscut pe părintele Victor Neamţu. Nicio imagine a momentului, poate cu nimic diferit de celelalte, nicio împrejurare nu se încremeneşte în memoria mea, totul parcă pentru a mă convinge că întâlnirea mea cu el nu are un început ori poate pentru ca eu însumi să fiu convins că poveştile cu adevărat importante sunt tocmai acelea care încep undeva foarte departe, acolo unde privirile noastre îngreunate de pleoape nu pot răzbate.

Memoria mea păstrează în schimb trei imagini, ca nişte fotografii din vechime, învăluite în lumina coaptă de august, şi ca efigii ale trecerii atât de scurte prin lumea aceasta.

L-am auzit adesea pe părintele Victor Neamţu râzând, mai bine spus l-am ascultat cum râde. Niciodată el nu râdea de ceva, cu atitudinea arogantă sau disprețuitoare faţă de cele din jur. Râsul se năştea în adâncul fiinţei sale, unde se frământa îndelung înainte de a se revărsa într-o cutremurare a trupului şi a sufletului. Era bucuria întâlnirii cu celălalt. Râsul lui Victor Neamţu zăbovea o clipă în jur, apoi se ducea să se întâlnească cu râsul celor ce au fost cândva în lumea aceasta.

Pe Victor Neamţu l-am auzit cântând în bisericuţa de lemn, spre care mă îndreptam în fiecare duminică, dar nu numai atunci, cu sentimentul nimănui mărturisit că drumul, care ştie el ce are de făcut, mă duce spre un autentic Centru, acolo unde rumoarea deşartă a realităţii din jurul meu se schimbă într-o linişte mare şi unde cântecul te poate primi la el. Acolo, vorba poetului din satul cu nume de lacrimă, am avut de fiecare dată convingerea că locuiesc într-un cântec, precum în vremurile aurorale. Nu pot spune că acel cântec pe care Victor Neamţu îl înălţa de fiecare dată era frumos, căci nu aprecierea estetică mai contează! Cântecul lui era cu siguranţă „larg", ca să folosesc vorba unui alt mare poet al acestui neam, pe care preotul îl „istovea" ca pe o recunoaştere a măreţiei şi armoniei întregului. De părintele Victor Neamţu s-a lipit „cântarea", o vorbă mai adâncă şi mai cuprinzătoare, de care ne aducem aminte atunci când nu ne mai putem mărturisi unul celuilalt nici măcar prin tăcerile dintre noi.

Cei care s-au rugat împreună cu părintele Victor Neamţu sunt convinşi că, oricât de multă lume ar fi fost în biserica de lemn, preotul avea darul să-l privească pe fiecare în parte. Şi, mai ales, să comunice adânc cu fiecare dintre cei smeriţi sub cerul bisericii din mijlocul oraşului modern. Ochii preotului se întâlneau cu ochii credinciosului, mărturisindu-şi unul altuia bucuria de a fi împreună sub semnul unui timp aparte.

Părintele Victor Neamţu mi-a dăruit într-o zi cartea tălmăcită de un om care m-a acceptat în preajma lui câteva ceasuri pentru a mă înapoia apoi murmurului lumii, mai sigur şi mai îngăduitor faţă de nălucirile ceasurilor mărunte. Nu mi-a dat-o, ci mi-a dăruit Cartea, iar bucuria pe care am simţit-o atunci când am luat-o în mâini i-a trezit şi părintelui aceeaşi bucurie, însemnată cu o lacrimă abia perceptibilă. L-am rugat să-mi scrie câteva rânduri, şi părintele Victor Neamţu a pălit. Cum să-şi aştearnă el litera lângă slova luminată? Am insistat, poate neînţelegând atunci momentul lui de nehotărâre. Totuşi! A căutat un colţişor modest, pe coperta a doua, şi acolo a lăsat mărturie că ne-am bucurat unul pe celălalt în trecătoarele ceasuri ce ni s-au dat.

Şi apoi... Când am aflat vestea, am vrut să deschid Cartea dăruită de el. Cu atât mai mult cu cât şi el, şi neasemuitul tâlcuitor „s-au ascuns / În lumina celui nepătruns". N-am putut! Gândul cernit şi-ar fi găsit poate mângâiere în cuvintele care nu ne lasă niciodată să ne simţim singuri: „Nu vă voi lăsa orfani, voi veni la voi!"

Mircea MOŢ

Exegeza biblică între comunitatea academică şi poporul lui Dumnezeu (II)

Iată de ce exegeza ortodoxă trebuie să ţină cont de acest adevăr: Cuvântul lui Dumnezeu trebuie să fie aluatul care dospeşte toată frământătura. Dar dacă aluatul stă departe de făină va mai dospi ea oare? Tâlcuirea trebuie aşadar să se îndrepte şi spre utilizarea corectă, spre folosul poporului, iar nu numai spre cercetarea ştiinţifică în sine. Toate eforturile exegeţilor se cad a fi îndreptate spre luminarea poporului pentru care S-a răstignit Hristos. Evanghelia este o scrisoare deschisă, poate oricine să o citească. Dar explicarea ei pe măsura nivelelor de pricepere şi cuprindere cade în sarcina exegeţilor Noului Testament din fiecare generaţie. Pavel apostolul cere celor din Colose să stăruie în rugăciune: *„ca Dumnezeu să ne deschidă uşa cuvântului"* (Coloseni 4, 3).

Cuvântul lui Dumnezeu trebuie rugat de poporul lui Dumnezeu. Rugăciunea deschide uşi, alte şi alte uşi, căci Dumnezeu, al Căruia este Cuvântul, face ca rugăciunea multora să fie ca o ploaie pentru sămânţa Cuvântului. Cuvântul şi uşile pe care le întâmpină, închise ori deschise, sunt tâlcuirile bune sau rele. Cele prost făcute închid uşa Cuvântului, cele autentice deschid larg porţile Cuvântului. Astfel, deschiderea uşilor e înlesnită de impulsul rugăciunii, care devine dialog al exegetului cu Cuvântul. Toate, dar mai ales omul *„se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune"* (I Timotei 4, 5). Relaţia Biblie-rugăciune dă forţă spirituală celui care se intercalează în centrul lor. Când părintele Teofil Părăian dădea canon citirea zilnică a două capitole din Noul Testament după rugăciune nu făcea decât să repună pe om în această relaţie. **Citirea Bibliei după săvârşirea rugăciunii face ca dialogul să fie complet, căci** în **rugăciune** *îi* **vorbesc eu lui Dumnezeu, iar citind Scriptura,** *îmi* **vorbeşte Dumnezeu prin Cuvântul Său.**

3. Comunitatea academică teologică şi poporul lui Dumnezeu (Laos tou Theou)

Ekklesia trebuie să rămână *Laos tou Theou*, care cuprinde întregul Trup al lui Hristos sau comuniunea tuturor ucenicilor lui Hristos, deopotrivă *„academicieni"* sau *„poporeni"* [Enzo Bianchi: *Când spunem „Scriptură", spunem „popor al lui Dumnezeu", iar când spunem „popor al lui Dumnezeu", spunem „Scriptură". Căci tocmai în Scriptură îşi află poporul lui Dumnezeu identitatea şi el este cel ce a făcut să se nască, cel care transmite şi păstrează Scripturile*]. De fapt, toţi credincioşii botezaţi sunt parte a preoţiei împărăteşti, chemaţi de Dumnezeu să aparţină poporului său. Talantul *„academicianului"*, al *„universitarului"*, este tocmai darul inteligenţei, primit să îl înmulţească, nu să-l anuleze în mod sterp: *„studierea Noului Testament s-a transformat de mult într-o disciplină ştiinţifică. Sute de comentatori – teologi, istorici, filologi – au investit o muncă uriaşă în descifrarea şi confruntarea textelor, în precizarea sensului acestora(...): astfel extinsele excursuri critice despre Matei, Marcu, Luca şi Ioan au eclipsat aproape pe Hristos Însuşi"* [Aleksandr Men, *Fiul omului*, traducere din limba rusă de Angara Nziri, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1998, p. 26]. Fiecare teolog are o menire înaltă: să folosească talentul ce i s-a încredinţat spre folosul comun al poporului Domnului. Oare exegezele nu sunt *schimbătorii de bani*, care, utilizând moneda Cuvântului, o convertesc în tâlcuire bogată spre hrana poporului şi spre bucuria Stăpânului, Care va culege toate roadele la Parusie? Teologia este, înainte de toate, o slujire. **Sfântul Pavel, care a fost şi el fariseu, adică un academic, un universitar în felul său,** învăţând **Scripturile la şcoala lui Gamaliel, e conştient că evenimentul convertirii de la Damasc nu a avut loc doar pentru el, ci pentru toţi cei care vor crede prin propovăduirea lui.** El spune că i s-a dat o slujire, iar aceasta ***„mi-a fost dată mie pentru voi**, ca să aduc la* îndeplinire *cuvântul lui Dumnezeu"* (Coloseni 1, 25). Deci orice tâlcuire nu e pentru binele spiritual al celui care o face, ci (aceasta e lecţia paulină) pentru alţii, care trebuie să aibă acces la studiile biblice, dar aduse la nivelul la care pot fi gustate, mai exact spus, savurate. **De multe ori un studiu profesionist, care are valoarea lui intrinsecă pentru comunitatea academică, nu seamănă deloc cu tâlcuirile patristice, atât de des invocate, citite** şi **citate, ci are un gust care nu** întotdeauna **cheamă spre lecturare** şi **nu dă siguranţa că** în **acel document exegetic e comoara, de care se pomeneşte** în **Evanghelie.** Iată ce spune preotul martir Alexandr Men: *„lucrările detaliate ale unor exegeţi ai Bibliei îi apropiau prea puţin pe oamenii de rând de Hristos din Evanghelie, dacă nu chiar mai curând îi îndepărtau de El"* [Aleksandr Men, *Fiul omului…*, p. 26]. Unei tâlcuiri apreciate de comunitatea universitarilor i s-ar cădea să fie plăcută şi lui Dumnezeu, dar să fie savurată şi de poporul Său. Exegeza, lecturarea ei, trebuie să semene cu bucuria găsirii comorii, căci, în fond, aşa trebuie să privim Noul Legământ, ca pe o comoară pentru care cel ce a descoperit-o merită să vândă tot.

Concluzii

O tâlcuire duhovnicească e mai relevantă pentru popor decât una înalt academică? Nu că ele s-ar exclude în mod obligatoriu. Cea academică trebuie să existe, sunt profund convins, dar oare e de ajuns să parcurgi jumătate de drum până la scopul propus? Există excepţii, dar oare nu s-a făcut prea puţin în comparaţie cu literatura biblică germană, engleză sau franceză? Comoara este în noi, deşi în vase de lut, şi trebuie să fie valorificată misionar, altfel poporul lui Dumnezeu nu va putea să se îmbogăţească spiritual. Broşurile exegetice la cărţile Noului Testament sau rezumate ale tezelor de doctorat în domeniul biblic, şi nu numai, de câteva zeci de pagini, dar tipărite în tiraj mai mare, ar putea fi soluţia unei răspândiri misionare a Cuvântului lui Dumnezeu sau ca răspuns prompt la problemele actuale. În perioada interbelică şi chiar după aceea apăreau la Sibiu, sub coordonarea părintelui profesor Grigorie Marcu şi a altor preoţi de calitate, broşuri explicative pe teme diverse de 60-70 de pagini care erau de un real folos, actuale şi cu priză la popor. Oare nu e soluţia cea bună, în comparaţie cu tomurile de 500-600 de pagini, adresate numai preoţilor şi bibliotecilor parohiale (?!), pe care nu le mai citeşte decât teologul profesionist? Pe frontispiciul Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Sibiu stă scris **Academia Andreiană**. Sfântul Andrei Şaguna a făcut să devină într-adevăr o Academie, dar una pentru popor, aşa cum a gândit şi demersul său tipografic. Aşa a gândit-o şi trebuie să-i urmăm pilda, după cum însuşi spunea: *Să nu uitaţi strădania mea, ci cu ascultarea să mă bucuraţi!*

Şi câteva întrebări. Cui se adresează exegeza bibliştilor români? Rămân tâlcuirile doar între coperţi? Sau în biblioteci? Sunt ele accesibile Bisericii(adică nu doar preoţilor, ierarhilor şi teologilor), masei largi a credincioşilor? Poate lua exegeza ortodoxă forma unor compendii filocalice cu priză la poporul lui Dumnezeu? Este stimulat interesul credincioşilor pentru asemenea tip de carte duhovnicească? Problemele actuale au răspuns şi soluţii în Sfânta Scriptură? Dacă au, de ce nu se oferă soluţiile biblice, în special noutestamentare, omului contemporan? Bibliştii români, în special cei ortodocşi, s-ar putea reuni pentru a compune un comentariu actual al Noului Testament, sau al întregii Scripturi? Comunitatea teologică academică poate fi împăcată cu conştiinţa că talantul primit a fost corect înmulţit, atâta vreme cât *lumina ştiinţei biblice a fost ascunsă în tratate, dar nu a fost pusă în sfeşnic, ca să lumineze tuturor?*

Pr. Drd. George Cosmin PIŢ

ECUMENICA

Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU) a cerut Vietnamului să înceteze persecutarea liderilor religioşi. O declaraţie emisă de la sediul ONU de la Geneva la 3 iunie a.c. de către experţi în drepturile omului atrage atenţia asupra violenţei tot mai crescânde din Vietnam împotriva liderilor religioşi, a apărătorilor drepturilor omului şi a activiştilor pentru libertatea religioasă. Raportul prezintă mai multe cazuri concrete de astfel de persoane care au fost arestate, iar în unele cazuri eliberate şi apoi iar arestate sau chiar torturate pentru a renunţa la activităţile lor sau pentru a accepta să colaboreze cu guvernul. Inclusiv preşedintele SUA Barack Obama, în cadrul vizitei sale în Vietnam din mai a.c., a vorbit despre creşterea încălcării drepturilor omului în Vietnam. El a subliniat că nu doreşte impunerea vreunei forme de guvernare în Vietnam, dar că cere regimului din această ţară să respecte valori legate de om care sunt universale. Începând cu 1989 în Vietnam s-a trecut de la economia socialistă controlată de stat la economia de piaţă, în vreme ce sistemul politic comunist al partidului unic s-a menţinut. De atunci şi până astăzi Vietnamul a cunoscut o semnificativă dezvoltare economică, precum şi anumite progrese în ceea ce priveşte drepturile omului, libertatea religioasă şi libertatea de exprimare. În vreme ce până în 1989 regimul comunist a fost mai degrabă opresiv faţă de toate formele de religie, după deschiderea spre economia de piaţă s-a deschis şi o oarecare posibilitate pentru noi misiuni creştine. Potrivit unui raport al Pew Research Center din 2010, 45,3% din populaţia acestei ţări practică o religie locală tradiţională, 16,4% sunt budişti, 8,2% creştini, iar 29,6% fără religie, datorită propagandei comuniste. Cea mai mare Biserică prezentă în Vietnam este cea Romano-Catolică (aproximativ 6 mil.), aceasta fiind rezultatul unor misiuni ale negustorilor portughezi şi olandezi din secolele XVI-XVII, dar mai ales ale misiunilor catolice franceze din secolul al XIX-lea. Experţi în probele legate de Vietnam observă cum guvernul din această ţară încearcă să privilegieze budismul şi să încurajeze naţionalismul pe bazele acestei religii. În cazul în care astfel de tendinţe vor deveni tot mai evidente, creştinii vientnamezi şi misiunile creştine în această ţară vor avea de suferit. De asemenea misiunile creştine sunt adesea obiect al abuzului şi corupţiei funcţionarilor locali.

Un atentat la viaţa Patriarhului Ignatius Ephrem II, liderul suprem al Bisericii Ortodoxe Orientale Siriene, a avut loc duminică, 19 iunie în localitatea Qamishli din nord-estul Turciei unde patriarhul participa la o slujbă de comemorare a o sută de ani de la masacrul comis de armata otomană împotriva creştinilor sirieni, cunoscut sub numele de masacrul de la Safyo. Un atentator sinucigaş a reuşit să se infiltreze până aproape de Patriarhul Ignatius Ephrem II şi să declanşeze bomba, omorând trei oameni, toţi membri ai miliţiei creştine siriene Sotoro, care erau responsabili pentru securitatea Patriarhului. Alţi cinci membri ai aceleiaşi miliţii creştine au fost răniţi, Patriarhul însuşi a scăpat fără a fi rănit din acest atac, chiar dacă responsabilii cu securitatea sa au confirmat că în mod evident ţinta atacului a fost Patriarhul însuşi. Oraşul Qamishli din Siria, unde a avut loc atentatul, se află în apropiere de graniţa cu Turcia şi este controlat în parte de miliţii curde şi de forţe loiale guvernului de la Damasc. În Qamishli au avut loc mai multe atentate sinucigaşe, unele dintre ele fiind revendicate de Statul Islamic. Cel puţin până la această oră nicio organizaţie teroristă nu a revendicat atentatul asupra Patriarhului Ignatius Ephrem II. Mai multe Biserici, organizaţii ecumenice şi umanitare din întreaga lume au condamnat în termeni duri acest atac cu evidentă motivaţie religioasă.

Patriarhul Ignatius Ephrem II Karim a fost ales ca al 123-lea Patriarh şi lider suprem al Bisericii Ortodoxe Orientale Siriene în anul 2014, înainte fiind arhiepiscop al acestei Biserici pentru coasta de est a Statelor Unite ale Americii. În Damasc îşi au reşedinţa trei patriarhi creştini, anume Patriarhul Ioan XX al Patriarhiei Ortodoxe a Antiohiei şi a Întregului Orient, Patriarhul Grigorie III Laham al Bisericii Melkite (unite cu Roma) a Antiohiei, Alexandriei şi Ierusalimului şi Patriarhul Ignatius Ephrem II al Patriarhiei Ortodoxe Orientale Siriene a Antiohiei şi a Întregului Orient. Toţi trei au decis să rămână în mijlocul credincioşilor lor, în ciuda situaţiei de război în care trăiesc, pentru a fi alături de păstorii lor în aceste vremuri grele pentru Siria, precum şi pentru a descuraja exodul creştinilor. Toţi aceşti trei patriarhi antiohieni au însă planuri de evacuare spre Liban în cazul în care guvernul sirian ar pierde controlul asupra Damascului. Atentatul de duminică asupra unui patriarh creştin constituie o altă premieră tristă a războiului din Siria.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda, Sibiu/Geneva

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (VI)

La sfârşitul domniei împărătesei Maria Theresia (1740-1780), dar mai ales după urcarea pe tron a fiului acesteia, Iosif al II-lea (1780-1790), un nou spirit străbate capitala Imperiului Habsburgic şi provinciile acestuia. Poate nici unul dintre observatorii străini nu a surprins aşa cum a făcut-o Iosif al II-lea condiţia locuitorilor români în Imperiul pe care se pregătea să-l conducă. Preocupat de reformarea şi unificarea structurilor imperiale în deceniul anterior domniei, Iosif al II-lea, în calitatea lui de coregent, începe seria călătoriilor în Imperiu. Interesat să-şi formeze o imagine reală asupra stărilor provinciale, prima călătorie în Transilvania, în 1773, îi prilejuieşte reflecţii semnificative. Românii sunt, potrivit constatărilor sale, „cei mai vechi şi mai numeroşi locuitori", „chinuiţi şi încercaţi de nedreptăţi, la dispoziţia nobilimii zi de zi şi poate în fiecare ceas" [Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, ediţie revăzută şi adăugită, Corint, 2014, p. 42]. Transilvania prezenta inechităţi flagrante, covârşitoare în mediul românesc, motiv pentru care, seria reformelor îi vizează în măsura în care directiva oficială ţintea la sporirea capacităţii productive a locuitorilor, românii constituind o problemă de prim ordin. Publicarea Edictului de toleranţă (1781) în Transilvania a avut o semnificaţie particulară în raport cu constituţia ţării, stârnind opoziţia naţiunilor politice şi religiilor recepte. Acestuia, adaptat la condiţiile provinciei, i se asociază prevederile circularei din 1782 şi a patentei din acelaşi an, din august, prin care se defineşte toleranţa ca o ridicare a restricţiilor pentru necatolici. Efectele pentru Transilvania semnificau, aşa cum va dovedi şi ordinul special din 1783, posibilitatea accesului la funcţii a românilor ortodocşi, a românilor în general.

La scurt timp, mai precis între 1788 şi 1789 se ridică în Sibiu o primă biserică ortodoxă, mai cunoscută ca Biserica din Groapă, iar nu după hramul acesteia – „Buna Vestire". În plus, printr-un rescript imperial ulterior răscoalei lui Horia, Cloşca şi Crişan, se decide înfiinţarea de şcoli româneşti, în special pentru ortodocşi, ca să se dezrădăcineze obiceiul de a trimite copiii cu vitele la păşunat, când ar trebui să cerceteze şcoala şi să se trateze cu distincţie comunele care vor să-şi facă şcoală, trimiţându-le cărţi. Or, tocmai aici e problema: pentru învăţământ, ca şi pentru cult, românii ortodocţi au nevoie de cărţi [Constantin Ittu, „Istorie şi heraldică în monumentul dedicat Mariei Theresia la Viena (Maria Theresia Denkmal – 1888)", comunicare susţinută la al XVII-lea Congres de Genealogie şi Heraldică, Iaşi, 12-14 mai 2016].

În timpul lui Iosif al II-lea se conturează o elită românească în interiorul celor două biserici româneşti, care aderă la programul iosefin. Reformele iosefine au cultivat în mediul ţărănesc ideea „bunului împărat", opus nobilimii şi demofil. Izbucnirea Revoluţiei franceze şi epoca restituţiilor au determinat criza iosefinismului şi afirmarea postiosefinismului în domnia lui Leopold al II-lea (1790-1792) [Bărbulescu, Deletant et alii, *op. cit.*, pp. 42-43]. Redăm, în context, o afirmaţie care are un dublu statut, de adevăr istoric şi de remarcă sensibilă: Transilvania a fost un ţinut în care latinitatea vestică s-a întâlnit cu lumea bizantină [Ioan-Aurel Pop, *'Religiones' and 'Nationes' in Transylvania during the 16th Century. Between Acceptance and Exclusion*, în „Journal for the Studies of Religions and Ideologies", 12, 34, 2013, pp. 209-236, la p. 209].

Toate aceste transformări de la sfârşitul secolului al XVIII-lea vor deveni fermentul unei intense vieţi cultural-politice a românilor ortodocşi din Ardeal în secolele următoare, iar aici nu putem ignora sprijinul acordat acestei vieţi de un înalt ierarh – de felul său, din Mărginimea Sibiului, din Aciliu, mai precis –, anume vrednicul de pomenire Nicolae Ivan, Episcopul Clujului (*1855; ierarh între 1921-1936) [Constantin Ittu, *Un om al Mărginimii Sibiului: Episcopul Nicolae Ivan, ierarhul „instituţional" al Clujului (1855-1936)*, în „Îndrumătorul Pastoral", Episcopia

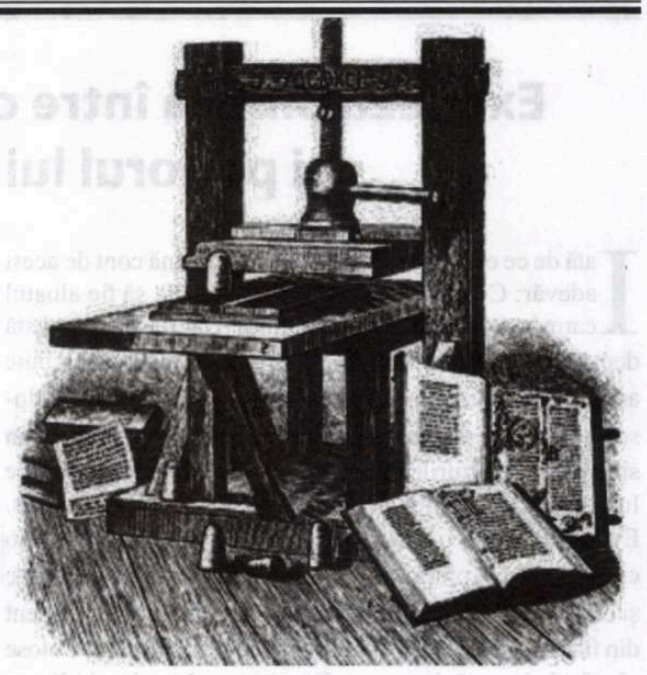

Tulcii [sub tipar]. A fost vorba de sprijinul dat generaţiei de condeieri din perioada neoactivismului transilvan, generaţie care îi cuprinde pe cei născuţi în arcul cronologic al anilor 1875-1885. Tinerii în discuţie, care se vor grupa, deloc întâmplător, în jurul proiectului lui Paul Bănuţ, în Budapesta anului 1902 – este vorba despre apariţia revistei Luceafărul (1902-1945) [Luceafărul a apărut, cum am arătat mai sus, la Budapesta, bilunar (1 iul. 1902 - 1 oct. 1906), la Sibiu (15 oct. 1906 - 3 dec. 1911), săptămânal (1 ian. - 15 nov. 1912) şi din nou bilunar (16 nov. 1912 - 15 aug. 1914), lunar la Bucureşti (1 ian. 1919 - aug.-sept. 1920), la Sibiu (ian.-febr.-mart. 1934 - sept. 1939); (http://dspace.bcucluj.ro/handle/123456789/7108 accesat 24. 03. 2016)] – creionează o tipologie a intelectualului transilvan pe care noi am numit-o a scriitorului-redactor [Andreea Ioana Dăncilă, *Elite culturale româneşti în Transilvania în prima perioadă a secolului al XX-lea*, Teză de Doctorat], Cluj-Napoca, Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Istorie şi Filosofie, 2012, p. 5]. Susţinătorii lor din sfera politicului erau personalităţi de talia lui Partenie Cosma, iar din cea a bisericii, nu numai Nicolae Ivan, ci şi Miron Cristea, viitorul Patriarh, ori Roman Ciorogariu al Oradiei. Programul celor de la Luceafărul privea cultura drept vectorul care activează orice proiect al vremii.

Dr. Constantin ITTU, cercetător ştiinţific
Profesor asociat, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ:
activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (V)

Cu această carte, activitatea de tipograf a lui Macarie ia sfârşit. Motivele nu le cunoaştem, acestea constituind un subiect ce se cere încă aprofundat. Considerăm că a fost promovat în scaunul mitropolitan şi noua demnitate nu i-a mai îngăduit să se ocupe de tipografie, ci a trebuit să facă faţă problemelor legate de administraţie şi reorganizarea Bisericii Ţării Româneşti. Este foarte posibil ca şi un alt factor să fi determinat încetarea activităţii tipografice. Ştim că Domnia a patronat tiparul şi se pare că primele cărţi tipărite la noi au fost împărţite în dar. În timpul lui Neagoe Basarab, când se încheie activitatea de tipograf a lui Macarie, s-a construit mult şi fastuos. Dacă adăugăm la aceasta ajutoarele şi daniile foarte bogate pe care acest sfânt voievod le-a acordat Locurilor Sfinte din Răsărit, apoi şi obligaţiile financiare şi în natură cu care Ţara Românească era datoare faţă de Poartă, atunci vom constata că fondurile necesare tiparului vor fi lipsit. Aşa ne-am explica, mai degrabă, încetarea activităţii tipografice tocmai în timpul domniei lui Neagoe Basarab, domn iubitor al Bisericii şi un mecena al culturii şi al artei în ţara sa.

Un aspect comun tipăriturilor macariene este frumuseţea şi bogăţia ornamentelor ce le împodobesc. În cazul *Liturghierului* se remarcă frontispiciile aşezate la începutul fiecărei secţiuni (capitol) mai importante. Există trei astfel de modele care se repetă. Cel de la începutul cărţii are forma unui dreptunghi alcătuit din vrejuri împletite, stilizate, cu câte o coroană de o parte şi de alta. Un altul, situat pe prima pagină a caietului (fascicolului) întâi (A), este alcătuit din vrejuri vegetale ce se întrepătrund şi alcătuiesc două cercuri întretăiate, la care se adaugă cele două coroane dispuse la fel. Cel de al treilea are stema ţării – vulturul cu crucea în cioc – aşezată într-un pătrat alcătuit din acelaşi tip de vrejuri vegetale stilizate. Aceste trei tipuri de frontispicii împodobesc şi celelalte două cărţi macariene, la care se adaugă noi modele. Notăm că cel mai complicat frontispiciu şi poate mai reuşit, din punct de vedere artistic, împodobeşte *Octoihul* şi *Tetraevanghelul*. Reprezintă stema ţării, în format mai mic, aşezată într-un cerc de vrejuri stilizate, înscris, la rându-i, într-un pătrat. În *Octoih* şi *Liturghier* se remarcă un chenar (ancadrament) simplu, îngust, în negru şi alb, aşezat într-un dreptunghi mai lung, la care vrejurile sunt atât de stilizate încât pare că devin forme pur geometrice.

Pe lângă frontispicii, tipăriturile lui Macarie sunt împodobite şi cu iniţiale ornate, realizate în acelaşi stil ca şi frontispiciile, adică prin împletirea unor vrejuri florale stilizate. Se mai adaugă un tip de iniţiale care par a imita iniţialele gotice, inovaţie care, poate, îi amintea tipografului de începuturile uceniciei sale la Veneţia. Amintim şi faptul că numai în *Octoih* există o întreagă planşă imprimată cu imaginea sfinţilor melozi (imnografi) Iosif, Theofan şi Ioan Damaschin, iar în planul îndepărtat apare imaginea unei biserici. Să fie, oare, biserica mănăstirii Dealu?

Toată această bogăţie exuberantă de podoabe grafice este realizată în pur stil bizantin. Inspiraţia o constituie manuscrisele moldoveneşti miniate în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în „şcoala" ieromonahului Gavriil Uric de la mănăstirea Neamţ, şcoala care a întemeiat o adevărată tradiţie artistică în cartea bisericească. Cel dintâi care a remarcat această continuitate în tradiţia artistică a cărţii bisericeşti a fost Bogdan Petriceicu Hasdeu [B.P. Hasdeu, „Un tezaur tipo-xilografic", în *Traian*, t. I, 1869, p. 92], apoi Nicolae Iorga [Nicolae Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie*, vol. II, 1934, pp. 1-4] şi alţi cercetători [E. Turdeanu, „Manuscrisele lui Ştefan cel Mare", în *Cercetări literare*, 5, 1943, pl. II; P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508)", pp. 290-291].

Hârtia este de fabricaţie italiană, provenind din cinci ateliere diferite, la care se adaugă şi o sursă germană, aşa cum reiese din studiul filigranelor. Desigur că va fi fost procurată în etape, de la diferiţi negustori sibieni [P.P. Panaitescu, „Liturghierul lui Macarie (1508) ...", pp. 294-297], ceea ce constituie încă o dovadă despre faptul că atelierul tipografic al lui Macarie din Ţara Românească se afla la începuturi, nu era o întreprindere de tradiţie şi cu experienţă ca oficinele veneţiene, prin urmare se confrunta cu greutăţile şi problemele care caracterizează orice lucrare de pionierat.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

SPOVEDANIA ALTFEL (III)

PROVOCĂRILE ADOLESCENȚEI

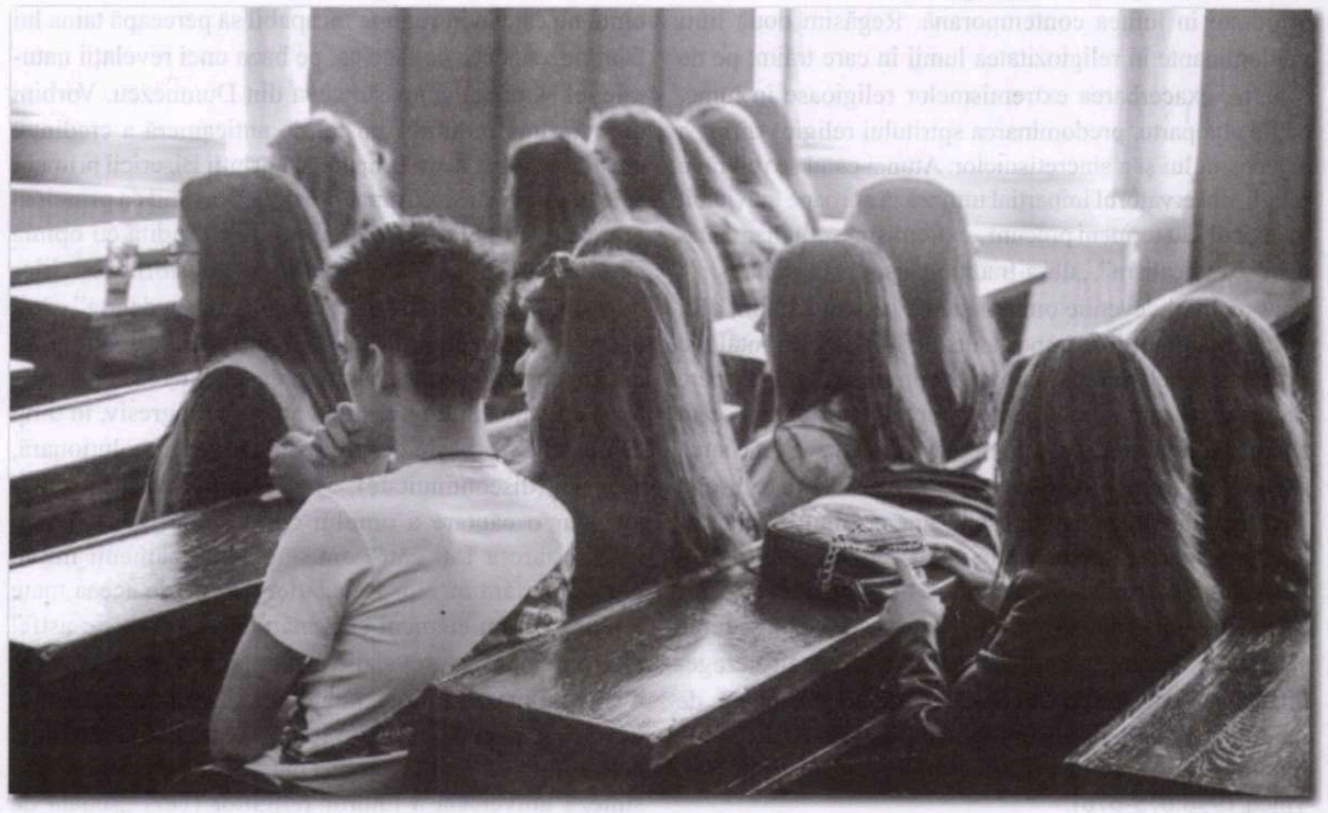

Vom include aici şi pubertatea (12-15 ani) pentru două motive: în primul rând, pentru că pubertatea reprezintă humusul în care se sădesc seminţele transformărilor de sine şi relaţionale care, mai apoi, se vor contura, preciza şi matura în perioada adolescenţei (14/16 – 20/25 ani) şi, în al doilea rând, pentru că separarea exactă a vârstelor s-a estompat sub presiunea influenţelor multinivelare şi „noua pedagogie urmăreşte integrarea vârstelor, fiind foarte flexibilă".

Contextul de viaţă al adolescentului de azi este de-o impetuozitate şi policromie obositor de tentantă şi ofertantă. Mass-media şi internetul se insinuează ca alternative ineluctabile şi apetisante ale satisfacerii nevoilor de comunicare şi relaţionare, formare şi informare ale adolescentului. Oferta poate îmbrăca şi formele provocatoare ale atitudinilor părinţilor şi ale altor figuri semnificative (profesori, preoţi, traineri etc.) pe care adolescentul proiectează însemnul autorităţii. Nevoile lui psiho-somatice grefate pe impulsuri, instincte şi pulsiuni inconştiente par să fie hrănite dintr-o parte şi nerecunoscute, neacceptate ori sfidate din altă parte. Terenul este unul minat. Drumul individualizării şi maturizării adolescentului întâlneşte numeroase intersecţii nesemnalizate sau semnalizate greşit. Când însoţitorul de drum lipseşte acesta este sau înlocuit cu surogate, sau respins atunci când apare justiţiar şi atotştiutor din diferite zone ale sferei sociale a adolescentului.

Acestui context de viaţă oarecum mai domestic al adolescentului i se adaugă şi excrescenţele suprastructurate ale forurilor decizionale care aplică asupra lui politica patului procustian. Se pare că „structura antropologică a pedagogiei legată de copii şi adolescenţi a suferit o supunere permanentă la mode şi idealuri educaţionale corupte de economic şi politic" (Constantin Necula, *Antropologia educaţională a Sfântului Ioan Gură de Aur – constanta pedagogiei creştine moderne*, în „Ortodoxia", nr. IV, octombrie-decembrie, 2015, Bucureşti, p. 101). Vorbind despre misiunea teologiei în relaţia dintre Parohie şi Şcoală, conf. Adrian Lemeni specifică frontal că teologia, „pentru a fi misionară, în primul rând trebuie să fie ancorată în realitatea cu care ne confruntăm efectiv, să aibă capacitatea de a sesiza nevoile, îngrijorările, căutările, apăsările, tensiunile oamenilor de astăzi". Altfel spus, dacă teologia de azi „interferează nesemnificativ şi superficial cu nevoile şi frământările existenţiale ale omului contemporan" devine „decuplată de viaţă, mortificând mintea şi inima" şi transformându-se în ideologie (Adrian Lemeni, *Exigenţe misionare ale învăţământului religios şi teologic, asumate în relaţia dintre Parohie şi Şcoală din contextul actual*, în „Ortodoxia", nr. IV, octombrie-decembrie, 2015, Bucureşti, p. 117).

Pentru a evita acest decalaj misionar în relaţia cu adolescentul, preotul are în vedere elementele mai îndepărtate sau mai apropiate ale contextului de viaţă al adolescentului şi le coroborează cu:

- particularităţi ale proceselor psihice cognitive: sensibilitate senzorială crescută, gândirea ajunsă la stadiul operaţiilor formale, atenţia focusată, concentrată şi persistentă, memoria logică, limbajul susţinut de preocupări vizibile pentru lectură şi cultură, imaginaţia şi creativitatea de-o fluiditate, plasticitate şi originalitate nemaiîntâlnite până acum;
- particularităţi ale proceselor afectiv-emoţionale: dezvoltarea sensibilităţii morale a adolescentului care îşi formează acum convingeri şi devine extrem de sensibil la imoralitatea adulţilor sau la incongruenţele dintre vorbă şi faptă; creşterea şi afirmarea conştiinţei de sine şi, deci, a independenţei; erotizarea în continuare a vieţii afective;
- particularităţi ale personalităţii psihice şi fizice: imaginea de sine a adolescentului care conţine elemente ce aparţin segmentului corporal acum în mod continuu supus schimbărilor, segmentului relaţional-social, precum şi segmentului spiritual (Ioana Lepădatu, *Psihologia vârstelor – ciclurile de creştere şi dezvoltare*, Editura Psihomedia, Sibiu-Braşov, 2008, pp. 140-146, pp. 147-148, pp. 149-150).

Perspectiva interdisciplinară se impune unei abordări exclusive a spovedaniei adolescentului doar pe baza lucrării harului divin. Riscăm altfel să ne culcăm pe urechea lucrării harice univoce deresponsabilizându-ne sistematic pastoral şi relaţional.

În continuare vom insista pe principiul după care *adolescentul este o persoană şi preotul nu este Dumnezeu.* Integralitatea dezvoltării personalităţii adolescentului şi manifestarea plenară a multiplelor ei dimensiuni necesită respect din partea oricărui factor educaţional sau spiritual. Adolescentul este o persoană în cel mai pur şi real sens al cuvântului şi se pretinde a fi considerat ca atare. Pedagogia modernă subliniază că „elevii şi dascălii se privesc reciproc ca oameni, nu ca status-uri sau roluri sociale. Unii nu sunt generatori de informaţie, iar alţii receptori, ci împreună construiesc o ştiinţă utilă tuturor. Din interacţiunea lor se naşte complexitatea" († Gurie Georgiu, Episcopul Devei şi Hunedoarei, *Aplicarea paradigmei pedagogice postmoderne la învăţământul religios şi la practica pastorală curentă*, în „Îndrumător bisericesc", Editura Andreiana, Sibiu, 2016, p. 189).

> ***...adolescentul este o persoană și preotul nu este Dumnezeu. Integralitatea dezvoltării personalității adolescentului și manifestarea plenară a multiplelor ei dimensiuni necesită respect din partea oricărui factor educațional sau spiritual. Adolescentul este o persoană în cel mai pur și real sens al cuvântului și se pretinde a fi considerat ca atare.***

Adolescentul este o persoană care îşi mărturiseşte păcatele sau, mai bine zis, îşi mărturiseşte „ratarea ţintei" cum, de altfel, este înţeles păcatul. Deşi nu este indicat şi nici folositor să se ştie cum face el treaba aceasta, este extrem de important să se ştie de ce face aşa. Nimănui nu foloseşte să ştie cum a ajuns cercelul în urechea lui sau ţigara între degete, însă este semnificativ să se identifice motivaţia pentru care adolescentul a procedat la un astfel de comportament. Ce îi aduce lui faptul că se comportă într-un anumit fel? Ce urmăreşte el să obţină şi de la cine făcând astfel? Lucrurile aceste se pot afla prin calea regală a întrebărilor care „ne dezvăluie nouă nivelul lui duhovnicesc, ajutându-ne să zidim exact la nivelul unde a ajuns construcţia interioară până acum" († Gurie Georgiu, *op. cit.* p. 194). Presupunerile adulte atotştiutoare (şi care nu sunt altceva decât răspunsuri preconcepute la nişte întrebări neadresate) sunt păguboase pentru simplul motiv că îl depersonalizează şi-l deresponsabilizează pe adolescent în propriul demers de dezvoltare personală şi spirituală (Ioana Lepădatu, *op. cit.*, p. 153 şi 156). Preotul nu e Dumnezeu, iar adolescentul nu este obiectul educaţiei lui (Sandu Dragomir, *Educaţia în parohie şi familie versus educaţia umanistă şi şcolară*, în „Ortodoxia", *nr. cit.*, p. 37). Politica globului de cristal în care se vede totul nu funcţionează în acest caz.

Prin astfel de întrebări preotul duhovnic, probabil, va putea afla că preferinţa adolescentului pentru cercelul din ureche se explică prin dorinţa de apartenenţă la un anumit grup sau prin dorinţa de acceptare din partea grupului respectiv. Sau poate că este pur şi simplu nevoia lui de independenţă exprimată faţă de un tată autoritar şi punitiv. Sau poate că des invocata „criză de originalitate" explică dorinţa lui de a ieşi în evidenţă cu orice preţ. Sau poate că imaginea lui de sine profund imprimată de transformări psiho-somatice pe care adesea le percepe ca fiind dezavantajoase pentru el (cel puţin în primele faze ale adolescenţei), îl determină la gesturi compensatorii salvatoare pentru moment pentru o stimă de sine în formare.

Oricum ar fi, întrebările pertinente ajută ca odată cu apa din scăldătoare să nu aruncăm şi copilul. A eticheta e simplu. Şi confortabil. Dar şi superficial. A-l face însă pe adolescent propriul martor al dezvoltării spirituale de sine este o adevărată artă. Acum e momentul să nu-i dăm doar apă adolescentului, ci să-l învăţăm să-şi sape o fântână. Iar acest lucru este cu mult mai mult decât a-l eticheta şi a-l reduce la statutul de obiect al spovedaniei. Presupune muncă umăr la umăr. Muncă la adâncime. E riscant dar, în acelaşi timp, şi răsplătitor.

Dacă îi spunem adolescentului să-şi scoată cercelul din ureche ce obţinem? Nu ştiu. Poate că obţinem ceea ce ne dorim. Dar gaura rămâne. Iar locul gol cum îl plinim? Cercelul este doar o alternativă pe lângă multe altele. Ridicându-l pe adolescent la rangul de partener de dialog îl responsabilizăm în propriul demers spiritual şi, prin întrebări, îi oferim şansa conştientizării ratării ţintei. Tatăl l-a lăsat pe fiului cel mic să meargă acolo unde simţea el nevoia. I-a recunoscut şi respectat libertatea de persoană aşa cum înţelegea el atunci să şi-o manifeste. Dar când s-a întors îngenunchind şi recunoscându-şi rateul, tatăl l-a ridicat la rangul de fiu al Împărăţiei. Tatăl, în acest caz, n-a câştigat doar lupta, ci şi războiul. Şi l-a câştigat pentru veci „din exilul păcatului la Masa Împărăţiei" († Laurenţiu Streza, *Din exilul păcatului la Masa Împărăţiei. Călătorie cu Hristos spre Postul Mare*, vol. 1, Editura Andreiana, Sibiu, 2016).

Pr. Dr. Ciprian BÂLBĂ

Misiunea ortodoxă azi: provocări și limite (II)

3. *Sincretism religios şi relativism teologic*. Modul în care se prezintă scena religioasă a lumii de azi reprezintă un act necesar pentru a înțelege mai bine rolul misiunii ortodoxe în lumea contemporană. Regăsim două linii predominante în religiozitatea lumii în care trăim: pe de o parte, exacerbarea extremismelor religioase în lume, pe de altă parte, predominarea spiritului religios difuz, a eclectismului şi a sincretismelor. Atunci când se referă la religii, observatorul imparţial utilizează aproape inevitabil în lexicul său termeni precum „extremism", „fundamentalism", „radicalism", „ultra-tradiţionalism" sau „fanatism". Sunt realităţi devenite omniprezente pe scena lumii, căci în mai toate religiile importante ale lumii pot fi întâlnite extremisme religioase. Anumiţi adepţi sunt gata să-şi apere sau să-şi afirme convingerile şi credinţele religioase în cuvinte şi prin fapte care nu ocolesc violenţa. Ei încearcă să-şi prezinte religia doar în ceea ce ei consideră a fi absolut necesar, adică reducând mesajul universal al religiei lor la câteva idei ce trebuie să fie impuse. „Dificultatea de a vorbi despre formele contemporane de extremism religios este determinată mai ales de varietatea şi de dezintegrarea sistemelor de sens şi a confesiunilor în lume, de eterogenitatea categoriilor pe care aceste sisteme le acoperă, de renumele de care se bucură, de interdicţiile cu care sunt sancţionate, de deformările cărora le cad victime" (H. Tincq 1996:675-676).

Aceeaşi dificultate de definire survine nu doar din integrisme, ci şi din relativism, adică din acel spirit religios difuz, eclectism şi sincretism. După cum scria un cercetător, „astăzi, lumea occidentală este marcată, înainte de toate, de refluxul continuu al religiilor şi de adeziunile religioase suple" (F. Champion 1996:700). Scena vieţii religioase prezintă două tendinţe opuse: nu doar „integrisme" – caracterizate printr-un refuz al modernităţii şi prin reafirmarea viguroasă, uneori prin mijloace dure, a tradiţiei proprii –, ci şi prin toleranţă faţă de pluralitatea viziunilor asupra lumii, a stilurilor de viaţă şi a credinţelor religioase, mergându-se până la „alegere individuală" şi „improvizaţie" – adică ceea ce este caracterizat ca sincretism. Dificultatea survine aici din veritabila explozie a religiozităţii într-o diversitate de forme – „o descompunere a spiritului religios fără perspectiva recompunerii". În fapt, noua religiozitate mistico-ezoterică poate conduce chiar la dizolvarea sacrului. Mondializarea „schimburilor religioase" favorizează relativismul şi sincretismul religios care, la rândul lor, nu-i mai oferă omului de azi adevăruri absolute: marile sisteme ideologice care pretindeau că deţin adevărul lumii şi sensul istoriei sunt de acum înainte considerate drept „mari poveşti", „religii seculare". De aici un alt paradox: „Forma actuală a procesului continuu de ştergere a religiilor ar putea fi afectată, dar nu şi ştergerea însăşi, care este un proces înscris într-o lungă durată" (*Ibid*., p. 726).

Una dintre realităţile de la care trebuie să pornească creştinii în misiunea lor este faptul că 2/3 dintre oameni nu împărtăşesc credinţa în Hristos. De aici survine o dublă dificultate: pe de o parte, cum ar trebui să se raporteze creştinii şi cum să valorifice celelalte credinţe religioase, şi, pe de altă parte, cum să rămână totodată fideli principiilor creştine (A. Yannoulatos 2003:155). Căutarea unui răspuns valid a condus la formularea mai multor principii, unele dintre ele aflate în vădită contradicţie, mergând de la refuzul absolut până la acceptarea deplină. Iată câteva dintre opiniile privitoare la celelalte religii din punct de vedere creştin: 1) religiile nu sunt altceva decât opera diavolului, fără a avea vreun adevăr sau vreo valoare. Să amintim pe Tertulian, pentru care zeii erau „demoni" ce luptau împotriva singurului şi adevăratului Dumnezeu şi a Bisericii Sale (Tertulian, *Liber de prescriptionibus adversus haereticos*, 7, în *PL* 2, 20B-21A); 2) alţi teologi au avut o atitudine mai puţin negativă despre alte religii, văzând în acestea expresii ale naturii corupte a omului. Incapabili să mai cunoască adevărata credinţă, oamenii s-au depărtat de Revelaţia divină, aşa apărând religiile, sinonime cu „necredinţa" (vezi „şcoala dialectică, K. Barth ş.a.); 3) şi mai optimistă este următoarea opinie: omul nu este în întregime incapabil să perceapă taina lui Dumnezeu, ceea ce face ca, pe baza unei revelaţii naturale, el să poată cunoaşte ceva din Dumnezeu. Vorbim de o „primă intuiţie", un fel de anticameră a credinţei creştine (opinia aceasta apare la Părinţii Bisericii primare şi în teologia clasică romano-catolică, având ca principal reprezentant pe Toma d´Aquino); 4) înrudită cu opinia anterioară este o alta, care afirmă că istoria religiilor umanităţii este o etapă pregătitoare, un „pedagog" către apariţia creştinismului. De aici au rezultat două opinii diferite: prima susţine că întregirea, ajungerea la deplinătatea creştinismului a avut loc în chip progresiv, în timp ce cealaltă vorbeşte despre o schimbare revoluţionară, radicală (discontinuitate); 5) altă opinie vede în religii nu doar o căutare a omului către Dumnezeu, ci şi o manifestare a Lui către om: niciodată oamenii nu au rămas în afara razelor Revelaţiei divine, de aceea toate religiile au un element supranatural (putându-se astfel diferenţia între o „revelaţie generală" şi una „specială", a creştinilor). 6) în fine, altă opinie aşează creştinismul pe acelaşi plan cu celelalte religii; el nu deţine pleroma adevărului, iar deplinătatea va putea fi adusă doar printr-o sinteză universală a tuturor religiilor (vezi „şcoala de istoria religiilor" de la Marburg, având ca reprezentanţă pe Fr. Heiler sau E. Benz). (A se vedea A. Yannoulatos 2003:160-162).

Perspectiva ortodoxă a fost, în general, una marcată, caracterizată de echilibru. S-a reuşit astfel să se evite derapajul spre tendinţa generalizării şi a extremismelor: pe de o parte, în Ortodoxie membrii altor religii nu sunt priviţi ca „demonici"; pe de altă parte, nici nu s-a generalizat cealaltă opinie, conform căreia nu există prea multe diferenţe între religii şi deci ele sunt asemănătoare. Privite cu realism, religiile manifestă o dublă tendinţă: pe de o parte, există o tendinţă ascendentă de căutare a absolutului, pe de altă parte, există un oarecare declin, o tendinţă descendentă, de denaturare a expresiilor religioase şi a formelor latreutice. Creştinii se cuvine, aşadar, să respecte şi să valorifice elementele pozitive, dar, în acelaşi timp, şi să le respingă şi să le denunţe pe cele negative. Este un act de discernământ care nu se poate realiza fără o bună cunoaştere a religiilor ca „ansambluri organice" –religiile nu sunt o îngrămădire incoerentă de elemente disparate, ci „organisme vii", aflate în permanentă mişcare şi schimbare. Corecta lor înţelegere nu poate deci avea loc decât dacă se ţine seama de dinamismul lor intrinsec. Abordarea fenomenologică a religiilor, în pofida unui aparent succes, are ca principală dificultate chiar incapacitatea de a percepe caracterul „viu" al unei religii. De aceea, „nu putem să extragem diferite puncte din învăţătura lor şi să le identificăm cu manifestări asemănătoare ale altor religii, pentru a fabrica în mod facil produse teoretice, aşa cum nu este posibil să fie realizat un transplant de ochi de vultur la om" (*Ibid*., p. 167).

Tot arhiep. Anastasios Yannoulatos a atras însă atenţia asupra dificultăţii întâlnirii creştinismului cu alte religii. Astfel, el a denunţat optimismul exagerat că „religiile însele ar trebui să se convertească acum la Hristos", ca şi perspectiva că aceste religii ar fi sisteme închise, stabilite în anumite cadre în chip definitiv. Marile religii ale lumii sunt însă sisteme complexe cu structuri şi condiţii care fac foarte dificilă speranţa „descoperirii" lui Hristos prin ele însele. De aici şi necesitatea creştinilor ortodocşi de a face tot posibilul pentru a-şi releva etosul liturgic şi ascetic, care, în anumite puncte, se pliază pe experienţa lumii răsăritene asiatice (A. Yannoulatos 2010:109-110).

Nu se poate face misiune decât având respect şi promovând dialogul creştinismului cu alte religii. „Dialogul aparţine tradiţiei Bisericii şi a servit ca factor motivant în dezvoltarea teologiei creştine. Mare parte din teologia patristică este fructul dialogului direct sau indirect cu vechea lume elenistică, cu curentele ei religioase ..." (*Ibid.*, p. 225). Chiar şi în lumea de astăzi, din ce în ce mai mult aparent ne-creştină, este absolut necesară înţelegerea creştină a drepturilor omului şi a realizărilor acestuia pe plan ştiinţific, economic şi cultural. Este mai presus de orice îndoială că Ortodoxia este deschisă la dialog. Dar această deschidere nu trebuie să fie defel de un tip superficial, adică să conducă la relativizare sau la abandonul învăţăturilor creştine esenţiale. În mărturia directă faţă de lume, creştinii trebuie să îl aibă ca model pe Sf. Ap. Pavel care a purtat un dialog cu atenienii în Areopag (F. Ap., cap. 17). În centrul predicii sale s-a găsit însă Evanghelia, semnificaţia deosebită a persoanei şi lucrării lui Hristos. În mod cert, viziunea creştină a reprezentat o revizuire radicală şi un scandal pentru filosofia elenică, şi este posibil ca tot aşa să fie privită mărturia creştină de către creştini şi astăzi. Nu trebuie însă ca acest fapt să devină un motiv pentru ca Biserica să renunţe la misiunea ei.

Conclucrarea creştinismului ortodox cu alte confesiuni creştine şi cu alte religii este aşadar o necesitate stringentă azi, în special prin depăşirea unor prejudecăţi şi tensiuni. Un caz concret de dialog cu alte religii l-a avut în vedere arhiep. Yannoulatos pe cel cu islamul – o relaţie extrem de dificilă şi care necesită o atitudine nuanţată. Dificultatea acestui dialog survine şi datorită unui fapt paradoxal: islamul – ca şi comunismul, de altfel – constituie în esenţă un sistem radical „eretic" al Ortodoxiei răsăritene (*Ibid*., p. 200).

Sintetizând, misionarismul creştin ortodox trebuie să aibă mereu în vedere următoarele trei aspecte: 1) evitarea tentaţiei generalizării şi a extremismelor. Pentru a înţelege mai bine celelalte religii, se cuvine, înainte de toate, să le cunoaştem bine. Altfel, se poate uşor ajunge la aceste două extreme şi nu întâmplător s-a ajuns în trecut să se creadă fie că toate religiile sunt absolut rele, demonice, fie că toate religiile sunt asemănătoare, fie că ceea ce se ştia despre o religie să fie generalizat la toate celelalte. Poziţia de azi trebuie să fie mult mai echilibrată; 2) dubla evoluţie a religiilor, descendentă şi ascendentă. De aici şi raportul dual al creştinului asupra celorlalte religii: pe de o parte, de acceptare şi receptare pozitivă a elementelor bune, pe de altă parte, respingere critică a elementelor rele, chiar nocive pentru omul de astăzi; 3) perspectiva corectă a religiilor ca unităţi organice, aflate în continuă evoluţie. Ele conţin un dinamism intrinsec, iar misionarul creştin trebuie să evite clişeele ideologice sau „estimările eronate".

Aportul esenţial al religiilor este un aspect ce decurge în mod logic din aceste trei aspecte. Religiile sunt importante fie chiar şi numai pentru faptul că îi relevă omului de azi, marcat de ideologia seculară, existenţa elementului transcedental al existenţei: în pofida răspunsului diferit la marile probleme ale durerii, morţii sau sensului vieţii, diferitele religii fac ca peste 70% din populaţia lumii să mai adopte încă o oarecare convingere religioasă, acceptând aşadar că există posibilitatea unei existenţe „extramundane", în înţelesul de dincolo de cotidian şi de lumea sensibilă.

Bibliografie (selectivă): Henri Tincq, „Exacerbarea extremismelor religioase în lume", în Jean Delumeau (ed.), *Religiile lumii,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996; Françoise Champion, „Spirit religios difuz, eclectism şi sincretisme", în Jean Delumeau (ed.), *Religiile lumii,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996; Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia şi problemele lumii contemporane*, trad. Gabriel Mândrilă şi Constantin Coman, Ed. Bizantină, Bucureşti, 2003; Archbishop Anastasios (Yannoulatos), *Mission in Christ's Way. An Orthodox Understanding of Mission,* Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts/ World Council of Churches Publications, Geneva, 2010.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Despre întâlnirea de la Havana dintre Papa Francisc și Patriarhul Chiril

Preliminarii

La 12 februarie 2016 a avut loc la Havana, Cuba, pe aeroportul internațional José Martí, o întâlnire care poate fi numită „istorică" între Papa Francisc al Romei și Patriarhul Chiril al Bisericii Ortodoxe Ruse. Într-adevăr a fost pentru prima dată în istorie când un patriah al Moscovei s-a întâlnit cu un papă al Romei. Au existat înainte mai multe întâlniri între papi ai Romei și primați ai unor Biserici Ortodoxe, dar nu ai Bisericii Ortodoxe Ruse. Merită amintită aici întâlnirea dintre Papa Paul al VI-lea și Patriarhul Ecumenic Athenagoras din anul 1965 când s-au ridicat anatemele aruncate reciproc de cele două Biserici în anul 1054, urmate de alte întâlniri la Constantinopol sau Roma dintre diferiți papi ai Romei și patriarhi ai Constantinopolului, sau de vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România în 1999, care a inclus mai multe întâlniri cu Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române din acea vreme, vrednicul de pomenire Teoctist. Este însă de înțeles că diplomația Vaticanului a dorit o întâlnire a papei cu liderul celei mai mari Biserici Ortodoxe care este cea Rusă.

Despre o astfel de întâlnire se discută de vreo 20 de ani, iar pentru pregătirea ei s-a lucrat în secret vreme de doi ani. După întâlnire, patriarhul Chiril a declarat că pregătirile au trebuit să fie secrete pentru că „forțe puternice" s-au opus ca o astfel de întâlnire să aibă loc. Abia cu câteva zile înainte de întâlnire, adică mai exact la 5 februarie 2016, cele două părți au convenit să facă publică știrea despre întâlnirea fixată. Astăzi știm că s-a discutat îndelung cu privire la locul unde să aibă loc această întâlnire. Nici Roma și nici Moscova nu au fost considerate locuri propice, ci s-a dorit o întâlnire pe un loc considerat neutru. După ce alte posibilități s-au dovedit a fi neacceptabile cel puțin pentru una dintre părți, în noiembrie 2014, papa Francisc, cunoscut pentru maniera personală de a face politică eclezială, i-a transmis patriarhului Chiril următorul mesaj: „Voi merge oriunde vei dori. Cheamă-mă, iar eu voi merge". Posibilitatea unei întâlniri la Havana a fost oferită de faptul că ambii lideri ecleziali erau pentru o scurtă perioadă de timp pe aeroportul din acest oraș, în cadrul unor vizite pastorale în Lumea Nouă a Americilor. Faptul că cei doi lideri bisericești s-au întâlnit pe un aeroport arată cât de globalizată a devenit astăzi inclusiv lumea religiosului, dar și că cei doi lideri au responsabilități pastoral-ecleziale globale, mult dincolo de orașele al căror titlu îl poartă (Roma, respectiv Moscova). Papa Francisc se afla în drum spre Mexic, iar Patriarhul Chiril doar începuse un turneu care a inclus vizite în Cuba, Paraguay, Brazilia și Stația Rusă Bellingshausen din Antarctica. Nu pot să nu observ ironia istoriei legată de locul acestei întâlniri: Havana, capitala unui regim comunist care s-a dovedit a fi opresiv față de orice formă de religie și unde ideologia comunistă-atee a supraviețuit într-o anume formă până astăzi, a devenit locul de întâlnire a doi lideri bisericești de primă mărime. Mai mult, liderul cubanez actual, care a rămas un comunist castrist, a participat la întâlnirea dintre papă și patriarh!

Site-ul oficial al Patriarhiei Moscovei [https://mospat.ru/en/2016/02/13/news128223/] ne anunță în cuvinte sobre că întâlnirea de pe aeroportul din Havana, care a durat două ore, a inclus un dialog între cei doi lideri, urmat de un schimb de cadouri: papa Francisc a primit de la patriarhul Chiril o icoană a Maicii Domnului de la Kazan și un exemplar din ediția spaniolă a cărții patriarhului Chiril intitulată „Libertate și responsabilitate". Patriarhul Chiril a primit de la papa Francisc un potir și o părticică din moaștele Sfântului Chiril cel egal cu Apostolii, care este patronul patriarhului Chiril, și un exemplar din ediția engleză a enciclicii papei Francisc *Laudato Si*. A urmat semnarea oficială a declarației comune la care au asistat Raúl Castro Ruz, Președintele Consiliului de Stat și al Consiliului de Miniștri al Cubei, și delegațiile Bisericii Ortodoxe Ruse, respectiv Bisericii Romano-Catolice. Apoi fiecare lider și-a prezentat celuilalt delegația de care era însoțit. Au urmat apoi scurte declarații făcute de cei doi lideri bisericești.

Trecând peste caracterul istoric al acestei întâlniri, comparată de unii jurnaliști italieni cu ajungerea omului pe lună, în acest articol aș dori să analizez ce anume înseamnă această întâlnire pentru creștinismul global, dar mai ales pentru cele două părți implicate: Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă Rusă. Pentru realizarea acestui scop voi analiza declarația comună dată publicității după întâlnire și voi adăuga alte știri, în opinia mea legate de această întâlnire, chiar dacă acest lucru nu este confirmat oficial.

Ian MARCOVICI

CIMITIRUL VESEL DIN SĂPÂNȚA

sau locul unde moartea și-a pierdut sămânța (III)

Emil Cioran povestește într-una din cărțile sale o întâmplare pe care, copil fiind, a auzit-o de la tatăl său, pe atunci preot în satul Răşinari din județul Sibiu.

În timpul unei înmormântări, când groparii au coborât sicriul unei fetițe de numai doi anișori în groapă, mama ei a izbucnit într-un hohot isteric de râs. Acest lucru l-a impresionat enorm de mult pe copilul Cioran, alimentându-i într-un fel scepticismele, nihilismele și prometeismele metafizice de mai târziu.

În aparență, o astfel de atitudine pare justificată: un Dumnezeu blindat de tratatele teologice cu atribute morale și intelectuale absolute: iubire, bunătate, milă, atotputernicie, Își reneagă opera, îngăduie să fie băgată în pământ, spre hrană viermilor, un îngeraș terestru, o ființă atât de delicată și inocentă.

Dumnezeu însă pariază pe sufletele noastre, pe eternitatea din noi, și nu pe carcasa de humă. După trecerea în împărăția inteligibilului, copleșiți de fiorul luminii eterne, vom înțelege cu siguranță mai mult decât am înțeles în cadrele acestui exil cosmic și, cel mai probabil, vom zâmbi, amintindu-ne de pământeștile îndoieli.

Paradoxal, pentru ființele ancorate real în ethosul unei religii cu conținut eshatologic, ca și pentru sceptici, nihiliști, faustici și alte tipuri de inițiați în arta quidistică și udemiologică, moartea biologică devine un pretext ghelasic, așa cum ne sugerează, de altfel, și mesajele de pe crucile Cimitirului Vesel din Săpânța!

Într-un eseu publicat în 2003, „Cimitirul de la Săpânța –cimitir de factură Celtică?", Horia Mocanu crede că Cimitirul Vesel de la Săpânța ar avea origine celtică, această ipoteză fiind susținută de prezența celților în Maramureș, începând cu anul 300 î.Hr., dar și de poziționarea celtică față de moarte: nepăsare, bucurie, umor, glume sau jocuri, elemente care se regăsesc din plin pe epitafurile scrise de Stan Ioan Pătraș.

Ipoteza lui Horia Mocanu este interesantă, însă e greu de susținut în condițiile în care astfel de jocuri funerare, practicate, de pildă, la priveghi, apar și în alte zone geografice ale țării (Moldova și Țara Românească), pe unde nu au trecut celții în antichitate [Vezi Ioan Pop-Curseu, Some observations on the anthropological basis of artistic practice The merry cemetery Săpânța (Maramureș), EKPHRASIS, 3/2010 p. 98]. De asemenea, distanța temporală de mai mult de 2000 de ani e prea mare ca astfel de tradiții celtice să nu se fi asimilat și practicat înainte de apariția Cimitirului Vesel, care datează doar din anul 1935, an în care meșterul crucer a scris primul epitaf. E posibil să fie și unele influențe celtice, precum forma circulară, solară a unor cruci, formă care se regăsește și în Irlanda secolelor VII-VIII, însă Cimitirul Vesel este, în esență, o creație tradițională românească, în cadrul căreia intră, evident, și elemente preromane, romane, slave etc., preluate de maramureșeni de la aceste popoare cu care și-au intersectat destinul istoric.

Epitafurile de pe crucile Cimitirului Vesel constituie și un cod etic tradițional, ce țin locul unor table decalogice în cultura rurală. Versurile fac apel la imperative morale: onestitate, generozitate, simțul datoriei, respect, credință etc., menite să mențină echilibrul comunitar: *„Aici eu mă odihnesc / Stan Grigore mă numesc. / Borcuțaşu-mi zicea mie / C-am fost om de omenie, / Rele eu nu am făcut, / Numai bine de-am putut. / Am muncit* și *am chinuit / Cât am trăit pe pământ. / Copii i-am* învățat */ Să fie de cinste-n sat, / Să fie de omenie / Că așa mi-a plăcut mie. / Nepotul meu cel mai drag / Mi-a făcut cruce la cap / Dar eu mult l-am legănat, / Când a fost mic mi-a fost drag. / Să trăiți voi al meu trai / Aproape 80 de ai. / 1978*" [Le iscrizioni parlanti del cimitero di Săpânța, edizione a cura di Bruno Mazzoni, Edizioni ETS, Pisa, 1999, epitaph 117, pp. 157-158].

În monologul defuncților nu există urmă de ură sau mânie. Cuvintele lor curg calme, senine, iertătoare, ca și cum spațiul paradisiac-neantinin în care-si poartă umbrele ar fi străin de astfel de sentimente. Iată dialogul unei mame cu fiul ei care s-a făcut vinovat de matricid: *„Aici eu mă odihnesc,/Braic Ileană mă numesc./Cinci feciori am avut eu,/Să trăiască Dumnezeu./Măi Gică să fii iertat/Și dacă m-ai junghiat/Când ai venit din sat bat/Că bine m-ai așezat/La umbra bisericii,/Îi veni și tu aci"*.

Există și artisti plastici care consideră că din punct de vedere estetic, Cimitirul Vesel din Săpînța are și elemente care frizează kitsch-ul artistic: vopseaua aplicată frust pe sculpura în lemn, coloritul deschis, ușor strident, influențele realismului socialist și cuceririle tehnicii comuniste prezente în versuri, imaginile picturale naive, diletantismul poetic etc., însă aceste neajunsuri trec într-un plan secund, sunt eclipsate efectiv de ideea genială care stă la baza lui.

Așezat în centrul comunei, Cimitirul din Săpânța este un sat în sat, un sat mut în care, sub acoperișurile burtoase ale mormintelor, locuiesc ființe a căror viață continuă să se facă simțită, dincolo de granițele temporalității.

Cimitirul vesel este un cer inversat, unde constelațiile de cruci, cu albastrul lor viu inundă bolta terestră cu lumină, transformând plânsul în hohote serafice de râs, tristețea în bucurie eonică și sicriele în tot atâtea leagăne în care fragedele, de curând muritele suflete gânguresc primele cuvinte din limba lui Dumnezeu.

Lector univ. Dr. Vasile CHIRA,
Facultatea de Teologie „Andrei Saguna" Sibiu

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

În legătură cu Sfântul şi Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe

Biserica Ortodoxă şi sinodalitatea

Convocarea Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe constituie prelungirea autentică a modului de existenţă a Bisericii. *„Ortodoxia este Biserica sinodalităţii”*, se afirmă în Enciclica Patriarhală şi Sinodală a Bisericii Mame (n.n., Patriarhiei Ecumenice). Modul sinodal de existenţă a Bisericii a fost instituit în ziua Cincizecimii, când, conform îndemnului Domnului, Apostolii *„erau toţi împreună în acelaşi loc”* (*Faptele Apostolilor* 2, 1), aşteptând venirea Preasfântului Duh. Această moştenire a fost confirmată şi evidenţiată la Sinodul Apostolic, de la sfârşitul anului 48 d.Hr., şi a fost dezvoltat şi consfinţit în continuare de cele şapte mari Sinoade Ecumenice.

Dacă analizăm orice aspect al vieţii bisericeşti vom constata că instituţia sinodală se întrepătrunde cu însăşi Biserica, în care credinţa este învăţată drept, se iau hotărâri decisive, se recapitulează Sfânta Tradiţie şi, în final, se mărturiseşte faptul că Duhul Sfânt *„toată rânduiala Bisericii o plineşte”* (Stihiră la Vecernia Pogorârii Duhului Sfânt).

La Sinoadele Bisericii participă şi iau hotărâri Episcopii Bisericii, ca proestoşi (n.n., conducători) ai Sfintei Liturghii, ca întâistătători şi purtători de cuvânt ai comunităţilor bisericeşti locale. Corectitudinea deciziilor tuturor Sinoadelor o confirmă, după cum spune Sfântul Maxim Mărturisitorul, *„credinţa cucernică” şi „corectitudinea dogmelor”*, având drept criteriu învăţătura Sfintei Scripturi şi Sfânta Tradiţie a Bisericii. Păstrătoare a ortodoxiei şi ortopraxiei, adică a dreptei credinţe şi a modului drept de funcţionare a Bisericii, este întreaga pleromă a Bisericii.

Caracterul panortodox şi pregătirea Sfântului şi Marelui Sinod

Este o realitate faptul că au trecut deja multe secole de ultima dată când a fost convocat un sinod cu un caracter panortodox. Pentru pregătirea acestuia, de multe decenii, a lucrat în special Patriarhia Ecumenică, în colaborare şi cu asistenţa Patriarhiilor Ortodoxe şi a Bisericilor Ortodoxe Autocefale din lume.

Sinaxa recentă a Întâistătătorilor de Biserici Ortodoxe a luat ultimele decizii cu privire la procedurile de convocare a Sinodului, care au fost validate în continuare de Sinoadele Bisericilor Ortodoxe locale. Patriarhul Ecumenic Bartolomeu are privilegiul şi, în acelaşi timp, înalta misiune să prezideze lucrările Sinodului, la care vor lua parte Bisericile Ortodoxe din întreaga lume.

Delegaţia fiecărei Biserici este compusă din 24 de ierarhi-membri, dar vor participa suplimentar şi consilieri speciali, clerici şi laici. În total, participanţii la lucrările Sinodului se aşteaptă să depăşească (numărul de) 500 de persoane.

Temele Sfântului şi Marelui Sinod

Temele pe care le va analiza Sfântul şi Marele Sinod sunt următoarele: 1) Relaţiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creştine, 2) Taina Cununiei şi impedimentele ei, 3) Autonomia şi modul de proclamare a acesteia, 4) Importanţa postului şi respectarea lui astăzi, 5) Misiunea Bisericii în lumea contemporană, 6) Diaspora ortodoxă.

Cu siguranţă există şi alte teme şi probleme contemporane, care, deşi importante, nu sunt cuprinse în agenda discuţiilor deoarece necesită eforturi suplimentare, în colaborare şi dialog panortodox, pentru a fi atinsă rezolvarea lor în viitor.

Programul Sfântului şi Marelui Sinod

Întâistătătorii de Biserici Ortodoxe şi membrii Sfântului şi Marelui Sinod vor ajunge în Chania în data de 16 iunie 2016. Sâmbătă, 18 iunie 2016 (*Sâmbăta morţilor – Moşii de vară*), la Catedrala Mitropolitană *Buna Vestire* din Kissamos, va fi oficiată Sfânta Liturghie Patriarhală, în amintirea strămoşilor noştri adormiţi în Domnul.

În aceeaşi zi, după sosirea Întâistătătorilor la Heraklion, reşedinţa Bisericii Cretei, la Catedrala *Sfântul Tit*, la orele 18.30, va avea loc primirea oficială, şi vor fi oficiate o slujbă de Te Deum şi Vecernia Mare a Sărbătorii Cincizecimii. Desigur, trebuie menţionat că anul acesta, la împlinirea a 50 de ani de la readucerea cinstitului cap al primului episcop al insulei (n.n., Sfântul Apostol Tit), sosirea Întâistătătorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe din lume oferă o strălucire aparte acestei aniversări.

Acolo, la Catedrala *Sfântul Tit* din Heraklion, suntem chemaţi toţi să-i primim şi să le urăm bun venit înalţilor noştri oaspeţi. Acolo va trebui să ne aflăm cu toţii pentru a declara fidelitatea noastră faţă de Biserica Mamă, care este hrănitoarea neamului şi izvorul evlaviei noastre, făclia cea nestinsă în drumul nostru şi asigurarea identităţii noastre. Acolo, cu toţii împreună, ierarhia insulei noastre, demnitarii şi autorităţile locale, sfinţitul cler, obştile monahale şi poporul cretan, suntem chemaţi să ne mărturisim amabilitatea, ospitalitatea, evlavia şi respectul pentru *„slava strămoşească”* (n.n., Ortodoxie).

În Duminica Cincizecimii, 19 iunie 2016, va fi oficiată coliturghisirea Întâistătătorilor în Catedrala Mitropolitană *Sfântul Mina* din Heraklion, în prezenţa Excelenţei Sale, Preşedintele Republicii Elene. Această coliturghisire în ziua cea mare a Sărbătorii Cincizecimii va mărturisi unitatea Familiei Panortodoxe şi va atesta vocea unică a Ortodoxiei în lumea contemporană.

În continuare, începând cu Lunea Duhului Sfânt, 20 iunie, şi până sâmbătă, 25 iunie 2016, lucrările Sinodului vor avea loc la Academia Ortodoxă din Creta, în localitatea Kolymbari, Chania, şi se vor încheia în mod festiv în Duminica Tuturor Sfinţilor, 26 iunie 2016, prin coliturghisirea Întâistătătorilor în Biserica *Sfinţii Petru şi Pavel* din Chania.

Încheiere

În faţa acestui mare eveniment, îndemnăm şi rugăm să întâmpinăm cu toţii Sfântul şi Marele Sinod, mai ales cu rugăciunea şi cu dragostea noastră. Să intensificăm rugăciunea noastră către Dumnezeu, Preasfânta Treime, pentru a da bogată luminare şi harul Său tuturor membrilor Sfântului şi Marelui Sinod. În cazul în care este posibil şi admisibil, să ne întâlnim cu toţii şi să afirmăm înaintea întregii lumi puterea credinţei şi a evlaviei smerite, pe care am primit-o de la strămoşii noştri ca *„moştenire sfântă”*.

Sfântul şi Marele Sinod al Bisericilor Ortodoxe este, în acelaşi timp, un eveniment rar şi începutul unei normalităţi, deoarece sinodalitatea este o regulă canonică a vieţii Bisericilor locale, pentru a exprima unitatea credinţei ortodoxe, a vieţii sacramentale şi a disciplinei canonice a Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească. Dacă sinodalitatea este o normă canonică la nivel local, ea trebuie să fie o normă şi la nivel panortodox sau universal.

Sinodalitatea se împlineşte în concelebrarea sacramentală a Sfintei Euharistii, pentru a exprima simultan unitatea de credinţă ortodoxă şi însăşi taina comuniunii Bisericii cu Capul ei, Domnul Iisus Hristos. Autocefalia Bisericilor Ortodoxe exprimă libertatea lor administrativă şi pastorală, în timp ce comemorarea euharistică panortodoxă şi sinodalitatea panortodoxă exprimă unitatea întregii Ortodoxii.

Activitatea pastorală şi misionară a Bisericii trebuie să ţină cont astăzi de problemele şi provocările contemporane. Totuşi, scopul principal al lucrării Bisericii este sfinţirea şi mântuirea oamenilor, adică dobândirea vieţii veşnice în iubirea şi lumina Împărăţiei Preasfintei Treimi.

În acest sens, Sinodul nu trebuie să formuleze noi dogme sau sfinte canoane noi, ci trebuie să aibă o semnificaţie pastorală şi misionară actuală, pentru a mărturisi iubirea lui Hristos pentru Biserica Sa şi pentru întreaga umanitate. Duhul Sfânt este Duhul Adevărului şi al Comuniunii. Dacă mărturisim împreună dreapta credinţă, atunci primim bucuria comuniunii în iubirea Preasfintei Treimi, pe Care o sărbătorim astăzi.

www.basilica.ro

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 25-28

1 şi 15 iulie 2016

• SFÂNTUL ŞI MARELE SINOD AL BISERICII ORTODOXE •

Duhul Sfânt – Duhul mărturisirii dreptei credinţe şi al păstrării valorilor neamului

În marea Sa milostivire către neamul omenesc, Fiul lui Dumnezeu a ridicat firea noastră omenească la Cer, la dragostea lui Dumnezeu-Tatăl, a umplut-o de mireasma vieţii dumnezeieşti, copleşind-o cu darurile Duhului Sfânt. De aceea Hristos a pătimit, de aceea a înviat şi S-a înălţat la Cer, pentru ca Duhul Sfânt să Se sălăşluiască în umanitatea Sa şi pentru ca această nouă umanitate să-şi facă sălaş în sufletele noastre: „Firea noastră s-a urcat cu zece zile înainte pe tronul împărătesc, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, şi Duhul Sfânt a coborât azi la firea noastră. A urcat Domnul pârga noastră şi a coborât Duhul Sfânt… Voind să arate că a împăcat pe Tatăl cu firea noastră, i-a trimis îndată darurile luieşte Duhul credinţei, al nădejdii şi al iubirii; Biserică e şi fiecare familie în care pogoară Duhul înţelegerii şi al răbdării, al sacrificiului şi al iertării; Biserică mai este şi fiecare comunitate parohială, fiecare eparhie şi fiecare neam creştin ortodox, toate unite în duhul bunei-cuviinţe şi al binelui comun, al mărturisirii dreptei credinţe şi al păstrării valorilor neamului. Biserică este suma tuturor acestor chipuri ale Bisericii întru Una, Sfântă, Sobornicească şi Apostolească comuniune de viaţă şi credinţă din toate veacurile şi de pe toate meleagurile.

Cât de mare şi de minunată este taina Bisericii, această mare familie din cer şi de pe pământ, în care suntem şi noi integraţi,

împăcării. Noi am trimis credinţa şi am primit darurile, I-am trimis ascultarea şi am primit îndreptarea”.

Prin Pogorârea Duhului Sfânt s-a pus începutul împărtăşirii noastre din viaţa dumnezeiască, din darurile de care este plină umanitatea lui Hristos. Mântuitorul S-a înălţat la Cer, şi toate darurile umanităţii Sale ni le trimite nouă prin venirea Sfântului Duh. Această viaţă dumnezeiască, care trece acum din umanitatea lui Hristos în umanitatea noastră, prin lucrarea Sfântului Duh, este Biserica. Hristos este Capul Bisericii, iar noi mădularele ei. Prin Pogorârea Sfântului Duh suntem uniţi cu Hristos şi curge în noi, de acum înainte, ca un sânge, viaţa umanităţii Lui îndumnezeite. „Sunt cuprins de spaimă, spune Sfântul Grigorie Teologul, când cuget la bogăţia numirilor: Duhul lui Dumnezeu, Duhul lui Hristos, Înţelepciunea lui Hristos, Duhul înfierii. El ne creează din nou în Botez, în Înviere… Izvor al luminii şi al vieţii, El face din mine o Biserică, mă îndumnezeieşte, mă desăvârşeşte”.

Aşadar, după ce S-a întrupat pentru noi şi a trăit pe pământ pentru noi, săvârşind nenumărate minuni, după ce a pătimit pentru noi şi a murit pentru noi, după ce a înviat pentru noi şi S-a înălţat la Cer pentru noi, Domnul Hristos Se şi uneşte cu noi prin Duhul Sfânt trimis la Cincizecime, ca să fie cu noi „până la sfârşitul veacurilor”, făcându-ne pe fiecare dintre noi „biserică sfinţită”. Biserică este fiecare inimă a noastră care Îl primeşte pe Hristos prin Duhul Sfânt, Duhul curăţiei şi al râvnei spre mântuire; Biserică este fiecare conştiinţă care Îl primeşte pe Hristos prin Duhul Sfânt, Duhul dreptăţii şi al gândului smerit; Biserică este fiecare trup care Îl primeşte în Duhul înfrânării şi al nevoinţei; Biserică e fiecare credincios în care Se sălăşluieşte Duhul Sfânt şi fiecare familie creştină în care Hristos este mărturisit şi preamărit.

Biserică suntem fiecare în parte şi toţi întreolaltă, în măsura în care ne apropiem de Hristos, şi ne unim cu Hristos, şi ne hrănim cu Hristos în Sfintele Taine ale Bisericii, şi mai ales în Taina dumnezeiască, preacurată, de viaţă făcătoare a Sfintei Împărtăşanii! Hristos este viaţa noastră, viaţa familiilor noastre, viaţa parohiilor şi comunităţilor noastre, viaţa neamului nostru, viaţa lumii întregi, iar noi toţi suntem mădularele Lui, însă numai dacă rămânem întru El, numai dacă trăim întru El, numai dacă aşezăm în El atât pe omul interior, cât şi pe cel exterior, cugetele şi faptele, odihna şi munca, familia şi profesiunea, viaţa personală şi cea de obşte.

Suntem făcuţi şi noi, cei de astăzi, părtaşi acestei taine, dar se cuvine să o primim cum au primit-o şi Sfinţii Apostoli şi ucenici ai Mântuitorului, cu toată încredinţarea, cu toată râvna de care suntem capabili. Să stăruim şi noi ca aceştia în învăţătura credinţei, în rugăciune, în comuniunea frăţească şi în Sf. Euharistie. Mai ales, să-I mulţumim lui Dumnezeu că ne-a dăruit viaţă şi ne-a făcut părtaşi acestei taine, că ne-a adunat şi pe noi în această comuniune a Duhului Sfânt, prin harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu-Tatăl.

Slujba Sfintei Liturghii, pe care o săvârşim în fiecare duminică sau sărbătoare ori în alte zile, în care se actualizează pentru noi Cincizecimea, se mai numeşte şi Euharistie – mulţumire, tocmai pentru că Îi mulţumim Sf. Treimi pentru darurile Sale revărsate asupra noastră, pentru toate cele ce le-am primit din bunătatea Sa, pentru cele arătate şi pentru cele nearătate, pentru sănătate şi bunăstare, pentru realizările în familie, la şcoală, în profesiune.

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Sfântul şi Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe şi responsabilitatea misionară a Bisericii în lumea de astăzi

Sfântul şi Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe s-a desfăşurat între 18-26 iunie a.c. la *Academia Ortodoxă* din Creta, Grecia, pe baza hotărârii unanime a Întâistătătorilor celor 14 Biserici Ortodoxe Autocefale, luată la întrunirea (*Sinaxa)* lor din 21-28 ianuarie a.c. la *Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice* de la Chambésy-Geneva, Elveţia. Cu toate acestea, la Sinod au participat doar zece Biserici Ortodoxe Autocefale, iar celelalte patru, respectiv Patriarhia Antiohiei, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Bulgară şi Biserica Ortodoxă Georgiană, s-au retras în ultimul moment, deşi iniţial anunţaseră participarea lor. Prima dintre aceste Biserici a renunţat s-a retras datorită faptului că nu se rezolvase până în acel moment diferendul ei cu Patriarhia Ierusalimului, care a înfiinţat o Arhiepiscopie la Qatar, pe teritoriului canonic al Patriarhiei Antiohiei. Celelalte trei Biserici care nu au participat la Sfântul şi Marele Sinod, au motivat gestul lor prin nemulţumirea faţă de unele formulări din cele şase texte propuse spre dezbatere şi aprobare la acest Sinod, ori acele texte erau propuneri adoptate anterior în mod unanim la nivel panortodox de toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, inclusiv de reprezentanţii acestor trei Biserici. Pe de altă parte, Sfântul şi Marele Sinod avea toată autoritatea şi libertatea, aşa cum s-a dovedit pe parcursul lucrărilor sale, să îmbunătăţească sau chiar să respingă textele propuse ca proiecte, prin votul unanim al ierarhilor participanţi. Drept urmare, Sfântul şi Marele Sinod era întru totul îndreptăţit să se desfăşoare, în ciuda absenţei celor patru Biserici menţionate.

Preşedinţia Sinodului a fost exercitată de Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu. Potrivit *Regulamentului de organizare şi funcţionare* a acestui Sinod, adoptat

(continuare în p. 2)

Pr. Prof. Dr. Viorel IONIŢĂ

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Cristian Muntean
Dialogul ca exerciţiu spiritual | pagina **4**

Protopop Pr. Dr. Vasile Gafton
Scurte reflexii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită şi realitatea trăită | pagina **6**

Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean
A dăruit Mitropolitul Antim Ivireanu un tipar clandestin Bisericii Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului? (I) | pagina **10**

Sfântul şi Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe şi responsabilitatea misionară a Biserici în lumea de astăzi

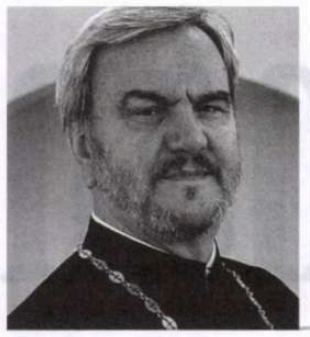

Pr. prof. dr. Viorel Ioniţă

(urmare din p. 1)

tot în luna ianuarie 2016 la Chambésy, fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală urma să fie reprezentată la Sinod de Întâistătătorul ei, însoţit de 24 de ierarhi din Biserica respectivă, dar cum jumătate din cele zece Biserici prezente la Sinod, anume Patriarhia Ierusalimului, Biserica Ciprului, Biserica Ortodoxă din Polonia, Biserica Ortodoxă din Albania şi Biserica Ortodoxă din Cehia şi Slovacia, nu dispun de un număr atât de mare de episcopi, numărul total de episcopi înregistraţi la Sinod, în afară de cei 10 Întâistătători prezenţi, a fost de 157. Din delegaţia Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, au făcut parte următorii 24 de ierarhi: IPS Teofan, Arhiepiscopul Iaşilor şi Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei; IPS Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului; IPS Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului şi Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului; IPS Irineu, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei; IPS Ioan, Arhiepiscopul Timişoarei şi Mitropolitul Banatului; IPS Iosif, Arhiepiscopul ortodox român al Europei Occidentale şi Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale şi Meridionale; IPS Serafim, Arhiepiscopul ortodox român al Germaniei, Austriei şi Luxemburgului şi Mitropolitul ortodox român al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord; IPS Mitropolit Nifon, Arhiepiscopul Târgovişteiei; IPS Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei; IPS Ioachim, Arhiepiscopul Romanului şi Bacăului; IPS Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos; IPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului; IPS Nicolae, Arhiepiscopul ortodox român al celor două Americi; PS Sofronie, Episcopul ortodox român al Oradiei; PS Nicodim, Episcopul Severinului şi Strehaiei; PS Visarion, Episcopul Tulcii; PS Petroniu, Episcopul Sălajului; PS Siluan, Episcopul ortodox român al Ungariei; PS Siluan, Episcopul ortodox român al Italiei; PS Timotei, Episcopul ortodox român al Spaniei şi Portugaliei; PS Macarie, Episcopul ortodox român al Europei de Nord; PS Varlaam Ploieşteanul, Episcop-vicar patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod; PS Emilian Lovişteanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, şi PS Ioan Casian de Vicina, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a celor două Americi. Delegaţia Bisericii noastre a fost însoţită de următorii consilieri speciali: Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniţă, consilier patriarhal onorific, Pr. Michael Tiţa, Pr. Ştefan Ababei, Pr. Nicolae Dascălu, Dl Ionuţ Mavrichi, consilieri patriarhali, şi Pr. Conf. Dr. Patriciu Vlaicu. Iar cei doi însoţitori speciali ai Părintelui Patriarh Daniel au fost Dl consilier patriarhal Leonard Ciofu şi Diac. Mihai Muşat.

Sfântul şi Marele Sinod a avut un logo sau o siglă a sa care avea în centru *Tronul Etimasiei (Pregătirii)*, simbolizând, încă din perioada Sfinţilor Părinţi, Sfânta Treime: Tronul reprezentând pe Dumnezeu-Tatăl, Sfânta Evanghelie de pe Tron pe Dumnezeu-Fiul, iar porumbelul de deasupra Sfintei Evanghelii pe Duhul Sfânt. Aceste imagini erau înconjurate de un cerc de 14 cruci, care simbolizează cele 14 Biserici Ortodoxe Autocefale, membre ale Sfântului şi Marelui Sinod. Pe frontispiciul din sala şedinţelor plenare a Sinodului era scris „*Rusaliile 2016*", apoi tema generală a întrunirii în mai multe limbi, inclusiv în limba română: „*I-a chemat pe toţi la unitate*".

Lucrările propriu-zise ale Sinodului, care au început în ziua de luni, 20 iunie, au fost precedate de *Sinaxa* celor zece Întâistătători din ziua de vineri, 17 iunie, ocazie cu care a fost discutat proiectul de mesaj al Sinodului şi s-a hotărât ca preşedintele Sinodului să adreseze un apel către cele patru Biserici absente, pentru a le invita să participe cel puţin la Sfânta Liturghie în Duminica din 26 iunie, la încheierea Sinodului. În ciuda acestui apel, cele patru Biserici absente au rămas neclintite în hotărârea lor. Apoi, în ziua de sâmbătă, 18 iunie, toţi participanţii la Sinod au asistat la Sfânta Liturghie săvârşită de Preafericirea Sa Teodor al II-lea, Patriarhul Alexandriei, în catedrala din oraşul Kissamos, centrul *Mitropoliei de Kissamos şi Selinon*, pe teritoriul căreia se află Academia Ortodoxă din Creta. La sfârşitul acestei Sfinte Liturghii s-a săvârşit slujba parastasului pentru pomenirea tuturor mărturisitorilor dreptei credinţe şi în special a tuturor ierarhilor şi teologilor trecuţi la Domnul care au ostenit la pregătirea acestui Sinod, dintre care amintim pe Patriarhii Justin şi Teoctist ai Bisericii Ortodoxe Române şi pe Mitropolitul Antonie al Ardealului. În Duminica Rusaliilor, 19 iunie, toţi participanţii au asistat la Sfânta Liturghie, săvârşită în sobor de cei zece Întâistătători prezenţi la Sinod, în Catedrala „Sfântul Mina" din Heraklion, capitala insulei Creta. Lucrările Sfântului şi Marelui Sinod au început în fiecare zi prin săvârşirea Sfintei Liturghii, oficiată pe rând de câte una din delegaţiile celor zece Biserici prezente, în ordinea dipticelor, în Biserica Mănăstirii Gonia, stavropighie patriarhală, pe terenul căreia se află Academia Ortodoxă. În ziua de joi, 23 iunie, Sfânta Liturghie a fost săvârşită în limba română de PS Visarion, Episcopul Tulcii, iar răspunsurile la strană au fost date de corul *Tronos* al Catedralei Patriarhale din Bucureşti.

Lucrările Sinodului s-au concentrat în exclusivitate asupra proiectelor de texte referitoare la următoarele teme înscrise pe ordinea de zi a Sinodului, prin hotărârea *Sinaxei* din ianuarie a.c.: 1. *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*; 2. *Diaspora ortodoxă;* 3. *Autonomia şi modul ei de proclamare;* 4. *Taina căsătoriei şi impedimentele ei;* 5. *Importanţa postului şi respectarea lui astăzi şi* 6. *Relaţiile Bisericilor Ortodoxe cu ansamblul lumii creştine.* Contribuţia substanţială a Bisericii Ortodoxe Române la îmbunătăţirea textelor respective a fost prezentată la fiecare dintre ele, pe rând, de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe baza propunerilor adoptate de Sfântul Sinod al Bisericii noastre în ziua de 7 iunie a.c. După discutarea şi adoptarea celor şase texte la temele menţionate, ceea ce a însemnat un mare succes pentru lucrările Sinodului, desfăşurate într-un spirit de frăţietate şi mare responsabilitate, s-a precizat că, dată fiind extensiunea textului propus pentru Mesajul Sinodului, *Sinaxa* Întâistătătorilor a hotărât să intituleze textul elaborat de un Comitet panortodox „*Enciclica Sfântului şi Marelui Sinod*", iar în locul unui comunicat pe care ar fi trebuit să-l adopte Sinodul, a fost propus un „*Mesaj al Sfântului şi Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe către poporul dreptcredincios şi către toţi oamenii de bună voinţă*". Acesta din urmă, fiind un rezumat al Enciclicei, a fost citit solemn în cadrul Sfintei Liturghii, oficiate în sobor de Întâistătătorii prezenţi la încheierea Sinodului, în Biserica „Sfinţii Apostoli" din oraşul Chania. Aceste ultime două texte adoptate de Sinodul din Creta sunt complet inedite, şi în ele sunt elaborate de o manieră actuală câteva consideraţii importante privind viaţa şi misiunea Bisericii Ortodoxe azi, cum ar fi familia, grija faţă de tineret, atitudinea faţă de fenomenul complex al secularizării etc., care nu au putut fi suficient abordate în cele şase texte de bază.

Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană a fost, deci, una din temele centrale ale Sfântului şi Marelui Sinod, mai întâi prin faptul că această temă a fost înscrisă, de către Sinaxa Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale încă din luna ianuarie a.c., pe primul loc în lista temelor acestui Sinod. Apoi tema misiunii ocupă un loc central atât în Enciclică, cât şi în Mesajul Sinodului. În toate formulările sale, Sfântul şi Marele Sinod a conceput tema Misiunii Bisericii nu doar în termeni clasici, de activitate pastorală în perimetrul bisericesc restrâns, ci mai ales ca mărturie în spaţiul public, în faţa factorilor politici şi economici şi chiar în contextul mijloacelor imense de comunicare în masă, a tuturor acestor factori care îl expun pe omul zilelor noastre la provocări adesea peste puterile sale. Baza abordării ortodoxe a acestei teme este credinţa fermă în demnitatea fiecărui om, indiferent de rasă, religie sau statut social, toţi creaţi după chipul şi spre asemănarea cu Dumnezeu. Societatea secularizată de astăzi promite fiecărui om libertatea, aşa cum o înţelege ea, dar Biserica Ortodoxă subliniază că exersarea libertăţii trebuie să se facă în raport cu responsabilitatea fiecăruia, căci „*libertatea fără responsabilitate şi fără dragoste duce în final la pierderea libertăţii*", aşa cum se afirmă în textul sinodal despre *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*. Înţelegerea şi mai ales practicarea greşită a libertăţii duc la o „*criză a libertăţii*", care în lumea de astăzi este „*redusă la realizarea sinelui prin urmărirea fericirii, asimilată cu o trufie, o autosuficienţă şi o autonomie individuală*", toate acestea ducând la criza familiei în societatea secularizată contemporană. Această societate „*abordează căsătoria pe criterii pur sociologice şi pragmatice, considerând-o ca simplă formă de relaţie, printre altele, revendicând un drept egal şi beneficiind de o garanţie instituţională*" (*Enciclica sinodală*). Acestei crize a familiei, Biserica Ortodoxă îi opune căsătoria ca pe „*un atelier de viaţă în dragoste nutrită de Biserică şi un dar incomparabil al Harului lui Dumnezeu*" (*Ibidem*), prin care bărbatul şi femeia binecuvântaţi în Biserică se jertfesc împreună lui Dumnezeu şi în acelaşi timp unul pentru altul. Numai astfel, căsătoria devine locul de împlinire atât a bărbatului, cât şi a femeii şi, în acelaşi timp, cel mai sigur mediu de creştere şi educare a copiilor. Cu referire la tineretul ortodox, Biserica Ortodoxă arată că acesta „*trebuie să fie conştient că el este purtătorul unei tradiţii a Bisericii Ortodoxe multiseculare binecuvântate şi, în acelaşi timp, continuatorul acestei tradiţii pe care trebuie să o păstreze cu curaj şi să o cultive cu forţa valorilor veşnice ale Ortodoxiei, pentru a depune mărturie creştină vie" (Ibidem).*

Îngrijorată de conflictele armate, care curmă viaţa multor oameni nevinovaţi, Biserica Ortodoxă apelează la toţi factorii de răspundere să facă tot ce le stă în putinţă spre a promova pacea şi reconcilierea între oameni şi popoare. Astfel, tot în *Enciclica Sinodului* se face un apel la „*toate părţile implicate, independent de convingerile lor religioase, să lucreze la reconcilierea şi la respectul drepturilor omului şi să protejeze înainte de toate dreptul divin al vieţii*". Apoi, în faţa tuturor provocărilor şi a tulburărilor tot mai mari prin care trece lumea de astăzi, în acelaşi text sinodal se arată că: „**Într-o societate mondială axată pe «a avea» şi pe individualism, Biserica Ortodoxă universală propune adevărul vieţii în Hristos şi potrivit lui Hristos, realizat liber în viaţa de toate zilele a fiecărei fiinţe umane, prin munca sa săvârşită «până seara» (Psalm 103, 23), prin mijlocirea căreia acesta devine colaborator al Tatălui Ceresc** – „*Căci noi împreună-lucrători cu Dumnezeu suntem"* (I Cor. 3, 9) – **şi al Fiului Său** – „*Tatăl Meu până acum lucrează; şi Eu lucrez*" (Ioan 5, 17)".

Sfântul şi Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe a formulat astfel, la cel mai înalt nivel, direcţiile majore ale Misiunii Bisericii în lumea contemporană, prin care slujitorii Bisericii dimpreună cu toţi credincioşii se pot orienta în activitatea lor de a depune mărturie de credinţa lor astăzi. Apoi, potrivit precizării făcute de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel la *Sinaxa Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe din ianuarie a.c., anume că hotărârile Sfântului şi Marelui Sinod* au „*autoritate panortodoxă*", precizările acestui Sinod în legătură cu tema Misiunii Bisericii au, deci, o autoritate la cel mai înalt nivel în această Biserică. *În acest sens, răspunsul Bisericii Ortodoxe la provocările cu care se confruntă lumea de astăzi nu sunt doar păreri personale sau decizii ale unei Biserici locale, ci sunt hotărâri ale întregii Biserici celei una, sfinte, sobornicești şi apostoleşti, spre îndemnul şi folosul tuturor.*

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Miercuri, 1 iunie – vineri, 3 iunie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la invitația Preasfințitului Părinte Episcop Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu a participat la Lucca (Italia), la manifestările prilejuite de târnosirea Bisericii Ortodoxe „Sfântul Antonie cel Mare". A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Iosif, Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale și Meridionale, Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul ortodox român al Italiei, Preasfințitul Părinte Timotei, Episcopul ortodox român al Spaniei și Portugaliei, și Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului. A adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură și a oferit bisericii Parohiei Ortodoxe Lucca un fragment din moaștele Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 5 iunie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu, împreună cu un sobor de preoți și diaconi format din slujitorii locașului de cult și cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna".

Luni, 6 – marți, 7 iunie. A participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Miercuri, 8 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În Capela mitropolitană, Înaltpreasfinția Sa a premiat, în cadrul unei ceremonii, elevii care au obținut cele mai bune rezultate la faza județeană a Olimpiadei de Religie de la Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În cadrul aceleiași festivități, conform hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Înaltpreasfinția Sa a oferit trei burse „Antim Ivireanul", pentru trei elevi cu rezultate deosebite la învățătură.

Joi, 9 iunie – *Praznicul Înălțării Domnului.* Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la biserica Schitului „Sfântul Ioan Iacob Hozevitul" din Rășinari, județul Sibiu. La finalul Sfintei Liturghii, soborul slujitor a oficiat un parastas pentru eroii neamului căzuți pe fronturile de luptă pentru apărarea patriei. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a participat la manifestările comemorative organizate în cimitirul eroilor din Sibiu. A oficiat slujba parastasului și a vorbit despre importanța cinstirii eroilor neamului românesc.

Vineri, 10 iunie. A participat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, la manifestările prilejuite de împlinirea a 169 de ani de la înființarea primei școli de ofițeri militari din spațiul românesc și aniversarea a două decenii de existență a Academiei. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 11 iunie. A slujit Sfânta Liturghie la altarul de vară al schitului din apropierea localității Augustin, județul Brașov, care și-a sărbătorit hramul la Înălțarea Domnului. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit diacon pe teologul Răzvan Haşcău.

Duminică, 12 iunie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Răzvan Haşcău pentru Parohia Teliu-Vale, protopopiatul Săcele. Răspunsurile liturgice au fost date de corala Catedralei mitropolitane din Cluj-Napoca, dirijată de decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu. Corala de la Cluj-Napoca a interpretat „Liturghia Dogmatică" de Gheorghe Șoima, vizita la Sibiu fiind parte a evenimentului „In memoriam Timotei Popovici și Gheorghe Șoima". În semn de prețuire față de activitatea coralei Catedralei mitropolitane din Cluj-Napoca, dar și față de legăturile culturale, academice și teologice dintre cele două Facultăți de Teologie, Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru preoți" dirijorului, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu. De asemenea, a oferit întregului cor un act de cinstire. Seara, la Biserica „Pogorârea Sfântului Duh" din cartierul Valea Aurie din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa l-a instalat în parohie pe noul paroh, Pr. Alexandru Sas. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 14 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 15 iunie – luni, 27 iunie. A participat alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Sfântului și Marelui Sinod Panortodox, care s-a desfășurat la Academia Ortodoxă din Creta.

Marți, 28 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 29 iunie – *Sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din localitatea Cârțișoara, jud. Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul teolog Marian Ioan Iaru a fost hirotonit diacon.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Sub egida Editurii Humanitas a apărut o lucrare provocatoare semnată de **David Eagleman** şi intitulată ***Incognito. Viețile secrete ale creierului.*** Pornind de la cugetarea lui Blaise Pascal, potrivit căruia *omul nu este capabil să vadă nici nimicul din care provine, nici infinitul care-l împresoară,* autorul intră în adâncimile subconştientului uman, acolo unde identifică o viață intensă şi tainică, prezentându-ne bucată cu bucată maşinăria care generează gândirea, comportamentul şi credințele unui individ. Lecturând această carte, ne dăm seama cât de mult suntem tributari unor idei preconcepute, chiar anchilozate atunci când vine vorba de faptele noastre sau când este în discuție exercitarea liberului

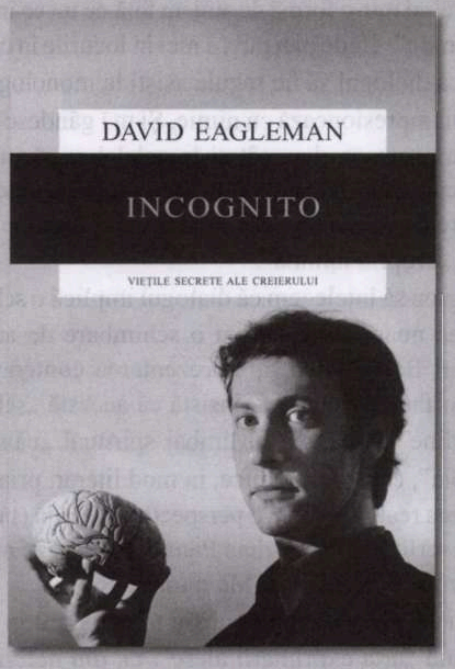

arbitru cu care fiecare dintre noi suntem înzestrați. Autorul arată, de exemplu, cum egoismul poate influența alegerea profesiei, dovedindu-se că anumite nume sunt predispuse către un anumit tip de profesie. Revenind la liberul arbitru, noi tot timpul pornim de la ideea că fiecare individ îl posedă, şi de aceea suntem judecați în baza acestei libertăți şi tot de aceea suntem percepuți ca ființe raționale, deoarece atunci când luăm decizii cu privire la acțiunile noastre, o facem în mod conştient. De aceea, atunci când facem o faptă reprobabilă, trebuie dovedită nu numai vinovăția actului în sine, ci şi vinovăția minții care l-a pus la cale, dar atâta timp cât nu există nimic care să blocheze controlul minții asupra corpului, se presupune că individul este complet responsabil de fapta sa. Autorul exemplifică foarte frumos dezbaterile de pe marginea liberului arbitru care se poartă de mii de ani. Cei care susțin conceptul dau ca argument doar experiența directă şi subiectivă, care poate fi însă înşelătoare (Simt că eu am decis să fac acest lucru…). Eagleman susține că deşi deciziile noastre par a fi alegeri libere, nu avem dovezi, altele decât cele subiective, care să susțină această idee. Este dat exemplul celor care suferă de sindromul Tourette, care se manifestă prin mişcări şi verbalizări involuntare, astfel ticurile motorii sau cuvintele nepotrivite nu sunt provocate prin ceea ce am putea numi liber arbitru. Trebuie să subliniem însă, aşa cum face şi autorul cărții, că lipsa liberului arbitru şi lipsa libertății nu au în comun lipsa de a decide liber. Întrebarea cea mai frecventă este dacă toate acțiunile noastre funcționează cu un automatism sau dacă mai există o mică parte care are libertatea de a alege, independent de legile biologiei. Iar acesta este punctul în care filosofii s-au împiedicat de fiecare dată, pentru că prin nivelul de înțelegere al ştiinței din vremurile noastre nu s-a reuşit identificarea breşei fizice în care să fie strecurat liberul arbitru. Aici, David Eagleman ajunge de fapt să spună că totuşi liberul arbitru se dovedeşte a fi sursa cea fără de sursă, pentru că prin cunoştințele pe care le avem până acum, nimeni nu poate explica cum de o entitate imaterială (liberul arbitru) ar putea interacționa cu o entitate fizică (materia cerebrală). Aici intervine totuşi teologia care aruncă un licăr de lumină în străduințiile cercetătorilor din zilele noastre. Este o lucrare interesantă din prisma abordării şi a provocărilor pe care le lansează prin teoriile ce sunt enunțate aici. Cu o cunoaştere teologică bine fundamentată şi prin lectura acestei cărți se poate naşte un dialog interesant între teologie şi ştiință.

Mitropolitul Laurențiu

Pr. Prof. Dr.
CRISTIAN MUNTEAN

Dialogul ca exercițiu spiritual

(In 4, 5-42)

Trăim într-o eră a globalizării în care comunicarea a atins cote nebănuite, dar dialogul lasă din ce în ce mai mult de dorit. De fapt, am un sentiment kafkian de „dialog al surzilor". Parcă nu mai vrem să ne auzim decât pe noi înşine, trăind într-o formă de autism faţă de tot ce înseamnă „bine comun". Unde mai pui că nici în locurile în care te-ai aştepta ca dialogul să fie regula asişti la monologuri care nu te mai impresionează cu nimic. Şi mă gândesc aici atât la relaţia profesor-elev, cât şi la celelalte: părinţi-copii, preot-credincioşi, ierarh-preot/credincioşi, de parcă niciunul dintre protagonişti nu e în stare să-l vadă pe celălalt decât în „propria lumină".

Ne e greu să înţelegem că dialogul implică o schimbare în setarea noastră mentală şi o schimbare de atitudine. Patriarhul Bartolomeu, în „prezentarea contemporană" pe care o face Ortodoxiei, insistă că această „schimbare de atitudine" înseamnă în limbaj spiritual „căinţă" sau „metanoia", care s-ar traduce, în mod literar, prin a căuta înţelegerea realităţii dintr-o perspectivă diferită (În treacăt, fie spus, scriitorul turc Orhan Pamuk realizează magistral acest demers în romanul „Mă numesc Roşu").

În spaţiul eclesial, dialogul s-a transformat în retorică nepăstrând „arta exprimării alese", ci, din nefericire, de multe ori îmbrăcând forma unei declaraţii emfatice lipsită de un fond serios de idei. De fapt, am înlocuit dialogul cu o formă de monolog ce seamănă mereu a predică/cateheză (mai ales atunci când nu ţi-o cere nimeni).

Dialogul, spune Patriarhul Bartolomeu, este începutul unui lung şi răbdător proces de conversaţie, este o cale de a învăţa cum să asculţi pentru a auzi, iar, în acelaşi timp, este şi o formă de comuniune/comunicare a libertăţii personale ce devine interpersonală. Ca persoane nu putem fi cu adevărat liberi în izolare, refuzând relaţionarea cu celelalte fiinţe umane. De aici poate şi confuzia înţelegerii libertăţii. Libertatea nu poate fi solitară/singuratică, ci este întotdeauna comunitară pentru că se manifestă ca întâlnire. A refuza „întâlnirea" nu înseamnă neapărat libertate, ci poate ceea ce denumea Freud (în „Civilizaţia şi neajunsurile ei") – „satisfacţia pulsională brută". Civilizaţia/comuniunea/dialogul nu poate construi decât pe renunţarea la „satisfacţia pulsională brută", pe care noi o confundăm cu libertatea.

Patriarhul Bartolomeu merge chiar mai departe afirmând că „ori de câte ori există o acţiune spontană de iubire şi deschidere între oameni, putem fi siguri că aceasta se datorează lucrării şi inspiraţiei harului lui Dumnezeu, este o manifestare autentică de libertate".

De ce n-am recunoaşte că ne e foarte greu să dialogăm pentru că am pierdut exerciţiul spontaneităţii. Nu ne angajăm într-un dialog constructiv pentru că ne simţim autosuficienţi, pentru că nu ne mai raportăm real la modelul Mântuitorului, Care a ridicat dialogul la nivelul unui exerciţiu spiritual.

Să ne gândim la câte dialoguri „ecumenice" a participat Mântuitorul, a dialogat chiar şi cu diavolul, dar astăzi refuzăm dialogul până şi cu noi înşine. A refuza să dialoghezi e o formă de închistare şi o formă de violenţă. Individul nu vrea să iasă din cercul desenat de precepte. Cel care are o altă credinţă este ameninţat aici, pe pământ, dar şi în lumea de dincolo.

Diferenţierea dintre oameni, mentalităţi şi culturi implică, în acelaşi timp, o diversitate de Biserici. Provocarea vremurilor noastre este aceea de a descoperi ceea ce ne uneşte ca şi creştini, mai mult decât ceea ce ne diferenţiază.

În acest sens, dialogul ecumenic implică înţelegerea fundamentului comun al Bisericii creştine (Patriarhul Bartolomeu).

În definitiv, de ce ne temem? Oare curajul mărturisirii lui Hristos nu implică măsura dialogului? Din păcate, dialogul suferă un proces de transformare în momentul în care e ţintuit în orgoliul nostru. Noi vrem să-l transformăm pe celălalt prin argumentele noastre. Ne folosim de multe ori de versete scripturistice sau „de Sfinţii Părinţi", uitând regula contextului, fondul problemei şi sensul cuvintelor. Aplicăm „strategii" neoprotestante într-un duh ce se vrea a fi „dreaptă credinţă".

Oare de ce teologul Zizioulas afirmă că fiinţa lui Dumnezeu este o fiinţă relaţională, iar în afara conceptului de comuniune nu s-ar putea vorbi despre fiinţa lui Dumnezeu?

Oare modelul lui Hristos (pe care îl invocăm cu atâta patos) a anulat vreun dialog cu cineva pe motiv de vrednicie sau de apartenenţă religioasă? Ne-am întrebat vreodată **sincer** dacă suntem **cu adevărat** noi cei ce trebuie să fim urmaţi? Dacă ar fi să ne facem un examen de conştiinţă, suntem noi cei ce-L urmăm pe Hristos în duh sau în literă? Ce aşteaptă Hristos de la noi? Sunt o sumedenie de întrebări la care am căuta răspuns studiind manuale şi canoane, dar ne-am uita şi la noi?

Suntem chemaţi să reproducem pe pământ, în măsura posibilităţii, aceeaşi perihoreză sau mişcare reciprocă a iubirii dintre noi, după modelul Celui care, în Ceruri, uneşte cele trei Persoane ale Dumnezeului Treimic, iar, în acest fel, orice formă de comuniune – la serviciu, la şcoală, în oraş – are chemarea de a deveni, fiecare în contextul ei, o imagine vie a Treimii.

Şi tot Patriarhul Bartolomeu creionează o imagine plină de sens a raţiunii drumului nostru spre Împărăţie:

„Nu suntem niciodată altcândva atât de liberi, ca atunci când suntem plini de Duhul Sfânt. Nu suntem niciodată mai liberi, ca atunci când voinţa noastră ne este condusă de harul lui Dumnezeu. Libertatea este acţiunea, activitatea Duhului Sfânt Care este în noi şi în jurul nostru. După cum aceeaşi rugăciune a Bisericii Ortodoxe dedicată Duhului Sfânt spune: «Mângâietorule, Duhule al adevărului, Care pretutindenea eşti şi pe toate le împlineşti».

Acest Duh al lui Dumnezeu este Cel care ne dă putere să proclamăm şi să propovăduim libertatea şi dreptatea în lume. Acest Duh ne dă puterea de a gândi şi de a susţine căile care promovează viaţa, atunci când suntem confruntaţi cu întunericul, suferinţa, nedreptatea şi răul. Pentru că suntem «împreună lucrători cu Dumnezeu» (I Cor 3, 9), fiind chemaţi să împlinim planul dumnezeiesc de vindecare şi reconciliere a lumii «până ajungem toţi… la măsura deplinătăţii lui Hristos» (Efes. 4, 13). Atunci, Duhul lui Dumnezeu va transforma această lume în Împărăţia Cerurilor, lumea căzută în noua creaţie, şi orice activitate în viaţă adevărată".

Există vreun alt mod de „vindecare" a lumii din sărăcie, rasism, fundamentalism sau conflict în afară de dialog?

Transfigurarea inimii poate să ducă la transformarea societăţii, iar în acest sens ne vine în ajutor Mântuitorul prin convorbirea cu Samarineanca. Aceasta este calea întâlnirii. Transformarea constituie o viziune a compasiunii ce se vede prin modul în care acţionăm în societate. Tendinţa multor creştini este de a disocia spiritualitatea de responsabilitatea faţă de comunitate. Când ieşim din Biserică, după Sfânta Liturghie, ne continuăm viaţa cu aceeaşi rutină şi ne confruntăm cu aceleaşi probleme, ca şi când n-am fi capabili să vedem lucrurile într-un mod nou, pentru că spunem că cunoaştem lumea într-un mod diferit. Cred că ne îngropăm mereu „talantul" ori de câte ori nu avem curajul de a participa la transfigurarea lumii prin propria noastră transfigurare.

Mântuitorul a adoptat formele rabinice de teologhisire bazate foarte mult pe schimbul de replici polemice. Acest fel de argumentaţie specific anticilor apare mult mai ostil în documentele scrise decât fusese cu adevărat.

Este comparabilă cu asistarea la o discuţie dintre călugării budişti de la o şcoală dharma, în care observatorul din afară ar putea fi înclinat să creadă că în orice moment se poate ajunge la lovituri fizice (Pr. John McGuckin).

Unii exegeţi ai dialogului Mântuitorului cu femeia samarineancă pun această călătorie în Samaria a Domnului sub semnul „misiunii" pentru că Însuşi Domnul Se descoperă sub chipul „samarineanului milostiv". Poate că, impresionat de sufletele acelei comunităţi care L-a recunoscut şi L-a primit cu bucurie, Iisus şi-a însuşit numele sub care s-a ascuns în parabola Samarineanului milostiv.

Samarineanca, cu o reputaţie compromisă, este cea căreia Iisus îi încredinţează revelaţii. Nu era capabilă de ele, dar Domnul a trecut-o şi peste neajunsurile firii sale.

Aici observăm pedagogia lui Dumnezeu: îţi dă dovadă că te cunoaşte (mai bine chiar decât te cunoşti tu însuţi) ca să te salte într-o treaptă sufletească capabilă de revelaţie, stare extatică – totuşi în stare de conştiinţă, în care cunoşti şi tu pe Dumnezeu.

Să ne aducem aminte de această pedagogie a dialogului recitind întâlnirile cu Nicodim, cu femeia cananeancă, cu Zaheu, cu tânărul bogat, şi exemplele ar putea continua.

Bucuria pe care ţi-o face Dumnezeu descoperindu-L, nu te poate lăsa unde te-a găsit: te provoacă să devii un mărturisitor. Se pare că noi nu suntem atenţi să punem accentul pe dialog ca deschidere spre mărturisire. Aş spune chiar că nu poate exista mărturisire fără dialog, pentru că n-ar mai fi împărtăşire liberă a cuvântului.

Or, tocmai în acest sens, rolul principal al duhovnicului, în Taina Mărturisirii, este de a-i ajuta pe cei cu care intră în dialog să-şi descopere libertatea. Nu să le spună ce să facă, ci să-i ajute, prin folosirea propriei lor libertăţi, să stea întru propria lor conştiinţă înaintea lui Dumnezeu şi să ajungă la o decizie în cunoştinţă de cauză.

Foarte des, oamenii vin la duhovnic ca să hotărască în locul lor, dar răspunsul cel mai cuminte ar fi ca ei să ia hotărârea.

Părintele duhovnic îi poate ajuta să înţeleagă care este problema.

Într-o excelentă lucrare („Tainele vindecării"), Mitropolitul Kallistos Ware aduce în discuţie „metoda" Sfântului Siluan Athonitul care dorea ca oamenii să gândească pentru ei înşişi. El se străduia să-i ajute pe oameni să înţeleagă cum se îmbină lucrurile de la cauză la efect înăuntrul vieţii noastre duhovniceşti, dar îi lăsa pe ei să hotărască „drumul".

În definitiv, scopul mărturisirii este cel de a fi o şcoală a vindecării în care elementul central este dialogul. În acest context, el devine un exerciţiu spiritual de care vom avea mereu nevoie în regăsirea sinelui şi a vieţii.

Misiunea ortodoxă azi: provocări şi limite (III)

4) Prozelitismul. Unul dintre obstacolele dificile ce stau în calea misiunii ortodoxe e reprezentat de prozelitism, o noţiune strâns legată de cea de sectă. De altfel, ceea ce caracterizează sectele este faptul că ele nu s-au constituit prin convertirea celor care nu erau creştini, ci prin prozelitism. Astfel, secta poate fi definită ca „o grupare rătăcită, care reduce Adevărul evanghelic la limitele şi interesele individului, recurgând la deviaţii şi excentricităţi". Situându-se „totdeauna la marginea Bisericii", secta – în general constituită în jurul unui fondator harismatic, faţă de care adepţii au o dependenţă psihologică – îşi recrutează membrii din rândul „creştinilor fără Biserică". Ea utilizează un „tip de contra-misiune" – prozelitismul ce poate merge până la forme extreme: practicarea violenţei şi sechestrarea faţă de adepţi, abuz sexual, stupefiante, sinucidere şi asasinat colectiv (I. Bria 1996:217-218).

Pr. Prof. Ion Bria combătea percepţia greşită pe care o au deseori ortodocşii faţă de toate cultele neo-protestante, atunci când denumesc deopotrivă secte baptiştii, penticostalii, puritanii, adventiştii, respectiv martorii lui Iehova, scientologia sau Biserica Unificării-Moon. Din nevoia respectării adevărului, el insistă că trebuie făcută o distincţie între următorii termeni: *fundamentalism* – păstrarea strictă şi interpretarea literală a Bibliei; *integrism* – pretenţia unei Biserici sau confesiuni că este unica depozitară a Adevărului evanghelic; *sectarism* – opoziţia unei minorităţi sub pretextul că adepţii ei ar fi iniţiaţi şi puri; *ecumenism* – acceptarea dialogului interconfesional în vederea unităţii văzute a tuturor. Totuşi, pe de altă parte, trebuie recunoscut că elementele componente ale identităţii sectelor sunt comune – deşi, uneori, ele sunt fluide, incoerente, inexplicate, camuflate. Iată care ar fi acestea:

1. Sectele împărtăşesc ideea fundamentalistă despre universalismul Evangheliei. Prin aceasta ele înţeleg expansiunea mesajului creştin în întreaga lume, cu orice preţ, fără să ţină seama de Bisericile existente. „Această prioritate a Evangelizării este înţeleasă ca prozelitism şi totalitarism, adică recuperarea dizidenţilor, creştini marginalizaţi, naivi, fragili, sub motivul unui inconfort spiritual colectiv, renaşteri religioase şi experienţe terapeutice intense, valori pe care nu le-ar găsi în Bisericile tradiţionale" (*Ibid.*, p. 219). Pentru a-şi atinge scopul, sectele nu pregetă să-şi ascundă manipulaţiile psihice sub forma unor rituri religioase aflate în esenţă în opoziţie cu morala şi disciplina Evangheliei. (Din aceleaşi consideraţii privind aşa-zisa contradicţie dintre Evanghelie şi Biserica-instituţie, sectele arată o mare rezervă faţă de dialogul inter-confesional şi de Mişcarea ecumenică. Chiar dacă Ion Bria nu detaliază, această rezervă este pe deplin explicabilă: sectele pot să considere că le sunt îngrădite libertăţile de a face prozelitism dacă ar adera la o structură clar organizată, şi mai ales dacă această structură ar avea ca premisă fundamentală recunoaşterea existenţei şi respectarea altor Biserici creştine. Un exemplu concludent este situaţia Estului Europei, unde predomină mari Biserici Ortodoxe. Sectele pretind că situaţia postcomunistă a dus la crearea unui aşa-zis „vacuum religios şi spiritual". Acţiunea ateistă şi antieclesială a comunismului ar fi distrus baza religioasă a populaţiei, Bisericile Ortodoxe devenind astfel incapabile de rezistenţă şi confruntare. Există denominaţiuni şi grupări creştine care nu s-au sfiit să nege acestor Biserici, inclusiv cea din România, orice prezenţă, orientare şi program misionar de evanghelizare explicită. Teza aşa-zisei „tabula rasa" postcomunistă este una falsă, postulară ei, nefiind altceva decât un pretext care să stea la baza prozelitismului agresiv al sectelor.)

2. Pretinzând că posedă adevărul absolut, sectele sunt aşadar caracterizate de fundamentalism şi opoziţie faţă de Bisericile tradiţionale. Mergând chiar până la o separare netă între doctrină şi etică, ele pretind fidelitate faţă de mesajul divin, pe care însă nu ezită să-l „sacrifice" în favoarea atingerii scopului lor. De aceea, se poate constata că metoda sectelor constă în a mistifica conţinutul religiei: insinuând unificarea mistică cu Dumnezeu, sunt imaginate rituri de iniţiere fanteziste, sincretiste şi chiar obscene.

3. Comune sectelor le este şi organizarea para- şi antibisericească, adică practicarea intoleranţei faţă de celelalte Biserici şi confesiuni creştine (mai ales faţă de cele oficiale pe care le socotesc corupte, false, conformiste) şi centrarea în jurul unui lider sau „despot" care trasează în chip arbitrar limitele morale şi sociale ale sectelor. De aici decurge caracterul acestora de asociaţii izolate. „Pentru a marca diferenţa faţă de societate, sectele administrează propriile lor reţele de şcoli private, de spitale cu tratament homeopatic, organe de pază şi poliţie, bănci. Nu iau parte la organizarea civilă a societăţii sub pretextul de a nu fi absorbite în cultura dominantă seculară. Unele secte neagă dreptul Statului de a proteja şi organiza societatea" (*Ibid.*, p. 219-220).

Una dintre cele mai dificile şi în acelaşi timp stringente probleme la care trebuie să răspundă Biserica astăzi este cea a răspunsului specific – misiologic, eclesiologic şi ecumenic – pe care ea trebuie să-l dea acestor secte şi noi grupări religioase. Trebuie avută în vedere o stare de fapt reală: ateismul, specific perioadei comuniste, şi secularismul, specific perioadei postcomuniste, au condus la „diluarea identităţii creştine". Există anumite principii teologice cu valabilitate perenă, cum ar fi recapitularea întregii creaţii, văzute şi nevăzute, în Iisus Hristos. Dreptatea şi iubirea lui Dumnezeu se revarsă asupra tuturor, fapt care are implicaţii concrete, văzute pentru poporul Său, constituit de la Cincizecime ca Biserică. Scopul creştinilor este acela de a realiza pelerinajul spre intrarea în Împărăţia lui Dumnezeu prin puterea Duhului Sfânt. „Astfel, revelaţia lui Dumnezeu include chemarea şi datoria creştinilor să se adune ca o ecclesia locală pentru deplină unitate prin cuvânt şi taină. Creştinul este primit în Biserica cea una indivizibilă, devenind membru al Trupului lui Hristos. Episcopul, preotul, trebuie să asigure participarea creştinilor la viaţa Bisericii locale, care ia forma comuniunii în doctrină, taine, Liturghie, solidaritate, rugăciune" (*Ibid.*, p. 221).

În faţa ofensivei sectare, Biserica trebuie să concretizeze deci moştenirea pe care ea o posedă. Această moştenire nu trebuie însă confundată cu un conservatorism. Paradoxul face ca situaţia de astăzi a Bisericii să fie sinonimă în multe privinţe cu cea din perioada apostolică – ea a fost deplasată la limita societăţii. De aceea, transmiterea Evangheliei către lumea contemporană nu este o sarcină uşoară; cultura „din afară" a devenit autonomă, refractară autorităţii bisericeşti, având o identitate „compositǎ, greu de descifrat şi de manevrat".

În faţa descreştinării societăţii, ca şi a activităţii sectare, Biserica Ortodoxă trebuie să-şi păstreze poziţia echilibrată (I. Bria 1970:1058): pe de o parte, nu intră în practica ei să declare persecuţia sectelor sau să arunce anatema asupra heterodocşilor, dar pe de altă parte, ea nici nu poate să-i lase pradă pe credincioşii ei „minciunii despre Biserica istorică, trivializării religiei şi persiflării numelui lui Dumnezeu, vicii ale spiritului de rea credinţă de la început (Fac. 3,5)" (I. Bria 1996:223).

Pentru a combate cu succes lucrarea sectelor, trebuie ca acestea să fie analizate cu atenţie, ţinându-se seama şi de ce au ele în comun (gândire autonomă, obscură, organizare secretă, metodă catarctică, depurificare, orientare apocaliptică), şi de ce este specific fiecăreia în parte. Astfel, sectele prezintă mai multe probleme ce trebuie să fie bine separate: probleme psihologice şi psihiatrice, cum ar fi psihoze, schizofrenie sau paranoia, care reclamă intervenţia instituţiilor medicale, o terapie adecvată; probleme de educaţie morală, în special faţă de copiii lipsiţi de autoritatea parentală; regulile de clan ce guvernează în general sectele se cuvine a fi combătute de familie, de şcoli şi de societate; probleme de dezertare civică, cinism faţă de autorităţile civile şi politice, care în această situaţie nu ar trebui să închidă ochii; implicarea majorităţii sectelor în probleme de „afaceri" financiare şi bancare; în fine, probleme de instrucţie creştină şi de formaţie ecumenică. După cum atrăgea atenţia Părintele Bria, cea mai perfidă metodă a sectelor rămâne constrângerea conştiinţei şi limitarea libertăţii religioase a adepţilor, degradarea personalităţii acestora, mistificarea actului religios. Fără a coincide cu o nerespectare a diverselor tradiţii particulare provenite din inculturaţia pe care o presupune în mod necesar propovăduirea Evangheliei la toate popoarele, Biserica are datoria să-şi intensifice programul ei misionar tocmai ca o veritabilă mărturie creştină înaintea contra-mărturiei sectare (*Ibid.*, p. 224).

Într-un interviu publicat sub titlul *Înţelegerea Ortodoxiei: cum să deosebim adevărata misiune de prozelitism*, arhiepiscopul Anastasios Yannoulatos a încercat să răspundă, la rândul său, din perspectivă ortodoxă, la această dificilă dar extrem de actuală chestiune. El arată că prozelitismul foloseşte toate mijloacele posibile (daruri, mâncare, bani şi alte privilegii) pentru a-şi atinge scopul, adică a recruta membrii pentru o anumită comunitate. Acest lucru contravine demnităţii persoanei umane şi Evangheliei, nefiind ceva sincer. „Şi ceea ce nu este sincer, deopotrivă în scopul urmărit şi în mijloacele folosite, nu poate fi ortodox". A face prozelitism înseamnă a utiliza alte mijloace decât Evanghelia pentru a câştiga adepţi.

Fenomenul prozelitismului le este însă străin ortodocşilor pentru că lor nu le este frică de statistică, nu ţin cont de numărul de membri. *Martyria* ortodoxă trebuie să fie o mărturie liberă a ceea ce suntem şi a ce avem. Noi trebuie să împărţim darul pe care îl posedăm, şi dacă ceilalţi îl acceptă, este foarte bine, dacă nu, e responsabilitatea lor.

Se pune atunci o altă întrebare: este misiunea noastră aceea de a converti pe cineva la Ortodoxie? Arhiepiscopul A. Yannoulatos răspunde că misiunea ortodoxă constă în a dărui comoara pe care noi o avem, lăsând în acelaşi timp pe celălalt să decidă dacă o primeşte sau nu. Dacă celălalt decide că vrea să vină la Ortodoxie, noi nu trebuie niciodată să spunem: „Nu". Scopul nostru este de a transmite Tradiţia evanghelică în toată plinătatea ei, rămânând liberi de orice anxietate faţă de convertirea oricărui om. Pe de altă parte însă, nu putem să impunem nimănui peste libertatea sa. „Noi suntem aici, dând mărturia noastră; noi suntem lumânarea, luminând cu bucuria pascală, şi dacă altul doreşte să ia lumină de la noi, atunci desigur că nu vom refuza acest fapt".

Viziunea ortodoxă trebuie să fie deci una universală (A. Yannoulatos 2003:11-13), nu „parţială" sau sectară. Creştinii au misiunea de a da mărturie înaintea altor religii, căci istoria umanităţii demonstrează că religiile, în calitatea lor de realităţi socio-spirituale, au reprezentat pentru umanitate factori de unitate, dar, din nefericire, şi de sciziune. Nu puţine au fost confruntările violente dintre membrii unor religii – şi paradoxul face ca o religie iniţial oprimată, după ce a reuşit să iasă din această stare, a ajuns la rândul ei să oprime o alta… Combinate cu interese străine de natura lor – politice, militare, economice etc. –, religiile s-au dovedit a fi în trecut „factori creatori de libertate, dar şi de îngrădire a libertăţilor umane".

Părintele Bria nu s-a sfiit să condamne religiozitatea confuză, fluidă şi incoerentă a anumitor secte (vezi, de exemplu, mormonii, martorii lui Iehova, Biserica Unificării, Biserica scientologică etc.). În aceeaşi măsură, el a denunţat şi prozelitismul unei Biserici istorice: vorbim despre uniatism şi despre Biserica Romano-Catolică. Urmând îndeaproape poziţia intransigentă a maestrului său, Pr. Dumitru Stăniloae, el considera că adevărata misiune nu poate avea loc prin extinderea geografică a unei Biserici în detrimentul alteia. Acesta a fost şi cazul Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Aici misiunea catolică „s-a transformat în eradicarea violentă a Ortodoxiei, în dislocarea episcopatului din trupul Bisericii Ortodoxe, în latinizarea tradiţiei orientale", şi tocmai pe baza acestei experienţe istorice nefericite, ortodocşii rămân „intoleranţi faţă de uniatism" (I. Bria 1996:225).

Această acţiune prozelitistă catolică, cunoscută sub numele de uniatism, a fost practicată şi în alte părţi din Răsăritul Europei. Spre exemplu, unirea de la Brest din anul 1597 contra ortodocşilor din Bielorusia şi Ucraina, a constituit precedentul şi modelul trecerii forţate a episcopatului ortodox din Transilvania în subordonarea faţă de Papa de la Roma (1698-1700). În fapt, uniatismul se bazează pe o eroare şi o confuzie eclesiologică: pretinsul drept de jurisdicţie al episcopului Romei, în calitatea sa de succesor al Apostolului Petru, asupra Bisericii Universale. Bisericile Ortodoxe, organizate după un model sinodal autocefal, au recunoscut papei doar rangul de „primus inter pares". În consecinţă, ca orice formă de prozelitism, „uniatismul rămâne obstacolul principal contra unirii Bisericilor Răsăritene şi Apusene"; el a fost şi trebuie să fie în continuare denunţat ca „formă de prozelitism, confesional şi politic, în defavoarea Bisericii Ortodoxe" (*Ibid.*, 286-287).

Bibliografie (selectiv): Ion Bria, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică şi mărturie creştină – azi*, Athena, Bucureşti, 1996; Ion Bria, „Un obstacol în calea ecumenismului: prozelitismul confesional", în *BOR* 88 (1970), nr. 9-10, p. 1053-1063; Anastasios Yannoulatos, „Understanding Orthodoxy: How to distinguish true mission from proselytism", în *Syndesmos News* 15 (Winter 2001-Spring 2002), nr. 2, p. 11-13; Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia şi problemele lumii contemporane*, trad. Gabriel Mândrilă şi Constantin Coman, Ed. Bizantină, Bucureşti, 2003; Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezbinare a poporului român*, Bucureşti, 1973.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Scurte reflexii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită și realitatea trăită

Protopop
Pr. Dr. VASILE GAFTON

Realitatea noastră de zi cu zi este constituită ca rezultat al gândirii noastre, propriul nostru eu primindu-și existența de la actul gândirii, așa cum spunea filosoful René Descartes, pentru care faptul că gândirea și existența sunt în legătură avea aceeași valabilitate și certitudine ca și demonstrațiile matematice [Bianca Bogdan Archip, *Eul și religia. Cercetări de psihologie și filosofie*, Ed. Lumen, Iași, 2007, p. 11]. Modul sau modurile (în caz că sunt mai multe) no(a)str(e)u uman(e) de a fi implică o permanentă situare – în toate domeniile în care se insinuează prezența omului – între realitatea gândită și realitatea trăită.

Ținând cont de cele afirmate, devine evidentă o întrebare: putem să trăim fără să gândim? La prima vedere s-ar părea că realitatea cu care ne întâlnim zi de zi, precum și modul de a fi al majorității semenilor noștri ne oferă motive suficiente să răspundem pozitiv. În orice caz, jurnalistul american Charles Duhigg înclină să sugereze același răspuns, deoarece el este de părere că fiecare dintre noi facem la un moment dat niște alegeri deliberate, după care pur și simplu „încetăm să ne mai gândim la ele", comportamentul nostru devenind automat, în sensul că noi repetăm aceleași lucruri de mai multe ori pe parcursul unei singure zile [Charles Duhigg, *Puterea obișnuinței. De ce facem ceea ce facem în viață și în afaceri,* trad. din engleză de Dan Crăciun, Ed. Publica, București, 2016, p. 16].

Totuși, în mod normal, cred că nu putem să trăim fără să gândim. Cel puțin Descartes, despre care aminteam ceva mai devreme, susținea că „suntem conștienți de orice gând pe care îl avem" [Bianca Bogdan Archip, *op. cit.*, p. 33]. Faceți acest exercițiu: petreceți cinci minute fără să gândiți! Gândirea înseamnă pentru majoritatea dintre noi, așa cum se subînțelegea din cele afirmate de Duhigg, a lua o decizie. O decizie care vizează modul în care vrem să fie (ordonate) lucrurile, după ce criterii, în ce categorii, așa încât ele să poată să stea împreună [Vintilă Mihăilescu, *Fascinația diferenței. Anii de ucenicie ai unui antropolog,* Ed. Trei, București, 2014, p. 228-229]. Dar problema este că noi nu vrem să decidem. Aceasta înseamnă că nu vrem să gândim, nu? Și totuși, ați reușit să nu gândiți cinci minute? Cred că, de fapt, cei care ar spune că au reușit, în majoritatea timpului scurs în aceste cinci minute propuse au gândit că trebuie să ia decizia să nu decidă nimic și că nu trebuie să se gândească la nimic. Deci, au gândit. Așa suntem noi, oamenii. Gândim în permanență, deși suntem dispuși să facem orice pentru a nu fi nevoiți să gândim, și constatăm că, pentru a nu gândi, trebuie, de fapt, să gândim.

Astfel, se pare că viața umană, modul nostru uman de a fi, implică această activitate care se manifestă permanent, în pofida unor acțiuni care se desfășoară aparent fără a implica gândirea. Spre această perspectivă ne conduc și cuvintele Cărții Facerii referitoare la crearea omului. Se spune în capitolul 2: „*Și a suflat Dumnezeu în fața lui* (a omului, *s.n.*) *suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie*" (Fac. 2, 7). Observăm din aceste cuvinte cum referatul biblic ne familiarizează cu compusul uman dihotomic încă din momentul relatării facerii omului. Trup și suflare de viață. Două elemente care țin fiecare de un alt registru al existenței și, totuși, de nedespărțit. Oare, ce le ține laolaltă?

Omul nu este doar ce se vede, ci și (mai ales) ceea ce nu se vede, iar ceea ce se vede se datorează elementului care nu se vede, altfel omul nefiind decât un agregat amorf. De ceea ce nu se vede din ființa umană ține partea sufletească, gândirea, iar de ceea ce se vede ține lucrarea, manifestarea ei în exterior. Gândirea sau gândurile au însă, așa cum vom încerca să arătăm în cele ce urmează, un rol covârșitor în ceea ce privește modul de a fi al omului în raport cu sine, dar mai ales cu exterioritatea sa, exterioritate de care ține lumea, dar și ceilalți oameni.

Însuși modul în care a fost creat omul dă mărturie despre aceasta, deoarece Cartea Facerii se mai referă la un moment sau la o etapă importantă, anterioară creării omului. În această etapă, Persoanele Sfintei Treimi s-au sfătuit cu privire la crearea omului: „*Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră*" (Fac. 1, 26). Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlcuind acest verset, spune că Dumnezeu, Care a făcut toate cu cuvântul Său, a avut nevoie să Se sfătuiască și să gândească pentru a-l face pe om [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere I,* trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 82. Nu dorim să luăm în discuție aici explicațiile argumentative referitoare la existența lui Dumnezeu, Unul în Trei Persoane de aceeași ființă și demnitate, pe care le evidențiază Sfântul Ioan Gură de Aur din dorința de a da un răspuns subordinaționiștilor, ele avându-și rostul în alte contexte decât cel vizat de noi].

Mai mult, „Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său" (Fac. 1, 27), ceea ce – ținând cont de sfatul din interiorul Treimii cu privire la modul aducerii în existență a omului – implică faptul că omul vine în lume ca ființă gânditoare. Așa încât omul, spre deosebire de celelalte viețuitoare, apare în existență ca urmare a unui dialog interior al lui Dumnezeu, Cel Unul în Trei Persoane, un dialog gândit care imprimă această caracteristică a gândirii și ființei umane. Omul vine în lume ca ființă gânditoare după chipul lui Dumnezeu, Cel care l-a gândit înainte de a-l crea, și, totodată, ca ființă vie, deoarece Dumnezeu i-a suflat în față suflare de viață „*și s-a făcut omul ființă vie*" (Fac. 2, 7). De aceea, așa cum spune și Părintele Stăniloae, „omul este existența care își pune întrebarea fundamentală: ce sunt? (…) este un eu care știe mereu de sine (sau se gândește pe sine, *n.n.*), dar care-și pune mereu întrebarea: ce sunt?" [Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, „Chipul nemuritor al lui Dumnezeu", în *Opere complete V,* Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, p. 117].

Dar omul nu poate fi constant în gândire. Dimpotrivă, el are, așa cum am văzut mai sus, tendința de a gândi o dată pentru totdeauna, de a decide o dată pentru totdeauna și apoi de a lăsa lucrurile să se întâmple automat, mecanic, ca de la sine, ceea ce înseamnă, în fond, moartea. Însă, așa cum am putut observa din referatul biblic al Creației, viața umană sau a fi „ființă vie" implică gândirea. Prin intermediul gândirii, omul se problematizează pe sine, își pune continuu întrebări cu privire la sine, dar răspunsurile pe care și le dă nu îi sunt niciodată suficiente, așa încât gândește în continuare și își răspunde în continuare transcenzându-se mereu pe sine, „în sensul că el caută o împlinire și un răspuns dincolo de sine, neaflând în sine răspunsul deplin" [*Ibidem*, p. 119].

Așadar, în aceasta stă forța omului, în gândire. Însă, așa cum vom încerca să arătăm în continuare, tot în gândire rezidă și vulnerabilitatea omului, însuși contextul primordial al existenței umane revelându-ne cum gândirea poate fi ușor influențată și, totodată, poate modifica realitatea exterioară. Într-o intervenție ulterioară vom încerca să descriem acest context.

Bine pregătiți și fermi pe poziție

În contextul întâlnirii din Creta, a fost publicată recent traducerea unei scrisori semnată de Înaltpreasfințitul Părinte Ierotheos Vlachos, Mitropolit de Nafpaktos și Agios Vlasios, cu privire la poziția și prestația delegației Bisericii Ortodoxe Române la Sfântul și Marele Sinod din Creta.

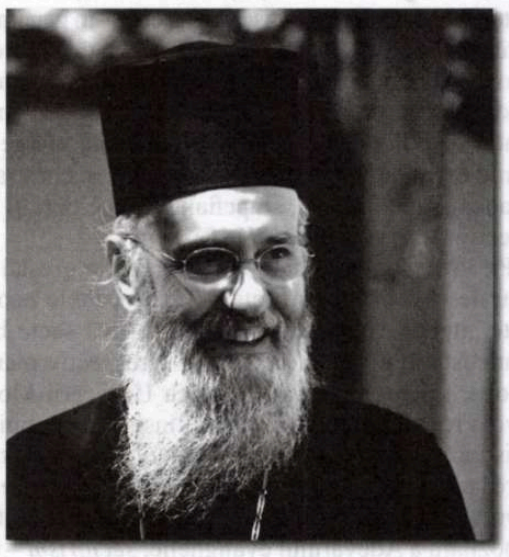

În continuare, redăm textul scrisorii:

„Ca membru al Delegației Bisericii Greciei, am urmărit cu multă atenție toate sesiunile Sfântului și Marelui Sinod, care s-a întrunit recent la Kolimbari, în Creta.

Am mai scris și voi mai scrie despre observațiile și impresiile mele de la lucrările Sinodului. *Aici doar aș dori să semnalez rolul important pe care l-a jucat la Sinod Patriarhul României, Daniel, și în general, Patriarhia României.*

Mai întâi, *Patriarhia României s-a pregătit foarte bine pentru Sinod și a făcut propuneri importante de corectare a textelor, mai ales pentru documentul „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine".* Doar trei Biserici au formulat propuneri concrete, adică Patriarhia României, Biserica Ciprului (cele mai puține) și Biserica Greciei. De asemenea, propuneri orale a făcut și Biserica Serbiei. Cred că *Patriarhia României a avut cele mai multe observații.*

Pe durata sesiunilor, Patriarhul României este cel care și-a susținut opiniile având cunoaștere teologică, experiență de la Dialogurile [ecumenice] și determinare. *În anumite cazuri a fost foarte stăruitor și a avut o contribuție importantă în formularea art. 21 al documentului „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine". De multe ori a spus că, dacă nu vor fi acceptate anumite corecturi, nu va semna textul. De asemenea, de multe ori și-a exprimat opinia de a nu se finaliza discuția și de a nu se semna textul acesta, ci de a fi lăsat deschis pentru următorul Sfânt și Mare Sinod. Într-un caz și-a exprimat cu intensitate nemulțumirea și a spus că simte că au loc constrângeri.*

Când a fost finalizat textul și a fost citit în plen, Patriarhul României a constatat că nu a avut loc o traducere corectă în limba franceză și că nu au fost introduse observațiile sale. *Atunci a spus că, dacă nu se fac aceste corecturi, nu semnează textul. Acest lucru a avut ca urmare stoparea întregii proceduri, pentru a se corecta din nou textul.* Lucru care s-a finalizat după mult timp.

Dintre toți întâistătătorii, Patriarhul României, Daniel, a arătat că are deplină cunoaștere teologică și capacitatea de a-și susține opiniile. De asemenea, a avut capacitatea de a face propuneri alternative, atunci când nu au fost acceptate propunerile sale.

Însă întrucât Regulamentul prevedea ca, în cazul în care propunerea unei Biserici nu este acceptată de către celelalte Biserici, textul să rămână așa cum este, *de aceea nici nu au fost acceptate toate propunerile.* În general, Patriarhul României i-a impresionat pe toți membrii Sinodului prin cunoștințele sale teologice și prin modul în care aborda subiectele.

De asemenea, *observații importante a făcut Mitropolitul Moldovei, Teofan, care a vorbit având cuget bisericesc ortodox, bazat pe învățătura Bisericii.*

Consider că *Biserica României a impresionat prin întreaga sa prezență. Când se vor publica actele Sinodului, se va vădi acest lucru din plin.*"

(www.basilica.ro)

Sinodul de la Ierusalim, modelul sinodalității prin excelență

Termenul de sinod (συνοδος) ne revelează specificul pe care se bazează comuniunea şi unitatea tuturor membrilor Bisericii – acela de a fi împreună pe aceeaşi cale: mireni, monahi şi clerici. Un nume dintre cele mai vechi date creştinismului este chiar „Calea". „În vremea aceea", se spune în Faptele Apostolilor, „s-a făcut tulburare mare pentru Calea Domnului" (19, 23); Felix, guvernatorul roman ai Cezareei, „cunoştea destul de bine cele cu privire la Cale" (24, 22). Este un nume care subliniază caracterul practic al credinţei creştine. Creştinismul este mai mult decât o teorie despre univers, mai mult decât învăţătura scrisă pe hârtie. Este calea călătoriei noastre – în cel mai profund şi mai deplin sens, calea vieţii.

Există doar un singur mod de a descoperi adevărata natură a creştinismului. Trebuie să păşim pe această potecă, să ne dedicăm acestui mod de viaţă şi apoi vom începe să vedem pentru noi înşine. Atât timp cît rămânem în afară, nu putem înţelege cu adevărat. E de la sine înţeles că trebuie să fim călăuziţi înainte de a porni, că trebuie sâ primim îndrumări pe care să le păzim şi că trebuie să avem tovarăşi de drum. Fără îndoială că, neavând îndrumări din partea altora e aproape imposibil să începem călătoria. Însă îndrumările date de alţii nu ne pot lămuri vreodată cum este cu adevărat calea. Ele nu pot înlocui trăirile directe, personale. Fiecare este chemat să verifice el însuşi ce a învăţat, şi i se cere să retrăiască Tradiţia pe care a primit-o. „Crezul nu-ţi aparţine dacă nu-l trăieşti", spune Mitropolitul Filaret al Moscovei. În această călătorie nimeni nu poate sta în fotoliul său pentru că nu există creştini de mâna a doua. Dumnezeu are copii, dar nu are nepoţi.

Privită ca formă de organizare şi de conducere a vieţii bisericeşti, sinodalitatea se întemeiază pe afirmaţii şi porunci ale Mântuitorului [Pr. Prof. Grigorie Marcu, *Mărturii documentare de procedură sinodală în cartea Faptele Apostolilor*, în rev. *O.*, an IX, nr. 3/1957, p. 431], Care a subliniat atât nevoia cât şi obligaţia ca membrii Bisericii să trăiască şi să lucreze în comun, spunând clar că „unde sunt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo voi fi şi Eu în mijlocul lor" (Matei 18, 20). Mai târziu, atrăgându-le atenţia, Sfinţilor Apostoli despre rostul misiunii Sale mântuitoare, a precizat că „Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci să slujească" (Matei 20, 28; Marcu 10, 45), adică să împlinească misiunea de slujire a oamenilor, iar nu de manipulare şi de dominaţie, potrivit modelului oferit de instituţiile umane prin care este guvernată viaţa socială şi politică a popoarelor: „Ştiţi că domnii păgânilor domnesc peste ei şi cei mari îi stăpânesc pe dânşii, iar între voi să nu fie aşa, ci cel ce vrea să fie mai mare acela să fie vouă slujitor" (Matei 20, 25-26; Marcu 10, 41-45).

Afirmaţia cea mai importantă pentru modul sinodal de organizare şi de conducere a Bisericii, pe care o lasă Mântuitorul ca testament Bisericii este aceasta: „(...) prin aceea vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei de veţi avea dragoste între voi" (Ioan 13, 34-35). După Cincizecime, odată cu înmulţirea creştinilor şi cu apariţia unor noi comunităţi ecleziale în afara Ierusalimului, s-au produs o serie de evenimente şi situaţii, derivate din noua condiţie socială şi religioasă a noilor convertiţi, ce au condus la apariţia unor derapaje de la modelul de viaţă creştină propus de Mântuitorul [Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre sinodalitate*, în Rev. *S.T.*, an. XXI, nr. 3-4/1969, p. 156]. Cu toate acestea, cea dintâi istorie a Bisericii creştine, cartea Faptele Apostolilor, înregistrează trei evenimente de seamă din viaţa tinerei Biserici creştine, care, prin desfăşurarea lor, ne furnizează mărturii de primă valoare documentară referitoare la forma de conducere bisericească exercitată atunci – conducerea de tip sinodal [Cuvântul *sinodos* a însemnat la început o adunare laică. El se întâlneşte la Pliniu, *Hist. Nat.* 1, XXXV, cap. IX, secţ. 35, cu sensul de întrunire sau adunare deliberantă. Mai târziu s-a întrebuinţat exclusiv pentru a defini adunarea bisericească, adică întrunirea conducătorilor bisericeşti, convocaţi pentru a hotărî asupra problemelor religioase. În această accepţiune îl găsim pentru prima dată în Canonul 37 Apostolic. „δευτερον του ετους συνοδος γινεςθω των επισκοπων"] colegial. Aceste trei evenimente au fost: alegerea lui Matia de Colegiul Apostolic întrunit în intervalul de timp dintre Înălţarea la cer a Domnului şi Pogorârea Duhului Sfânt; alegerea şi hirotonirea celor şapte diaconi şi Sinodul Apostolic de la Ierusalim [Marcu, *op. cit.*, p. 437].

În Biserica primară, s-au produs încălcări ale normelor de conduită evanghelică, fapt ce a determinat adoptarea de măsuri în scopul păstrării bunei rânduieli în viaţa Bisericii. Apărând unele neînţelegeri între Sfinţii Apostoli, cu privire la obligativitatea păgânilor convertiţi la creştinism de a respecta legea mozaică şi la alte probleme de ordin disciplinar, pentru a statornici normele corespunzătoare de urmat de către toţi, s-a întrunit cunoscutul Sinod de la Ierusalim din anul 49-50. În cadrul acestuia Sfinţii Apostoli au aplicat învăţătura primită de la Mântuitorul, potrivit căreia îndrumarea vieţii bisericeşti trebuia să fie o lucrare de slujire, iar nu una de control autoritar asupra celorlalţi membri ai Bisericii [Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicţionar al Noului Testament*, A-Z, Ed. I.B.M. al B.O.R., Bucureşti, 1995, p. 480].

Sinodul de la Ierusalim reprezintă astfel, prima manifestare practică a principiului sinodal sau a formei sinodale de organizare şi de conducere a Bisericii. În cuvintele Mântuitorului şi în practica sinodală a Sfinţilor Apostoli se cuprind temeiurile sinodalităţii, ca formă de organizare şi de conducere a Bisericii.

Principiilor desprinse din afirmaţiile Mântuitorului şi practica Sfinţilor Apostoli care s-au statornicit în chip de normă pozitivă, Biserica le-a adăugat o serie de norme noi în consonanţă cu cele ale Mântuitorului, prin care a consacrat şi consolidat forma sinodală de organizare şi de conducere a ei. Aceste norme sunt cuprinse mai întâi în dreptul cutumiar al Bisericii, statornicit prin practica îndelungată şi, apoi, în numeroase texte ale sfintelor canoane [*Ibidem*, p. 158. Există, prin urmare, două categorii de temeiuri ale sinodalităţii ca formă de organizare şi de conducere a Bisericii. Acestea sunt: a) Temeiuri dogmatice, şi anume: temeiul cuprins în cuvintele Mântuitorului, temei care este ancorat în întreaga învăţătură despre Biserică, despre natura ei, despre lucrarea ei mântuitoare şi despre mijloacele pe care trebuie să le folosească în această lucrare; şi temeiul din practica apostolică, temei care, prin faptul că reprezintă interpretarea autentică a învăţăturii Mântuitorului şi aplicarea ei la lucrarea Bisericii, constituie şi el tot un temei dogmatic al sinodalităţii. b) Temeiuri canonice, şi anume: temeiul cuprins în textele sfintelor canoane, şi temeiul canonic cuprins în obiceiul de drept al Bisericii, care are şi el puterea legii scrise sau a canoanelor propriu-zise].

Organizarea Sinodului Apostolic din Ierusalim între anii 49-50 a constituit unul dintre cele mai însemnate evenimente petrecute în epoca apostolică. Prima încercare de ieşire din matca învăţăturii Apostolice e aceea pe care au făcut-o aşa numiţii iudaizanţi [Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel, Istoria propovăduirii Evangheliei şi organizării Bisericii în epoca Apostolică*, Ed. I.B.M. al B.O.R., Bucureşti, 1996, p. 78]. Din Faptele Apostolilor (XV, 1. şi urm.) şi din Epistola Sf. Ap. Pavel către Galateni aflăm că aceşti primi contestatari ai învăţăturii profesate de apostoli pretindeau tuturor creştinilor să respecte prescripţiunile formale ale Legii mozaice. Circumcizia era, după ei, o obligaţie nu numai pentru iudei, ci şi pentru creştinii care erau convertiţi din rândurile păgânilor. Învăţătura lor era capabilă să compromită caracterul universal al mesajului Evangheliei pentru neamuri. Dar pentru prima dată ei au început să disemineze ideile lor eretice în Antiohia Siriei.

Problema aceasta însă nu era de natură să fie rezolvată numai de către Sfântul Pavel şi Barnaba. O hotărâre în legătură cu erezia iudaizanţilor nu putea fi luată decât de ***întreaga Biserică***, pentru că ea trebuia să devină obligatorie pentru ***întreaga Biserică.***

Pentru aceasta, atunci când Sf. Pavel şi Barnaba au sosit în Cetatea Sfântă trimişi de credincioşii din Antiohia (F.Ap. XV, 2), Sfinţii Apostoli s-au adunat împreună cu preoţii (F.Ap. XV, 6) să cerceteze în amănunţime cele petrecute în capitala Siriei şi să ia o hotărâre conformă cu învăţătura Bisericii.

Potrivit istoriei desfăşurării acestui prim sinod al Bisericii, reiese faptul că, alături de Apostoli, de episcopul Iacob al Ierusalimului, preoţi şi diaconi, au participat şi credincioşii Bisericii locale (F. Ap. 15, 22-23). Sinodul din Ierusalim ne arată, cât se poate de limpede, că hotărârile importante şi cu caracter general trebuies luate în colegial-sinodal, nu de o singură persoană, ci prin consensul mai multor persoane sub asistenţa Duhului Sfânt [Prof. Hristo N. Ghiaurov, *Sinodul Apostolic din Ierusalim*, în *S.T.*, an. X, nr. 3-4/1958, p. 174].

Sinodul are o importanţă absolut excepţională în istoria Bisericii apostolice şi a răspândirii creştinismului „până la marginile pământului" (F. Ap. 1, 8) şi „la toate neamurile" (Matei 28,19). La Sinodul din Ierusalim s-au produs o serie întreagă de clarificări care erau necesare înainte de evanghelizarea lumii păgâne.

În primul rând, au fost stabilite, în mod limpede şi definitiv, condiţiile de primire a păgânilor în Biserică, afirmându-se, o dată pentru totdeauna, că noua religie pe care o propovăduiau, în epocă, misionarii creştini, nu este o ramură a iudaismului şi că practicile rituale ale acestuia nu vor fi preluate de Biserică. Prin aceasta, se va sublinia cu deosebită forţă dimensiunea universală a mesajului Evangheliei şi a Bisericii.

Eliberată categoric de astfel de practici mozaice, noua învăţătură devine, prin hotărârea Sinodului de la Ierusalim, mult mai atractivă şi mai deschisă neamurilor, care vor răspunde masiv chemării la Hristos. Aceasta va duce la extinderea Bisericii în întreaga lume păgână străbătută de misionarii creştini ai vremii. De fapt, în perioada imediat următoare Sinodului de la Ierusalim, lucrarea de propovăduire a Evangheliei se va desfăşura, aproape în exclusivitate, la neamuri.

Sinodul din Ierusalim infirmă teoria catolică a primatului lui Petru, întrucât şi acesta se supune hotărârilor sinodului, precum s-au supus toţi ceilalţi Sfinţi Apostoli. El nu-şi impune un punct de vedere deosebit de acela al Sinodului, ci îşi spune cuvântul ca oricare alt Apostol, aşteptând hotărârea ultimă a Bisericii [Mgr. Dumitru I. Găină, *Temeiuri canonice ale conştiinţei ortodoxe*, în rev. *O.*, an. XIV, nr. 3/1962, p. 400. Autorul articolului se întreba retoric: „Papa, care în virtutea primatului său numeşte singur pe episcopi, socotindu-se deci mai presus de episcopat, adică vicarul lui Hristos pe pământ, şi socotindu-se şi mai presus de sinoade, adică însuşi Hristos pe pământ, se mai poate spune oare că el acţionează în duhul sobornicităţii ca infailibil? De unde aceste atribute dumnezeieşti şi de unde urmaş al Sf. Apostol Petru, când apostolatul a fost absolut un dar personal?"]. Se pare că Sfântul Iacob, ca episcop local, a avut un rol deosebit în acest sinod. El a avut cuvântul de încheiere trăgând concluziile ce se desprindeau din intervenţiile antevorbitorilor săi şi tot el este acela care propune soluţia pentru stingerea conflictului din Antiohia.

Decizia ultimă însă o ia Biserica întreagă. Formula care a fost consacrată după aceea în hotărârile sinoadelor ulterioare: „Părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă", ne arată că hotărârea sinodului a fost luată da toţi cei prezenţi sub inspiraţia Duhului Sfânt (F.Ap. 15, 28). Ea nu este o simplă metaforă, ci exprimarea unui adevăr fundamental pentru înţelegerea modului în care se iau hotărârile în Biserică. Cu toate că în actele sinodului este înscrisă propunerea lui Iacob, episcopul Ierusalimului, ea este valabilă numai întrucât a fost aprobată de toţi participanţii, adică de Apostoli, preoţi şi poporul lui Dumnezeu (F.Ap. 15, 23). În epoca apostolică, credincioşii simpli erau prezenţi în toate acţiunile bisericilor din care făceau parte, fiind întâlnit, foarte adesea, elementul laic în actele de conducere bisericească.

Dând expresie voinţei lui Hristos şi dorind să rămână fidelă Lui, Biserica, inspirându-se din modelul colegial de organizare al Apostolilor şi din caracteristicile Sinodului de la Ierusalim, a înţeles că organismele proprii de conducere nu pot funcţiona decât într-o manieră sinodală, iar sinodalitatea constituie unul dintre elementele sale constitutive. Instituţia sinodală nu constituie o formă privilegiată a guvernării ecleziastice, ci forma autentică a acestei guvernării dorite de Hristos şi pusă în aplicare încă din vremea apostolică. Într-adevăr, încă din epoca apostolică Biserica şi-a stabilit ca formă de guvernământ sistemul sinodal, care implica participarea atât a clericilor, cât şi a laicilor la viaţa conciliară eclezială [Eusebiu, *Viaţa lui Constantin cel Mare*, p. 86 (Cartea I, 51). De importanţa organismului sinodal în viaţa Bisericii creştine era conştientă la un moment dat şi cea mai înaltă autoritate politică din Imperiul Roman, Împăratul. Liciniu a emis o lege prin care „episcopilor le era cu desăvârşire oprită orice fel de întrunire; de asemenea niciunuia nu-i mai era îngăduit să se înfăţişeze în chip de oaspete la episcopul Bisericii vecine cu a sa, nici să întrunească sinoade, nici să ţină adunare sau sfat pentru luarea hotărârilor celor mai bune"].

Protos. Dr. Maxim VLAD

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (VII)

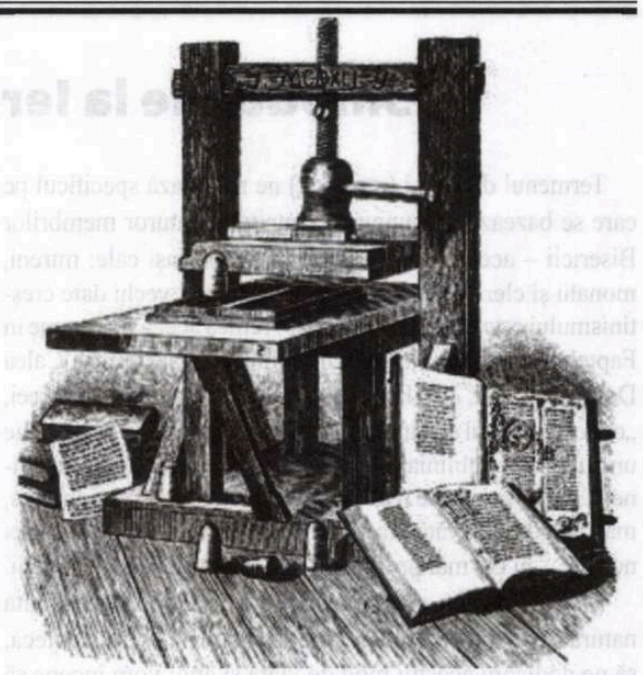

În prima parte a secolului al XVIII-lea, corespunzătoare domniilor imperiale ale lui Iosif al II-lea (1780-1790) şi Leopold al II-lea (1790-1792), precum şi în primele decenii ale următorului secol, Sibiul avea două tipografii, una dintre ele profilată pe cartea latină şi germană (cea a lui Martin Hochmeister), cealaltă pe carte românească (Barth). *O statistică sumară şi fără pretenţii de exhaustivitate arată că numai în ultimile două decenii ale secolului al XVIII-lea, din tipografia Hochmeister, care deţine 7 prese tipografice proprii şi le foloseşte şi pe cele două ale municipalităţii, ies nu mai puţin de 110 lucrări, iar cărţile româneşti care ies de sub teascurile activei tipografii Barth, atât în cei 13 ani (1788-1801), când la conducerea ei se află Petrus, cât şi în perioada următoare, când este condusă de Johann-Andreas (1801-1832), fiul său, fac ca ea să devină cunoscută şi apreciată* [Popa, *op. cit.*, pp. 62-63].

Din dorinţa de a plasa situaţia din Sibiu într-un context mai vast, amintim faptul că pe la mijlocul secolului al XIX-lea, un nou tipograf şi-a propus să înfiinţeze o a treia tipografie în urbe, motiv pentru care a înaintat o cerere Magistratului oraşului, conform uzanţelor. Din răspusul (negativ) al acelui organ colectiv de conducere, păstrat sub forma unui rezumat întocmit numai după ce s-a cerut părerea celor doi tipografi activi (Hochmeister şi Barth), aflăm că existau deja zece tipografii pe cuprinsul Transilvaniei, anume, câte una la Bistriţa, Blaj, Braşov, Şoimuş, Tg. Mureş, respectiv Mediaş, câte două la Cluj şi Sibiu; în plus, în respectivul rezumat se apreciază că sunt mai mult decât suficiente pentru a susţine *industria literară a ţării,* dar că, din cauza situaţiei generale, cele mai multe stau, neavând de lucru. În continuare se afirmă că, desigur, cunoscătorii consideră că la o populaţie de 18.000 de suflete, Sibiului i-ar fi de ajuns o singură tipografie, întrucât la Pesta, care are 50.000 de locuitori, plus *şcolile cele mari,* abia pot rezista trei tipografii, iar la Buda, cu ai săi 33.000 de locuitori, sunt doar două. În oraşe mari precum Oradea, Debreţin, Arad ori Timişoara, care au câte o singură tipografie, proprietarii acestora rezistă cu greu din cauza penuriei de comenzi. În rezumatul sus-amintit se argumentează respingerea şi prin apelul la Decretul Aulic din 12 noiembrie 1783, dublat de Ordinul Gubernial nr. 10342, prin care autorităţile au grijă să permită doar atâtea meserii şi carte de câte are nevoie societatea [Popa, *Oameni şi cărţi în Sibiul de altădată. Tipografi şi tiparniţe, bibliofili şi biblioteci, librari şi librării în mărturisiri documentare,* Hermannstadt-Sibiu, Schiller Verlag-Editura Schiller, 2010, p. 63, n. 159].

Din dorinţa de a oferi cititorului o oglindă cât mai fidelă realităţilor transilvane din acele timpuri – cu decrete, ordine ş.a.m.d. –, redăm, într-o manieră telegrafică, sistemul organizatoric respectiv. După instalarea administraţiei habsburgice, Transilvania va fi organizată de aşa manieră încât, din 1693, va fiinţa un Guvern (Guberniul Transilvaniei), ca for central cu atribuţii în domeniile administrativ şi juridic. Teoretic, dreptul de a face propuneri pentru funcţia de guvernator, precum şi pentru alte înalte demnităţi i-a revenit Dietei Transilvaniei, împăratul rezervându-şi dreptul de a alege din lista cu cei 12 candidaţi, întocmită după criteriul confesional. Guberniul era compus din 12 (ulterior din 17–19) consilieri guberniali, care activau pe post de consilieri ai guvernatorului şi se constituiau din trei catolici iar restul din celelalte religii „recepte" (luterani, calvini, unitarieni). Sediul Guberniului, ca şi cel al guvernatorului, s-a aflat iniţial la Alba Iulia, apoi la Sibiu şi, în fine, la Cluj. De altfel, Sibiul a fost capitala Transilvaniei între 1692 şi 1791, respectiv între 1849 şi 1867, această a doua perioadă fiind extrem de importantă pentru lumea ortodoxă, deoarece, în 1864, se (re)înfiinţează Mitropolia Ardealului.

Guberniul a fost cel mai important organ administrativ local din Transilvania, dar, împreună cu guvernatorul, era subordonat Împăratului şi Cancelariei Aulice Transilvane de la Viena. Guberniul se întrunea periodic în şedinţe la care participau, de regulă, guvernatorul, tezaurarul, generalul-comandant, preşedintele Tablei regale şi cancelarul provinciei, hotărârile luându-se prin vot, cu majoritate [Angelika Schaser, *Reformele iosefine în Transilvania şi urmările lor în viaţa socială*, Hora, Sibiu, 2000, p. 31]. La rândul ei, Cancelaria Aulică Transilvană (*Cancelaria Caesareo-Regia Transilvania-Aulica*) a fost o instituţie politică activă din 1694 până în 1867, anul Dualismului Austro-Ungar, condusă fiind de un cancelar aulic, având în subordine mai mulţi consilieri aulici şi referenţi, aleşi, cel puţin în teorie, pe principiul proporţionalităţii confesionale, la propunerea Dietei Transilvaniei. Avea menirea de a face legătura între guvernul central vienez şi autorităţile locale din Ardeal [Constantin Ittu, *Din lumea unui „Nou şi vechi calendar provincial transilvan" apărut la Sibiu: Neu und Alter Siebenbürgischer Provinzial-Kalender (1797-1891)*, în „Revista Română de Istoria Cărţii", an. X, nr. 10, 2013, pp. 96-115, p. 110].

Dr. Constantin ITTU, cercetător ştiinţific
Profesor asociat, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (VI)

La Târgovişte, imprimarea cărţilor este reluată după 33 de ani, în timpul domniei lui Radu Paisie (1535-1545), prin doi meşteri tipografi de origine sârbă, călugărul Miosi (Moise) şi „logofătul" Dimitrie Liubavici. De numele şi activitatea lor se leagă un nou capitol în istoria tiparului românesc.

Dimitrie Liubavici era nepotul lui Bojidar Vukovici, proprietarul unei tipografii din Veneţia, unde s-au editat mai multe cărţi în limba slavă bisericească între anii 1518-1540, şi fiul lui Fiodor Liubavici, care tipărise un *Liturghier*, o *Psaltire* şi un *Molitvelnic* în Mănăstirea Gorajde din Herţegovina, între anii 1519-1523 [Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iaşi, Trinitas, 2004, p. 470, şi Dan Simonescu, Gh. Buluţă, Victor Petrescu, *Târgovişte – vechi centru tipografic românesc*, Târgovişte, 2008, pp. 39-40]. Atât Dimitrie Liubavici, cât şi călugărul Moise lucraseră în tipografia lui Bojidar Vukovici din Veneţia. Ulterior, logofătul Dimitrie Liubavici a instalat o tipografie în mănăstirea sârbească Gracianiţa, unde a tipărit un *Octoih* în 1539, dar, din cauza împrejurărilor istorice neprielnice, a venit la Târgovişte [Date despre Dimitrie Liubavici, la Ion N. Bembea şi Nicolae N. Bembea, *„Apostolul* tipărit în 1547 la Târgovişte de Dimitrie Liubavici", în *BOR*, 78, 1960, nr. 5-6, pp. 511-512]. Se pare că au fost chemaţi chiar de către domn, deşi nu ar fi exclus ca, asemenea ieromonahului Macarie şi a altor cărturari şi clerici din sudul Dunării, din cauza dominaţiei otomane să fi căutat adăpost în Ţara Românească şi să îşi fi pus priceperea şi cunoştinţele în slujba Bisericii de la noi şi la dispoziţia domnilor noştri. Avem în vedere faptul că Dimitrie Liubavici îşi imprimă cărţile în propria oficină şi nu în tiparniţa domnului.

Prima lucrare ieşită de sub teascurile lui Dimitrie Liubavici din Târgovişte este un *Molitvelnic* (*Molitvenic*). În prefaţa lucrării se consemna că lucrarea a fost isprăvită la 10 ianuarie 1545 la iniţiativa domnului: „Io, Petru marele Voevod şi Domn al întregii ţări a Ungrovlahiei şi al ţărmurilor dunărene..., aprinsu-m-am de dragostea Sfîntului Duh şi de iubirea sfintelor şi dumnezeieştilor biserici şi am tipărit acestă carte de suflet folositoare numită Molitvenic". Mai departe, se inserează şi un cuvânt al tipografului: „...eu, păcătosul şi mai micul dintre sfinţii călugări, Moisi, m-am trudit la această scriere, cu matriţele lui Dimitrie Liubavici… în cetatea de scaun Târgovişte". Deducem că materialul tipografic aparţinea lui Liubavici, iar Moise era tipograful propriu-zis. Prin urmare, avem de-a face cu un atelier tipografic privat.

În legătură cu cuprinsul, notăm că, spre deosebire de tipăriturile macariene, Tabla de materii se află la sfârşitul cărţii. Altă particularitate este aceia că, după molitvelnicul propriu-zis, întâlnim încă o lucrare: *Pravila sfinţilor Apostoli şi a sfinţilor fericiţilor părinţi ai noştri din al şaptelea sobor; despre ierei* (preoţi, n.n.) *şi omenii mireni*. Aceasta este prima carte de legi tipărită în Ţările Române [Mircea Păcurariu, „Tipar slavon pentru români", în *vol. cit.*, p. 67]. Precum reiese şi din titlu, avem de-a face cu canoane spiritual-morale, ce stau în strânsă legătură cu îndatoririle de duhovnic ale preotului şi cu viaţa duhovnicească a credincioşilor.

Referitor la aspectul general al cărţii, notăm că are un format mic, in 4°, cu 298 foi, 22 de rânduri pe pagină şi este tipărită cu negru şi roşu, pe hârtie de aceeaşi provenienţă ca şi în cazul tipăriturilor macariene [Agnes Terezia Erich, „Dimitrie Liubavici and the Printing Art of Târgovişte", în *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 5/2014, pp. 361-365., http://www.upm.ro/jrls/JRLS-05/Rls%2005%2050.pdf, la 17.11.2015]. Titlul capitolelor este format, de cele mai multe ori, dintr-un clişeu în care literele au dimensiuni diferite şi sunt legate între ele prin diverse ornamente alcătuite din noduri şi volute. Din punct de vedere artistic, aspectul literelor din cărţile lui Dimitrie Liubavici nu era foarte reuşit, dar nu sunt nici „urâte, scunde, îndesate", cum scria Nicolae Iorga [Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. şi ed. cit., pp. 171-172], fiind mai mici şi mai strânse decât cele ale primelor tipărituri româneşti. Remarcăm însă că sunt culese îngrijit, cu rânduri egale, lucrătorii dovedind o bună stăpânire a meştesugului tiparului [Agnes Terezia Erich, „Dimitrie Liubavici and the Printing Art…", în *rev. cit.*, p. 361]. Acest tip de literă a lui Liubavici a avut o lungă existenţă în tiparul românesc. Cu această literă s-a imprimat la Braşov, de către Oprea şi diaconul Coresi, în 1557, *Octoihul Mic* slavonesc. După o scurtă utilizare la Braşov, aceeaşi literă este refolosită în *Triodul-Penticostar* (1558), tipărit la Târgovişte de către Coresi [*Ibidem*]. Iniţialele sunt puţin împodobite, însă tot cu elemente florale tipărite cu roşu sau negru; sunt redate mici înfloriturі, cârcei sau rozete.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Mucenită Filoteia", Universitatea din Piteşti

SPOVEDANIA ALTFEL (IV)

TINEREȚEA

Deşi părerile sunt împărţite, preferăm etapizarea conform căreia decada 25-35 ani se referă la adultul tânăr. Şi pentru că *identitatea profesională şi cea familială* reprezintă conţinutul ideatic şi practic bazal al perioadei, este un motiv în plus pentru această preferinţă (Eva Bocsa, *Psihologia vârstelor*, Editura Universităţii din Petroşani, p. 61).

Se continuă acum procesul individuării, al diferenţierii şi maturizării persoanei pe linia unei independenţe asumate la nivelul integrării sociale de tip profesional şi familial. Tânărul devine mai independent faţă de familia de origine atât datorită autonomiei economic-financiare, cât şi datorită întemeierii propriei familii.

Valorile şi nevoile sunt subsumate acum acestor două dimensiuni prioritare, incluse în preocuparea tânărului pentru *independenţă, fericire şi autorealizare* (Ursula Şchiopu şi Emil Verza, *Psihologia vârstelor – ciclurile vieţii*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, p. 222). *„Încă una îţi mai lipseşte...”*. A găsi strategiile potrivite pentru a continua lista şi cu dezideratul *desăvârşirii* creştine responsabilizează enorm şi aceasta mai ales dacă primul contact „mai conştient” al tânărului cu Biserica este spovedania înainte de căsătorie.

Poate că aici ne apare o dată în plus importanţa pe care Biserica o acordă includerii copiilor de diferite vârste în programe educaţionale formale (şcoală) şi nonformale (tabere, excursii la biserici şi mănăstiri etc.). Dar aceasta e doar partea văzută a iceberg-ului. Ce se întâmplă însă cu partea nevăzută a lui şi ale cărui volum şi greutate depăşesc atât disponibilităţile materiale, cât şi pe cele strategice şi atitudinale? *Cum rezolvăm decalajul dintre preferinţa tinerilor pentru Dumnezeu, dar nu şi pentru lăcaşul de cult?* (Cum am rescrie o dogmatică pentru tinerii care nu dispun de instrumentarul perceptiv-cognitiv necesar pentru a înţelege aspectul divino-uman al Bisericii?)

Care este atitudinea mea ca preot faţă de astfel de tineri care, deja formaţi în atmosfera valorilor şi nevoilor cultivate şi hrănite de societatea contemporană, vin la scaunul Tainei Spovedaniei poate abia înaine de Taina Cununiei? (Ca să nu mai vorbim de tinerii care nu vin nici măcar atunci la Spovedania Bisericii şi care nu fac obiectul studiului nostru). Ba mai au la activ şi atitudini ori comportamente dificil de încadrat din punct de vedere al acriviei/iconomiei canonice. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât „tiparele” şi „ritualurile” obişnuite de spovedanie şi pe care le aplicăm tinerilor şi persoanelor care au păstrat cât de cât o constanţă relaţională cu Biserica nu mai corespund acum ineditului şi imprevizibilului personalităţii tânărului? Şi nici contextului de viaţă socială.

Spre exemplu, se ştie că, profesional vorbind, lucrurile se bazează pe cu totul alte nuanţe ale valorilor. *Competitivitatea* este una dintre aceste valori. Şi, în nici un caz, semnificaţia ei de acum 25/30 de ani nu mai este cea actuală. Cel puţin la noi în ţară. Într-un fel a fost percepută competitivitatea profesională cât timp piaţa locurilor de muncă era capabilă să absoarbă pe toată lumea. Percepţia socială de atunci făcea ca motivaţia competitivităţii să nu fie una cu un aport suplimentar de stres ca azi când a fi bine pregătit din punct de vedere profesional nu înseamnă neapărat şi găsirea unui loc de muncă. Dimpotrivă, trebuie să lupţi în fel şi chip pentru el. Şi, pe de altă parte, nimeni nu-ţi garantează stabilitatea şi liniaritatea evoluţiei profesionale în funcţie de nivelul pregătirii profesionale. Efectele pieţei globale şi ale culturii consumismului se resimt şi la nivelul acesta personal-profesional: schimbarea locului de muncă de 5-6 ori de-a lungul carierei, policalificarea pentru a putea onora noile oferte, schimbarea geografică a locului de muncă. Încadrarea în muncă sub nivelul studiilor creează noi pârghii emoţionale ale *motivaţiei şi satisfacţiei profesionale* cu efecte imediate asupra fericirii existenţiale a persoanei.

Cum să încadreze preotul duhovnic învăţătura despre smerenie şi supunere, vorbind cu un tânăr aflat la început de carieră şi care este pe deasupra umilit de subcalificare, de relaţia cu superiorii şi chiar cu colegii mai experimentaţi?

Sau cum să-i vorbească de modestie în plină perioadă a competitivităţii, când exigenţa bazală este să arate în toate situaţiile profesionale cât de bine este pregătit din punct de vedere teoretic şi practic? Şi nu este cazul aici să pară altfel decât e doar de dragul împlinirii smereniei şi a iubirii faţă de semeni.

Modestia şi iubirea de semeni sunt exprimate într-un fel în mănăstire şi în alt fel în spaţiul profesional laic. În mănăstire există neîndoielnic valoarea competitivităţii, dar negreşit se aplică altfel decât în spaţiul social-profesional şi economic laic. E vorba aici de o viziune mai largă, contextualizată. (Oare cei care imputăţărilor preponderent ortodoxe un nivel socio-economic redus să se fi gândit şi la astfel de lucruri?)

Să ne referim acum şi la percepţia pe care tânărul o are asupra familiei. Familia este definită astăzi tot mai des ca şi cuplu, asta însemnând că scopul principal al căsătoriei nu mai este aducerea pe lume a copiilor. Mai mult, oficializarea relaţiei nu se mai impune nici civil, nici religios. Aşadar, familia se dezinstituţionalizează şi se modernizează în defavoarea ei înseşi, ca efect al valorilor globalizării care influenţează toate segmentele vieţii sociale.

Apariţia copilului, deşi poate fi o sursă care sudează legătura între soţi, crează şi dificultăţi relaţionale atât timp cât mama se bucură de beneficiile maternităţii şi, în acelaşi timp, tatăl se simte respins de preocuparea preponderentă a soţiei faţă de copii (Ursula Şchiopu, Emil Verza, *op. cit.* p. 227). Terenul familial este instabil şi multe cupluri se desfac în primii ani. Conflictualitatea este prezentă în diferite forme şi intră în dosarul consolidării familiei atâta timp cât este valorificat potenţialul constructiv şi dinamogen al ei (Iolanda Mitrifan, Cristian Ciupercă, *Psihologia vieţii de cuplu – între iluzie şi realitate*, Editura Sper, Bucureşti, 2002, pp. 351 ş.u.) . Se pare că nu atât conflictualitatea, cât indiferenţa distruge relaţia maritală. Pe acest fond apar, mai ales pentru mamă, manifestări ale *normalităţii marginale* „ce favorizează tendinţe impulsive, de tip obsesiv, stări depresive” (Ursula Şchiopu, Emil Verza, *op. cit.* p. 242).

Desigur că se impune ca preotul duhovnic să cunoască aceste lucruri şi să le trateze comprehensiv. Etichetarea epidermică nu ajută nici în acest caz. Tânărul nu trebuie speriat excesiv şi, în egală măsură, nu trebuie adăugată autoînvinovăţirii personale o învinovăţire suplimentară. Viziunea asupra realismului psihologic al relaţiei maritale devansează calitativ idealuri conjugale forţate şi incomprehensibile pentru nevoile reale ale tinerilor.

Nunta din Cana Galileii este pilduitoare. Nevoia tinerilor era vinul. Şi probabil că nu era puţin nici vinul care deja s-a consumat. Hristos le-a satisfăcut nevoia şi a dat dovadă şi de simţul umorului. Nu ştiu dacă Hristos a râs vreodată, dar simţul umorului cu siguranţă l-a avut. Şi a ştiut întotdeauna să respecte contextul mai larg. Şi pe oameni cu nevoile lor, fără a le impune ceva de sus. Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana.

Totul ţine de contextul social mai larg şi de care preotul este obligat pastoral să ţină seama când discută probleme delicate cu tânărul. Simplele etichetări decontextualizate nu ating esenţa transformatoare de suflet şi viaţă. Oare ce turnură ar fi luat situaţia dacă tatăl ar fi ascultat de părerea fiului său mai mare şi ascultător faţă de fratele său mai mic, neascultător şi desfrânat? Sau ce s-ar fi întâmplat cu creştinismul dacă atunci când I-a fost adusă spre judecată femeia adulterină Fiul Însuşi ar fi luat primul piatra?

Se cere aici ca să fie trataţi tineri, nu păcate. Şi asta chiar dacă este necesar să se iasă din zona de confort a enunţurilor judicioase la umbra canoanelor şi a experienţei, de altfel, folositoare dacă se apelează la dozajul „corect”. Poate că n-ar fi exclus ca dimensiunea dialogică să fie mai consistentă pe linia unei anamneze existenţiale a tânărului prin care preotul duhovnic să poată identifica nu doar etichete, ci şi conţinuturi. Arta întrebărilor mature şi responsabile este acum esenţială.

În aceste condiţii social-profesionale şi familiale, care este rolul şi atitudinea adecvată a preotului care are la spovedanie un tânăr stresat pe toate aceste paliere ocupaţionale şi maritale şi încă vreo câteva pe deasupra? În primul rând *mulţumirea* adusă lui Dumnezeu pentru că un astfel de tânăr face un pas în acest sens, într-o lume în care viteza transformărilor şi cerinţelor de adaptare repetată restrânge până şi timpul alocat activităţilor de loisir. Să nu uităm să ne mirăm. Pentru că nu Îl cunoaşte pe Dumnezeu cine nu se minunează de Dumnezeu.

Deja, simplul fapt că vine să se spovedească este un plus în sine şi reprezintă un moment de satisfacţie pastorală. Această întâlnire este deja un moment de bucurie. Uneori schimbările interioare mari vin cu paşi mici. Prezenţa în sine a tânărului este un act mărturisitor. El intră în Biserică, vine la preot să-i comunice spre iertare propriile-i alunecări şi ratări „cu voie sau fără voie” ale ţintei. E aici in nuce o adevărată mărturisire de credinţă împotriva trendului actual. E vorba de pământul care îşi aşteaptă sămânţa. Sau poate că e vorba de pământul însămânţat şi îmbrobodit de bălării. Dumnezeu ştie! Şansa nu trebuie pierdută.

Să facem un scurt exerciţiu de imaginaţie. Ce s-ar fi întâmplat dacă tatăl din Evanghelie i-ar fi întors spatele fiului rătăcitor şi întors acasă? Ce-o fi văzut tatăl – spre deosebire de fratele mai mare – în acest fiu al său? Cu siguranţă tatăl era inteligent. Şi încă inteligent emoţional. Avea capacitate de empatie şi „putea să se pună fără dificultate în mocasinii celuilalt”. Fac o paranteză: Dumnezeu să ne ajute pe fiecare dintre noi să-L găsim pe Tatăl Cel inteligent emoţional şi Care a îngăduit propriului Fiu să intre în pielea noastră. E supremul act de inteligenţă emoţională şi mai mult decât atât.

Pr. Dr. Ciprian BÂLBĂ

A dăruit Mitropolitul Antim Ivireanul un tipar clandestin Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului? (I)

Întrebarea noastră este sugerată de un document aflat în arhiva istorică din Muzeul Primei Şcoli, un document din 1722 septembrie 1, constând dintr-o scrisoare a mitropolitului muntean Daniil, adresată tocmai fostului elev al lui Antim Ivireanul, protopopului Radu Tempea din Şchei, prin care atenționa că „*popa Sava tipograful ne-au arătat o scrisoare de la molitva ta, întru care scrie pentru* ***meșteșugul tiparului care iaste la popa Ivan de la Făgăraș****, pus de Dionisie acolo, cum că ai sili în tot chipul cu multe făgăduințe și prin priatini ți l-au făgăduit cum că-l va da*". Este vorba de un tipar clandestin păstrat de fostul dascăl din Şchei, de dascălul Ivan de la Făgăraş, aflat la acea dată în Muntenia. Ca urmare, mitropolitul Daniil cere categoric „*să iei acel meșteșug așa pecetluit de Dionisie ...să ni-l trimiți. Popei Ivan* – se precizează în continuare în scrisoare – *i-am scris că așa socotim că va sili și el, iar pentru episcopul Damaschin, ce au zis că nu-i iaste acolea, că are datorie la Dionisie, cât pentru aceasta dă va avea zapis să-l trimiță aicea... căci tipografia nu a fost aici a lui Antim, nici a lui Dionisie, ci a fost a Domnului* (n.n., Brâncoveanu) *și a țării și a Mitropoliei și pentru toate acestea pune nevoința să le scoateți și să ni le trimiteți...*". (Arhiva muzeului, Fond „Documente"/ 1 septembrie 1722.)

Citind printre rânduri din document, trebuie să înțelegem că Ivan Făgărășanu primise acest tipar prin îngăduința Mitropolitului Antim Ivireanul pentru a sluji cauza românilor ortodocşi din Transilvania. Nu știm ce cărți s-au tipărit cu acest tipar, dar știm că în Șcheii Brașovului în această perioadă apăruseră „clandestin" Calendarele almanah ale dascălului Petcu Șoanu, care au fost interzise de autorități în condițiile în care fusese desființată și Mitropolia Ardealului, subordonând episcopia transilvăneană Karlovițului sârbesc. Atunci a fost interzisă și vechea tipografie din Șcheii Brașovului, în care se tipăriseră calendarele lui Petcu Șoanu. Acest dascăl, hirotonit pentru biserica din Şchei în 14 decembrie 1735, avea să slujească biserica până în 31 mai 1741, când moare, timp în care servea și dăscălia în cadrul școlii din Șchei, unde Ioan Făgărășanu fusese dascăl.

În anul 1737 îl găsim pe Ioan Făgărășanu la Episcopia Râmnicului și în calitate de eclesiarh este trimis de episcopul Climent pentru a sfătui pe românii din Șchei să reziste în fața presiunilor făcute de „Uniație".

La Academia Română se păstrează un manuscris al lui Ioan Făgărășanu (ms.1159), un „Miscelaneu" terminat în 24 decembrie 1705, care, în cele 580 de pagini, cuprinde și un „Cuvânt funebru", precum și cunoscuta scriere a lui Grigore Țamblac „Viața lui Vasile cel Nou", cu mențiunea din subtitlu „Cuvânt de folos celor ce vor citi", precum și un text din Sfântul Efrem Sirul. O însemnare marginală confirmă prezența manuscrisului în Șcheii Brașovului în 1812, aparținând dascălului șecheian Vasile Nergeș, care a condus școala din Şchei mai mult de 20 de ani, fiind cunoscut sub porecla de „dascălul Lacâhe".

Apelând la cronicile oficiale ale Brașovului, aflăm alte mărturii, care ne conving de prezența acestui tipar în Şchei.

„*1731* – scria cronicarul contemporan, protopopul Radu Tempea II din Şchei – *au început a face tipografie Petcu Soanu, dascălul, lucrul, care el nu văzuse nicăiri şi au tipărit nişte calendare în care au pus nişte lucruri a zodiilor, cine când se va naşte cum va fi, care izvod l-au luat de la popa Statie*". (Arhiva muzeului, C.V. 40, f. 60 v.)

Mărturii în plus ne oferă cronicarul german Thomas Tartler, și el contemporan dascălului șcheian:"*Papa Valah... a învățat să toarne litere latine în matrice de cum arată proba. Nu prea sunt acurate, de aceea rămâne la literele românești, astfel dacă litera ar fi mai acurată, d. Sauler şi-ar fi primenit toată tipografia sa prin acest popă*". (*Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso,* 1886-1926, vol. V, p. 227)

Într-un alt pasaj, cronica germană-braşoveană ne oferă amănunte privind tehnologia tipăririi: „*un preot valah, cu numele de Petre, aici în Şchei, fără nici o îndrumare, a început să facă tipografie şi să taie litere în plumb, însă nu în mod obişnuit, ci foarte scurt, deoarece le-a lipit pe o scândură şi aşa a tipărit calendarul valah fără ajutorul presei, ci numai cu un vălătuh, deşi acesta e un fel anevoios de tipărit şi întârzietor: totuşi se vede că el era inventios. El, cel dintâi a tipărit un calendar român pe 3 coale şi vinde exemplarul cu 60 den(ari). După aceea a început să toarne litere, învățându-l puțin Michael Helzdorfer de la Sauler de aici. A turnat şi litere latineşti care însă nu sunt destul de acurate*".(Ibidem)

Mărturiile de cronică, aparţinând anilor 1731, 1737 şi 1739, confirmă mai puţin conţinutul acestor calendare şi

mai mult apreciază ineditul acestei realizări, pentru ca „*fără nici o îndrumare, lucru care el nu văzuse, confecționându-și un tipar, a editat în mai mulți ani calendare românești*".

Păstrat doar în 2 exemplare, la Academie, ambele cu mențiunea, pe foaia de titlu, a anului 1733, s-a considerat că Petcu Şoanu a tipărit un singur număr, apreciindu-se acest an ca primul an al apariţiei calendarelor româneşti. Or, citit cu atenţie, titlul lasă să se înţeleagă cu uşurinţă că exemplarul din 1733 este o reeditare: „*Calendari, acumu românescu, alcătuitu de pre cel sârbescu. Aşezatu-s-au pe limba rumânească ca întru 100 de ani să slujească, ca şi celu slavonescu, întru acestu chipu au fostu, fiind de un mare strologu, la Kievu scosu de un mare muscalu, sau talmacit într-acest chip, precum acum s-au izvoditu. Şi precum în izvod am aflatu acumu,* ***în straba noao*** *(s.n.) s-au datu în Braşov, 1733 fev. 20)*". Reproducând foaia de titlu, Emil Micu („*Tipografia lui Petcu Şoanul din Şcheii Braşovului şi primele calendare în limba română*", în „Cumidava", an. IV, Braşov, 1970, p. 470) dovedeşte că exemplarul din 1733 nu este primul număr, nu numai pentru că la acest an tipărea „în stamba noua", dar Radu Tempea, contemporan evenimentelor, îi menţionează apariţia în anul 1731, iar cronicarul german Tartler, de asemenea contemporan, remarcă apariţia sa şi în anii 1733, respectiv, 1739. Deci nouă ani s-au editat aceste calendare în Şcheii Braşovului.

După cum mărturiseşte Petcu Şoanu, a folosit ca izvor un text adus din Rusia. Cronicarul german atribuie procurarea lui de către „popa Statie", adică Eustatie Grid, protopopul bisericii din Şchei (tatăl grămăticului Dimitrie Eustatievici), care adusese de la Elisaveta Petrovna a Rusiei „un crug de cărţi", aflate şi azi în Şcheii Braşovului.

Confruntarea textelor de epocă permite istoricului Mircea Tomescu (*Calendarele româneşti, 1733-1830,* Bucureşti, Editura Academiei, 1957, p. 95) să stabilească ca izvor al calendarelor lui Petcu Şoanu" *O tipăritură kieviană, care la rândul său era o adaptare după una occidentală, având în conţinut o serie de texte astrologice şi hronologice, în care sunt menţionate date istorice importante din trecutul omenirii, ca invenţia prafului de puşcă, a tiparului"* etc. Faptele nu erau cu totul noi, căci cu jumătate de secol înainte, dascălul Costea din Şchei îşi scrise *Gromovnicul* său, în care includea informaţii similare. (Vasile Oltean, *Prima şcoală românească din Şcheii Braşovului,* Braşov, 2013, p. 93.)

Cu siguranţă că Petcu Şoanu, editând în mai mulţi ani calendare, a folosit mai multe izvoare ruseşti, faptă înlesnită, desigur, de protopopul Eustatie Grid, care a fost de mai multe ori la curtea împărătesei Elisaveta Petrovna, când fiul său, Dimitrie Eustatievici, studia la Academia din Kiev, bucurându-se de protecţia împărătesei. Ori, în acel timp circula, la Moscova, Calendarul tipărit în anul 1710, care conţinea sfaturi de sănătate şi boală. De asemenea, circula calendarul rusesc tipărit în anul 1709, din care Petcu Şoanu ia mai ales informaţiile despre „singerare", „despre boli". Nu este exclus ca Petcu Şoanu să fi folosit şi calendarele lui Petru cel Mare al Rusiei, intitulate *Prognesticon* (Mircea Tomescu, *op. cit,* p. 32), traduse în anul 1698 la Târgovişte din porunca lui Constantin Brâncoveanu.

Bineînţeles că, la început, această nouă iniţiativă a surprins şi, ca atare, în anul 1772, autorităţile locale, nemulţumite de interesul pe care-l stârneau calendarele în popor, au emis, prin decret semnat de Maria Tereza, dispoziţie de sechestrare a cărţilor scrise sub forma unor specii de cronologie, în valahă, calendare date la lumină în Şchei (Gavril Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti până la 1800*, p. 136-137). Probabil că aceasta este cauza raritătii lor (doar două exemplare la Academie). Aceasta nu înseamnă că nu s-au bucurat de popularitate în epocă, ci dimpotrivă. Ca dovadă sunt numeroasele copii răspândite în toate regiunile ţării. Dintre acestea, menţionăm:

a) Manuscrisul 5454 din Biblioteca Academiei Române, un miscelaneu, constând din 188 file, copiat între anii 1754 şi 1762, de ieromonahul Pahomie, stareţul mânăstirilor Lapos (Bacău), care, alături de calendarul lui Petcu Şoanu, conţine un *Gromovnic,* un *Trepetnic de sămne omeneşti* şi o *Pascalie.*

b) Manuscrisul 3561 din aceeaşi Bibliotecă, constând din 78 f., scris în anul 1773 de dascălul Marcu Romanescu, „*fiindu dascălul sau învăţător de copii în satul Brebului, în protăşulu Poganiciului, fecioru alu preotului Erei Alexie de la sudu Gorjiu de Sus, de pe apa Jiului Romanaescu*". Manuscrisul a circulat şi în Banat, fiind donat Bibliotecii Academiei Române de către Emilian Micu din Vlaicovăţ Banat.

c) Manuscrisul 4655 din Biblioteca Academiei Române constând din 73 f. , tot un miscelaneu, care cuprinde, alături de calendarul din 1733 a lui Petcu Şoanu şi un Gromovnic, un Trepetnic, o Pascalie, o Pravilă de învăţătura năravului şi diverse însemnări, fiind copiat în anul 1786 de către Gavril Galer în Cernăuţi.

d) Manuscrisul I. 2. din Biblioteca „Nicolae Bălcescu" din Iaşi, conţinând 63 f., este copiat în anul 1764 de Mihail Lupşor, cuprinzând, alături de calendarul braşovean, un *Gromovnic, Leacuri, Molitvă de friguri.*

e) Manuscrisul 1845 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1798 de Miron Toachi din Suceava, a fost dăruit Academiei de către Mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei în anul 1894.

f) Manuscrisul 2379 din Biblioteca Academiei Române, conţine 86 f., copiat pentru Mosu Ioan Popa, căpitan de mazili, în anul 1810, de către Iordachi Savu, conţinând, de asemenea, şi alte texte între care *Întrebarea înţeleptului cu lumea*, a lui Dimitrie Cantemir, *Istoria poamelor*, *Istoria di un părinte şi di ai săi, Istoria di un Domn şi di o slugă, di un bărbat şi di o muiere,* şi *Pilda di un crai*. A aparţinut lui N. Istrati din Rotopăneşti.

g) Manuscrisul 2124 din Biblioteca Academiei Române, este copiat în anul 1796, „*în zilile prealuminatului domnu Ţării Moldavascoi, Io Alixandru Ioan Calimach Vodă, la Leat 1796 şi acest calindar* – se spune în însemnarea autografă – *este a dumnealui coconului Neculai, fiind dumneaei, cocoanei Elenii Sturdza, paharnic*".

h) Manuscrisul 3742 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1835 de Alexie Erimia din Banat.

i) Manuscrisul 11 din Biblioteca Academiei Română, filiala Cluj-Napoca, copiat între anii 1733 şi 1783 de Mihail Arsenie, gramatic, provenit de la „logofătul George de la Curci".

j) Manuscrisul V. 15 din Biblioteca „Nicolae Bălcescu" a Universităţii din Iaşi, copiat în 3 noiembrie 1775.

Pr. prof. dr. Vasile OLTEAN

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc și Patriarhul Chiril (II)

Declarația comună

La finalul întâlnirii a fost dată publicității o declarație comună în 30 de puncte al cărei text a fost pregătit în prealabil. [Textul este accesibil în mai multe limbi. Am folosit aici versiunea publicată pe site-ul http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/february/documents/papa-francesco_20160212_dichiarazione-comune-kirill.html] Textul biblic din II Cor. 13, 13 „Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți!" slujește drept salut. Paragraful 1 arată că prin iconomia Sfintei Treimi, întâlnirea dintre Papa Francisc și Patriarhul Chiril a avut loc la Havana, fapt pentru care cei doi dau „mulțumire lui Dumnezeu Cel slăvit în Treime, pentru această întâlnire, prima din istorie". De asemenea, cei doi lideri își exprimă bucuria că au putut să se întâlnească drept „frați în credința creștină" și că în virtutea acesteia au putut „să vorbească față către față (II Ioan 12), inimă către inimă, să discute relațiile mutuale între Biserici, problemele cruciale ale credincioșilor și perspectivele pentru progresul civilizației umane". Paragrafele 2-3 arată că locul de întâlnire, respectiv Cuba, este „punctul de întâlnire dintre nord și sud, est și vest" este „simbol al nădejdilor Lumii Noi", fapt pentru care cei doi lideri bisericești adresează cuvintele lor oamenilor din America Latină și de pe toate continentele. Creștinismul crește în America Latină, iar puternicul potențial religios al acestui continent, creștinismul său vechi de secole, fondat pe experiența personală a milioane de oameni sunt „garanția unui mare viitor pentru această regiune". Paragraful 3 încearcă să dea o importanță aparte locului de întâlnire care este plasat în Lumea Nouă: „Întâlnindu-ne departe de disputele de lungă durată ale «Lumii Vechi», noi experiem cu un sens aparte urgența nevoii unei lucrări comune a catolicilor și ortodocșilor care sunt chemați cu gentilețe și respect să dea o explicație lumii și nădejdii în noi (cf. II Petru 3, 15). În paragraful 4 se subliniază că „noi împărtășim aceeași tradiție spirituală a primului mileniu de creștinism". Mărturisitori ai acestei tradiții sunt Maica Domnului, sfinții și „nenumărații martiri."

Paragraful 5 relevă faptul că ortodocșii și catolicii au fost privați de „comuniunea în Euharistie" vreme de aproape un mileniu și că au fost divizați de „răni cauzate de conflicte vechi sau mai recente, de diferențe moștenite de la antecesori". Se exprimă apoi nădejdea că această întâlnire va contribui la „restabilirea unității dorite de Dumnezeu și pentru care Hristos se roagă" (paragraful 6). „În determinarea noastră de a face tot ceea ce este necesar pentru a depăși divergențele noastre istorice pe care le-am moștenit, dorim să combinăm eforturile noastre spre a da mărturie Evangheliei lui Hristos și moștenirii comune a Bisericii primului mileniu, răspunzând împreună la provocările lumii contemporane" arată paragraful 7, după care urmează exemple concrete în care cele două Biserici pot vorbi cu o singură voce, anume: persecutarea creștinilor, mai ales în Orientul Mijlociu și Africa de Nord; ideologia secularistă, criza refugiaților, consumerismul, căsătoria și caracterul ei, avortul, eutanasia, dezvoltarea tehnologiei de reproducere biomedicală.

Situația creștinilor din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. În declarația comună se arată că în aceste regiuni „familii întregi, sate și orașe ale fraților și surorilor noastre în Hristos au fost complet exterminate", bisericile distruse, locurile sfinte profanate, iar supraviețuitorii obligați la exil (paragraful 8). Comunitatea internațională este chemată să intervină pentru creștinii persecutați din această regiune. Paragraful 10 cuprinde o referire specială la Mitropoliții de Alep, Paul și Ioan Ibrahim răpiți în aprilie 2013 de o grupare necunoscută, anume „să se facă eforturi pentru prompta lor eliberare". Cei doi lideri se unesc în rugăciune pentru pace în Orientul Mijlociu și-i cheamă pe toți cei implicați în conflict „să-și arate bunăvoința și să participe la masa negocierilor." De asemenea, comunitatea internațională este chemată la o combatere mai fermă a terorismului (paragraful 11). Este exprimat respectul deosebit față de cei care au „preferat moartea în locul negării lui Hristos" și care sunt „martiri ai timpului nostru, care aparțin diferitelor Biserici dar care sunt uniți în împărtășirea suferinței" și „sunt o garanție a unității creștinilor" (paragraful 12). În acest context este afirmată necesitatea dialogului interreligios ca fiind „indispensabil" pentru vremurile tulburi în care trăim (paragraful 13).

Să ne oprim puțin asupra conținutului acestor paragrafe legate de persecutarea creștinilor din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Chestiunea persecutării creștinilor din aceste regiuni a fost o temă preferată atât pentru papa Francism cât și pentru patriarhul Chiril. Ca lider al catolicilor de pretutindeni, papa Francisc a condamnat, în repetate rânduri, atacurile la adresa creștinilor din regiunea de origine a creștinismului. De asemenea, patriarhul Chiril, a cărui Biserică s-a perceput ca protectoare a ortodocșilor din aceste regiuni – protecție dublată de statul rus – a vorbit și acționat în repetate rânduri în ultima perioadă pentru protejarea creștinilor din aceste regiuni. Spre surprinderea mea, a trecut aproape neobservat de comentatori faptul că se cere eliberarea rapidă a celor doi mitropoliți de Alep care au fos răpiți în aprilie 2013. În mod oficial nu se știe nimic despre soarta lor, nici măcar dacă mai sunt în viață sau nu. Să înțelegem din paragraful 10 al declarației comune că ei sunt în viață, de aceea se cere eliberarea lor rapidă? De la răpirea lor, doar patriarhul Chiril a fost cel care a declarat că ar deține informații că cei doi mitropoliți ar fi în viață. Așa cum arată referința din declarația comună referitoare la acest caz, putem specula că partea rusă a fost cea care a formulat cuvintele respectivului paragraf.

Alte chestiuni de natură socială și morală. După ce se afirmă că „lanțurile ateismului militarist au fost rupte" iar creștinismul cunoaște „o înnoire fără precedent ... în Rusia și în mai multe țări din estul Europei", totuși „este un motiv de îngrijorare" faptul că „există la ora actuală o reducere a drepturilor creștinilor, dacă nu cumva o discriminare directă, când anumite forțe politice ghidate de o ideologie secularistă, deschis foarte agresivă, caută să-i retrogadeze la marginile vieții publice". În mai multe țări creștinii se confruntă cu limitări ale libertății lor religioase. Unele țări se transformă în „societăți secularizate, înstrăinate de orice referire la Dumnezeu și adevărul Său", ceea ce constituie o „mare amenințare la libertatea religioasă" (paragraful 15). Procesul integrării europene ar trebui să țină cont de „identitățile religioase" ale continentului. „Este convingerea noastră comună că Europa trebuie să rămână fidelă rădăcinilor ei creștine", se mai arată în paragraful 16. Creștinii din vestul și estul Europei sunt chemați „să-și unească mărturia lor pentru Hristos și Evanghelie astfel încât Europa să-și păstreze sufletul modelat de cei două mii de ani de tradiție creștină (paragraful 16)". Cei doi lideri se arată sensibili față de refugiați când „milioane de migranți bat la ușa națiunilor bogate". Condamnă apoi consumerismul, accesul inegal la resursele naturale, nedreptatea (paragraful 17) și se pronunță pentru respectarea tradițiilor oamenilor (paragraful 18).

O atenție aparte trebuie oferită paragrafelor referitoare la familie. După ce în paragraful 19 se afirmă că familia este „centrul natural al vieții umane și al societății" și că aceasta se află în criză în mai multe țări, precum și că ortodocșii și catolicii împărtășesc aceeași concepție despre familie și sunt chemați să-i mărturisească sfințenia, în paragraful 20 se afirmă: „Familia se bazează pe căsătorie, un act de dăruire liberă și dragoste fidelă dintre un bărbat și o femeie. Dragostea este cea care pecetluiește uniunea lor și-i învață să se accepte unii pe alții ca un dar. Căsătoria este o școală a iubirii și credincioșiei. Regretăm că alte forme de coabitare au fost plasate la același nivel precum această uniune, în vreme ce conceptul consacrat în tradiția biblică, de paternitate și maternitate ca vocație distinctă a bărbatului și a femeii în căsătorie a fost îndepărtat din conștiința publică".

Ian MARCOVICI

ECUMENICA

Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) are trei noi biserici membre. Comitetul Central al CMB întrunit între 22-28 iunie la Trondheim (Norvegia) a decis acceptarea ca biserici membre cu drepturi și obligații depline în CMB a următoarelor biserici: Biserica Reformată Olandeză (Dutch Reformed Church) din Africa de Sud, Biserica Centrului Africii, Sinodul din Blantyre (Church of Central Africa Blantyre Synod), din Malawi și Consiliul Bisericilor Baptiste din Nord-Vestul Indiei. Biserica Reformată Olandeză este biserica coloniștilor de origine din Olanda, care au emigrat începând cu secolul al XVII-lea în sudul Africii, fiind numiți astăzi *Afrikaans*. Biserica numără astăzi peste un milion de membri și a fost o biserică fondatoare a CMB, pe care însă l-a părăsit la începutul anilor 1960 datorită criticilor acerbe formulate de CMB la adresa acestei biserici, datorită faptului că a susținut regimul de *apartheid* din Africa de Sud și, mai mult, a încercat o teologizare a acestuia. Începând cu anul 1986, această biserică a început să respingă orice formă de rasism. În anul 1998 a fost admisă în Alianța Mondială Reformată, iar în 1992, a devenit, pentru prima dată în istorie, membră în Conferința Bisericilor din Întreaga Africă. Acum a fost receptată ca membră a CMB. Biserica Centrului Africii, Sinodul din Blantyre, a fost înființată în secolul al XIX-lea de către misionari scoțieni și aparține tradiției presbiteriene-reformate. La ora actuală are 1,8 milioane de membri. Consiliul Bisericilor Baptiste din Nord-Vestul Indiei reunește șase convenții regionale baptiste din nord-estul Indiei și are 1,2 milioane de membri. Cu acceptarea acestor trei biserici, CMB are 348 de biserici membre din toată lumea.

Același Comitet Central a decis și primirea ca membre cu statut interimar a altor două biserici: Biserica Frățietății Africa (Africa Brotherhood Church) din Kenya și Comunitatea Bisericilor Baptiste din Africa Centrală (Community of Baptist Churches in Central Africa) din Republica Democrată Congo. Biserica Frățietății Africa are aproape 160.000 membri și aparține tradiției așa-numitelor „biserici instituite africane", adică a acelor biserici care au inculturalizat creștinismul, dându-i un specific african. A fost formată după ce mai mulți băștinași din regiunea Machakos, Kenya, au primit Evanghelia de la misionari baptiști, catolici și de la Armata Salvării, dar au ales să formeze propria biserică africană sensibilă realităților locale. Comunitatea Bisericilor Baptiste din Africa Centrală a fost fondată de misionari baptiști americani în regiunea orașului Goma din Republica Democrată Congo și are la ora actuală peste 500.000 de membri. Potrivit Constituției și regulilor CMB, pentru ca o biserică să devină membră a CMB, trebuie să îndeplinească trei condiții principale și mai multe condiții secundare. Cele trei condiții principale sunt: (1) mărturisirea credinței în Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor; (2) să fie angajată ecumenic la nivel local, regional și confesional și (3) să aibă cel puțin 50.000 de membri. După analizarea cererii unei biserici de a deveni membră a CMB, aceasta este acceptată pentru o perioadă cu statut interimar, de obicei de doi ani, spre a fi monitorizată în mod constant și a deveni familiară cu activitatea CMB. Comitetul CMB din 2018 va lua o decizie finală cu privire la aceste două biserici.

Papa Francisc a vizitat Armenia în perioada 24-27 iunie a.c. fiind primit de Catolicosul Karekin II, Catolicos și Patriarh Suprem al tuturor Armenilor și de Președintele Armeniei, Sezh Sargsyan. Programul vizitei a inclus o vizită la catedrala patriarhală din Etchmiadzin, capitala spirituală a armenilor de lângă Yerevan, la palatul prezidențial și la monumentul genocidului armenilor. În cadrul vizitei, papa Francisc a reafirmat recunoașterea genocidului armean de la începutul secolului al XX-lea, ceea ce a provocat reacții dure din partea guvernului turc. Aceasta a fost a doua vizită a unui pontif roman în Armenia, după vizita din anul 2001 a papei Ioan Paul al II-lea. Noua vizită a unui papă în Armenia relevă progresul relațiilor dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Apostolică Armeană. Aceasta face parte dintr-o serie de vizite în regiunea Caucazului programate pentru anul acesta de papa Francisc. Între 30 sept.-2 oct. a.c. el va vizita Georgia și Azerbaijan. Programul vizitei în Georgia a fost deja anunțat, însă nu implică o întâmpinare a papei pe aeroportul din Tbilisi de către Patriarhul Elia II, cum s-a întâmplat în Armenia, ci doar o întâlnire între cei doi lideri religioși în palatul patriarhal. Vizita în Azerbaijan va include o „întâlnire privată" cu șeicul musulmanilor din Caucaz în moscheea Heydar Aliyev, precum și cu episcopul ortodox de Baku și cu președintele comunității evreiești.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

230 de ani de învăţământ teologic la Sibiu, 1786-2016

Ca să parafrazăm, spunem, cu deferenţa de care suntem în stare, că sunt pe lume oameni aleşi care îşi imaginează întotdeauna paradisul, ca fiind dotat numaidecât cu un birou de scris, cu o mare mulţime de documente, texte, studii şi cărţi, evident de ştiinţă şi conştiinţă teologică şi istorică naţionale, sub forma unei biblioteci dumnezeiesc de frumoasă. Părintele Academician Mircea Păcurariu este, de aici pornind, *primum* între laureaţi; pentru Domnia Sa, întotdeauna *rostul* a însemnat o experienţă docentă legată de studiu, cercetare şi scris, de carte adică.

De aceea, dar, încă de la începutul didactic şi ştiinţific, părintele profesor, ca nimeni altul, a înnobilat studiul şi cercetarea, ridicându-le din scara lor liniară şi conectându-le la *excelenţă*, la limita de sus. De aceea, dar, dreptul de preemţiune auctorială, în cauza cercetării învăţământului teologic sibian, îi revine ilustrului profesor, om de cultură mare şi patriot angajat. Aşadar, după periplurile atât de pertinente, de personalizate, de elevat nuanţate, de profesionist, limpede şi exact exprimate de Părintele Mitropolit Laurenţiu (Înaltpreasfinţia Sa fiind, de asemenea, un eminent, perseverent şi plenipotent actant al teologiei universitare), de Magnificenţa Sa, Ioan Bondrea, rectorul Universităţii „Lucian Blaga", şi, după *Cuvântul înainte* al autorului, urmează – distribuită în două părţi, nouă capitole, cu subadaosurile, completările, indicele, reproducerile de texte originale etc. aferente – însăşi scoaterea din *scriptorium* a tezaurului pedagogic, teologic, istoric şi naţional, spre a primi, după expunerea de motive şi cea mai riguroasă cercetare posibilă, confirmarea şi dreptul la *consacrare* şi *cunoaştere*, în toată splendoarea, încărcătura de sensuri şi consecinţe şi alteţea lor, unice.

La început, concis, în *Introducere*, mai apoi, elaborat, detaliat, contextualizat, în temeiul unei documentaristici şi judecăţi de valoare exhaustive şi eminamente savante, în tot cuprinsul lucrării, autorul prezintă – şi de-atâta vreme reprezintă – avatarurile şcolii academice de teologie sibiene. Cu precizarea că fiecare etapă s-a personalizat printr-o mirabilă putere şi înţelepciune a adaptabilităţii şi dinamizării pedagogice, aşezând în *straturi* de ştiinţă şi conştiinţă teologică şi istorică naţionale, adevărul şi lumina care vor să dăinuie până la capătul vremii neamului (de fiecare dată câte o personalitate marcantă, harismatică, ablativă vocaţiei şi dăruirii, a *pecetluit* duhul vremii). „Rădăcina curată, tainică şi adâncă" din care s-a iţit, a crescut şi rodit învăţământul teologic universitar de la Sibiu s-a împreunat uneori prudent, alteori intempestiv, cu ritmul roţii timpului, descoperind, dezlegând, desluşind şi împărtăşind înţelesurile destinului nostru ca neam, ca popor, sălăşluind, învăţând de la veac, şi lăsând urme şi semne şi slujitori (vlădici, dascăli, preoţi, demnitari, condeieri, economi etc.) pentru răscrucile devenirii.

Putem vorbi, iată, de un *pentateuh* al învăţământului teologic sibian, cu referire la cele cinci etape ale organizării, consolidării, dezvoltării, reformării, perfecţionării, afirmării, consacrării şi, iarăşi, dezvoltării. Aşadar, *genealogia* teologiei sibiene poate fi partajată şi evidenţiată în funcţie de *seminţia* (citeşte: personalitatea, personalităţile) care într-o vreme a asumat-o, i-a purtat de grijă, spre a o lăsa urmaşilor în bună rânduială, aşezată şi pregătită şi deschisă progresului. Fără a minimaliza începuturile, cât şi consistentul şi strălucitul tablou al celor al căror nume au devenit renume (şi pe care cititorul le descoperă atât de magistral evocate în carte), dar, din raţiuni obiective, pomenim îndeosebi etapele Gheorghe Lazăr, Andrei Şaguna şi Nicolae Bălan, până azi.

Aşadar, firea, evoluţia şi prestaţia de om uşor rebel, voluntarist, greu adaptabil limitelor şi exigenţelor unei rânduieli cvasi-cazone, nu l-a împiedicat pe eruditul, cu asupra de măsură, Gheorghe Lazăr să pecetluiască cu personalitatea sa puternică, cu geniul anticipării, cu vocaţia organizatorică, cu ştiinţa decelării şi preocuparea pentru elaborarea unor manuale indispensabile, în contextul socio-politico-religios, nu tocmai propice, duhul vremii sale sibiene, dar nu numai. Cât priveşte anvergura marelui Andrei Şaguna (azi Sfântul Ierarh Andrei Şaguna), ei bine, spiritul său *vizionar*, profilul aristocratic, angajarea naţională, caracterul temerar, harisma de a *manageria* in corpore frământările, aspiraţiile, arderile, opreliştile, imperativele, trebuinţele urgente ale neamului românesc din Transilvania l-au făcut pe bravul ierarh să consolideze şi consacre şi să alinieze, graţie iureşului reformelor şi înnoirilor, şcoala teologică sibiană instituţiilor academice deja aureolate. Iar preocupările sale să exceadă cu mult atribuţiile strict canonice şi administrative, bisericeşti. De aici pornind, instrucţiei teologice tot mai complexe şi mai consistente, se adaugă educaţia patriotică (nu doar vibrantă, cât mai ales, temeinic argumentată şi asumată, până la capătul tuturor consecinţelor), de excepţie. Absolvenţii din vremea aceea vor să fie primii participanţi şi precursorii de mai târziu ai luptei etapizate a românilor transilvăneni pentru câştigarea de drepturi naţionale şi sociale şi pentru împlinirea unităţii statale. Bineînţeles că, printr-o succesiune providenţială, implicarea şi angajarea totală (a cărui paternitate este totuna cu identificarea) a Mitropolitului Nicolae Bălan au făcut posibil ca la Sibiu să se reformeze din temelii învăţământul teologic universitar, să se instituţionalizeze şi consacre acea *curriculă axis* (este vorba despre ordonarea ştiinţifică a disciplinelor, multe noi sau completate cu aparat critic, capitole şi abordări comparabile sau în proximitatea celor deja afiliate eminenţei; tot acum, începe a se forma un *corpus* didactic, care, în timp, va rezona cu tot ceea ce înseamnă maximum ştiinţific şi probitatea profesională în ansamblu, congruente statutului); care, până azi, aproape neschimbată, a fost şi este *baza* pe temeiul căreia şcoala sibiană printr-o *politică* de resurse umane – cadre didactice, studenţi, dar nu numai – printr-o continuă ascensiune a pregătirii ştiinţifice şi duhovniceşti, defineşte un aşezământ de cel mai înalt prestigiu.

Este limpede că, nu în ultimul rând, dinamica vieţii înseşi, coroborată cu harul, darul şi neodihna vlădicilor şi celorlalţi ostenitori (care poartă în sine nobila ştafetă a salvării lumii ca minune, tainele ei vădite celor aleşi şi ascunse neaveniţilor; care, din sinele lor, într-un advent pedagogic excepţional, păstrează sensul şi calea „exemplarităţii inefabile" a omenescului conectat la ordinea subtilă a existenţei); ei au fost şi sunt prerogativele şi imperativele categorice, care, în ultimele decenii, au tot adăugat şcolii laurii atâtor reuşite, în primul rând din perspectiva academică. Pleiada de ieri şi de azi a profesorilor – excepţionalizată de nimbul ştiinţific-profesional, moral şi uman – străluce mirabil; lumina învăţăturii lor scrutează

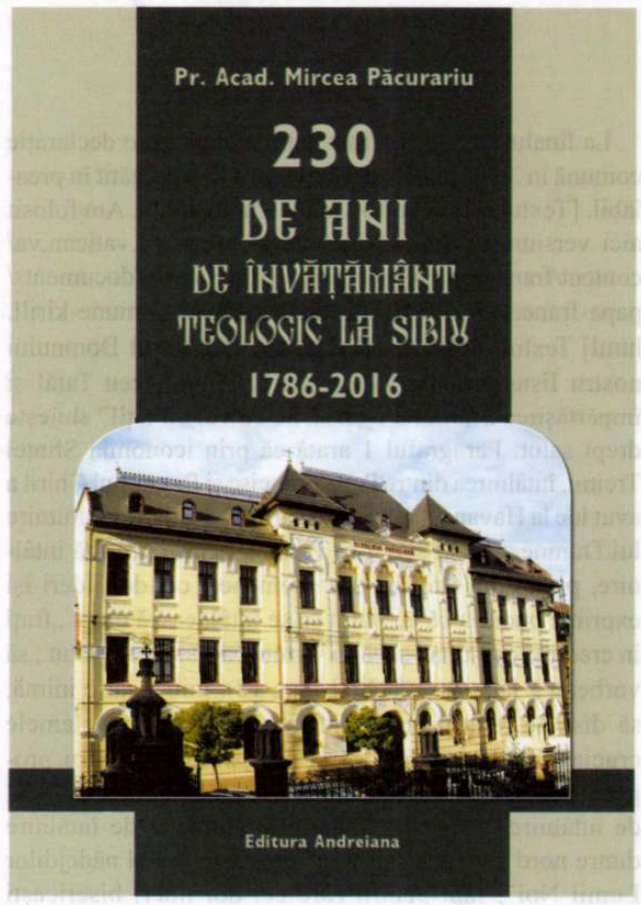

până la marginea vremii lucrarea şi cuvântul lui Hristos. Totul insinuat în acel tip de cultură şi *modus vivendi* care adună, descoperă, transcede şi cuminecă conştiinţa unei tradiţii vii, dinamice, care a contribuit şi contribuie în mod esenţial la păstrarea în „nemărginită iradiere" a fiinţei creştine a poporului român (…)

Menţionăm corolar, *sui generis*, mai întâi, evidenţa şi seninul erudiţiei, mereu spontaneitatea, surprinderea şi prospeţimea ştiinţifică ale Părintelui Academician Mircea Păcurariu. Mai ales că ştiinţa, dacă nu are date, aşezare, argumente, dinamică şi adevăruri suverane, şi nu produce consecinţe valide şi validate, este exclusă din „timpul viu şi legile lui". Harul Părintelui Profesor Dumitru Abrudan, tonul uşor grav al vocii, felul în care devine/se transpune, atunci când predă/predică, ne face să deprindem altfel „tainica înţelegere a genezelor cosmice şi sufleteşti a momentului primordial de ieşire din nimic a creaţiei"; mai mult, aidoma „marilor preoţi ai sfintelor cuvinte", domnia sa pare că nu doar vorbeşte, cât transmite, este alesul investit să vestească. Absolut vrednic de încrustat în memorie, este felul august în care Părintele Rector Constantin Voicu a ales să fie, în cronica anilor sibieni, acel purtător de flamură deopotrivă avântat, ferm, dar întotdeauna de bună cumpănă a cugetului; „în atâtea concurenţialităţi", ştiind să impună, în ierarhia realităţii, omenia şi calmul unei conştiinţe de viaţă unice. Şi, nu în cele din urmă, este mirabilă calea aleasă de Părintele Profesor Ioan I. Ică Jr, anume să ne restituie acele scrieri-efigie ale teologiei lumii, în care noi să descoperim gustul „gândurilor înalte şi percepţiei elevate"; în care, mai mult, să ne fericim şi uimim de nobleţea şi frumuseţea lor şi în prezenţa cărora trăim mereu iminenţa unei epifanii (…) Este limpede că se poate într-atât continua lista evocărilor, cât numele dascălilor sibieni fi-vor *izvoare albe* ce curg în limba dulce şi credinţa ce încă străluce a Neamului Românesc.

Pr. Iosif ZOICA

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicație bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 29-32

1 și 15 august 2016

• TIPARUL ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ •

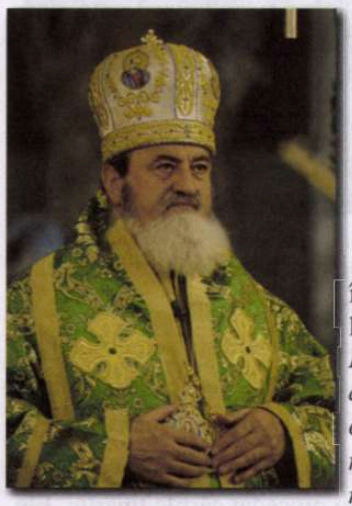

«FOAIA DIECEZANĂ» de la Caransebeș Continuarea tradiției publicistice a Bisericii și nevoia de înnoire

În anul acesta, 2016, se împlinesc *130 de ani* de la prima apariție a *«Foii Diecezane», „periodicul de cultură și spiritualitate editat de Episcopia Caransebeșului, organ bisericesc, scolariu, economic și literariu"*, care a avut, de-a lungul vremii, o contribuție importantă la întreținerea și cultivarea vieții spirituale, la apărarea Bisericii strămoșești, a Școlii românești și a ființei naționale a românilor din Banat.

Acum, la moment aniversar, ne aplecăm cu evlavie și sfântă emoție asupra unor importante evenimente din istoria bisericească a românilor din părțile Ardealului și Banatului, pentru a evoca rolul deosebit al acestui periodic, continuator al tradiției publicistice a Bisericii și împlinitor al nevoii de înnoire a vieții spirituale a credincioșilor.

După evenimentul istoric din *decembrie 1864*, de reînființare a vechii Mitropolii a Ardealului, *Sfântul Ierarh Andrei Șaguna*, Mitropolitul Ardealului, a reușit să restaureze *Episcopia Caransebeșului,* un an mai târziu, în anul 1865, instalându-l ca episcop pe colaboratorul său apropiat, *Ioan Popasu* (1865-1889), protopopul Brașovului. Printr-o activitate prodigioasă ca prim ierarh, deschizător de drum, Episcopul Ioan Popasu a înființat la Caransebeș un *Institut Teologic-Pedagogic*, o *tipografie* eparhială și, în 1886, *Foaia Diecezană*, a cărei apariție o comemorăm astăzi, la 130 de ani. După moartea acestuia, a fost ales episcop de Caransebeș cel mai apropiat ucenic și vicar al Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, *Nicolae Popea* (1889-1908), care a devenit membru al Academiei Române. Filiera șagunianã a scaunului de la Caransebeș va continua prin episcopul *Miron Cristea* (1910-1919), cel care va deveni primul Patriarh al României.

Se continuă, apoi, șirul ierarhilor de Caransebeș cu primul bănățean, *Dr. Iosif Bădescu* (1920-1933), consilierul eparhial, urmat de arhimandritul *Dr. Vasile Lăzărescu* (1933-1940), care a ajuns Mitropolitul Banatului. În scaunul rămas vacant la Caransebeș a fost ales *Veniamin Nistor* (1940-1949), care și-a încetat activitatea pastoral-misionară în urma desființării de către statul comunist, în *februarie 1949*, a Eparhiei Caransebeșului, retrăgându-se la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, până la trecerea sa la cele veșnice.

După 45 de ani de așteptare, în anul 1994, *Episcopia Caransebeșului a fost reactivată* și a fost numit ca restaurator fostul episcop de Alba Iulia, *Emilian Birdaș*, care, după aproape 2 ani, în 1996, a trecut la Domnul.

Prin rânduiala lui Dumnezeu, în același an, am fost chemat de la catedra universitară șagunianã la această înaltă slujire arhierească, ca al optulea ierarh, în scaunul vacant al Caransebeșului, fiind hirotonit și instalat la *11 august 1996,* în vechea catedrală „Sfântul Gheorghe", de către vrednicii de pomenire, mitropoliții *Antonie al Ardealului* și *Nicolae al Banatului*. Mi-am încheiat activitatea la Caransebeș după 9 ani și 3 luni, la 13 noiembrie 2005, când am fost instalat Mitropolit al Ardealului.

În 26 februarie 2006 a fost instalat actualul episcop al Caransebeșului, *Preasfințitul Lucian Mic.*

Între prioritățile activității noastre liturgice, pastoral-misionare, administrativ-gospodărești și culturale, în perioada celor peste nouă ani de la Caransebeș, s-a aflat și publicația *Foaia Diecezană,* care își reluase apariția cu doi ani mai înainte. Cu toate greutățile inerente ale unui nou început, fără tipografie proprie și cu resurse materiale limitate, publicația eparhială și-a continuat activitatea, răspunzând cerințelor pastoral-misionare actuale și menținându-și valoarea ei din trecut.

Încă de la prima apariție – din anul 1886 – după modelul *Telegrafului Român* de la Sibiu, *Foaia Diecezană* și-a împlinit o sfântă chemare, pentru o adevărată lucrare de slujire mărturisitoare, devenind o *conștiință* a Bisericii Ortodoxe din Banat. Valoarea publicației eparhiale a fost sporită continuu prin cei *12 redactori* ai ei, până în 1949, dintre care putem aminti pe cunoscuții: *Petru Barbu* (1892-1908), *Iosif Iuliu Olariu* (1908-1917), *Vasile Lochița* (1919-1921), *Episcopul Iosif Traian Bădescu* (1921-1923), *Nicolae Corneanu* (1927-1944), *Marcu Bănescu* (1944) și *Zeno Munteanu,* până în 1949.

După reluarea apariției ei, *Foaia Diecezană* a avut 4 redactori: *Pr. Prof. Dr. Vasile Petrica* (1995-1997), *Pr. Ioan Petraș* (1998-2000), vicar eparhial, *Pr. Dr. Daniel Aron Alic* (2001-2002 și 2006-2011), secretar eparhial și consilier cultural, și *Pr. Consilier Liviu Anghel* (2003-2005).

Pentru mine, ca ierarh al Caransebeșului, *Foaia Diecezană* mi-a fost de mare folos în susținerea și împlinirea activității liturgice și sacramentale, pastoral-misionare și culturale. La conducerea ei, în calitate de redactor, se afla Părintele *Dr. Vasile Petrica,* protopopul Reșiței și conferențiar la Facultatea de Teologie din Caransebeș, din cadrul Universității „Eftimie Murgu" din Reșița. Sfinția Sa și-a împlinit misiunea cu fidelitate față de ierarh și eparhie, cu profesionalism teologic și literar. Ca unul care a fost membru în colectivul de redacție al revistei *„Învierea"* a Mitropoliei Banatului, avea experiența necesară de a conduce și edita publicația cu succes. De la început, ca redactor, a stabilit câteva titluri de rubrici noi ale acestei publicații, precum: *„Religia în perimetrul vieții", „Cuvântul tipărit", „Atitudini"* etc.

Editorialul acestei publicații, rezervat în general ierarhului, a oferit constant preoților și credincioșilor noștri cunoștințe despre istoria *Sfintei Liturghii,* despre *Sfintele Taine* ale Bisericii și despre alte rânduieli liturgice, probleme pastoral-misionare, precum și scrisorile pastorale cu ocazia marilor sărbători.

O susținere constantă am avut prin această publicație în *edificarea noii catedrale*, al cărui plan îl făcuse înaintașul

(continuare în p. 2)

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Tiparul în Biserica Ortodoxă Română

Pr. Prof. Dr.
MIRCEA PĂCURARIU

Anul 2016 a fost declarat de Sfântul Sinod al Bisericii noastre ca an omagial al educației creștine ortodoxe, dar și ca an comemorativ al Sfântului Ierarh Antim Ivireanul și al tipografiilor bisericești. Așa se explică apariția lucrării „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română": ca un omagiu postum adus, în primul rând, celui mai strălucit îndrumător al tipografiilor de la noi, Sf. Ierarh Antim, dar și ca un omagiu adus celor care au ostenit în decursul a peste cinci secole să lase în urma lor cărți de spiritualitate ortodoxă sau de valoare culturală și artistică. N-a fost o muncă ușoară, pentru că până în prezent nu avem o lucrare de sinteză care să înfățișeze întreaga lucrare editorială promovată de Biserică. Dacă pentru cultura românească medievală și cea modernă avem două lucrări bibliografice reprezentative care prezintă întreaga ei desfășurare pe parcursul acestor cinci secole, pentru cartea bisericească din ultimele două secole nu avem o astfel de lucrare. Din aceste motive, ne-am străduit să înlăturăm această lacună. Nu știm dacă am reușit pe deplin.

Am pus în lumină, peste tot, rolul domnitorilor și al marilor ierarhi cărturari în sprijinirea tiparului românesc, dar am consemnat și numele meșterilor tipografi, acolo unde acestea erau trecute în foile de titlu ale cărților tipărite de ei. Se înțelege că numele celor mai mulți au rămas necunoscute, ale celor care lucrau „în anonimat", ca zețari, ca drugari, ca mașiniști, ca ucenici în tipografiile noastre bisericești. Îi pomenim cu recunoștință pe toți, în acest an, ca pe unii care au contribuit, prin munca lor, la cunoașterea culturii noastre bisericești. Am adăugat o sută de ilustrații, de la începuturile tiparului și până în zilele noastre, pentru a se înțelege și mai bine evoluția lui pe pământ românesc.

(continuare în p. 2)

Din cuprins:

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Moldoveanu
Tiparnițe românești pentru greci în Moldova | pagina **4**

Pr. Dr. Laurențiu Rădoi
Activitatea Sf. Ierarh Antim Ivireanul în tiparnița de la Râmnic | pagina **6**

Pr. prof. dr. Ion Vicovan
Tiparnița de la Mănăstirea Neamț | pagina **10**

Tiparul în Biserica Ortodoxă Română

(urmare din p. 1)

În țările românești medievale, s-au tipărit cărți abia după anul 1508, când apare *Liturghierul* slavon al ieromonahului Macarie la mănăstirea Dealu de lângă Târgoviște. Trecuse mai bine de o jumătate de secol de la inventarea tiparului de către Johann Gutenberg, în jurul anului 1455. Cu alte cuvinte, în țările noastre nu s-au tipărit „incunabule", deci cărți imprimate între anii 1455 și 1500. Cu toate acestea, se cunosc câteva lucrări scrise de oameni de carte originari din Transilvania, ale căror lucrări au văzut lumina tiparului în Apusul Europei înainte de anul 1500 (Gheorghe din Romos de lângă Orăștie, autorul unei cărți în limba latină despre turci, tipărită în 1482, sau un preot Pelbartus din Timișoara, care a tipărit o carte de predici în limba latină la Nürnberg, în 1498).

Dacă n-a existat nicio tipografie pe pământ românesc în perioada incunabulelor, în Țara Românească, dar mai ales în Moldova au existat adevărate „centre" de copiere a unor manuscrise liturgice sau a unor opere patristice și postpatristice, ale căror manuscrise stau cu cinste alături de incunabulele din Apusul Europei.

După părerea unor slaviști, două dintre cele mai vechi manuscrise cu text slav s-ar fi scris pe pământ românesc prin secolul al XI-lea; este vorba de așa-numita *Savina Knige* și *Codex Supraslienisis* sau *Manuscrisul slav 682* din Biblioteca Academiei Române, scris prin secolul XI-XII, sau *Triodul-Penticostar* din secolul al XIII-lea, aflat azi în Biblioteca Arhiepiscopiei Sibiului, și altele din secolul XV, între care cunoscutul *Tetraevanghel* al Sfântului Nicodim de la Tismana din 1404-1405, se pare copiat la mănăstirea Prislop.

În timpul lui Alexandru cel Bun, în Moldova (1400-1432), a trăit la mănăstirea Neamț unul dintre cei mai renumiți caligrafi și miniaturiști de la noi, ieromonahul Gavril Uric, căruia îi aparțin în mod sigur 13 manuscrise slave copiate între anii 1424 și 1449, și altele a căror paternitate este discutabilă. Între acestea se numără *Tetraevanghelul* copiat la solicitarea doamnei Malina, soția lui Alexandru cel Bun, în 1429, cu text paralel slavon și grecesc, păstrat azi în Biblioteca Bodleiană din Oxford. În timpul lui Ștefan cel Mare (1457-1504), școlile de copiști-miniaturiști de la mănăstirile Neamț și Putna au ajuns la perioada lor de glorie, prin diaconul Teodor Mărișescu de la Neamț și ieromonahul Nicodim de la Putna, și alții. Acest Nicodim este cel care a copiat un *Tetraevanghel* pentru mănăstirea Humor, cea mai remarcabilă operă caligrafică și miniaturistică din epoca lui Ștefan cel Mare: scris pe pergament, cu frontispicii și chenare bogate, cu chipurile celor patru evangheliști, dar și cu portretul policrom al lui Ștefan cel Mare, în genunchi, oferind Evanghelia Sfintei Fecioare Maria, care stă pe tron cu Pruncul Iisus în brațe.

Școala moldoveană de caligrafi și miniaturiști a continuat și în secolul al XVI-lea, pentru ca să atingă din nou apogeul datorită mitropolitului Anastasie Crimca (1608-1617 și 1619-1629), cel care a creat o nouă școală de caligrafiere și miniatură, la mănăstirea Dragomirna,

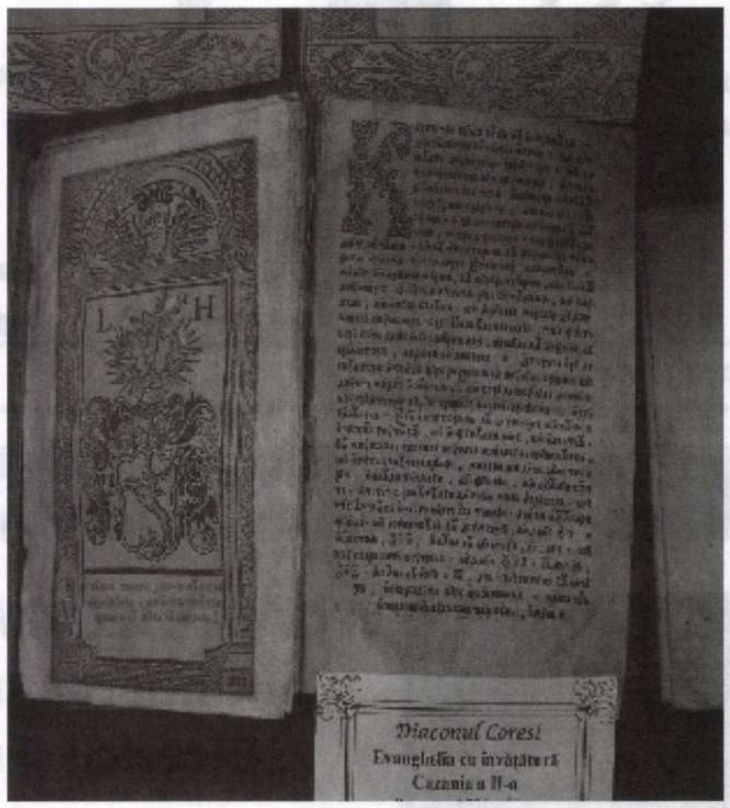

ctitoria sa, unde au fost copiate peste 25 de manuscrise, majoritatea fiind împodobite cu miniaturi.

În Țara Românească, numărul manuscriselor este mult redus în comparație cu Moldova. Au existat și aici școli de caligrafiere, la mănăstirile Cozia, Bistrița, Tismana și altele.

Am prezentat succint aceste lucruri, pentru că manuscrisele slavone de la noi au precedat cărțile tipărite. Ele vor inspira pe meșterii tipografi de mai târziu, care și-au împodobit cărțile cu frontispicii și inițiale înflorate sau gravuri.

Manuscrisele noastre sunt o capodoperă a culturii românești medievale, care au pregătit calea cărții tipărite.

«FOAIA DIECEZANĂ» de la Caransebeș Continuarea tradiției publicistice a Bisericii și nevoia de înnoire

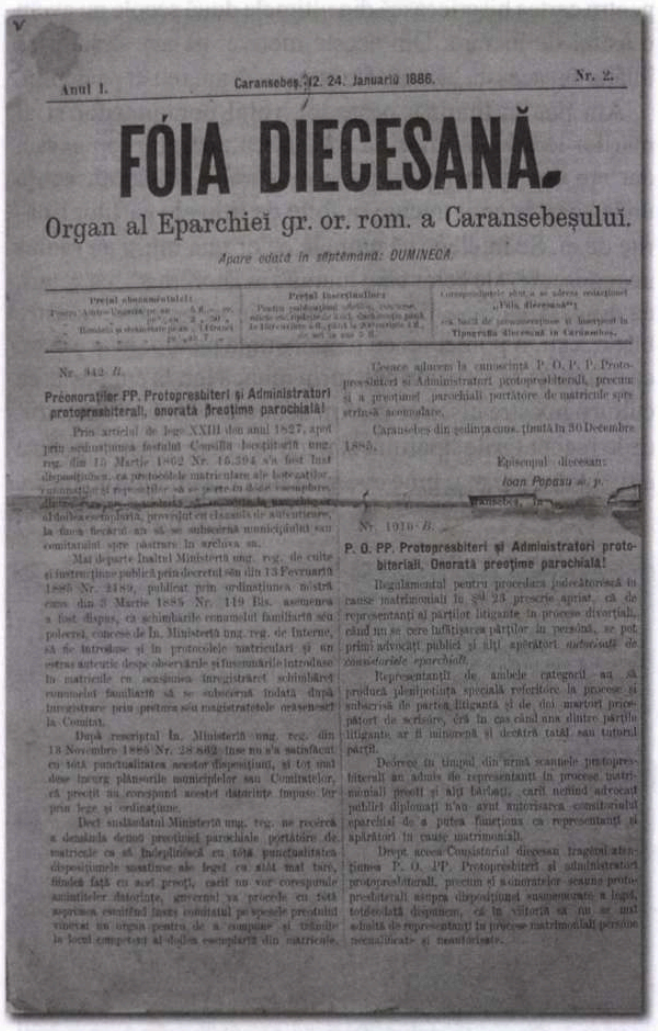
Anul I. Caransebeș, 12. 24. Ianuariu 1886. Nr. 2.

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în septemâna: DUMINECA.

Prețul abonamentului: ... Prețul inserțiunilor: ...

Nr. 942. B.

Prèonoraților PP. Protopresbiteri și Administratori protopresbiterali, onorată preoțime parochială!

Prin articlul de lege XXIII din anul 1827, apoi prin ordinațiunea fostului Consiliu locotenențial ung. reg. din 15 Martie 1862 Nr. 16.394 s'a fost luat dispusețiune, ca protocolele matriculare ale locuitorilor ... la finea fiecărui an să se porte cu deosebire ...

Nr. 1010-B.

P. O. PP. Protopresbiteri și Administratori protopresbiterali, Onorată preoțime parochială!

Regulamentul pentru procedura judecătorească în causele matrimoniali în §§ 23 prescrie apriat, că de representanți ai părților litigante în process divorțiali, când nu se cere înfățișarea părților în persână, se pot primi advocați publici și alți apărători autorisați de consistoriele eparchiali.

Representanții de ambele categorii au să producă plenipotința specială referitore la process și subscrisă de partea litigantă și de doi martori process-pători de scrisore, ér în cas când una dintre părțile litigante ar fi minorenă și decătră tatăl sau tutorul părții.

Deorece în timpul din urmă scandele protopresbiterali au adus de representanți în process matrimoniali preoți și alți bărbați, carii nefiind advocați publici diplomați n'au avut autorisarea consistorului eparchial de a putea funcționa ca representanți și apărători în causę matrimoniali.

Drept acea Consistoriul diecesan tragetul atențiunea P. O. PP. Protopresbiteri și administratori protopresbiterali, precum și onoratelor senatu protopresbiterali asupra dispusețiunei susmenționate a legii, totodată dispunem, că în viitoriu să nu se mai admită de representanți în process matrimoniali persone necualificate și neautorisate.

(urmare din p. 1)

nostru, vrednicul de pomenire Episcopul Emilian. Alegerea locului potrivit și, mai ales, dezafectarea lui de începutul unei fundații de bloc, cu toate împotrivirile vecinilor, au fost prezentate, susținute și apărate de redactorii noștri, în numele preoților și al credincioșilor. Sunt edificatoare și apologetice, în acest sens, articolele alcătuite cu măiestria gazetărească cunoscută de către Părintelui Dr. Vasile Petrica, din rubrica „Atitudini", cu titlul: „*Mentalități vechi în context nou*", „*Perseverare diabolicum...,* sau: „*După ce a mutilat biserica monument istoric, acum pozează în postura de ocrotitor al ei*".

Și mare ne-a fost bucuria, trecând peste atâtea greutăți, să vedem catedrala cum se înalță de la un subsol funcționabil, cu 150 de cripte, și urcă până la cupole. Le mulțumim tuturor celor care ne-au sprijinit, minunaților credincioși care și-au dorit acest sfânt locaș, dar mai ales *Preasfințitului Lucian*, actualul Episcop al Caransebeșului, care a încununat această măreață lucrare cu turle și cupole și cu cele necesare intrării ei în serviciul liturgic, fiind sfințită de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, înconjurat de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi.

Foaia Diecezană a susținut, a motivat și a ajutat noua *Secție de Teologie-Istorie de la Caransebeș*, din cadrul *Universității „Eftimie Murgu" din Reșița*, pe care am înființat-o cu forțe locale, dar mai ales cu sprijinul unor mari istorici, profesori universitari, precum: *Domnul Prorector Dr. Nicolae Bocșan* și *Domnul Prof. Dr. Gheorghe Lazarovici*. Această școală academică de Teologie și Istorie a împlinit nevoile pastorale și didactice ale Eparhiei, dar și vocația istorică a intelectualilor Banatului de Munte.

Ca publicație eparhială, *Foaia Diecezană* a zugrăvit și dinamizat continuu activitatea din cele patru *protopopiate*, susținând cu argumente practice înființarea *Protopopiatului Băile Herculane*, prin împărțirea în două a protopopiatului Caransebeș. A fost susținută, de asemenea, și viața spirituală din cele șase mănăstiri existente și din cele 18 noi *centre monahale*, care au dus la sporirea numărului călugărilor din eparhie. În paginile revistei au fost prezentate *sfințirile de biserici noi* sau restaurate și multele *hirotonii* ale tinerilor preoți și diacon, precum și toate sărbătorile locale din parohiile eparhiei.

În acest an, în care din inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel ne aducem aminte de marii tipografi ai Bisericii noastre, îi includem în această misiune spirituală și culturală a Ortodoxiei Românești și pe ostenitorii *Foii Diecezane*, de peste timp.

Pentru tot ce s-a realizat din punct de vedere spiritual și cultural prin *Foaia Diecezană* de la Caransebeș, mulțumim Bunului Dumnezeu și ostenitorilor acestei publicații, pomenind cu evlavie pe cei plecați la Domnul, ierarhi și redactori, și prețuind pe toți cei care au lucrat și continuă să împlinească această muncă spirituală și culturală în ogorul Bisericii străbune.

Adăugăm acestui act de cinstire și rugăciunea și binecuvântarea Noastră față de toți cei ce vor primi *Foaia Diecezană* în continuare, cu dragoste, interes și bucurie, rugându-L pe Preabunul Dumnezeu, Cel în Treime Preamărit, să dăruiască tuturor *„toată darea cea bună"* și prin intermediul publicației eparhiale bănățene, care va ajunge în bisericile parohiale, în instituțiile publice, în casele și în sufletele credincioșilor noștri.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Vineri, 3 iulie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 3 iulie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat un cuvânt de învățătură credincioşilor de la biserica „Adormirea Maicii Domnului" din parohia Boița, protopopiatul Avrig. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Marian Ioan Iaru pentru parohia Porumbacu de Sus-Apus, protopopiatul Avrig. De asemenea, la finalul slujbei religioase, Înaltpreasfinția Sa l-a instalat pe noul paroh de la Boița, părintele Nicolae Popa.

Luni, 4 iulie. Înaltpreasfinția Sa a avut program de audiențe şi lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 5 iulie. A participat la sărbătoarea revederii de 30 de ani a absolvenților Facultății de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu, promoția 1986. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 6 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 7 iulie. Înaltpreasfinția Sa a vizitat Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

Vineri, 8 iulie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 10 iulie. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la biserica „Sfântul Mucenic Mina" şi „Sfântul Prooroc Ilie" din Sibiu. A sfințit catapeteasma noii biserici din cartierul Turnişor şi a binecuvântat lucrările efectuate în ultima perioadă la locaşul de cult. La sfârşitul slujbei, i-a hirotesit întru *iconom stavrofor* pe doi preoți parohi Nicolae Comăniciu şi Ioan Lupu. După Sfânta Liturghie, Înaltpreasfinția Sa a sfințit o troiță aflată în curtea bisericii.

Luni, 11 iulie. A avut program de audiențe şi lucrări de birou.

Marți, 12 iulie. Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea „Cinstirea Sfintei Icoane a Maicii Domnului *Prodromița* de la Muntele Athos" – hramul aşezământului monahal de la Măgura-Jina, județul Sibiu. A oficiat rânduiala tunderii ca rasofore pentru trei noi vieţuitoare ale mănăstirii de la Măgura-Jina. A slujit, apoi, Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 13 iulie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 14 iulie. A avut program de lucru la cabinet.

Vineri, 15 – Vineri, 29 iulie. A efectuat un pelerinaj în Grecia.

Duminică, 31 iulie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură la biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Ernea, protopopiatul Mediaş. A binecuvântat lucrările efectuate în ultimii ani la biserica parohială, a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învățătură. La sfârşitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Marius-Gheorghe Drăghici şi a oferit acte de cinstire Adunării şi Consiliului parohiale, Primăriei oraşului Dumbrăveni, precum şi altor binefăcători.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Editura Humanitas îl găzduieşte în acest an 2016 pe **Teodor Baconschi**, de această dată în dialog cu Dan Liviu Boeriu în ***Anatomia ratării***, identificând tipuri şi tare din România postcomunistă. Cartea este adresată oricui este interesat de a realiza o radiografie a societății româneşti post-comuniste, ajutați fiind de observația fină a teologului, antropologului şi diplomatului Teodor Baconschi, pe care

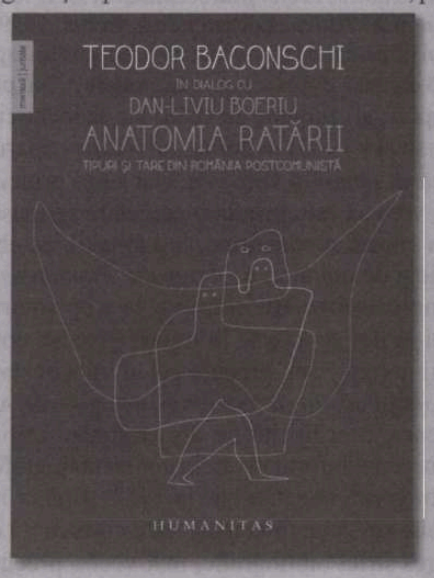

îl regăseam pe băncile Facultății de Teologie din Sibiu la începuturile devenirii sale. Într-adevăr, autorul subliniază că prinşi fiind în vârtejul cotidian, nu mai apucăm să privim în preajma noastră, să înregistrăm chipurile care ne populează lumea, precum şi anomaliile vieții pe care o trăim. Beneficiind de întrebările unui interlocutor fin, întrebări ce pot oricând ele însele să constituie o radiografie a societății româneşti, Teodor Baconschi ne, poartă prin răspunsurile sale, prin meandrele României post comuniste, atrăgând atenția asupra unor aspecte surprinzătoare pe care fiecare dintre noi se poate să le fi experiat, dar pe care nu le-am perceput aşa cum o fac cei doi interlocutori. După câteva dialoguri introductive în specificitatea unei societăți ieşite dintr-un sistem totalitar şi plonjate în libertate şi libertinaj, o societate fără prea multe jaloane şi în care generație după generație caută acel „altceva" de import, în locul asumării valorilor şi a locului fiecăruia, sau aşa cum spune T. Baconschi, nu se mulțumesc să fie liberi în materie de etică socială, ci au nevoie de adevărate *convertiri* şi noi victorii împotriva *puturoaselor cutume strămoşeşti*. Poate sună dur acest verdict, dar este conform realității pe care preoții noştri sunt chemați să o observe şi, într-un fel, să facă cumva ca tinerii, mai ales, să conştientizeze că în realitatea românească există deja nuanțe pe care doar ar trebui să le inventariem. Pentru toată această stare de inferioritate, inclusiv la nivel național, autorul vede lipsa studiului şi a simțului regional al istoriei, care au fost înlocuite de rețeta de *nation building*, de altfel aplicată de toate popoarele balcanice, ce au preluat modelul teologico-politic bizantin. Rezultatul e afirmat tot de autor şi constă în scăderea puterii de negociere a acestor state cu toată colecția lor de excepționalisme.

Micile tipologii de tranziție reprezintă a doua parte a lucrării, fiind identificate aici 8 tipuri de români cu care nu se poate să nu fi intrat în contact şi cu care cel mai adesea intrăm zilnic în contact, asta în cazul persoanelor active social. Găsim o prezentare a corporatistului în variantă mioritică, desigur, ecologistul mult diferit față de ecologiştii cu care intrăm în contact în țările occidentale, relativistul, descurcărețul, care începe să prindă tot mai mult la noi, băieții deştepți, pe care îi avem invocați nu numai în domeniul energetic, cocalarul şi evident că nu putea lipsi cetățeanul digital, care a evoluat ca în basme de la televizorul cu lămpi direct la Smart TV şi, dacă se poate, chiar cu o formă curbă. Partea a treia a lucrării este dedicată intelectualilor, liderilor de opinie şi oamenilor politici. Ținând cont de formația teologică a autorului, era imposibil să nu regăsim şi o radiografie a religiosului din societatea românească, unde mărturiseşte că echilibrul său vine din înțelegerea creştinismului ca o civilizație a libertății, autolimitării, iubirii şi moderației.

Recomandăm lucrarea lui Teodor Baconschi spre lectură, analiză şi introspecție, pentru a vedea în ce categorii şi tipologii ne regăsim fiecare dintre noi. Sau poate că nu ne regăsim…

Mitropolitul Laurențiu

Tiparniţe româneşti pentru greci în Moldova

Ne-am propus să deslușim un capitol din ceea ce înseamnă istoria tiparului la români, şi anume să vorbim despre tiparniţele româneşti care au tipărit carte pentru greci.

Dacă am încerca un stadiu al cercetărilor, ne vedem obligaţi să menţionăm ultima cercetare majoră în domeniu, anume volumul dlui Doru Bădără, din 1999, care ne oferă o analiză completă a ceea ce a însemnat evoluţia tiparului la noi, la sfârşit de sec. XVII şi început de secol XVIII [*Tiparul românesc la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea*, Editura Istros, Brăila, 1999 (mulţumim autorului prin a cărui amabilitate ne-a fost pus la dispoziţie textul în formă digitală, din care vom cita ca atare)]. Nu putem omite aici amplele şi eruditele cercetări ale academicianului Dan Simonescu († 1993) în domeniul istoriei tiparului, lucrări din al căror conţinut vom cita. Dar sursa principală pentru oricine vrea să întreprindă o cercetare serioasă în chestiunea în cauză, o constituie, indubitabil, celebra colecţie citată deja de noi aici, *Bibliografia Românească Veche*.

Primele informaţii relative la imprimarea cărţilor greceşti la noi se găsesc în tratate greceşti consacrate literaturii neogreceşti, precum cel al lui Konstantin Sathas [*Νεοελληνική φιλολογία (Literatura neo-greacă)*, Atena, 1868], operă care, deşi lipsită de discernământ critic, oferă un bogat material informativ referitor la bibliografia şi operele autorilor greci, începând de la 1453, până la 1821.

A doua sursă de informaţii este constituită din operele de interes strict bibliografic, mai vechi, precum cea a lui Andreas Papadopoulos Vretos [*Νεοελληνική φιλολογία ητοι κατάλογος της από πτώσεως βυζαντινής αυτοκρατορίας μέχρι ευκαθυδρύσεως της εν Ελλάδι Βασιλείας τυποθέντων βιβλίων παρ'ελλήνων εις την ομιλουμένη η εις την αρχαίαν Ελληνικήν γλώσσαν (1476-1832)*, 2 volume, Atena, 1854-1857].

Printre scriitorii importanţi ai sec. XIX, în legătură cu cărţile imprimate la noi, sunt: Jean Villara, Polizois Kontos, Neofit Duca, Daniel Filipide, Dionisie Fotino, Dimitrie Panaiotad Govdela, Athanasie Cristopoulos şi Constantin Vardalahos. În formarea intelectuală a acestora, Ţările Române au jucat un rol foarte important. Bibliografia lui Vretos este un important auxiliar pentru studiul literaturii greco-române [Dan SIMONESCU, „Le livre grec en Roumanie (problèmes bibliographiques)", în *Balcania*, VII, 2, 1944, p. 447-464]. Un alt mare autor ce ne pune la dispoziţie informaţii privitoare la această bibliografie a fost Emil Legrand [*Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publies en grec par des Grecs au XVeme et XVIeme siecles*, vol. I-II, Paris, 1885, vol. III-IV, 1906].

Înşişi cercetătorii greci ne-au oferit date ce ne ajută să recompunem acest tablou. Aşa este lucrarea lui Dimitrie Ghinis şi Valerie Mexas [*Ελληνική Βιβλιογραφία 1800-1863. Αναγραφή των κατά την χρονικήν ταύτην περίοδον οπουδήποτε ελληνιστί εκδοθέντων βιββλίων και εντύπων εν τω γένει μετάπίνακος των εφιμερίδων και περιοδικών της περιόδου ταύτης (Bibliografia greacă. Descriere cronologică, pe perioade, a cărţilor editate şi tipărite în greacă, cu o listă a ziarelor şi periodicelor acestei perioade)*, Atena, 1939-1940]. Aceasta şi-a propus să înglobeze aproape 10.000 de titluri din perioada 1800-1863.

La noi, primul dintre cei care au arătat interes pentru studiile neo-elenice şi bibliografia lor a fost Constantin Erbiceanu [*Bibliografia greacă sau cărţile greceşti imprimate în Principatele Române în epoca fanariotă şi dedicată domnitorilor şi boierilor români. Studii literare*, Bucureşti, 1903]. Acestora avea să li se adauge preţioasa lucrare a lui Ion Bianu şi Nerva Hodoş, citată deja de noi aici.

Toată această producţie de carte grecească a apărut în tipografii de pe teritoriul ţării noastre, despre a căror activitate vom vorbi în rândurile ce urmează. Vom vorbi şi despre autorii acestor acte culturale, ierarhi şi monahi greci sau români, dar, în primul rând domni generoşi care au făcut posibile astfel de acţiuni.

Este adevărat că pe la 1512 se fondase la Thessalonik un centru tipografic pentru întreaga Peninsulă Balcanică şi pentru Levant, dar, din păcate, n-a putut ajuta prea mult cultura greacă [Haralambos PAPASTATHIS, *Τα πρώτα ελληνικά τυπογραφεία της Θεσσαλονίκης (Primele tipografii greceşti din Thessalonik)*, Thessalonik, 1968, p. 239].

În secolul al XVII-lea, Franţa a dorit să imprime şi ea carte ortodoxă, la Paris. Cel care s-a opus a fost patriarhul Ierusalimului, Dositei Notara, arătând că o imprimerie era cu adevărat necesară, dar nu putea funcţiona decât într-o ţară ortodoxă liberă. Rusia nu putea fi acea ţară, date fiind disensiunile între reformiştii patriarhului Nikon şi schismaticii arhimandritului Avacum, polemică cunoscută, altminteri, sub numele de „mişcarea schismatică". Aceasta, dar şi disputa dintre Hrisant Notara, nepotul lui Dositei, şi fraţii Lykoudis, profesori greci la Moscova, au împiedicat instalarea unei tiparniţe acolo, şi au dus, în felul acesta, la alegerea Ţărilor Române ca centru de expansiune culturală a limbii greceşti, centru ce avea şi rolul de apărare a credinţei creştin-orientale, adică ortodoxe [Dan SIMONESCU, „Le livre grec en Roumanie...", în *Symposium...*, pp. 127-128].

Aşadar, acţiunea de instalare a unei tipografii greceşti în Principate a avut ca autor pe Dositei Notara (1669-1707), acţiune ce avea să deschidă o eră nouă în istoria cărţii româneşti. Această tipografie avea să fie înfiinţată la mănăstirea Cetăţuia, în Iaşi, pe la 1682.

Mănăstirea Cetăţuia a căpătat o mare importanţă după 1670, afirmându-se ca instituţie bisericească protectoare a tuturor ortodocşilor orientali, într-o vreme în care se aflau expuşi unor pericole şi ameninţări teribile. Mănăstirea Cetăţuia a introdus un element nou în cultura naţională prin aceea de a conserva şi a promova literatura ortodoxă de limbă greacă [Dan SIMONESCU, „Le monastère de Cetatzuia (Iassy), foyer de culture d'Orient orthodoxe", în *Balcania*, I, VI, 1944, p. 358].

Biserica mănăstirii a fost târnosită la 1670, în ziua Sfinţilor Apostoli, în zilele domnului Gheorghe Duca, după care avea să fie închinată Sf. Mormânt. Era vremea la care Biserica Ortodoxă se găsea într-un conflict acut cu Biserica Occidentală în ceea ce privea câteva dogme: infailibilitatea papală, natura Sf. Taine şi termenii privitori la ei, mai ales în chestiunea transubstanţiaţiei euharistice, Filioque, Purgatoriul ş.a. Catolicii reuşiseră să provoace sciziuni printre ortodocşii orientali, dar ceea ce era mai grav era faptul aducerii discuţiilor teologice în sfera intrigilor politice, ceea ce expunea foarte mult lumea creştină în faţa Imperiului Otoman. Unul dintre importantele elemente politice care au dus la diviziune l-a constituit chestiunea patronajului Sf. Mormânt, revendicat când de Papă, când de Patriarhul grec de Ierusalim. Turcii şi ruşii, duşmani irevocabili, interveneau deseori în aceste disensiuni, accentuându-le mai mult. Asta dusese la martirizarea unor monahi şi chiar a unor patriarhi. Aşa a fost cazul patriarhului de Ierusalim, Paisie (1645-1660), întemniţat de turci sau, şi mai grav, al patriarhului ecumenic Partenie, spânzurat în Sâmbăta Paştilor anului 1657 [Pr. D. STĂNILOAE, *Viaţa şi activitatea Patriarhului Dosofteiu al Ierusalimului şi legăturile lui cu Ţările Române*, Cernăuţi, 1929, p. 4]. Toate aceste ameninţări şi condiţii precare de supravieţuire au constituit un motiv în plus – foarte justificat –, care i-a făcut pe toţi aceşti înalţi prelaţi să se îndrepte către Ţările Române şi să ceară protecţia suveranilor lor ortodocşi. Aceşti noi oaspeţi – extrem de bine primiţi – se întorceau îmbogăţiţi în bani, cărţi, manuscrise, odoare sfinte. Şi tot lor li se închinau acum mănăstiri din cele două Principate.

Documentele indică faptul că Moldova a fost vizitată de Paisie al Ierusalimului (1649) [STĂNILOAE, *Viaţa şi activitatea...*, p. 3]. Nectarie al Ierusalimului avea să zăbovească şi el în Moldova între sept. 1662 – apr. 1663, fiind bine primit de domnul Nicolae Dabija [*BRV*, I, 1903, p. 256].

Dar cel care şi-a legat, prin excelenţă, numele de Moldova, prin activitatea sa literară şi tipografică a fost Dositei Notara al Ierusalimului, având ca centru de acţiune mănăstirea Cetăţuia, pe care Gh. Duca o închinase Sf. Mormânt. Devenise patriarh la numai 28 de ani, susţinut de acelaşi domn şi cunoştea deja Moldova, pentru că însoţise pe cei doi patriarhi, Paisie şi Nectarie. La Cetăţuia a rezidat până la moartea protectorului său, în 1685, fiind atras, mai apoi, în Valahia de un alt mare binefăcător, Şerban Cantacuzino. Acesta câştigase încrederea Patriarhului şi a reuşit să-l aducă la Bucureşti, încredinţându-i teribila lucrare de supervizare a ceea ce avea să devină monumentul limbii române, „Biblia de la 1688". Mai înainte de Dositei, o singură tipăritură grecească înregistrase istoria: este vorba despre scrisoarea de mulţumire din decembrie 1642, către Vasile Lupu, a ierarhilor greci ce participaseră la Sinodul de la Iaşi de la 1642.

În viaţa culturală a mănăstirii Cetăţuia s-au distins două mari epoci, delimitate de anul 1682, data de la care va începe să funcţioneze tipografia de limbă greacă, în paralel cu cea a Mitropoliei din Iaşi. În realitate, era *secţiunea greacă* a celei mitropolitane. Patriarhul a adunat pe lângă sine o serie de intelectuali, oameni marcanţi ai culturii bisericeşti, cărora reuşise să le impună viziunea sa, care avea ca scop apărarea Ortodoxiei din toată lumea orientală, comandând o serie de scrieri, coordonându-le şi tipărindule [STĂNILOAE, *Viaţa şi activitatea*..., p. 22; Marcu BEZA, *Urme româneşti în Răsăritul ortodox*, Bucureşti, 1937, p. 90, 93].

Printre actorii, dimpreună cu Dositei, a ceea ce avea să devină un curent literar şi ideologic în literatura neogreacă a secolelor XVII-XVIII se află multe nume: Kyril Loukaris, Theofil Koridaleu, Ioan Cariofil, Panaiot Nicousis, Meletie Pigas, Alexandru şi Nicolae Mavrocordat, Hrisant Notara, Iosif Moesiodax, Evghenie Voulgaris, Chesarie Daponte, Nichifor Theotokis, Rigas Velestinlis, Dionisie Fotino ş.a. [Dan SIMONESCU, „Le livre grec...", în *Symposium*..., p. 128]. Unii au aparţinut epocii fanariote, iar alţii au fost pre sau post fanarioţi, dar toţi au operat în domeniul literelor, teologiei, culturii şi umanismului religios, dat fiind că Imperiul Otoman lăsase acestor ţări libertatea imprimării de carte religioasă.

Dar la fel de importantă a fost contribuţia românilor care i-au susţinut pe toţi aceştia să imprime carte aici. Primul al cărui nume se cuvine a fi menţionat a fost Mitrofan, pe vremea aceea episcop al Huşilor (1682-1686), dar şi meşter principal al tipografiei Mitropolitane redeschise de mitropolitul Dosoftei la 1679. Dositei ne dă următoarele detalii: „*În 1680 mă găseam la Iaşi şi am văzut că românii au o tipografie, în timp ce grecii nu aveau deloc. Dar Dumnezeu care conduce şi împlineşte toate gândurile bune a făcut să vină la noi călugărul Mitrofan căruia i-am dat 60 de lei ca să facă pentru noi o tipografie nouă*" [DOSITHEI Patriarhul, *Ιστορία περί των εν Ιεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων* (Istoria patriarhilor Ierusalimului), Bucureşti, 1715, p. 1237, cf. SIMONESCU, „Le monastère de Cetatzuia...", p. 362]. Iar în altă parte îl flata pe domnul Duca, sugerându-i că ar trebui să se considere superior lui Vasile Lupu pentru că l-a depăşit prin crearea tipografiei greceşti, oferind astfel posibilitatea tuturor ortodocşilor să cunoască Cuvântul lui Dumnezeu, prin textul Evangheliilor şi prin textele Sf. Părinţi [*BRV*, I, 1903, p. 252, 254]. Şi apoi, pentru că turcii îl numiseră pe Duca guvernator al întregii Ucraine, Dositei nu pierde ocazia să-l gratuleze ca pe un luminător, nu doar al grecilor, ci şi al ruşilor [SIMONESCU, „Le monastère de Cetatzuia...", p. 363].

Prima carte tipărită aici era lucrarea patriarhului Nectarie, „*Obiecţii contra Primatului papal*" (1682) ["Αντίρρσις περί της αρχής του Πάπα", în *BRV*, II, pp. 251-258, nr. 75; vezi şi Doru BĂDĂRĂ, „Tiparul românesc...", p. 91].

În 1683, urma un al doilea volum ce conţinea două opere polemice, una a lui Simeon al Tesalonicului, „*Contra ereziilor*" şi cealaltă a lui Marcu Eugenicul, „*Explicarea Sf. Liturghii*" [BRV, II, pp. 273-275, nr. 81].

În timpul şederii sale la Iaşi, Dositei însuşi avea să alcătuiască o lucrare „Tomul dragostei împotriva latinilor", un tratat care cuprinde 25 de scrieri ale patriarhului, cu argumente împotriva supremaţiei Papei, împotriva Filioque sau a altor teorii privitoare la Botez şi Euharistie, tipărit la 1698, ni se spune că în Iaşi, dar fără o indicare clară a locului. La fel se întâmplase şi cu alte cărţi ce apăruseră între 1685-1689. S-a vehiculat ipoteza că este posibil ca tipografia grecească să fi funcţionat şi la Sf. Sava, altă mănăstire supusă Sf. Mormânt [SIMONESCU, „Le monastère de Cetatzuia...", p. 363-364]. Tot la Iaşi compusese Dositei şi o vestită rugăciune pentru ploaie, în 1674, care va apărea în cartea românească, „Molitvălnivul dă'nţălăs" (1681) [BRV, II, p. 239]. Şi tot aici alcătuise vestitul „Tom al bucuriei" (Τόμος χαράς), care îi va fi publicat mai târziu, la 1705, la Râmnic [BRV, II, p. 466].

Cu totul, la tipografia Sf. Mormânt din Iaşi s-au tipărit 10 cărţi, din care 8 greceşti, una în română, iar alta în slavo-română [A se vedea lista completă la BĂDĂRĂ, *Tiparul românesc...*, p. 91]. Se vede că este o fuziune între interesele naţionale şi cele ale Ortodoxiei, în general. Moldova va câştiga un prestigiu nou în câmpul producţiei literare şi va deschide un orizont mai larg pentru diversele curente literare, încă din epoca mitropolitului Dosoftei, aşa cum ne încredinţează Dan Simonescu [„Le monastère de Cetatzuia...", p. 362]. Se remarcaseră în arta tiparului, alături de Mitrofan, şi un Dionisie, Ieremia Cacavela ori Dumitru Pădure.

După 1698, relaţiile lui Dositei cu Moldova au intrat într-un con de umbră. Aici îşi pierduse protectorii, dar îşi câştigase unii noi în Valahia. Activitatea tipografiei greceşti de la Iaşi încetează. Doar pe la 1758 vom mai găsi o scurtă licărire de cultură, în cursul rămânerii vremelnice aici a călugărului xiropotamit Chesarie Daponte, care a făcut o figură frumoasă în cultura română [Constantin ERBICEANU, *Cronicari greci şi români care au scris despre români în epoca fanariotă*, Bucureşti, 1888, p. LXVII].

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan MOLDOVEANU

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc şi Patriarhul Chiril (III)

În paragraful 21 sunt condamnate avortul şi eutanasia, se exprimă îngrijorarea faţă de dezvoltarea tehnologiei de reproducere biomedicală legată de manipularea vieţii umane. Pe scurt, toate acestea reprezintă un apel la „imutabilitatea principiilor moralei creştine, bazate pe respect pentru demnitatea individului chemat să fie în acord cu planul Creatorului".

După un mesaj către tineri (paragrafele 22-23), urmează referinţe cu privire la prozelitism (paragraful 23). Acesta nu numai că este exclus, dar se afirmă că „ortodocşii şi catolicii sunt uniţi nu numai prin tradiţia Bisericii comune a primului mileniu, ci de asemenea prin misiunea de a predica Evanghelia lui Hristos în lume astăzi". Mai mult, acest paragraf cuprinde o chemare adresată credincioşilor celor două Biserici să nu apeleze la mijloace prozelitiste: „Noi îi îndemnăm pe catolicii şi pe ortodocşii din toate ţările să înveţe să trăiască împreună în pace şi dragoste şi să fie în «armonie unii cu alţii» (Rom. 15, 5). Prin urmare nu poate fi acceptată folosirea de mijloace neloiale care să-i incite pe credincioşi să treacă de la o Biserică la alta, negându-li-se libertatea religioasă şi tradiţiile lor. Suntem chemaţi să punem în practică preceptul Apostolului Pavel «Râvnind astfel să binevestesc acolo unde Hristos nu fusese numit, ca să nu zidesc pe temelie străină» (Romani 15, 20).

Analizând această parte a declaraţiei comune, nu putem să nu rămânem impresionaţi de multitudinea de teme abordate şi mai ales de faptul că cei doi lideri pot să vorbească cu o singură voce pe marginea acestor teme. Astfel înţelegem că cele două Biserici nu numai că au o istorie comună de un mileniu, dar şi că astăzi, după aproape un mileniu de separare, pot să-şi exprime clar dorinţa spre unitate şi angajamentul comun la misiune. Diferenţele doctrinare rămân, precum şi trecutul istoric trist, dar în chestiuni morale şi sociale, care devin în lumea modernă tot mai importante, cele două Biserici găsesc consens. Să ne gândim numai cât de puternic este impactul asupra a milioane de creştini romano-catolici şi ortodocşi – în cazul acestora din urmă, chiar şi dacă nu aparţin Bisericii Ortodoxe Ruse – declaraţia comună cu privire la ce anume înseamnă familia.

Chestiunea ucraineană. Trei paragrafe sunt dedicate „chestiunii ucrainene": 25, 26 şi 27, însă acestea trebuie citite prin perspectiva paragrafului 24 care condamnă prozelitismul şi trece de la referiri de ordin general în această chestiune, la afirmaţii legate de Ucraina. Mai întâi se exprimă speranţa că această întâlnire va contribui la reconcilierea dintre greco-catolici şi ortodocşi, oriunde există tensiuni între ei. Apoi este respins uniatismul cu următoarele cuvinte: „Astăzi este clar că metoda trecută a «uniatismului», înţeles ca unire a unei comunităţi cu alta, separând-o de Biserica ei, nu este o cale de restabilire a unităţii. Totuşi, comunităţile eclesiale care au luat naştere în aceste circumstanţe istorice au dreptul de a exista şi de a face tot ceea ce este necesar pentru a îndeplini nevoile spirituale ale credincioşilor lor, în vreme ce vor căuta să trăiască în pace cu vecinii lor. Ortodocşii şi greco-catolicii au nevoie de reconciliere şi de forme reciproc acceptabile de coexistenţă (paragraful 25)". Această reafirmare a faptului că uniatismul nu este o soluţie pentru unitate nu este, de fapt, decât o repetare a principiilor stabilite în documentul de la Balamand, 1993, în urma dialogului teologic din cadrul Comisiei internaţionale de dialog dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică. Totuşi, pentru Biserica Ortodoxă Rusă această reafirmare, în contextul chestiunii ucrainene şi într-o declaraţie comună semnată de patriarhul acesteia cu papa Romei, joacă un rol important.

Cu privire la conflictul din Ucraina se afirmă: „Regretăm ostilităţile din Ucraina, care deja au cauzat multe victime, au provocat nenumărate răni pentru locuitorii paşnici şi au aruncat societatea într-o criză economică şi umanitară profundă. Invităm toate părţile implicate în conflict la prudenţă, la solidaritate socială şi la acţiune menită să construiască pacea. Invităm Bisericile noastre din Ucraina să lucreze pentru armonie socială şi să se ferească să ia parte la confruntare, şi să nu susţină nicio dezvoltare a conflictului" (paragraful 26).

Există şi o referire la schisma Ortodoxiei ucrainene: „Nădejdea noastră este ca schisma dintre ortodocşii din Ucraina să fie depăşită prin normele canonice existente ca toţi ortodocşii din Ucraina să trăiască în pace şi armonie, iar comunităţile catolice din ţară să contribuie la aceasta, pentru ca astfel frăţietatea noastră creştină să devină tot mai evidentă" (parag. 27). Aşa cum se ştie, în Ucraina există, pe lângă alte mici grupuri, trei biserici care se numesc „ortodoxe", dintre acestea însă numai una fiind recunoscută drept canonică de către Ortodoxia mondială, anume Biserica Ortodoxă Ucraineană, parte a Bisericii Ortodoxe Ruse, Patriarhia Moscovei. Celelalte două biserici ortodoxe cu o pondere largă în Ucraina sunt Biserica Ortodoxă Ucraineană, Patriarhatul de Kiev şi Biserica Ortodoxă Autonomă Ucraineană.

Reacţii la paragrafele privind chestiunea ucraineană

Este important să ne oprim puţin asupra unor comentarii cu privire la chestiunea ucraineană. Aceasta pentru că chestiunea a jucat un rol important în pregătirea întâlnirii dintre cei doi lideri ecleziali. Reînfiinţarea Bisericii Ucrainene Unite (Greco-Catolice) şi succesul acesteia au constituit una din principalele piedici ale unei întâlniri dintre papa Romei şi patriarhul Moscovei. În declaraţia comună i s-a acordat un loc aparte, pentru că este o chestiune importantă pentru Europa, pentru Biserica Ortodoxă Rusă, dar şi pentru Vatican.

Andriy Mykhlaleyko, preot şi teolog al Bisericii Ucrainene Unite, într-un articol scris în germană, intitulat „Mingea de joc ecumenică dintre Vatican şi Moscova: chestiunea ucraineană în actualele relaţii inter-bisericeşti" [Articolul lui Andriy Mykhlaleyko mi-a fost accesibil prin amabilitatea unui coleg, care mi l-a trimis in format PDF. Nu l-am putut găsi pe internet spre a indica cititorilor locul unde a fost, probabil, publicat.] recunoaşte mai întâi că întâlnirii din februarie, de la Havana, i s-a acordat „nu fără motiv, o importanţă epocală". Apoi el trece la o analiză atentă a paragrafelor cu privire la „chestiunea ucraineană". El este de părere că numirea Bisericilor unite cu Roma drept „comuniuni ecleziale" poate fi interpretată drept recunoaştere a dreptului istoric la existenţă, însă nu şi la dezvoltarea lor, ceea ce ar implica, printre altele, înfiinţarea de noi parohii şi dieceze etc. În opinia lui Mykhlaleyko însă, paragraful 26 este şi mai problematic „din punct de vedere ucrainean". Patriarhul Chiril a numit în repetate rânduri conflictul din Ucraina drept război civil şi o chestiune exclusiv interucraineană, ceea ce ar exclude orice implicare a Rusiei. Prin aceasta el ar urma, în opinia lui Mykhlaleyko, întru totul politica lui Putin în Ucraina. Pentru catolicii ucraineni, scrie mai departe Mykhlaleyko, a fost „foarte dezamăgitor" faptul că papa Francisc a numit „război civil" conflictul din Ucraina, în audienţa din data de 4 februarie 2015. „Mulţi ucraineni au văzut în aceasta preluarea punctului de vedere propagandist rus cu privire la criză" adaugă Mykhlaleyko. În opinia lui, punctul de vedere rus s-a impus şi în declaraţia comună de la Havana, de vreme ce implicarea Rusiei în conflictul din estul Ucrainei şi violarea dreptului internaţional prin anexarea Crimeii sunt trecute cu totul sub tăcere în document. „După citirea acestui paragraf se naşte impresia că ceea ce se întâmplă în Ucraina din 2014 încoace ar fi un război civil şi nu rezultatul unei agresiuni externe", scrie Mykhlaleyko. El însă nu este singurul greco-catolic care a comentat negativ pe marginea acestei declaraţii comune. Însăşi Arhiepiscopul major Sviatoslav Shevcjuk, capul Bisericii Ucrainene Unite, a declarat duminică 13 februarie, aşadar imediat după ce declaraţia comună a fost dată publicităţii, că mulţi ucraineni sunt dezamăgiţi de „jumătăţile de adevăr ale textului" şi că datorită „susţinerii indirecte a agresiunii din Ucraina din partea Sfântului Scaun" ei „se simt trădaţi de Vatican".

Ian MARCOVICI

OIKOUMENE ECUMENICA

Afilierea religioasă a candidaţilor la preşedinţia SUA, şi a rudelor lor apropiate, chiar dacă nu joacă un rol imediat în opţiunile de vot ale americanilor, totuşi aceasta este avută în vedere de către toată lumea. Donald John Trump, candidatul Partidului Republican, este presbiterian. Ca tânăr, el a primit confirmarea în parohia numită „Prima Biserică Presbiteriană" din Cartierul Jamaica din oraşul Queens, lângă metropola New York, unde s-a născut Trump. În anul 1977, el s-a căsătorit religios cu prima sa soţie în biserica Marble Collegiate din Carolina de Sud, o biserică reformată care se află în comuniune cu biserica presbiteriană. Într-un interviu acordat în aprilie 2011, el a declarat: „Sunt protestant, sunt presbiterian". De asemenea, într-un interviu acordat în 2015, el a declarat că Biblia este cartea lui favorită, după propria lui carte cu titlul „Arta negocierii", publicată în 1987. În stilul său caracteristic, el a adăugat: „Nimic nu bate Bibla!" În timpul campaniei electorale pentru nominalizarea sa drept candidat al Partidului Republican, Trump a primit susţinerea evangelicalilor americani. În cuvântarea sa de acceptare a candidaturii, el a mulţumit evangelicalilor pentru sprijinul acordat de aceştia şi a afirmat că dacă va ajunge preşedinte va permite comunităţilor religioase să-şi afirme deschis opţiunile politice. În opinia sa, la ora actuală multe comunităţi religioase în SUA nu fac acest lucru de teama de a nu pierde scutirea de taxe aplicată în SUA comunităţilor religioase recunoscute. Trump a fost binecuvântat în 2016 în timpul campaniei electorale de către preotul ortodox grec american Emmanuel Lemelson din Phoenix, Arizona. Trump are puternice legături şi cu comunitatea iudaică din America. Fiica sa, Ivanka, s-a convertit la iudaism înainte de a se căsători cu Jared Corez Kushner, un om de afaceri evreu. În anul 2015, el a declarat: „Nu numai că am nepoţi evrei, am şi o fiică evreică şi sunt foarte onorat de aceasta (…) nu aşa a fost planul, dar sunt foarte bucuros că s-a întâmplat aşa". Trump l-a ales ca potenţialul său vice-preşedinte pe Mike Pence, actualul guvernator al statului Indiana. Acesta este catolic evangelical, adică este membru al Bisericii Romano-Catolice, dar care a adoptat o spiritualitate marcată în special de Scriptură şi o atitudine misionară deosebit de activă. În cuvântarea de acceptare a propunerii lui Donald Trump de a fi potenţialul său vice-preşedinte al SUA, Mike Pence a declarat: „Sunt creştin, conservator şi republican, în această ordine". De asemenea se ştie că participă la slujbele duminicale ale unei mega-biserici evangelicale.

Hillary Clinton este metodistă, membră a Bisericii Unite Metodiste, formată în secolul al XIX-lea prin unirea unor metodişti americani cu diferite facţiuni protestante. În anul 2007, profesorul Paul Kengor, care s-a ocupat de religiozitatea mai multor preşedinţi şi oameni politici americani, a publicat o carte intitulată *Dumnezeu şi Hillary Clinton: O viaţă Spirituală*, în care afirmă că convingerile politice ale acesteia se bazează pe convingerile ei religioase. Multă vreme Hillary nu a vorbit deschis despre convingerile sale religioase, dar după ce în 2016 un sondaj de opinie a arătat că patru din zece americani cred că Hillary Clinton nu este o persoană foarte religioasă, a început să vorbească mai des despre credinţa sa. S-a observat că adesea în discursurile sale ea îl citează pe John Wesley (1703-1791) fondatorul metodismului: „Fă tot binele pe care-l poţi face, prin toate mijloacele şi pe toate căile". Fiica acesteia, Chelsea Clinton, s-a căsătorit în 2010 cu Marc Mezvinsky, un membru al unei familii de evrei conservatori, de profesie bancher, fiind căsătoriţi într-o ceremonie inter-religioasă în anul 2010. H. Clinton l-a propus ca potenţial vicepreşedinte pe Timothy Kaine, guvernatorul statului Virginia, care este romano-catolic. Acesta a crescut într-o familie romano-catolică practicantă şi a studiat într-un colegiu iezuit. Mai mult, a participat vreme de un an, în tinereţe, la activităţi misionare ale acestui ordin in Honduras. În vreme ce Kaine consideră că face diferenţă între viaţa personală-religioasă şi cea politică, vorbeşte totuşi deschis despre convingerile sale religioase, care-l motivează în acţiunile sale politice. Potrivit unor analişti, el ar putea fi caracterizat drept un romano-catolic cu vederi liberale. De asemenea senatorul Kaine se declară un fan al Papei Francisc şi al enciclicei sale „Laudato Si", criticată de mulţi ca având idei prea de stânga.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Activitatea Sf. Ierarh Antim Ivireanul în tiparnița de la Râmnic

Activitatea culturală a gravitat, începând cu secolul al XVIII-lea, în jurul tiparniței de la Râmnic, unde marii cărturari ai timpului au contribuit din plin, prin cuvintele zămislite, *„la strălucita opera de păstrare, de înaintare în frumusețe a graiului național și unificare a conștiințelor românești”* [Dumitru LAZĂR, Costea MARINOIU, Petre MATEIESCU, *Catalogul preliminar al colecțiilor de carte veche din județul Vâlcea*, Rm. Vâlcea, 2001, p. 382]. Împrejurul acesteia s-au format monahi-cărturari, copiști, tipografi, grămătici, care au transcris sau tipărit în slavonă și, apoi, în românește, cărțile fundamentale de cult, scrierile patristice etc., care au circulat nu doar în țările române, ci în întreaga lume ortodoxă. Prin tot ce s-a realizat aici cu trudă și migală, prin valorile culturale răsărite, prin eleganța literelor și calitatea traducerilor, putem vorbi, pe drept cuvânt, despre o adevărată *„capitală a tipografilor”*, care s-a plămădit în așezarea de pe malul bătrânului Alutus, după cum ne încredințează Nicolae Iorga [Nicolae IORGA, *Tipografia la români*, în: „Almanahul graficei române”, Craiova, 1930, p. 50]. Este meritul de neuitat al meșterilor tipografi, dar mai ales al Sfântului Ierarh *Antim Ivireanul*.

Om de carte, apreciat de contemporani, *„egumenul chir Antim de la Snagov”*, ales, la 16 martie 1705, episcop al Râmnicului, a înființat aici o tipografie – prima în oraș –, care, cu mici întreruperi, a funcționat pe lângă scaunul episcopal până aproape de zilele noastre.

Făcută *„nu atât din veniturile casei, cât din sudorile feței mele”* [† Atanasie MIRONESCU, *Sfânta Episcopie a eparhiei Râmnicului Noului Severin în trecut și acum*, București, 1906, p. 91], după cum declara însuși ierarhul, cu o parte din utilajul românesc și grecesc folosit la Snagov, tiparnița a fost instalată în partea de miazăzi a orașului, sub dealul Capela, unde se mai păstra încă în ființă în 1880, sub numele de *„casa tipografului”*. Aici, *„singurul Vlădică de mai multe ori artist”* [† FIRMILIAN, mitropolitul Olteniei, *250 de ani de la moartea mitropolitului Țării Românești Antim Ivireanul Cuvânt de pomenire a lui Antim Ivireanul mitropolitul Țării Românești*, în: „Mitropolia Olteniei”, an XVIII (1966), nr. 9-10, p. 764 (se va cita MO)], cum îl descrie istoricul bisericesc Nicolae Dobrescu, a tipărit, în mai puțin de trei ani, nouă cărți, dintre care trei grecești, trei slavo-române și trei românești, meșter tipograf fiind Mihail Ștefan Iștvanovici, ucenicul său. Apărute în condiții grafice deosebite, aceste tipărituri se remarcau îndeosebi prin calitatea tipografică și aspectul grafic interesant, fiind *„legate trainic, în piele peste tot, folosind tăblii masive, cu un dichis decorativ, presat cu fier sec, dar cald, dispunând de fileturi și ștrempeluri specifice”* [Costea MARINOIU, *Istoria cărții vâlcene, secolele XVII-XVIII*, Craiova, 1981, p. 44].

Considerând că *„slăvitul meșteșug al tipografiei să nu fie folosit împotriva Bisericii și Legii; ci pentru folosul țării”*, *„talentatul tipograf [...] cărturar cu o largă cultură teologică și umanistă”* [Prof. A. F. NICOLESCU, Prof. Gh. RĂDULESCU, *La 275 de ani de la înființarea tipografiei râmnicene: Rm Vâlcea, vechi centru tipografic*, în: MO, an. XXXII (1980), nr. 3-6, p. 487] a socotit că este bine ca prima carte scoasă de noua sa tipografie să fie *Tomul bucuriei* (1705), imprimată cu cheltuiala patriarhului Dositei al Ierusalimului. Apariția acestei lucrări de dogmatică, în limba greacă, de aproape 800 de pagini, îndreptate împotriva romano-catolicilor, care încercau să dezbine Ortodoxia în Transilvania, îl face pe Gabriel Ștrempel să presupună că a început să fie tipărită înaintea aducerii tipografiei la Râmnic. Sub îndrumarea sa, *„episcopia de Râmnic începe să-și asume o misiune pe care o va exercita multă vreme: «punct» de sprijin pentru ortodocșii români din Transilvania, loc al producerii și difuzării (dincolo de Carpați) al cărților atât de necesare”* [Dan Horia MAZILU, *Introducere în opera lui Antim Ivireanul*, București, 1999, p. 31; Dumitru LAZĂR, *Forța iradiantă a cărții vâlcene*, în „Studii Vâlcene”, VIII, 2003, p. 383 (se va cita SV)].

În același an, 1705, a mai tipărit o mică lucrare originală, în limba română, cu profil pastoral-liturgic, cu titlul *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții*, necesară duhovnicilor în scaunul spovedaniei. Difuzată tuturor preoților, lucrarea menționează că oamenii s-au depărtat de Dumnezeu și s-au făcut robi ai păcatului, deoarece sunt inculți și neinstruiți, *„pentru că nu iubim să cetim și să învățăm carte [...] Că omul carele nu știe carte să citească Sfânta Scriptură și cărțile beserecii noastre și sfintele pravile [...] să asamănă cu dobitoacele cele necuvântătoare, carele nu știu ce face de vreme ce n-au minte”*. Cât privește duhovnicii, aceștia trebuie să îndeplinească neapărat câteva cerințe impuse de legile Bisericii: să fie în vârstă, să se bucure de o bună reputație, să fie cărturar și *„să priceapă sfintele cărți și canoanele”* [Dr. Gabriel ȘTREMPEL, *Din activitatea lui Antim*

la Episcopia Râmnicului, în: *Episcopia Râmnicului 500 de ani de la înființare (1503-2003)*, Rm. Vâlcea, 2005, pp. 319-321].

Aplecat spre o rodnică activitate tipografică, în 1706 a mai publicat două cărți în limba greacă, purtând titlul: *Cuvânt la patima Domnului*, lucrarea lui Gheorghe Maiota, și *Cuvânt panegiric la Sfântul Niculae*, rostit de Radu, fiul lui Constantin Brâncoveanu, în amintirea lui Preda Brâncoveanu. Probabil în 1707, tipografia de la Râmnic a tipărit traducerea românească a cuvântării lui Gheorghe Maiota, având următorul titlul: *Cuvânt la mântuitoarea patimă a Domnului nostru Iisus Hristos*. [Niculae ȘERBĂNESCU, *Strădanii...*, pp. 730-731]

Conștient de misiunea sa printre credincioșii de neam român, care ascultau slujbele în slavonă, ierarhul a scos de sub teascuri și câteva lucrări menite să ducă la triumful deplin al limbii române în biserică. Pentru început, el a continuat vechea tradiție de editare a unor cărți bilingve, cu îndrumările tipiconale, lecturile biblice și sinaxarul în românește, iar cântările și rugăciunile în slavonește. Astfel, în mod deosebit reține atenția: *Antologhionul* (1705), o carte cu slujbele din *Mineie*, pentru vecernia de sâmbătă seara și utrenia de duminică, *Octoihul mic* (1705) și *Slujba Adormirii Născătoarei de Dumnezeu cu paraclisul* (1706) [Pr. Acad. Mircea PĂCURARIU, *Tiparul în Biserica Ortodoxă Română*, Sibiu, 2016, p. 98].

Paralel cu acestea, a inițiat și tipărirea unor cărți liturgice numai în românește. Astfel, în 1706, a tipărit *Evhologhion* sau *Molitvelnic*, în două volume distincte: primul era de fapt un *Liturghier* (îl va fi cunoscut pe cel tipărit de protopopul Ioan Zoba din Vinț, din 1687), iar al doilea, *Molitvelnicul* propriu-zis, ambele reprezentând *primele ediții românești în Muntenia*.

Tradus tot de Antim după ediția grecească a lui Nicolae Glykis, editată la Veneția în 1691 [Mircea PĂCURARIU, *Tiparul...*, p. 99], *Molitvelnicul* a rămas cel mai complet din literatura religioasă – păstrat și reeditat –, cu modificările impuse de scurgerea timpului, până în zilele noastre. [Gabriel ȘTREMPEL, *Din activitatea lui Antim...*, p. 317] Impresionat de măreția acestui pionier al limbii vechi românești, profesorul Dan Horia Mazilu remarcă faptul că *„Antim Ivireanul [...] n-a fost un «deschizător de drum» în prefacerea în românește a textelor liturgice. El a fost însă, categoric, veritabilul performer în acest plan. Contribuția lui la desăvârșirea limbajului românesc este covârșitoare”*. [Dan Horia MAZILU, *Introducere...*, p. 178; Prof. Dr. Ioan St. Lazăr, *Semnificația anilor de păstorire la Râmnic pentru viața și opera Sfântului Antim Ivireanul*, în: *Episcopia Râmnicului. Prea Sfințitul Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului la 90 de ani*, Rm. Vâlcea, 2004, p. 296]

În felul acesta, tipărirea cărților sale a dus la desăvârșirea procesului de românizare a slujbelor bisericești și făurirea unei limbi liturgice folosită până azi. Pe bună dreptate, se poate spune că prin cărțile românești date la lumină, începând de la Râmnic, Antim *„a pus temelia vechii noastre limbi bisericești”*. Cu alte cuvinte, el este *„adevăratul creator al limbii liturgice românești”*, pentru că de atunci încoace, textul lor a rămas aproape neschimbat, eliminându-se, în timp, doar anumite cuvinte cu înțeles *„regional”* sau ieșite din uz [Mircea PĂCURARIU, *Episcopia Râmnicului 500 de ani de existență 1503-2003*, Drobeta Turnu Severin, 2003, pp. 24-25]. Deși a întreprins o acțiune similară celei inițiate de mitropolitul Dosoftei, limba folosită de el este superioară față de cea a ierarhului moldovean, chiar celei pe care o va folosi mitropolitul Veniamin Costachi al Moldovei peste mai mult de un secol [Mircea PĂCURARIU, *Cultura...*, p. 135], deoarece el o *„dezbracă de topica frazei străine în care o încătușaseră cărturarii de mai înainte”* [Niculae ȘERBĂNESCU, *Strădanii...*, p. 762]. În patria de adopție, va ajunge *„cu anii, iar mai ales cu o stăruință neînduplecată [...] să vorbească și să scrie o limbă, poate cea mai frumoasă dintre a tuturor cărturarilor țării”*, remarca în februarie 1956, Mihail Sadoveanu [Gheorghe PÂRNUȚĂ; Nicolae ANDREI, *Istoria cărții, presei și tiparului din Oltenia*, Craiova, 1994, p. 92, nota 5].

Ceea ce a lăsat posterității ne arată că avem în față un ierarh înțelept, cu alese însușiri de păstor, predicator și cărturar, care n-a cruțat nicio osteneală pentru luminarea credincioșilor săi. Se poate afirma că *„între ceilalți învățați, mulți, care au făcut gloria «monarhiei culturale brâncovenești», hipermitropolitul – cum l-a numit Nicolae Iorga – a fost de departe cea mai prețioasă nestemată în coroana Brâncoveanului”* [Dan Horia MAZILU, *Introducere...*, p. 13]. Prin tiparnița și cărțile tipărite la Râmnic, cât și prin înființarea unei școli românești, gratuită pentru copii, a înnobilat orașul, pregătindu-l, într-un timp destul de scurt, să devină în secolul al XVIII-lea *„capitală a tipografilor”*. Așa se explică de ce, de sub teascurile tipografiei din Râmnic, au ieșit, până în 1827, 157 de cărți cunoscute până în prezent [A. F. NICOLESCU, Prof. Gh. RĂDULESCU, *La 275 de ani...*, p. 487; Dan Horia MAZILU, *Introducere...*, p. 187. (*„Cunoașterea limbii române este uimitoare la Antim”*, afirma G. Călinescu)].

Activitatea de la Râmnic avea să-l ducă pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei bisericești, în scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei, unde va desfășura, vreme de peste opt ani, o muncă la fel de prodigioasă, tipărindu-se cu binecuvântarea lui peste 60 de cărți. Nu este exclus ca el să fi dus instalația tipografiei la Târgoviște, deoarece după plecarea sa din orașul de la poalele dealului Capela, nu se mai găseau aici nici teasc, nici tipograf, care să dea noi tipărituri, după cum susțin cercetătorii. [Barbu TEODORESCU, *Circulația vechii cărți bisericești – Contribuții la un catalog cumulativ*, în: BOR, an. LXXIX (1961), nr. 1-2, 1961, p. 17].

Pr. Dr. Laurențiu RĂDOI

A dăruit Mitropolitul Antim Ivireanu un tipar clandestin Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului? (II)

Aceste manuscrise, cât şi altele, au contribuit la lărgirea orizontului cultural al unei categorii de oameni, răspândind cunoştinţele utile pentru această perioadă istorică. Prin conţinutul lor au avut şi o importantă funcţie formativă.

O impresionantă informaţie privind legăturile pe care marele ierarh, Sfântul de azi, Antim Ivireanu le avea cu românii din Șchei, ne-o oferă protopopul Șcheian Teodor Baran, înscriind la 1710 pe filele unui manuscris inedit „***Izvod românesc cu praznice***" (ms. 462, aflat în Șchei), următoarea mărturisire: „*1708. În vremile ceste de acu, fiind domn Ţării Rumâneşti Io Costantin Voevod, iar în partea de loc a Râmnicului, care iaste Olt, fiind episcope Antim Ivireanul (şi vlădică Kir Teodosie) şi poftind Sfinţia Sa* (n.n. Antim Ivireanu) *ca să ţie* ***şcoală de învăţătură pentru pomană*** (s.n.) *a adus pe dascălul Ivan Făgărăşanul, aflându-se dascăli foarte buni* (sic!) *să fie Sfinţiei Sale dascăl pentru învăţatura şcolii Sfinţii Sale – mai nainte încă învăţând dumnealui copii în şcoală la Câmpulung, învăţând şi noi Teodor snă* (fiu) *pop Florea* (n.n. Baran) *i* (şi) *Radu snă pop Radu* (n.n. Tempea) *ot Braşov şi altele, deci, mergând dumnealui* (Ivan Făgărăşanu) *la Râmnic – 1708 iunie dni 24, de care lucru şi noi dorind ca să afle la sfânta biserica noastră a Braşovului, slujba praznicelor de peste an, românește şi Octoihul, am mers şi noi la Râmnic şi am învăţat slujba văscreseniei cu canoane cu tot românește şi iar neam apucat a învăţa la slujbele praznicelor de peste an şi am învăţat până la slujba Sfântului Mucenic Dimitrie – iar pristăvindu-se* (murind) *Kir Teodosie, mitropolitul Ungrovlahiei...1709 febr. 21, au mutat în scaunul Mitropoliei Ţării Rumâneşti pre părintele Kir Antim* (Ivireanul) *să fie mitropolit Ţării Rumâneşti – după aceia poftind iar Sfinţia sa şi mai mult cu îndemnarea orăşanilor Câmpulungului, s-au dus iar dumnealui, dascălul Ivan aici în oraşul Câmpulungului în* ***şcoala domnească*** (s.n.) *să înveţe de pomană copii, iar cu toată purtarea de grije şi cheltuiala părintelui Kir Antim* (Ivireanul), *mitropolitul Ungrovlahiei* (sic!), *aşijderea iarăşi noi cei zişi mai sus fiind merşi acasă la Braşov, 1709 iun. 15 iarăşi ne-am întors în Câmpulung şi am învăţat de unde lăsasem, până la sfârşit, cu cheltuială a părinţilor noştri şi întru pomana Sfinţiei Sale, Părintele Kir Antim, mitropolitul Ţării Rumâneşti – neplătind învăţătura noastră nimeni, nimic–şi mai mult întru iubirea ostenelii dumisale, dascălului nostrum Ivan snă Stâncă Cristea de la Făgăraş...pis* (am scris) *văliat 1710 mai 17".*

Deosebita mărturisire ne îngăduie să descifrăm realităţi necunoscute:

1. O „Şcoală de pomană" (gratuită), înfiinţată de Sfântul Martir Antim Ivireanul la Râmnicu Vâlcea în anul 1705, pentru care aduce din şcoala domnească de la Câmpulung Muscel „ca dascăli foarte buni", pe Ivan Făgărăşanul, care „mainte încă învăţând copii la şcoala de la Câmpulung".

2. O a doua „şcoală de pomană" este înfiinţată tot de marele ierarh, Sfântul Martir Antim Ivireanul la Câmpulung în anul 1708, tocmai în anul în care avea să fie acceptat de voievodul Costantin Brâncoveanu ca mitropolit al Ţării Româneşti, iar dascăl este tot Ivan Făgărăşanul, „cu îndemnarea orăşenilor Câmpulungului", care cu siguranţă îl apreciau, având să înveţe *„de pomană copii, iar (n.n. din nou) cu toată purtarea de grijă şi cheltuiala părintelui Chir Antim".*

3. La această „şcoală de pomană" erau acceptaţi şi elevi ardeleni, care erau pregătiţi pentru a putea depăşi vremuri tulburi pricinuite de „Uniaţie", atât de puternic implantată de autorităţile din Transilvania. Aceştia învăţau la Râmnic *„slujba vascreseniei cu canoane cu tot rumâneşte"*, iar la Câmpulung *„de unde lăsasem, până la sfârşit, neplătind pentru învăţătura noastră nimărui nimic"* – mărturisea copistul, recunoscând contribuţia jertfelnică a marelui ierarh. Între cei care învăţau, după cum reiese din însemnarea citată, se număra şi Radu Tempea II – viitorul cronicar din Șcheii Braşovului (1691-1742), component al unei familii de protopopi cărturari din Șchei, autor al *„Istoriei Sfintei Besareci a Şcheilor Braşovului"* (manuscris de la 1742 păstrat în muzeul şcolii), traducător al unui monumental „Tâlc de Evanghelii, după Teofilaht al Bulgarilor (aflat tot în muzeu), dascăl şi la şcoala din Șchei, hirotonit la 1716 de Antim Ivireanu pentru biserica din Șchei. Cel de al doilea elev al şcolii muntene, Teodor Baran, autorul însemnării, fiul protopopului Florea Baran din Șchei, care, după absolvirea şcolii din Câmpulung funcţionează şi el ca dascăl al şcolii din Șchei, coleg de catedră cu Radu Tempea II şi apoi hirotonit de acelaşi ierarh, slujind sfânta Biserică din Șchei, copiind vechiul catastif în care se consemnau valorile bisericii (cărţi, odoare, obiecte de cult etc). Îndeplineşte totodată misiuni diplomatice la curtea voievodului Grigore Ghica al Moldovei, de la care obţine hrisov de danie pentru românii din Șchei (12.000 aspri anual). Vechiul catastiv al bisericii ne asigură că Teodor Baran „multe cărţi au scris, întorcându-le (n.n. traducându-le) de pe sârbie (n.n. slavă) pre romaine". Dintre acestea n-am aflat decât manuscrisul prezentat mai sus. Un alt catastif de la 1713 menţionează însă *„un Minei scris cu mâna de popa Teodor snă pop Florea Baran cu slujba sfinţilor ce să prăznuieşte peste tot anul şi al praznicelor"*, iar un alt catastif menţionează: *„părintele Teodor Baran a copiat un Minei cu praznicele rumâneşte şi unul cu alte slujbe, un Octoih şi altul pentru săptămână"* (pentru amănunte v. Vasile Oltean *„Prima şcoală românească din Şcheii Braşovului"*, Ed. Typo Moldova, Iaşi, 2009, p. 155-165).

4. Însemnarea de mai sus are meritul de a stabili prezenţa la cele două şcoli „de pomană", înfiinţate de Mitropolitul Martir Antim Ivireanul a necunoscutului dascăl Ivan Făgărăşanul, fiul negustorului făgărăşean Stâncă Cristea. Din 1705, pentru trei ani conduce şcoala de la Râmnic, unde marele ierarh desfăşura o bogată activitate tipografică. După 1708, când ierarhul Antim se stabileşte la Bucureşti, dascălul Ivan Făgărăşanul revine la Câmpulung, cu siguranţă la îndemnul ierarhului, şi conform însemnării, încă se mai găsea acolo la 1710. Nu cunoaştem ce s-a întâmplat apoi, dar documentul din 1 septembrie 1722, consemnat mai sus, constând dintr-o scrisoare a mitropolitului muntean Daniil, adresată lui Radu Tempea, tocmai fostului elev al lui Ivan de la Râmnic şi Câmpulung, confirmă pe deplin prezenţa acestei tiparniţe în Șchei.

Împrejurări fericite fac să descoperim recent „Izvodul" calendarului tipărit în Șchei de Petcu Şoanul cu tiparul dăruit de Mitropolitul Antim Ivireanu. Constând din 70 de pagini, nenumerotate, format 11×18 cm., strânse în 5 caiete nenumerotate, a 8 file (ultimul caiet doar din 4 file), supracopertat în piele, manuscrisul (expus azi în muzeul şcolii) se păstrează în condiţii destul de bune. După fila de titlu, urmează o cronologie a istoriei lumii (*de la potop, de la zidirea monarhiei Babilonului*), iar începând cu fila 3 se redau tabele cronologice cu zodiacuri pentru diferite planete („*învăţătura plantelor*"), începând cu planeta Saturn, continuând cu planeta Jupiter (f. 11), Marte (scris Mars, f. 20), Soarele (f. 27), Mercur (f. 41), Luna (f. 48). Începând cu fila 55 se prezintă *„altă învăţătură": „Pentru semințe arătare"* cu deosebite îndrumări privind cultivarea ogorului. În continuare se oferă *„spre ştiinţă": „ce zi şi ce ceas stăpâneşte" fiecare planetă în parte* (f. 65), precum şi *„Arătare pentru ceasurile zilei şi a nopţii, ce planetă, ce ceas stăpâneşte şi ce putere are"* (f. 66), pentru ca în final să se ofere un tabel care permite cititorului *„la aceste 6 planete să caute în care ceas, ce-i bine a lucra sau a face şi a căuta"* (f. 69.). Interesantă este şi foaia de titlu, care comportă mici diferenţe faţă de foaia de titlu a calendarului tipărit: *„Caliundariu acum întâe rumânesc, aşezat de pre cea sărbească pre limbă rumânească pre o sumă de ani, că şi cel slovenesc într-acesta chip au fost, fiind de un astrolog la Kiev scos, de un mare dohtor muscal, s-au tălmăcit într-acesta chip, acum izvodit. Şi precum am aflat într-acee limbă noao s-au dat în Braşov, fevruar 20, 1733".* Remarcăm în manuscris exprimarea mai greoaie, care avea să fie corectată în textul tipărit. Manuscrisul foloseşte ca forzaţ două file dintr-un text coresian încă neidentificat, acesta făcând obiectul cercetării ulterioare. Mulţumim senatorului Nicolae Vlad Popa, care a creat posibilitatea financiară de achiziţionare a acestui manuscris, care ne-a fost adus la muzeu, spre identificare, de o profesoară foarte în vârstă, găzduită la Azilul de bătrâni, şi care, din modestie, refuză să-i facem public numele.

Pr. prof. dr. Vasile OLTEAN

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR BISERICEŞTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius şi cărţile româneşti ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (VIII)

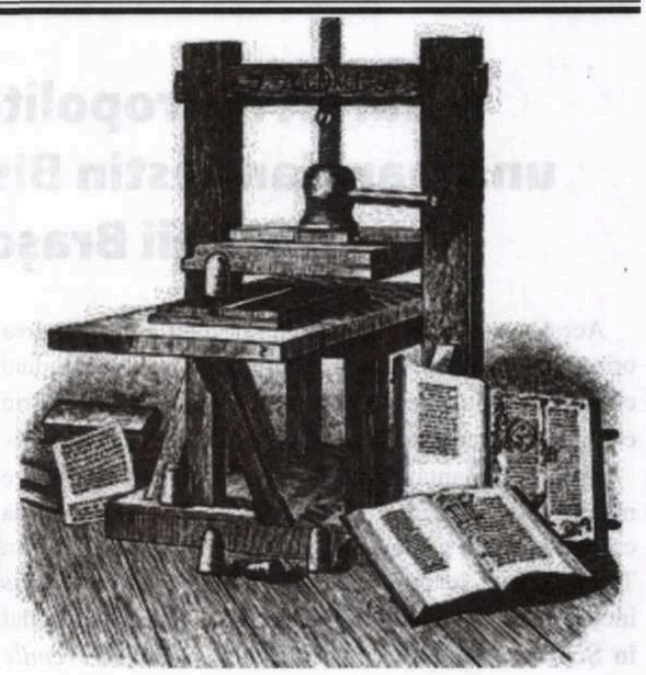

Convins de faptul că (re)orientarea sa spre tipărirea cărţilor românilor ortodocşi din Transilvania nu este o aventură falimentară, el intuind dimensiunea pieţei de desfacere pe care aceştia o reprezentau, Petrus Barth (1740-1801) încearcă să câştige încrederea Consistoriului Ortodox, lucru ce îi reuşeşte. Tipografia sa era deja dotată cu litere chirilice – tatăl său, Johann Barth jun. (1702-1782), la vremea sa, făcând achiziţiile respective – aşa că Petrus iniţiază diligenţele necesare în vederea aprobării demersului său. În *Petiţia* sa din 1781, Petrus Barth menţiona că *naţiunea valahă, ilirică şi grecească din Transilvania şi Ungaria, în general, dar mai ales cea neunită* [ortodoxă], *în pofida tuturor talentelor ei, este încă total neşlefuită şi lipsită de educaţie* [din cauza faptului că] *omul de rând, în afara clericului, nu a fost obligat nici măcar să înveţe să citească, iar cărţile de şcoală de care ar avea nevoie, precum şi alte cărţi folositoare în limba lor lipsesc, întrucât este interzis să se tipărească în ţară* [în Transilvania] *cărţi pentru ritul lor*. După aceste argumente, urmate de altele, tot atât de solide şi de coerente sub raport politico-istoric, Barth trece la obiectul propriu-zis al petiţiei sale, cerând un *privilegium exclusivum* pe douăzeci de ani pentru cărţile de cult şi pentru manualele ortodoxe româneşti, greceşti şi ilirice, deoarece, spune el, *m-am decis să înfiinţez o astfel de tipografie la Sibiu, unde tatăl meu, care încă mai trăieşte, a făcut începutul acum patruzeci de ani, mai ales că alta nu există nici în Ungaria, nici în Transilvania* [Popa, *Oameni şi cărţi în Sibiul de altădată. Tipografi şi tiparniţe, bibliofili şi biblioteci, librari şi librării în mărturisiri documentare,* Hermannstadt-Sibiu, Schiller Verlag-Editura Schiller, 2010, p. 45].

Răspunsul, expediat de la Curtea din Viena spre Guberniul Transilvaniei la 6 februarie 1782, este trimis către Sibiu peste doi ani, mai precis la 20 aprilie 1784, cu precizarea că se solicita şi o listă a cărţilor preconizate a fi tipărite în tipografia Barth.

La 4 august 1784 se citeşte în plenul Magistratului o nouă petiţie a lui Petrus Barth, cuprinzând, în anexă, lista solicitată. Iată textul integral al petiţiei:

Preaonorat Magistrat/ Milostivi şi preaputernici domni,

La porunca Preaonoratului Magistrat, dată mie potrivit cu un preaînalt ordin gubernial, de a specifica acele cărţi pe care am de gând să le tipăresc, înaintez aici o listă, împreună cu preasupusa rugăminte, ca preaonoratul Magistrat să intervină părinteşte în această privinţă la preaonoratul crăiesc Guberniu al ţării [Transilvania], *astfel încât libertatea de a tipări aceste cărţi să-mi fie acordată.*

Aştept cu mare încredere o rezolvare favorabilă a cererii mele, cu cât în sprijinul ei pot aduce următoarele argumente: 1: *Toate cărţile de cult şi de şcoală ale românilor sunt aduse până în ziua de azi din Ţara Românească* [şi sunt aduse] *cu mare cheltuială şi spre marea pagubă a ţării noastre, şi aşa lipsită de bani, în timp ce prin amenajarea unei tipografii aici, banii, atât cei pentru cărţi, cât şi cei pentru transport, ar rămâne în ţară şi ar putea circula cu folos.* 2: *Întrucât una dintre piedicile principale ale luminării poporului român constă în raritatea şi scumpetea cărţilor româneşti, prin amenajarea unei tipografii în ţară, luminarea acestui popor ar fi vizibil încurajată.* 3: *Diferitele dispoziţii preaînalte au început de câtva timp să fie traduse şi în limba română şi apoi publicate; prin amenajarea unei tipografii aici, intenţiile preamilostive ale monarhului nostru s-ar putea îndeplini şi din acest punct de vedere, cu atât mai mult cu cât mă leg să tipăresc toate aceste dispoziţii cât se poate de repede şi de corect.* 4: *Deja tatăl meu a procurat, cu cheltuieli considerabile, diferite lucruri necesare pentru o tipografie românească, iar eu, cu cheltuieli la fel de mari, le-am sporit, ajungând până acolo încât sunt în stare ca în orice clipă să deschid o tipografie românească* [...]

Rămân în cea mai adâncă stimă, al preaonoratului Magistrat, supus slujitor,/ Petrus Barth/ tipograf şi librar privilegiat în Sibiu [*Ibidem,* pp. 48-49].

Lista acelor cărţi româneşti pentru care rog cu supunere să-mi fie obţinută deocamdată libertatea de imprimare [nu discutăm acum în ce măsură explicaţia la titlurile cărţilor româneşti este conformă cu realitatea sau nu]: *1: Mineu, care cuprinde zilele de post din întreg anul*, 2: *Triodion, cuprinde posturile de patruzeci de zile,* 3: *Oktoih, ceremonia religioasă din toate zilele anului,* 4: *Biblia,* 5: *Penthecostare, carte de cântări de la Paşti până la Rusalii,* 6: *Evangheliar*, 7: *Apostol*, 8: *Liturghier*, 9: *Molith Felnic* [Molitvelnic], *cartea botezului*, 10: *Catehism*, 11: *Cazanie, carte de predici*, 12: *Abecedar, cu litere româneşti şi germane,* 13: *Îndrumător teoretic şi practic pentru creşterea albinelor şi a animalelor, explicată prin experienţa proprie a unui ardelean* [Ioan Molnar-Piuariu] – listă soluţionată favorabil de Magistrat [*Ibidem,* p. 49].

Dr. Constantin ITTU, cercetător ştiinţific
Profesor asociat, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu

Tipărituri româneşti la Viena (I)

Tiparul transilvănean, cu centrul la Sibiu, nu constituia nimic altceva decât „o consecinţă firească a rolului cultural îndeplinit de acest oraş în evul mediu" [Zsigismond Jako, *Philobiblion transilvan*, Bucureşti, Editura Kriterion, 1977, p. 93], cercetătorii concluzionând că o motivaţie în plus pentru acest aspect erau şi influenţele directe ale Reformei [Adriana Zaharia, *Tiparul transilvănean cu litere latine, 1525+1665*, în „Transilvania", nr. 5-6, 2012, p. 6], fapt care va determina şi va iniţia ireversibil impunerea limbii române în detrimentul celei slavone.

Toate părerile sunt de acord asupra faptului că trebuie să considerăm catehismul luteran, tipărit în anul 1544, drept cea mai veche tipăritură în limba română [Sigismund Jako, *Tipografia de la Sibiu şi locul ei în istoria tiparului românesc din secolul al XVI-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie", Cluj, VII, 1964, p. 98]. Chiar dacă nu avem un exemplar, există mărturii contemporane care au păstrat amintirea catehismului [Este vorba despre însemnarea din 1544 în registrul de socoteli al oraşului Sibiu în legătură cu Philippus Pictor şi scrisoarea lui Adalbert Wurmloch din 1546 către Johann Hess. A se vedea în acest sens şi Fr. Teutsch, *Der ältese Hermannstädter Druck*, „Korespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde", III, 1980, p. 15-16; Ioab Bianu, Nerva Hodoş şi Dan Simionescu, *BRV, 1508-1830*, Bucureşti, 1903, tom I, p. 22-23], şi, ceea ce ne interesează pe noi, locul şi autorul acestei tipărituri.

Acest lucru a fost posibil deoarece, la Sibiu, încă din prima jumătate a secolului al XVI-lea, funcţiona o tipografie, care imprima cărţi cu litere latine, în limbile latină şi germană, dar şi cărţi slavone şi româneşti cu caractere chirilice. Tipografia, întemeiată în 1528, de Theobaldus Gryffius din Reutlingen, a dat primele tipărituri, şi anume *Gramatica latină* a lui Thomas Gemmarius (1529) şi *Tratat despre ciumă*, în limba germană, scris de medicul Sebastian Pauschner (1530), din care nu se mai păstrează nici un exemplar [Mircea Păcurariu, *Filip Moldoveanul-primul tipograf român*, în „Cărturari sibieni de altădată", ediţia întregită şi adăugită, Editura Andreiana, Sibiu, 2015, p. 7].

Într-adevăr, nu se poate concepe o cercetare profundă a apariţiei şi răspândirii primelor traduceri în limba română fără să cunoaştem dezvoltarea tiparului de la noi [L. Demený, *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu*..., p. 22], cu începuturile, pentru studiul nostru, prin tipografia de la Sibiu. Ulterior, în Transilvania şi Banat, cartea bisericească imprimată la Viena şi Buda, în versiunea lingvistică românească de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, urmează, în general, aceeaşi cale, adică a traducerilor după modele slavo-sârbe sau ruseşti, aparţinând unor cărturari însemnaţi [Dan Râpa-Buicliu, *Carte românească veche....*, p. 98]. Stăpânirea habsburgică, coroborată cu acceptarea unirii religioase cu Roma, au dus în mod inevitabil la scăderea tiparului de carte românească în Transilvania, dar lipsa cărţilor a fost compensată fie prin aducerea de carte din Moldova şi Ţara Românească, fie prin tipar executat în alte centre.

Astfel, pentru secolul al XVIII-lea, în Transilvania, Biserica Ortodoxă nu avea nici o tipografie. Cărţile de slujbă ortodoxă au apărut în tipografia lui Laurenţiu Kurzbök şi a lui Ştefan Navacovici din Viena, în cea „crăiască" din Buda, în a lui Petru şi Ioan Barth din Sibiu [Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediţia a 3-a, Editura, Iaşi, 2006, p.517].

Pe lângă obişnuitele cărţi bisericeşti şi şcolare, având ca substrat diferite mişcări revendicative, încep să apară şi tipărituri cu un evident caracter politic, social şi economic. Astfel s-a înregistrat o avalanşă de foi volante, tratând, printre altele, aspecte privind situaţia iobagilor răsculaţi, respectiv reglementări privind statutul acestora [Elena Dunăreanu şi Aurelia Popa, *Carte românească sibiană (1544-1918)*, Sibiu, 1979, p.6]. Printre alte preocupări putem consemna şi legiferarea şcolară şi planurile de învăţământ din perioada 1771-1805, destinate învăţământului elementar şi mediu, ele au fost elaborate sub directivele administraţiei, cu evidentul scop de a moderniza învăţământul etatist din teritoriile istorice ale Imperiului Habsburgic, în spiritul epocii şi al planului ce viza consolidarea statului multinaţional habsburgic. Toate au însemnat o etapă importantă a procesului de organizare a învăţământului secundar din Transilvania şi Banat [Dan Râpa-Buicliu, *Carte românească veche....*, p. 139]. De asemenea, pot fi amintite traduceri din litera universală, cărţi de istorie, apariţia primelor creaţii literare şi ştiinţifice originale (la Sibiu apar versurile datorate lui Vasile Aaron, în anul 1806, precum şi alte lucrări ale altor autori, precum Ioan Puariu Molnar, Moise Fulea, Moise Bota, Vasilie Popp, I. Eliade Rădulescu), dar şi manualele şcolare. Acestea din urmă se înscriu în acţiunea conştientă a intelectualilor români de instruire a poporului român obligat să lupte cu arama cunoaşterii pentru câştigarea drepturilor sale naţionale [Elena Dunăreanu şi Aurelia Popa, *Carte românească sibiană*..., p. 7].

Dr. Sebastian CÂRSTEA

SPOVEDANIA ALTFEL (V)

DINAMICA IDENTITĂȚII ADULTULUI

Familia şi profesia rămân locurile comune cu perioada anterior prezentată a tinereţii. Şi pentru că nu poţi să te scalzi de două ori în aceeaşi apă, ne putem întreba ce noutăţi aduce această perioadă a vieţii privitor la cele două subidentităţi, raportându-ne, bineînţeles, la metodologia de abordare deja cunoscută a Tainei Spovedaniei. Sau ne putem răspunde anumitor întrebări legate de alternativele pastorale pe care această perioadă a vieţii le face posibile prin provocările transformative la care se pretează. Pentru a implementa un atare demers, se fac necesare resurse de deschidere interioară, de timp şi de informaţie, care transformă perspectiva **magică** de abordare a Tainei Spovedaniei într-una de tip divino-uman, adică **sinergetic**. Pentru că viziunea **unilaterală** nu este nici pe departe suficientă, deşi reprezintă piatra unghiulară a demersului penitenţial interpersonal: Cel care lucrează e Dumnezeu, preotul şi penitentul ocazionând doar lucrarea divină. A vedea lucrurile **bilateral** este corect, însă nu şi complet: preotul ocazionează eficienţa lucrativă a penitentului cu Dumnezeu. Abia **viziunea triunghiulară** asigură acel cadru de obiectivitate prin implicare şi participare directă a preotului într-un proces de însoţire deopotrivă personal şi responsabil.

Perioada de care ne ocupăm poate fi împărţită, scolastic vorbind, tridimensional: 35-45 ani, 45-55 ani şi 55-65 ani (Ursula Şchiopu, Emil Verza, *Psihologia vârstelor – ciclurile vieţii,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, p. 255). Desigur că amprentarea particulară a personalităţii fiecăruia şi direcţia specifică de evoluţie cultural-existenţială, ca şi nivelul relaţiei personale pe care fiecare o poate avea cu Dumnezeu, sunt tot atâţia determinanţi ai dilatării/contractării subdiviziunilor.

– Între 35 şi 45 ani, evoluţia profesională se verticalizează şi se ierarhizează, speranţele de evoluţie continuă, rămânând încă în picioare. Profesia ocupă un loc central, care uneori coincide cu preocupări noi şi specifice legate de spaţiul familial aflat şi el în plină expansiune. Necesităţile legate de intrarea şi participarea copiilor la şcoală pot crea responsabilităţi parentale suplimentare. Pot apărea şi alţi copii, subsistemele familial şi ocupaţional fiind provocate la reajustări şi restructurări adaptative. Deşi menţinerea şi aprofundarea intimităţii familiale rămâne o preocupare bazală, tot acum se poate manifesta şi aşa-numita criză de la mijlocul vieţii (*midlife crisis*). Apărat de presupuneri, interpretări şi conflictualitate, pe fondul unei lipse acute de timp fizic, divorţul îşi ascute ghearele şi pândeşte în jurul căminului.

În acest context, în nici un caz ploaia de sfaturi şi argumente ale priorităţilor nu ajută la nivel profund, transformator. Cognitiv, da. Emoţional şi motivaţional însă, prea puţin. Ori se ştie din literatura filocalică despre om că raţiunea lui urmează poftei, emoţiei şi motivaţiei autentice, intrinseci. Sfaturile ţin de intelect. A-i spune tânărului despre valoarea şi importanţa caracterului indisolubil al căsătoriei şi despre rolul ierarhic al profesiei în existenţa lui, poate echivala doar cu efectele unei pledoarii bine argumentate. Cu alte cuvinte, s-ar putea spune că operaţia a fost un succes, dar pacientul a murit din altă cauză.

Însă, empatia şi înţelegerea tumultului emoţional pe care tânărul îl încearcă, conform principiului de a te bucura cu cel ce se bucură şi a plânge cu cel ce plânge, are un efect propriu creării disponibilităţii confidenţiale a penitentului. Câştigă-i în primul rând inima şi apoi vei putea să-i câştigi şi raţiunea. Pentru că lucrul bine început e pe jumătate făcut.

Asta înseamnă să creezi o relaţie. O alianţă. E vorba aici de arta întrebărilor, de preocupare agapică pentru semeni şi, în cele din urmă, e vorba despre cea mai mare poruncă din Lege şi care ar trebui să motiveze intrinsec orice relaţie duhovnicească.

Unul dintre marii psiho-pedagogi, Jim Scrivener, vorbeşte despre ceea ce ar trebui să ştie un profesor despre elevul lui (Jim Scrivener, *Learning Teaching,* Macmillan Books for Teachers, p. 21). Cu puţină imaginaţie se poate accentua caracterul pedagogic al dialogului la Spovedanie, făcând o transfuzie pedagogică în cadrul acesteia. Astfel, preotul/îndrumător îl tratează holistic pe tânărul/învăţăcel şi îl acceptă cu nevoile, dorinţele, experienţa lui, cu temerile, visele, fricile şi cu supărările lui, făcând astfel posibilă asumarea responsabilităţii propriului demers transformaţional de sine. Toate aceste lucruri sunt valabile pentru orice relaţie duhovnicească şi terapeutică.

În altă ordine de idei, prima întrebare la scaunul Spovedaniei nu este neapărat „Ce păcate ai mai făcut?". Nici o intervenţie chirurgicală nu are loc în afara pregătirii medicului şi pacientului. Printre altele medicul îşi pune mănuşile sterilizate („umblă cu mănuşi") şi pacientul este făcut să înţeleagă că pentru medic el nu este doar o boală, ci o persoană.

– Între 45 şi 55 de ani, pe fondul unor transformări în contextul vieţii, apar întrebări fundamentale. Familia se denuclearizează şi copiii încep să plece la şcoală. Din acest punct de vedere, intimitatea în cuplu revine în atenţie şi este evaluată din perspectiva noilor valori pe care relaţia le are la acest nivel. Privitor la familia extinsă, apar solicitări legate de sănătatea părinţilor şi timpul trebuie împărţit şi în funcţie de acest aspect. În cadrul familiei extinse pot apărea decese ale vreunuia dintre părinţi. Înşişi membrii cuplului pot intra pe diferite căi în legătură cu boala. Climacteriul poate fi o provocare suplimentară directă pentru femei şi indirectă pentru atmosfera familială.

Profesional vorbind, persoana intră în zona autointerpelărilor. Teoretic există două posibilităţi: fie persoana promovează şi este satisfăcută de propria evoluţie profesională, fie nu se întâmplă acest lucru şi se adaugă noi nemulţumiri. Cei mai ambiţioşi pot alege să-şi sporească pregătirea participând la diferite forme de învăţământ. În faţa atâtor preocupări, nu întâmplător această perioadă a vieţii mai este numită şi „perioada sandwich".

Spuneam că acest moment al vieţii – din cauza elementelor care alcătuiesc acum mozaicul existenţial – este propice întrebărilor esenţiale. Cine sunt, de unde vin şi încotro mă duc sunt întrebări care apar acum într-o lumină nouă. Neîmplinirile mele oare cum şi când ar putea fi compensate. Multe din cele pe care până acum le-am socotit esenţiale şi neperisabile s-au dovedit a nu fi aşa. Deşi nu putem restrânge providenţa divină la anumite aspecte sau perioade ale vieţii, totuşi, pastoral vorbind apar noi oportunităţi. *Disponibilitatea persoanei pentru adânciri existenţiale este propice reevaluărilor valorilor umane şi creştine. Acum se poate pedala pe îndumnezeire ca autenticitate a umanului. Şi e firesc acest lucru de vreme ce nevoia îndumnezeirii este consubstanţială firii umane la fel ca şi nevoia de hrană şi apă.* Vorbind despre ierarhia trebuinţelor, A. Maslow consideră că indiferent că este vorba despre autorealizare sau despre necesităţi existenţiale bazale, lucrurile sunt la fel de semnificative din punct de vedere ontologic (Abraham Maslow, *Motivaţie şi personalitate,* Editura Trei, Bucureşti, 2007, p. 151 ş.u.). E firesc pentru om să-şi caute propriul drum al împlinirii şi rotunjirii potenţialităţilor sale, la fel cum este firesc şi să se preocupe de hrană sau securitate socială, care ţin de ancestrala supravieţuire. *În acest punct Spovedania poate oferi cadrul pertinent pentru reevaluarea păcatului (ca exces sau ca ratare a ţintei) şi a rostului lui în elaborarea dinamicii devenirii. De aceea Spovedania nu trebuie să se desfăşoare exclusiv pe baza monologului, făcându-se necesară şi intervenţia provocatoare prin întrebări diacritice ale preotului duhovnic.*

Între 55 şi 65 de ani, tratamentul credinciosului la Spovedanie este unul specific şi este sprijinit de modificările provenite atât în plan familial şi profesional, cât şi în plan personal. Multe din valorile de acum 20 – 30 de ani s-au atenuat, au dispărut sau au fost înlocuite cu altele noi. Cuplul este beneficiarul propriei intimităţi. Copiii au plecat fiecare la casa şi treaba lui. Membrii cuplului au rămas singuri cu problemele lor legate de anumite neputinţe sau/şi boli. Anumite concluzii ale vieţii s-au tras şi acum meditaţia existenţială câştigă în profunzime. Pensionarea reprezintă prin ea însăşi un şoc care înseamnă mult în sistemul social şi relaţional al fiecărei persoane. Un paliativ poate veni de la nepoţi. Paradoxal, timpul a rămas mai mult la dispoziţia persoanei, însă, pe de altă parte, anii rămaşi sunt tot mai puţini. Carpe diem este tot mai mult nuanţat de dimensiunea prospectivă a vieţii. „Ce va fi?" şi „Cum va fi?" devin întrebări cu o anumită semnificaţie.

Pe acest fond existenţial, întâlnirea cu preotul duhovnic se poate dovedi dacă nu fructuoasă, cel puţin plină de oportunităţi. Timpul şi răbdarea sunt cele două rezerve din care preotul se foloseşte acum din plin. Iar canonul Spovedaniei este posibil să capete şi alte întrebuinţări decât cele exclusiv recuperatorii. Puţină pedagogie a canonului elimină exclusivismul magic al vindecării unilaterale. În ultimii ani, educaţia permanentă a primit o atenţie crescută. Canonul, într-un fel, poate fi introdus în cadrul formal al acestei educaţii permanente şi poate fi echivalat cu activităţile filantropice şi de voluntariat. Exact în acest punct se întâlneşte dimensiunea pedagogică a canonului cu resursele de experienţă ale persoanei. Luciditatea şi perspicacitatea preotului va fi cea care va favoriza, astfel, aşezarea duhovnicească a penitentului în relaţia sa cu Dumnezeu, cât şi concretizarea acestei relaţii în spaţiul social/eclezial mai larg. Şi aici se adevereşte calitatea Bisericii de a favoriza pacea şi coeziunea socială. Pacea interioară, pacea cu ceilalţi şi pacea cu Dumnezeu.

Pr. Dr. Ciprian BÂLBĂ

Tiparnița de la Mănăstirea Neamț

Dintre toate meşteşugurile prezente la Mănăstirea Neamţ, „arta tipografică" (ce cuprindea gravura, legătoria, turnătoria de litere ş.a.) a străbătut veacurile, importanţa ei crescând pe măsura curgerii timpului.

Tiparniţa, vechea denumire a tipografiei, aşezată la Mănăstirea Neamţ, este menţionată abia la începutul veacului al XIX-lea, mai exact în anul 1807, ea fiind opera marelui mitropolit Veniamin Costachi (1803-1808, 1823-1842), deşi ideea înfiinţării unei tiparniţe este mult mai veche.

Între cei dintâi care au dorit să întemeieze aici o tiparniţă s-a numărat şi Sfântul Paisie Velicicovschi în perioada în care a condus, sub stăreţie comună, Neamţu şi Secu (1779-1794), însă „aceasta s-a împlinit după ducerea lui din viaţă" [C. N. Tomescu, *Scurtă povestire despre Mănăstirea Neamț (mănăstirea Secu și schiturile Vovidenia, Sihăstria, Sihla și Icoana)* Măn. Neamţ, 1942, p. 31 la Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* în „Studia Theologica Doctoralia", V, Masterprint, Iaşi, 2013, p. 406]. Un prilej potrivit în realizarea acestui demers s-a ivit în anul 1800, când protoiereul Mihail Strelbiţki, vizitând Mănăstirea Neamţ, a făgăduit economului mănăstirii, viitor stareţ, Dositei, şi imediat „dărui o tipografie pentru care a lăsat şi doi călugări iniţiaţi de el în meşteşugul respectiv" [I.D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi,* Bucureşti, 1968, p. 98 la Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* p. 193. Acelaşi autor, arhim. Benedict Sauciuc, citat mai sus, afirmă că tiparniţa a fost adusă de la Dubăsari (cf. Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 407)].

Începuturile tiparului la Mănăstirea Neamţ, în jurul anului 1800, au constituit o preocupare şi a scriitorului moldovean Emil Nicolae. Într-un articol dedicat „Artei şi tehnicii tipografice nemţeni în primele decenii ale secolului al XIX-lea", autorul menţionat afirmă că „primele ştiri despre organizarea tipografiei încă de la 1800" le aflăm dintr-un *Pomelnic.* Potrivit acestuia, în Lavra Neamţului exista o tiparniţă în „casa de peste râul Maghernița", tot acolo fiind instalată şi o legătorie. Menţiunea de mai sus este datată 18 iulie 1800 [Emil Nicolae, *Arta și tehnica tipografilor nemțeni în primele decenii ale secolului al XIX-lea,* în „Revista muzeelor şi monumentelor", „Întreprinderea poligrafică Informaţia", Bucureşti, nr. 10/1982, p. 75]. Prin urmare, coroborând informaţiile existente tragem concluzia, îmbrăţişată de cei mai mulţi cercetători, că tiparniţa a fost oferită Mănăstirii Neamţ la anul 1800, dar că instalarea şi dotarea ei cu cele necesare funcţionării, precum şi formarea meşterilor tipografi, s-au realizat în intervalul 1800-1807, când a şi fost dat la lumină primul volum din colecţia *Vieţile Sfinţilor.*

Marele istoric Nicolae Iorga, referindu-se la tiparniţa de la Mănăstirea Neamţ, opinează, fără a aduce dovezi, că aici a fost tipărită, în anul 1807, şi o *Psaltire.*

Autorii monografiei dedicate Mănăstirii Neamţ (părinţii Ivan şi Porcescu) afirmă, pe bună dreptate, că „părinţi cunoscători ai meşteşugului tipografic au fost la Mănăstirea Neamţ încă din veacul al XVIII-lea; unii au lucrat în tiparniţele eparhiale de la Rădăuţi (cum a fost ierodiaconul Iosif, la Rădăuţi, între anii 1736-1744), Iaşi, Buzău etc." [Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești,* Bucureşti, 1968, p. 98 la Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* p. 193]. De asemenea, tot ei susţin că „se pomeneşte şi de Irinarh Roset că a lucrat în Mănăstirea Neamţ, poate în timpul organizării tiparniţei, între 1800-1807.

Cert este că tiparniţa de la Mănăstirea Neamţ a intrat efectiv „în producţie" în anul 1807. Precizăm şi faptul că în tiparniţa de aici au apărut, comparativ cu cea de la Iaşi de exemplu, cel puţin în primii ani de funcţionare, mult mai puţine cărţi, în schimb, din punct de vedere calitativ, ele „purtau pecetea artei adevărate". Aceasta pentru faptul că în epoca la care ne referim „munca tipografului era considerată drept cărturărească..., iar cei care contribuiau la realizarea cărţilor erau consideraţi adevăraţi oameni de cultură" [Emil Nicolae, *Arta și tehnica tipografilor nemțeni în primele decenii ale secolului al XIX-lea,* p. 76].

Utilajul tipografic

În ceea ce priveşte utilajul tipografic propriu-zis, din aceeaşi lucrare monografică (*Mănăstirea Neamț,* Iaşi, 1981) aflăm că s-a „pornit cu un teasc vechi din lemn de inimă de păr, cu o sumă de instrumente, o cantitate de literă şi alte obiecte donate de Mihail Strelbiţki, timp de 76 de ani (1807-1883), utilajul tipografic sporind cu noi teascuri din lemn şi din fier", astfel încât „în anul 1843 tiparniţa avea trei teascuri din lemn (unul de la Mihail Strelbiţki şi două realizate în 1815)" [I. Ivan, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* în MMS, XXXIV (1958), nr. 3-4, p. 318 la Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* p. 194].

Încă de la începuturile funcţionării ei, activitatea tiparniţei de la Neamţ s-a bucurat de sprijinul stareţilor mănăstirii: Dositei (Dosoftei) Calmuş (1805-1808), Ioan, Silvestru (1812-1818) [Stareţul Silvestru în anul 1815 s-a îngrijit de dotarea tiparniţei cu încă două teascuri de lemn de păr, litere noi şi alte multe obiecte tipografice (Biblioteca Mănăstirii Neamţ, *Manuscrisul 190*, la Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 408)], Ilarie, Dometian, Benedict, Natanail, Timotei şi în special Neonil şi Dionisie Romano. Toţi aceştia au avut convingerea că activitatea tipografică în sine, ca şi produsul ei, tipărirea de cărţi, contribuie atât la formarea intelectuală şi duhovnicească a ostenitorilor, cât şi a cititorilor. De aceea, lucrul la tipografie reprezenta o aleasă ascultare pe care o putea primi un vieţuitor al mănăstirii.

Spre sfârşitul păstoriei marelui mitropolit Veniamin, celebra Lavră a Neamţului a fost condusă de renumitul stareţ Neonil, unul dintre cei mai mari stareţi pe care i-a avut Neamţu în existenţa ei multiseculară. Acesta a adus, în anul 1847, din străinătate, de la Viena, „o maşină cilindrică din fier, care a costat o mulţime de cheltuială şi s-a dovedit foarte lesniciosă". Tot el a mai achiziţionat, ulterior, „două teascuri din fier şi unelte de tipărit cărţi [I. Ivan, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* în MMS, XXXIV (1958), nr. 3-4, p. 318 la Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* p. 194].

Un reper important, şi din păcate cel mai greu din istoria tiparniţei de la Neamţ, îl constituie anul 1859, când, la 1 iunie, tiparniţei de aici i „s-a dat lovitura de moarte". Acum averile mănăstirilor chinoviale Neamţ, Secu, Agapia, Văratec, Adam şi Vorona au fost trecute în administrarea Ministerului Cultelor [Pr. Prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Biseericii Ortodoxe Române,* vol. III, Ed. Trinitas, Iaşi, 2008, p. 98]. Odată cu luarea averilor au fost desfiinţate atelierele mănăstireşti, fiind luate şi tipografiile de la Neamţ şi de la Mitropolie [Ibidem]. Astfel, „maşina cilindrică" adusă de stareţul Neonil şi cele trei teascuri au fost împachetate în lăzi şi expediate la Bucureşti. Pe drum, lăzile s-au rătăcit, unele ajungând la Focşani, altele la Galaţi, Mănăstirea Neamţ pierzând astfel „un instrument de cultură românească" [Ierod. Petroniu Tănase, *Tipăriturile nemțene între anii 1830-1874,* teză de licenţă, 1947, manuscris, p. 11 la Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 414].

În anul 1860 părinţii Mănăstirii Neamţ au înaintat domnitorului Alexandru Ioan Cuza un memoriu în care, la punctul 6, cer sprijinul acestuia pentru reluarea activităţii de tipărire la Neamţ, de data aceasta însă cu litere latine în locul celor slavone. Menţionăm şi faptul că în intervalul 1864-1867 la Mănăstirea Neamţ s-au tipărit doar „mici cărticele" la un teasc ascuns de către părinţii mănăstirii pentru a fi salvat de la secularizare [Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 414].

În anul 1873 „stareţul Timotei (1860-1887) vrând să reia lucrarea tipografică, dezorganizată în perioada secularizării, a cumpărat o presă tipografică, adică tot o maşină de tipărit de la Viena". În paralel cu achiziţionarea unei noi tipografii, stareţul Timotei a adunat pe toţi meşterii tipografi, 26 la număr, reuşind să tipărească, în 1874, a VI-a ediţie a *Ceaslovului.* Precizăm că această lucrare este „ultima tipăritură nemţeană în *chirilică* (subl. n.), bogat tipărită şi împodobită cu gravuri de lemn" [Gh. Racoveanu, *Gravura în lemn la Mănăstirea Neamțului,* Bucureşti, 1940, p. 15-16 la Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 415].

Un alt moment important din istoria tiparniţei de la Mănăstirea Neamţ s-a petrecut în anul 1883. În acest an, tiparniţa cu litera chirilică, care funcţionase aproape opt decenii, dând la lumină cărţi de mare valoare, şi-a încetat existenţa. Şi aceasta din cel puţin două cauze: apariţia maşinilor tipografice cu mare randament în producţie, precum şi înlocuirea literelor chirilice cu litere latine. Pentru ca activitatea tipografică să poată continua, se impunea cu necesitate cumpărarea unei tiparniţe care să corespundă celor două exigenţe (performanţa şi limba latină).

În acest sens, în anul 1891, Mănăstirea Neamţ a intervenit la Ministerul Cultelor pentru a-i aproba ca suma de 11.500 lei, rezultată din vânzarea vitelor, să fie utilizată „pentru dezvoltarea tipografiei şi legătoriei de cărţi" [Arhiva Mănăstirii Neamţ, *Registrul hârtiilor ieșite pe anii 1883-1900,* 6 mai 1891, nr. 71, 72, la Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* p. 197]. Din păcate, în ciuda eforturilor depuse, şi din cauza Primului Război Mondial, până în anul 1922 încercările conducerii mănăstirii de a se dota cu o nouă tiparniţă au rămas fără rezultat. Abia în anul amintit (1922), a fost achiziţionată, de către Mănăstirea Neamţ, în timpul stăreţiei părintelui Daniil Ciubotaru, o nouă tipografie cu litere latine. Ea a fost cumpărată de la Societatea „Luceafărul" din Chişinău. Costurile achiziţiei (tipografia, demontatul, transportul, montatul, amenajarea clădirii, hârtia şi cerneala) s-au ridicat la suma de aproximativ 800.000 lei, dintre care peste 700.000 lei din fondurile proprii ale mănăstirii. Aceasta a funcţionat aproape trei decenii, răstimp în care au fost date la lumină aproximativ 200 de titluri în mii de exemplare, mare parte dintre ele purtând semnătura episcopului, ulterior mitropolitului, Nicodim Munteanu, ajuns, în 1939, al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La utilajul tipografic amintit s-a adăugat, mai târziu, în 1940, o maşină comandată în Germania (marca Planeta-Rapid-Illustrations-Buchdruck-Scherellaüfermod N.A.2), în valoare de 1.300.000 lei, donată ulterior Tipografiei Cărţilor Bisericeşti de la Patriarhie [Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 417].

După scurta perioadă de tranziţie (1949-1951), în care tipografia Neamţului a „devenit atelier practic pentru elevii Seminarului monahal", începând cu anul 1952 ea a trecut sub directa conducere şi folosinţă a Centrului Mitropolitan Iaşi.

Menţionăm şi faptul că în vremurile de început ale perioadei comuniste, în special în anii aplicării prevederilor Decretului 410/1959, când au fost scoşi din mănăstiri nenumăraţi vieţuitori, tipografia de la Neamţ a devenit un adăpost sigur pentru unii dintre cei excluşi din monahism (cum a fost, de pildă, părintele Petroniu Bulbucan ş.a.).

Aici au fost tipărite revista „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", calendarele de perete (creştin ortodoxe) în mai multe (trei) culori, dar şi cărţi de învăţătură creştin-ortodoxă, *Catehismul*, *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, mai multe monografii (*Biserica Sfinții Trei Ierarhi*, *Catedrala mitropolitană din Iași*, *Mănăstirea Cetățuia* ş.a.) [Diac. Ioan Ivan şi pr. Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț,* pp. 197-198]. Precizăm şi faptul că lucrările tipărite la Mănăstirea Neamţ au fost în cele patru tipuri uzuale (1, 4, 8 şi 16), „păstrându-se tradiţia în funcţie de titlu şi de destinaţia cărţilor". O singură carte a fost imprimată în format 16 (*Carte pentru pravilă*, 1823), în majoritatea cazurilor tipărindu-se în formatele 1 şi 4 [Emil Nicolae, *Arta și tehnica tipografilor nemțeni în primele decenii ale secolului al XIX-lea,* p. 78].

Tiparniţa de la Mănăstirea Neamţ a funcţionat, dând la iveală nenumărate şi valoroase lucrări, cu întreruperile amintite, până în anul 2013. Astfel putem afirma că „în nici o altă mănăstire românească tiparniţa nu a avut o viaţă mai lungă şi bogată ca la Neamţ" [Gabriel Cocora, *Tipar și cărturari,* ed. Litera, Bucureşti, 1997, p. 119 la Drd. Arhim. Benedict Sauciuc, *Tipografia de la Mănăstirea Neamț,* p. 419].

Pr. prof. dr. Ion VICOVAN

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ: activitatea tipografică de la Târgovişte (secolul al XVI-lea) (VII)

Din punct de vedere ornamental, regăsim două frontispicii, unul mai simplu, la începutul prefeţei, reprodus şi la începutul *Pravilei Sfinţilor Apostoli*, şi altul la începutul textului, cuprinzând stema Ţării Româneşti. Primul este alcătuit din două benzi suprapuse, şi anume un motiv geometric care susţine o bandă decorată cu un frunziş bogat de semipalmete din care se desprind două lebede cu capul în jos. Al doilea frontispiciu este alcătuit tot dintr-un motiv geometric, cu patru cercuri dispuse simetric. În mijloc, într-o cunună de laur, este reprezentată stema Ţării Româneşti: vulturul cu aripile deschise, cu capul orientat spre dreapta şi crucea în cioc, de o parte şi de alta având soarele şi luna. Această imagine heraldică este înconjurată de inscripţia: „În Hristos Domnul binecredinciosul şi de Dumnezeu păzitul, singur stăpânitor al Ţării Româneşti Io Petru Voevod şi Domn."

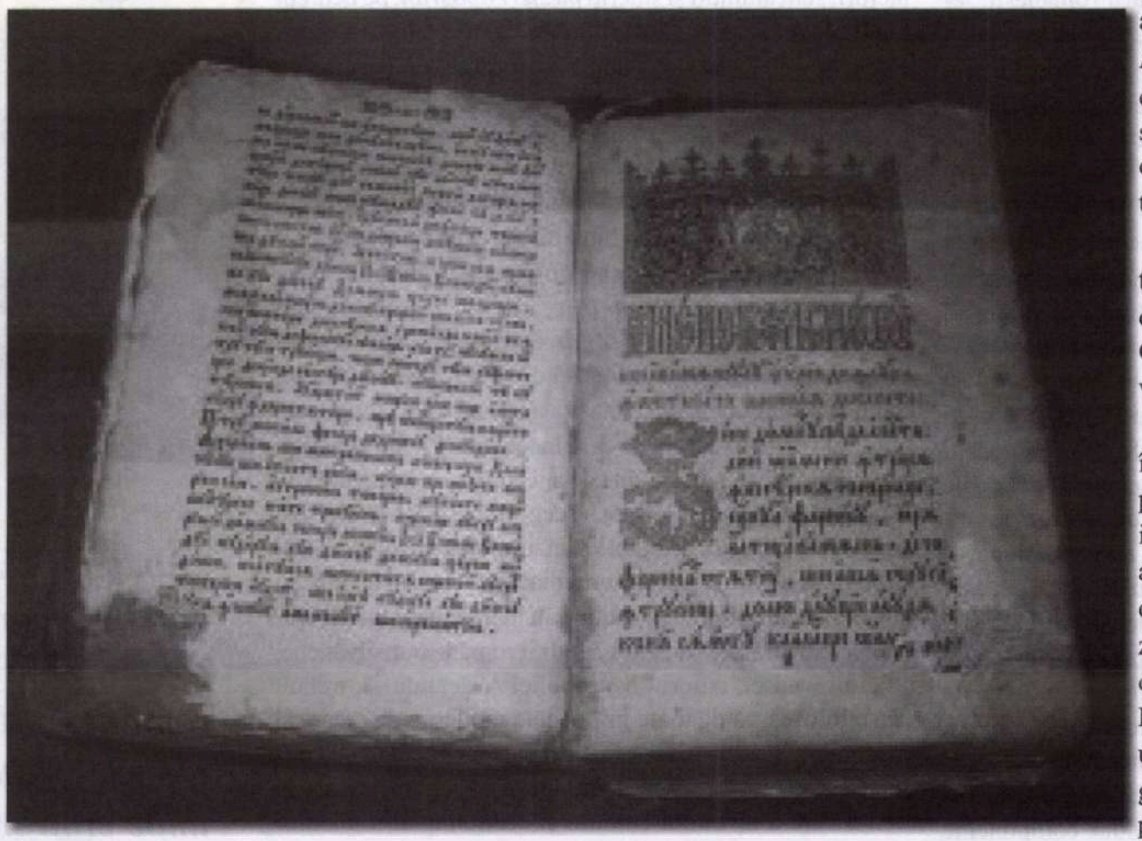

Cei doi meşteri sârbi au pregătit şi ucenici români. Doi dintre ei, Oprea şi Petru, l-au ajutat pe Dimitrie Liubavici la tipărirea altei cărţi, *Praxiu* (*Apostolul*), tot în limba slavă. Imprimarea s-a desfăşurat, aşa cum reiese din prefaţă, la Târgovişte, între 18 august 1546 şi 18 martie 1547.

Limba este slavona de redacţie medio-bulgară. Cuprinsul respectă ordinea canonică a cărţilor din Noul Testament: Faptele Apostolilor, Epistolele sobornicesti şi Epistolele Pauline. Remarcăm că fiecare dintre cele 22 de cărţi are scurte introduceri despre textul în cauză, adică date isagogice. Indicaţiile pentru citirea pericopelor în zilele liturgice sunt la sfârşit [Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii ortodoxe Române*, vol şi ed. cit., p. 471].

Această carte s-a tipărit în două ediţii, una pentru Ţara Românească, la porunca lui Mircea Ciobanul, şi alta pentru Moldova, la porunca lui Iliaş al II-lea Rareş. Este prima comandă tipografică din Moldova pentru Ţara Românească. Cărţile din cele două tiraje nu diferă decât prin dedicaţii şi prin reproducerea stemei. În epilog, descoperim numele tipografilor: „Aşa şi eu păcătosul şi mai micul dintre oameni Dimitrie logofăt, nepotul lui Bojidar, văzând împuţinarea sfintelor şi dumnezeeştilor cărţi, am muncit pe cît am putut, ..., am scris şi am sfîrşit aceste de suflet folositoare cărţi... " şi „am muncit cu ucenicii mei, Oprea şi Petre."

Din această carte s-a păstrat la noi doar un exemplar, incomplet, descoperit la Sibiel în judeţul Sibiu [Ion N. BEMBEA şi Nicolae N. BEMBEA, „Apostolul tipărit în 1547 la Târgovişte ...", în *rev. cit.*, pp. 514-515]. Era o lucrare de format mic, in 4^0, care, se pare, a avut 268 de foi, grupate în 38 de caiete, cu câte 22 de rânduri pe pagină, uneori 23.

La începutul cărţii, în tirajul pentru Moldova, observăm stema ţării, bourul desenat cu negru pe fond alb, într-un cartuş plasat în centrul unui frontispiciu pătrat alcătuit dintr-un entrelac de vrejuri stilizate [*Ibidem*, facsimilul 1]. Frontispiciul ediţiei pentru Ţara Românească este identic, doar că în centru este vulturul cu crucea în cioc, aşezat într-o cunună, iar de jur împrejur inscripţia: „În Hristos Domnul bine credinciosul şi de Dumnezeu păzitul singur stăpânitor al Ţării Româneşti Io Mircea Voevod şi Domn."

Literele *Apostolului* sunt identice cu cele din *Molitvelnicul* din 1547, estetica grafică reieşind din simplitatea, claritatea şi vigoarea lor. Ornamentaţia este simplă, fiind alcătuită din două frontispicii, iniţiale şi litere de titlu [*Ibidem*, p. 527].

Hârtia este destul de groasă şi de provenienţă venetiană. S-au folosit cinci tipuri de hârtie, aşa cum indică filigranele [*Ibidem*, p. 530]. Legătura a fost executată din piele întinsă pe scoarţe de lemn, după tehnica epocii. A fost tipărit într-un tiraj de 300 de exemplare şi s-a răspândit la toate popoarele ortodoxe ce foloseau slavona în cult [*Ibidem*, p. 535].

Potrivit unor cercetări efectuate de L. Demény în bibliotecile din fosta Uniune Sovietică, în tiparniţa lui Dimitrie Liubavici s-au mai tipărit un *Minei* slavon, probabil în 1546, descoperit în Biblioteca „Saltâcov – Scedrin" din Sankt Petersburg. Poate fi vorba de un Minei prescurtat sau *Antologhion* [Mircea PĂCURARIU, „Tipar slavon pentru români", în *vol. cit.*, p. 67] carte de slujbă foarte căutată, din motive practice, atât în bisericile de mir, cât şi în cele mănăstireşti. Aceleaşi documentări au pus în lumină tipărirea unui *Tetraevanghel*, probabil între anii 1546-1551, tot o comandă pentru Iliaş al II-lea al Moldovei [L. DEMÉNY, „Călătorie de studii în U.R.S.S.", în: *Studii Revistă de istorie*, XIX, 1966, nr 2, p. 371].

Ca o privire generală asupra activităţii lui Dimitrie Liubavici, vom observa că meşterul tipograf n-a reluat editarea tipăriturilor macariene, cu excepţia *Tetraevanghelului*, ci a completat seria cărţilor necesare în biserici. Contribuţia sa la dezvoltarea artei tipografice româneşti este importantă, având în vedere că editează, pentru prima dată, cărţi comandate din Moldova, ceea ce a contribuit la întărirea conştiinţei unităţii naţionale româneşti; notăm şi că atelierul său tipografic este o întreprindere privată, prima de acest fel [Prezentarea cărţilor lui Dimitrie Liubavici la Ioan BIANU şi Nerva HODOŞ, *Bibliografia românească veche*, tom I, 1508-1716, Bucureşti, 1903 şi tom IV (Dan SIMONESCU), *Adăugiri şi îndreptări*, Bucureşti 1944, p. 167].

La Târgovişte, firul tipăririi cărţilor continuă cu activitatea diaconului Coresi.

S-a scris mult despre lucrările şi activitatea sa, dar biografia coresiană încă nu este întru totul clară. Astfel, datorită numelui care „sună aşa de exotic în onomastica românească" [Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*, Bucureşti, 1980, p. 95], s-au susţinut fie originea grecească, fie cea românească a acestuia, propunându-se diferite genealogii ale familiei diaconului cărturar şi tipograf [Stoica NICOLAESCU, „Diaconul Coresi şi familia sa", în *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, X, 1909, pp. 265-291; Petre ŞTEFAN, „Tipograful Coresi, logofăt pământean", în *Limbă şi Literatură*, XVIII, 1968, pp. 13-25; Nicolae IORGA, Histoire des roumains, vol. V, Bucureşti, 1940, p. 154; Nerva HODOŞ, „Un fragment din Molitvenicul diaconului Coresi (1564)", în vol. *Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor 70 de ani*, Bucureşti, 1903, pp. 235-276; Mihai Gabriel POPESCU, „Este diaconul Coresi dâmboviţean?", în *Valahica. Studii şi cercetări de istoria culturii*, 1978-1979, nr. 10-11, pp. 13-18]. Este acceptat că era originar din Târgovişte, sau din împrejurimi, şi că a învăţat meşteşugul tiparului în atelierul lui Dimitrie Liubavici, deşi epilogurile cărţilor acestuia nu îl menţionează [Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii ortodoxe Române*, vol şi ed. cit., p. 477].

Începutul activităţii de tipograf a lui Coresi este consemnat de epilogul *Octoihului Mic* tipărit la Braşov (1556-1557) în limba slavă, de unde rezultă că era un colaborator al logofătului Oprea, unul dintre ucenicii formaţi în atelierul lui Dimitrie Liubavici [Dan Simonescu, Gh. Buluţă, Victor Petrescu, *Târgovişte – vechi centru tipografic românesc*, p. 45].

Întors la Târgovişte, se pare că întemeiază un nou atelier tipografic, probabil folosind matriţele de la Dimitrie Liubavici. Acolo a imprimat un *Triod-Penticostar* slavon, în anii 1557-1558, ajutat de zece ucenici. Aşa cum reiese din epilog, cartea fusese comandată de către Pătraşcu cel Bun şi s-a terminat de imprimat în a doua domnie al lui Mircea Ciobanul [Cf. *BRV*, tom. I, p. 25-27 şi 513].

Această lucrare, din punct de vedere tehnic şi artistic, poate fi considerată drept opera prin care meşterul tipograf Coresi îşi atestă întreaga pricepere şi valoare.

Cartea are un format in-folio, fiind împodobită cu 12 xilogravuri ce acoperă câte o pagină întreagă, cu nimic inferioare, din punct de vedere tehnic şi artistic, realizărilor similare din cărţile occidentale ale epocii. Acestea reprezintă scene descrise în Noul Testament din viaţa şi activitatea Mântuitorului Hristos, prin urmare avem de-a face cu un ciclu de gravuri, la fel ca în cărţile germane sau olandeze [Temele ilustrate prin xilogravuri sunt: Duminica Floriilor, Patimile / Răstignirea Domnului, Punerea în mormânt, Învierea, Adeverirea lui Toma, Arătarea către Maria Magdalena, Înălţarea Domnului, Pogorârea Sfântului Duh, Vindecarea slăbănogului, Hristos în templu între învăţătorii de Lege, Hristos şi samarineanca şi Vindecarea orbului].

O deosebită impresie lasă aspectul literelor şi al ornamentaţiei. Frontispiciile şi iniţialele ornate sunt aceleaşi ca în *Octoihului Mic* (1556-1557), prin urmare clişeele executate la Braşov au fost aduse la Târgovişte şi folosite la imprimarea *Triodului-Penticostar* [L. DEMÉNY, Lidia A. DEMÉNY, *Carte, tipar şi societate la români în secolul al XVI-lea*, Ed. Kriterion, Bucureşti, 1986, p. 90]. Şi această lucrare continuă tradiţia artistică a cărţilor bisericeşti formată prin Gavriil Uric şi ieromonahul Macarie, cu frontispicii florale stilizate, cu vignete la care se adaugă şi ornamentaţii lineare sau ancadramente ale întregii pagini. Cu această tipăritură de referinţă pentru istoria tiparului românesc se încheie activitatea diaconului Coresi în Ţara Românească, urmând a se stabili definitiv la Braşov. La Târgovişte, activitatea tipografică avea să se reia în secolul următor, în timpul domniei lui Matei Basarab.

Am prezentat în aceste rânduri începuturile tiparului românesc prin cărţile bisericeşti de limbă slavă şi activitatea primilor noştri tipografi. Munca lor reprezintă un adevărat salt în cultura românească, prin care începe o nouă epocă. De acum începe să se apropie cartea de cititor. Deşi tipărite în limba slavonă, aceste lucrări au întemeiat o tradiţie a cărţii bisericeşti, au sprijinit dezvoltarea sentimentului de unitate a românilor de pretutindeni, precum şi pe cel de unitate bisericească ortodoxă a creştinilor din Balcani ce foloseau limba slavă în Biserică.

Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniţă Filoteia", Universitatea din Piteşti

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Istoria tiparului bisericesc sintetizată într-un volum apărut la Sibiu

În contextul anului comemorativ al Sf. Ierarh Antim Ivireanul şi al marilor tipografi bisericeşti, ***Părintele Academician Mircea Păcurariu*** ne prezintă o importantă monografie închinată tiparului românesc, vechi de peste cinci secole. Monografia aceasta este atât necesară, cât şi valoroasă, cum numai autorul o putea face şi cum deja ne-a obişnuit de atâta vreme.

Fiecare dintre noi îşi aminteşte cu plăcere de orele de Limba română din liceu sau din seminar, în care am învăţat despre marii tipografi din trecutul culturii româneşti: *ieromonahul Macarie, diaconul Coresi, ieromonahul Antim Ivireanul,* devenit mitropolit şi martir al românilor. De asemenea, noi, cei care am făcut studii teologice, ne amintim de orele de *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, care ne puneau în faţa ochilor figuri de mari tipografi, dar mai ales figuri de străluciţi ierarhi-cărturari, ca: *Varlaam, Dosoftei, Simion Ştefan*, ori aceiaşi *Antim Ivireanul, Veniamin Costachi, Grigorie Dascălul* şi *Andrei Şaguna,* care, prin lucrările pe care le-au redactat, au contribuit şi la progresul tiparului românesc din perioada medievală sau modernă.

Dintre toate ţările ortodoxe, Ţara Românească a fost prima care a tipărit una dintre cele mai importante cărţi ortodoxe de cult, *Liturghierul,* în 1508, prin *călugărul Macarie,* cu sprijinul unor voievozi români. Mănăstirile ortodoxe cu precădere au fost dintotdeauna focare de cultură. Călugării au fost nu doar cei care au impulsionat şi au susţinut viaţa duhovnicească a poporului, dar şi cei care au răspândit cultura şi arta în neamul lor. Spiritualitatea şi cultura sunt două componente inseparabile în istoria Răsăritului Ortodox. *Manuscrisele liturgice* au fost cele care au contribuit mult la păstrarea unităţii Ortodoxiei, având o dublă importanţă, atât pentru viaţa duhovnicească a Bisericii, cât şi pentru cultura naţională. Domnitorii Ţărilor Române au dorit să cultive aceste două componente esenţiale ale Ortodoxiei, cea culturală şi cea culturală. În mediul eclesiastic muntenesc şi cel moldav, a apărut la sfârşitul secolului al XV-lea un tip românesc de carte liturgică manuscrisă, iar voievozii vremii au vrut să-i dea o formă definitivă prin dezvoltarea tiparului.

În Transilvania situaţia a fost ceva mai dificilă şi de aceea în marile centre ale vieţii socio-economice, culturale şi bisericeşti, tipăriturile pentru nevoile Bisericii Ortodoxe s-au realizat în tipografii săseşti sau ungureşti. Desigur, o activitate susţinută va fi cea a *Diaconului Coresi*, la Braşov, şi, ulterior, cea a *Sfântului Ierarh Andrei Şaguna*, la Sibiu. Cartea românească apărută la Sibiu, după 1830 şi până la Unirea din 1918, numără peste 1500 de titluri (unele în ediţii repetate), în marea lor majoritate lucrări de autori români transilvăneni. După 1830, cartea religioasă a făcut treptat loc cărţii laice. Dezvoltarea a numeroase ramuri de ştiinţe a dus firesc şi la tipărirea unor manuale, tratate şi studii, care să oglindească evoluţia acestora.

După Marea Unire din 1918, cartea românească tipărită la Sibiu s-a încadrat în contextul firesc al vieţii politice, economice, sociale şi culturale a întregii ţări.

Dacă la *Sibiu* şi la *Blaj*, sediul celor două mitropolii, organizarea tipografiilor naţionale s-a făcut de către Biserică, la fel se va întâmpla şi în alte centre bisericeşti, precum *Gherla* (1868), *Lugoj, Arad* (1879?) şi *Caransebeş* (1882?); doar *Oradea*, singurul oraş de reşedinţă a doi vlădici români, n-a reuşit să-şi înfiripeze o tipografie naţională.

Lucrarea ***Tiparul în Biserica Ortodoxă Română***, semnată de ***Părintele Academician Mircea Păcurariu***, ne readuce în atenţie figurile acestor *mari ierarhi* cărturari, cu prezentarea detaliată a activităţii lor culturale, pusă în serviciul Bisericii şi al neamului nostru. În afară de aceste lucruri, sunt amintiţi şi smeriţi *meşteri tipografi*, pe nedrept uitaţi, dar care şi-au făcut din plin datoria faţă de cultura românească, lucrând cu conştiinciozitate, cu dăruire, în totală smerenie, punând la îndemâna cititorilor cărţi frumos tipărite, împodobite cu gravuri şi frontispicii minuţios lucrate de acei meşteri şi de ucenicii lor. Cartea de faţă se doreşte a fi un binemeritat omagiu adus tuturor celor care au slujit tiparul românesc timp de peste cinci secole.

Ne exprimăm bucuria că a fost pusă în lumină şi *activitatea Tipografiei Şaguniene*, ctitoria marelui nostru ocrotitor, *Sfântul Ierarh Andrei Şaguna*, *Mitropolitul Transilvaniei*. Tiparniţa ctitorită de Sfântul Ierarh Andrei Şaguna a continuat, a sistematizat şi a dezvoltat activitatea culturală ortodoxă română care începuse în sânul Bisericii noastre transilvănene cu sute de ani înainte de înfiinţarea ei. Se ştie că în a doua jumătate a secolului al XVI-lea au fost tipărite cărţi de cult ortodoxe româneşti la *Braşov*, *Sebeş* şi *Alba Iulia* de către osârduitorul diacon Coresi şi învăţăceii săi. Pentru împlinirea scopului său înalt, emanciparea spirituală, culturală şi socială a naţiunii române transilvănene, Sfântul Andrei, ctitorul Mitropoliei Ardealului, a trebuit să se folosească de toate mijloacele moderne de creare şi răspândire a culturii. El a fost cel care a conceput şi a pus în aplicare un plan vast de înviorare a vieţii religioase şi de ridicare a nivelului cultural şi economic al românilor transilvăneni.

Unul din instrumentele principale prin care a conceput Sfântul Andrei Şaguna reformele de ridicare a vieţii româneşti era *cartea*, iar instituţiile care erau destinate să o realizeze erau *Biserica* şi şcoala. Cărţile erau însă rare, scumpe, iar credincioşii români lipsiţi de posibilităţi materiale. O tipografie care să lucreze sub conducerea Bisericii, tipărind cărţi ieftine şi în mod îndestulător, a fost un factor foarte important pentru realizarea acestui scop.

Sibiul, care va deveni un centru cultural şi politic pentru români, nu avea nicio tipografie românească la sosirea ca ierarh în Ardeal a Sfântului Andrei. Cărţile de cult, ca şi alte ajutoare în odăjdii şi bani, s-au trimis bisericilor româneşti din Ardeal, de peste munţi, în mai multe rânduri, de la *starețul Mănăstirii Neamț* sau de la *fraţii Hurmuzachi* (şi de la mulţi alţii). Iată cum cartea tipărită a ajutat concret la păstrarea coeziunii de limbă şi credinţă între românii ortodocşi pe ambele părţi ale Carpaţilor.

Binecuvântăm apariţia acestei lucrări şi mulţumim autorului pentru această contribuţie la cunoaşterea tiparului bisericesc la români, precum şi tuturor ostenitorilor de azi ai tipografiei noastre, care se străduiesc să fie la înălţimea cerinţelor Bisericii şi ale cititorilor noştri.

Mitropolitul Laurenţiu

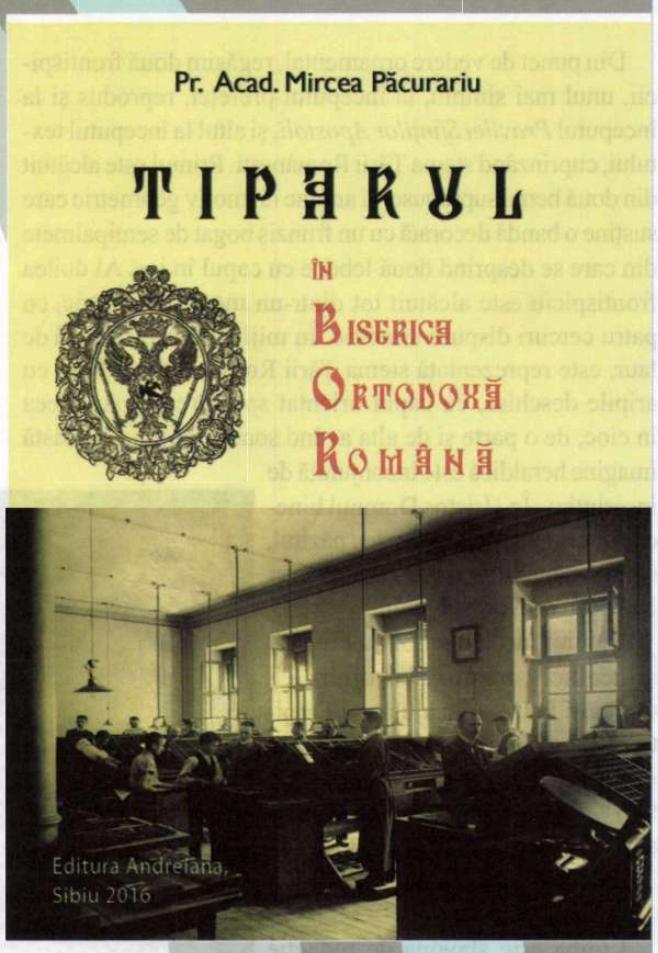

„Am pus în lumină, peste tot, rolul domnitorilor şi al marilor ierarhi cărturari în sprijinirea tiparului românesc, dar am consemnat şi numele meşterilor tipografi, acolo unde erau trecute în foile de titlu ale cărţilor tipărite de ei. Se înţelege că numele celor mai mulţi au rămas necunoscute, ale celor care lucrau „în anonimat", ca zeţari, ca drugari, ca maşinişti, ca ucenici în tipografiile noastre bisericeşti. Îi pomenim cu recunoştinţă pe toţi, în acest an, ca pe unii care au contribuit, prin munca lor, la cunoaşterea culturii noastre bisericeşti. Am adăugat o sută de ilustraţii, de la începuturile tiparului şi până în zilele noastre, pentru a se înţelege şi mai bine evoluţia lui pe pământ românesc."

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 33-36 **1 şi 15 septembrie 2016**

• TIPARUL ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ •

BINECUVÂNTARE PENTRU UN NOU AN ŞCOLAR

Mesajul Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la începutul anului şcolar 2016-2017

Începutul noului an şcolar 2016-2017 este prilej de bucurie şi de emoţie pentru elevi, părinţi şi cadre didactice, precum şi de conştientizare a valorii educaţiei autentice în viaţa copiilor şi a tinerilor.

Într-o societate secularizată şi globalizată, în care copiii şi tinerii sunt îndemnaţi să gândească în termeni de succes material şi „să se descurce individual", *este necesară intensificarea cooperării dintre Familie, Biserică şi Şcoală, pentru a cultiva valorile perene ale persoanei dincolo de modelele efemere ale vremii, spre a dezvolta libertatea unită cu responsabilitatea şi fericirea personală unită cu solidaritatea comunitară.*

Biserica, prin rolul ei spiritual şi educaţional, doreşte să vină în întâmpinarea tinerilor care caută un sens al vieţii şi al devenirii lor în societate. Astfel, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2016 *„An omagial al educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox"* şi *„An comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul şi al tipografilor bisericeşti"*, care au unit bucuria credinţei cu lumina culturii. Copiii şi tinerii doresc să fie iubiţi şi să iubească, să crească afectiv, intelectual, spiritual şi fizic, printr-o educaţie adecvată. De aceea, *ei au nevoie să fie ascultaţi şi încurajaţi, dar şi ajutaţi şi îndrumaţi, mai ales când idealul lor sincer se întâlneşte cu realitatea dură a contextului social cotidian, când creşterea şi maturizarea lor înseamnă efort intelectual şi fizic, speranţă şi perseverenţă.*

Recent, în perioada 1-4 septembrie 2016, Arhiepiscopia Bucureştilor, în colaborare cu Patriarhia Română, a organizat *„Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi din Toată Lumea"*, la Bucureşti. Evenimentul a oferit un cadru adecvat în care 2.500 de tineri din diferite ţări au identificat problemele specifice generaţiei lor şi au propus posibile soluţii. *Entuziasmul, dăruirea şi cooperarea tinerilor la această întâlnire arată dorinţa implicării active a tinerilor în viaţa Bisericii şi a societăţii, precum şi importanţa organizării în continuare a unor astfel de evenimente, pentru că adevărata bucurie se naşte din comuniunea inimilor, iar maturizarea se realizează prin comunicare şi conlucrare în comunitate.*

Prin cateheza parohială, prin parteneriatele dintre parohie şi şcoală, prin taberele de copii şi multe activităţi culturale, social-filantropice şi ecologice pe care le organizează în cadrul diferitelor ei proiecte, *Biserica face eforturi să cultive în copii şi tineri duhul prieteniei şi al comuniunii, să prevină abandonul şcolar în familiile sărace şi în cele în care părinţii sunt plecaţi la muncă în străinătate, să suplinească lipsa de afecţiune părintească acolo unde părinţii sunt absenţi, să descopere şi să încurajeze spiritual şi material copiii talentaţi pentru a face roditoare darurile primite de la Dumnezeu, spre bucuria familiei şi a comunităţii.*

Acum, la început de an şcolar, adresăm elevilor, părinţilor şi cadrelor didactice părintească binecuvântare, rugându-ne lui Dumnezeu să le dăruiască tuturor sănătate, ajutor şi multă bucurie în promovarea unei educaţii integrale, deopotrivă intelectuale şi spirituale, personale şi sociale, spre binele familiei, Bisericii şi poporului român.

Educaţia tinerilor pentru apărarea şi promovarea familiei creştine tradiţionale (I)

În acest an, dedicat de către Sfântul Sinod al Bisericii noastre *educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox,* avem datoria de a aprofunda înţelesul deplin al *educaţiei,* în general, şi al educaţiei creştine, în special. Prin educaţie se modelează caracterele, se cultivă virtuţile sufleteşti ale omului, se pune temelia formării personalităţii şi a pregătirii persoanei umane pentru această viaţă, spre dobândirea vieţii celei veşnice.

Educaţia începe în Familie, se continuă în Şcoală şi se desăvârşeşte în Biserică.

Părinţii nasc copii din dragostea lor şi îi cresc în acest *„creuzet al iubirii"*, **familia creştină,** şi se preocupă de educarea lor, pornind de la *fondul genetic*, pentru a le dezvolta *aptitudinile personale* ale fiecăruia. Astfel, rolul familiei în actul educaţional este fundamental pentru demnitatea şi destinul unui popor, pentru că perioada copilăriei constituie temelia întregii vieţi. De aceea, preocuparea permanentă a Bisericii este aceea de a ocroti *familia tradiţională, formată din bărbat, femeie şi copii*, aşa cum a binecuvântat Dumnezeu pe om, încă de la facerea lui, şi de a arăta mereu importanţa ei desăvârşită pentru sănătatea spirituală a societăţii.

Lucrarea educaţională intelectuală şi spirituală a copiilor începută în familie trebuie continuată în ***Şcoală***, unde tinerii noştri dobândesc o *lărgire a orizontului cunoaşterii*, o dezvoltare a *vocaţiei*, o *pregătire profesională* pentru viaţă.

(continuare în p. 4)

† Dr. LAURENŢIU STREZA,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Din cuprins:

Pr. Conf. Dr. Constantin Necula
Biserica nu este spaţiul democraţiei indolente | pagina **2**

Pr. Dr. Daniel Niţă-Danielescu
Tiparniţa de la Iaşi în secolul al XVII-lea. Introducerea tiparului în Moldova | pagina **4**

Pr. Lect. Dr. Gabriel Basa
Tipografia Diecezană din Arad | pagina **6**

EDITORIAL

Biserica nu este spațiul democrației indolente și numărul celor care strigă nu este niciodată mai mare decât al celor care se roagă

Pr. Conf. Dr.
CONSTANTIN NECULA

De ani buni urmăresc, nu cu înfrigurare, dar atent, cum presiunea secularistă este dublată, pe comunitatea Bisericii, de presiunea extremismului perfecționist. Nu, nu trăim într-un laborator canonic, unde toate merg conform lucrării Părinților Bisericii, dar cum să spui aceasta unora care se cred direct din Duhul Sfânt.

I-am auzit cum povestesc despre o conferință la care aveam să particip ca și cum ar fi participat deja, cum comentează la orice lucru pe care-l faci ca slujitor al Bisericii sub teribila platoșă a anonimatului de pe Facebook. Ne-au virusat teologia cu traduceri ieftine din gândirea greacă sau rusă, au descoperit trunchierea citatelor cu barda propriei dreptăți, i-am descoperit cultivați de către cei care expun Ortodoxia cu orice preț.

Exemplul cel mai la îndemână este situarea pe un site de actualități al unui ziar cu pretenții de adevăr a unei diatribe anti-ierarhie care se încadrează, cu minimă decență, în linia discursului obsesiv. Au tăcut doar când era nevoie reală de ei. În apărarea orei de religie și la momentul #Colectiv. Și bine au făcut. Pentru că prea le-au îndrăcit apoi pe toate.

Discursul ne-monahului on-line mi-a adus aminte de limbajul unor jurnaliști cu ștaif, cu nimic mai presus în conținutul denigrator decât supăratul cetățean îmveșmântat în haine negre. O doamnă pune la punct și ea ierarhii, pornind de la experiențe personale cu sublinieri de aport ale unor teologi, nenumiți și neștiuți, dar acoperiți ca niște surse de teologie ilicită. E președintă de asociație. O alta, apărându-și părintele duhovnic, spune ea, înjură, jignește și urlă în cuvinte necuvenite. Ba o echipă de rakeți aruncă vorbe grele unui Mitropolit, stricându-i pacea Liturghiei.

Adevărul este că nu suntem datori să-i băgăm în seamă. Poate i-aș fi ascultat mai atent dacă nu le-aș fi văzut reacția pre-sinodală. Au publicat chiar și un volum de documente traduse din greacă, deși sinodalii noștri au mers cu propria soluție în documentele Sinodului de la Creta. Și tot pe documente grecești au continuat să vorbească și să aducă mereu injurii ierarhilor.

Ca preot de Ardeal, partea din ortodoxie mereu acuzată de nacealnicii purității ca fiind ecumenistă, disperarea lor mă duce la gândul că greșim grav dacă nu-i ascultăm cu răbdare. Mecanismele unei schisme sunt vizibile și pot afecta Biserica. O fac deja de ani buni, de când s-au născut cuiburi de ortodoxie care mărturisește infailibilitatea unei gândiri împotriva unei Ortodoxii dinamice, alonjată în pretențiile misionare ale unei lumi moderne. Se trece ușor de la democrația opiniei la democrația emoției, opiniile devin convingeri, iar locul dialogului este luat de scandal. Să ne înțelegem. Biserica nu este spațiul democrației indolente și numărul celor care strigă nu este niciodată mai mare decât al celor care se roagă. Meteahna secularistă asumată sub dictonul „e mai ușor să mobilizezi împotrivă decât să aduni pentru" pare să aibă efect. Astfel de atitudini amplifică frica de reacție, dezvoltă valori de intoleranță și violență atitudinală extrem de periculoase. Creștinismul scandalizează ordinea lumii, deseori arătându-ne nedemni de numele și chemarea de creștin.

Funcția critică a credinței este în pericol atunci când lucrării duhovnicești i se substituie violența nesimțirii, contondența îmbrâncelii ca răspuns dat îmbrățișării. Da, una din harismele Duhului Sfânt este bunul-simț. Când se pierde bunul-simț se pierde prezența Duhului Sfânt, oricât de pedagogic ne-ar fi mesajul. Una dintre soluțiile contestatarilor unor documente de la Creta, dacă le vor fi citit, este lepădarea de Ierarhul locului. Mai ales se cere nepomenirea lui la Liturghie. Or, pomenirea o face preotul slujitor, nu poporul, oricât de nedemocratic ar părea. Preotul e hirotonit de arhiereu și slujește din încredințarea Arhiereului, semn fiindu-i Antimisul care se află pe Masa Altarului cu semnătura Episcopului în jurisdicția căruia se află locașul de cult. Sugerăm un scenariu. Nu pomenim pe arhiereul locului că nu ne place semnătura lui pe un act care privește o atitudine de viață, și nu un conținut dogmatic. Atunci, din start, pierdem sensul comunitar al Liturghiei. Tot le plac unora canoanele mai mult decât rugăciunile. Recitind textul Liturghiei, vedem că ea nu există fără Antimis și fără Scaunul cel de Sus. Adică fără Hristos. Celor care vor să slujească unei biserici fără Hristos le stă la îndemână gălăgia, virulența și subiecte de teologie inventată: dacă spunem sau nu „La mulți ani" de Adormirea Maicii Domnului, dacă mâncăm sau nu varză de Tăierea capului Sfântului Ioan...

Desigur că Biserica Ortodoxă Română plătește pentru greșeli de comunicare, bineînțeles că avem nevoie să modificăm atitudini pastorale sau să resuscităm valențele misionare ale Bisericii primare. Cred că presiunea de acum e un lucru trezvitor. Dar în același timp cultivarea vreme îndelungată a mediocrității ca sens al mărturisirii devine extrem de rănitor pentru Biserică. Pentru cel care iubește pe ierarhul său, om în cele din urmă, deci supus ispitei, greșelii și păcatului, lucrurile sunt simple. Ierarhul tău e tatăl familiei tale duhovnicești.

Te pot durea atitudini, te pot răni acțiuni ale sale, poți să nu înțelegi mecanismele gândirii sale. Dar nu poți înceta să te rogi pentru el. Făcând pomenirea lui, rămâi înaintea lui Dumnezeu rugător. La vremea de cumpănă de acum nu avem nevoie de instigatori ori urâtori. De-ajuns ni-i greutatea lumii în care respirăm. Cred că avem nevoie unii de alții mai mult decât ne închipuim. Decenți, cuminți și înțelepțiți de iubire. Este motivul pentru care am scris rândurile acestea. Din nevoia de pace ziditoare. Vor fi multe de refăcut în relațiile din comunitatea bisericii. Poate că și mai multe în încercarea de a ține societatea civilă aproape de idealurile morale ale Mântuitorului Hristos. Anatematizând și comunicând prin dezacord nu însemnăm nici sarea pământului și nici lumina lumii. Și ce nevoie ar fi de sare duhovnicească și de lumină de limpezire la ceasul de acum.

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

La Editura Humanitas a apărut lucrarea lui **Vladimir Tismăneanu, *Efigii ale unui coşmar istoric,*** în care este prezentată toată pleiada conducerii comuniste a României. Portretele realizate de Tismăneanu pun accentul pe pregătirea celor care au condus România timp de aproape jumătate de secol, dar cu precădere este subliniată modalitatea lor de alegere şi *valorile* care erau promovate în rândul elitei comuniste. Totodată prin personajele din această carte se poate realiza şi o caracterizare a instituţiilor cheie ale sistemului, cu precădere a partidului şi a organelor de control şi represiune. Este o lucrare interesantă chiar şi pentru cei care au trăit acele vremuri, autorul scoţând în evidenţă lucruri care erau necunoscute pentru unii sau aspecte pe care nimeni nu le putea articula referitor la aceste persoane.

Sub egida Editurii Agnos din Sibiu a apărut integrala ***Părintele Arsenie Boca în Arhivele Securităţii***, reprezentând trei volume, şi anume: vol. 1, *Sâmbăta de Sus (1943-1949)*, vol. 2, *Prislop (1950-1959)* şi vol. 3, *Alungarea din monahism, calomniile şi filajul. Bucureşti, Drăgănescu, Sinaia (1960-1989)*. Astfel, dacă până acum au apărut fragmentar documente din cele 6 volume ale dosarului de securitate al Părintelui Arsenie Boca unde acesta se regăseşte notat cu diferite nume sau diferite scrieri ale numelui, ceea ce a îngreunat identificarea tuturor acestor surse –, acum cercetarea istorică are drum liber la analizarea situaţiei în care un slujitor al altarului străbun îşi desfăşura activitatea în perioada comunistă, asta cu tot contextul de factori pe care îl presupunea părintele Arsenie Boca. Volumele sunt, desigur, de un real folos şi pentru comisia mitropolitană care se ocupă cu studierea vieţii părintelui Arsenie Boca şi care în aceste volume are un veritabil sprijin în găsirea argumentelor privind o posibilă viitoare propunere de canonizare.

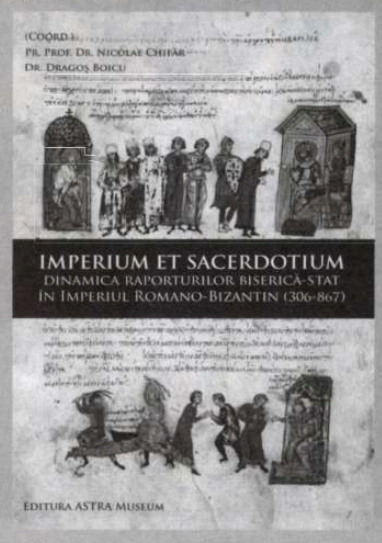

Sub egida Editurii Astra Museum a apărut lucrarea ***Imperium et sacerdotium. Dinamica raporturilor Biserică-Stat în Imperiul Romano-Bizantin (303-867)***, coordonată de Pr. Prof. Nicolae Chifăr, decanul Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu şi mai tânărul său ucenic Dr. Dragoş Boicu. Dascălul de vocaţie şi-a strâns o parte din ucenici şi discipoli într-o acţiune editorială prin care prezintă din perspectivă istorică, şi nu numai, evoluţia raporturilor dintre cele două entităţi în cursul primelor secole de creştinism manifest. După cum se arată şi în Cuvântul înainte, lucrarea a fost pusă sub motoul *unitate în diversitate,* fiecare dintre autori raportându-se în stil propriu la tema raporturilor dintre Biserică şi Stat în cursul celor peste cinci secole studiate. Tocmai prin diversitatea abordărilor şi prin unitatea impusă de temă lucrarea la care facem referire este cu atât mai interesantă, iar aportul pe care îl aduce la cercetarea istorică şi teologică cu atât mai mare.

Mitropolitul Laurenţiu

LITURGHIE • PASTORAŢIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Luni, 1 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 2 august. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Sâmbătă, 6 august – *Praznicul Schimbării la Faţă a Domnului.* Înaltpreasfinţia Sa a participat la hramul Schitului „Schimbarea la Faţă" din Păltiniş, judeţul Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. La finalul Sfintei Liturghii, a sfinţit cele şase cruci care vor fi aşezate pe noua biserică a schitului, aflată în stadiu avansat de construcţie.

Duminică, 7 august. Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Sfântul Nicolae" din localitatea Săvăstreni, Protopopiatul Făgăraş 2. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Cristinel Bica şi a oferit acte de cinstire Consiliului şi Adunării parohiale, Primăriei comunei Recea şi mai multor binefăcători.

Luni, 8 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 9 august. A vizitat Mănăstirea Bunești, jud. Braşov, precum şi Centrul social-misionar şi cultural „Sfântul Ierarh Andrei Şaguna" din localitatea Copşa Mică, jud. Sibiu.

Miercuri, 10 august. Cu ocazia prăznuirii Sf. Arhidiacon Lavrentie, ocrotitorul spiritual al Înaltpreasfinţiei Sale, a participat la o slujbă de Te Deum oficiată la Capela mitropolitană. La final a adresat un cuvânt de binecuvântare celor prezenţi: membri ai administraţiei eparhiale şi ai corpului profesoral de la Facultatea de Teologie „Sf. Andrei Şaguna", protopopi, monahi şi preoţi. În aceeaşi zi, alături de P.F. Părinte Patriarh Daniel şi de alţi membri ai Sfântului Sinod, Înaltpreasfinţia Sa a fost prezent la Castelul Peleş, pentru a aduce un ultim omagiu Reginei Ana a României.

Joi, 11 august. Înaltpreasfinţia Sa a participat la Fundata, jud. Braşov, la manifestările prilejuite de împlinirea a 10 ani de activitate a Protopopiatului Bran-Zărneşti. A slujit Sfânta Liturghie, alături de toţi preoţii din protopopiat, la Biserica „Sfântul Nicolae" din Fundata şi a adresat tuturor celor prezenţi un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul slujbei, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotonit *iconom* pe parohul de la Fundata, pr. Bogdan Nicolae Petecilă.

Duminică, 14 august. Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din oraşul Avrig. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit preot misionar pe diaconul Tiberius Macrea, responsabilul Centrului de Pelerinaj „Sfântul Mucenic Oprea" Sibiu din cadrul Agenţiei Basilica Travel a Patriarhiei Române. La final, Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba de sfinţire a unei troiţe ridicate în cinstea eroilor martiri căzuţi pe câmpurile de luptă. Seara, a slujit împreună cu PS Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Vecernia Mare, Litia şi Prohodul Maicii Domnului la Mănăstirea Brâncoveanu–Sâmbăta de Sus, jud. Braşov.

Luni, 15 august – *Praznicul Adormirii Maicii Domnului.* A slujit Sfânta Liturghie şi Taina Sfântului Maslu la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus împreună cu P.S. Ilarion Făgărăşanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, şi cu un mare sobor de preoţi şi diaconi, şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. La sfârşitul slujbei, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotesit *arhidiacon* pe ierodiaconul Epifanie (Eugen) Chiţu.

Marţi, 16 august – *Sărbătoarea Sfinţilor Martiri Brâncoveni.* A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus.

Miercuri, 17 august. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 18 august. A participat, în Capela mitropolitană, la manifestările prilejuite de întâlnirea de 40 de ani a absolvenţilor Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu. A adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 20 august. A oficiat, la Capela mitropolitană, slujba Tainei Sfântului Botez pentru pruncul Paul Tăvală, fiul d-lui Emanuel Tăvală, consilierul cultural al Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 21 august. A săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Biserica „Adormirea Maicii Domnului" din localitatea Măieruş, Protopopiatul Rupea. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor de restaurare efectuate la biserică. La final, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Mihai Pascu.

Luni, 22 august. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 23 august. Înaltpreasfinţia Sa a participat, la Catedrala Veche din Baia Mare, la sărbătoarea revederii cu colegii de generaţie – absolvenţii din 1969 ai Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu. A adresat celor prezenţi un cuvânt de binecuvântare. Împreună cu Preasfinţitul Iustin Sigheteanul, Înaltpreasfinţia Sa a vizitat şantierul catedralei episcopale „Sfânta Treime" din Baia Mare, iar apoi s-a întâlnit cu Înaltpreasfinţitul Părinte Arhiepiscop Iustinian al Maramureşului şi Sătmarului.

Miercuri, 24 august. A avut program de lucru la cabinet.

Joi, 25 august. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 26 august. Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial, Înaltpreasfinţia a participat la comemorările organizate la monumentul eroilor din Primul Război Mondial, amplasat în faţa Şcolii de Aplicaţie pentru Unităţi Sprijin de Luptă „General Eremia Grigorescu" din Sibiu. A oficiat o slujbă de pomenire pentru eroi şi a adresat celor prezenţi un cuvânt de învăţătură.

Duminică, 28 august. Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba de resfinţire a Bisericii „Sf. Mucenic Gheorghe" din localitatea Nou Român, Protopopiatul Avrig. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Florin Ivănuşcă.

Luni, 29 august – *Sărbătoarea Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul.* A săvârşit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. După slujbă, soborul de ierarhi a oficiat slujba de parastas întru pomenirea vrednicului de amintire, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, la unsprezece ani de la trecerea la cele veşnice.

Marţi, 30 august. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

EDUCAȚIA TINERILOR PENTRU APĂRAREA ŞI PROMOVAREA FAMILIEI CREŞTINE TRADIȚIONALE (I)

(urmare din p. 1)

Prin *conlucrarea Şcolii cu* ***Biserica*** se poate realiza o educaţie deplină, intelectuală şi spirituală, pentru creşterea copiilor şi a tinerilor în dreapta credinţă, care le oferă *adevărata libertate* şi şansa unei vieţi împlinite.

În Biserică, tinerii pot face experienţa *„cunoaşterii a ceea ce este dincolo de cunoaştere”*, prin *raţiunea luminată de credinţă* şi, apoi, prin *credinţă*, ca o formă superioară de cunoaştere. Prin lucrarea harului în Sfintele Taine ale Bisericii tinerii gustă din bucuriile nepieritoare ale virtuţilor necesare câştigării mântuirii. Viaţa lor îşi dobândeşte sens deplin, *echilibru* şi *stabilitate,* iar credinţa lor se maturizează.

1. Familia – dar şi binecuvântare de la Dumnezeu pentru lume

În societatea contemporană marcată de pluralismul şi democraţia egoismului şi a afirmării principiilor umaniste, a valorizării excesive a vieţii biologice, considerată ca unica formă de împlinire a existenţei umane, într-o lume în care *valorile credinţei şi ale spiritualităţii ortodoxe* sunt neglijate sau chiar contestate, *Biserica* este chemată să îşi manifeste tot mai mult *vocaţia ei mărturisitoare*, să reafirme valorile morale ale fiinţei umane adânc înrădăcinate în Adevărul mântuitor al Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.

Una din instituţiile fundamentale ale Bisericii şi societăţii puternic zdruncinată, mai ales în ultimele decenii, este *familia creştină tradiţională*, bazată pe credinţă, dragoste şi fidelitate. Cu rădăcini în *doctrinele iluministe* (sec. 18-19), sau în cele *comuniste* (sec. 20), puternic marcate de principiile marxiste atee, care au promovat *relativitatea moralei în numele toleranţei* de toate felurile şi au contestat adevărurile dogmatice ale Bisericii, înlocuindu-le cu cele de natură ştiinţifică, lupta împotriva instituţiei familiei a căpătat, astăzi, accente înnoite. Toate provocările curente împotriva etosului familial sunt majore şi se răsfrâng pe toate palierele vieţii, impunând întregii Biserici un *urgent imperativ misionar*. În societatea contemporană secularizată *criza familiei* este, în primul rând, o *criză spirituală cauzată de pierderea sensului sacru al vieţii umane.* De aceea, se impune cu necesitate reafirmarea şi promovarea valorii covârşitoare a familiei pentru societate.

a) Familia este *dar* şi *binecuvântare* a iubirii Preasfintei Treimi pentru umanitate, întrucât în familie, *omul trăieşte plenar bucuria filiaţiei, a fraternităţii şi a paternităţii*. Familia se întemeiază prin Sfânta Taină a Cununiei, în care harul lui Dumnezeu, dăruit prin binecuvântarea Bisericii, împlineşte şi sfinţeşte viaţa a doi tineri, bărbat şi femeie, care se iubesc şi nasc prunci, adică *fii ai lui Dumnezeu după har,* chemaţi să participe la iubirea veşnică a Preasfintei Treimi. *Taina Cununiei*, sfinţită de Mântuitorul Hristos la nunta din *Cana Galileii*, este înnoirea binecuvântării primordiale a lui Dumnezeu dăruite în Rai celei dintâi familii, *Adam* şi *Eva*, ca temelie a întregii umanităţi chemate la viaţă veşnică în iubirea lui Dumnezeu Creatorul.

Familia creştină are la bază *dragostea jertfelnică* şi *frica sfântă de Dumnezeu*. *„Supuneţi-vă unul altuia întru frica lui Hristos”* şi *„aşa să-şi iubească bărbatul femeia sa ca pe sine însuşi...”* (Efeseni 5, 21 şi 33), ne învaţă Sfântul Apostol Pavel. Adevărată familie este aceea în care soţii se iubesc cu jertfelnicie şi dăruire, se vindecă reciproc de înclinaţiile egoiste, îşi îndeplinesc îndatoririle faţă de societate, se preocupă de naşterea, creşterea şi educarea copiilor, iar aceştia, la rândul lor, devin ascultători şi cinstitori de părinţi. Astfel, iubirea sfântă şi creatoare a lui Dumnezeu pentru lume se revarsă în inimile celor ce se iubesc şi dau naştere copiilor.

b) Familia creştină, comuniunea de iubire jertfelnică în această lume, este o *icoană mărturisitoare a Sfintei Treimi*, comuniunea desăvârşită de iubire veşnică şi de viaţă făcătoare. Prin familia creştină, consfinţită prin *harul ceresc* revărsat în Taina Nunţii şi cultivată în Biserică prin celelalte Taine, viaţa dumnezeiască se revarsă în lume. Astfel, *Biserica zideşte familia, şi familia zideşte Biserica*. Între familia creştină şi Biserică există o *legătură indisolubilă, de susţinere reciprocă*. Harul lui Hristos lucrează tainic în viaţa soţilor credincioşi şi transfigurează iubirea lor reciprocă după chipul iubirii jertfelnice a Preasfintei Treimi, arătată pilduitor în slava Crucii Domnului Hristos. Soţii se dăruiesc ei înşişi pe crucea familiei şi sunt chemaţi la convieţuire curată, sinceră pentru toată viaţa. *Iubirea în familie* este în mod esenţial *dar dumnezeiesc*, implicând soţii în cunoaşterea reciprocă, făcându-i să fie *„un singur trup”* (Facere 2, 24), îi face apţi de *„dăruirea”* cea mai înaltă, prin care ei devin *împreună-lucrători cu Dumnezeu* pentru a da viaţă altor persoane umane. Astfel, în dăruirea lor reciprocă, *părinţii nasc fii*, din darul lui Dumnezeu. Soţii, devenind părinţi, primesc de la Dumnezeu darul unei noi responsabilităţi. Dragostea lor părintească este chemată să devină, pentru copiii lor, semnul vizibil al iubirii şi purtării de grijă a lui Dumnezeu.

Aceasta este *dimensiunea teologică* a familiei creştine tradiţionale, care evidenţiază importanţa ei desăvârşită pentru societatea contemporană şi necesitatea cultivării valorilor morale ale unirii conjugale pentru transfigurarea umanităţii în această lume.

Tiparniţa de la Iaşi în secolul al XVII-lea Introducerea tiparului în Moldova (I)

Prima tipografie în Moldova este întemeiată la Mănăstirea „Sf. Trei Ierarhi” din Iaşi, în anul 1640, utilajul necesar şi meşterii tipografi fiind trimişi de Sf. Petru Movilă, Mitropolitul român al Kievului, la solicitarea lui Vasile Lupu, Domnul cel „cu hire înaltă şi împărătească, mai mult decât domnească” [Miron Costin, „Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron vodă încoace”, în *Opere*, ediţie critică de P.P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1958, p. 113] al Ţării, desemnat de posteritate ca urmaş al Basileilor bizantini, în ocrotirea Bisericii [N. Iorga, *Vasile Lupu, ca următor al împăraţilor de Răsărit în tutelarea Patriarhiei de Constantinopol şi a Bisericii Ortodoxe*, în AARMSI, s. II, t. XXXVI (1913-1914); I. Irimia, *Personalitatea religioasă a domnitorului Vasile Lupu*, în „Mitropolia Moldovei”, an. XVIII (1942), nr. 12, pp. 569 *sq*]. Prin urmare, introducerea în Moldova a meşteşugului şi artei tiparului este mai târzie, în comparaţie cu situaţia din Ţara Românească şi Transilvania. Faptul a putut fi explicat suficient de convingător atât prin evidenţierea consecinţelor conflictelor militare şi instabilităţii politice, ambele generatoare de crize economice şi dificultăţi financiare (iar meşteşugul tiparului presupunea cheltuieli considerabile), precum şi prin intensa circulaţie a lucrărilor manuscrise (cartea tipărită neconstituind încă o necesitate culturală urgentă). De asemenea, s-a mai observat că atunci când se dorea se putea apela la produsele tiparniţelor existente în alte părţi. Astfel, un exemplar al *Apostolului* tipărit în 1547 de Dimitrie Liubavici la Târgovişte (în slavoneşte) era hărăzit Domnului Moldovei „Iliaşcu Voievod şi mamei sale, Doamna Elena” [*Bibliografia Românească Veche 1508-1830*, tomul I *1508-1716*, de Ioan Bianu şi Nerva Hodoş, ediţiunea Academiei Române, Bucuresci, 1903, p. 31], *Tetraevanghelul* imprimat de Filip Moldoveanul are pe una dintre file imprimată stema Moldovei [*Ibidem*, p. 513 (tipărit în intervalul 1546-1551)], iar tipăriturile coresiene nu erau destinate numai unui grup restrâns de cititori dintr-o anumită provincie, ci erau menite – după cum s-a şi întâmplat – circulaţiei în mediile româneşti din Transilvania, Ţara Românească şi Moldova [Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Trinitas, Iaşi, 2004, pp. 475-476 şi 485-486; Idem, *Biserica Ortodoxă în viaţa poporului român,* în B.O.R, nr. 1-2, an. CVIII, 1990; P.P. Panaitescu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, Editura Academiei, Bucureşti, 1965, p. 131 şi *passim*; Scarlat Porcescu, *Tiparniţa de la Biserica Sf. Trei Ierarhi – Iaşi. Cea dintâi carte imprimată în Moldova (1643)*, în MMS, an. XLVII, 1971, nr. 3-4, pp. 204-205; D. Rusu, *Tipografia în Moldova până la sfârşitul secolului al XVII-lea*, în MMS, an. LII, 1976, nr. 3-4, pp. 256-257].

Necesităţii culturale interne i se adaugă şi urgenţa de a participa prompt şi eficient la dezbaterile confesionale ale vremii, această din urmă prioritate având un evident rol potenţator în introducerea şi dezvoltarea tiparului în Moldova. Transferul în Răsăritul Europei a confruntării dintre protestanţi şi romano-catolici, controversele şi polemicile doctrinare, intrigile politice şi prozelitismul făţiş, progresul Contrareformei în Regatul Poloniei (din care făcea parte Kievul şi o numeroasă comunitate ortodoxă), unde se încearcă şi se reuşeşte, parţial, impunerea formulei uniatismului, vor genera o mişcare generală din partea celor vizaţi, de prezervare şi afirmare a specificului şi identităţii ortodoxe [Pentru situaţia Bisericii Ortodoxe *vezi* capitolul *L'Orthodoxie* (par Alain Ducellier) în *Histoire du Christianisme des origines à nos jours*, tome VIII *Le temps des confessions (1530-1620/30)*, sous la responsabilité de Marc Venard, Desclée,1992, pp. 323-350]. Se afirmă cu putere centrul bisericesc şi cultural de la Kiev, aflat în legătură cu Patriarhiile din Răsărit (aici activează Nichifor Dascălul, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice şi Chiril Lukaris, trimisul Patriarhului Alexandriei, Meletie Pigas, şi viitor Patriarh la Constantinopol, căruia, pentru a-l compromite, i s-a atribuit o *Mărturisire de credinţă* calvinizantă, tipărită în 1629 la Geneva), Lavra Pecerska devine stavropighie a Patriarhiei Ecumenice, iar, în 1633, pentru salvarea Ortodoxiei de primejdia propagandei iezuite şi a uniatismului, este ales Mitropolit al Kievului Sf. Petru Movilă, fiu de Domn român din Moldova, cu putere de influenţă considerabilă în Regatul Poloniei [Ilona Czamanska, „Între familie şi stat. Relaţiile familiale ale dinastiei Movileştilor în Polonia, în vol. Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească”, **, *Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca*, Sfânta Mănăstire Suceviţa, 2006, pp. 263-271] şi Egumen al Lavrei Peşterilor, ce dovedise până atunci alese calităţi diplomatice, cărturăreşti şi duhovniceşti [Mircea Păcurariu, *Sfinţi daco-romani şi români*, ediţia a III-a, Editura Trinitas, Iaşi, 2007, pp. 95-99; Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, „Luminător al Ortodoxiei. Sfântul Ierarh Petru Movilă”, în vol. *Dăruire şi dăinuire. Raze şi chipuri de lumină din istoria şi spiritualitatea românilor*, Ed. Trinitas, Iaşi, 2005, pp. 104-105; Nestor, Mitropolitul Olteniei, *Viaţa îmbunătăţită, nevoinţele duhovniceşti şi ortodoxia neîndoielnică ale mitropolitului Petru Movilă al Kievului şi a toată Ucraina*, Bucureşti, 1996; Idem, *Sfântul Ierarh Petru Movilă*, Craiova, 1999].

Pr. Dr. Daniel NIŢĂ-DANIELESCU

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc și Patriarhul Chiril (IV)

Mykhlaleyko este la fel de dezamăgit și de conținutul paragrafului 27, deoarece acesta afirmă că sciziunile din interiorul Ortodoxiei ucrainene se pot rezolva numai pe baza regulilor canonice existente, ceea ce ar însemna că singura soluție ar fi revenirea necondiționată a membrilor bisericilor necanonice ortodoxe în sânul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, parte a Patriarhiei Moscovei. Cu aceasta „nu numai că se consideră că punctul de vedere rus cu privire la soluționarea conflictului este singurul legitim, ci se atinge și un alt scop". Anume, relațiile Bisericii Ucrainene Unite cu bisericile ortodoxe ucrainene necanonice ar putea fi considerate „din punct de vedere al Vaticanului și al Moscovei, ca fiind quasi contrare normelor canonice și acordurilor comune" dintre Vatican și Moscova (se rector adjunct al Departamentului pentru Relații bisericești Externe al Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Patriarhia Moscovei. [http://vzcz.church.ua/en/2016/02/19/meeting-in-cuba-ukrainian-perspective] Mă voi referi numai la afirmațiile părintelui Danylevych legate de „chestiunea ucraineană." El speră că relațiile dintre greco-catolici (al căror număr în Ucraina el îl estimează la 3-5 milioane) și romano-catolici (numărul indicat de Părintele Danylevych este de 300.000), pe de o parte, și ortodocși, pe de altă parte, se vor îmbunătăți în viitor, folosind ca punct de plecare această declarație comună. „Ar trebui acum să ne gândim cum să construim relațiile noastre, de vreme ce trăim în aceeași țară și trebuie să învățăm să trăim în pace și respect reciproc. Declarația de la Havana ar putea

înțelege). Prin acesta „realitățile ucrainene nu sunt deloc avute în vedere", adaugă Mykhlaleyko. Aceasta pentru că tocmai aceste biserici ortodoxe necanonice se arată gata să colaboreze cu Biserica Ucraineană Unită în domeniul social și diaconal. Tocmai acesta este însă scopul Moscovei, am adăuga noi, ca niciuna dintre Bisericile ucrainene, mai ales cele catolice, să nu colaboreze cu schismaticii ortodocși.

În finalul articolului său Mykhlaleyko concluzionează că Vaticanul se folosește și acum, la fel ca în trecut, de mijloace diplomatice în relațiile sale cu statele est-europene pentru a asigura existența comunităților catolice și pentru a face progrese în dialogul ecumenic cu Ortodoxia. Este amintit răsunătorul succes al diplomației Vaticanului care a reușit eliberarea în 1963, după 18 ani de temniță sovietică și exil, a mitropolitului unit, cap al Bisericii Ucrainene Unite, Josyf Slipyi, precum și reînființarea, în 1989, după 46 de ani de existență ilegală, a Bisericii Ucrainene Unite. În vreme ce el arată înțelegere pentru faptul că diplomația Vaticanului nu pune în prim-plan interesul celor 5 milioane de uniți ucraineni, ci se concentrează pe proiecte majore, printre care și îmbunătățirea relațiilor ecumenice cu mari biserici – precum Biserica Ortodoxă Rusă, înțelegem noi, chiar dacă Mykhlaleyko nu-i amintește numele – Mykhlaleyko scrie totuși dezamăgit că „Bisericile ucrainene nu sunt luate în serios ca parteneri de către marile centre creștine. Se pot găsi aici multe paralele cu situația politică. În domeniul politic Ucraina este considerată o minge de joc în mâinile actorilor politici influenți. Ei vorbesc adesea despre Ucraina discută despre politica ei de dezvoltare, fără însă a invita Ucraina la masa de negocieri ca partener."

Merită amintit aici și un punct de vedere ucrainean ortodox exprimat de părintele Mykolay Danylevych, di-

fi privită ca o motivație definitivă de a lucra în această direcție", a spus Danylevych. Documentul condamnă prozelitismul și uniatismul, repetând, în cazul celui din urmă, declarația de la Balamand din 1993. Pentru situația din Ucraina aceasta ar însemna ca Biserica Ucraineană Unită să nu mai înființeze parohii în regiuni tradițional ortodoxe, pretinzând că acestea sunt „ortodoxe". În acest sens Danylevych oferă exemple concrete în interviul acordat. Doar procesul de înregistrare a statului ucrainean introdus mai târziu a dovedit că de fapt erau greco-catolice. Condamnând astfel de „mimări ale Ortodoxiei", el arată că, în opinia sa, „întâlnirea de la Havana a transmis un mesaj clar: de a nu se mai angaja în astfel de practici".

Se pare că declarația comună a produs în Uncraina, imediat după ce a fost dată publicității, multă confuzie. Astfel, într-adevăr într-o declarație publicată de Biserica Ucraineană Unită, Arhiepiscopul major Svyatoslav Shevchuk a afirmat că există încercări de a-i convinge pe uniți „să revină la Ortodoxie sau să se alăture Patriarhiei Moscovei". Mitropolitul Ilarion nu numai că a negat existența unor astfel de încercări, dar a dat în 11 martie 2016 următoarea declarație, care arată că în retorica Patriarhiei Moscovei nimic nu s-a schimbat după întâlnirea de la Havana: „Alte lucruri se întâmplă acum în Ucraina: prin mijloace cinstite sau false există încercări de a presa oamenii să se alăture unei organizații schismatice care se autodenumește Patriarhia Kievului. Sunt luate clădiri de biserici de la Biserica canonică și sunt date schismaticilor. Uniții îi susțin pe schismatici, fapt dovedit prin diferite inițiative comune".

(continuare în p. 7)

Ian MARCOVICI

† PR. PETRE PLEȘA
(1922-2016)

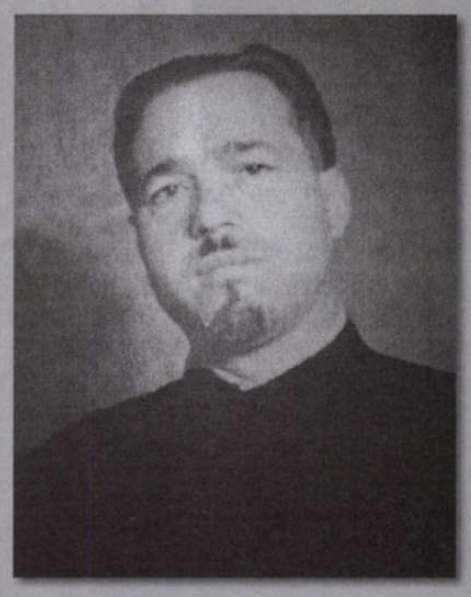

În data de 7 septembrie, a trecut la cele veșnice preotul Petre Pleșa, cel care a slujit la altarul Parohiei Lunca Câlnicului I, Protopopiatul Săcele, între anii 1951 și 2008.

Preotul Petre Pleșa s-a născut în anul 1922 în Lunca Câlnicului, din părinții Silvestru și Ana. A urmat cursurile școlii din satul natal, apoi la Seminarul „Veniamin Costache" din Iași și la școala de ofițeri din Sibiu. A luptat în cel de-al Doilea Război Mondial, ajungând până în Cehoslovacia, de unde a revenit în țară, parcurgând tot acest drum pe jos. În anul 1946 s-a înscris la Institutul Teologic din Sibiu. În anul 1949 este hirotonit preot, iar în anul 1951 este instalat în Parohia Lunca Câlnicului, parohie pe care a păstorit-o până la pensionare.

În ziua de vineri, 9 septembrie 2016, un impresionant sobor de preoți, condus de Pr. Prot. Sorin Șerban, a săvârșit slujba de înmormântare. Din sobor au făcut parte Pr. Prot. Dănuț Benga din Brașov, Pr. Prof. Nicolae Moșoiu, Pr. Vasile Nedelea și alți preoți din Protopopiatele Săcele, Brașov și Sfântu Gheorghe.

P.C. Pr. Sorin Șerban a dat citire mesajului transmis de Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului pe care-l redăm în cele ce urmează:

Îndoliată familie, Iubiți credincioși

Am primit cu întristare creștinească vestea trecerii la cele veșnice a Preacucernicului Părinte pensionar Petre Pleșa, slujitor la altarul Bisericii noastre strămoșești, vreme de 57 de ani, la parohia Lunca Câlnicului, protopopiatul Săcele. Păstor sufletesc smerit și harnic, adormitul întru Domnul s-a îngrijit, timp de peste o jumătate de secol, de slujirea credincioșilor încredințați, realizând, alături de ei, alese lucrări administrative și culturale: pictarea și înfrumusețarea bisericii parohiale, edificarea unui monument în cinstea eroilor (ca unul care a cunoscut vitregia vremurilor de război, prezent fiind pe frontul celui de-al Doilea Război Mondial), precum și ridicarea monumentului cu fântână, pictat, mai apoi, în 1990.

În aceste momente grele de încercare, suntem alături, sufletește, de întreaga familie îndoliată, căreia îi transmitem adânca noastră compasiune, cuvânt de mângâiere și de întărire întru Domnul. Însoțim cu pioasa rugăciune trecerea spre cele veșnice a sufletului robului lui Dumnezeu, preotul Petre, și avem nădejdea ca Domnul îl va rândui cu drepții în Împărăția Sa cea cerească.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Cel Înviat din morți, să-i răsplătească jertfelnicia și credincioșia anilor vieții, iar pe cei rămași, familie și credincioși, să vă binecuvânteze și să vă mângâie pe toți.

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească! Veșnica să-i fie pomenirea!

Cu arhierești binecuvântări și părintești condoleanțe pentru familia îndoliată,

† LAURENȚIU
Arhiepiscopul Sibiului si Mitropolitul Ardealului

Tipografia Diecezană din Arad (I)

Prevăzută pentru a tipări deopotrivă manuale pentru aceste şcoli, cărţi de specialitate din diverse domenii, cărţi de istorie şi cultură generală dar şi pentru a face posibilă apariţia foii oficiale „Biserica şi Şcoala" şi totodată a „Calendariului" anual sau a altor colecţii iniţiate ulterior, aceasta a fost cumpărată pe banii episcopului şi dăruită eparhiei la începutul lunii mai a anului 1870. Evenimentul era semnalat în nr. 18 al publicaţiei „Biserica şi Şcoala", care, în articolul „Tipografia diecesana din Aradu" menţiona: „Pre Santi'a S'a, dlu episcopu eparchiotu Ioanu Metianu, condusu de inalt`a-i missiune si consciu de idei'a, câ numai cartea este in stare a face pre romanu capace a-si elupta o sorte mai buna, a constatatu de o trebuintia urgenta înfiintiarea unei tipografii diecesane. Dreptu aceea a infiintiaru din propriile sale mediloce o tipografia, pe carea in discursulu pronunciatu la deschiderea sessiunei sinodali din anulu acest'a o a donatu diecesei..." [„Biserica şi Şcoala", Arad, anul III, nr. 18 din 29 aprilie/11 mai 1879].

Acest lucru este evident din informarea făcută Sinodului diecezan în anul 1879, referitor la înfiinţarea acesteia: „Să fim în stare a înzestra şcolile noastre cu cele mai bune şi ieftine cărţi şi aşa să răspândim în publicul nostru, în general, şi în special în clerul şi în corpul nostru didactic tot mai multă lumină. Această tipografie, care mai târziu va înlesni şi tipărirea cărţilor bisericeşti, chiar acum se pune în funcţiune, în condiţiuni modeste, dar corespunzătoare unui început bun. Deci pe când cu adevărată plăcere o dedic diecezei mele, destinez venitul ei pentru înfiinţarea şi susţinerea unui institut superior de cultură sau unui gimnaziu pe care, în scurt timp, sper să-l pot înzestra şi cu un alt fond necesar, pentru a ajunge cât mai curând la înfiinţarea şi destinaţia sa" [Pavel Vesa, *Episcopii Aradului 1706-2006*, Ed. Gutenberg, Arad, 2007, p. 160].

Importanţa deosebită a misiunii, deloc uşoare, împlinite de-a lungul timpului de tipografia diecesană era subliniată în mod elocvent în articolul „Tipografia şi Librăria Diecezană din Arad", publicat, fără a avea indicat autorul, în „Calendarul pe anul 1930", cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani de la înfiinţare. „*Ceea ce poate fi pentru o armată fabrica de muniţiuni, arsenalul, pentru viaţa religioasă-culturală este tipografia şi librăria... . Cuvântul scris e vorba care rămâne, iar cuvântul tipărit, fie în formă de foaie, fie în formă de carte, trece din mână în mână, se aşează sub «ochii omului şi se întipăreşte în creier şi în suflet cu temeinicie»*" [*** *Tipografia şi Librăria Diecezană din Arad*, în „Calendarul pe anul 1930", Arad, 1930, pp. 89-91]. Consultarea articolului intitulat chiar „*La Semicentenarul Tipografiei Diecezane*", publicat în numărul 44 din 27 octombrie 1929 al revistei „Biserica şi Şcoala", arată însă faptul că autorul acestor articole era preotul Cornel Lazăr, directorul de atunci al tipografiei.

În fapt ambele articole ne prezintă succint şi etapele de dezvoltare şi locaţiile în care tipografia diecezană şi-a desfăşurat activitatea în răstimpul celor cinzeci de ani. Astfel dacă la anul 1879, „teascul" cumpărat de episcopul Ioan Meţianu era aşezat în casa Eparhiei, din Arad, pe strada care astăzi îi poartă numele, în anul 1887 tipografia s-a mutat în clădirea proprie din faţa „seminariului", unde a funcţionat până în anul 1903. În perioada anilor 1903-1905 a lucrat în casa episcopului Iosif Goldiş, iar în perioada 1905-1911 în casa diecezei, lângă birourile Consiliului eparhial. În anul 1912 aceasta a fost instalată în localul zidit pentru tipografie şi librărie în strada Mihai Eminescu. În privinţa maşinilor tipografice se precizează că teascul din 1879 a fost înlocuit cu o maşină mică „Renania" care a funcţionat până în anul 1913. În paralel, în anul 1905 s-au achiziţionat o maşină plană Nr. 5 şi una americană, iar în anul 1912 o altă maşină Nr. 13, pentru ca în 1929 acestora să li se adauge o nouă maşină americană. În acest fel capacitatea de imprimare a crescut în mod evident ceea ce explică numărul mare de lucrări care au fost tipărite la Arad [„Biserica şi Şcoala", Arad, nr. 44 din 27 octombrie 1929].

Aşa cum se poate observa, pentru desăvârşirea misiunii începute de tipografia diecezană, acesteia i s-a adăugat în anul 1909 şi Librăria diecezană, iar în 1913, Compacteria diecezană şi croitoria. Toate acestea luau fiinţă prin munca neobosită a directorului Cornel Lazăr, iar destinele lor aveau să fie diferite, chiar dacă ambele au lucrat pentru a aduce fonduri care să fie folosite pentru „speselor bugetare". [Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului – Fondul Gh. Ciuhandu, nr. 2998/1924-1, în vol. „Episcopia Aradului în vremuri de răscruce istorică, 1918-1948", Arad, 2006, p. 180] „Librăria diecezană s-a făcut, în înţelesul strâns al cuvântului, din nimica, numai şi numai prin zelul şi activitatea administratorului Cornel Lazăr...".

În privinţa Compacteriei se cuvine a face precizarea că aceasta, cunoscută ulterior sub denumirea de legătorie, era considerată parte componentă a Tipografiei şi a avut un rol însemnat în munca de păstrare şi conservare a cărţilor şi documentelor de orice fel, lucrând promoţional cu preţuri reduse pentru Bibliotecile parohiale şi şcolare. Faptul acesta era subliniat peste ani de chiar anunţurile publicitare apărute în paginile aceluiaşi „Calendar" editat în tipografia diecezană. Semnificativ e acest mesaj al anunţurilor publicitare au următorul conţinut: „Fiind aranjate cu cele mai moderne maşini de legătorie, leagă cărţi bisericeşti, evenghelii în catifea şi piele cu evanghelişti, cărţi rituale, registre pentru bănci, cartonaje, albume etc., de la cele mai simple legături, până la cele mai luxoase în piele aurite" [Vezi reclamele publicitare din Calendarul pe anul 1930 sau cel pe anul 1938, p. 113]. De altfel munca acesteia avea să fie singura care a continuat în Arad, supravieţuind chiar cenzurii perioadei totalitarismului comunist şi contribuind, în felul ei specific, la dăinuirea peste veacuri a lucrărilor care, restaurate în această formă, păstrau nealterat mesajul unor cărţi de cult sau de cultură din istoria neamului românesc de acolo.

O certitudine o constituie faptul că la început sub conducerea directă a episcopului Ioan Meţianu, iar ulterior a administratorilor prof. Lazăr Tescula, prof. Teodor Ceontea, Ioan Simu, pr. Cornel Popescu şi în mod special a preoţilor Cornel Lazăr (1903-1930) şi Emil Căpitan, de sub teascurile acesteia au ieşit, în răstimpul celor 50 de ani, buletinul eparhial „Biserica şi Şcoala", „Calendarul Diecezan" şi protocoalele Sinoadelor Eparhiale, dar şi manuale pentru şcolile de toate categoriile, cărţi literare şi de predici, din anul 1916 biblioteca „Semănătorul", iar din anul 1925 broşurile din „Biblioteca creştinului ortodox" [Cornel Lazăr, „*La semicentenarul Tipografiei Diecezane*", în „Biserica şi Şcoala", nr. 44/27 octombrie 1929, p. 20 şi „*Tipografia şi Librăria Diecezană* din Arad", în Calendarul pe anul 1930, p. 92].

Pr. Lect. univ dr. Gabriel BASA,
Facultatea de Teologie „I.V. Felea",
Universitatea „A. Vlaicu" Arad

† Pr. Alexandru Bușilă

S-a născut în localitatea Comăna de Sus, judeţul Braşov, la 28 aprilie 1936, din părinţii Nicolae şi Alexandra. Clasele primare le urmează în satul natal, iar ciclul gimnazial îl încheie în localitatea Comăna de Jos. Între anii 1950 şi 1954 urmează cursurile Liceului „Radu Negru" din Făgăraş urmând ca, imediat după absolvire, să se înscrie la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu (1954-1958). La finalizarea studiilor, în 1958, în viaţa tânărului absolvent au loc două evenimente importante: căsătoria cu tânăra Maria Eugenia Comşa, iar în luna noiembrie hirotonia întru preot de către Preasfinţitul Teodor Trandafir Scorobeţ, arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, pe seama parohiei Beia, protopopiatul Rupea. Aici părintele trudeşte, în condiţii grele, vreme de 5 ani.

Datorită vitregiei vremurilor şi a regimului comunist, părintele a fost nevoit să renunţe la slujirea parohială şi să dobândească o a doua calificare, activând ca profesor de muzică cu precădere la Şcoala Generală nr.

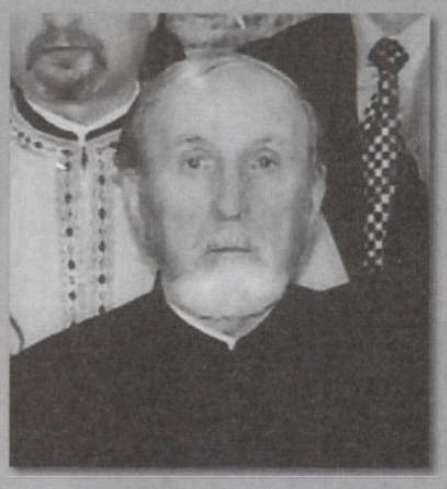

2 din Municipiul Făgăraş. Datorită înzestrării native în domeniul muzical, îşi cultivă talentul încununându-şi studiile muzicale prin absolvirea *Conservatorului „Gheorghe Dima" din Cluj*, secţia Pedagogie, compoziţie şi dirijat. Predând timp de 30 de ani în şcoală, a căutat să modeleze sufletele curate ale copiilor, insuflându-le dragostea pentru valorile morale creştine şi iubirea faţă de frumosul exprimat în creaţia artistică muzicală. În toată această perioadă a rămas apropiat de Biserică, pe care a iubit-o din tot sufletul, slujind în calitate de cântăreţ la strană. După pensionare, şi-a continuat activitatea didactică la Seminarul Teologic din Făgăraş, predând muzica bisericească.

Din anul 1990 primeşte arhiereasca binecuvântare de a fi reîncadrat ca *preot misionar* în cadrul Protopopiatului Făgăraş, iar din momentul începerii construcţiei Catedralei din Făgăraş primeşte binecuvântarea de a fi preot slujitor alături de preotul paroh Ioan Ciocan. Aici va sluji cu multă râvnă vreme de 20 de ani, dedicându-şi întregul timp pentru a veni în sprijinul celor care căutau alinare la scaunul Sfintei Spovedanii.

În decursul anilor, a trecut prin mai multe încercări în privinţa stării de sănătate, purtând întreaga suferinţă cu demnitate, împăcare sufletească şi deplină încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, Care l-a chemat la odihna Sa veşnică la vârsta de 80 de ani.

Cei care l-au cunoscut pe părintele Alexandru au mărturisit noblețea şi delicateţea sa sufletească. Părintele Teofil Părăian spunea undeva că „Dumnezeu ne zâmbeşte El Însuşi şi ne zâmbeşte şi prin oamenii Lui." Într-adevăr, Dumnezeu a zâmbit şi prin părintele Alexandru. A zâmbit celor care l-au cunoscut şi cărora le-a oferit mângâiere duhovnicească. Tuturor părintele le-a fost pildă de slujire şi pildă de trăire a vieţii creştine, rămânând o imagine vie de preot care a schimbat şi modelat cu puterea bunătăţii şi a delicateţii spirituale sufletele celor care au avut binecuvântata şansă de a-l întâlni.

Dumnezeu să-i facă parte de odihnă şi de bucurie veşnică în Împărăţia Sa cea cerească! Dumnezeu să-l ierte, Dumnezeu să-l odihnească!

Pr. Prot. Dr. Marius CORLEAN

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

14 august – a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus.

15 august – de Praznicul Adormirii Maicii Domnului, a slujit alături de IPS Laurenţiu, la hramul Mănăstirii „Brâncoveanu” de la Sâmbăta de Sus.

16 august – a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Ortodoxă din Făgăraş cu ocazia hramului de vară.

21 august – a slujit la Mănăstirea Turnu Roşu, judeţul Sibiu.

26 august – a oficiat slujba înmormântării Părintelui pensionar Ioan Cioacă, parohia Dridif, protopopiatul Făgăraş 2.

27 august – a săvârşit Sfânta Liturghie la Schitul din Poiana Braşov, cu ocazia celui de-al doilea hram şi anume, pomenirea Sfântului Pimen.

28 august – s-a aflat în mijlocul credincioşilor din Parohia Recea, Protopopiatul Făgăraş 2, unde a săvârşit Sfânta Liturghie şi slujba parastasului pentru tatăl Preasfinţiei Sale.

29 august – a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus şi oficiază slujba parastasului pentru Mitropolitul Antonie Plămădeală, la 11 ani de la trecerea la Domnul.

Adrian NAE

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc şi Patriarhul Chiril (IV)

(urmare din p. 5)

Relaţiile dintre Vatican şi Moscova după întâlnire

Deja într-o conferinţa de presă dinainte de întâlnirea dintre cei doi lideri ecleziali, Mitropolitul Ilarion Alfeyev de Volokolamsk, şeful Departementului de Relaţii Externe al Patriarhiei Moscovei a subliniat că în ciuda istoricei întâlniri deja aranjate, controversele dintre Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă Rusă, printre care şi chestiunea uniată, nu vor fi cu totul înlăturate. Această declaraţie a fost primul semn că în retorica celor două Biserici nu se aşteaptă ca întâlnirea să aducă prea multe schimbări.

Aniversarea a 70 de ani de la sinodul de la Lvov (Liov) din martie 1946 care a luat decizia de a-i accepta pe uniţi în rândurile Bisericii Ortodoxe a oferit prilejul unor noi declaraţii în ce-i priveşte pe uniţi. În vreme ce Sfântul Scaun consideră acest sinod un „pseudo-sinod”, agenţia Interfax-Religion a publicat următoarea declaraţie a Mitropolitului Ilarion despre „revenirea” uniaţilor la Ortodoxie în Ucraina în 1946: „Dar transferul în masă al uniaţilor la Ortodoxie care a avut loc ca rezultat al sinodului de la Lvov nu poate fi considerat doar ca o măsură de forţă. Documentele sinodului, precum şi multe alte dovezi arată că o aspiraţie la revenirea la credinţa părinţilor lor s-a maturizat vreme de decenii. Precondiţii pentru o astfel de realizare a unei astfel de aspiraţii au apărut brusc în dificila situaţie postbelică. Şi a fost realizată”. Agenţia Interfax-Religion mai adaugă, ca informaţie pentru cititorii ei, că Mitropolitul Ilarion ar mai fi afirmat că uniţii au cooperat activ cu regimul ocupaţional fascist în timpul celui de-al doilea război mondial [http://www.interfax-religion.com/?act=news&div=12810].

În aceeaşi zi, aceeaşi agenţie Interfax-Religion publica o ştire cu titlul „Biserica Ortodoxă Rusă citează diferende cu Sfântul Scaun” [http://www.interfax-religion.com/?act=news&div=12809] Sunt redate mai multe citate dintr-un interviu acordat acestei agenţii de către Mitropolitul Ilarion. Astfel aflăm că, „în ciuda înţelegerii la care s-a ajuns în multe probleme vitale ale modernităţii, rămân diferenţe profunde între creştinii ortodocşi şi cei catolici, în special în ceea ce priveşte viziunile lor asupra istoriei noastre comune plină de evenimente tragice”; Biserica Ucraineană Unită este o piatră de poticnire în dialogul ortodoxo-catolic, fapt dovedit de „distrugerea a trei dieceze ortodoxe de către uniaţi în Vestul Ucrainei la începutul anilor 1990 şi sechestrarea mai multor sute de biserici”. La acestea se mai adaugă „insulte ale Bisericii Greco-Catolice împotriva Rusiei şi a Bisericii Ortodoxe Ruse după începutul maidanului [„Maidan” înseamnă în ucraineană, „piaţă”. Termenul a ajuns să desemneze, în contextul chestiunii ucrainene, protestele din piaţa principală de la Kiev care au fost urmate de escaladarea conflictului ucrainean].

Ar mai fi de adăugat aici că romano-catolicii din Rusia au aşteptări pozitive după această întâlnire. Arhiepiscopul Paolo Pezzi, moderatorul Conferinţei Episcopilor Catolici din Federaţia Rusă, a declarat într-un interviu acordat pentru organizaţia Aid to the Church in Need: „Sunt profund recunoscător pentru acest mesaj şi văd necesitatea de a aduna din el roade pentru unitatea Bisericii lui Hristos”. De asemenea, Peter Humenuik, expert pentru Rusia al organizaţiei mai sus amintite, a spus că în mod sigur întâlnirea va avea un efect pozitiv pentru Biserica Catolică din Rusia. [https://zenit.org/articles-the-francis-kirill-meeting]

Care sunt rezultatele concrete ale întâlnirii?

Aş dori să mă refer aici doar la ce anume a adus această întâlnire pentru părţile implicate. Papa Francisc a dovedit că are abilităţi diplomatice care nu sunt evidente, având în vedere personalitatea sa deschisă, sinceră, chiar jovială. A reuşit însă ceea ce predecesorii săi nu au putut realiza. În ultimul timp se speculează că în cadrul întâlnirii de la Havana s-ar fi discutat şi obţinut acordul din partea Patriarhului Moscovei ca papa Francisc să viziteze Estul Ucrainei, poate chiar în cursul acestui an. Dacă aşa stau lucrurile, înţelegem atunci de ce s-au făcut atâtea compromisuri părţii ruse în paragrafele referitoare la chestiunea ucraineană. Vizitând Estul Ucrainei, papa Francisc s-ar arăta ca un promotor al păcii în acest conflict european. Pentru Biserica Ortodoxă Rusă o astfel de vizită nu ar avea un impact prea mare, de vreme ce fieful catolic (atât romano-catolic cât şi greco-catolic) este în vestul Ucrainei.

Patriarhul Chiril a dovedit că este un lider ortodox apt să poarte un dialog constructiv cu liderul celei mai mari Biserici din lume. El a avut un mare câştig de imagine, mai ales că întâlnirea a avut loc la scurtă vreme după sinaxa primaţilor Bisericilor Ortodoxe Răsăritene de la Chambésy, Geneva, dintre 21 şi 28 ianuarie 2016 în vederea pregătirii Sfântului şi Marelui Sinod Panortodox. O astfel de întâlnire l-a profilat în rândul celorlalţi patriarhi ortodocşi, dovedind că poate reprezenta Ortodoxia şi vorbi nu numai în numele propriei Biserici, ci chiar al Ortodoxiei întregi. După ce la Chambésy a criticat, pe de o parte, comportamentul aşa-numitului Patriarhat de Kiev care, în opinia sa, duce o politică agresivă în Ucraina confiscând proprietăţi ale Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Patriarhia Moscovei, cu ajutorul naţionaliştilor ucraineni, iar pe de altă parte şi atitudinea Patriarhiei Ecumenice care, prin menţinerea de contacte cu celelalte două mari biserici necanonice, ar aduce confuzie în rândul credincioşilor, Patriarhul Chiril a impus un memorandum care, în primul lui punct, subliniază că singura Biserică Ortodoxă canonică în Ucraina este cea care este parte a Patriarhiei Moscovei. La numai câteva zile a reuşit să obţină o afirmare similară şi din partea papei, ceea ce arată întregii lumi că îşi poate impune în faţa oricărui lider religios poziţia sa cu privire la Ucraina. Acum când ştim că Biserica Ortodoxă Rusă nu va participa la sinodul din Creta, putem înţelege că întâlnirea cu papa şi consolidarea relaţiilor Bisericii Ortodoxe Ruse cu Vaticanul vor feri această Biserică de izolare pe plan religios global.

Îmi mai permit să speculez că una dintre condiţiile acestei întâlniri, cerute de partea rusă, a fost schimbarea nunţiului apostolic de la Kiev. Thomas Gullickson, de origine americană, care a fost numit în această poziţie în 2011 de papa Benedict al XVI-lea, s-a remarcat prin declaraţii dure cu privire la posibila implicare rusă în conflictul ucrainean. La 5 septembrie 2015 a fost numit de către papa Francisc nunţiu apostolic pentru Elveţia şi Lichtenstein, fiind astfel elegant îndepărtat din Ucraina, oferindu-i-se de fapt o promovare. În Ucraina a fost numit nunţiu apostolic Claudio Gugerotti, de origine italian, specialist în spaţiul ex-sovietic, dar mai ales mult mai moderat în declaraţii. Dacă speculaţia mea este corectă, atunci schimbarea nunţiului din Ucraina poate fi considerată un alt succes al diplomaţiei ecleziale a Moscovei.

În final aş mai adăuga doar că dincolo de calculele reci ale diplomaţiilor ecleziale, rămâne declaraţia comună a celor doi lideri în care, ca ortodocşi, chiar şi neruşi, nu putem decât să rezonăm: „În lumea contemporană, care este atât de multiformă, dar totuşi unită de un destin comun, catolicii şi ortodocşii sunt chemaţi să colaboreze în mod frăţesc în proclamarea Veştii Celei Noi a mântuirii, să depună mărturie împreună a demnităţii morale şi a libertăţii persoanei «pentru ca lumea să creadă» (Ioan 17, 21)”.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Festivitatea de deschidere #ITO2016

În seara zilei de 1 septembrie 2016, în Bucureşti, a avut loc festivitatea de deschidere a Întâlnirii tinerilor ortodocşi din toată lumea.

În deschiderea evenimentului, în prezenţa Patriarhului Daniel, Preasfinţitul Părinte Timotei Prahoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor, a oficiat o slujbă de Te Deum în altarul de vară al Catedralei Patriarhale.

După slujbă, miile de tineri prezenţi pe Dealul Patriarhiei au intonat, împreună cu grupul psaltic Tronos, imnul de stat al României, *Deşteaptă-te române!*

A urmat imnul #ITO2016 în interpretarea artistului Mihai Georgescu acompaniat de Orchestra Metropolitană din Bucureşti, dirijată de Daniel Jinga, şi grupul psaltic Tronos, dirijat de protopsalt arhid. Mihail Bucă.

În continuare, Patriarhul României a adresat tinerilor prezenţi un cuvânt de încurajare şi binecuvântare intitulat: **Credinţa în Iisus Hristos – izvor de bucurie.**

Următorul moment în cadrul ceremoniei de deschidere a constat în prezentarea delegaţiilor participante la întâlnire. Câte doi reprezentanţi ai fiecărei delegaţii, îmbrăcaţi în costume tradiţionale, purtând drapelul ţării din care provin şi al eparhiei pe care o reprezintă, au urcat pe scenă şi au primit binecuvântarea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române.

Moderatorul evenimentului, Iuliana Lazăr, a dat apoi cuvântul reprezentanţilor autorităţilor de stat care au transmis mesaje cu prilejul acestui eveniment cu participare naţională şi internaţională.

Mesajul Preşedintelui României, dl Klaus Iohannis, a fost transmis de dl Sergiu Nistor, Consilier Prezidenţial – Departamentul Cultură, Culte şi Centenar.

Prezenţa la această manifestare a peste 2000 de tineri din ţară şi din diaspora românească, ori venind din Bisericile Ortodoxe surori demonstrează forţa credinţei în Dumnezeu şi vitalitatea Ortodoxiei. Ei sunt dovada că Biserica Ortodoxă Română are un rol de neînlocuit în formarea şi educarea tinerilor din România prin valorile pe care le propagă şi prin modelele pe care le propune

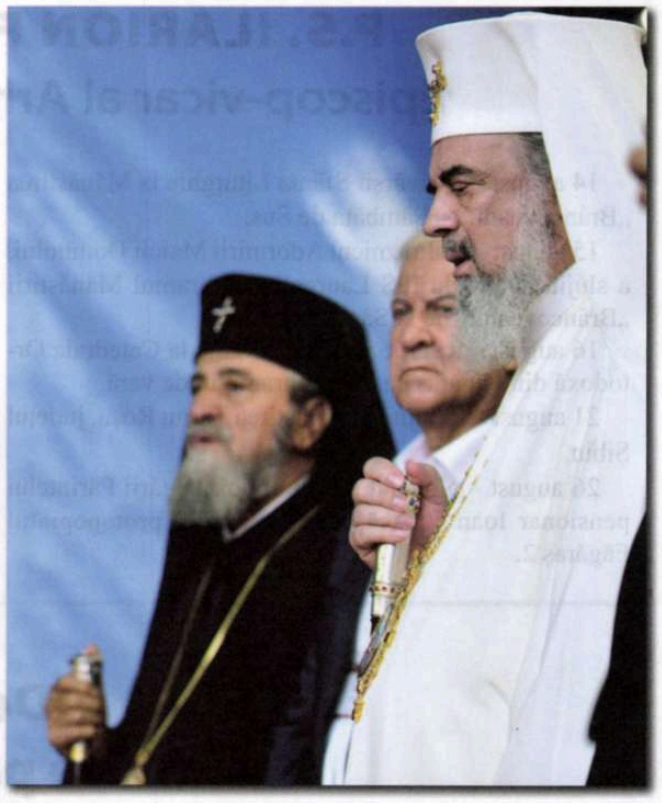

noilor generaţii, se precizează în mesajul Preşedintelui României.

Guvernul României a fost reprezentat la #ITO2016 de dl. Victor Opaschi, Secretar de Stat pentru Culte:

Acest eveniment este o formă de afirmare şi de celebrare a identităţii ortodoxe ca parte a identităţii europene. Cred că această întâlnire ce reuneşte mii de tineri ortodocşi din întreaga lume este un eveniment care ne atrage atenţia prin dimensiunea lui integratoare, dar care în mod special vorbeşte despre importanţa Bisericii şi a credinţei în viaţa societăţilor contemporane.

Ministerul Educaţiei Naţionale şi Cercetării Ştiinţifice este un partener constant al Patriarhiei Române în activităţile cu tinerii. La eveniment a fost prezent şi dl Ministru Mircea Dumitru.

Participarea unui număr atât de mare de tineri sub aceleaşi valori şi preocupări este o reuşită în sine şi consider că acest tip de evenimente care amintesc celor prezenţi de toate acele lucruri care ne aseamănă şi ne apropie ar trebui să fie mai frecvente şi nu doar în rândul tinerilor. Întâlnirea internaţională a tinerilor ortodocşi din acest an oferă participanţilor oportunitatea de a discuta în seria de activităţi propuse în cadrul evenimentului despre relaţia tinerilor cu Biserica, respectiv despre rolul, locul şi importanţa tinerilor în viaţa Bisericii, a spus dl Mircea Dumitru.

După mesajele reprezentanţilor autorităţilor de stat a urmat un moment artistic susţinut de: grupul psaltic *Tronos* al Catedralei Patriarhale, formaţia *Trei Parale*, corul *Cantus Domini*.

Evenimentul s-a încheiat prin intonarea imnului întâlnirii.

Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi din Toată Lumea, de la Bucureşti, are ca scop formarea tinerilor, prin participarea la programe educative, duhovniceşti, culturale şi artistice din Capitală, pentru ca aceştia să devină, la rândul lor, formatori în comunităţile din care provin.

www.basilica.ro

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 37-40 **1 şi 15 octombrie 2016**

EDUCAŢIA TINERILOR pentru apărarea şi promovarea familiei creştine tradiţionale (II)

2. Familia – factor esenţial în educaţia copiilor şi a tinerilor

Familia constituie *rădăcina* educaţiei tinerilor noştri. Ea are un rol esenţial în stabilirea reperelor valorice ale copiilor. Familia creştină este un mediu sacru al lucrării harului Preasfintei Treimi în viaţa membrilor ei, a părinţilor şi a copiilor, modelându-le caracterele şi edificându-i spiritual şi intelectual. De aceea, creşterea copiilor trebuie realizată în lumina credinţei, cu iubire şi responsabilitate paternă, împletind educaţia (informaţia) cu rugăciunea şi filantropia. Cu ajutorul părinţilor şi al celorlalţi membri ai familiei, copilul îşi formează propria *viziune despre lume şi societate, despre viaţă* – ca *dar al lui Dumnezeu* – şi despre rostul ei mântuitor şi *deprinde*, în mod firesc, *credinţa în Dumnezeu*, care îi formează personalitatea şi îi fundamentează *caracterul religios-moral*. Credinţa îl ajută pe copil să deprindă şi să cultive bunătatea şi omenia, iubirea de Dumnezeu şi de semeni, precum şi toate celelalte virtuţi creştine.

a) Educaţia copiilor în familie însă nu se formează doar prin cuvinte, ci, mai ales, prin *exemplul educativ al părinţilor* ca modele de urmat. Modul de viaţă al părinţilor, frumuseţea armoniei dintre soţi sau durerea dezbinării lor, lumina virtuţilor lor sufleteşti sau întunericul patimilor, principiile de viaţă oglindite în cuvinte, gesturi sau atitudini, pacea lăuntrică a familiei sau neliniştea ei, toate acestea lasă urme adânci în sufletul copiilor, în creşterea şi în formarea lor, în deschiderea conştiinţei şi viziunii lor spre lume, spre semeni şi spre Dumnezeu. Numai în măsura în care în mediul familial domnesc *pacea şi buna înţelegere* există şansa ghidării copiilor către virtute. *Părinţii* care participă cu regularitate la viaţa Bisericii, la *Sfânta Liturghie,* care se roagă acasă, care postesc şi trăiesc bucuriile şi încercările vieţii în lumina credinţei, vor imprima, în mod firesc, valorile moral-spirituale în viaţa copiilor lor, deschizându-le această perspectivă fericită a înţelegerii sensului dumnezeiesc al vieţii noastre în această lume. Este îmbucurător faptul că mulţi părinţi arată măsura credinţei lor când aduc copiii la Sfânta Împărtăşanie, înţelegând că, în faţa atâtor provocări şi probleme ale societăţii actuale, doar *harul lui Dumnezeu îi poate ocroti pe copii* şi-i poate ajuta să crească sănătos, atât trupeşte, cât şi sufleteşte. Părinţii, împletind, astfel, în creşterea copiilor, preocuparea lor de acasă cu Darul lui Dumnezeu din Taina Sfintei Liturghii, pun un început binecuvântat actului educaţional. Copiii născuţi şi crescuţi în familii de oameni credincioşi deosebesc cu claritate *binele de rău, adevărul de minciună*; *sunt mai buni, mai împăciuitori, neconflictuali, ascultători, altruişti, harnici.* Toate aceste frumuseţi sufleteşti ale omului izvorăsc din comoara credinţei. Credinţa în Dumnezeu este cea mai importantă moştenire spirituală pe care familia o transmite copiilor, şi, în mod firesc, *Şcoala*, alături de Biserică, trebuie să continue această cultură a edificării intelectuale şi morale a tinerilor noştri. În şcoală tinerii îşi lărgesc orizontul cunoaşterii dobândit în familie, îşi dezvoltă înclinaţiile vocaţionale şi se pregătesc pentru viaţă. Iar în Biserică, actul edificării educaţionale a tinerilor se întregeşte prin formarea religios-morală, prin cunoaşterea realităţilor spirituale, în lumina cărora tinerii pot împărtăşi din taina bucuriilor vieţii Împărăţiei lui Dumnezeu.

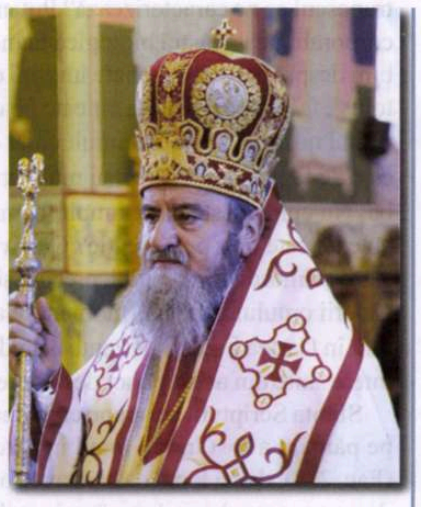

b) O altă componentă principală a formării copiilor este *legătura lor armonioasă cu părinţii*, izvorâtă din *dragoste filială* şi cultivată în *ascultare* şi *respect,* ca un răspuns la dragostea părintească. Copiii se hrănesc şi cresc cu dragostea părinţilor, în armonia familiei, fiind datori a le oferi acestora preţuirea lor. Lipsa armoniei în relaţiile dintre părinţi, denaturarea relaţiilor dintre părinţi şi copii lasă carenţe serioase în formarea lor intelectuală şi sufletească.

Copiii noştri, tinerii de mâine, sunt aceia care au datoria şi responsabilitatea de a duce mai departe identitatea noastră de credinţă, cultură, limbă şi neam. De aceea, în această lume individualistă în care trăim, cu toţii deopotrivă avem responsabilitatea comună de a promova *cultura valorilor morale perene prin educaţie*, de a ocroti cu orice preţ *instituţia sfântă a familiei creştine tradiţionale* – mediul spiritual în care se înrădăcinează fundamental actul educaţional, creşterea intelectuală şi formarea spirituală adevărată a tinerilor noştri.

3. Provocările actuale din societatea românească în ce priveşte educaţia şi familia

Fenomenul *secularizării* crescânde ne pune, în prezent, în faţa unei puternice provocări negative în ceea ce priveşte *educaţia şi familia*, care va determina, cu siguranţă, consecinţe multiple pentru societatea în care trăim.

a) Prima provocare împotriva educaţiei morale şi a familiei o constituie preocupările susţinute ale unor persoane şi instituţii *de introducere a Educaţiei Sexuale în curricula obligatorie, sub umbrela disciplinei „Educaţie pentru Sănătate"*. Aşa cum arată *„Planul multianual integrat de promovare a sănătăţii şi educaţiei pentru sănătate"*, lansat de către Ministerul Sănătăţii şi Administraţia Prezidenţială, din lipsa necesarului de cadre didactice pregătite pentru această disciplină, autorităţile sunt dispuse să ofere accesul în şcoli unor ONG-uri (precum *Coaliţia pentru unitate de gen; Fundaţia Irex; Asociaţia Semper Musica; Asociaţia Accept etc.*) care desfăşoară deja programe în acest sens de o nocivitate morală covârşitoare pentru copiii şi tinerii noştri. Cunoscând riscurile negative extraordinare pe care această materie le-ar putea avea asupra tinerilor, asupra instituţiei sfinte a familiei creştine tradiţionale, Patriarhia Română, prin sectorul abilitat, a făcut multiple solicitări pentru ca implementarea unei asemenea materii de studiu, fundamentată pe *Standardele pentru educaţia sexuală în Europa* (elaborată de *Organizaţia Mondială a Sănătăţii*), să nu se facă în şcolile din ţara noastră. Mai mult, Biserica

(continuare în p. 2)

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

100 DE ANI de la intrarea României în Primul Război Mondial. Jertfele preoţimii

La 15/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, în vederea eliberării teritoriilor intracarpatice de sub dominaţia Imperiului Austro-Ungar. România va lupta alături de „Puterile Antantei": Franţa, Anglia, Italia şi Rusia, împotriva „Puterilor Centrale": Germania, Austro-Ungaria, Turcia şi Bulgaria. De îndată trupele româneşti au trecut Carpaţii, pe Valea Prahovei, Valea Oltului şi Valea Jiului, reuşind să cucerească anumite teritorii din Nordul Transilvaniei. Din nefericire, bucuria a fost de scurtă durată, căci forţele germane şi austro-ungare au reuşit să forţeze armata română să se retragă la sud de Carpaţi; în acelaşi timp, armatele bulgare au reuşit să ocupe Dobrogea. Cu alte cuvinte, forţele armate române au fost înfrânte în câteva luni de forţele „centrale", care au reuşit apoi să ocupe Oltenia şi Muntenia, inclusiv Capitala. Guvernul României a fost nevoit să se refugieze la Iaşi, iar armata noastră a putut să stabilizeze frontul în Sudul Moldovei, unde, în vara anului 1917, vor avea loc cunoscutele lupte de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz ş.a. Din nefericire, în pofida acestor strălucite victorii militare, România a fost nevoită să încheie o pace separată cu Puterile Centrale, care ar fi dus – dacă ar fi câştigat ele războiul – la însemnate pierderi teritoriale. Spre sfârşitul anului 1918, Puterile Antantei au reuşit să schimbe mersul evenimentelor, încât, în final, Austro-Ungaria s-a destrămat, fiind nevoită să ceară pace.

A urmat bucuria revenirii unor teritorii româneşti înstrăinate la ţara-mamă: Basarabia (27 martie 1918), Bucovina (28 noiembrie 1918) şi Transilvania, cu Banatul, Crişana şi Maramureşul, la 1 decembrie 1918. Se realiza statul naţional „România Mare".

În cursul acestei prime conflagraţii mondiale, ţara a suferit sute de mii de jertfe omeneşti, nenumărate distrugeri, jafuri etc. Era firesc ca şi Biserica Ortodoxă să cunoască astfel de suferinţe.

(continuare în p. 7)

Pr. Academician Mircea PĂCURARIU

Din cuprins:

Protopop Pr. Dr. Vasile Gafton
Scurte reflecţii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită şi realitatea trăită (I) | pagina **2**

Drd. Mihai-Octavian Groza
Clerici în închisoare şi exil Un secol de la instituirea „graniţei culturale", arestarea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români transilvăneni în vestul Ungariei | pagina **6**

Scurte reflecţii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită şi realitatea trăită (I)

Protopop
Pr. Dr. VASILE GAFTON

Continuând demersul nostru iniţiat într-un număr anterior al „Telegrafului", o întrebare ce ni se pare a fi importantă în acest moment este aceea legată de relevanţa prezenţei lui Dumnezeu în gândirea omului, pentru ca existenţa umană să fie completă. Altfel spus, dacă noi, oamenii, nu ne mai gândim la Dumnezeu şi ne gândim numai la noi înşine şi la cele din lume, mai suntem sau nu mai suntem cu adevărat oameni? Şi nu spunem aceasta plecând de la încercarea de a aborda fiinţa umană din perspectiva unei existenţe luate pur şi simplu în datele ei strict biochimice, ci din punctul de vedere al unei existenţe umane constituite din cele două elemente pe care i le atribuie antropologia ortodoxă, respectiv trup şi suflet.

Mai mult decât atât, facem această afirmaţie din punctul de vedere al finalităţii fiinţei umane, finalitate care este aceea de a ajunge la „asemănarea cu Dumnezeu" (cf. Fac. 1, 26). Or, gândind logic, nu poţi să te asemeni cu ceva ce excluzi sau elimini din start din propria gândire. De ce? Pentru că, aşa cum spune Ştefan Afloroaei, urmându-l pe Immanuel Kant, gândirea include o oarecare formă de dorinţă pentru ceea ce ea consideră a fi de mare importanţă pentru ea, obiectul dorinţei gândirii fiind acela cu care gândirea tinde să se identifice [Ştefan Afloroaei, „Metafizica noastră de toate zilele. Despre dispoziţia speculativă a gândirii şi prezenţa ei firească astăzi", Ed. Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 261]. În consecinţă, dacă Îl eliminăm pe Dumnezeu din gândirea noastră Îl eliminăm ca obiect al dorinţei gândirii noastre şi ca posibilitate de a ne „asemăna" cu El. Astfel, eliminându-L din gândirea noastră pe Dumnezeu eliminăm posibilitatea de a atinge un mod de a fi deplin, un mod complet de a fi om [*Ibidem,* p. 146].

Ţinând cont de cele afirmate anterior, în ce măsură perspectiva (post)modernă referitoare la un mod de a fi uman doar din punctul de vedere al datelor biologice măsurabile poate fi relevantă? Poate să ne mulţumească pe deplin doar trupescul ce ne caracterizează? Putem ţine seama doar de corporalitatea noastră biologică în momentul în care vorbim despre ceea ce ne poate împlini ca oameni? Şi, dacă, totuşi, facem acest lucru, cine ne poate da certitudinea că trupul nostru nu este mai mult chiar decât credem noi că este de fapt şi, dacă este mai mult, atunci ne putem întreba: Nu cumva este el mai mult tocmai datorită sufletului cu care este unit prin creaţie? O privire mai largă asupra stării primordiale a omului, precum şi asupra momentului căderii omului în păcat (moment relatat de Sfânta Scriptură în Cartea Facerii), ar putea, credem, să ne ofere date interesante din acest punct de vedere.

Sfânta Scriptură ne spune că prima rezidenţă a omului pe pământ a fost în rai, locul în care l-a pus Dumnezeu (Fac. 2, 8), dar şi locul cu care avea o comuniune strânsă, deoarece trupul omului a fost luat din pământ. Porunca lui Dumnezeu oferă omului o posibilitate în plus, aceea de a-şi alege personal un anumit mod de a fi. Pentru ca omul să poată face această alegere, Dumnezeu i-a încredinţat mai întâi demnitatea de a alege nume potrivite pentru toate animalele. Alegerea era, deci, o acţiune deja cunoscută de om, şi era o alegere care deja opera distincţii în cadrul lumii şi pentru lume, din moment ce aşa cum a numit omul animalele aşa le-a rămas numele (Fac. 2, 19).

Putem observa în legătură cu cele două etape ale exercitării acestei demnităţi a alegerii de către om că ea presupune utilizarea gândirii în vederea luării unei decizii. Însă, pe de o parte, punerea numelor de către Adam presupune un anumit tip de gândire, o gândire reflexivă, care se manifestă spre cele din exterior şi le defineşte, le stabileşte o normă de existenţă sau „le dă nume" în conformitate cu porunca lui Dumnezeu, Care validează la finalul acţiunii rezultatul procesului reflexiv al omului.

Pe de altă parte, cealaltă poruncă, referitoare la abţinerea de la mâncarea din pomul cunoştinţei binelui şi răului, presupune un alt tip de gândire, o gândire tot reflexivă, dar care de această dată vizează în mod predilect interiorul, iar nu exteriorul omului. Este o gândire contemplativă al cărei rezultat nu este definirea şi normarea a ceva din exterior, ci constatarea unei corespondenţe interioare, „după chip", cu Cel care a dat porunca şi, totodată, încercarea de a-şi da sie însuşi, ca fiinţă „după chipul", o orientare preponderent spirituală, spre o „asemănare" cât mai apropiată şi mai fidelă cu Acela.

Este vorba despre un proces în oglindă. La o observare mai atentă se poate vedea că ambele alegeri îl privesc pe om, însă una cu privire la exterioritatea sa, iar alta cu adresare directă dimensiunii sale interioare. Care este scopul punerii de nume? Găsirea unui ajutor pe potrivă omului (cf. Fac. 2, 20). Din acest motiv, atunci când femeia este adusă de Dumnezeu la Adam, el utilizează acelaşi mod de gândire care stabileşte corespondenţe între interior şi exterior, între realitatea pe care o gândeşte şi realitatea pe care o trăieşte ca venind în contact cu sine din exterior. Femeia îi este prezentată lui Adam ca având o existenţă provenită din exteriorul său, o existenţă care (în sfârşit!) poate fi privită ca „ajutor pe potrivă", însă, în pofida exteriorităţii, Adam îi pune numele în concordanţă cu un criteriu de interioritate. Astfel, Adam spune: „Iată, aceasta-i os ***din*** oasele mele şi carne ***din*** carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată ***din*** bărbatul său" (Fac. 2, 23).

Vorbim despre asumarea unei existenţe care nu se poate schimba, o existenţă aşa cum este dată, propusă, oferită prin porunca lui Dumnezeu. De cealaltă parte, faţă în faţă cu modul de existenţă evocat anterior, avem o altă manifestare a existenţei, căreia, de această dată, îi stabileşte omul modul de a fi, atunci când pune nume animalelor (dar şi femeii). Dumnezeu nu schimbă numele date de Adam, şi aici ar trebui să remarcăm că a pune nume sau a da poruncă sunt acţiuni care stabilesc foarte clar o ierarhie.

Educaţia tinerilor pentru apărarea şi promovarea familiei creştine tradiţionale (II)

(urmare din p. 1)

noastră a recomandat ca alternativă la demersul autorităţilor un suport de curs pentru profesori – *Educaţie pentru o dezvoltare sănătoasă a adolescentului* (curs acreditat în 2015 de către Ministerul Educaţiei Naţionale), care promovează pentru copii şi tineri sănătatea sufletească, valorile morale ale familiei tradiţionale.

Rostul şcolii este acela de a crea *caractere morale integre*, de a educa elevii în spiritul valorilor superioare şi de a-i învăţa să preţuiască *iubirea ca virtute*, nu ca un simplu sentiment care duce la hedonizarea instinctelor, pentru plăceri trecătoare şi periculoase, în afara instituţiei sfinte a familiei. Este absolut necesar ca tinerii să fie pregătiţi pentru a preţui şi a deprinde valorile religios-morale ale familiei, arătate în *curăţie, iubire sinceră şi fidelitate*.

b) O altă provocare actuală, deosebit de dăunătoare pentru instituţia familiei tradiţionale, este *legalizarea parteneriatului civil, indiferent de sex* (recunoscut deja în 19 state ale Uniunii Europene). O propunere legislativă în acest sens s-a depus spre aprobare la Camera Deputaţilor, având deja avizul Comisiei pentru muncă şi protecţie socială. Promulgarea unei astfel de legi, a parteneriatul civil, ar însemna, de fapt, *legiferarea concubinajului* şi un pas mare spre legalizarea *legăturilor împotriva firii*, deci o ameninţare imensă la statutul familiei creştine.

Răspunsul Bisericii noastre pentru apărarea instituţiei familiei se regăseşte în demersul *Coaliţiei pentru Familie,* demarat la finalul anului 2015, prin lansarea unui proiect de revizuire a Constituţiei, pentru definirea „căsătoriei" drept *„uniunea dintre bărbat şi femeie"*. Noul proiect de lege urmăreşte revizuirea articolului 48, alineat 1, din Constituţia României, care prevede: *„Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimţită* ***între soţi****, pe egalitatea acestora şi pe dreptul şi îndatorirea părinţilor de a asigura creşterea, educaţia şi instruirea copiilor"*, astfel: *„Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimţită* ***între un bărbat şi o femeie****, pe egalitatea acestora şi pe dreptul şi îndatorirea părinţilor de a asigura creşterea, educaţia şi instruirea copiilor"*. S-a considerat că „soţi" este un termen vag şi deschis interpretărilor, iar pentru a proteja valoarea morală a familiei şi a sprijini naşterea şi creşterea generaţiilor viitoare acest termen trebuie înlocuit. S-au adunat în total peste 3 milioane de semnături (deşi minimul era de 500.000), iar în data de 24 mai 2016 au fost depuse la Parlament. Curtea Constituţională a avizat în ziua de 20 iulie a.c., cu unanimitate de voturi această iniţiativă, următoarele etape presupunând votarea în Parlament a propunerii legislative, iar ulterior, modificarea art. 48, alineat 1, de Parlamentul României.

Familia tradiţională este ameninţată de multe alte încercări din partea unora care încearcă a redefini însăşi instituţia căsătoriei. Orice ameninţare la adresa familiei creştine tradiţionale este, în fond, o ameninţare faţă de societatea însăşi, deoarece viitorul unui popor trece prin familie. Iar pentru apărarea familiei, Biserica trebuie să-şi înnoiască mereu lucrarea şi exigenţele ei misionare.

[Referat prezentat la **Congresul Internaţional de Teologie *Educaţia religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale,*** Bucureşti, 3-7 septembrie 2016.]

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Joi, 1 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a participat, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi de alţi membri ai Sfântului Sinod, la festivitatea de deschidere a *Întâlnirii Tinerilor Ortodocşi din Toată Lumea* care s-a desfăşurat la Bucureşti.

Vineri, 2 septembrie. A participat la şedinţa de lucru a Academiei Române.

Duminică, 4 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel şi un mare sobor de preoţi şi diaconi pe o scenă amenajată în faţa Catedralei Naţionale din Bucureşti, cu ocazia Întâlnirii Tinerilor Ortodocşi din Toată Lumea. În aceeaşi zi, a avut o întâlnire cu membrii delegaţiei de tineri care au reprezentat Arhiepiscopia Sibiului la întâlnirea de la Bucureşti. Seara, a participat, în Sala Conventus a Patriarhiei Române, la deschiderea lucrărilor Congresului Internaţional de Teologie „Educaţia religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale".

Luni, 5 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a participat la Patriarhia Română, la Congresul Internaţional de Teologie „Educaţia religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale", în cadrul căruia a susţinut referatul „Educaţia tinerilor pentru apărarea şi promovarea familiei creştine tradiţionale".

Marţi, 6 septembrie. A participat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, la manifestările prilejuite de împlinirea a 20 de ani de la terminarea Facultăţii a absolvenţilor promoţiei 1996.

Miercuri, 7 septembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 8 septembrie – *Sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului.* Cu prilejul serbării hramului, Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Mănăstirea „Naşterea Maicii Domnului" din localitatea Bazna, jud. Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii oficiate la altarul de vară al schitului, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotonit diacon pe teologul Radu Constantin Rodean.

Vineri, 9 – Sâmbătă, 10 septembrie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi la invitaţia Preasfinţitului Părinte Episcop Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, Înaltpreasfinţia Sa, împreună cu Înaltpreasfinţitul Părinte Iosif, Mitropolitul Ortodox al Europei Occidentale şi Meridionale, Preasfinţitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, şi Preasfinţitul Părinte Siluan, Episcopul Ortodox Român al Italiei, a oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Naşterea Maicii Domnului" din Cremona, Italia. Cu acest prilej, Înaltpreasfinţia Sa a oferit comunităţii româneşti o părticică din moaştele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 11 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură la Parohia „Sfânta Cruce" Torino II (Italia).

Marţi, 13 septembrie. A avut program de audienţe şi lucrări de birou. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 14 septembrie – *Sărbătoarea Înălţării Sfintei Cruci.* Înaltpreasfinţia Sa a participat la sărbătorirea hramului Mănăstirii Sădinca, jud. Sibiu. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură, iar la sfârşitul slujbei a acordat acte de cinstire principalilor ctitori şi binefăcători. În cadrul slujbei, a oficiat tunderea întru ieroschimonah a protosinghelului David Stoica, starețul Mănăstirii. De asemenea, în cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotonit întru *preot* pe diaconul Radu Constantin Rodean pe seama parohiei Şoroştin, protopopiatul Mediaş.

Joi, 15 septembrie. A prezidat comisia de admitere a candidaţilor înscrişi la Şcoala Doctorală din cadrul Facultăţii de Teologie din Sibiu. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi la invitaţia ÎPS Părinte Dometian, Mitropolit de Vidin (Patriarhia Bulgariei), ÎPS Sa a participat la manifestările prilejuite de aniversarea a 200 de ani de la naşterea celui dintâi exarh al Bulgariei, Antim I.

Vineri, 16 septembrie. A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul Dimitrie" din Vidin, alături de Preafericitul Părinte Neofit, Patriarhul Bulgariei, şi un mare sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi. La sfârşitul slujbei, Înaltpreasfinţia Sa a dăruit catedralei o părticică din moaştele Sfântului Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 18 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Sfântul Ierarh Nicolae" din localitatea

Marpod, protopopiatul Agnita. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul teolog Florin Viorel Savu a fost hirotonit diacon. La final, Înaltpreasfinţia Sa i-a hirotesit întru *iconom* pe actualul paroh, pr. Marius Munteanu, şi pe fostul paroh, pr. Moise Rusu, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Sărbătoarea s-a încheiat cu sfinţirea troiţei de la intrarea în curtea bisericii şi cu binecuvântarea casei parohiale, renovată complet în perioada recentă. În aceeaşi zi, Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba Vecerniei în Biserica „Sfânta Treime" din Braşov-Dârste, împreună cu un sobor de preoţi şi diaconi. La finalul slujbei religioase, i-a oferit distincţia „Crucea şaguniană pentru clerici" părintelui Iosif Bogdan, ca apreciere a întregii activităţi pastorale. Înaltpreasfinţia Sa a participat, apoi, la o procesiune în cartierul braşovean spre o troiţă închinată eroilor din Dârste căzuţi la datorie pe câmpurile de luptă, în special în timpul Primului Război Mondial. ÎPS Laurenţiu a sfinţit această troiţă, a oficiat o slujbă de parastas şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură.

Luni, 19 septembrie. A participat, la Capela Mitropolitană, la slujba de Te Deum, oficiată cu prilejul începerii cursurilor pentru obţinerea gradelor preoţeşti. A avut program de audienţe şi lucrări de birou.

Marţi, 20 septembrie. A prezidat şedinţa Permanenţei Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A predat cursuri de Teologie Liturgică preoţilor înscrişi la cursurile pentru obţinerea gradelor preoţeşti.

Miercuri, 21 septembrie. A prezidat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, comisia examenului de capacitate preoţească. A vizitat şantierul de lucru de la Centrul social-filantropic „Sfântul Ierarh Andrei Şaguna" din localitatea Copşa Mică, jud. Sibiu.

Vineri, 23 septembrie. A prezidat, la Reşedinţa mitropolitană din Sibiu, şedinţa administrativă cu protopopii Arhiepiscopiei Sibiului.

Duminică, 25 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a oficiat slujba de sfinţire a Bisericii „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului" din localitatea Mălâncrav, protopopiatul Mediaş. A slujit Sfânta Liturghie şi a adresat credincioşilor un cuvânt de învăţătură. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Florin Viorel Savu a fost hirotonit preot pentru parohia Valea Lungă, protopopiatul Mediaş. La final, Înaltpreasfinţia Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Răzvan Andrei Crăciun, iar principalilor ctitori şi binefăcători le-a acordat acte de cinstire. Seara, Înaltpreasfinţia Sa a făcut parte din delegaţia care a întâmpinat oaspeţii sosiţi în România pentru a participa la manifestările dedicate Sfântului Antim Ivireanul, pe Preafericitul Părinte Ioan X, Patriarhul Antiohiei şi al întregului Orient, şi pe Înaltpreasfinţitul Părinte Ioan, Mitropolit de Rustavi (reprezentantul Patriarhului Georgiei).

Luni, 26 septembrie. Alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinţia Sa a participat la manifestările prilejuite de târnosirea altarului bisericii Mănăstirii Antim.

Marţi, 27 septembrie – *Sărbătoarea Sf. Ierarh Antim Ivireanul.* Alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Înaltpreasfinţia Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu un mare sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi la altarul de vară al Catedralei Patriarhale din Bucureşti.

Miercuri, 28 – Joi, 29 septembrie. Înaltpreasfinţia Sa a participat, în Arhiepiscopia Râmnicului, la manifestările prilejuite de proclamarea oficială a canonizării Sfinţilor Cuvioşi Neofit şi Meletie de la Stânişoara şi a Sfinţilor Cuvioşi Daniil şi Misail de la Turnu.

Vineri, 30 septembrie. A participat la festivităţile prilejuite de aniversarea a nouă ani de la întronizarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

În contextul aniversării în acest an a unui secol de la intrarea României în Primul Război Mondial, a apărut sub egida Editurii Armatei lucrarea lui Aurel Pentelescu şi Ionuţ Constantin Petcu, *Episcopii Armatei Române. Biografii. Documente (1921-1948).* Colaborarea dintre Biserică şi Armată a fost una foarte strânsă încă din perioada veche a istoriei. Încă din secolul XV găsim secvenţe istorice care dau mărturie a legăturii dintre domnitorul ţării, în calitate de conducător al armatei, şi reprezentanţii Bisericii. Legătura aceasta între câmpul de luptă şi intervenţia divină are o lungă istorie în tradiţia bizantină, care se răsfrânge şi în viaţa ţărilor române.

Pe lângă aceste aspecte de natură generală au fost identificaţi încă de timpuriu şi „preoţi de oaste", precum preotul Iuga (în 1424), din vremea lui Alexandru cel Bun, şi alţi clerici care au luptat alături de domnii lor şi, mai apoi, au ajuns chiar episcopi, cum este cazul lui Anastasie Crimca în Moldova sau Sava Brancovici în Transilvania.

Autorii lucrării de faţă pornesc tocmai de la această realitate a apariţiei asistenţei religioase organizate în cadrul armatei pe baza a ceva ce exista deja. În perioada medievală, în timpul luptelor pentru apărarea teritoriului şi al revoluţiilor de la 1821 şi 1848-1849, au fost numeroşi preoţi alături de cei pe care îi păstoreau, inclusiv în 1830, la apariţia armatei române permanente ca „miliţie naţională" în Principatele Române.

La 2 mai 1850, marele spătar Nicolae Ghica, şeful oştirii din Ţara Românească, a rugat Sfânta Mitropolie de la Bucureşti „să caute a rândui câte un preot pe lângă fiecare polc al oştirii din garnizoanele Bucureşti, Craiova şi Brăila".

La 15 mai 1915 Biserica Ortodoxă a luat în discuţie posibilitatea numirii unui protopop care să organizeze toată activitatea preoţilor militari, fiind numit un profesor de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, în persoana lui Constantin Nazarie. Acesta a redactat *Instrucţiunile asupra atribuţiunilor preoţilor de armată,* care au fost aprobate de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române şi ulterior de Marele Stat Major al Armatei prin ordinul 3451 din 28 octombrie 1915. Aceste instrucţiuni au stat la baza activităţii preoţilor din armată până la înfiinţarea Episcopiei Armatei.

La sfârşitul războiului, la 25 decembrie 1918, protoiereul iconom Constantin Nazarie înainta un *Referat asupra activităţii preoţilor din armată în campania din 1916-1918,* în care aducea argumente pentru ca asistenţa religioasă pentru militari să devină o permanenţă şi chiar să se înfiinţeze o Episcopie a Armatei. Prin *Înaltul Decret Regal nr. 3378 din 20 iulie 1921* se promulga *Legea privitoare la organizarea clerului militar* şi se înfiinţa Episcopia Armatei cu sediul ales simbolic la *Catedrala Încoronării din Alba Iulia*, condusă de un episcop **asimilat** cu gradul de general de brigadă.

La începutul celui de al Doilea Război Mondial erau 108 preoţi militari, ulterior fiind mobilizaţi alţi peste 200 preoţi. După război, odată cu instaurarea regimului comunist în România a început şi acţiunea deliberată de distrugere a elitei militare şi a clerului militar. Astfel, la 8 mai 1945 s-a înfiinţat *Direcţia Superioară a Culturii, Educaţiei şi Propagandei*, la 2 octombrie acelaşi an s-a transformat în *Inspectoratul General al Armatei pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă* în cadrul căruia funcţiona doar un *Birou Legături Cler* care avea misiunea de a coordona munca preoţilor militari cu cea a „educatorilor" numiţi în unităţile militare, astfel încât primii să devină propagandişti ai „idealurilor democratice" şi „colaboratori preţioşi ai guvernului democrat". După desfiinţarea Episcopiei Armatei şi a Inspectoratului Clerului Militar în 1948, preoţii militari au fost trecuţi în rezervă. Episcopia a funcţionat 27 de ani, sub îndrumarea a 3 episcopi, Iustinian Teculescu (1923-1924), dr. Ion Stroia (1925-1937) şi dr. Partenie Ciopron (1937-1948), fiind desfiinţată prin *Ordinul nr. 946426* al Regiunii militare Cluj din 22 august 1948.

Lucrarea este una realizată cu multă acrivie şi care face lumină asupra anumitor aspecte ce au fost preluate de către tradiţie ca fiind adevărate şi care sunt dovedite acum de către autori, pe baza documentelor, ca fiind de altă natură.

Mitropolitul Laurenţiu

Tiparnița de la Iaşi în secolul al XVII-lea. Introducerea tiparului în Moldova (II)

Petru Movilă este ctitorul Academiei de la Kiev, prima instituţie de învăţământ superior pentru slavii răsăriteni, unde se studia în limba latină şi după programă şi metode occidentale (aici alcătuindu-se conceptul iniţial al *Mărturisirii Ortodoxe*, cercetată, îndreptată şi aprobată în anul 1642, în cadrul Sinodului de la Iaşi), dar şi promotorul unei „opere" cuprinzătoare de regenerare şi afirmare a Bisericii Ortodoxe, programul său având în vedere şi izbutind să realizeze obiective precum: înfiinţarea unei reţele şcolare, întemeierea de tipografii, aşezăminte sociale etc., susceptibile să asigure depăşirea stării de criză a instituţiei ecleziastice, precum şi dezvoltarea ei pe făgaşul firesc. În privinţa surselor de inspiraţie s-a făcut observaţia că „în concepţia lui Petru Movilă, cultura occidentală nu însemna o apropiere de catolicism, ci o armă pe care o împrumuta de la acesta pentru a-i putea rezista" [P.P. Panaitescu, *Studii*, ediţie îngrijită de Ştefan S. Gorovei şi Maria-Magdalena Székely, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996, p. 11]. De asemenea, „una dintre cele mai caracteristice trăsături ale activităţii sale" este aceea că doreşte ca „opera" lui să fie răspândită în cuprinsul lumii ortodoxe [*Ibidem*, p. 13], astfel încât nu numai în Polonia, ci şi în Rusia şi în Ţările Române se deschid şcoli, se întemeiază tipografii, încep şi se consolidează colaborări culturale, se convoacă sinoade, se dezvoltă pelerinaje şi solidarităţi duhovniceşti foarte vizibile şi eficiente în afirmarea unităţii Bisericii în contextul concret al timpului. Această mişcare culturală şi spirituală iniţiată de la Kiev în împrejurări atât de dificile are consecinţe dintre cele mai evidente în Ţările Române. Între alte iniţiative culturale rămân în posteritate cele privitoare la reluarea activităţii de tipărire de carte la Târgovişte (în anul 1635), precum şi întemeierea primei tipografii în Moldova, în anul 1640, urmată de o bogată producţie de carte în anii următori. Ca proces general, se poate constata că, începând cu secolul al XVII-lea, în viaţa culturală din Ţările Române se observă „influenţa mai mult sau mai puţin directă a Renaşterii bizantine, prin Marea Şcoală de la Constantinopol, continuatoare a vestitei Universităţi bizantine, şi, în al doilea rând, influenţa Academiei lui Petru Movilă", care aducea în Răsărit, prin filieră poloneză, valori ale Renaşterii apusene [Ioan G. Coman, „Umanismul Ortodoxiei româneşti", în vol. *Ortodoxia românească*, coordonator I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1992. S-a mai observat că „iezuiţii au provocat, chiar indirect, o reacţie culturală ortodoxă; renaşterea Ortodoxiei, cu centrul la Kiev, nu la Lemberg, s-a slujit nu de vechile elemente de cultură slavonă sau de vreo influenţă răsăriteană grecească, ci se făcu (de românul Petru Movilă, *n.n.*) pe temelia culturii latine a Poloniei" (P.P. Panaitescu, *Influenţa polonă în opera şi activitatea cronicarilor Grigore Ureche şi Miron Costin*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1925, p. 156)]. S-a mai remarcat că „amândouă aceste şcoli au apărut ca reacţii ale Ortodoxiei împotriva propagandei calvine şi împotriva propagandei catolice", însă, cu timpul, caracterul confesional, acut la început, va face loc preocupărilor eminamente umaniste [*Ibidem*, p. 128].

Încercări de introducere a tiparului în Moldova fuseseră şi înainte de Vasile Lupu. O astfel de iniţiativă, nefinalizată, i se atribuie lui Despot Vodă, care, în 1562, şi-ar fi dorit o tipografie la Suceava, în care urma, la sfatul lui Ioan Ugnad, să imprime, cu caractere chirilice, o *Evanghelie* în limba română (*Walachische Sprache*) [*Documente privitoare la istoria românilor* culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, vol. II, partea I *1451-1575*, Bucuresci, 1891, CCCCIX, p. 445 (*Scrisoarea unui anume Wolfgang Schreiber despre motivele purtării sale cu Despot-Vodă în cestiunea tipăririi Bibliei în româneşte*)]. Câteva decenii mai târziu Miron Barnovschi ar fi avut o încercare similară, de asemenea, nefinalizată, din cauza împrejurărilor tragice în care şi-a încheiat domnia. Totuşi Domnul de la Iaşi este unul dintre fondatorii tipografiei din Liov, unde, cu cheltuiala sa, sunt tipărite două lucrări în care îi este menţionat numele pe pagina de gardă şi au imprimate stema Moldovei; după dânsul Moise Movilă procedează la fel [P.P. Panaitescu, *Începuturile şi biruinţa scrisului în limba română*, p. 192]. Ajuns la 1632 în scaunul de mitropolit al Moldovei, Sf. Varlaam [Varlaam, unul dintre colaboratorii lui Miron Barnovschi (îi fusese şi duhovnic), îl cunoştea de multă vreme pe Petru Movilă şi era la curent cu proiectele acestuia (Dionisie Udişteanu, *Popas la 300 de ani dela moartea Mitropolitului Varlaam*, colecţia *Restituiri – Arhim. Dionisie Udişteanu*, iniţiată, îngrijită, şi editată de Mircea Motrici, Editura Muşatinii, Suceava, 2006, p. 25; Constantin Nonea, *Legăturile Mitropolitului Varlaam cu Bisericile Ortodoxe din Chiev şi Moscova*, în MMS, an. XXXIII, 1957, nr. 46, pp. 810-811; Daniel Niţă-Danielescu, „Sfinţi români pelerini la Kiev", în vol. *Mărturisirea de Credinţă. Locul şi rolul ei în tradiţia Bisericii Ortodoxe. Relaţia dintre teologia academică şi teologia doxologică,* Editura Doxologia, 2013, pp. 427-429)] are între priorităţi întemeierea unei tipografii, fapt pentru care se adresează, în anul 1637, din Suceava, Ţarului Mihail Feodorovici, prin mijlocirea lui Paladie Ponovitoi, solicitându-i sprijinul. În epistola sa arată: „cartea Sfântului Calist, cuvântările la *Sfânta Evanghelie*, ca să cetească preoţii în biserică spre învăţătura românilor credincioşi este gata şi scrisă, numai să se dea la tipar" [G. Bezviconi, *Contribuţii la istoria relaţiilor româno-ruse*, Editura Academiei, Bucureşti, 1962, p. 72; G. Ştrempel, *Relaţii româno-ruse în lumina tiparului*, Bucureşti, 1955, p. 12]. Solicitarea rămâne însă fără răspuns, Mitropolitul adresându-i-se, probabil, între timp Domnului Ţării, Vasile Lupu, pentru găsirea unei alte soluţii. Cum legături mai vechi se stabiliseră între ierarhul de la Kiev şi Mitropolitul şi Domnul de la Iaşi, acesta din urmă, după exemplul din anii trecuţi al lui Matei Basarab [În anul 1635, cu ajutor cerut şi primit de la Kiev, începea să funcţioneze tipografia românească din Câmpulung-Muscel], şi pe temeiul relaţiilor deja existente, ce duseseră la întemeierea, în 1640, după modelul Academiei kievene şi cu profesori veniţi de acolo, a Colegiului de la Mănăstirea „Sf. Trei Ierarhi" din Iaşi, va solicita şi va primi de la Sf. Petru Movilă, în acelaşi an, o tipografie complet utilată, precum şi meşteri tipografi. Evenimentul rămâne de referinţă pentru posteritate, câteva decenii mai târziu Dimitrie Cantemir atribuindu-i lui Vasile Lupu meritul de a fi „început deşteptarea spiritelelor şi a veni iarăşi la lumină din întunericul cel adânc al barbariei" [*Descrierea Moldovei*, traducere de Gh. Guţu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973, p. 320], iar în anul 1834, când tipăreşte *Liturghierul*, Mitropolitul Veniamin Costachi îşi înscrie eforturile în tradiţia deschisă de Vasile Lupu şi de Sf. Mitropoliţi Petru Movilă şi Varlaam [El ştie că „la 1644" (*sic*!) Vasile Lupu „a rânduit ca să se înveţe şi să se scrie şi în limba românească", înfiinţând şi o tipografie (...) pre care au trimis-o prea învăţatul Mitropolit al Kievului", Petru Movilă, iar „tălmăcirea *Evangheliei*" (*Cazania*, *n.n.*) a făcut-o Mitropolitul Varlaam. „Prefaţa" la *Dumnezeieştile Liturghii ale Sfinţilor Ierarhi Ioann Hrisostomul, Vasilie cel Mare şi Grigorie Dialogul*, Iaşi, 1834, la Ilie Gheorghiţă, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Tipografia Mănăstirii Neamţ, 1946, p. 185].

Pr. Dr. Daniel NIŢĂ-DANIELESCU

Tipografia Diecezană din Arad (II)

Poate o imagine şi mai edificatoare asupra rostului Tipografiei Diecezane din Arad va fi posibil a se forma astăzi prin adăugarea informaţiilor publicate în nr. 7/13 februarie 1944 al revistei „Biserica şi Şcoala": „În tipografia Diecezană s'au tipărit o mulţime de publicaţiuni, cărţi didactice, literare şi religioase, care au avut menirea să susţină graiul şi cultura română la graniţa de vest a românismului. Aci s'au tipărit cărţile pentru şcolile primare, în sute de mii de exemplare, calendarele pentru popor în sute de mii de exemplare, biblioteca „Semănătorul" – iniţiată în 1916 – în sute de mii de exemplare, o bună parte din cărţile ei tipărite în mai multe ediţii şi epuisate, „Biblioteca creştinului ortodox" în sute de mii de exemplare şi alte cărţi de interes literar, istoric şi religios, atât de necesare culturii naţionale şi propagandei creştine. Numai într-un interval de 25 ani, între 1918-1943, au apărut de sub teascurile tipografiei Diecezane din Arad un număr de 189.610 publicaţiuni zilnice, săptămânale şi lunare, şi 683 cărţi didactice, literare şi religioase, în 2 641845 exemplare. Şi numai aceste cifre sunt suficiente, ca să evidenţieze opera naţională pe care a îndeplinit-o „Diecezana", în cursul celor 65 ani de când există, la care se mai adaugă ajutoarele pe care le-a dat, din venitele ei, parohiilor sărace, văduvelor de preoţi şi orfanilor" [*Sărbătoarea Diecezanei,* „Biserica şi Şcoala", nr. din 7/13 februarie 1944, p. 49].

De altfel, din paginile aceluiaşi editorial aflăm că prin grija directă a episcopului Andrei Magieru s-a cumpărat o nouă maşină tipografică de mare capacitate, credem, cea din urmă investiţie mare făcută.

Analizând succint conţinutul publicaţiilor periodice apărute în Tipografia Diecezană: „Biserica şi Şcoala" şi „Calendarul diecezan", este posibil a înţelege rostul pe care fie şi numai prin zecile de mii de pagini ale acestora, instituţia tipografică arădeană l-a îndeplinit pentru susţinerea neamului şi a limbii şi per ansamblu, pentru luminarea minţii şi a sufletului acestui neam.

„Biserica şi Şcoala" – foaie bisericească, scolastică, literară şi economică, buletin oficial al Eparhiei Aradului, aşa cum a fost considerată pe toată perioada apariţiei sale – îşi propunea „a deştepta simţul religios şi moral şi respectul cuvenit bisericii şi sfintelor ei aşezăminte, a înainta bunăstarea şcolilor şi respectiv învăţământul popular, pentru scopul culturii sau luminii celei adevărat naţionale" [Editorialul *Către onoratulu publicu romanu*, în „Biserica şi Şcoala", nr. 1 din 30 ianuarie/11 februarie 1977, p. 2].

Munca şi strădania redactorilor săi, Vasile Mangra (1877-1878; 1883-1884 şi 1899-1900), Augustin Hamsea (1879-1882; 1884-1899), Roman Ciorogariu (1901-1917), Teodor Botiş (1917-1921), Simeon Stana (1922-1936), Gheorghe Ciuhandu (1937-1938), Ilarion Felea (1939-1945), Demian Tudor (1946-1947) şi Petru Deheleanu (1948), toţi adevărate personalităţi care au activat pe altarul Bisericii şi al neamului, au făcut ca aceasta să împlinească un rost bine determinat în instruirea oamenilor şi în trezirea şi formarea conştiinţei naţionale româneşti. Articolele cu caracter istoric, literar, pedagogic, teologic, ştiinţific, economic, pastoral, predicile sau recenziile, notele, informaţiile referitoare la viaţa românilor din întreaga Transilvanie şi chiar din Vechea Românie, împreună cu partea oficială care informa despre hotărârile centrului eparhial, la care trebuiesc adăugate informaţiile diverse au făcut din această revistă un organ de publicitate prestigios, o adevărată tribună de dezbatere a năzuinţelor culturale, spirituale şi, implicit, naţionale ale românilor.

Impactul revistei „Biserica şi Şcoala" în vederea realizării Marii Uniri şi mai târziu în perioada interbelică şi postbelică, până în momentul întreruperii apariţiei sale, în iunie 1948, prin intervenţia brutală a autorităţilor totalitariste, asupra oricăror încercări de distrugere a fiinţei neamului românesc a fost covârşitor. El poate fi înţeles numai prin coroborarea conştientă a informaţiilor referitoare la îndrumările date în vederea susţinerii gospodarilor români cu cele referitoare la combaterea sectarismului sau a efectului devastator al alcoolismului sau al altori boli sociale ale timpului, dar şi cu mesajul împlinit de prezentare a monografiilor parohiale ca mijloace de conservare a identităţii naţionale şi spirituale.

Într-un astfel de context este astăzi un imperativ a sublinia faptul că publicaţia „Biserica şi Şcoala" a luptat cu toate resursele de care a dispus pentru acest lucru.

În paralel, în Tipografia Diecezană apărea, din iniţiativa aceluiaşi episcop Ioan Meţianu, începând cu anul 1880 şi „Calendarul diecezan". Având exemplul celui editat la Sibiu, acesta urmărea acelaşi scop al ridicării prin cultură a românilor. De altfel, însăşi redactarea acestuia de către profesori ai Preparandiei şi ai Institutului Teologic din Arad (Augustin Hamsea, Teodor Ceontea, Teodor Botiş ş.a.) era o garanţie în acest sens.

Pr. Lect. Univ Dr. Gabriel BASA,
Facultatea de Teologie „I.V. Felea",
Universitatea „A. Vlaicu", Arad

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

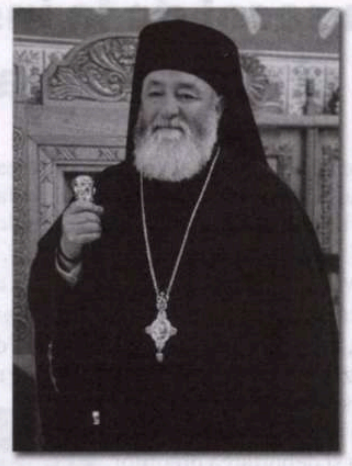

8 septembrie – a slujit la Mănăstirea „Naşterea Maicii Domnului" – Nocrich.

9 septembrie – a săvârşit Sfânta Liturghie la Schitul Breaza – jud. Braşov

11 septembrie – a slujit în parohia „Sf. Ioan Botezătorul" – Galaţi, Făgăraş.

13 septembrie – a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala din Făgăraş şi slujba înmormântării Părintelui Profesor Alexandru Buşilă.

18 septembrie – a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus.

25 septembrie – a slujit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus şi apoi a oficiat slujba parastasului pentru Părintele Arsenie Boca.

30 septembrie – a participat la manifestările dedicate împlinirii a 9 ani de patriarhat ale Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Adrian NAE

Misiunea ortodoxă azi: provocări şi limite (IV)

5. Lipsa dialogului cu oamenii de cultură şi ştiinţă. Explozia informaţională este o caracteristică a lumii (post)moderne în care trăim. Niciodată omul nu a avut la dispoziţie atâtea mijloace de informare, niciodată nu a dispus de atât de multe alternative de comunicare. Totuşi, acest fapt nu a dus la o sporire a comuniunii. Dimpotrivă, de foarte multe ori dialogul lipseşte cu desăvârşire… Se pun atunci întrebările: Care să fie poziţia corectă a Bisericii Ortodoxe faţă de cultura şi ştiinţa de astăzi? Este nevoie de o alegere între delimitare sau implicare în polemică – fie de natură culturală, fie ştiinţifică? Poate să existe, oare, şi o a treia cale şi, dacă da, care să fie ea?

În opinia noastră, această „a treia cale" există, şi ea trimite la modul în care Biserica a înţeles întotdeauna să-şi ducă misiunea ei în conformitate cu valorile perene ale Evangheliei. Nu a fost vorba de o atitudine negativă faţă de cultură, ci de o valorificare a acesteia prin mijloace conforme cu spiritul creştin. În fapt, imediat după 1990 unii teologi au subliniat importanţa unui raport deschis, bazat pe dialog, între clerici şi intelectuali (exemplul cel mai concludent fiind cel al Pr. Prof. Ion Bria).

Raportul credinţei cu postmodernitatea ridică şi problema ambiguităţii „întoarcerii religiosului", adică căutarea unui răspuns la întrebarea fundamentală: Va fi secolul al XXI-lea religios sau umanist? În fapt, orice polemică în jurul caracterului „religios" al secolului ce începuse poate fi considerată inutilă, de vreme ce toate Bisericile au iniţiat noi proiecte de evanghelizare pentru a înfrunta secularizarea sau descreştinarea societăţii în epoca actuală.

Părintele Profesor Ion Bria a fost conştient de faptul că fiecare epocă istorică a pus probleme specifice credinţei. Totuşi, lumea noastră oferă credinţei creştine posibilităţi noi care trebuie descoperite graţie discernământului critic, „seminţelor" Verbului prezente între „buruieni", precum căderea multor mituri ca: acela al progresului aducător de fericire prin intermediul dezvoltării ştiinţei şi tehnicii, acela al raţiunii iluministe, acela al ideologiilor totalitare. Aceste mituri deveniseră „religii secularizate" şi aspirau să ia locul credinţei creştine. Dispariţia lor lasă un sentiment de gol şi de dezorientare. Aceste mituri se forţau să acrediteze ideea conform căreia creştinismul este un reziduu al trecutului, depăşit definitiv de progres, o religie mitică şi iraţională, neiluminată de Raţiune, o negare a marilor Forţe ale Naturii şi ale Istoriei, precum Rasa, Naţiunea, Proletariatul, Spiritul războinic şi lupta de dominare.

Printre „religiile secularizate" ale omului modern se găseşte şi Ştiinţa. După cum am mai arătat, există oameni de ştiinţă care propovăduiesc de-a dreptul o credinţă nețărmuită în progresul ştiinţific, pe care-l văd ca răspuns valid la toate problemele existenţiale. Mai exact, există patru mari poziţii în ceea ce priveşte raportul dintre religie şi ştiinţă (B. Russel 2012:7-9): 1. o opoziţie, un „război" între ştiinţă şi religie, fiecare sistem făcând afirmaţii contradictorii despre realitate (vezi disputa evoluţionism-creaţionism), 2. o separaţie între religie şi ştiinţă, în sensul în care între cele două nu poate exista nici conflict, nici identitate, deoarece sunt axate pe domenii ale experienţei total diferite (ştiinţa răspunde la întrebări de genul *cum*, iar religia la cele de genul *de ce*), 3. un dialog ştiinţă-religie, continuare a unei lungi tradiţii ce ţine de aşa-numita „teologie naturală", şi 4. o integrare a ştiinţei şi religiei, conform principiului că cele două sunt în mod esenţial una, fiind separate doar în chip artificial (vezi opera lui Pierre Teilhard de Chardin).

Urmărind, după modelul patristic, valorificarea teologică a culturii în care trăiesc, creştinii nu pot face abstracţie de progresul ştiinţei şi de bogăţia acumulărilor culturale. Totuşi, ei le privesc pe acestea în mod „doxologic" – prin prisma creaţiei divine –, nu cantitativ şi predictiv – ca produse autonome, ale hazardului. Ele sunt aşadar incluse într-un scop creaţional. Pe de o parte, atât ştiinţa, cât şi teologia exprimă efortul uman „de a descoperi comori ascunse"; pe de altă parte, paralelismul între cele două căi, ştiinţifică şi teologică, subliniază natura lor diferită. Se poate vorbi chiar despre un „apofatism al apologiei creştine" – căci Apologetica nu are un rol strict negativ, de contracarare a atacurilor venite din partea culturii şi mai ales a ştiinţei. Dimpotrivă, ea reflectă cercetarea teologică în funcţia ei mărturisitoare: Apologetica este „acel demers pozitiv de afirmare a temeiurilor credinţei în Areopagul culturii unui veac anume … Apologia ortodoxă constituie în mod fundamental o afirmaţie, iar nu o negaţie … Este vorba de afirmarea mărturisitoare a Dumnezeului celui Viu lucrător în istorie adresată celor care nu Îl cunosc încă" (A. Lemeni 2014:41).

Deşi intenţia primă este a promova simplist o „sinteză" între ştiinţă şi teologie, de multe ori acest lucru nu este posibil. Cele două demersuri sunt uneori de-a dreptul antagonice, provocând actul de credinţă al omului, iar poate că cel mai dramatic se observă acest lucru în cazul problemelor de bioetică. H. Tristam Engelhardt jr. deosebea între viziunea transcendentă şi cea imanentă a acesteia; mai nou însă, se tinde spre dispariţia diferenţei dintre bioetica creştină şi bioetica seculară, rezultatul fiind un relativism care pune în umbra valorile Evangheliei (H.T. Engelhardt jr. 2005:69-70).

Dar ştiinţa zilelor noastre, oricât de avansată ar părea ea, nu oferă răspuns la chestiunile de natură spirituală ale omului. În lumea postmodernă, celui care se întreabă asupra sensului vieţii lui şi a sensului istoriei, privind la viitor îngrozit, aceluia credinţa creştină i-L prezintă pe Iisus Hristos ca pe Acela Care cu moartea şi Învierea Sa dă sens – nobil şi grandios – întregii existenţe umane. Ca exemplu concludent amintim lupta Bisericii contra neognosticismului prezent în lumea contemporană. În general, gnosticismul are o viziune ciclică asupra lumii, iar istoria şi cultura trebuie să se înscrie acestei ciclicităţi naturale şi imanente. Curentul new-age-ist tocmai această ciclicitate o afirmă, depărtându-i pe creştini de la perspectiva eshatologică pe care ne-a adus-o Hristos, perspectivă pe care – în contextul diferitelor alternative postmoderniste – nimeni nu ar trebui să o poată interzice, propunând o altă viziune despre însuşi conceptul de religie.

Dacă noul gnosticism îşi arogă pretenţia de a „asigura" o mântuire omului recent – dezorientat spiritual şi religios –, „Biserica – spune Părintele Ion Bria – nu «garantează» mântuirea în mod legalist, prin declaraţie formală; Biserica fiind «instrumentul Duhului Sfânt» şi mediul în care creştinii sunt antrenaţi în această înaintare (epectază) «din început în început» (Sfântul Grigorie de Nyssa), înaintare ce este infinită" (I. Bria 2002:59).

De aceea, pentru Biserica Ortodoxă „provocarea modernităţii" presupune în mod necesar „redresarea hermeneuticii teologice", deoarece această provocare are nevoie de explicaţii şi clarificări pe care numai teologia le poate face. În special învăţământul teologic trebuie să fie adaptat în funcţie de mutaţiile lumii contemporane; se cere o mai mare atenţie unor noi direcţii, de natură pastoral-vocaţională (cultivarea vocaţiei şi a misiunii), didactică (cultivarea competenţei teologice) şi educaţional-culturală (sintaxa dintre teologie, societate, cultură, civilizaţie). Sunt şi anumite ambiguităţi ce trebuie depăşite: „unii profesori pretind că pastorala ar putea înlocui misiologia, alţii confundă misiologia cu sectologia sau ecumenismul cu prozelitismul şi sincretismul" (*Ibid.* 111). Tocmai din acest motiv este absolut necesară redefinirea unor noţiuni cum ar fi spiritualitate, Tradiţie, Ortodoxie.

Cu totul interesant, dilemele cu care se confruntă omul credinţei şi omul ştiinţei sunt ilustrate elocvent de Jane, prima soţie a cunoscutului cosmolog şi fizician Stephen Hawking. Încheiem acest scurt eseu cu reflecţiile sale: „Astăzi mai mult ca oricând, religia îşi vede adevărurile revelate ameninţate de teoriile ştiinţifice şi se retrage în defensivă, pe când savanţii pornesc la atac, insistând că argumentul raţional este singurul criteriu valid în înţelegerea fenomenelor universului. Poate că ambele tabere şi-au înţeles greşit rolurile. Oamenii de ştiinţă au toate cele necesare să răspundă la întrebarea: Cum a apărut universul cu tot ce conţine el, inclusiv viaţa? Dar, cum modul lor de a gândi se bazează pe criterii pur raţionale şi materialiste, fizicienii nu pot pretinde să răspundă la întrebările: de ce există universul şi de ce noi, fiinţele umane, suntem aici să-l cercetăm, aşa cum specialiştii în biologie moleculară nu pot să explice de ce – dacă acţiunile noastre sunt determinate de un cod genetic egoist – ascultăm uneori de vocea conştiinţei şi manifestăm altruism, compasiune şi generozitate. Chiar şi aceste calităţi umane au fost atacate de psihologii evoluţionişti, care au încadrat altruismul într-o teorie genetică rudimentară, după care colaborarea familială se presupune că favorizează supravieţuirea speciilor. În mod asemănător, sofisticarea spirituală a activităţilor muzicale, artistice şi poetice este considerată doar o funcţie foarte evoluată, dar cu origini primitive" (J. Hawking 2013:171-172).

Bibliografie (selectiv): Bertrand Russel, *Religie şi ştiinţă*, trad. Monica Medeleanu, Herald, Bucureşti, 2012; Adrian Lemeni (coord.), *Apologetica Ortodoxă,* vol. 2: *Dialogul cu ştiinţele contemporane*, Basilica, Bucureşti, 2014; H.Tristam Engelhardt jr., *Fundamentele bioeticii creştine: perspectiva ortodoxă*, trad. Mihail Neamţu, Cezar Login şi Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2005; Ion Bria, *„Spre plinirea Evangheliei". Dincolo de apărarea Ortodoxiei: exegeza şi transmiterea Tradiţiei*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2002; Jane Hawking, *Dragostea are 11 dimensiuni. Viaţa mea cu Stephen Hawking*, trad. Alexandru Macovescu, Humanitas, Bucureşti, 2013.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

CLERICI ÎN ÎNCHISOARE ŞI EXIL

Un secol de la instituirea „graniţei culturale", arestarea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români transilvăneni în Vestul Ungariei

Anul acesta se împlineşte un secol de la intrarea Regatului Român în Primul Război Mondial, un secol de la campania armatei române în Transilvania, dar şi un secol de la declanşarea prigoanei împotriva slujitorilor altarelor, împotriva preoţilor transilvăneni, „vinovaţi" de faptul că *„au ţinut vie flacăra focului credinţei naţionale în poporul românesc"*. În cele ce urmează, vom încerca, în limitele impuse de formatul revistei, să analizăm faţetele unui episod aproape necunoscut din istoria Transilvaniei, consumat în intervalul 1916-1918, şi anume ridicarea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români în Vestul Ungariei, având ca suport documentar mărturiile culese şi publicate în perioada interbelică de preoţii Sebastian Stanca, Romulus Cândea şi Grigore N. Popescu.

Pe fondul desfăşurării Primului Război Mondial, al intrării Regatului României în război de partea Triplei Înţelegeri, al ofensivei trupelor române în Transilvania, campanie soldată însă cu un eşec din cauza înfrângerilor suferite de români pe frontul de sud, al derutei şi al panicii provocate de trupele române în rândul maghiarilor şi saşilor, respectiv a euforiei trăite de românii transilvăneni, autorităţile austro-ungare au dispus, prin ordinul ministrului de interne cu numărul 4845, din data de 31 august 1916, supravegherea şi urmărirea *„mişcărilor naţionaliştilor români"*. A doua etapă a măsurilor guvernamentale maghiare a avut un caracter represiv, deoarece a prevăzut, pe de o parte, arestarea, încarcerarea şi deportarea intelectualilor transilvăneni, acuzaţi de *„trădare de patrie"*, *„spionaj în favoarea României"*, *„instigare împotriva autorităţilor"*, iar, pe de altă parte, numirea unor comisari ministeriali maghiari în toate „preparandiile confesionale române", precum şi instituirea unei „graniţe culturale" de-a lungul arcului carpatic, de la Orşova până la Vatra Dornei, ce însemna de fapt etatizarea şi maghiarizarea şcolilor confesionale româneşti ortodoxe şi greco-catolice, în interesul *„siguranţei statului"*. Cu alte cuvinte, autorităţile maghiare au intenţionat reţinerea, încarcerarea şi alungarea din mijlocul comunităţilor româneşti a liderilor formatori de opinie, în mod special a preoţilor. În acest sens, conform istoricului Ioan Bolovan, autorităţile austro-ungare au procedat la înfiinţarea unor instituţii şi la adoptarea unor măsuri speciale pentru coordonarea arestărilor şi internărilor, în cadrul Ministerului de Interne de la Budapesta activând o secţie specială a deportaţilor şi internaţilor români, condusă de consilierul ministerial Jekelfallussy Zoltán.

Trebuie precizat că un astfel de sistem represiv fusese gândit încă din anul 1907, când Antal Huszar, funcţionar al secţiei politice din guvernul de la Budapesta, a publicat o carte, destinată exclusiv membrilor guvernului, intitulată *Cartea neagră*, în paginile căreia autorul îi prezintă pe toţi *„daco-românii"*, preoţi şi mireni, care urmau a fi încarceraţi în cazul izbucnirii unui conflict în zonă.

Din statisticile realizate în perioada interbelică de preoţii Sebastian Stanca, Romulus Cândea, Grigore N. Popescu, precum şi din cea realizată de părintele academician Mircea Păcurariu, rezultă că 1 din 4 preoţi au avut de suferit, fiind arestaţi, încarceraţi, internaţi, refugiaţi, maltrataţi sau ucişi, acest procent dovedind că slujitorii altarelor, liderii incontestabili ai poporului român din Transilvania, au plătit, alături de alţi intelectuali, un preţ mult prea mare pentru faptul că şi-au iubit limba, neamul şi credinţa.

Sursele documentare consultate oferă o serie de mărturii ale preoţilor români transilvăneni referitoare la reţinerea, încarcerarea şi deportarea în Ungaria, precum şi la despărţirea de familie, tratamentul şi condiţiile de încarcerare, alimentaţia sărăcăcioasă a celor deţinuţi etc.

Majoritatea preoţilor, pentru a spori efectul produs de măsurile autorităţilor austro-ungare, au fost ridicaţi în timpul serviciului divin, metodă dovedită de mărturiile păstrate: *„[...] unii preoţi au fost ridicaţi chiar din altar, în timpul Sf[intei] Liturghii. Nu i-au lăsat nici să termine serviciul divin, săvârşind nu numai o nelegiuire, ci şi un sacrilegiu"*.

Înainte de a fi internaţi în Ungaria, preoţii au fost încarceraţi şi anchetaţi în închisorile Clujului, Odorheiului sau Seghedinului, fiind maltrataţi şi înjosiţi *„ca cele mai urgisite animale, alături de toţi tâlharii, vagabonzii, bicherii, haimanalele"*. Odată scăpaţi de furia anchetatorilor, cei mai mulţi preoţi au fost expulzaţi în interiorul Ungariei, memoria colectivă reţinând condiţiile inumane în care aceştia au călătorit, precum şi umilinţele la care au fost supuşi.

Ajunşi la destinaţia finală, aceştia au fost pur şi simplu abandonaţi în necunoscut, obligaţi să se descurce singuri, să îşi găsească un adăpost, o sursă de alimentare: *„Zdrobiţi, amărâţi, flămânzi şi nenorociţi ne târâm la poliţia de graniţă, de aici la pretură [...] ne ia naţionalul şi ne dă libertatea să ieşim singuri în oraş. Scăpaţi de tutela urgisită a agenţilor secreţi care ne-au purtat pe la icoane, ca pe cei din urmă tâlhari, răsuflăm mai uşor"*.

Sursele documentare descriu viaţa exilaţilor (*„expuşi primejdiei de a pieri aici de foame"*), relaţia cu autorităţile maghiare (cărora *„suferinţa noastră le oferă prilej de plăcere şi satisfacţie"*), lipsa de ocupaţie a celor internaţi (*„lipsiţi de orice ocupaţie fizică şi intelectuală nu ne rămâne alta decât să hoinărim vagabonzi pe uliţi, pe malul lacului şi prin vii"*), precum şi alimentaţia precară (*„cu alimentaţia o ducem tot mai rău. Voluminoasa noastră cârciumăriţă ne înăspreşte tratamentul din zi în zi. Carnea de bou bătrân pusă la fiert la 11 ni se aşterne caldă la ora 12, garnisită cu legume crude, stropite cu apă rece şi oţet. Zgârciurile de stomac ne silesc adeseori să postim ziua întreagă"*).

Izolarea, lipsa unor activităţi fizice sau intelectuale, contactele sporadice cu familia prin intermediul corespondenţei, precum şi atenta supraveghere a autorităţilor îi determină pe internaţi să îşi găsească diferite căi de refugiu (plimbări, literatură). Încercările repetate de ocupare a unor posturi rămase vacante din cauza războiului, care să le permită preoţilor un minim de decenţă, au fost primite cu ostilitate de autorităţile maghiare, singura posibilitate fiind aceea a colaborării cu populaţia locală în sectorul agricol.

Unul dintre cei mai mari duşmani a fost, folosind o sintagmă consacrată de istoriografie, „generalul iarnă", asprimea iernii influenţând comportamentul preoţilor români internaţi în Ungaria, nevoiţi să îşi asigure singuri, prin orice mijloace, sursa de încălzire.

După părerea noastră, deţinerea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români transilvăneni în Ungaria a fost exagerat comparată, de unii istorici, cu sistemul concentraţionar din perioada comunistă. Trebuie precizat că cei deţinuţi şi deportaţi au beneficiat de o „pensie" de internare (care varia de la câteva coroane, până la câteva zeci de coroane şi care îi permitea celui deţinut asigurarea unui minim alimentar), de colete cu alimente expediate de familii sau de diferitele bănci şi asociaţii româneşti (băncile „Albina" din Sibiu, „Victoria" din Arad şi „Ardeleana" din Orăştie fiind cele mai active în acest sens), puteau trimite şi primi corespondenţă, aveau acces la diferitele periodice ale vremii, inconvenientul, pentru un intelectual, fiind arestul la un domiciliu stabilit, într-un teritoriu străin, condiţiile improprii, ocara populaţiei maghiare, precum şi limbajul aspru şi jignitor utilizat de autorităţile de ordine austro-ungare în raportul cu deţinuţii.

La începutul anului 1917, în urma numeroaselor intervenţii ale populaţiei locale, depăşită de situaţie şi incapabilă să întreţină numărul mare de încarceraţi, autorităţile maghiare au procedat la eliberarea unui însemnat număr de deţinuţi. Cu toate acestea, eliberarea nu le-a adus preoţilor uşurarea situaţiei, dimpotrivă, odată întorşi acasă şi-au aflat avutul *„pustiu"*, în *„jaf şi mizerie"*, fiind obligaţi să se prezinte săptămânal la poliţie şi să suporte supravegherea fiecărei acţiuni de către organele de ordine maghiare.

Demn de menţionat este şi faptul că de aceste măsuri nu a fost scutită nici conducerea superioară a celor două Biserici româneşti transilvănene, în intervalul 1916-1917 atât membrii Consistoriului ortodox de la Sibiu, cât şi ai celui greco-catolic de la Blaj, fiind mutaţi în „refugiu", împreună cu cele două seminarii teologico-pedagogice, la Oradea Mare, departe de linia frontului, de unde activitatea acestora putea fi mai uşor supravegheată.

Prăbuşirea fronturilor în toamna anului 1918, destrămarea monarhiei austro-ungare, izbucnirea revoluţiei, preluarea puterii politico-administrative de către români, prin intermediul consiliilor naţionale, şi realizarea actului unirii cu Regatul României nu îi vor scuti pe preoţi de suferinţe, aceştia căzând victimă trupelor bolşevice maghiare ce operau pe teritoriul Transilvaniei, situaţia acestora înrăutăţindu-se pe măsura înaintării armatei române. De asemenea, după ocuparea Banatului de către trupele sârbeşti, în urma convenţiei de armistiţiu dintre Antanta şi Ungaria, după refuzul preoţilor de a pomeni pe regele Petru al Serbiei, în locul regelui Ferdinand al României, la Sfânta Liturghie, sârbii, comportându-se ca o adevărată armată de ocupaţie, au iniţiat o serie de persecuţii antiromâneşti, preoţii fiind cei mai vizaţi, un număr semnificativ fiind arestaţi şi închişi la Vârşeţ şi Belgrad.

Instituirea „graniţei culturale", arestarea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români transilvăneni în Ungaria s-a resimţit atât la nivelul comunităţilor româneşti, lipsite de liderii spirituali şi politici, cât şi la nivelul individului simplu, rămas fără îndrumare spirituală, pradă diferitelor tentaţii şi deprecierii moravurilor. La un veac de la consumarea evenimentelor, în limitele impuse de formatul revistei, am încercat prezentarea unui episod foarte puţin cunoscut din istoria noastră naţională, care înfăţişează experienţa individuală şi colectivă din perioada Primului Război Mondial a unui segment social-profesional şi vocaţional-cultural ce a exercitat în istoria românilor o influenţă majoră asupra comunităţilor româneşti şi a naţiunii în ansamblul său, în speranţa că viitoare materiale vor completa cele relatate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Audoin-Rouzeau, Stéphane; Becker, Annette, *Războiul redescoperit (1914-1918)*, traducere de Cristina Popescu, Elena-Tudora Duţă, îngrijirea ediţiei şi prefaţă de Florin Ţurcanu, Bucureşti, Editura Corint, 2014.

2. Bolovan, Ioan, *Primul Război Mondial şi realităţile demografice din Transilvania. Familie, moralitate şi raporturi de gen*, Cluj-Napoca, Editura Şcoala Ardeleană, 2015.

3. Cândea, Romulus, „Biserica ardeleană în anii 1916-1918", în *Candela. Revistă teologică şi bisericească*, an XXXVII, număr 10-11, 1926, pp. 244-253.

4. Groza, Mihai-Octavian, „Din istoria mai puţin cunoscută a Marelui Război. Instituirea „graniţei culturale", arestarea, încarcerarea şi deportarea preoţilor români transilvăneni în Ungaria (1916-1918)", în *Astra Salvensis*, an III, număr 6, 2015, pp. 43-61.

5. Groza, Mihai-Octavian, „Displacements of Population in the Years of the Great War. The Arrest, the Incarceration and the Deportation of the Romanian Transylvanian Priests in the West Hungary (1916-1918)", în volumul *Między Geopolityką a Emigracją*, coordonat de Robert Mieczkowski, Varşovia, Editura Armagraf, 2016, pp. 11-32.

6. Păcurariu, Mircea, *Politica statului ungar faţă de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867-1918)*, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986.

7. Popescu, N., Grigore, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, volum II, *Temniţe şi lagăre*, Bucureşti, Tipografia Vremea, 1940.

8. Stanca, Sebastian, *Contribuţia preoţimii române din Ardeal la Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)*, ediţie, studiu introductiv, note şi indici de Mihai-Octavian Groza, Mircea-Gheorghe Abrudan, Deva/Cluj-Napoca, Editura Episcopiei Devei şi Hunedoarei/Editura Argonaut, 2015.

9. Torrey, E., Glenn, *România în Primul Război Mondial*, traducere din limba engleză de Dan Criste, Bucureşti, Editura Meteor Publishing, 2014.

Drd. Mihai-Octavian GROZA

100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial. Jertfele preoţimii

Pr. Academician
MIRCEA PĂCURARIU

(urmare din p. 1)

Încă din vara anului 1915, s-a creat „Serviciul religios al armatei române", subordonat Marelui Cartier General al Armatei. Acest serviciu era condus de preotul *Constantin Nazarie*, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti († 1926), ajutat de preotul *Vasile Pocitan* din Bucureşti.

Au fost mobilizaţi aproximativ 300 de preoţi de pe întreg cuprinsul Vechii Românii (cu gradul de locotenent), pentru perioade mai scurte sau mai îndelungate. Mulţi dintre ei au însoţit trupele pe câmpurile de luptă, acordând asistenţă religioasă ostaşilor, fiii lor sufleteşti.

Din numeroasele rapoarte pe care le-au înaintat şefului Serviciului religios, părintele Constantin Nazarie, rezultă că preoţii militari au îndeplinit cu cinste o serie de slujbe, dar şi alte îndatoriri, specifice misiunii lor pastoral-militare: Sfânta Liturghie (atunci când era posibil, de regulă în bisericile unor parohii în care era staţionată o unitate militară), sfinţirea apei, cu stropirea ostaşilor cu agheasmă, *Te-deum*-uri, prohodirea celor căzuţi la datorie, slujbe pentru cei bolnavi sau răniţi, spovedania şi împărtăşirea ostaşilor, predici la slujbele amintite sau la înmormântări, botezul unor soldaţi evrei, încurajarea permanentă a ostaşilor, ajutor dat în infirmerii pentru îngrijirea celor răniţi, cursuri de scris-citit, aritmetică, istorie şi geografie pentru soldaţii neştiutori de carte (când era posibil), organizarea unor şezători culturale (cu recitări şi coruri ostăşeşti), grija faţă de copiii orfani din satele în care era staţionată unitatea lor şi multe altele.

Câţiva dintre aceşti preoţi şi-au jertfit viaţa pentru apărarea pământului ţării lor, pentru întregirea hotarelor ei firești. Preotul *Nicolae Armăşescu* din Tomşani – Vâlcea, de la Regimentul 2 Vânători, a fost rănit mortal pe câmpul de luptă chiar la începutul campaniei; a murit la Spitalul Colţea din Bucureşti, fiind înmormântat cu onoruri militare în Cimitirul Ghencea. Preotul *Nicolae Furnică* din Urziceni – Ialomiţa, de la Regimentul 75 Infanterie, a luptat vitejeşte la Turtucaia, fiind străpuns cu baionetele de ostaşii armatei inamice. Bătrânul preot *Ştefan Ionescu-Cazacu* din Poiana – Olt, înrolat în

Regimentul 3 Olt, a murit la 1 ianuarie 1918, în urma rănilor primite în cursul luptelor de la Mărăşeşti. Moartea lui a fost anunţată printr-un ordin de zi, semnat de generalul I. Vlădescu, comandantul Diviziei a Doua, care se încheia cu aceste cuvinte emoţionante: „Aduceţi-vă aminte de el cu toată evlavia, iar când vă închinaţi, rugaţi-vă lui Dumnezeu pentru el". Osemintele sale au fost depuse în mausoleul de la Mărăşeşti.

Câţiva preoţi militari au fost luaţi prizonieri şi deportaţi, ca: *Ion Florescu-Dâmboviţa*, de la Biserica Stejarul, profesor de religie şi duhovnic la Internatul Facultăţii de Teologie din Bucureşti, *Constantin Sădeanu,* deportaţi în Bulgaria, *Vasile Ionescu* din Groşerea – Gorj, *Gheorghe Jugăreanu* din Mizil, *Emanuil Mărculescu* din Corabia, deportaţi în Germania, şi alţii. Rapoartele pe care le-au prezentat după eliberare, privitoare la suferinţele lor, sunt de-a dreptul cutremurătoare.

Toţi preoţii militari şi-au făcut din plin datoria faţă de patrie şi de ostaşii lor, fiind unanim apreciaţi de comandanţii armatei. În primul rând, îl consemnăm pe protosinghelul *Iustin Şerbănescu* de la Mănăstirea Cernica, fost „copil de trupă" în Regimentul 21 Ilfov, în care şi-a satisfăcut stagiul militar ca soldat, caporal şi sergent. S-a călugărit apoi în Mănăstirea Cernica, fiind hirotonit ieromonah, apoi hirotesit protosinghel. De prin 1912 făcea onorific slujba de confesor în cadrul aceluiaşi regiment, ca apoi să activeze pe front, între anii 1916 şi 1919.

Pentru faptele lor de arme, pentru modul exemplar cu care au îngrijit răniţii, mulţi dintre ei au fost avansaţi la gradul de căpitan sau decoraţi cu ordinele: „Avântul Ţării", „Serviciul Credincios", „Răsplata Muncii pentru Biserică", „Meritul Sanitar" şi „Coroana României".

Pe lângă aceşti preoţi care au activat în mijlocul ostaşilor pe câmpurile de luptă ori i-au îngrijit în spitale, nu pot fi trecuţi cu vederea nici călugării şi călugăriţele – mai ales din mănăstirile Moldovei –, care au lucrat cu multă abnegaţie, cu dăruire de sine, pentru îngrijirea soldaţilor răniţi sau bolnavi. Un merit deosebit a revenit mitropolitului *dr. Pimen Georgescu* al Moldovei, care a stăruit pentru înscrierea lor ca voluntari în serviciile sanitare ale armatei române şi pentru pregătirea lor în vederea acestei misiuni. Mai trebuie notat că a pus la dispoziţia armatei clădirile din incinta unor mănăstiri pentru adăpostirea şi îngrijirea răniţilor şi bolnavilor. La îndemnul mitropolitului s-au înscris peste 200 de călugări şi călugăriţe, organizându-se astfel Misiunea Călugărilor Infirmieri, pusă sub conducerea arhimandritului *Teoctist Stupcanu.* Toţi şi-au făcut din plin datoria, activând în diferite spitale; cei care erau hirotoniţi preoţi funcţionau şi în calitate de confesori (duhovnici) în spitalele respective. Unii dintre ei s-au îmbolnăvit – mai ales de tifos exantematic – şi au murit la datorie.

Multe călugăriţe – îndrumate de maica *Eupraxia Macri* – au făcut cursurile speciale pentru infirmiere la spitalul din Târgu-Neamţ, de unde au fost repartizate la spitalele din Moldova, în care au îngrijit mii de răniţi. Altele – îndrumate de maica *Ana Ghenovici* – au urmat cursuri speciale la Institutul Surorilor de Caritate din Bucureşti, fiind repartizate apoi la diferite spitale. Câteva călugăriţe au făcut cursuri de infirmiere chiar în mănăstirile lor, lucrând apoi în serviciile sanitare ale armatei române. Unele dintre ele şi-au pierdut viaţa din cauza tifosului exantematic.

În afară de aceşti preoţi de mir şi călugări aflaţi în serviciul activ al armatei române, cei din teritoriile ocupate vremelnic au îndurat alte suferinţe. Aproximativ 20 de preoţi şi-au pierdut viaţa, fie împuşcaţi de soldaţi din armata germană, fie în urma schingiuirilor îndurate, fie în lagărele din Germania în care au fost deportaţi. Sute de preoţi au fost bătuţi, anchetaţi, jefuiţi de bunurile lor materiale ori alungaţi din parohii.

Alţi aproximativ 20 de preoţi din judeţele Tulcea, Constanţa şi Ialomiţa au fost împuşcaţi – ori au murit în urma suferinţelor îndurate – de către soldaţi din armata bulgară de ocupaţie. Câţiva preoţi şi călugări de aici au fost deportaţi în sudul Bulgariei, alţii jefuiţi sau alungaţi din parohii.

*

O soartă asemănătoare au avut şi preoţii din Transilvania, aflată până atunci între graniţele Imperiului Habsburgic. Peste o sută de preoţi din părţile Sibiului, Făgăraşului şi Braşovului au fost nevoiţi să-şi părăsească locurile natale, odată cu retragerea trupelor române, în a doua jumătate a lunii septembrie 1916. Alţi aproximativ 150 de preoţi au fost aruncaţi în închisorile maghiare – mulţi fără judecată – din Cluj, Târgu-Mureş, Odorhei, Oradea, Timişoara, Caransebeş şi Seghedin. Câţiva au fost condamnaţi la moarte, dar sentinţa n-a fost executată. Alţi peste 220 de preoţi, vreo 15 preotese şi câţiva studenţi teologi au fost deportaţi – chiar din august 1916 – în judeţul Şopron, din Vestul Ungariei, unde li s-a impus domiciliu forţat, unora chiar până în vara anului 1918. Şapte preoţi şi doi absolvenţi de teologie – mai ales din părţile de vest ale Transilvaniei – au fost ucişi de unităţi bolşevizate ale armatei maghiare în primele luni ale anului 1919.

Câţiva preoţi ardeleni, refugiaţi în Vechea Românie, s-au înrolat în armata română: *Iosif Comănescu-tatăl* şi *Iosif Comănescu-fiul* din Codlea, *Ion Nan* din Râşnov, *Zenovie Popovici* din Satulung, *Ioan Rafiroiu* din Poiana Sărată (localităţi din jud. Braşov). Alţi doi, *Ion Agârbiceanu,* cunoscutul scriitor, pe atunci preot în Orlat – Sibiu, şi *Andrei Gâlea* din Turnu Roşu – Sibiu, mai târziu consilier arhiepiscopesc la Sibiu, s-au înrolat în regimentele de voluntari ardeleni „Turda" şi „Alba-Iulia", organizate în 1918 în vechea Românie.

Unii preoţi ardeleni, după ce au zăcut un timp în închisorile maghiare, au fost eliberaţi, dar înrolaţi imediat în armata austro-ungară şi trimişi pe diferite fronturi – în Italia şi Galiţia –, ca preoţi militari, urmând să acorde asistenţă religioasă soldaţilor români care luptau pentru o cauză cu totul străină de aspiraţiile neamului lor (până atunci pentru soldaţii din Viena funcţiona doar un preot român în armata habsburgică).

Între aceştia s-au numărat *Sebastian Rusan* din Vulcan – Hunedoara (spre sfârşitul vieţii a ajuns episcop, arhiepiscop şi apoi mitropolit al Moldovei), *Pompei Moruşca* din Şeica Mare – Sibiu, mai târziu episcop al Americii, sub numele de Policarp, *Andrei Moldovan* din Hendorf (azi Brădeni) – Sibiu, mai târziu preot şi episcop în America, *Ioan Dăncilă* din Râpa Râmeţului – Alba, după 1919 preot în armata română, *Constantin Moldovan* din Cristian – Sibiu, *Coriolan Buracu* din Mehadia – Banat, mai târziu preot militar în armata română.

A mai fost înrolat şi profesorul dr. *Aurel Crăciunescu,* de la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, mai târziu consilier patriarhal. Acelaşi lucru s-a întâmplat cu preotul *dr. Ioan Felea* din Pecica – Arad, fost un timp profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, trimis pe frontul rusesc, apoi pe cel italian. După 1 Decembrie 1918, Consiliul Dirigent l-a trimis în fruntea unei delegaţii în Italia, pentru a face înscrieri de voluntari între prizonierii români din fosta armată austro-ungară. Mai târziu, a fost numit de guvernul român reprezentant al Crucii Roşii Române, însărcinat cu aducerea osemintelor ostaşilor români din Transilvania, Banat şi Bucovina, care, din cauza împrejurărilor vitrege ale istoriei, luptaseră în armata austro-ungară împotriva trupelor italiene.

Un rol însemnat în evenimentele din toamna anului 1918 a revenit preotului *Gheorghe Oprean,* mai târziu protopop în Târnăveni, care a fost ales secretar al aşa-numitului Senat Central al ofiţerilor şi soldaţilor români, cu sediul la Viena. Preotul *Laurenţiu Curea* din Deva a organizat, tot atunci, o unitate de voluntari români la Praga.

Este cazul să mai notăm aici că, în cursul anului 1918, mai mulţi preoţi militari – din vechea Românie, dar şi din Ardeal –, au activat în diferite unităţi militare din Basarabia. Prin slujbe, dar mai ales prin predicile lor, şi-au adus o modestă contribuţie la românizarea acestui străvechi pământ românesc. Deşi erau subordonaţi tot Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, ei au activat acolo, în Basarabia, sub îndrumarea directă a preotului *Constantin Partenie*, confesorul Garnizoanei Chişinău, care slujise până atunci în armata ţaristă.

În sfârşit, nu putem trece sub tăcere faptul că un număr de preoţi au activat în armata română chiar şi în timpul cunoscutei „campanii de la Tisa" (martie-august 1919), când oştile române au intrat în Ungaria, până la Budapesta, pentru a distruge armatele bolşevice ale lui Bela Kun. Între preoţii care au însoţit trupele noastre, câţiva activaseră în fosta armată austro-ungară (ca *Ioan Dăncilă)* sau în armata vechii Românii, ca arhimandritul *Iustin Şerbănescu* de la Cernica şi ca bucovineanul *Ioan Partenie* (luat în captivitate de unguri timp de 56 de zile) sau erau ardeleni refugiaţi în România (ca *Iosif Comănescu*) etc.

Aşadar, în cursul Primului Război Mondial numeroşi preoţi şi-au făcut datoria către ţară, slujind în armată în calitate de „confesori militari". Au contribuit şi ei – unii prin jertfa propriei vieţi – la realizarea unităţii noastre naţionale.

În august 1921 s-a înfiinţat Episcopia Armatei (Inspectoratul Clerului Militar), cu sediul în Bucureşti, apoi în Alba-Iulia, în incinta noii biserici „a încoronării". Deşi părintele Constantin Nazarie slujise atâţia ani în armata română, acum au fost preferaţi alţii pentru postul de „inspector al clerului militar", cu rang de episcop (era preot văduv, deci putea fi numit). A fost condusă de episcopii *Iustinian Teculescu* (1923-1924), ales apoi la Ismail, dr. *Ioan Stroia* (1925-1937), amândoi ardeleni, şi de dr. *Partenie Ciopron,* originar din părţile Dorohoiului (1937-1948), mai târziu episcop de Roman. O serie de preoţi de vocaţie au activat în perioada interbelică în cadrele armatei, ca dr. *Constantin Nițescu,* profesor la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, *Dimitrie Lungulescu* la Craiova, *Ioan Dăncilă* la Sibiu, *Coriolan Buracu*, la Făgăraş, şi mulţi alţii. Oricum, preoţii români de pretutindeni şi-au făcut datoria faţă de neam şi ţară în anii viforoşi ai războiului pentru întregirea ţării.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Apariţie editorială inedită despre

TEOLOGI ROMÂNI ŞI STRĂINI MEMBRI AI ACADEMIEI ROMÂNE

În acest an, 2016, în care Biserica noastră străbună îşi desfăşoară activităţile misionar-pastorale şi culturale sub spectrul tematicii *educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox,* aniversăm, cu multă bucurie, şi împlinirea a 150 de ani de existenţă a Academiei Române (1866-2016), cel mai important for al excelenţei ştiinţifice, culturale şi educaţionale din ţara noastră. Este un moment aniversar deosebit de semnificativ, care ne prilejuieşte orientarea comună spre ceea ce ar trebui să fie prioritatea esenţială a oricărei societăţi care doreşte progresul spiritual, cultural şi material al poporului: EDUCAŢIA.

Educaţia constituie forma cea mai înaltă în lucrarea de modelare şi formare a caracterului şi personalităţii copiilor şi tinerilor. Tinerii sunt temelia şi viitorul ţării şi Bisericii noastre strămoşeşti. În această lume secularizată şi individualistă în care trăim, în care credinţa şi valorile spirituale sunt marginalizate sau chiar dispreţuite, tinerii sunt cei care au datoria şi responsabilitatea de a duce mai departe identitatea noastră de credinţă, cultură, limbă şi neam. De aceea, cu toţii deopotrivă avem o responsabilitate comună: înnoirea spirituală a mentalităţii sociale şi promovarea culturii valorilor morale perene prin educaţie.

Este un lucru bine ştiut faptul că Şcoala românească s-a născut în Biserica Ortodoxă (anul acesta împlinindu-se 521 de ani de la atestarea primei şcoli româneşti care fiinţa lângă Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului - 1495) şi că cele dintâi manuale de învăţătură au fost cărţile de cult, apărute şi ele în tiparniţele mănăstirilor ortodoxe. Faptul acesta arată, atât de relevant, că obârşia educaţiei, a creşterii şi a formării intelectuale şi morale a copiilor şi tinerilor, se regăseşte în spiritualitatea, în trăirea autentică şi în valorile morale ale dreptei credinţe. În acest sens, astăzi, când sistemul de învăţământ tinde spre laicizare, suntem chemaţi să înţelegem că, pentru a împărtăşi copiilor noştri adevărata educaţie, este esenţială cultivarea unei legături statornice între *Biserică* şi *Şcoală*, între formarea morală şi informarea intelectuală, între spiritualitate şi ştiinţă, între credinţă şi cultură, singura în stare să asigure perenitatea noastră ca neam. *Credinţa în Dumnezeu* este cea mai importantă moştenire spirituală pe care Familia, Biserica, Şcoala şi Comunitatea o pot transmite copiilor, pentru că ea îi ajută pe tineri să facă deosebire între valori veşnice şi valori efemere şi le formează personalitatea, învăţându-i să cultive bunătatea şi omenia, iubirea de Dumnezeu şi de semeni, recunoştinţa faţă de generaţiile trecute şi responsabilitatea faţă de prezent şi viitor.

În acelaşi sens, ***al evidenţierii rolului extraordinar al învăţământului teologic în păstrarea şi cultivarea identităţii de limbă, credinţă şi cultură a neamului românesc***, mai ales aici în Transilvania, la Facultatea de Teologie din Sibiu am organizat o serie de manifestări dedicate aniversării a 230 de ani de existenţă neîntreruptă a învăţământului ortodox românesc în Ardeal.

În toamna anului **1786** se deschideau, la Sibiu, primele cursuri pentru formarea *preoţilor* şi a *învăţătorilor* ortodocşi români din Transilvania. Au trecut de atunci peste două secole, cu greutăţi şi neajunsuri, dar şi cu realizări notabile. Această dublă pregătire, pentru preoţi şi dascăli, a funcţionat, mai întâi, ca *o modestă şcoală* cu câteva săptămâni de cursuri, mărindu-se apoi la şase luni şi, mai târziu, la un an de pregătire. *Şcoala teologico-pedagogică din Sibiu* a fost complet reorganizată de Marele şi Sfântul Ierarh *Andrei Şaguna*, Mitropolitul Ardealului, care a ridicat cursurile de teologie şi de pedagogie la trei ani, şi în ea se primeau doar absolvenţii de gimnaziu cu opt clase. În felul acesta *Institutul Teologic-Pedagogic* din Sibiu a devenit o şcoală superioară, de rang universitar, cum a rămas până în 1918. Acelaşi strălucit ierarh a pregătit o generaţie nouă de *profesori*, prin bursierii pe care i-a trimis la studii de specializare la Universităţile de prestigiu din Apus. A cumpărat clădirile necesare pentru cursuri şi internat, s-a interesat de editarea unor manuale corespunzătoare pentru ambele „secţiuni", dar şi pentru cele peste 760 de şcoli primare „confesionale" întemeiate şi întreţinute de Biserică. Mitropolitul Andrei Şaguna a fost un adevărat creator de epocă, un păstor înţelept cu o viaţă sfântă, care a salvat prin toată slujirea sa identitatea de credinţă, limbă şi cultură a românilor ardeleni, dăruindu-se întru totul pentru a apăra şi a promova identitatea şi demnitatea românilor din Transilvania.

După realizarea Marii Uniri în 1918, sub păstorirea mitropolitului *Nicolae Bălan* (1920-1955) s-a deschis o etapă nouă în istoria instituţiei noastre de învăţământ, care a fost transformată în *Academie Teologică,* cu patru ani de studii şi cu dreptul de a conferi *diplome de licenţă*. Şi acest vrednic mitropolit, ales din rândul profesorilor de teologie, s-a îngrijit în mod special de Academia sa de teologie, mai întâi, prin formarea unei *strălucite pleiade de profesori* noi, prin tinerii pe care i-a trimis la studii de specializare în cele mai renumite Universităţi din Europa şi care vor onora învăţământul teologic universitar de la noi timp de şase decenii! Putem aminti, dintre aceştia, pe marii părinţi profesori *Dumitru Stăniloae,* pentru Teologie Dogmatică, *Liviu Stan*, la Drept Canonic, şi *Nicolae Balca*, la Pedagogie, care au onorat şi Facultatea de Teologie din Bucureşti. La aceştia mai adăugăm pe părinţii profesori: *Grigorie T. Marcu*, pentru Noul Testament, *Teodor Bodogae,* la Istorie Bisericească Universală şi Patrologie, *Spiridon Cândea,* la Liturgică, Pastorală şi Artă Creştină, *Nicolae Mladin*, viitorul mitropolit, pentru Teologie Morală, *Nicolae Neaga*, la Vechiul Testament, *Corneliu Sârbu,* la Teologie Fundamentală şi Istoria Religiilor, *Nicolae Terchilă,* pentru Filosofie şi Pedagogie ş.a.

După 1948 urmează o perioadă mai dificilă pentru învăţământul teologic din ţara noastră, acesta despărţindu-se de stat şi reducându-se doar la două şcoli de teologie, la Bucureşti şi Sibiu. Academia Teologică Andreiană de la Sibiu a devenit *Institut Teologic de Grad Universitar*, tot cu patru ani de studii. În pofida tuturor presiunilor şi a obstacolelor puse de autorităţile de stat comuniste, Institutul şi-a făcut datoria pregătind multe generaţii de preoţi, care au întâmpinat, la rândul lor, aceleaşi rigori ale unui regim opresiv ateu, dar care n-au încetat să ţină aprinsă candela

dreptei credinţe în sânul poporului român şi să lumineze educaţia şi creşterea copiilor şi tinerilor.

După Decembrie 1989, Institutul Teologic a devenit Facultate de Teologie în cadrul noii Universităţi „Lucian Blaga" din Sibiu, aşa cum, de altfel, funcţionează până astăzi.

Aniversarea învăţământului teologic de la Sibiu se coreleză, aşadar, în chip deosebit, cu sărbătoarea din acest an a Academiei Române, ambele instituţii slujind vreme îndelungată pentru educaţia, propăşirea şi demnitatea neamului românesc, atât de mult încercat de vicisitudinile istoriei. De-a lungul timpului, 17 profesori de la Institutul Teologic din Sibiu au fost aleşi în Academia Română, de asemenea 11 foşti studenţi ai Institutului sibian au fost aleşi în supremul for cultural al ţării, iar, în total, cel puţin 40 de membri ai Academiei Române, de la începuturi şi până azi, provin din familii de preoţi – cifrele acestea indicând simbolic importanţa şi valoarea incomensurabilă a dreptei credinţe în educaţie şi cultură.

Tocmai de aceea am primit cu multă bucurie propunerea Domnului Academician Emil Burzo, preşedintele Filialei Cluj a Academiei Române, de a realiza un dicţionar care să prezinte toţi membrii teologi ai Academiei Române pentru a arăta astfel şi în acest fel simbioza dintre instituţia eclesiastică şi forul ştiinţific cel mai înalt al ţării. De aceea, imediat au purces la elaborarea acestui dicţionar Părintele Academician Mircea Păcurariu dimpreună cu Doamna Dorina N. Rusu, membru corespondent al Academiei Române, ambii cu preocupări în direcţia prezentării, şi până acum a personalităţilor ce se regăsesc în prezentul volum.

Cu smerenie, ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos, Învăţătorul lumii şi Izvorul înţelepciunii, să vă binecuvânteze pe toţi, autori şi cititori ai acestei lucrări, să dăruiască tuturor sănătate şi alese împliniri sufleteşti.

Mitropolitul Laurenţiu

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 41-44

1 şi 15 noiembrie 2016

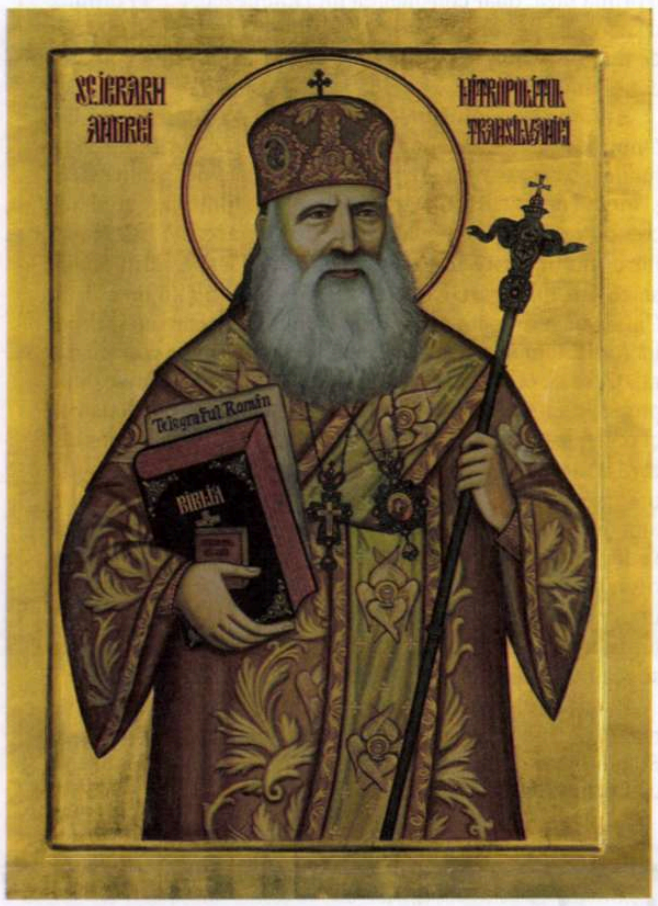

Zilele Şaguniene 2016

În acest an sărbătoarea Sfântului Ierarh Andrei Şaguna a fost însoţită de o serie de manifestări care au avut loc în Arhiepiscopia Sibiului în perioada 22 noiembrie -9 decembrie.

În cadrul „Zilelor Şaguniene 2016" s-a vernisat miercuri, 23 noiembrie, Expoziţia „Andrei Şaguna în icoane şi chipuri". Tablourile, imaginile şi icoana Sfântului Andrei Şaguna sunt expuse în Salonul de artă contemporană al Muzeului Naţional „Brukenthal" din Sibiu şi au putut fi admirate până pe 24 decembrie.

La vernisaj au participat Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, directorul Muzeului Naţional „Brukenthal" din Sibiu, prof. univ. dr. Sabin Luca, directorul Bibliotecii Judeţene „ASTRA", Silviu Borş, precum şi numeroşi preoţi, consilieri eparhiali, oameni de cultură, studenţi şi oaspeţi.

Expoziţia conţine mai multe tablouri ale Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei, imagini ale marelui mitropolit, icoana folosită la proclamarea canonizării sale, precum şi cărţi editate de Sfântul Andrei Şaguna, tipărite în timpul păstoririi sale sau dedicate mitropolitului sfânt.

„Aceste tablouri sunt expuse pentru prima dată în această formulă. Ele au fost preluate din custodia Muzeului Naţional «Brukenthal», din custodia Arhiepiscopiei Sibiului, de la Muzeul «Prima Şcoală Românească» din Şcheii Braşovului, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu şi de la Protopopiatul Sălişte. Prin această expoziţie am dorit să evidenţiem şi mai mult personalitatea ilustrului ierarh ardelean şi în acelaşi timp să marcăm începutul Zilelor şaguniene la Sibiu.Totodată am dorit ca printr-un colaj realizat în cadrul unui tablou pictat de Sava Henţia să marcăm prin reunirea a cinci mii de fotografii o reprezentare grafică a vieţii, activităţii, canonizării, hramului şi receptarea canonizării Sfântului Andrei Şaguna în Ardeal. Pe acest tablou se află şi imagini ale bisericilor din Mitropolia Ardealului cu hramul Sfântului Andrei Şaguna. Expoziţia este deschisă până în 24 decembrie, dată semnificativă pentru noi, pentru că este data reactivării Mitropoliei Ardealului la mijlocul secolului al XIX-lea", ne-a spus consilierul cultural, lect. univ. dr. Emanuel Tăvală.

Chip şi icoană

În cuvântul de felicitare şi de binecuvântare, IPS Mitropolit Laurenţiu a vorbit despre chipul Sfântului Ierarh Andrei Şaguna redat în tablouri şi apoi transpus în icoana sa.

„Fiecare pictor încearcă să surprindă ceva din frumuseţea sau expresia feţei persoanei pictate, însă tainicul nu poate fi exprimat decât într-o sinteză iconică. Aşa se face transferul spre icoană. Trăsăturile esenţiale care au stat la baza canonizării sale, smerenia, blândeţea, seninătatea, credinţa sa puternică şi sfinţenia vieţii sunt exprimate iconic într-un mod cu totul special. Vedem o seninătate a chipului care pătrunde, care oferă linişte sufletească. În icoană s-a încercat să se exprime preocupările deosebite pe care le-a avut Sfântul Andrei Şaguna în Biserica din Ardeal, dar şi pentru naţiunea română", a spus ierarhul.

Zilele Andreiene la Facultatea de Teologie

La Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Şaguna" din Sibiu au început marţi, 22 noiembrie, manifestările din cadrul „Zilelor Şaguniene 2016". Sub titulatura „Educaţie şi misiune", facultatea sibiană a deschis o serie de evenimente academice, denumite ca în fiecare an „Zilele andreiene" în cadrul Facultăţii de Teologie.

Prima manifestare din cadrul „Zilelor Andreiene" la Facultatea de Teologie din Sibiu a fost Simpozionul „Misiunea Bisericii în contemporaneitate. Reflecţii asupra Sinodului Panortodox din Creta". Simpozionul s-a desfăşurat în Aula „Mitropolit Ioan Meţianu" a Facultăţii de Teologie din Sibiu, iar principalul vorbitor a fost Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului. În prelegerea sa, ierarhul a prezentat lucrările şi importanţa Sinodului Panortodox din Creta, desfăşurat anul acesta în perioada 16-27 iunie şi a prezentat documentele şi materialele semnate de toţi reprezentanţii Bisericilor Ortodoxe.

„Sinodul din Creta a apărat ortodoxia credinţei, nu a adus canoane noi şi nici nu a instituit dogme noi. Sinodul s-a ocupat de activitatea pastoral-misonară a Bisericii, soluţionând nevoiele practice din viaţa Bisericii. Ortodoxia

(continuare în p. 12)

Ştefan MĂRCULEŢ

Câteva reflecţii cu privire la documentul Sfântului şi Marelui Sinod din Creta despre relaţiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine

Doresc să prezint aici câteva reflecţii, personale şi preliminare, asupra documentului „Relaţiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine" [Textul acestui document este accesibil pe site-ul https://www.holycouncil.org/-/rest-of-christian-world în limbile greacă, engleză, rusă şi franceză. Traducerea citatelor din acest articol îmi aparţine şi a a fost realizată pe baza versiunii engleze a textului, cu consultarea versiunii franceze] adoptat de Sfântul şi Marele Sinod, întrunit în Creta în iunie, anul acesta. Am decis să mă opresc asupra analizării acestui text din două motive: (1) este textul care se ocupă de relaţiile bisericeşti sau ecumenice ale Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine, deci cu un domeniu de interes pentru mine; (2) este textul emis de Sinodul din Creta după extinse şi intense discuţii între sinodali şi care, mai apoi, a fost cel mai criticat şi cel mai greşit înţeles, mai ales în mediile fundamentaliste anti-ecumenice. O simplă cercetare pe internet certifică cu prisosinţă această afirmaţie şi – trebuie adăugat – cele mai multe luări de poziţie şi comentarii venite din mediile mai sus menţionate intră mai degrabă în domeniul ridicolului, neavând nimic de-a face cu o cercetare serioasă a temei acestui document.

Textul are 24 de paragrafe şi este cel mai lung document dintre cele emise de Sinod, dacă avem în vedere inclusiv enciclica şi mesajul Sinodului. De asemenea, abordează o mulţime de aspecte ale temei „relaţiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine", unele dintre ele necesitând explicaţii complexe. Prin urmare, o analiză care ar putea să pretindă a fi exhaustivă are nevoie de un spaţiu mult mai larg decât cel acordat prezentului articol. De aceea am decis să mă opresc doar asupra a două aspecte: (1) prezentarea conţinutului acestui document într-o formă rezumativă; (2) comentarea câtorva aspecte ale documentului.

(continuare în p. 10)

Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Din cuprins:

Dr. Emanuel Tăvală
Tipografia Şaguniană din Sibiu (I) | pagina **4**

Pr. Dr. Maxim Vlad
Instituţia sinodalităţii şi evoluţia ei | paginile **2** şi **5**

Dr. Mircea-Gheorghe Abrudan
Portretele episcopului Andrei Baron de Şaguna în Ziarul Ilustrat din Leipzig | pagina **8**

Scurte reflexii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită și realitatea trăită (II)

Protopop
Pr. Dr. VASILE GAFTON

Cel care pune nume este superior celor pe care le numește, tot la fel cum Cel care dă porunca este superior celui care trebuie să o respecte sau să se conformeze poruncii. Totodată, putem spune că avem în fața ochilor o lecție de pedagogie uimitoare pe care o primește omul, dar, pe care, din păcate, nu și-o însușește. Este vorba aici despre modul în care Dumnezeu îl învață pe om să gândească eficient, după un principiu cât se poate de simplu, și anume: ceea ce numești tu, Eu nu schimb, dar și ceea ce opresc Eu (mâncarea din pomul cunoștinței binelui și răului), tu nu dezlega. Eficient, din ce punct de vedere? Din punctul de vedere al propriei ființe zidite „după chipul lui Dumnezeu" și, totodată, al respectării locului și rolului propriei ființe în ierarhia creată, chemarea omului fiind aceea de a „stăpâni" creația, nu de a deveni robul ei, așa cum s-a și întâmplat, din păcate. Acest mod de gândire simplu, dar eficient, omul nu și-l însușește. El acceptă insinuarea șarpelui/diavolului (care nu are nicio autoritate în fața omului, deoarece nu este superior omului, ci animalelor, așa cum spune Scriptura, că „șarpele însă era cel mai șiret dintre toate fiarele de pe pământ" (Fac. 3,1) și, în consecință, nu îi poate porunci omului, deoarece nu îi e superior în ierarhia vietăților create) și modul de a gândi pe care i-l propune acela, în dauna sa. Căci realitatea exterioară la care ajunge este una goală sau falsă, așa cum tot „gol" devine și el.

Referitor la poruncă, despre care spuneam că nu era interdicție, am continua arătând că alegerea sau decizia pe care o determină această poruncă are ca efect pentru om împroprierea unui mod de a fi. Toate erau date omului de către Dumnezeu, iar omul era „pus" de Dumnezeu în rai (…). Omul nu contribuise cu nimic decât, așa cum am văzut, cu numele animalelor și cu punerea numelui femeii. Acum, omul trebuie să gândească pentru sine, pentru modul său de a fi, împropriindu-și cele oferite, cele puse lui dinainte de Dumnezeu, interiorizând porunca, înțelegând-o, făcând alegerea și acționând în consecință în exterior. Cu alte cuvinte, a-și asuma, a pune în practică, a trăi în conformitate cu realitatea pe care el a gândit-o în sine. Alternarea între cei doi pomi este, de fapt, reală și permanentă (atunci când nu se tratează lucrurile unilateral). De ce? Pentru că omul trebuie să aleagă între viață și viață, adică, între o viață care este un continuum al comuniunii cu Dumnezeu în condițiile paradisiace – viață pe care o avea și fără să aleagă pomul vieții – și, o altă viață, autonomă, conformă cadrelor lumii și caracterizată de un lung șir de alegeri succesive între bine și rău, alegeri pe care omul le confundă în permanență cu altceva și, ca atare, le utilizează pe unul în locul celuilalt (Romani).

Diavolul are, așadar, un rol covârșitor în privința instaurării confuziei, așa cum vedem din relatarea biblică (…). El reușește deja de acolo, din rai, să determine omul să existe ca în afara raiului. Cum? Prin puterea de seducție pe care a câștigat-o asupra minții omenești, o minte pentru care un lucru străin, un necunoscut (așa cum era șarpele pentru om în rai), o altă limbă (sau un alt discurs, așa cum Adam a luat cunoștință din cele pe care i le spune șarpele, lucruri atât de noi și de diferite de cele poruncite de Dumnezeu), un ținut îndepărtat, exercită o forță de atracție irezistibilă. Ștefan Afloroaei observă cum, „în astfel de situații, ceva se sustrage vizibil categoriilor obișnuite ale gândirii. Elementul străin obligă întotdeauna gândirea să lupte cu sine, cu noțiunile sale comune care nu o mai ajută (…) Ea urmează așadar să exprime ceea ce vine de altundeva, aparent dintr-o altă lume și în cu totul alt fel" [*Ibidem,* p. 304]. După acest tipar se petrec lucrurile și cu șarpele în rai, el fiind acel „element străin" care constrânge gândirea să părăsească ideea de poruncă dată de Dumnezeu, poruncă cu care era familiarizat deja omul, și să accepte idea nouă cu care o ispitește „cel străin". Cu toate acestea, consecința acțiunii șarpelui nu iscă pedeapsa, ci, într-o primă fază, doar constatarea lui Dumnezeu. (…) Formula de adresare pe care o folosește Scriptura nu este una directă, de tipul: „Te voi…", ci una care aduce la cunoștință omului consecințele: „Vei fi…, vei face…, blestemat va fi…" (…).

Atitudinea omului imediat după ce „i s-au deschis ochii". Omul se ascunde. Ascunderea aceasta vorbește despre o atitudine pe care o avem în permanență și care determină viața și modul nostru de a fi. Mulți oameni de știință care studiază comportamentul uman vorbesc despre această alternanță între interiorizare și exteriorizare sau despre atitudinea: atacă sau fugi, care caracterizează modul uman de a fi. În Cartea Facerii luăm cunoștință cu modul în care au început lucrurile. Omul, așadar, se ascunde. Unde? După copacii din rai. Ceea ce credem noi este aceea că omul se ascunde după propriile gânduri. Fiecare realitate există pentru om deoarece el o gândește. Aceasta este și concluzia la care au ajuns cei care au studiat cu precădere modul uman de a fi și au putut observa că „există un gen de corelare naturală a spiritului uman cu natura lucrurilor" (…) Așa încât, din punctual de vedere al acestei corelații observate, „nu doar ființa (lucrurilor, *n.n.*) se realizează pe sine în gândire, ci și gândirea se împlinește pe sine în survenirea ființei (…) Cu alte cuvinte, ființa celor existente se actualizează în gândire, iar gândirea se realizează pe sine în adevărul ființei" [*Ibidem,* p. 304].

Pomii raiului există și sunt gândiți de om, iar, la nivelul realității gândite – deoarece, așa cum vom vedea, Dumnezeu Se „întrupează" în rațiunile lucrurilor – omul se întâlnește cu Dumnezeu, este umplut de Dumnezeu, pe Care Îl vede în

(continuare în p. 5)

Instituția sinodalității şi evoluția ei

Sinodalitatea, cheie de boltă a oricărui edificiu al Bisericii din primul mileniu, a fost afirmată şi confirmată, în toată claritatea, de legislaţia canonică conciliară din primul mileniu. Prin canonul al 5-lea, Părinţii Primului Sinod Ecumenic au recunoscut şi au consacrat „întreaga greutate a guvernării ecleziastice asupra sinodalităţii", confirmând astfel tipul de guvernare sinodală ca unică formă de guvernământ a Bisericii ecumenice [Pr. Prof. Liviu Stan, *Importanţa vechilor Sinoade ecumenice şi problema unui nou viitor Sinod ecumenic,* în rev. ST., an XXIV, nr. 3-4/1972, p. 195: Forma constantă prin care Biserica şi-a manifestat întotdeauna infailibilitatea a fost şi a rămas consensul întregii Biserici, adică punerea de acord a întregului corp social al Bisericii, a Trupului tainic al Domnului, în privinţa oricăror probleme privind păstrarea, apărarea şi definirea adevărului revelat. Modalitatea în care s-a realizat şi continuă a fi realizat acest consens, a depins de condiţiile istorice prin care Biserica a trecut de-a lungul vremii]. Adevărata natură a sinodalităţii, în teologia ortodoxă, poate fi înţeleasă numai în lumina lucrării Duhului Sfânt în Biserică, adică prin rolul constitutiv al pnevmatologiei în eclesiologie şi a faptului că pnevmatologia implică noţiunea de comuniune.

Raţiunea teologică de a fi a sinodalităţii – sau a instituţiei sinodului – trebuie găsită în ideea că, în ecleziologie, comuniunea care este o caracteristică a pnevmatologiei, reprezintă o categorie ontologică [Zizioulas, *Fiinţa...*, p. 148]. În acest punct devine clară relevanţa teologiei trinitare pentru ecleziologie. Pare să existe o corespondenţă exactă între teologia trinitară, aşa cum a fost dezvoltată în particular de Părinţii capadocieni – mai ales de Sfântul Vasile – şi ecleziologia ortodoxă.

Una dintre particularităţile frapante ale învăţăturii Sfântului Vasile despre Dumnezeu, în comparaţie cu cea a Sfântului Atanasie şi, desigur, cu cea a Părinţilor apuseni, este aceea că el pare, mai curând, nemulţumit de noţiunea de substanţă ca şi categorie ontologică şi tinde s-o înlocuiască cu cea de κοινωνια. În loc să vorbească despre unitatea lui Dumnezeu în termenii naturii Sale unice, Sfântul Vasile preferă să vorbească despre aceasta în termenii comuniunii de persoane: comuniunea este, pentru el, o categorie ontologică. *Natura* lui Dumnezeu este comuniune [*Ibidem*, p. 148]. Aceasta nu înseamnă că Persoanele au o prioritate ontologică faţă de natura unică a lui Dumnezeu, ci că această unică natură coincide cu comuniunea celor Trei Persoane.

În ecleziologie, toate acestea pot fi aplicate la relaţia dintre Biserica locală şi cea universală. Există o singură Biserică, după cum există un singur Dumnezeu. Dar expresia acestei Biserici unice o reprezintă comuniunea multelor Biserici locale. Comuniunea şi unicitatea coincid în ecleziologie [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Biserica Universală şi Sobornicească,* în rev. „O", an. XVIII, nr. 2/1966, p. 183: Biserica este universală în măsura în care este şi sobornicească. Biserica este simultan universală şi sobornicească. Numai aceste două aspecte împreună redau sensul adevăratei catolicităţi, un întreg cu toate părţile lui, dar un întreg care este prezent în fiecare membru al său. Dacă catolicismul a rupt universalitatea de sobornicitate, unii teologi ruşi au rupt sobornicitatea de universalitate]. Când privim aspectul instituţional al ecleziologiei, reiese că instituţia care ar putea să semnifice unitatea Bisericii trebuie să fie o instituţie care să exprime comuniunea, întrucât nu se află instituţie a cărei existenţă sau autoritate să derive din ceva care precede evenimentul comuniunii, ci numai din acest eveniment (aceasta înseamnă să fie comuniunea ontologic constitutivă).

Ceea ce fiecare comunitate euharistică era chemată să descopere nu era o parte a lui Hristos, ci Hristos întreg, nu o unitate parţială sau locală, ci deplina unitate eshatologică a tuturor în Hristos [Sf. Maxim Mărturisitorul, Mystagogia, Cosmosul şi Sufletul, Chipuri ale Bisericii, trad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M. al B.O.R., Bucureşti, 2000, p. 13-15, 85]. Era concretizarea şi localizarea generalului, o prezenţă reală a lui καθολον (întregului) în καθεκαστον (fiecare în parte) [*Zizioulas,* Fiinţa..., p. 173: *Relaţia între καθολου şi καθεκαστον este foarte bine exprimată la Aristotel în exemplul pe care el îl dă: Omul ţine de întreg – καθολου -, Galias ţine de ceea ce este particular, specific – καθεκαστον. Astfel, καθεκαστον nu este conceput ca o parte din καθολου, ci ca expresia sa concretă. În acest tip de gândire, dilema între local şi universal se arată a fi lipsită de semnificaţie*], în adevăratul sens aristotelic al termenului. Principiul enunţat îşi găsea expresia în structura comunităţii euharistice prin faptul că conducătorul ei era legat de celelalte comunităţi euharistice din lume prin însăşi hirotonia sa. Faptul că cel puţin doi sau trei episcopi ai bisericilor vecine trebuiau să ia parte la orice ungere (hirotonie) episcopală lega radical funcţiunea episcopului, şi odată cu ea comunitatea euharistică în care avea loc hirotonia, de restul comunităţilor euharistice răspândite în lume. Acest fapt a fost unul dintre factorii fundamentali ai apariţiei sinodalităţii episcopale. Astfel, cele două principii de guvernare ale vieţii ecleziastice, cel ierarhic şi cel colegial (sinodal) sunt principii constituţionale de drept divin. Aceasta se datorează faptului că, în Răsărit, principiile ecleziologice canonice, fundamentale, adică ierarhic şi sinodal, care caracterizează forma de organizare a Bisericii din primul mileniu, au fost întotdeauna concepute, exprimate şi aplicate într-o relaţie ontologică şi organică [Pr. Prof. Dr. Nicolae V. Dură, *Le Regime de la Synodalite*, p. 283].

Instituţia canonică a sinodului este adesea greşit înţeleasă în teologia ortodoxă. Uneori sinodul este numit „cea mai înaltă autoritate în Biserică", ca şi cum Ortodoxia ar fi opusul „democratic" al Romei „monarhice". Mulţi ortodocşi gândesc sinodul chiar în termenii conciliarismului apusean medieval.

Adevărata semnificaţie a sinodalităţii în tradiţia ortodoxă, este dată în ***canonul 34 apostolic***, iar înţelesul său se bazează pe două principii fundamentale propuse de acest canon. Primul principiu este acela că, în fiecare neam sau provincie trebuie, să fie un cap – o instituţie a unităţii. Nu există posibilitatea unei slujiri prin rotaţie sau colective care să înlocuiască acest unic cap. Episcopii şi Bisericile locale nu pot face nimic fără prezenţa acestui „unul".

Pe de altă parte, acelaşi canon prevede al doilea principiu fundamental, şi anume că **„unul" nu poate face nimic fără „cei mulţi"**. Nu există slujire sau instituţie a unităţii care să nu fie exprimată sub forma comuniunii. Nu există „unul" care să nu fie în acelaşi timp „toţi". Fiind constitutivă atât hristologiei, cât şi ecleziologiei, pnevmatologia [Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Natura sinodicităţii,* în rev. *ST.,* an XXIX, nr. 9-10/1977, p. 608: *Duhul Sfânt creează în fiecare conştiinţa apartenenţei la acelaşi Hristos şi implicit a apartenenţei la Biserică, conştiinţa că sunt purtătorii aceluiaşi Duh şi că aparţine celorlalţi iar ceilalţi că aparţin sieşi. Duhul eliberează de păcatul separării şi contradicţiei şi întăreşte pornirea spre comunicare între toţi cei ce cred, pentru că în calitatea lui de Dumnezeu e al tuturora, sau aduce viaţa Dumnezeiască care se revarsă în toţi pentru a uni pe toţi. Duhul face din toţi întregul duhovnicesc organic, sau simfonic al Bisericii* (olon) *întărind o pornire naturală aşezată în toţi de Dumnezeul tuturor prin creaţie*] zădărniceşte orice intenţie de a ne gândi la Hristos ca la un individ, adică la Hristos fără

(continuare în p. 5)

Pr. Dr. Maxim VLAD

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Sâmbătă, 1 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a participat la sărbătoarea hramului Schitului „Acoperământul Maicii Domnului" din localitatea Șura Mare, județul Sibiu, metoc mitropolitan. A sfințit crucile care vor fi așezate curând pe turlele noii biserici. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 2 octombrie. A oficiat slujba de sfințire a bisericii „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir" din localitatea Satu Nou, Protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, l-a hirotesit iconom pe preotul paroh Vasilică Cotloguț, iar mai mulți binefăcători și ctitori au primit acte de cinstire. În aceeași zi, la biserica „Sfântul Nicolae" din municipiul Făgăraș, Înaltpreasfinția Sa a oficiat ceremonia de instalare în parohie a noului preot paroh, Marius Corlean. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 3 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a participat la Sfânta Liturghie, oficiată la Catedrala Mitropolitană de un sobor de preoți profesori de la Facultatea de Teologie din Sibiu, cu prilejul deschiderii noului an universitar. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a participat la deschiderea noului an universitar la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, unde a oficiat o slujbă religioasă și a transmis militarilor un mesaj de felicitare și binecuvântare.

Marți, 4 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou. În aceeași zi, a participat în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu, la consfătuirea anuală a profesorilor de Religie din județul Sibiu.

Miercuri, 5 octombrie. A vizitat șantierul de lucrări de la Centrul cultural-social „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna" din localitatea Copșa Mică, jud. Sibiu.

Joi, 6 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a participat, la Facultatea de Teologie din Sibiu, la sărbătoarea revederii de 10 ani a absolvenților facultății din anul 2006. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, a participat, la Biblioteca „Astra" din Sibiu, la o sesiune solemnă dedicată împlinirii a 150 de ani de la înființarea Academiei Române. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 7 octombrie. A vizitat Mănăstirea „Brâncoveanu" – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov.

Sâmbătă, 8 octombrie. La Biserica „Buna Vestire" din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa a oficiat ceremonia de instalare în parohie a noului paroh, pr. Petru Madina, consilier economic al Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 9 octombrie. A oficiat slujba de resfințire a Bisericii „Înălțarea Domnului" din localitatea Vama Buzăului, Protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Gheorghe Iulian Macamete a fost hirotonit preot pentru parohia Mărgineni, protopopiatul Făgăraș 1. La final, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit *iconom* pe preotul paroh Nicu Lazăr, iar principalii ctitori și binefăcători au primit acte de cinstire.

Luni, 10 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat, în localitatea Prejmer, jud. Brașov, conferința preoțească de toamnă cu tema „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română și activitatea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul". Au participat preoții din protopopiatele Brașov, Bran-Zărnești și Săcele. A vizitat amplasamentul pentru noua biserică „Sfântul Mare Mucenic Mina" din localitatea Hărman, Protopopiatul Săcele. În aceeași zi, a prezidat consfătuirea profesorilor de Religie din județul Brașov, care s-a desfășurat la Colegiul Național de Informatică „Grigore Moisil" din Brașov.

Marți, 11 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat, la Protopopiatul Făgăraș, conferința preoțească de toamnă cu tema „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română și activitatea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul". Au participat preoții din protopopiatele Făgăraș I, II și Rupea. În aceeași zi, a vizitat șantierul Bisericii „Sfântul Mucenic Gheorghe" din localitatea Dridif, Protopopiatul Făgăraș I.

Miercuri, 12 octombrie. Cu prilejul aniversării zilei de naștere, Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la Capela mitropolitană, iar apoi a asistat la slujba de *Tedeum*. A adresat celor prezenți un cuvânt duhovnicesc, de preaslăvire și mulțumire lui Dumnezeu. În aceeași zi, în Aula „Mitropolit Ioan Mețianu" de la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, a prezidat conferința preoțească de toamnă cu tema „Tiparul în Biserica Ortodoxă Română și activitatea Sfântului Ierarh Antim Ivireanul". Au participat preoții din protopopiatele Sibiu, Sălișteș, Avrig, Mediaș și Agnita.

Joi, 13 octombrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 14 octombrie, *Sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva.* A participat, la Iași, la manifestările prilejuite de serbarea Sfintei Cuvioase Parascheva.

Duminică, 16 octombrie. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul" din localitatea Roșia, Protopopiatul Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul teolog Alexandru-Daniel Cîmpan a fost hirotonit diacon, iar diaconul Ionuț-Mădălin Vlaicu a fost hirotonit preot pentru Parohia Fântânele, Protopopiatul Sălișteș, județul Sibiu. La final, preotul paroh Sergiu Moga a fost hirotesit *iconom*, ca semn de apreciere a activității pastoral-misionare, duhovnicești și administrative din cei peste zece ani de slujire la Roșia. În aceeași zi, Înaltpreasfinția Sa a binecuvântat spațiul liturgic amenajat în biserica nouă din Parohia Daia, Protopopiatul Sibiu, locaș de cult aflat în construcție. L-a hirotesit pe preotul paroh Alin Danciu întru iconom.

Luni, 17 octombrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 18 octombrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 19 octombrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În aceeași zi, a participat la Biblioteca Astra din Sibiu la lansarea volumului „Albumul de aur al Sibiului", dedicat eroilor sibieni din Primul și al Doilea Război Mondial. Aadresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 20 octombrie. A prezidat comisia de examinare a preoților candidați pentru obținerea gradului I în preoție.

Vineri, 21 octombrie, *Sărbătoarea Sfinților Ardeleni.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Înălțarea Domnului" și „Sfântul Mucenic Oprea Miclăuș" din Sălișteș. În aceeași zi, a oficiat o slujbă de binecuvântare a Muzeului Protopopiatului Sălișteș.

Sâmbătă, 22 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a binecuvântat, în Catedrala mitropolitană din Sibiu, întâlnirea tinerilor din Arhiepiscopia Sibiului. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat tinerilor prezenți un cuvânt de învățătură.

Duminică, 23 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel" și „Sfinții Mărturisitori Transilvăneni" din municipiul Mediaș. În cadrul Sfintei Liturghii, diaconul Alexandru-Daniel Cîmpan a fost hirotonit preot pentru Parohia Bucium, protopopiatul Făgăraș I. De asemenea, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit iconom pe părintele paroh Flaviu Fleșer. La finalul Sfintei Liturghii, a binecuvântat lucrările efectuate la locașul de cult și a sfințit Centrul bisericesc „Sfântul Nectarie", locul unde zeci de copii și tineri participă la diferite activități educative, catehetice și duhovnicești.

Luni, 24 octombrie. A participat, la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu" din Sibiu, la manifestările prilejuite de depunerea jurământului militar de către studenții anului I. A oficiat slujba de binecuvântare și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Marți, 25 octombrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 26 octombrie, *Sărbătoarea Sfântului Dimitrie, Izvorâtorul de Mir.* A oficiat slujba de sfințire a bisericii „Sfântul Mucenic Gheorghe" din Dridif, protopopiatul Făgăraș II. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotesit iconom pe părintele Ionuț Cioacă și a oferit acte de cinstire principalilor ctitori și binefăcători.

Joi, 27 octombrie. La sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, Ocrotitorul Bucureștilor, Înaltpreasfinția Sa a participat la Sfânta Liturghie solemnă, oficiată de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. În aceeași zi, la Palatul Patriarhiei din București, a asistat la desfășurarea *Concursului Național de Muzică Bisericească* – „Lăudați pe Domnul!".

Vineri, 28 octombrie. A participat la ședința solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii noastre, dedicată *Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox* și *Anului comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești.*

Sâmbătă, 29 octombrie. A participat la Palatul Patriarhiei, la lucrările ședinței plenare a Sfântului Sinod.

Duminică, 30 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a târnosit Biserica „Duminica Tuturor Sfinților" și „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei" din localitatea Buzăiel, Protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit diacon pe teologul Marius Andrei Briscan, iar la final, preoții Călin Vicu și Vasile Gasparovici au fost hirotesiți *iconomi.*

Luni, 31 octombrie. Înaltpreasfinția Sa a prezidat lucrările Comisiei speciale teologice mitropolitane, împuternicită de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru a cerceta viața, opera și activitatea misionară și duhovnicească a Părintelui Arsenie Boca, în vederea întocmirii dosarului pentru propunerea de canonizare, care s-a desfășurat la Mănăstirea Prislop, jud. Hunedoara.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TIPOGRAFIA ŞAGUNIANĂ DIN SIBIU (I)

Dr. Emanuel TĂVALĂ

În ceea ce priveşte dezvoltarea tipografiei din Sibiu, situaţia este asemănătoare cu cea din Braşov. Multă vreme cărţile româneşti au apărut la Sibiu în tipografiile saşilor Hochmeister, Barth, Closius, Flitsch, Krafft până în anul 1850, când va fi întemeiată Tipografia Diecezană (devenită apoi Arhidiecezană) prin grija Sfântului Ierarh Andrei Şaguna.

Ideea unităţii naţionale, aprinsă cu secole înainte de Mihai Viteazul, a stăpânit cugetul intelectualităţii române transilvănene şi a fost întreţinută prin operele literare şi ştiinţifice, răspândite prin intermediul tiparului. În spiritul acestei idei s-a tipărit la Sibiu, în 1838, lucrarea doctorului Vasile Popp: *„Disertaţie despre tipografiile româneşti din Transilvania şi învecinatele Ţări, de la începutul lor până la vremile noastre”*, lucrare care marchează actul de naştere a unei noi ramuri ştiinţifice: *bibliografia românească*. Servind ideii de unitate spirituală şi naţională, autorul a strâns laolaltă operele tuturor românilor, tipărite *„de la începuturi”* până în zilele sale, *„pentru toţi românii”*, aşa după cum autorul afirma în prefaţa lucrării: *„Pe urmele acestor bărbaţi (autori străini de bibliografii naţionale) păşind şi eu, am scris despre tipografiile româneşti, şi nu numai despre acelea care se află în Patria mea (Transilvania) de la începutul lor şi până în vremile noastre, dar şi despre acelea care se află în Principatele vecine, a Ţării Româneşti şi a Moldovei, cu cuvânt că o naţiune nu se poate fireşte osăbi prin munţi înalţi, râuri mari sau alte hotare politiceşti, ci numai acolo încetează a fi o naţiune unde încetează limba care o uneşte”.*

La Sibiu se tipăresc în deceniile de mijloc ale secolului al XIX-lea lucrările lui Anton Pann, Ioan Barac, Sava Popovici Barcianu, Pavel Vasici, cărturari transilvăneni care şi-au pus întreaga activitate în slujba consolidării culturii româneşti.

Întemeierea Tipografiei Diecezane din Sibiu

Timp de un secol şi jumătate, autorităţile habsburgice au împiedicat toate încercările făcute de ortodocşi de a înfiinţa o tipografie. Până la înfiinţarea Tipografiei Diecezane, în Ardeal exista o singură tipografie românească, la Blaj, căreia statul dualist Austro-Ungar îi acordase dreptul de editare a cărţilor de cult pentru români. Restul tipografiilor care mai tipăreau cărţi româneşti erau străine. Astfel, cărţi de cult şi manuale şcolare româneşti au fost lucrate cu mari cheltuieli în tipografii particulare săseşti din Sibiu – tipografiile lui Barth, Closius, Krafft, Hochmeister etc. sau din Braşov – tipografia lui Gött – sau în alte tipografii din Buda şi Viena.

În aceste condiţii, oricine îşi poate da seama de marele neajuns pe care-l reprezentau pentru poporul nostru aceste tipografii care tipăreau cărţi bisericeşti, şcolare, calendare etc. pentru români, asupra cărora Biserica Ortodoxă nu putea să se pronunţe cu privire la conţinut, limbă şi condiţii tehnice.

Această stare de lucruri nu mai putea continua, iar Revoluţia din 1848 a deschis limbii perspective noi, culturale şi bisericeşti, pentru românii ardeleni. Programele fixate pe Câmpia Libertăţii din Blaj şi în atâtea memorandumuri şi întâlniri ulterioare prevedeau ridicarea culturală a satelor româneşti din Ardeal prin egala îndreptăţire socială şi politică, precum şi prin înfiinţarea de şcoli şi tipărirea de cărţi.

Un însemnat număr de intelectuali români şi-au pus în slujba ridicării poporului toată energia şi elanul lor. Biserica Ortodoxă era oblăduită pe drumul său de către Sfântul Ierarh Andrei Şaguna. Acesta era omul care trebuia să aibă în slujba direcţiei sale politice şi culturale toate mijloacele moderne de creare şi răspândire a culturii. El a fost cel care a conceput şi a pus în aplicare un plan vast de înviorare a vieţii religioase şi de ridicare a nivelului cultural şi economic al românilor transilvăneni.

Unul dintre instrumentele principale prin care a conceput Şaguna reformele de ridicare a vieţii româneşti era cultura şi, implicit, cartea, iar instituţiile care erau destinate să o realizeze erau Biserica şi şcoala. Cărţile erau însă rare, scumpe, iar credincioşii români lipsiţi de posibilităţi materiale. O tipografie care să lucreze sub conducerea Bisericii, tipărind cărţi ieftine şi în mod îndestulător, ar fi fost un factor foarte important pentru realizarea acestui scop.

Sibiul, care va deveni un centru cultural şi politic pentru români, nu avea la sosirea lui Şaguna în Ardeal nicio tipografie românească. Românii nu aveau o tipografie în Ardeal decât la Episcopia din Blaj, care pretindea să aibă singură monopolul tipăririi de cărţi de cult în limba română. Biserica Ortodoxă din vremea episcopului Vasile Moga trebuia să aducă de peste munţi, din Buda, sau să tipărească în tipografiile săseşti ale sibienilor Ioan şi Petru

Barth, Hochmeister ori Closius, atât manualele şcolare, cât şi cărţile de slujbă.

În arhiva Mitropoliei Ardealului se păstrează un anunţ al Tipografiei Closius că în depozitul ei se mai află *„300 bucoavne de nume , 2000 bucoavne de liturghii (abecedar), 800 bucoavne de norme (tot abecedar), 800 catehisme, 300 sinapse (extrase din Vechiul Testament), 800 epistolare, 400 extracte (istorie biblică), 1500 biblice (Întrebări şi răspunsuri biblice)”* [*Arhiva Mitropoliei Ardealului*, Doc. nr. 374/1850].

Cărţile de cult, ca şi alte ajutoare în odăjdii şi bani s-au trimis din Rusia bisericilor româneşti din Ardeal [*Arhiva Mitropoliei Ardealului*, Doc. nr. 788/1850], iar în mai multe rânduri de la stareţul Mănăstirii Neamţ, Neonil, sau de la fraţii Hurmuzachi, precum şi de la mulţi alţii. Numai cu un singur transport [*Arhiva Mitropoliei Ardealului*, Doc. nr. 201/1850], stareţul Neonil trimite în dar, în 28 februarie 1850, 231 cărţi de cult, iar în 21 martie 1850, peste 70 [*Arhiva Mitropoliei Ardealului*, Doc. nr. 599/1862]. Din aceste cărţi, Andrei Şaguna a împărţit bisericilor care au avut de suferit în timpul revoluţiei. Dar acestea nu puteau satisface multele trebuinţe şcolare şi bisericeşti ale Mitropoliei Ardealului. De aceea, în 17 iunie 1850, Andrei Şaguna, în numele românilor ortodocşi din Ardeal, înaintează guvernatorului Wohlgemuth o petiţie (nr. cons. 490), în care, arătând greutăţile ivite în Mitropolia Ardealului datorită lipsei de cărţi bisericeşti şi şcolare, lipsă din care izvorăşte *„nu puţină daună a religiozităţii şi culturei poporului”*, cerea permisiunea de a înfiinţa pe cheltuiala proprie o tipografie în Sibiu, care *„va fi totdeauna gata şi spre serviciul înaltului regim”*.

La sfârşitul lunii august, guvernul aprobă înfiinţarea tipografiei, având încredere în *„sentimentele probate, loiale şi în înalta înţelepciune”* a lui Şaguna şi punând o singură condiţie: de a i se face cunoscut timpul deschiderii, localul, precum şi conducătorul ei [Vezi petiţia lui Şaguna şi răspunsul guvernatorului în cartea lui A. Şaguna, „Manual de studiu pastoral”, Sibiu, 1872, p. 299-300].

În aceste împrejurări, în data de 8 septembrie 1850 (27 august 1850, stil vechi) s-a inaugurat *prin Sfinţirea apei, după rânduiala Sfintei Maicei noastre Biserici*, Tipografia Arhidiecezană, ale cărei prime produse au fost *Circulara nr. 775/1850, 27 august, către iubitul cler şi popor diecezan* şi o poezie a lui Andrei Mureşanu, dedicată, cu prilejul inaugurării tipografiei, ctitorului acestei tipografii: Andrei Şaguna.

În cunoscuta circulară trimisă de mitropolitul Andrei Şaguna clerului şi poporului, se spune între altele:

„De mult timp încoace văzând eu lipsa cea mare de cărţi bisericeşti şi şcolare în Eparhia noastră, văzând totodată şi scăderile cele mari sufleteşti ce se nasc de aici, am hrănit în inimă-mi fierbintea dorinţă de a înfiinţa pe seama eparhiei acesteia o tipografie cu spesele mele. Şi iată, iubiţilor, dorinţa mi se împlini (...) În urma aprobării, n-am pregetat a ţinea azi, Duminică, Sfinţirea apei după rânduiala sfintei Maicei noastre Biserici şi, totodată, a deschide şi a pune în lucrare zisa tipografie, cu care ocazie s-au şi tipărit acest ţirculariu înştiinţător. Scopul ei este ca să se tipărească într'însa cărţi bisericeşti şi şcolare şi apoi să se vânză cu preţ cât se poate de uşor” [Circulara nr. 775/1850].

După mai mult de un secol şi jumătate de activitate...

Tipografia Arhidiecezană din Sibiu, prin activitatea sa editorială şi tipografică, a fost o temelie de susţinere a năzuinţelor de luminare şi de emancipare culturală şi politică a poporului român. Acest vechi aşezământ cultural a schimbat, în mod esenţial, icoana noastră despre numărul şi valoarea tipăriturilor româneşti ale Transilvaniei. Cu o neîntreruptă osteneală, cu mult curaj şi, nu în ultimul rând, cu o pricepere creatoare, tiparniţa şaguniană a scos la lumină, lună de lună, an de an, un număr imens de foi, reviste, cărţi religioase şi alte opere, care au îmbogăţit bibliografia cărţilor româneşti cu valoroase lucrări de cultură teologică şi laică.

Având în vedere tipăriturile ieşite de sub teascurile acestei Tipografii în cei peste 150 de ani de existenţă, se pot distinge patru mari perioade.

(*Continuare în numărul viitor*)

Scurte reflexii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită şi realitatea trăită (II)

(urmare din p. 2)

sine şi în jurul său peste tot, în toate cele create de El. Această întâlnire cu Dumnezeu în interiorul fiinţei sale, în realitatea gândită, îi devine insuportabilă omului după căderea în păcat. Omul constată că „este gol". În interiorul său nu se mai află gândul la Dumnezeu, gând care îl umplea înainte de căderea în păcat. În schimb, realitatea interioară a omului se umple de gânduri străine de Dumnezeu, deoarece, din momentul căderii în păcat fiecărui lucru, fiinţe sau realităţi create îi corespunde un gând. Lucrurile, lumea, nu-i mai vorbesc omului despre Dumnezeu, nu-l mai duc cu gândul la Dumnezeu, ci îi vorbesc despre ele însele şi despre el, omul. Mai mult, omul încearcă acum să realizeze o barieră de gânduri între el şi Dumnezeu, să se ascundă pe sine, cel „gol" de sine însuşi şi de Dumnezeu, după gândurile care sunt prezente în mintea lui, dar Dumnezeu sau „glasul Lui" (…) ajunge la om şi îi dejoacă planul de a se ascunde.

Dumnezeu îi oferă apoi un trup (Nellas) ca să se poată ascunde, ca să poată vieţui aşa cum a vrut, aşa cum a ales. Aşa încât, trupul îl ascunde pe om de Dumnezeu şi de sine însuşi. Prin trup, care este o „haină din piele", o carcasă exterioară prin care omul trăieşte în lume, omul nu mai percepe realitatea gândită – nu se mai percepe nici pe el însuşi ca fiinţă gândită de Dumnezeu, ci ca fiinţă gândită de sine însuşi şi de ceilalţi –, ci doar o realitate trăită la modul afectiv, deci dureros (chiar şi atunci când durerea este plăcută). Doar atunci când această realitate trăită îi devine insuportabilă, omul aleargă spre cea gândită. Însă, şi acolo, la nivelul realităţii gândite se simte încă urma influenţei celui rău în toate insinuările pe care încearcă să le amestece cu dorinţele omului.

Ieşirea din modul acesta unilateral şi dureros de a fi trebuia făcută cum altfel decât pornind în sens invers, anume, de la trup. De aceea, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat pentru a ne mântui începând din interiorul fiinţei noastre omeneşti. El a venit în lume „în trup", la „plinirea vremii" (Gal. 4, 4) şi a săvârşit toate cele ale noastre, împlinindu-le. Însă, Întruparea lui Dumnezeu are loc, aşa cum am văzut, începând din rai. De ce? Probabil, pentru că omul fiind o fiinţă care are un trup pe care îl gândeşte intră în contact prin gândirea sa cu toate realităţile din mediul care îl înconjoară şi le interiorizează sub formă de gânduri, făcându-şi-le prin gândire ale lui, împropriindu-şi-le. Astfel, încă din rai putem vorbi despre o anumită „întrupare", ca modalitate aleasă de Dumnezeu pentru a veni în întâmpinarea dorinţei omului de a-L cunoaşte din miezul tuturor celor create. Aşa încât gândul la Dumnezeu făcea ca orice element din Grădina Edenului să Îl „întrupeze" pe Dumnezeu pentru om, să Îl reveleze pe Dumnezeu omului, pentru ca omul să îşi împroprieze un mod de a fi în care Dumnezeu să reprezinte o Prezenţă permanentă.

Din acest motiv, ceea ce prevalează în învăţătura ortodoxă despre Întrupare – spre deosebire de cea catolică, în care scopul Întrupării este acela al izbăvirii omenirii de păcat – este perspectiva aceasta a prezentării unui model, a unei posibilităţi optime de a fi, concretizată în formula Sfântului Atanasie cel Mare, „Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să devină dumnezeu", deoarece „Întruparea nu avea nevoie de vinovăţia noastră, fiindcă, de la început, Dumnezeu voia ca pe omul pe care îl crease după chipul Său să-l facă deopotrivă cu Sine şi trăind din însăşi viaţa Sa" [*Ibidem,* p. 147].

Astfel, poate că, dintre toate demersurile pe care le întreprindem în lume ca fiinţe asumate şi responsabile, de departe cel mai dificil este acela care are ca rezultat constituirea unui mod de a fi. Deşi poate să pară paradoxal, modul uman de a fi se constituie la nivelul gândirii sau, cu alte cuvinte, noi, ca oameni, suntem aşa cum gândim că suntem sau trebuie să fim. Filosofia antică, aşa cum putem observa din cele exprimate de Pierre Hadot, a constituit un astfel de demers cu anevoie de asimilat, de construire de sine ca existenţă responsabilă conectată la univers şi la ceilalţi oameni. Căci, dacă celelalte specii care îşi desfăşoară existenţa în cadrul lumii create împlinesc cele caracteristice modului lor de existenţă de la sine, prin însăşi existenţa lor naturală, „omul trebuie să împlinească voluntar, conştient şi raţional", ceea ce are ca şi consecinţă în planul acţiunii faptul că şi acţiunea umană va fi atât naturală, cât şi raţională [Michel Kubler, „Mic îndreptar de credinţă. O incursiune sintetică şi accesibilă în istoria, doctrina şi trăirea credinţei creştine", trad. din franceză de Francisca Băltăceanu şi Monica Broşteanu, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2014, p. 43]. Din acest motiv, autoeducarea, unificarea şi armonizarea tuturor tendinţelor într-un mod de a fi coerent, care pune într-o relaţie de interdependenţă realitatea gândită şi realitatea trăită, este un proces îndelungat şi deosebit de anevoios [Pierre Hadot, „Exerciţii spirituale şi filosofie antică", trad. din limba franceză de Pr. Constantin Jinga, Ed. Sfântul Nectarie, Arad, 2015, p. 227].

Însă, atunci când prin mod de a fi înţelegem constituirea unei existenţe creştine, constatăm că lucrurile devin şi mai greu de evaluat şi gestionat, marii asceţi creştini fiind, în acest sens, exemple ale luptei de fiecare clipă pentru a pune, aşa cum spuneau ei, „început bun", pentru aceasta rugându-se până în clipa morţii, după ani şi ani de nevoinţe ascetice. De ce? Deoarece erau conştienţi de măsura în care au reuşit sau nu au reuşit să-şi conformeze existenţa normei sau normelor Evangheliei. Un mod de a fi bazat pe Evanghelie exclude autonomizarea gândirii de Dumnezeu. Un mod de a fi bazat pe Evanghelie este un mod de a fi al vieţii, nu al morţii, deoarece ne aduce în permanenţa trăirii cotidiene (atât ca realitate gândită, cât şi/mai ales ca realitate trăită) „Vestea cea Bună" a Întrupării Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu sau, dacă vrem, „Vestea cea Bună" a Întrupării Vieţii în cadrele marcate de păcat ale lumii.

Domnul Iisus Hristos a ţinut să ne asigure prin cuvântul Evangheliei că „Fericiţi sunt cei care ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc" (Lc. 11, 28). Aşadar, pentru a ajunge la starea de fericire, ca stare în care cele lăuntrice şi cele din afară sunt în echilibru, trebuie să avem în noi „gândul lui Hristos" (Fil. 2, 5). Gândul care trebuie să fie întru noi este cel al ascultării de Dumnezeu. Este gândul simplu care ne ţine lângă Dumnezeu şi, în acelaşi timp, ne determină să Îl căutăm pe Dumnezeu şi să vrem să-L vedem în toate lucrurile şi făpturile create, pe când gândurile noastre, care ne împrăştie şi ne diminuează aşezarea lăuntrică făcându-ne irascibili, ne îndepărtează de Dumnezeu.

Noi, oamenii, avem pretenţia de autonomie totală faţă de Dumnezeu. Am înţeles că suntem liberi şi, de aceea, ne conducem singuri spre ceea ce ne dorim. Dar, conducerea aceasta de sine face ca în viaţa noastră să se întâmple multe lucruri neplăcute, de care ne plângem uneori, dar pe care le predeterminăm. Dacă gândim răul, vom avea parte de el în viaţa noastră. Aşa încât s-ar putea întâmpla să nu ne putem întâlni niciodată cu Dumnezeu, datorită faptului că de fiecare dată ne vom întâlni doar pe noi înşine, iar şi iar, întrupaţi în carnea evenimentelor pe care ni le pregătesc şi ni le scot în întâmpinare gândurile noastre.

Dimpotrivă, gândul îndreptat în permanenţă spre Hristos, gândul îndreptat spre Dumnezeu, gândul la ascultarea pe care I-o datorăm lui Dumnezeu, determină întâlnirea cu Hristos întrupat în carnea evenimentelor care ni se adresează şi care ne duc spre o cunoaştere şi mai adâncă a Lui, pornind de la împrejurările atât de colorate, deşi, uneori banale, ale vieţii noastre de zi cu zi.

Instituţia sinodalităţii şi evoluţia ei

(urmare din p. 2)

Trupul Său, „cei mulţi", sau de a ne gândi la Biserica „una" fără s-o înţelegem simultan ca „multe".

Teologia ortodoxă este greşit înţeleasă dacă privim Biserica numai ca o confederaţie de Biserici locale. Viziunea ortodoxă cu privire la Biserică reclamă o instituţie care să exprime unicitatea Bisericii, şi nu multiplicitatea ei. Însă multiplicitatea nu trebuie subordonată unicităţii, ci îi este constitutivă. Cele două dimensiuni, unicitatea şi multiplicitatea, trebuie să coincidă într-o instituţie care posedă o îndoită slujire: slujirea celui dintâi – πρωτος – şi slujirea „celor mulţi" – capii Bisericilor locale.

Sinodalitatea presupune înaintarea în Adevăr, alături de ceilalţi, pe aceeaşi cale. În Biserică apăruse necesitatea unei reglementări concrete a relaţiilor şi a dialogului fratern între comunităţile ecleziale. De-a lungul primelor patru secole, s-a căutat, în mod deliberat sau spontan, ca legătura dintre Biserici să devină mai concretă, să se manifeste mult mai profund unitatea dintre ele şi, în mod special, ca aceasta să fie realizată într-o modalitate unitară, de nedespărţit [Maxime de Sardes, *op. cit*., p. 67].

Sistemul sinodal s-a manifestat iniţial sub forma sinoadelor locale ale episcopilor din vecinătate şi a funcţionat peste tot în mod asemănător şi cu o uşurinţă uimitoare. Acest fapt nu poate fi explicat numai prin conştiinţa unităţii tuturor Bisericilor locale din lume, unitate manifestată în credinţă, în dragoste şi adevăr, exprimate în comuniunea euharistică, deoarece a fost necesar ca organizarea generală a sinoadelor să se facă plecând de la un model. Acest model trebuie căutat în Biserică [Drd. Dan Dumitrescu, *Bisericile creştine şi Sinodul Ecumenic*, în rev. *O*., an. XXVI, nr. 3/1974, p. 499-500]. Pe lângă cel al Sinodului Apostolic a cărui convocare a fost determinată de probleme doctrinare, cultice şi disciplinare , mai apare un alt model oferit de sinoadele ocazionate de practica străveche a hirotonirii episcopilor – sinodul provincial sau mitropolitan (cf. can. 34, 37 Apostolic, can. 5 I Ec., can. 19 IV Ec.) [Mgr. Manea Cristişor, *Tipuri de sinoade prevăzute de Sfintele Canoane*, în rev. *ST*., an XV, nr. 7-8/1963, p. 428. În izvoarele canonice, acest Sinod se numeşte de obicei, Sinod eparhial deoarece cuvântul eparhie avea înţelesul curent de provincie, iar un astfel de Sinod reprezenta adunarea episcopilor din fiecare eparhie sau dintr-o provincie bisericească condusă de un mitropolit, fapt pentru care acestei adunări i se mai spune şi sinod mitropolitan].

Episcopul unei dioceze vacante era înscăunat de către episcopii vecini, care nu participau numai la înscăunarea acestuia, ci şi la alegerea lui, fie acceptând, fie respingând propunerea făcută de către Biserica locală. Însă remarcabil este faptul că hirotonirea episcopului se oficia înainte de partea centrala a Sfintei Liturghii, când avea loc prefacerea darurilor. Imediat după hirotonire, unul dintre episcopi aşeza „agneţul binecuvântat în mâinile celui hirotonit", pentru a sluji Sfânta Euharistie. „Ofranda jertfei", înmânată episcopului, arată nu numai că Biserica locală se dovedeşte a fi, prin episcop, o Biserică deplină, ci şi faptul că noul hirotonit se găseşte deja în comuniune cu ceilalţi episcopi şi că s-a confirmat comuniunea Bisericii locale cu celelalte Biserici. În acest sens, hirotonirea unui episcop constituia o expresie a sistemului sinodal. Ea a influenţat în orice caz, modalitatea în care s-au constituit sinoadele locale în timpul celui de-al doilea secol [Stăniloae, *Temeiurile teologice ale ierarhiei...*, p. 171. În sinodalitatea episcopală se concentrează atât principiul comuniunii, cât şi originea transcendentă a acţiunii sfinţitoare în Biserică. Sinodalitatea arată că nu există sfinţire şi desăvârşire în afara comuniunii].

Vecinătatea episcopilor a contribuit la consacrarea instituţiei sinodale şi la dezvoltarea, în general, a organizării Bisericii. Sub aceasta formă, vecinătatea a începută să corespundă la un moment dat diviziunii politice şi geografice a Imperiului Roman în provincii, care, după cum am afirmat, a contribuit puternic la dezvoltarea organizării ecleziale.

Aşa cum ni se descoperă pe parcursul dezvoltării istorice a vieţii bisericeşti, sinoadele apar, prin structura lor, sub o dublă formă: ca sinoade mixte, formate din clerici şi din laici, şi, apoi, ca sinoade arhiereşti sau episcopale, formate numai din episcopi de trepte diferite [*Ibidem*, p. 171. Comuniunea sau sinodalitatea episcopală face ca necesităţile de activitate organizată a sinodalităţii să fie satisfăcută de un preşedinte (proestos), care nu iese din ordinea comuniunii şi nu diminuează puterea sfinţitoare absolută a celei mai înalte comuniuni în Biserică, adică a sinodalităţii episcopale. Biserica s-a asigurat de la început împotriva pericolului ca un astfel de preşedinte să încerce să se ridice deasupra comuniunii episcopale universale, ca organism suprem de sfinţire, de conducere şi de învăţare în Biserică, prin deosebirea ce a făcut-o între treptele ierarhice: *jure divino* şi *jure ecclesiastico.* Preoţii şi episcopii sunt trepte de hirotonie jure divino; protopopii, arhiepiscopii, mitropoliţii, patriarhii sunt trepte de jure ecclesiastico. Cei din urmă n-au decât rolul prezidial, care nu-i scoate din comuniune cu fraţii de preoţie sau episcopat şi nici nu-i aşează deasupra sinodalităţii sau o transformă pe aceasta în auxiliar]. Sinoadele mixte sunt cele mai numeroase şi mai frecvente. Numărul celor arhiereşti a fost mai redus, ele întrunindu-se la început numai în mod ocazional şi mai ales atunci când erau puse în discuţie probleme de credinţă.

Potrivit numărului participanţilor la aceste sinoade şi a cadrului teritorial-geografic în care s-au întrunit, ele pot fi împărţite în: sinoade ale episcopilor, sinoade ale episcopilor vecini, sinoade premitropolitane, sinoade mitropolitane, sinoade exarhale sau diecezane, sinoade patriarhale, apoi sinoade permanente (endemousa), sinoade ale Bisericilor autocefale [Prof. Univ. Dr. Nivolae V. Dură, *„Schytia Minor" (Dobrogea) şi Biserica ei Apostolică*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2006, p. 44, 117-122. Protoierarhul Bisericii din Scytia Minor, de exemplu, avea rangul de arhiepiscop şi mitropolit al unei Biserici autocefale. Potrivit acestui statut, Mitropolitul din Tomis prezida Sinodul Bisericii sale autocefale, alcătuit din episcopii sufragani, aproximativ 14 la număr], mai târziu sinoade ale Bisericilor autonome, sinoade zise generale, cu caracter confesional, între care şi cele panortodoxe, iar, în fine, ca cele mai importante, sinoadele ecumenice [Mgr. Eugen Marina, *Temeiuri istorice şi canonice ale Sinodului permanent*, în rev. *ST*., 3-4, 1966, p. 192].

SPOVEDANIA ALTFEL

Spovedanie şi inteligenţă emoţională – conştiinţa de sine

„Să veghem, aşadar, prea iubiţi fraţi, şi străduindu-ne din toate puterile, să înfruntăm atacurile duşmanului furios şi săgeţile lui, care, aruncate în toate părţile corpului, ne pot străpunge şi răni grav, să le respingem prin vegherea noastră întreagă şi plină de răspundere…"

(Sfântul Ciprian al Cartaginei)

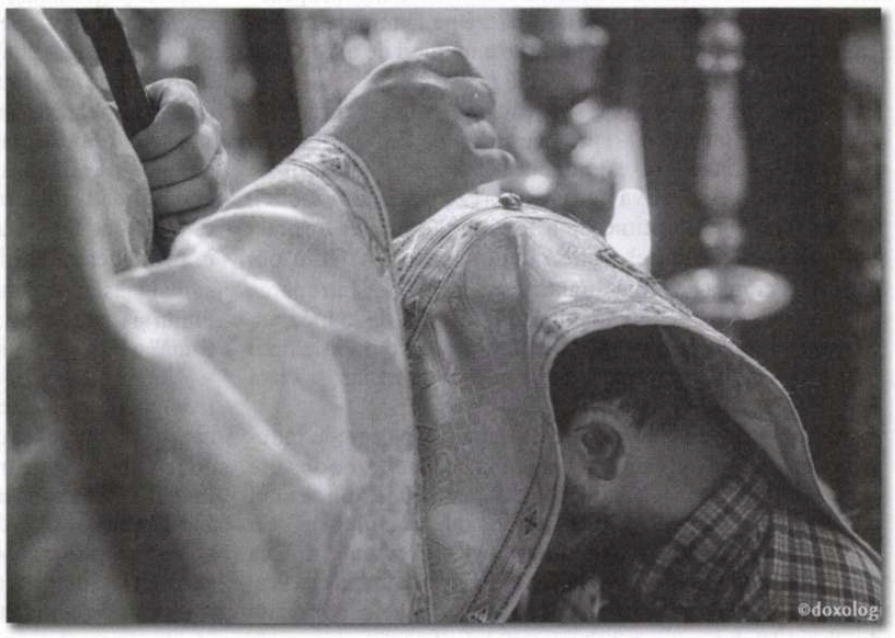

Ochiul atenţiei se focusează acum pe preotul duhovnic şi pe raportarea lui lăuntrică la procesul îndrumării duhovniceşti prin intermediul Tainei Spovedaniei. A pune accentul quasi-exclusiv pe semnificaţiile pe care le presupune TAINA ar însemna, după cum ne-a atenţionat A. Schmemann, a friza magia. La fel cum a aloca rolul preponderent CUVÂNTULUI OMENESC vizează ideologia. Cred că, superficial vâzând lucrurile, discursul sacramental privind Spovedania se poate odihni pe supraevaluarea lucrării dumnezeieşti, în acelaşi timp desconsiderând „smerit" contribuţia omenească a duhovnicului. Şi totuşi, nu numai pământul inimii penitentului poate fi viciat, însăşi sămânţa putând fi expirată datorită depozitării ritualice într-o reţetă a experienţei… de ani de zile, şi care nu mai ţine cont de piagetianul particularităţilor de dezvoltare sufletească şi trupească a credinciosului. Chiar pământul inimii duhovnicului – ca sediu simbolic al emoţiilor – poate fi bătătorit de uzanţa experienţei automatizate. Redeşţelenirea lui, reaerarea acestui pământ, repnevmatizarea sau, dacă vreţi, reînduhovnicirea lui se impune ca o perpetuă reconectare la Duhul-Vânt care suflă unde voieşte. Rugăciunea dinaintea mărturisirii propriu-zise a credinciosului se face şi pentru preotul duhovnic care prin rostirea ei favorizează unirea cu sine a lui. Cercetările psihologice care s-au făcut asupra oamenilor care se roagă arată că psiho-somatica rugătorului denotă o linişte şi o pace a sistemului nervos, o relaxare generală care se reflectă în scăderea ritmului cardiac şi în creşterea debitului cerebral al hormonilor fericirii. Cât este vorba de har şi cât de psiho-somatică nu a putut cuantifica nimeni. Cert e că Dumnezeu nu lucrează otova asupra persoanei umane. El ţine cont de particularităţile fiecăruia dintre noi. În acest moment, conştiinţa de sine a preotului este semnificativă.

Autocunoaşterea socratică de sine e o premiză *sine qua non* a unei terapii duhovniceşti, înţeleasă după cele mai bune condiţii ale sinergiei triangulare om-om-Dumnezeu. De ce? Pentru că şi preotul este „ca un om, purtând trup şi vieţuind în lume, a fost înşelat de diavolul: sau în cuvânt, sau în faptă, sau cu ştiinţă, sau cu neştiinţă", sau, am continua noi, fără conştiinţă de sine. V-aţi întrebat vreodată de ce unele spovedanii durează mai mult, iar altele mai puţin? Bineînţeles că da. Şi răspunsul? … Oare toate explicaţiile pot fi în exclusivitate duhovniceşti? Sau poate că uneori preferinţele temporale ţin şi de factori mai omeneşti. La aceste lucruri se referă aspectul conştiinţei de sine a duhovnicului. Exact aici se verifică abilităţile de inteligenţă emoţională pe care le are. Vom încerca foarte pe scurt câteva explicaţii auxiliare răspunzând la câteva întrebări.

Care este „marea nevoie" a omului în general, deci şi a preotului duhovnic? Nevoia de a fi iubit. Nevoia de a fi respectat şi apreciat. Dacă înregistrează carenţe la acest nivel al primirii iubirii – şi care dintre noi nu are astfel de provocări carenţiale în diferite forme şi etape existenţiale? –, omul conştient de sine acţionează în cunoştinţă de cauză, recunoscându-şi emoţiile, acceptându-le, numindu-le ca atare şi asumându-şi responsabilitatea lor. Omul inconştient de ceea ce se întâmplă cu el la nivel emoţional e luat pe sus ca un pai de un râu şi dus într-o parte şi-n altă fără a-şi putea regăsi echilibrul şi limanul liniştii, atât în familie, cât şi la locul de muncă sau chiar în societate. Va vâna, inconştient, dragostea şi respectul celorlaţi – de la vlădică până la opincă –, şi echilibrul lui interior va depinde în permanenţă de respectul sau de respingerea celuilalt. De fapt, pentru un astfel de om, oricine altcineva este de vină pentru tot ceea ce i se întâmplă în afară de el însuşi. Şi, odată cu fuga de responsabilitate pentru propriile emoţii apar şi strategiile manipulative ale obţinerii iubirii din partea celorlalţi. Subliniem din nou: aceste strategii manipulative sunt inconştiente. La fel ca iubirea pe care o căutăm toată viaţa în diferite forme şi intensităţi. Nu putem trăi fără iubire. Fie că vrem, fie că nu. Să revenim.

În cazul preotului duhovnic, cadrul formal al Tainei Spovedaniei este deosebit de hrănitor emoţional atât pentru penitent, cât şi pentru preot. (Insistăm pe faptul că obiectivul acestui articol nu este confuzionarea psihovnicului cu duhovnicul, ci doar coborârea relaţiei duhovniceşti de la nivelul unor aşteptări exclusive celeste. Dacă vreţi, un fel de realism duhovnicesc.) Desigur că justificările de apărare raţională ale omului-preot duhovnic ar putea plonja în zona specificităţii relaţiei terapeutice personale, reflectându-se în obiectivele personale ale nevoilor duhovniceşti ale penitentului. Dar oare preotul nu are şi el „marea lui nevoie"? Atenţia la el însuşi şi paza gândurilor sufleteşti şi trupeşti îl proiectează pe preotul duhovnic într-o zonă a autocunoaşterii înţeleasă ca asceză autoreferenţială. Altfel, în funcţie de ce anume oferă sfaturi duhovniceşti sau stabileşte canonul? Se pot crea interferenţe de scenariu între viaţa preotului şi viaţa crediciosului. „Dacă ochiul tău va fi curat, tot trupul tău va fi curat" (Mt. 6, 21). Sau, altfel spus, nu poţi scoate paiul din ochiul aproapelui dacă nu scoţi mai întâi bârna din ochiul tău. Dar, mai întâi trebuie să fi conştient de ea, s-o recunoşti, să ţi-o asumi şi să vrei să scapi de beneficiile secundare pe care ţi le oferă păstrarea bârnei. Altfel, vorba cuiva: Cine pe cine spovedeşte? Sau obiectivul Spovedaniei pe cine vizează în fond? Sfântul Efrem Sirul atenţionează: „Aşa, Doamne, dăruieşte-mi ca să- mi văd păcatele mele şi să nu-l osândesc pe fratele meu". Discernământul duhovnicesc se acoperă aici ca semnificaţie cu importanţa inteligenţei emoţionale.

Bibliografie:

CIPRIAN AL CARTAGINEI (1981), *Despre gelozie şi invidie,* Bucureşti: E.I.B.M.B.O.R.

LELEU, Gerard (2003), *Cum să fim fericiţi în cuplu – între fidelitate şi infidelitate*. Bucureşti: Editura Trei.

Micul Molitfelnic (2001). Cluj-Napoca: Editura Renaşterea.

ROBERTIELLO, Richard, C. şi SCHOENEWOLF, Gerald (2009). *101 greşeli în psihoterapie*, Bucureşti: Editura Trei.

SCHMEMANN, Alexander (2003). *Euharistia – Taina Împărăţiei*, Bucureşti: Editura Bonifaciu.

Pr. Dr. Ciprian Valentin BÎLBĂ

ECUMENICA

Legislaţia occidentală legată de familie este contrară „naturii morale umane" a afirmat Chiril, Patriarhul Moscovei şi al Întregii Rusii într-un interviu acordat canalului guvernamental de televiziune RT. În cadrul acestui interviu el a afirmat că, pentru prima dată în istorie, Occidentul produce o legislaţie legată de familie care este contrară naturii fiinţei umane. „Natura morală creată de Dumnezeu a slujit drept fundament pentru legislaţia care este formulată. Legile definesc valorile morale în termeni legali, spunându-ne ce anume este bine şi ce este rău... Noi ştim că furtul este rău şi că ajutorarea oamenilor este ceva bine, iar legile definesc ce anume este furtul şi care este pedeapsa potrivită pentru acesta. ... Acum, pentru prima dată în istoria umană, legea permite ceva ce nu corespunde cu natura noastră morală. Legea o contrazice. Nu este acelaşi lucru, desigur, dar am putea compara aceasta, până la un loc, cu apartheid-ul din Africa sau cu legile naziste – când legea a mers împotriva valorilor morale inerente, oamenii se răscoală." Liderul eclesial a mai adăugat că cei care fac astfel de legi ştiu că acestea nu sunt drepte. „Este artificial; a fost parte a unei ideologii şi nu în acord cu natura lor morală. Prin urmare, Biserica nu poate niciodată să aprobe aceasta. Noi spunem că Biserica nu poate niciodată să redefinească binele şi răul, păcatul şi dreptatea, însă noi nu condamnăm oamenii care au diferite preferinţe sexuale." Cu privire la astfel de oameni, Patriarhul Chiril a mai adăugat că aceste preferinţe sexuale „este treaba lor". Ei nu ar trebui discriminaţi sau condamnaţi penal pentru aceasta, aşa cum se întâmplă în anumite state, însă a completat că aceste noi tendinţe nu ar trebui să fie vreodată acceptate ca normă socială care ar diferi de „natura noastră morală, însemnând căsătoria dintre un bărbat şi o femeie care creează o familie şi care au copii. De aceea noi credem că această nouă tendinţă reprezintă o ameninţare senificativă pentru existenţa rasei umane. Biserica trebuie să se ocupe de aceasta şi să spună că este un lucru rău, însă am văzut că autorităţile din anumite ţări încearcă să-i reducă la tăcere pe clerici". S-a amintit cazul unui pastor protestant dintr-o ţară care nu este amintită cu numele, care a fost închis pentru că a numit păcat căsătoria dintre două persoane de acelaşi sex, afirmând că aceasta „aduce aminte de ceea ce s-a întâmplat sub totalitarismul sovietic." De asemenea Patriarhul Chiril a afirmat că este regretabil că în ţări unde libertatea de expresie este garantată „este posibil să fii pedepsit pentru exprimarea propriei opinii." La finalul interviului, Patriarhul a spus: „Aceasta este o tendinţă periculoasă, iar noi nădăjduim că va dispărea şi că ordinea naturală a tuturor lucrurilor va prevala. Altfel nici nu doresc să mă gândesc la ce anume s-ar putea întâmpla cu noi. Rugăciunile noastre şi munca noastră este pentru ca umanitatea să trăiască mai departe şi să urmeze principiile dictate de natura morală."

„Nevoia de protejare a minorităţilor din Siria şi Irak" este numele unui raport emis la Oslo la 28 nov. de către Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) şi organizaţia Norvegian Church Aid. „Doar eliminarea grupului auto-intitulat Statul Islamic nu va duce la revenirea comunităţilor minoritare şi la prosperitatea lor pe termen lung în Irak şi Siria." Raportul arată că este nevoie de o privire de ansamblu care să aibă în vedere aspecte aparent neglijate, inclusiv sclavia forţată, prostituţia, traficul de carne vie etc. care afectează mai ales minorităţile din aceste ţări. Siria este ţara cu cel mai ridicat procent de emigranţi din lume, ceea ce este uşor de înţeles datorită războiului din această ţară care durează de mai mulţi ani. Potrivit unui sondaj realizat recent în Siria de Norvegian Church Aid, 35% dintre creştinii din Siria şi 8% dintre musulmanii intervievaţi ar dori să emigreze. De asemenea, 65% dintre creştinii care se află refugiaţi în Kurdistan ar dori să plece de acolo, în vreme ce doar 12% dintre musulmani ar dori să facă acest lucru. Este important de amintit că 85% dintre membrii minorităţii religioase yezidi ar dori să părăsească această regiune.

Atât în Kurdistanul irakian, care este o regiune autonomă, cât şi în partea locuită de kurzi din Siria şi-au găsit refugiu din calea organizaţiei teroriste Statul Islamic creştinii şi yezidii care sunt minorităţi religioase şi în parte etnice supuse exterminării de terorişti. Chiar dacă la începutul secolului al XX-lea kurzii s-au făcut în mare parte responsabili de masacrarea creştinilor armeni, sirieni, caldei etc., de această dată au ales să fie protectori ai acestora atât ca o expresie a convieţuirii paşnice dintre ei pe vreme de pace, cât şi pentru a câştiga simpatia comunităţii internaţionale în dorinţa lor de a-şi crea propriul stat.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

Întâlnire cu caracter ecumenic-pastoral între surdo-muții ortodocşi din Sibiu şi surdo-muți din Biserica Evanghelică a Germaniei

În perioada 6-15 septembrie a.c., un grup de surdo-muţi (12 persoane) din Episcopia Evanghelică de Hessen şi Nassau (zona Frankfurt am Main) şi din Episcopia Evanghelică a Germaniei Centrale (zona Thüringen), însoţiţi de pastorii Dr. Dr. Raimar Kremer, Andreas Konrath şi Gerhard Wegner, s-au aflat într-o vizită de cercetare a patrimoniului cultural şi spiritual evanghelic şi (deopotrivă) ortodox din Transilvania. Prin intermediul pastorilor Konrath şi Wegner, cunoscători ai limbajului mimico-gestual, cu sprijinul şi implicarea directă a părintelui Kremer, coordonator al Centrului de Pastoraţie şi Consiliere al Episcopiei Evanghelice din Hessen şi Nassau, oaspeţii germani au vizitat mai multe cetăţi săseşti din judeţul Sibiu şi Braşov, oraşul Braşov, Sibiu şi Mediaş, dar şi Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus şi Parohia Ortodoxă a surdo-muţilor din Sibiu, aflată în cartierul Lazaret, cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului".

Pe data de 11 septembrie, în Sibiu, oaspeţii din Germania au asistat la slujba Sfintei Liturghii oficiată deopotrivă prin cântare vocală, dar şi prin limbajul mimico-gestual. Preotul paroh Marian Vlăduţ s-a îngrijit ca oaspeţii germani să înţeleagă cât mai mult din taina Liturghiei ortodoxe, explicându-le fraţilor creştini evanghelici prezenţi aspecte legate de credinţa ortodoxă şi lucrarea de pastoraţie pe care o desfăşoară între surdo-muţii din Sibiu şi Făgăraş. Alături de părintele Vlăduţ, a participat la Sfânta Liturghie şi semnatarul acestor rânduri, prin intermediul căruia cele două comunităţi de surdo-muţi din Sibiu şi Germania au ajuns să se întâlnească. După slujba Sfintei Liturghii, în biserica din Lazaret au luat cuvântul pr. Marian Vlăduţ, alături de pr. dr. dr. Raimar Kremer şi pr. Gerhard Wegner. A urmat o agapă creştină oferită de către comunitatea parohială sibiană, unde surdo-muţii din Sibiu şi cei din Germania au intrat direct în contact, împărtăşindu-şi reciproc experienţele de viaţă, năzuinţele de viitor, ca şi dorinţa de a se reîntâlni şi de a colabora între ei pe viitor. Ca răspuns la ospitalitatea comunităţii de surdo-muţi din Sibiu, oaspeţii din Germania i-au invitat pe cei din Sibiu la o cină, pe data de 13 septembrie, la hotelul „Împăratul Romanilor". În cadrul acestei revederi, contactele personale dintre participanţi au prins şi mai mult contur, discursurile susţinute de către pr. dr. dr. Raimar Kremer, pr. Gerhard Wegner şi pr. Marian Vlăduţ evidenţiind bucuria şi satisfacţia tuturor participanţilor la o întrunire cu un specific ecumenic, între surdo-muţi aparţinând Bisericii Ortodoxe din România şi Bisericii Evanghelice din Germania.

Pastorul Kremer a evidenţiat, la rându-i, caracterul ecumenic al întrunirii, precum şi faptul că, în ciuda deosebirilor confesionale, cei prezenţi au trăit o stare de frăţietate creştină între ei. În mod deosebit, întâlnirea cu Liturghia ortodoxă şi cu iconografia picturii bisericeşti a constituit o experienţă aparte pentru oaspeţii din Germania. Dacă iconografia ortodoxă propagă mesajul biblic şi prin imagine, în protestantism, mesajul Evangheliei se transmite doar prin cuvânt, afirma distinsul prelat evanghelic. În acest sens, oaspeţii din Germania au putut intra în contact cu un alt mod de propovăduire a Evangheliei, prin pictură şi culoare!...

Pastorul Gerhard Wegner a sesizat faptul că cei prezenţi au găsit o cale de a comunica între ei, astfel încât, în scurt timp, au reuşit să înţeleagă aspecte de cultură şi spiritualitate ortodoxă, împărtăşind la rândul lor, fraţilor lor din Sibiu, propria lor experienţa de trai din Germania. Prin pastorul Wegner, surdo-muţii din Germania i-au invitat pe cei din Sibiu să viziteze comunitatea lor din Frankfurt am Main.

Pastorul Konrath din Thüringen a caracterizat întrunirea de la Sibiu ca fiind una caldă, o vizită în care au stat în centrul atenţiei nu doar obiective turistice, ci şi oameni. Astfel, această întrunire a clădit punţi de comunicare între inimi, punţi care nădăjduim să fie trainice.

La rândul său, părintele Vlăduţ a arătat caracterul unic al vizitei şi al întâlnirii cu oaspeţii creştini evanghelici din Germania, această vizită fiind prima de acest fel, de-a lungul experienţei sale pastorale, ca preot pentru surdo-muţii din Arhiepiscopia Sibiului.

Iată, aşadar, că misiunea şi pastoraţia Bisericii în vremurile de astăzi poate cunoaşte noi impulsuri şi perspective, atât în plan social, cât şi intercreştin. De fapt, nici un drum nu ar trebui să fie atât de lung încât fraţi creştini din Răsărit să nu se poată întâlni cu fraţi creştini din Apus!

Diac. Dr. Ştefan TOMA
Kiel/Germania

Corăbierul de ieri, corăbierii de astăzi

– *cronică de carte* –

Ar fi foarte dificil să facem astăzi o comparație între *Corăbierul Hristos* și orice alt tip de pescar ori navigator, fie el contemporan lui Iisus cel trupesc, fie contemporan nouă. În aceeași măsură, ar fi interesant, totuși, să ne deschidem mințile către o reluare a parabolei pescuirii minunate în zilele noastre.

Nu întâmplător am început prin această comparație – la scară redusă, bineînțeles – între *corăbieri*, deoarece autorul cărții pe care voi încerca să o analizez aici, Radu Niciporuc, este absolvent de Electrotehnică la Cluj și inginer în flota de pescuit oceanic. Conform propriei autodescrieri de pe coperta doi a cărții sale de debut, este „un om al mărilor, născut la Cluj dintr-o familie de români și ucrainieni", fapt ce mi se pare atât intrigant, cât și revelator. Pasionat de literatura de limbă spaniolă, din care face mai multe traduceri, *marinarul* nostru publică și proză scurtă în revistele *Observator cultural, Viața Românească* și *Vatra*.

Cartea de față, *Pascal desenează corăbii* (Cartea Românească, 2016), conține opt proze scurte, aparent fără legătură între ele, însă în esență, definitiv și definitoriu legate cu firul acesta nevăzut al *pescuirii de oameni*. Aș merge mai departe și aș spune că *Pascal desenează corăbii* este un roman în opt episoade, o carte ce își permite luxul pe care îl oferă proza scurtă – acela de a putea profita de libertate, adică de a lua textele pe rând și în orice ordine dorește cititorul, sau de a privi întregul precum un tot unitar. *Delfinii, Don't kill me, my friend, Pascal desenează corăbii* (care dă și numele cărții), *Pânda* sau *Ascensorul* sunt doar câteva dintre titlurile textelor acestei cărți. Pornind și de aici, dar și de la numărul prozelor, forma și abordarea lor, aș îndrăzni să compar volumul de debut al lui Niciporuc cu cele *Nouă povestiri* ale lui Sallinger. Poate unii dintre dumneavoastră vor considera acest gest al meu un pic *far fetched*, dar, citind, s-ar putea să fie alții care îmi vor da dreptate.

Povești de viață sau povestiri din viață, toate cele opt texte îl au ca protagonist pe naratorul autor, care ne poartă cumva într-un *bildungsroman* al celui care, născut departe de mare, ajunge să se identifice cu ea, să o iubească și chiar să și-o transforme în casă. Chiar mai mult, aș spune că nenumăratele călătorii sunt doar un prilej ca oceanul să devină punte de legătură nu numai între continente, ci – mai ales – între oameni. De aici și comparația mea cu *pescuirea minunată*, deoarece povestirile devin prilej pentru cititor de a cunoaște *o samă de* personaje pe care autorul narator și le face nu numai prieteni, ci și, cumva, următori. Emblematic, aș spune eu, este cel de-al doilea protagonist al povestirilor, străinul (cu o lacună aproape totală în ceea ce privește limbile de circulație) pe care îl cunoaștem în *Don't kill me, my friend*, pentru felul în care este luat – tacit și mai degrabă nevoit – sub aripa inginerului și pentru întreaga evoluție, atât a personajului, cât și a relațiilor narator – străin, străin – echipaj (relație intermediată de narator). În fiecare poveste, în fiecare episod în parte, avem de-a face nu numai cu unele personaje deosebit de interesante, ci și cu situații – desigur, inedite pentru cititor – cu o deschidere mare spre interpretări mult mai adânci. Tocmai această posibilitate dată celui care citește, pe de o parte, de a cunoaște o lume deosebită, pe de altă parte, de a avea acces la alte lumi și interpretări, îl recomandă pe Radu Niciporuc drept un autor ale cărui scrieri să le așteptăm cu nerăbdare.

Nu voi face aici o prezentare a povestirilor, deoarece aș dori să las această plăcere fiecărui cititor. Aș vrea doar să subliniez importanța unei asemenea apariții editoriale, din nou, din punct de vedere interdisciplinar. *Pascal desenează*

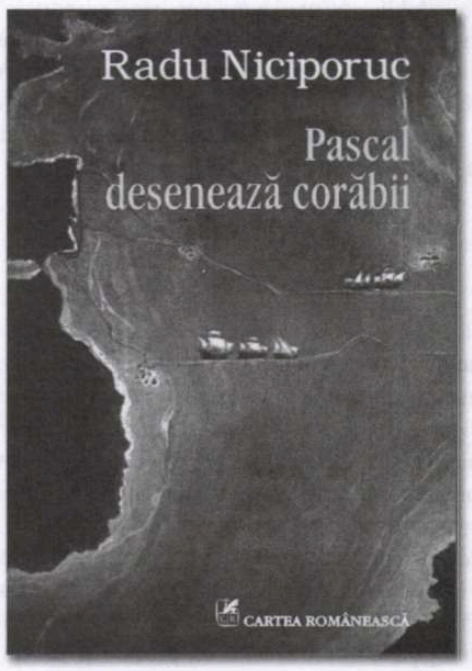

corăbii nu este numai o carte ce a fost foarte bine primită – chiar premiată – de critica literară, ci este, în opinia mea, un prilej de regândire a granițelor (sau a lipsei lor) noii lumi, de repoziționare față de diversitatea acesteia, de conștientizare, *updatare* și *upgradare* a tehnicilor de dialog (și, de ce nu, conviețuire) creștin – creștin, creștin – alte religii, în lumea contemporană.

Dacă prima carte pe care am analizat-o la această rubrică a fost jurnalul unei dependențe (*Fâșii de rușine*, Cristian Fulaș), vă aduc astăzi înainte un alt tip de jurnal, pe care îl voi numi *jurnalul convertirii* sau *jurnalul transformării*. Din acest punct de vedere, este important să vedem încă o dată ce mare impact are literatura de acest tip și în contemporaneitate.

[Radu Niciporuc, *Pascal desenează corăbii*, Ed. Cartea Românească, București, 2016, 178 p.]

Pr. Prof. Dr. Daniel Puia DUMITRESCU

Portretele episcopului Andrei Baron de Şaguna în Ziarul Ilustrat din Leipzig

Istoria Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania se confundă până spre mijlocul secolului XX cu istoria poporului român de pe aceste meleaguri geografice. Or, dacă imaginea prin excelenţă a Bisericii, înţeleasă în cheie exegetică paulină, este reprezentată de întreaga obşte, de întregul popor drept-credincios botezat în numele lui Iisus Hristos (Coloseni I; Efeseni IV), tabloul ei ca instituţie se confundă de cele mai multe ori cu portretul istoric al întâistătătorilor ei.

În Transilvania, datorită circumstanţelor politice vitrege pentru români, arhiereii românilor au jucat un rol hotărâtor nu numai în devenirea istorică a Bisericii ca instituţie, ci şi ca organism social şi corp naţional. Astfel, aceştia au fost în acelaşi timp capi ai Bisericii şi lideri ai naţiunii, fiind percepuţi şi trataţi în acest fel de către autorităţile politice şi mai ales de către Curtea de la Viena în secolele XVIII-XIX. În cursul veacului al XIX-lea cel ce a întruchipat în modul cel mai elocvent această dublă calitate a fost şi rămâne fără-ndoială mitropolitul cel sfânt al Transilvaniei, Andrei Baron de Şaguna, de departe cea mai complexă personalitate a românilor ardeleni din vremea sa. Andrei Şaguna s-a bucurat de o recunoaştere, care a depăşit limitele geografice ale spaţiului cultural românesc, încă din timpul vieţii, activitatea şi portretul său fiind ilustrate în diferite periodice de presă de limbă română, maghiară şi germană din Europa Central-Orientală. În cele ce urmează voi restitui cititorilor Telegrafului şagunian modul şi felul în care marele ierarh român a fost descris şi portretizat în anii 1861-1862 în paginile uneia din cele mai cunoscute gazete germane din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: *Illustrirte Zeitung* din Leipzig.

Illustrirte Zeitung din Leipzig

Ziarul ilustrat din Lipsca a apărut începând cu 1 iulie 1843, sub redacţia lui Johann Jakob Weber din Leipzig. *Die Illustrirte Zeitung* a fost primul ziar ilustrat din spaţiul german, bucurându-se de un real succes publicistic şi de o largă difuzare nu numai în landul Saxonia, ci, ulterior, şi în întregul spaţiu lingvistic german, unde a fost tipărit în mod neîntrerupt până în septembrie 1944. Gazeta ilustrată de la Lipsca a reprezentat modelul tuturor gazetelor germane de acest profil, care, în pofida perioadei economice neprielnice în care a apărut, s-a dovedit a fi o încercare îndrăzneaţă, încununată de un succes remarcabil. Publicarea unui număr enorm de reportaje însoţite de ilustraţii şi imagini (peste 300.000), pe parcursul unui secol de apariţie neîntreruptă, transformă *Ziarul Ilustrat* de la Lipsca în una din sursele cele mai importante pentru istoria, cultura, politica şi viaţa cotidiană a Europei Central-Orientale din perioada celor o sută de ani scurşi între 1844 şi 1944.

Medalioanele episcopului Andrei Baron de Şaguna

În anii 1861 şi 1862, redacţia *Ziarului Ilustrat* din Leipzig a publicat două articole, ilustrate cu xilogravuri de dimensiuni şi reprezentări diferite, despre românii transilvăneni şi despre ierarhul lor, Andrei Baron Şaguna, a cărui faimă depăşise încă din vremea Revoluţiei paşoptiste, când a fost ales în fruntea diferitelor comitete şi delegaţii naţionale româneşti din Transilvania, limitele geografice ale Marelui Principat al Transilvaniei. Ierarhul era foarte bine cunoscut şi apreciat în cercurile de influenţă ale Curţii de la Viena şi ale guvernatorului Transilvaniei mai ales pentru abilităţile sale politico-diplomatice, loialitatea faţă de dinastie şi sistemul politico-juridic austriac, precum şi pentru spiritul său irenic. Implicarea sa activă în noul curs politic al monarhiei austriece de la începutul anilor 1860 îi vor creşte prestigiul nu numai în aria decidenţilor politici, ci şi în faţa opiniei publice din întreaga monarhie, diferite gazete şi periodice publicistice de limbă germană, maghiară şi română publicând articole despre el, reproducându-i discursurile politice şi portretele în paginile lor.

La trecerea unui an de la lucrările senatului imperial lărgit, desfăşurat la Viena între primăvara şi toamna anului 1860, la care Şaguna luase parte ca reprezentant al românilor ardeleni, *Ziarul Ilustrat* a publicat în ediţia din 29 iunie 1861 un articol lung, intitulat „Die Führer der nationalen Parteien in Oesterreich" (Liderii partidelor naţionale din Austria). În cuprinsul acestuia erau portretizaţi următorii zece lideri şi factori de opinie din sânul diferitelor naţionalităţi ale imperiului: moravianul Karl Giskra, boemianul Franz Schuselka, slovacul Franz Palacky, austriacul Franz Laudislaus Rieger, polonezul Franz Smolka, episcopul romano-catolic croat Joseph Georg Stroßmayer, patriarhul sârb Josif Rajacici, episcopul român Andrei Baron de Şaguna, croatul Ivan Kukulievic şi ungurul Paul Ayáry, pe pagina din mijlocul articolului fiind reproduse, într-un buchet format din 10 medalioane, xilogravurile busturilor acestora.

Liderii partidelor naţionale din Austria, 29 iunie 1861

Descrierea capitolului dedicat lui „Andrei Baron de Şaguna, episcop greco-neunit în Sibiu" cuprindea o scurtă schiţă biografică a ierarhului român însoţită de o caracterizare a principalelor sale calităţi şi realizări, în care se preciza: *„Născut la Pesta, Şaguna se trage dintr-o familie macedo-română. După ce a încheiat cu succes studiile de drept şi de ştiinţe ale statului s-a dedicat teologiei şi a fost profesor la gimnaziul neuniţilor de la Vârşeţ, mai târziu a devenit secretar al mitropolitului şi arhiepiscopului de la Carloviţ, apoi arhimandrit, stareţ la Covil, cu preaînalta rezoluţie din 2 septembrie 1846 a fost numit vicar al Episcopiei neunite din Transilvania şi, în cele din urmă, tot acolo a fost investit episcop plin în 5 februarie 1848. Disputa dintre saşi şi valahi, care a căpătat o expresie virulentă în dieta transilvăneană din anii 1846/47, a fost domolită dacă nu chiar depăşit datorită caracterului împăciuitor al lui Şaguna. Preocupat în mod principial de treburile politice, activitatea lui Şaguna niciodată nu a rămas fără o influenţă substanţială asupra stării de spirit a românilor. Înzestrat cu o perspicacitate ieşită din comun şi cunoscând foarte bine realităţile din ţară a fost convocat în senatul imperial de la Viena unde a considerat a fi oportun să se implice în chestiunile privitoare la învăţământ şi la educaţia spirituală a tinerelor generaţii, iar în şedinţa din 21 iunie 1860 a luat cuvântul imediat după tovarăşul său cu convingeri asemănătoare, episcopul Stroßmayer, şi în propriu-i spirit reconciliant a pledat „ca un prieten şi propovăduitor al păcii, pătruns de sentimente patriotice" pentru egala îndreptăţire a naţionalităţilor şi pentru apărarea drepturilor românilor. Activitatea scriitoricească a lui Şaguna nu este lipsită de importanţă, următoarele trei opere, scrise în limba română, meritând a fi evidenţiate, mai întâi, pentru că sunt contribuţii importante la istoria bisericească: 1) „Despre dreptul istoric al autonomiei bisericeşti naţionale a Românilor de religie răsăriteană din monarhia austriacă", Viena, 1849; 2) „Istoria Bisericii ortodoxe-orientale universale", Sibiu, 1860; 3) „Istoria Episcopiei ortodoxe din Transilvania", partea I, Sibiu, 1860".*

Un an mai târziu, în ediţia din 31 mai 1862 a aceluiaşi *Ilustrirte Zeitung* din Leipzig, a fost publicat un articol amplu, semnat simplu H.M., referitor la „Die Stellung der Rumänen Oesterreichs" (Poziţia românilor din Austria). În cuprinsul a trei pagini ce discutau situaţia politică postpaşoptistă şi prezentau aspiraţiile naţionale şi bisericeşti ale românilor din întreaga monarhie danubiană, în contextul noului curs politic liberal inaugurat în anul 1860, erau inserate trei xilogravuri menite să ilustreze portretele reprezentative ale subiecţilor articolului. Chiar pe prima pagină a articolului, înaintea altor două ilustraţii care portretizau un grup de români din Sasca Română şi Bocşa, era publicat portretul celei mai importante personalităţi a românilor din Austria acelei epoci: „Andreas Freiherr von Schaguna, griechisch-nichtunierter Bischof in Hermannstadt. Nach einer Photographie" (Andrei Baron de Şaguna, episcop greco-neunit în Sibiu. După o fotografie). Vorbind despre situaţia religioasă a românilor de după încorporarea teritoriilor locuite de aceştia în Imperiul Austriac, despre împărţirea lor confesională în Transilvania între „uniţi şi neuniţi", dar mai ales despre aspiraţiile şi doleanţele celor din urmă de separaţie de ierarhia sârbească şi constituire a unei mitropolii ortodoxe româneşti independente în frunte cu „un ierarh naţional", autorul articolului îl caracteriza pe Andrei Şaguna, pe care-l menţionează nominal de trei ori în cuprinsul materialului, prin următoarele fraze: *„Românii din Transilvania, numărând 1.200.000 de suflete, reprezintă de departe majoritatea populaţiei de acolo şi se împart cu privire la mărturisirea de credinţă în greci uniţi şi neuniţi. Cei dintâi se află sub ascultarea arhiepiscopului cu titlul de Alba Iulia, ce rezidează în Blaj, apoi sub episcopul de la Gherla, iar ceilalţi sub autoritatea episcopului neunit din Sibiu, în prezent Andrei Baron de Şaguna. Acesta este un bărbat foarte înzestrat şi se bucură de o încredere mare nu numai între coreligionarii săi, ci şi între românii uniţi; el a susţinut cu înflăcărare interesele naţionale şi bisericeşti ale Transilvaniei, îndeosebi în şedinţele senatului imperial lărgit de la Viena din anul 1860 alături de Maager şi Jacab, apoi în cadrul conferinţei de la Alba Iulia din 11 şi 12 februarie 1861 şi, în cele din urmă, cu ocazia organizării Dietei transilvănene. El joacă şi în prezent, în legătură cu chestiunea încă nerezolvată a ierarhiei neuniţilor din Transilvania, un rol remarcabil şi influent".*

În continuare era prezentată o scurtă retrospectivă istorică asupra evoluţiei Ortodoxiei transilvănene de după anul 1690, insistându-se asupra doleanţei de căpătâi a ortodocşilor români din Austria, al căror purtător de cuvânt cel mai sonor era considerat episcopul Andrei Şaguna, de a se constitui din punct de vedere ecleziastic într-o „mitropolie în totalitate independentă de cea sârbească", episcopul Şaguna primind asigurări, în ultima sa vizită la Viena, „din partea celor mai influenţi factori decizionali" că această doleanţă va primi în curând o rezolvare pozitivă. Astfel, autorul articolului se considera îndreptăţit să conchidă că *„în curând românii din Transilvania, Bucovina şi voievodatul sârbesc, uniţi bisericeşte, vor dobândi pe bărbatul lor de încredere, episcopul Şaguna, ca căpetenie religioasă şi vor vedea cu ochii lor realizarea în chestiunile politice şi bisericeşti a noii organizări a întregului stat pe fundamentul egalei îndreptăţiri a tuturor popoarelor marii Austrii, după cum s-a statutat în Constituţia din februarie".*

Andrei Baron de Şaguna, xilogravură după o fotografie

Sesizăm, aşadar, că presa rămâne pe mai departe o sursă istorică importantă care merită a fi cercetată de toţi cei interesaţi de viaţa şi activitatea personalităţilor Transilvaniei de altădată.

Bibliografie

Abrudan, Mircea-Gheorghe, *Ortodoxie şi Luteranism în Transilvania între Revoluţia paşoptistă şi Marea Unire. Evoluţie istorică şi relaţii confesionale*, Ed. Andreiana/Presa Universitară Clujeană, Sibiu/Cluj-Napoca, 2015.

„Die Führer der nationalen Parteien in Oesterreich", în *Ilustrirte Zeitung*, nr. 939, 29. Juni 1861, pp. 447-450.

„Die Stellung der Rumänen Oesterreichs", în *Ilustrirte Zeitung*, Leipzig, nr. 987, 31 mai 1862, pp. 368-370.

Dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN

Misiunea ortodoxă azi: provocări şi limite (V)

6) *Individualismul şi hedonismul contemporan*. Păcatul atrage după sine închiderea autonomă în sine, iar acest proces a fost descris în literatura ascetică drept *filavtie* (egoism). În lista celor şapte păcate capitale (în fapt, lista lui Evagrie Ponticul, „părintele" acestei clasificări, numără opt păcate), egoismul se găseşte în capul listei, ca fiind păcatul cu cea mai mare gravitate. Însăşi „păcatul strămoşesc" al protopărinţilor a constat în ruperea legăturii cu Dumnezeu-Creatorul şi în afirmarea voii proprii în detrimentul voinţei divine.

Fiind atât de vechi, de unde survine atunci diferenţierea faţă de societatea contemporană? În opinia noastră, actualul context socio-istoric şi cultural oferă toate condiţiile ca individualismul să înflorească! Faţă de epocile anterioare, omul (post)modern are la dispoziţie, atât din punct de vedere material, cât şi din punct de vedere spiritual, toate mijloacele de comunicare cu semenii. Şi totuşi, comunicarea excesivă nu întăreşte comuniune, dimpotrivă… Ca un exemplu concludent amintim reţelele de socializare: paradoxal, cu cât creşte comunicarea facilă pe internet, cu atât pare să scadă comuniunea autentică cu cei de lângă noi în viaţa de zi cu zi.

Sf. Iustin Popovici (1894-1979) argumenta că, în ultima instanţă, nu există decât două feluri de filozofie: una divino-umană şi altă umană. Cea din urmă are ca principiu chiar sintagma lansată în Antichitatea greacă de Protagoras – „Omul este măsură tuturor lucrurilor" –, pe când cea dintâi afirmă că Dumnezeu-Omul Hristos este „măsură tuturor fiinţelor şi făpturilor"; în timp ce a doua este de sorginte adamică – dar a lui Adam căzut –, caracterizată de individualism şi dezbinare, prima este de factură hristică, adică a umanităţii restaurate prin unirea dintre divinitate şi umanitate în Hristos, şi este caracterizată de iubirea universală, cea care determină „monismul divino-uman", în contradicţie cu „filozofia diviziunii, a pluralismului omenesc". Preluând şi terminologia filozofului german din secolul al XIX-lea, Fr. Nietzsche, Popovici mai caracteriza filozofia umanistă ca fiind cea în care toate sunt „omeneşti, mult prea omeneşti" (*Menschliches, Allzumenschliches*). Consecinţa directă a acestui fapt constă în aceea că, pe de o parte, omul nu mai poate conştientiza unitatea, mai exact „atoatăunitatea" vieţii şi a credinţei şi, pe de altă parte – iar acest aspect este şi mai grav –, el se rupe de Dumnezeu şi da posibilitatea răului şi diavolului să intre în viaţa sa şi în întreagă creaţie (I. Popovici, 1997).

Răsturnarea tuturor valorilor se vede concludent în problema „drepturilor minorităţilor". „Politizarea intimităţii" de care vorbea un autor (vezi Patapievici 2004:366) se reflectă în zgomotoasele şi mult mediatizatele parade gay. Parcă tocmai în opoziţie cu actuala *LGBT Visibility Pride*, Sf. Ioan Gură de Aur scria cu câteva secole în urmă, condamnând nu doar păcatul în sine, ci şi nesimţirea, ostentaţia şi caracterul provocator afişat de homosexuali: „Tinerii îndeplinesc rolul de femei în locul femeilor. Şi grozăvia nu se reduce numai la atât, se merge şi mai departe, căci se săvârşeşte o atât de mare ticăloşie cu cea mai mare libertate şi cu conştiinţa că nu se săvârşeşte niciun păcat, încât *nelegiuirea a ajuns lege* (s.n.). Nimeni nu se teme, nimeni nu tremură, nimeni nu se ruşinează, nimeni nu roşeşte; mai mult încă, se laudă şi, în ochii acestor păcătoşi, cei cumpătaţi par nişte nebuni" (Sf. Ioan Gură de Aur 2001:266. Mai multe detalii la T. Hopko 2009).

În concluzie, societatea zilelor noastre oferă condiţiile perfecte de afirmare excesivă a individului în dauna comunităţii. Referitor la perspectiva ortodoxă asupra „drepturilor omului", trebuie subliniată ambiguitatea intrinsecă acestei sintagme care predomină lumea modernă şi postmodernă. Declaraţiile drepturilor omului, în general, şi Declaraţia Universală, în special, se referă la „valoarea personalităţii umane" (preambul), la „dezvoltarea liberă şi deplină a personalităţii" (art. 29). Recunoaşterea ideii de personalitate ca principiu fundamental în crearea instituţiilor politice şi a manifestărilor sociale ale vieţii individului a necesitat un lung şi complicat proces pentru a deveni stabilă în conştiinţa oamenilor. Punctul de plecare l-a constituit Declaraţia Revoluţiei Franceze – instrument prin care individualismul radical al burgheziei a încercat să determine forma tuturor sectoarelor vieţii sociale. „Totuşi, rezultatul nu a fost aşteptata eliberare a individului, ci creşterea până la proporţii de coşmar a aparatului poliţienesc al statului şi suprimarea cerinţelor şi revendicărilor poporului. Acest tip de individualism radical a fost încurajat de liberalismul filozofic, care a dus la un formalism fără margini, separând legea de moralitate şi societatea de stat. Principiul moral al autonomiei părea să ignore profunzimile fiinţei omenirii şi problemele esenţiale ale existenţei umane" (A. Yannoulatos 2010:79).

Secolul al XX-lea, prin structura pluralistă, în continuă creştere, a societăţii moderne şi prin căutarea de noi baze de susţinere a statului, legii şi economiei, tinde în mod progresiv să perceapă din nou fiinţa umană ca pe o existenţă ce activează prin sine însăşi, ca pe o „personalitate". Ideea fundamentală a autonomiei a fost identificată iniţial de către umanism cu noţiunea independenţei morale şi spirituale. Acelaşi temei a fost folosit şi de către liberalismul socio-economic, de asemenea, pentru a limita acţiunea şi intervenţia statului. Dar evenimentele au dovedit că acesta a fost atât de incapabil de a înţelege adevăratele nevoi umane, cât şi neinteresat de a realiza acest lucru. Luptele de clasă din secolul al XIX-lea şi evenimentele socio-politice ale secolului al XX-lea s-au îndreptat din ce în ce mai mult către libertatea totală a omenirii, dar nu ca o idee logică, ci ca o cerinţă morală. Astfel, din multiplele crize ale umanităţii secolului al XX-lea, conceptul de personalitate se dovedeşte a fi, încă o dată în plus, principiul central prin care se realizează evoluţia armonioasă a tuturor principiilor individuale ale politicii, economiei, moralităţii şi legii (*Ibid*. p. 79-80).

Umanitatea s-a văzut în prima jumătate a sec. XX „hărţuită şi dominată de către două forme ale organizării sociale: mentalitatea capitalistă a occidentului, care a cultivat individualismul egoist, şi diferite tipuri de regimuri totalitare, care implică riscul nivelării maselor sub forma unui fel de dictatură, fie în mod vizibil, fie făţiş, sub masca sloganurilor variate sau a mesianismului naiv" (*Ibid*. p. 80). Efortul depus de către umanismul occidental european ca să dezvolte o teorie a omenirii care ar dispersa şi ar înlocui ideea creştină, a dus la legarea conceptului de persoană de morala autonomă sau, pur şi simplu, de o filozofie umanistă. Dar persoana, ca şi concept şi ca experienţă de viaţă, s-a născut şi a prins contur prin gândirea teologică creştină, în mod special, ceea a Părinţilor greci (vezi în acest sens I. Zizioulas 1996).

Strâns legat de individualismul contemporan se află promovarea hedonismului. Simpla vizionare a reclamelor la TV sau pe internet atestă acest fapt. Pare că totul este fabricat pentru satisfacerea plăcerii celui ce priveşte/consumă, chiar şi pentru o perioadă scurtă de timp. În fapt, satisfacerea plăcerii ar fi sinonimă cu fericirea, ceea ce nu este deloc adevărat. Dar lozinca zilelor noastre pare să fie: omul este ceea ce consumă…

În fapt, în spatele consumismului se află o logică de a te raporta în mod egoist la lumea înconjurătoare. Supus regulilor societăţii de consum, omul este supus unui proces de infantilizare, devenind asemenea unui copil răsfăţat. Consumatorul, pasiv şi dependent, încearcă să compenseze dispariţia relaţiilor de comuniune interpersonală autentică prin eficienţa unui sistem impersonal. Se dezvoltă astfel tiparul unui *homo economicus* (C. Ioja 2010; J. Baudrillard 2005), pentru care există o reciprocitate între obiecte şi nevoi. Dar *homo consumericus* nu ajunge să cunoască în acest fel decât alienarea: „Publicitatea, ca strategie de marketing, remorcată de către ideologia consumerismului, are un rol semnificativ în alienarea omului din societatea de azi. Trăim într-o lume a reclamelor care suprastimulează simţurile, exacerbând poftele şi dorinţa de a consuma. (…) Totul, inclusiv relaţiile interumane, riscă să se reducă la consum, tinzându-se către o depersonalizare şi o dependenţă de acesta. Astfel, identitatea şi conştiinţa persoanei ajung la alienare" (A. Lemeni 2014:247).

Societatea de hiperconsum devine aşadar un soi de nouă religie ce îi promite omului contemporan satisfacerea imediată a tuturor dorinţelor, aici şi acum, ca într-un paradis terestru. Dar „fericirea ca obligaţie" nu-l transformă pe om în suveran absolut, ci dimpotrivă, îl aserveşte şi îl întoarce împotriva lui însuşi: „…singura putere a acestui rege figurant care devine publicul consumator este aceea de a se face cât mai performant posibil faţă de sine, împotriva sa, prin identificarea cu modelul de om funcţional de care tehnocraţia economică are nevoie ca să învârtă rotiţele maşinăriei sale" (F. Brune 1996:95. Filmul *Timpuri noi*, cu Charlie Chaplin, rămâne încă dureros de actual…) Nu trebuie să ne mire atunci că secolul XX a cunoscut cele mai teribile sisteme de inginerie socială totalitară, îndreptate chiar împotriva omului.

Bibliografie (selectiv): Iustin Popovici, *Omul şi Dumnezeul-Om. Abisurile şi culmile filosofiei*, trad. Ioan Ica şi Ioan I. Ica jr, Deisis, Sibiu, 1997; Horia-Roman Patapievici, *Omul recent*, ed. a III-a, Humanitas, Bucureşti, 2004; Sf. Ioan Gură de Aur, *Apologia vieţii monahale*, trad. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, Bucureşti, 2001; Thomas Hopko, *Homosexualitatea: o abordare ortodoxă*, prefaţă Mihail Nemţu, trad. Marian Rădulescu, Theosis, Oradea, 2009; Anastasios Yannoulatos, „Ortodoxia Răsăriteană şi drepturile omului", în Nicolae Răzvan Stan (ed.), *Biserica Ortodoxă şi drepturile omului: Paradigme, fundamente, implicaţii*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010; Ioannis Zizioulas, *Fiinţa eclesială*, trad. Aurel Nae, Ed. Bizantină, Bucureşti, 1996; Cristinel Ioja, *Homo economicus. Iisus Hristos, sensul creaţiei şi insuficienţa purului biologism*, Marineasa, Timişoara, 2010; Jean Baudrillard, *Societatea de consum*, trad. Alexandru Matei, Ed. Comunicare.ro, Bucureşti, 2005; Adrian Lemeni (coord.), *Apologetica Ortodoxă*, vol. 2: *Dialogul cu ştiinţele contemporane*, Basilica, Bucureşti, 2014; François Brune, *Fericirea ca obligaţie*, trad. Costin Popescu, Ed. Trei, Bucureşti, 1996.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Câteva reflecții cu privire la documentul Sfântului și Marelui Sinod din Creta despre relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine

(urmare din p. 1)

1. Conținutul documentului

Din punct de vedere tematic, cele 24 de paragrafe ale documentului ar putea fi împărțite după cum urmează: *paragrafele 1-4*: afirmații eclesiologice generale despre Biserica Ortodoxă și rolul ei în promovarea unității dintre creștini; *paragrafele* 5-15 sunt despre participarea Bisericii Ortodoxe în dialogurile bilaterale și multilaterale; *paragrafele* 16-21 se ocupă de participarea Bisericii Ortodoxe în Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB); *paragrafele* 22-24 cuprind diverse dispoziții finale cu privire la tema documentului

Chestiunea „promovării unității creștine în lumea de astăzi" este percepută, în mod corect, ca o consecință a profundei eclesialități și conștiințe de sine a Bisericii Ortodoxe care este Biserica cea „Una, Sfântă, Catolică și Apostolică" (paragr. 1). Fundamentele unității Bisericii sunt hristologice, trinitare și sacramentale, iar această unitate este exprimată prin succesiunea apostolică și tradiția patristică trăită în Biserică până în prezent. Mărturisirea, de către Biserica Ortodoxă, către toți oamenii, a adevărului conținut în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție este afirmată ca o datorie care-i conferă un „caracter catolic" (cu sensul de universal; paragr. 2). Responsabilitatea Bisericii Ortodoxe pentru unitate și misiunea sa ecumenică au fost articulate de sinoadele ecumenice, fapt subliniat în modul cel mai clar în „legătura indisolubilă dintre credința adevărată și comuniunea sacramentală" (paragr. 3). Paragr. 4 afirmă adevărul că Biserica Ortodoxă se roagă „fără încetare «pentru unirea tuturor»", și că „întotdeauna a cultivat dialogul cu cei înstrăinați de ea, atât de aproape, cât și de departe". Urmează o scurtă descriere a participării Bisericii Ortodoxe în mișcarea ecumenică modernă. Această participare este descrisă în mod absolut corect drept „în niciun fel străină de natura și istoria Bisericii Ortodoxe, ci reprezintă o expresie consistentă a credinței și tradiției apostolice în noile circumstanțe istorice".

Paragr. 5-15 descriu participarea Bisericii Ortodoxe în dialogurile bilaterale și multilaterale. Acestea, alături de participarea în general a Bisericii Ortodoxe în mișcarea ecumenică, sunt descrise ca bazându-se pe „conștiința de sine și pe spiritul ei ecumenic" și au ca scop „căutarea unității tuturor creștinilor". Acestea se bazează pe convingerea Bisericii Ortodoxe „că prin dialog ea oferă o mărturie dinamică deplinătății adevărului în Hristos" (paragr. 6). Participarea continuă, în ciuda „crizei adânci care a apărut în mișcarea ecumenică", decurge dintr-un „sentiment de responsabilitate și din convingerea că înțelegerea reciprocă și cooperarea sunt de o importanță fundamentală dacă dorim ca niciodată «să nu punem piedică Evangheliei lui Hristos» (I Cor. 9, 12) (paragr. 7). Se amintesc „dificultățile inerente unui astfel de efort", dar se pune nădejdea în ajutorul divin (paragr. 8). Paragr. 9 cuprinde unele prevederi legate de participarea la dialogurile bilaterale ale unor Biserici Ortodoxe locale. Dacă o Biserică Ortodoxă locală decide să iasă dintr-un dialog bilateral decis într-o întâlnire panortodoxă, atunci acest dialog continuă. Totuși absența oricărei Biserici Ortodoxe locale de la un dialog bilateral sau o sesiune de dialog bilateral trebuie să fie discutată la începutul respectivei sesiuni de dialog. Nu este de dorit ca o Biserică Ortodoxă locală să părăsească un dialog bilateral, dar, dacă se întâmplă, se vor face eforturi ca întreaga Ortodoxie să fie reprezentată. Dacă o Biserică Ortodoxă locală decide să nu mai participe la un dialog bilateral, trebuie să-l informeze pe Patriarhul Ecumenic și pe celelalte Biserici Ortodoxe locale (paragr. 10). Întreaga Biserică, la toate nivelele, ar trebui să fie în mod constant informată despre situația acestor dialoguri (paragr. 11). Scopul comun al dialogurilor bilaterale este „restaurarea unității în credința adevărată și în dragoste". În fiecare dialog bilateral ar trebui folosite metode diferite, în funcție de diferențele discutate (paragr. 12). Se cere o mai coerentă coordonare a muncii diferitelor comitete teologice inter-ortodoxe responsabile pentru diferitele dialoguri bilaterale (paragr. 13). Concluziile finale ale unui dialog bilateral vor fi prezentate într-un raport Patriarhului Ecumenic, care, „cu consimțământul primaților Bisericilor Ortodoxe locale, declară încheierea dialogului. Niciun dialog nu este considerat încheiat înainte de a fi declarat ca atare de o decizie panortodoxă" (paragr. 14). În sfârșit, paragr. 15 stipulează: „În cazul în care un dialog teologic își încheie munca cu succes, decizia panortodoxă cu privire la restaurarea comuniunii ecleziale trebuie să se bazeze pe unanimitatea tuturor Bisericilor Ortodoxe locale".

Paragrafele 16-21 se ocupă de participarea Bisericii Ortodoxe în Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) care este numit „unul dintre principalele instituții din istoria mișcării ecumenice" și „unul dintre organismele intercreștine structurate, chiar dacă nu include toate confesiunile și bisericile creștine non-ortodoxe," precum și în organizațiile ecumenice regionale. Se afirmă rolul major al anumitor Biserici Ortodoxe locale la fondarea CMB și faptul că toate Bisericile Ortodoxe locale au devenit membre. CMB și organizațiile ecumenice regionale „îndeplinesc o misiune importantă prin promovarea unității lumii creștine". Se arată că două Biserici Ortodoxe, anume cea Bulgară și cea Georgiană, s-au retras din CMB și că „își au propria lor opinie cu privire la activitatea CMB", neparticipând la activitatea acestuia sau a altor organizații intercreștine (pragr. 16). Restul Bisericilor Ortodoxe sunt membre CMB și „participă pe deplin și în mod egal în CMB, contribuind cu toate mijloacele aflate la dispoziția lor la progresul coexistenței pașnice și a cooperării la provocările socio-politice majore". Se afirmă că în 1998, când ortodocșii au cerut CMB să formeze o comisie specială care să discute participarea Bisericilor lor ca membre în această organizație, s-a răspuns pozitiv acestei cereri. S-au formulat criterii pentru continuarea participării ortodoxe, care sunt incluse în constituția și regulamentul CMB (paragr. 17). Apoi se afirmă: „Rămânând credincioasă eclesiologiei sale, identității structurii ei interne, și învățăturii Bisericii vechi a celor Șapte Sinoade, participarea Bisericii Ortodoxe în CMB nu înseamnă că ea acceptă noțiunea de «egalitate a confesiunilor», și nu este în măsură în niciun caz să accepte unitatea Bisericii ca un compromis interconfesional. În acest spirit, unitatea care este căutată în cadrul CMB nu poate pur și simplu să fie produsul acordurilor teologice, ci trebuie de asemenea să fie fondată pe unitatea de credință, păstrată în taine și trăită în Biserica Ortodoxă" (paragr. 18). După această critică la adresa CMB, se afirmă că o „condiție indispensabilă" pentru participarea ortodoxă în cadrul acestuia este articolul de bază din Constituția CMB potrivit căruia membri CMB pot fi numai cei care cred „în Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor potrivit Scripturilor și care-L mărturisesc pe Dumnezeu Cel în Treime, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, în acord cu Crezul Niceo-Constantinopolitan". Se citează apoi din Declarația de la Toronto (1950), emisă de CMB, spre a se evidenția că CMB nu negociază uniri între biserici, nu obligă nicio biserică să le vadă pe celelalte drept biserici și nici nu cere vreunei biserici să-și schimbe propria eclesiologie (paragr. 19). Este stabilită baza canonică după care se desfășoară dialogul dintre Biserica Ortodoxă și restul lumii creștine: can. 7 al Sin II Ec. și can. 95 quinisext (paragr. 20). Se afirmă că Biserica Ortodoxă susține activitatea Comisiei pentru Credință și Constituție din cadrul CMB, „cu toate

(continuare în p. 11)

• AGENDA PASTORALĂ •

P.S. ILARION FĂGĂRĂŞANUL

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului

1 octombrie – a slujit la Mănăstirea „Acoperământul Maicii Domnului” – Dejani, jud. Braşov.

2 octombrie – a săvârşit slujba Sfintei Liturghii la Capela „Acoperământul Maicii Domnului” a Universităţii „Transilvania” – Braşov.

7 octombrie – a slujit Sfânta Liturghie în parohia „Sfinţii Constantin şi Elena” – Râşnov, hirotonind întru diacon pe teologul Iulian Macamete.

9 octombrie – a săvârşit Sfânta Liturghie în localitatea Cârţa, jud. Sibiu, hirotonind întru diacon pe tânărul Ionuţ Mădălin.

10 octombrie – a oficiat o slujba de binecuvântare pentru bolnavii şi cadrele medicale de la Spitalul de Psihiatrie „Dr. Gheorghe Preda” – Sibiu cu ocazia Zilei Internaţionale a Sănătăţii Mintale.

13 octombrie – a oficiat Taina Sfântului Maslu şi Slujba Vecerniei celei Mari în Parohia Braşov-Triaj.

14 octombrie – în ziua pomenirii Sfintei Cuvioase Parascheva s-a aflat în mijlocul credincioşilor Parohiei Braşov-Triaj.

16 octombrie – a slujit în parohia Gura Râului, jud. Sibiu.

26 octombrie – a slujit la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus.

27-29 octombrie – a slujit la Catedrala Patriarhală, alături de ceilalţi membri ai Sfântului Sinod, cu ocazia prăznuirii Sf. Dimitrie Cel Nou, Ocrotitorul Bucureştilor. A participat la şedinţa Sfântului Sinod al B.O.R.

30 octombrie – a săvârşit Sfânta Liturghie la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus, alături de PS Sofian Braşoveanul, oficiind apoi slujba parastasului de 7 ani pentru Părintele Arhim. Teofil Părăian.

Ierodiacon Nicolae DANCO

Câteva reflecţii cu privire la documentul Sfântului şi Marelui Sinod din Creta despre relaţiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creştine

(urmare din p. 10)

acestea, Biserica Ortodoxă îşi menţine rezervele sale cu privire la puncte esenţiale legate de credinţă şi disciplină, pentru că Bisericile şi confesiunile non-ortodoxe au deviat de la adevărul Bisericii celei Una, Sfinte, Catolice şi Apostolice” (paragr. 21).

Paragr. finale 22-24 cuprind diverse dispoziţii finale cu privire la tema documentului. Paragr. 22 consideră „vrednice de condamnare” eforturile făcute de persoane sau grupuri de persoane de a rupe unitatea Ortodoxiei pe motivul „menţinerii sau al presupusei apărări a adevăratei Ortodoxii”. Se afirmă că păstrarea adevăratei Ortodoxii este asigurată numai prin „sistemul conciliar”. Paragr. 23 reafirmă necesitatea implicării în dialogul teologic. Aceasta trebuie să fie însoţit de mărturie către lume prin „acte exprimând înţelegere reciprocă şi dragoste, care exprimă «bucuria negrăită» a Evangheliei (I Petru 1, 8), excluzând orice act de prozelitism, uniatism sau alte acte provocatoare de competiţie confesională”. Citarea din I Petru 1, 8 care trimite la „bucuria negrăită a Evangheliei” aduce aminte într-adevăr de exhortaţia apostolică *Evangelii Gaudium* publicată de papa Francisc în 2013. Apropierea tematică în „bucuria Evangheliei” poate fi interpretată însă cel mult ca un gest de gentileţe ecumenică. De la acest gest de apropiere tematică – voluntar sau involuntar – până la a afirma că în acest document al Sinodului din Creta s-a citat un document papal sau că s-ar fi declarat unirea cu Roma este o cale lungă. Dimpotrivă, prozelitismul, uniatismul şi competiţia confesională sunt respinse. Ultimul paragraf face referire la „noile forme” pe care eforturile de restaurare a unităţii creştine ar putea să le ia în viitor şi se afirmă că „mărturia continuă a Bisericii Ortodoxe către lumea creştină divizată, pe baza tradiţie apostolice şi a credinţei, este un imperativ”.

2. Comentarea câtorva aspecte specifice şi generale ale documentului

Documentul începe cu afirmaţia fundamentală că Biserica Ortodoxă este Biserica cea „Una, Sfântă, Catolică şi Apostolică” (paragr. 1). De asemenea, este evident că Biserica Ortodoxă se identifică cu „vechea Biserică a celor şapte sinoade.” Aceasta este învăţătura noastră de credinţă şi în acelaşi timp punctul de plecare în dialogul cu creştinii din afara Bisericii Ortodoxe. Însă în afara acestei auto-definiri ecleziologice doctrinare absolut necesare şi în mod firesc plasate chiar la începutul documentului, în rest acesta nu reuşeşte să exprime în vreun fel anume dacă celelalte instituţii numite „biserici” (folosesc aici cuvântul cu sens strict instituţional, nu doctrinar) au sau nu caracter de biserică (în sens doctrinar) şi dacă da, există între ele o posibilă clasificare sau, cu alte cuvinte, au unele un caracter eclezial-doctrinar mai ridicat decât altele? O simplă lectură a textului arată că s-a evitat, pe cât posibil, folosirea cuvântului „biserică” pentru oricare instituţie din afara Bisericii Ortodoxe. Îndrăznesc să cred că motivul a fost acela de a nu irita anumite persoane şi grupuri din interiorul Ortodoxiei. S-a apelat la utilizarea unei terminologii comode, dar adeseori ambigue şi care, în mod inevitabil, creează confuzie. Astfel, titlul vorbeşte de relaţia Bisericii Ortodoxe cu „restul lumii creştine” ceea ce ar fi de înţeles pentru că documentul defineşte relaţia Bisericii Ortodoxe cu instituţiile („bisericile”) altor creştini, precum şi cu organizaţiile ecumenice care prin definiţia şi caracterul lor, nu sunt „biserici”. În rest, documentul încearcă să lămurească relaţiile ei (adică ale Bisericii Ortodoxe) cu „cei înstrăinaţi de ea” şi descrie participarea ortodoxă „în mişcarea de a restaura unitatea cu alţi creştini în Biserica cea Una, Sfântă, Catolică şi Apostolică Biserică” (paragr. 4); Biserica Ortodoxă „caută unitatea tuturor creştinilor” (paragr. 5); dialoghează „cu alţi creştini” şi are relaţii „cu restul lumii creştine” (paragr. 8); documentul stabileşte cadrele pentru purtarea de dialog teologic între Biserica Ortodoxă şi „restul lumii creştine” (paragr. 20); CMB „nu include toate confesiunile şi bisericile creştine non-ortodoxe” (paragr. 16). Observăm că pentru a se evita folosirea termenului „biserică” pentru celelalate confesiuni creştine, se vorbeşte de relaţii cu lumea creştină, sau dialog cu alţi creştini. Or realitatea este că Biserica Ortodoxă intră în dialog nu cu creştini individuali din alte confesiuni, ci cu reprezentanţi oficiali ai unor „biserici”.

În paragr. 6 se afirmă: „Potrivit naturii ontologice a Bisericii, unitatea ei nu poate fi niciodată perturbată. Cu toate acestea [În greacă apare Παρά ταῦτα = cu toate acestea; în engleză este tradus cu „in spite of this” care se poate traduce „cu toate acestea” dar mai exact „în ciuda acestui fapt” exprimându-se mai pregnant caracterul concesiv faţă de afirmaţia anterioară. În franceză apare „cependant” = „totuşi”, caracterul concesiv fiind mai slab exprimat. În rusă apare Тем не менее = „cu toate acestea”, aşadar se exprimă cu caracter concesiv mai pronunţat], Biserica Ortodoxă acceptă numirea istorică a altor Biserici şi confesiuni creştine ne-ortodoxe care nu sunt în comuniune cu ea şi crede că relaţiile ei cu acestea ar trebui să se bazeze pe clarificări cât mai rapide şi mai obiective ale întregii chestiuni eclesiologice, în mod cu totul special al învăţăturilor lor generale cu privire la taine, har, preoţie şi succesiune apostolică”. După această afirmaţie însă, se continuă folosirea terminologiei exemplificate mai sus: Biserica Ortodoxă este favorabilă dialogului teologic „cu alţi creştini, la nivel bilateral şi multilateral”. Va fi necesar în viitor să lămurim ce anume înseamnă recunoaşterea „numirii istorice” de „Biserici şi confesiuni creştine ne-ortodoxe”. Este bine că se vorbeşte de necesitatea unor „clarificări cât mai rapide şi mai obiective ale întregii chestiuni eclesiologice”, totuşi, personal, cred că se putea folosi termenul de „biserică” şi pentru celelalte confesiuni, subliniindu-se faptul că acestea nu sunt biserici depline, ci doar Biserica Ortodoxă este Biserica cea adevărată. De fapt, textul subliniază că doar Biserica Ortodoxă este Biserica cea adevărată dar evită să le numească pe celelalte „biserici”. Le numeşte totuşi „Biserici şi confesiuni creştine ne-ortodoxe” de trei ori (paragr. 6, 16 şi 21), în rest preferându-se terminologia exemplificată mai sus: relaţiile cu creştinii, nu cu instituţiile din care aceştia fac parte. Or descrierea din document contrazice realitatea din dialogul ecumenic: Biserica Ortodoxă, prin reprezentanţii ei, insistă în mod firesc să aibă dialoguri oficiale cu reprezentanţi oficiali ai altor „biserici”. Dialogurile teologice bilaterale şi multilaterale se poartă între Biserica Ortodoxă şi alte „biserici”, şi nu între Biserica Ortodoxă şi creştini individuali.

Documentul vorbeşte, uneori, de „Biserici şi confesiuni creştine ne-ortodoxe” şi de „cei înstrăinaţi de ea (de Biserica Ortodoxă), atât de aproape, cât şi de departe” (paragr. 4). Nu spune nimic specific despre gradul de apropiere sau depărtare a acestor „înstrăinaţi” de Ortodoxie, nici dacă apropierea sau depărtarea din paragr. 4 este una spaţială sau doctrinară. Se evită orice fel de determinare a apropierii sau depărtării de Ortodoxie a unor confesiuni creştine şi se vorbeşte în mod simplist de „noi” (Biserica Ortodoxă) şi ceilalţi (Biserici şi confesiuni creştine ne-ortodoxe). Documentele preconciliare încercau o ierarhizare a celorlalte „biserici” în funcţie de apropierea lor de Ortodoxie” însă în documentul final s-a renunţat la această ierarhizare. Nu este loc aici să-mi exprim propria ipoteză cu privire la această renunţare, pe care de altfel, într-altă formă, am şi cerut-o într-un grup de lucru pregătitor. Totuşi niciun ortodox onest nu poate să spună că nu există nicio diferenţă, în ceea ce priveşte apropierea de Ortodoxie, între Bisericile Vechi-Orientale şi quakeri, de exemplu. În opinia mea, această diferenţiere trebuia, cumva şi undeva, exprimată în document!

În rest, avem de-a face cu un document bun, care exprimă dorinţa Bisericii Ortodoxe de a se angaja pe mai departe în dialogul ecumenic, pe baza poruncii divine de a căuta unitatea şi în virtutea angajamentului permanent al Bisericii Ortodoxe pentru dialog cu cei care nu mai sunt în comuniune cu ea. Documentul se delimitează de anumite principii ale CMB şi de anumite practici care nu au nimic de-a face cu unitatea creştină (prozelitismul, uniatismul, competiţia confesională) şi vorbeşte de dificultăţile dialogului ecumenic şi de criza din interiorul mişcării ecumenice. În opinia mea, documentul putea fi chiar mai critic faţă de această mişcare din care Ortodoxia face parte.

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Zilele Șaguniene 2016

(urmare din p. 1)

credinței este exprimată și apărată în toate documentele. Ca o mărturie că Biserica mai are nevoie de mult lucru pentru soluționarea altor documente rămase în studiu, acestea vor fi trecute pe lista unui viitor Sinod Panortodox. S-a făcut propunerea ca un eventual sinod să se țină din șapte în șapte ani, sau din zece în zece ani. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a adus mai multe amendamente și a fost apreciată unanim de toți participanții pentru contribuția sa și în special pentru intervențiile Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române", a subliniat Părintele Mitropolit.

Manifestările academice de la Facultatea de Teologie din Sibiu au continuat în zilele următoare printr-un simpozion al studenților, intitulat „Comunicarea online și offline", prin Simpozionul „Cultură și tradiție eclezi-astică ortodoxă" organizat de doctoranzii teologi și alte evenimente.

Diplomatul și scriitorul Teodor Baconschi a conferențiat la Sibiu

Prima săptămână din cadrul „Zilelor Șaguniene 2016" s-a încheiat cu o conferință susținută vineri, 25 noiembrie, de diplomatul, scriitorul și teologul Teodor Baconschi în Aula „Mitropolit Ioan Meținu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu.

Conferința a avut titlul „Comunicarea Bisericii în era digitală" și a deschis un proiect cultural de durată inițiat de sectorul cultural din cadrul Arhiepiscopiei Sibiului, numit „Șuetele Șaguniene".

Biserica și comunicarea cu noile generații

Prezentarea invitatului a fost făcută de IPS Mitropolit Laurențiu, care a amintit celor prezenți pregătirea academică, experiența diplomatică și competențele oaspetelui.

„Domnul Teodor Baconschi a studiat primii doi ani de Teologie aici, la Sibiu și temelia acestei pregătiri teologice și filosofice se simte. Suntem foarte bucuroși de apariția în trecut și în prezent a domniei sale în diferite medii, unde aduce un cuvânt cu autoritate despre valoarea spirituală și culturală a națiunii române și despre importanța Bisericii și a teologiei", a spus ierarhul.

În prelegerea sa, Teodor Baconschi a prezentat pe larg câteva idei legate de dialogul pe care Biserica trebuie să-l dezvolte în zilele noastre cu societatea îndepărtată de valorile tradiționale creștine.

„Biserica Ortodoxă are o serie întreagă de atuuri. Este fabulos să ai tot textul hrisostomian ca nucleu al vieții tale liturgice, al întâlnirii tale mistice cu Dumnezeu. Conservatorismul de acest tip este fabulos, este arma infailibilă, dar pe lângă el trebuie puse niște arme defensive, care pot deveni și ofensive. Acestea pot detensiona niște dialoguri prost începute cu lumea seculară, cu noua generație care spune că și-ar dori să fie în Biserică, dar fără ca Dumnezeu să le ceară ceva, fără să aibă vreo obligație morală. Este și vina noastră, a tuturor creștinilor, că transferul catehetic de memorie creștină către noua generație a eșuat sau a înregistrat un semi-eșec. Undeva trebuie să fim interpelați de această chestiune, trebuie să ne întrebăm unde s-a oprit comunicarea și de ce, ce s-a întâmplat de i-am pierdut pe acești oameni. Răspunsul trebuie dat cu deschidere intelectuală, cu moderație, cu multă competență în materie de apologie, ca să nu batem câmpii, pentru că trăim într-o lume unde oricine poate spune orice. Trebuie echilibrată realitatea democratică a opiniei care se exprimă oriunde și oricât într-o cultură a contestației", a subliniat Teodor Baconschi.

Expoziția „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna prin ochii micilor iconari din centrele Arhiepiscopiei Sibiului"

În ajunul hramului Catedralei mitropolitane din Sibiu s-a vernisat la Biblioteca Județeană „ASTRA" din oraș Expoziția „Sfântului Ierarh Andrei Șaguna prin ochii micilor iconari din centrele Arhiepiscopiei Sibiului". În cadrul evenimentului din timpul manifestărilor „Zilele Șaguniene 2016" au fost premiați coordonatorii centrelor parohiale participante, profesori de Religie și tineri implicați în diferite activități educative.

În cuvântul de binecuvântare, IPS Mitropolit Laurențiu i-a felicitat pe tineri și pe coordonatori pentru icoanele realizate și pentru toate activitățile din acest an.

„Este o mare bucurie pentru noi că avem ocazia să vedem această activitate cu tinerii desfășurată în cursul acestui an. Ați manifestat tinerețea voastră în toate lucrările realizate și curăția sufletului, nevinovăția aceasta ați încercat să o exprimați artistic. Talentul poate l-ați descoperit acum când n-ați creat niște capodopere, ci mărturii ale curăției sufletului. Totdeauna un pictor își exprimă în culori ceea ce trăiește el în interiorul lui", a spus ierarhul.

Festivitate de premiere

Grupul de copii din Slimnic, coordonat de părintele George Pițˌ a interpretat câteva colinde, iar corul Organizației Tinerilor din Sibiu, condus de Teodora Șpan, a încântat publicul prin colindele interpretate în maniera binecunoscută.

A urmat festivitatea de premiere prin care s-au acordat diplome și cărți din partea Arhiepiscopiei Sibiului.

Corul „Dal Segno" din Oradea a concertat la Sibiu

„Zilele Șaguniene 2016" s-au încheiat la Sibiu printr-un concert extraordinar de colinde al corului „Dal Segno" al Facultății de Arte din cadrul Universității din Oradea, dirijat de conf. univ. dr. Valentin Lazăr. Concertul a avut loc vineri, 9 decembrie, în Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Corul a interpretat 20 de colinde și cântece religioase din repertoriul național, cu momente de interpretare solo din partea artiștilor Florina și Florin Mariș Hinsu. Prezentarea oaspeților de la Oradea a fost făcută de Emanuel Tăvală, care a vorbit despre performanțele muzicale, repertoriul vast și experiența artistică a corului din Oradea.

Diplome de apreciere

La final, IPS Mitropolit Laurențiu le-a mulțumit oaspeților pentru minunatul concert oferit în preajma sărbătorilor sfinte și le-a adresat invitația de a poposi an de an în Catedrala mitropolitană din Sibiu pentru a colinda. Ierarhul a oferit diplome de apreciere dirijorului Valentin Lazăr și celor doi soliști, Florina și Florin Mariș Hinsu. Toți membrii corului au primit daruri din partea Părintelui Mitropolit.

„Mesajul transmis prin colinde este cel al Iubirii întrupate. Dumnezeu S-a făcut Om, dar n-a venit ca un om matur care să judece, ci ca un prunc născut în ieslea Betleemului, ca un Prunc Care se naște în familiile noastre și în sufletele fiecăruia dintre noi, pentru ca să ne lase nouă posibilitatea de a ne împărtăși de iubirea nemărginită a lui Dumnezeu", a spus ierarhul.

Hramul Catedralei mitropolitane din Sibiu

Catedrala mitropolitană din Sibiu a fost plină de credincioși la sărbătoarea ocrotitorului locașului de cult și al întregului Ardeal, Sfântul Ierarh Andrei Șaguna. Mulțimile de pelerini și de credincioși au primit binecuvântare în ziua de cinstire a Sfântului Ierarh Andrei Șaguna și a Sfântului Apostol Andrei și au cinstit moaștele marelui mitropolit aflate în racla așezată spre închinare în centrul locașului de cult.

Sfânta Liturghie a fost oficiată de un sobor de arhierei, preoți și diaconi, din care au făcut parte Înaltpreasfințitul Dometian, Mitropolitul Vidinului, Bulgaria, Înaltpreasfințitul Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, Înaltpreasfințitul Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, Preasfințitul Policarp, Episcopul-vicar al Mitropoliei Vidinului și Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

La Sfânta Liturghie au fost prezenți oficialități locale, județene și centrale, precum și numeroși oaspeți din țară. Răspunsurile liturgice au fost date de Corala „Timotei Popovici" a Catedralei mitropolitane din Sibiu.

Ștefan MĂRCULEȚ

REDACTOR-ȘEF:
Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacție:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediție online:*** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit **Andrei Şaguna**, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 45-46 **1 decembrie 2016**

SFÂNTUL IERARH NICOLAE – apărător al dreptei credinţe şi dascăl al iubirii milostive

CUVÂNT PASTORAL CU OCAZIA PRAZNICULUI SF. NICOLAE

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

Cu ajutorul Preamilostivului Dumnezeu, trăim în aceste binecuvântate zile bucuria sfântă a Postului Crăciunului, perioada cea aleasă a anului bisericesc în care ne pregătim sufleteşte să întâmpinăm, aşa cum se cuvine, Praznicul cel mare al Naşterii Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cu toţii suntem chemaţi, prin glasul Evangheliei şi al imnelor bisericeşti, să ne *„curăţim simţirile”*, să ne înnoim duhovniceşte prin spovedanie, prin postire şi prin împărtăşanie, pentru a primi în *peştera* inimilor noastre Darul cel veşnic al Iubirii nemărginite a Tatălui Ceresc pentru noi, pe Pruncul mântuitor, venit în lume ca să ne ridice pe toţi la *slava cea dintâi*, la viaţa cea nestricăcioasă a Împărăţiei lui Dumnezeu.

Călătorim, aşadar, asemenea magilor de la Răsărit, spre Taina Betleemului, iar Sfânta Biserică ne călăuzeşte la tot pasul, prin slujbele şi prăznuirile ei, pentru ca această călătorie prin timpul liturgic să fie, cu adevărat, o *„îmbogăţire în Dumnezeu”*, o *luminare* a chipului dumnezeiesc dinlăuntrul nostru şi o *ridicare* a vieţii noastre gârbovite de patimi şi egoism la măreţia şi frumuseţea asemănării cu Dumnezeu, prin săvârşirea iubirii milostive, *„care este legătura desăvârşirii”* (*Col* 3, 14). Suntem chemaţi să ne hrănim sufleteşte din Cuvintele vii ale Evangheliei Mântuitorului Hristos, din Taina izvorâtoare de viaţă veşnică a Sfintei Euharistii, din bucuria colindelor, dar şi din pilda virtuţilor celor care au devenit în viaţa lor *„evanghelii întrupate”* – sfinţii lui Dumnezeu.

Astfel, dacă acum câteva zile l-am cinstit pe *Sfântul Andrei*, întâiul chemat de Domnul Hristos la apostolat, cel care a încreştinat neamul românesc, şi pe Sfântul *Ierarh Andrei Şaguna*, Mitropolitul Ardealului, cel care a fost „Apostolul” învierii Ortodoxiei şi neamului românesc din Transilvania, iată că acum, la mijlocul postului, Biserica ne pune dinaintea sufletelor icoana luminoasă a virtuţilor unuia dintre cei mai populari şi mai iubiţi sfinţi ai creştinătăţii, pe *Sfântul Ierarh Nicolae*, Arhiepiscopul Mirelor Lichiei.

Născut în jurul anului 260 în localitatea Patara din Asia Mică, într-o familie de oameni evlavioşi, care i-au insuflat credinţa cea adevărată, dragostea faţă de Dumnezeu şi faţă de semeni, Sfântul Nicolae a rămas orfan de tânăr. A cunoscut asprimea vieţii creştine trăind o mare parte a vieţii în timpul împăraţilor persecutori Diocleţian şi Maximian. Încă de tânăr şi-a dăruit viaţa întru totul slujirii lui Dumnezeu, iar multa avuţie şi-a împărţit-o săracilor. A vieţuit într-o mănăstire din locurile natale, a fost hirotonit preot, iar frumuseţea virtuţilor lui, curăţia vieţii, credinţa jertfelnică, dar mai ales puterea cuvântului şi a faptelor de milostenie erau bine cunoscute în întreg ţinutul. A ajutat o mulţime de oameni necăjiţi, săraci, orfani şi a devenit foarte iubit de concetăţenii săi. Astfel, după moartea arhiepiscopului din Mira Lichiei, întreg poporul, într-un glas, l-a ales ca episcop al acestei cetăţi pe Nicolae. Întreaga viaţă de arhipăstor şi-a adus-o ca pe o ofrandă preacurată slujirii lui Dumnezeu printre oameni. A purtat de grijă în chip special de cei neajutoraţi, arătându-se pentru toţi un părinte mângâietor, sprijinitor, plin de bunătate, blândeţe şi iubire milostivă.

Sfântul Nicolae a fost şi un statornic apărător şi mărturisitor al dreptei credinţe. Pentru vrednicia credinţei lui a fost invitat să participe la Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325, unde şi-a adus, ca ierarh teolog, o semnificativă contribuţie la apărarea învăţăturii despre dumnezeirea Fiului, combătând cu fermitate învăţăturile cele pierzătoare de suflet ale ereticului Arie. Toate aceste luminoase virtuţi ale Sfântului Nicolae sunt roadele lucrării harului ceresc în viaţa lui neprihănită, închinată slujirii lui Dumnezeu. Virtuţile sale sunt cinstite cu multă evlavie, prin laude şi cântări duhovniceşti, de către Biserica noastră drept-măritoare, care exprimă toată frumuseţea spirituală a vieţii Sfântului Ierarh Nicolae în doar câteva cuvinte, numindu-l *îndreptător al credinţei, chip al blândeţilor* şi *învăţător al înfrânării,* care *a câştigat cu smerenia cele înalte şi cu sărăcia cele bogate*. Viaţa Sfântului Nicolae a fost o *evanghelie vie*, întruchipând însuşirile fundamentale pe care ar trebui să le aibă fiecare creştin, fiecare dintre noi – cele trei forme ale iubirii: *credinţa şi rugăciunea*, pe de o parte,

(continuare în p. 2)

Invitaţie la Cină

Una din temele mele recurente este cea legată de întâlnirea cu aproapele şi de necesitatea dialogului ca măsură a unui posibil dialog spiritual. Şi unde te poţi întâlni mai lesne decât în proximitatea unei „cine” la care te împărtăşeşti de prezenţa/bucuria celuilalt.

Am trecut printr-o perioadă de ospeţe care mai de care mai bogate gastronomic, ne-am făcut loc printre mulţime de meseni (cunoscuţi şi necunoscuţi), am socializat protocolar dar, parcă, n-am reuşit să ne împărtăşim de prezenţa celuilalt. Şi chiar dacă am fost prezenţi la mese familiale, parcă rutina întâlnirii nu ne-a dat senzaţia bucuriei prezenţei.

Ce mai reprezintă azi o cină? Poate fi una de afaceri în care ne căutăm un posibil partener economic, poate fi una de familie, în care singura interacţiune este legată de conexiunea la internet, sau poate fi una romantică, în care cei doi îşi caută frumuseţea mărturisirii împreună.

Participarea la o cină reprezintă ceva mult mai profund. Este, în primul rând, o formă de comunicare/comuniune prin excelenţă. A împărţi hrana cu cineva este o formă de comuniune care implică o relaţie. Nimeni nu împarte hrana cu duşmanul. A participa la o cină presupune şi o invitaţie care implică dorinţa unei întâlniri.

Dincolo de aspectele legate de relaţie este şi o proiecţie spre viitor atât a relaţiei înseşi, cât şi a pregătirii ingredientelor necesare unei reuşite convivialităţi. În acest sens, gătitul devine o „metaforă euharistică” (Rubem A. Alves) pentru că face real ceea ce este ireal, face prezent ceea ce este absent. De aceea şi bucătarul devine o „fiinţă eshatologică”. Cred că s-ar impune, în acest context, lectura unei admirabile cărţi a teologului şi psihanalistului sud-american, de origine evreiască, Rubem A. Alves: „Cartea cuvintelor bune de mâncat sau Bucătăria ca parabolă teologică”, în care ni se aminteşte că bucătăria e un loc al transformărilor într-un spaţiu definit. Gătitul desfiinţează spaţiul. Mirodeniile şi gusturile latente înăuntru sunt obligate să iasă afară. Dulcele, acrul, amarul, săratul sunt silite să intre în combinaţii inexistente. Totul este o nouă creaţie (R.A. Alves).

(continuare în p. 2)

Pr. Dr. Cristian MUNTEAN

Din cuprins:

Lect. Dr. Ciprian Iulian Toroczkai
Misiunea Bisericii Ortodoxe şi provocările sale interne (I) | pagina **4**

Pr. Dr. Ciprian Valentin Bîlbă
Spovedanie şi inteligenţă emoţională – motivaţia | pagina **5**

Pr. Vasile Gafton
Despre „apropierea” şi „îndepărtarea” noastră de Dumnezeu | pagina **6**

SFÂNTUL IERARH NICOLAE
– apărător al dreptei credințe și dascăl al iubirii milostive

(urmare din p. 1)

care cuprind legătura omului cu Dumnezeu, deoarece credința și rugăciunea sunt formele iubirii de Dumnezeu; *blândețea și milostenia*, al căror chip a devenit Sfântul Nicolae și care sunt *icoana* vie a iubirii de semeni; precum și *înfrânarea*, asceza, care este *întruparea* adevăratei iubiri de sine. Creștinul se iubește pe sine cu adevărat atunci când se înfrânează de la patimile trupești, când se golește de lăcomie și de egoism, pentru ca inima lui să se umple de har și astfel în viața lui să înflorească și să crească viața cea nouă și sfântă a Împărăției lui Dumnezeu.

Iubiți credincioși,

Sfântul prăznuit de noi astăzi cu multă evlavie și bucurie sfântă ne dăruiește o lecție de suflet și prin numele primit de la părinții săi credincioși. *Nicolae* înseamnă „popor biruitor" sau „popor care biruie". Așadar, înțelegem un lucru minunat ascuns în numele Sfântului Nicolae. Născut în vremea persecuțiilor (anul 260), părinții Sfântului i-au dat numele pruncului lor ca o *rugăciune* tainică, o *nădejde* sfântă, că poporul lui Dumnezeu – care este Biserica alcătuită din creștini – va fi, până la urmă, biruitor asupra necazurilor și persecuțiilor la care era supus în acea vreme. Sfântul Nicolae a avut *în nume* o rugăciune și o nădejde sfântă, care s-a și împlinit, de altfel, pentru că, prin viața sa, a arătat faptul că întotdeauna oamenii credincioși biruie prin rugăciune și nădejde sfântă toate necazurile și încercările ce vin asupra lor.

Astăzi, în această zi de aleasă sărbătoare, suntem chemați să-l cinstim cu evlavie pe Sfântul Nicolae și să ne aducem aminte că și noi, românii ortodocși, am fost de-a lungul istoriei noastre un popor biruitor prin credință, prin rugăciune, prin dragostea și ascultarea față de Dumnezeu. Am fost pe vremea Sfinților Voievozi, a Sfinților Ierarhi, care au sfințit pământul acestei țări cu rugăciunile și mijlocirile lor; am fost pe vremea atâtor martiri, cuvioși, preoți sau simpli credincioși; tineri sau vârstnici, care au înțeles măreția identității de credință și neam și și-au dat viața pe câmpuri de luptă, pe baricade sau în închisori pentru libertate, pentru apărarea credinței străbune, a valorilor morale ale Ortodoxiei și românismului. Astăzi, când Biserica noastră strămoșească, în care sălășluiește tot sufletul neamului românesc, este denigrată și discreditată în mod susținut și organizat, când se caută demolarea familiei creștine tradiționale, iar în școală, cei interesați se străduiesc să introducă în educația copiilor noștri o materie a imoralității, suntem chemați să fim un popor demn, *biruitor* prin puterea credinței și a rugăciunii, care să poarte cu vrednicie numele de „Nicolae" și să mărturisească cu smerenie și fermitate adevăratele valori ale neamului, adânc înrădăcinate în comoara neprețuită a dreptei credințe.

În vremurile acestea de restriște pe care le trăim, se cuvine ca împreună, preoți și credincioși, cu adâncă smerenie, postire și nădejde sfântă, să ne rugăm ca Preabunul Dumnezeu să ocrotească țara și Biserica noastră, să ne rânduiască ocârmuitori luminați de darul credinței și al fricii Sale, să reverse harul înțelepciunii și binecuvântare peste toți copiii și tinerii noștri, ocrotire cerească peste familiile noastre, mângâiere, mult sprijin și întărire sufletească pentru cei vârstnici.

Iubiți credincioși,

Sfântul Ierarh Nicolae este și rămâne, pentru noi toți, un dascăl al apărării și mărturisirii ortodoxiei credinței, al sfințeniei, dar și un mare luminător al vieții creștine prin frumusețea și bucuria milosteniei, mai ales în această perioadă de pregătire pentru Praznicul Nașterii Domnului, când și noi trebuie să învățăm să răspundem cu *daruri* Darului mântuirii pe care Dumnezeu Tatăl ni-L face prin trimiterea în lume, spre Jertfă și Înviere, a Fiului Său Preaiubit – Domnul nostru Iisus Hristos.

În acest sens, în Arhiepiscopia noastră s-a statornicit de mulți ani o frumoasă tradiție a realizării, cu prilejul sărbătorii Sfântului Nicolae, a unei *Colecte generale*, pe întreaga eparhie, pentru constituirea *Fondului Filantropic Eparhial*. Scopul acestui fond, care vine în continuarea colectei de alimente și îmbrăcăminte realizate la îndrumarea Sfântului Sinod, în prima Duminică a acestui post, este acela de a sprijini lucrarea social-filantropică și misionară a Arhiepiscopiei Sibiului, mai ales în aceste vremuri dificile pe care le trăim și în care mulți dintre semenii noștri sunt lipsiți de cele necesare traiului, solicitându-ne ajutorul.

În acest an, 2016, din fondul realizat anul trecut (55.398 lei), au fost acordate, prin *Departamentul de asistență socială* al Arhiepiscopiei noastre, ajutoare substanțiale familiilor sărace, nevoiașe, unor copii orfani, oamenilor bolnavi care aveau nevoie de sprijin pentru procurarea de medicamente, precum și unor elevi și studenți cu o situație materială precară, care aveau nevoie de sprijin pentru continuarea studiilor.

Avem încredințarea deplină că și în acest an dragostea și dărnicia credincioșilor noștri va fi mare, la fel ca și în anii precedenți, și că vor dărui cu credință pentru ajutorarea celor aflați în nevoi, bine știind că *milostenia* este dovada și măsura vieții noastre creștine, că rugăciunile personale și nevoințele noastre duhovnicești își găsesc împlinirea în faptele iubirii milostive, care *„acoperă mulțime de păcate"* (I Petru 4, 8) și *biruiesc în fața judecății* (Iacov 2, 13), făcându-ne și pe noi după chipul Tatălui Ceresc, Care este atotmilostiv (Luca 6, 36).

Cu nădejdea că îndemnul nostru pastoral va fi o întărire în credință și o chemare la fapta cea bună în folosul semenilor bolnavi și neajutorați, ne rugăm Domnului Iisus Hristos, de la Care vine *„toată darea cea bună și tot darul desăvârșit"* (Iacob 1, 17), să vă binecuvânteze pe toți cu iubirea, mila și bunătatea Sa dumnezeiască, spre a arăta, mai ales în vremea acestei binecuvântate călătorii spre Taina Betleemului, multă rugăciune și grijă pentru cei bolnavi, precum și milostenie față de cei neajutorați.

Tuturor acelora care poartă numele binecuvântat al Sfântului Ierarh Nicolae le adresăm călduroase urări de sănătate, pace sufletească și alese împliniri duhovnicești.

INVITAȚIE LA CINĂ

(urmare din p. 1)

Teologul sud-american ne dă și cheia: „Fiecare masă/cină este o revelație, visele bucătarului date celor care o mănâncă: euharistie", pentru că o cină este „sufletul bucătarului transformat în mâncare".

Pornind din acest punct, ne-am putea reevalua cu toții poziția față de invitația la cină și, implicit, față de gazdă. În definitiv, bucătarul nu gătește pentru el, ci pentru alții. Bucătarul mănâncă bucuria pe care o vede pe fața celorlalți atunci când mănâncă, iar acea bucurie e o declarație tăcută de dragoste și o cuminecare de bucuria mesenilor.

Actul cuminecării/împărtășirii este, de fapt, actul primirii lui Hristos prin gustare sub forma Sfintelor Taine, dar poate exprima, într-un sens mai larg, întreaga viață a Bisericii, care este una de continuă cuminecare cu Dumnezeu, prin cuvânt, prin imagine-icoană, prin căutare, prin toată încărcătura harică, pe care Biserica o poartă către om prin actul de cult. Astfel, Biserica devine bucătăria vieții duhovnicești, acest spațiu de experimentare/transformare a oamenilor cu prezența dumnezeiască.

Cu cât omul se împărtășește mai profund de realitatea Bisericii lui Hristos, cu atât participă mai profund la viața pe care Însuși Hristos dorește să i-o împărtășească. Iar actul prin excelență al „grefării" duhovnicești este cel liturgic/euharistic.

Într-o lucrare absolut remarcabilă a teologului și filosofului Christos Yannaras: „Abecedar al credinței", ni se atrage atenția că primii ucenici ai Mântuitorului aveau conștiința chemării la o „întrunire în unitate", la o ecclesia, explicând că ceea ce-i unește nu e acceptarea unor principii sau valori teoretice, ci acceptarea chemării care le schimbă radical viața: „transformă indivizii, monadele izolate într-un trup unitar, în Ecclesia".

Astfel, Biserica este întrunire la Cina Euharistiei. Nici instituție religioasă, nici ierarhie administrativă, nici clădiri, nici birouri. Este poporul lui Dumnezeu adunat la „frângerea pâinii și binecuvântarea potirului (Yannaras). Iar unitatea acestui nou popor al lui Dumnezeu este dată de participarea la Cina Domnului, actul de acceptare a Noului Legământ, pecetluit cu sângele jertfei pe cruce a lui Hristos.

Dar, vorba părintelui Ioachim Parr, în fiecare zi trecem pe lângă Dumnezeu, neobservându-L, fiindcă nu Îl cunoaștem și, prin urmare, nu-L putem vedea. Parcă ne-am pierdut aptitudinea de a vedea. E greu să înțelegem că lumea din jur există pentru noi, ca să-L dobândim pe Dumnezeu, să le slujim semenilor și să ne iubim unii pe alții. De aceea refuzăm cu atâta nonșalanță invitația la Cină.

Trupul și Sângele lui Hristos sunt lumea, creația, dar nu în stare de răzvrătire pentru existență autonomă. Sunt existența creată ca ofrandă adusă lui Dumnezeu, ca afirmare a mulțumirii adresate iubirii făcătoare de viață a Tatălui. Acestei realități îi suntem părtași prin împărtășire.

Frumos, spunea Yannaras, că împărtășirea este retrăirea și reînnoirea relației creatului cu necreatul care se realizează „în Trupul și Sângele lui Hristos". Pâinea și vinul nu sunt obiecte neutre care slujesc spre hrănirea și supraviețuirea individualității muritoare, ci sunt creația care se comunică și se împărtășește ca relație dătătoare de viață cu Tatăl, sunt creatul în unitate de viață cu necreatul, sunt Trupul și Sângele lui Hristos, așa cum ne-a încredințat El Însuși.

Doar actul împărtășirii transformă existența noastră autonomă în viața cea adevărată, în care acceptăm să existăm numai iubind și fiind iubiți.

Dar, pentru aceasta, avem nevoie (preoți și credincioși) de o reașezare în duhul Bisericii, conștienți de chemarea la întrunirea în unitate sau, mai precis, de importanța unui răspuns afirmativ la invitația la cină, pentru că „fericit este cel ce va prânzi în Împărăția lui Dumnezeu".

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Marți, 1 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a participat, în Aula Mitropolit „Ioan Meținanu", la deschiderea lucrărilor conferinței internaționale „Right to Food and Sustainable Agriculture" (Dreptul la alimentație și o agricultură sustenabilă). Conferința este organizată de Consiliul Mondial al Bisericilor (WCC), prin Ecumenical Advocacy Alliance (EAA), în colaborare cu Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu.

Miercuri, 2 noiembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Joi, 3 noiembrie. A participat, la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime" din Baia Mare, la slujba de înmormântare a ÎPS Părinte Iustinian, Arhiepiscopul Maramureșului și Sătmarului. Seara, a participat la Biblioteca Astra, la Târgul Național de Carte și Revistă Religioasă de la Sibiu, la prezentarea publicațiilor Editurii Andreiana a Arhiepiscopiei Sibiului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Vineri, 4 noiembrie. A participat la ședința anuală de lucru a Adunării Generale a Academiei Române.

Duminică, 6 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Duminica Tuturor Sfinților" și „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei" din localitatea Buzăiel, Protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa l-a hirotesit întru *iconom* pe preotul Călin Vicu și pe preotul paroh Vasile Gasparovici.

Luni, 7 noiembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 8 noiembrie, *Sărbătoarea Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil.* A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil" din Brașov. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit pe diaconul Marius Andrei Briscan întru preot pentru Parohia Vecerd, Protopopiatul Agnita, iar pe teologul Alexandru Colțea întru diacon. La sfârșitul slujbei, Înaltpreasfinția Sa a acordat distincția „Crucea șaguniană pentru laici" domnului colonel Cristian-Elly Paliștan, comandantul Inspectoratului de Jandarmi Brașov. În aceeași zi, a oficiat slujba de sfințire a unei troițe din incinta Inspectoratului Județean de Jandarmi Brașov, adresând celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Miercuri, 9 noiembrie. A vizitat Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus și a prezidat o sinaxă cu viețuitorii așezământului monahal.

Joi, 10 noiembrie. A prezidat, la reședința mitropolitană din Sibiu, ședința Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A participat, în Aula Magna a Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, la festivitatea decernării titlului de Doctor Honoris Causa domnului Emil Hurezeanu, ambasadorul României în Germania. În aceeași zi a prezidat comisia de examinare a acandidaților pentru ocuparea a două parohii urbane vacante.

Vineri, 11 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Litugrhie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sfântul Vasile cel Mare" și „Sfântul Mucenic Mina" din Brașov. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa a făcut oficiile de instalare în Parohia Brașov-Tractorul V a noului preot paroh, părintele Nicolae Lie.

Sâmbătă, 12 noiembrie. A oficiat, la Catedrala Mitropolitană din Sibiu, slujba de parastas cu prilejul împlinirii unui an de la trecerea la cele veșnice a arhid. prof. dr. Constantin Voicu.

Duminică, 13 noiembrie. A săvârșit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Sf. Arh. Mihail și Gavriil" din orașul Zărnești, Protopopiatul Bran-Zărnești. Înaltpreasfinția Sa a binecuvântat cu apă sfințită exteriorul bisericii, refăcut recent împreună cu acoperișul, iar mai apoi a binecuvântat lucrările efectuate la interior. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit diacon pe teologul Ionuț Adrian Pâtea, iar diaconul Alexandru Daniel Colțea a fost hirotonit preot pentru parohia Cheia, Protopopiatul Bran-Zărnești. La final, preotul paroh Marcel Mărginean a fost hirotesit iconom, iar principalii ctitori și binefăcători au primit acte de cinstire.

Luni, 14 noiembrie. A participat, în calitate de coordonator științific, la susținerea tezei de doctorat intitulată „Elemente materiale utilizate în Taina Euharistiei. Simbolism, semnificație istorico-liturgică, studiu comparativ cu Bisericile Vechi-Orientale", elaborată de către ieromonahul Ioachim Tomoiagă de la Mănăstirea „Sfânta Ana"-Rohia.

Marți, 15 noiembrie. A predat cursuri de Teologie Liturgică la Facultatea de Teologie din Sibiu. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Miercuri, 16 noiembrie. A vizitat șantierul de lucrări de la Centrul social-cultural „Sfântul Ierarh Andrei Șaguna" din Copșa Mică, jud. Sibiu.

Joi, 17 noiembrie. A avut program de lucru la cabinet. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Vineri, 18 noiembrie. A participat, la Alba Iulia, la manifestările prilejuite de aniversarea a 25 de ani de la înființarea Universității „1 Decembrie 1918". A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 19 noiembrie. A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate în ultimii ani la exteriorul și interiorul Bisericii „Sfânta Parascheva" din localitatea Hurez, protopopiatul Făgăraș I. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. La sfârșit l-a hirotesit iconom pe preotul paroh Marius Cristian Neagu.

Duminică, 20 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Biserica „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul" din municipiul Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, l-a hirotonit pe diaconul Florin Pavel întru preot pentru Capela „Sf. Filofteia" din Sibiu. La sfârșitul slujbei, ÎPS Sa a oficiat slujba de sfințire a Centrului parohial „Sf. Nicolae" din apropierea bisericii, unde urmează să funcționeze un așezământ social-filantropic, un cabinet medical, oficiul parohial, biblioteca parohială și un after-school pentru copiii celor două parohii arondate la biserică.

Luni, 21 noiembrie, *Praznicul Intrării în Biserică a Maicii Domnului.* A oficiat slujba de binecuvântare a lucrărilor efectuate la Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul" din localitatea Feldioara, Protopopiatul Săcele. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. Cu ocazia acestei vizite pastorale, Înaltpreasfinția Sa a acordat Bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul" din Feldioara al doilea hram, al „Intrării în Biserică a Maicii Domnului". L-a hirotesit întru iconom stavrofor pe preotul paroh Mircea Rusei. De asemenea, a oferit distincția „Ordinul Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei" familiei Cornel și Violeta Câșlaru, precum și acte de cinstire mai multor binefăcători. În aceeași zi, la Biserica „Sfântul Nicolae" din Parohia Sibiu-Turnișor I, Înaltpreasfinția Sa l-a instalat pe noul preot paroh, Radu Gârbacea. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Marți, 22 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a participat la lucrările simpozionului „Misiunea Bisericii în contemporaneitate. Reflecții asupra Sinodului Panortodox din Creta", desfășurat la Facultatea de Teologie din Sibiu, în cadrul manifestărilor „Zilele Șaguniene 2016". A predat cursuri de Teologie Liturgică.

Miercuri, 23 noiembrie. A participat la Sf. Liturghie, oficiată la Capela mitropolitană. A participat la vernisajul expoziției „Andrei Șaguna în icoane și chipuri" prezentate în Salonul de artă contemporană al Muzeului Național Brukenthal din Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Joi, 24 noiembrie. Înaltpreasfinția Sa a fost prezent în Sala Senatului Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, unde, în prezența președintelui Senatului universitar, prof. univ. dr. Horațiu Rusu, a rectorului Universității, prof. univ. dr. Ioan Bondrea, și a membrilor înaltului for de conducere a instituției de învățământ superior, a primit titlul de profesor emerit al Universității „Lucian Blaga".

Vineri, 25 noiembrie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. A participat la Sala „Thalia" din Sibiu, la evenimentul organizat de către Colegiul Național Pedagogic „Andrei Șaguna" din Sibiu și dedicat aniversării a 230 de ani de învățământ pedagogic la Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aceeași zi, în cadrul „Zilelor Șaguniene – Sibiu 2016", Înaltpreasfinția Sa a participat la vernisajul unei inedite expoziții găzduite de Muzeul Național Brukenthal cu documente și obiecte din istoria de peste 8 veacuri a cetății transilvane a Sibiului. Expoziția a fost realizată în parteneriat cu Arhiepiscopia Sibiului, cu Biblioteca Județeană „Astra" și cu Direcția Județeană a Arhivelor Statului. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. Seara, a participat, în Aula „Mitropolit Ioan Meținanu" a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna" din Sibiu, la conferința intitulată „Comunicarea Bisericii în era digitală" susținută de către diplomatul, scriitorul și teologul Teodor Baconschi.

Duminică, 27 noiembrie. A oficiat slujba de sfințire a Bisericii „Sfânta Treime" din localitatea Ludișor, protopopiatul Făgăraș II. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură. Preotul paroh Marius Dobrin a fost hirotesit iconom, iar principalii ctitori și binefăcători au primit acte de cinstire. La final, Înaltpreasfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a Centrului parohial „Arsenie Boca" amenajat în vechea școală confesională din apropierea bisericii renovate recent.

Luni, 28 noiembrie. A avut program de audiențe și lucrări de birou. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Marți, 29 noiembrie. În ajunul prăznuirii Sf. Apostol Andrei, Ocrotitorul României, și a Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei, Înaltpreasfinția Sa a participat la slujba Privegherii de la Catedrala Mitropolitană. A adresat mulțimii credincioșilor și pelerinilor prezenți un cuvânt de învățătură și binecuvântare. A participat apoi, la procesiunea cu moaștele Sf. Ierarh Andrei organizată prin centrul municipiului Sibiu.

Miercuri, 30 noiembrie, *Sărbătoarea Sf. Apostol Andrei, Ocrotitorul României, și a Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei.* Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfințitul Domețian, Mitropolitul Vidinului (Patriarhia Bulgariei), Înaltpreasfințitul Părinte Irineu, Mitropolitul Olteniei, cu Preasfințitul Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, cu Preasfințitul Andrei, Episcopul Covasnei și Harghitei, Preasfințitul Policarp, Episcop-vicar de Vidin, cu Preasfințitul Ilarion Făgărășanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, și cu un mare sobor de preoți și diaconi. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. La finalul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa a acordat distincția „Crucea șaguniană" pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, decanul Facultății de Teologie din Alba Iulia, domnului acad. Emil Burzo, președintele filialei clujene a Academiei Române, domnului prof. univ. dr. Valer Daniel Breaz, rectorul Universității „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, domnului prof. univ. dr. Sabin Luca, directorul Muzeului Național Brukenthal din Sibiu, domnului dr. Vasile Spinean, managerul Spitalului Județean Sibiu, doamnei prof. Rodica Țălnariu, directorul Colegiului Național Pedagogic „Andrei Șaguna" din Sibiu, și domnului prof. Dorel Agache, directorul Colegiului Național „Andrei Șaguna" din Brașov. De asemenea, Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Ordinul Sfântului Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei" pr. Costin Butnar, coordonatorul pe județul Brașov al Departamentului pentru Tineret al Arhiepiscopiei Sibiului, doamnei prof. Carmen Jinariu, coordonatoarea Organizației Tinerilor din Sibiu, precum și studentei Teodora Șpan, președinta acestei organizații. În același cadru festiv, Președintele filialei clujene a Academiei Române, acad. Emil Burzo, i-a oferit Înaltpreasfinției Sale Medalia „Meritul academic".

Pr. Dr. Cristian VAIDA

Misiunea Bisericii Ortodoxe și provocările sale interne (I)

Într-un ciclu anterior am analizat câteva dintre provocările externe la care Biserica Ortodoxă ar trebui să răspundă pentru eficientizarea misiunii sale în lume. Aceste provocări sunt dublate însă și de anumite probleme de ordin „intern", pe care le prezentăm rezumativ în cele ce urmează.

1. Conservatorismul și imobilismul tradiționalismului. Biserica Ortodoxă se prezintă pe sine – și este, în general percepută așa și din exterior – ca o „Biserică a Tradiției". Dar înseamnă acest lucru tradiționalism, imobilism, conservatorism (G. Crow 2010:13), în ultimă instanță, „literă moartă"? Răspunsul este negativ, iar demonstrarea acestui fapt reclamă răspunsuri la alte întrebări: Ce e Tradiția? Care este relația ei cu Sfânta Scriptură? De unde survine legătura indisolubilă între Biserică, Evanghelie, Tradiție și misiune?

Unitatea e dată de prezența Aceluiași Duh al lui Dumnezeu în Biserică, Trupul lui Hristos, dar și în Scriptură și în Tradiție. Primul pas în realizarea misiunii l-a reprezentat predicarea Evangheliei, care nu este altceva decât lucrarea de vestire a Persoanei și a operei de mântuire a lui Iisus Hristos, Fiul cel veșnic al lui Dumnezeu întrupat „la plinirea vremii". Astfel, în Noul Testament prin *Evanghelie* se înțelege „vestea cea bună" sau revelația lui Dumnezeu în persoana și lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, mesajul sau conținutul acestei descoperiri cuprins în predica și învățătura lui Iisus (vezi Mc. 13, 10, 14, 9 sau Rom. 2, 16), precum și propovăduirea acestui mesaj (Fil. 4, 3). Evanghelia lui Hristos este „putere a lui Dumnezeu spre mântuirea a tot celui care crede, iudeului mai întâi și elinului" (Rom. 1, 16; cf. Efes. 1, 13, I Cor. 15, 1-2). Dar Evanghelia posedă o dimensiune universală, întrucât reprezintă „vestea fericită a păcii și iubirii aduse de Dumnezeu pe pământ, destinată tuturor, umanității întregi, de pretutindeni și din toate timpurile" (I. Bria 1994:160).

Încă de la începutul Bisericii, prin Evanghelie s-a înțeles întreaga tradiție orală a predicii lui Iisus Hristos. Consemnată apoi în scris, aceasta a devenit normativă pentru învățătura Bisericii. Astfel, toți „evangheliștii" s-au folosit de forma originală a Evangheliei – adică tradiția orală –, căreia Biserica i-a dat o formă definitivă înainte de sfârșitul secolului I.

La fel cum Mântuitorul Iisus Hristos Însuși se prezenta în Evanghelii ca fiind „învățător" – *rabbi* (Mt. 19, 16, 23, 8, Lc. 9, 49, In. 1, 49), având ca principală misiune predicarea Evangheliei (Mc. 1, 38), tot așa și cei aleși de El, Apostolii, au de îndeplinit această misiune. „Învățătorul vostru este unul: Hristos" (Mt. 23, 10), iar cei doisprezece aleși de El sunt investiți cu puterea iertării păcatelor (Mt. 18, 18) și cu misiunea de a propovădui (Mc. 3, 14-19), pentru a fi „martorii" Săi „până la marginea pământului" (F. Ap. 1, 8).

Și în ceea ce privește conținutul predicii există identitate între mesajul lui Iisus Hristos și cel al ucenicilor Săi. Pe de o parte, Iisus vorbește în sinagogi, angajează discuții în contradictoriu cu cărturarii Legii, folosește metoda rabinică de exegeză a Scripturii, dar, pe de altă parte, El nu pregetă să predice în mod public, pe străzi, în case particulare, în aer liber, pe câmp, pe vârful colinelor, pe țărmul lacurilor sau lângă Marea Galileii. Principala deosebire față de învățătura omenească a fariseilor provine însă mai ales din aceea că învățătura Sa vine din plinătatea lui Dumnezeu, pe care o vestește ca „trimis de Dumnezeu" (In. 3, 34). Aceeași calitate de trimiși o au și Apostolii și ucenicii acestora, care vestesc „vestea cea bună", Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu (Mt. 4, 23) tuturor oamenilor. De reținut că ei posedă tot un cuvânt „cu putere multă" ca și cuvintele rostite de Cuvântul veșnic, Fiul lui Dumnezeu Întrupat. Acesta le și spusese: „Cuvintele pe care vi le-am spus sunt duh și sunt viață" (In. 6, 63). Cuvântul lui Iisus Hristos este plin de adevăr și de iubire divină (Mc. 1, 22), iar aceeași putere o au și cuvintele propovăduitoare ale ucenicilor Săi. Mesajul lor are puterea dumnezeiască de transformare a sufletelor, pentru că în ele oamenii își găsesc răspuns la problemele vieții lor spirituale (*Ibid.* p. 161).

După modelul predicii Mântuitorului și a Apostolilor, în continuare predicarea Evangheliei trebuie să urmărească nașterea și transmiterea dreptei credințe, deoarece regula credinței devine regula vieții. Viața creștină autentică este posibilă numai printr-un act de auto-identificare a fiecărei generații de credincioși cu practica de totdeauna a Bisericii, prin retrăirea în „comuniunea sfinților", în unitate de gândire și viață cu predecesorii. De aici rezultă transmiterea Tradiției ca exigență a misiunii.

„Geniul Ortodoxiei constă în concepția ei dinamică despre Tradiție", afirma Pr. Ion Bria. Tot el atrăgea atenția asupra sensului dublu pe care îl are aceasta: 1) *întreaga* operă a lui Iisus Hristos în timp, adică mesajul Apostolilor trimis Bisericii (I Cor. 11, 23) – „credința, care a fost dată sfinților odată pentru totdeauna" (Iuda 3); 2) modul de transmitere a Revelației dumnezeiești în istoria Bisericii, nu ca simplă trecere de la o generație la alta, ci ca o „succesiune în care Biserica, în același timp, continuă și înnoiește credința de la început (In. 16, 13)". „În acest sens, Tradiția nu este o altă sursă a Revelației, alături de Sfânta Scriptură, ci principiul, criteriul și mediul ei permanent. Biblia și Tradiția formează un țesut, sau două șuvițe ale unei frânghii de rezistență, nu două verigi succesive ale unui lanț" (*Ibid.* p. 401).

„Predicați Crezul!" – spunea cu tărie părintele Florovsky, după care își leagă propria mărturisire de unitatea indisolubilă dintre cuvântul Evangheliei și cel al Tradiției – care exprimă în fapt aceeași realitate mântuitoare a lui Hristos: „Ce ar trebui să predic eu contemporanilor noștri într-un veac ca acesta? Nu este loc de îndoială: Îl voi predica pe Iisus Hristos Cel Răstignit și Înviat. Voi predica și voi împărtăși tuturor celor care mi-au fost încredințați mesajul mântuirii, așa cum mi-a fost înmânat mie de tradiția neîntreruptă a Bisericii universale. Nu voi ezita. Cu alte cuvinte, voi predica «învățăturile Crezului»" (G. Florovsky 2006:34). Așadar, „simbolurile de credință erau gândite în mod deliberat a fi scripturale", deși, pe de altă parte, tocmai din acest fapt poate să survină dificultatea receptării de către omul modern. Dar tocmai în acest punct relevanța Tradiției vii devine și mai puternică, ea fiind singura cale prin care Evanghelia poate rămâne vie: „Păzesc și îmbrățișez dogmele credinței întru cunoștință și din toată inima, deoarece am înțeles prin credință adecvarea și relevanța lor perenă la toate epocile și împrejurările, inclusiv la o vreme ca aceasta de față. Și cred că tocmai aceste dogme ale credinței pot impulsiona o generație disperată ca a noastră, spre a ne recâștiga curajul și viziunea creștină" (*Ibid.* p. 40-41).

Tradiția arată că Biserica are o „biruință asupra timpului" – ceea ce înseamnă că ea nu poate fi acceptată decât în cadrul Bisericii. Tradiția este „mărturia Duhului", „memoria lăuntrică, mistică a Bisericii", datorită faptului că prin ea se stabilește o legătură vie cu ziua Cincizecimii. În mod paradoxal, Tradiția nu este însă „numai vocea trecutului, ci și cea a eternității"; fidelitatea față de Tradiție înseamnă „nu numai acord cu trecutul, ci, într-un anumit sens, *libertate în raport cu trecutul*, ca față de un criteriu formal exterior" (C. Toroczkai 2008:263). În Sfânta Tradiție se împletesc așadar trecutul, prezentul și viitorul.

Revelația este păstrată numai în Biserică – orice cunoaștere autentică este posibilă doar în „mediul Tradiției", care este Biserica (G. Florovsky 2005:172). Dacă în Biserică credința este vie, atunci și Tradiția – „conștiința unui organism viu" – trebuie să fie neîntreruptă și inepuizabilă. Acționând ca un germen, „Tradiția este mărturisirea Duhului care revelează și reînnoiește continuu acest mesaj (al mântuirii, n.n.) pe care l-a depozitat în Biserică" (*Ibid.* p. 58-59). „Atât Scriptura cât și Tradiția au fost date numai înlăuntrul Bisericii"; „experiența Bisericii nu a fost epuizată nici în Scriptură, nici în Tradiție; se oglindește în ele numai" (*Ibid.* p. 59). La rândul ei, „Scriptura a fost *dată* în Tradiție", și în sensul că ea se cere neîncetat explicată, se descoperă în teologie, intercondiționându-se reciproc cu experiența vie a Bisericii.

Biserica, Trupul viu al lui Hristos, „are din punct de vedere mistic întâietate și este mai deplină decât Scriptura… Hristos S-a arătat și încă ne apare înainte nu numai în Scriptură; El ni Se descoperă în chip neschimbat și neîntrerupt în Biserică… În vremea creștinilor primari, evangheliile nu erau încă scrise și nu puteau fi singura sursă de cunoaștere. Biserica acționa *conform Duhului Evangheliei* și, ceea ce este mai mult, Evanghelia s-a născut în Biserică, în Sfânta Euharistie. În Hristosul Euharistiei au învățat creștinii să-L cunoască pe Hristosul Evangheliilor, și astfel Chipul Său a devenit viu în inima lor" (*Ibid.* p. 60-61).

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

ECUMENICA

Episcopul anglican de Leeds, Nick Baines, s-a pronunțat împotriva secularismului intolerant într-un interviu acordat la începutul lui decembrie a.c. ziarului britanic Daily Mirror. Acest tip de secularism a devenit atât de agresiv în Marea Britanie încât unii creștini se simt atât de „vizați" încât le este frică să mai vorbească în public despre credința lor, afirmă episcopul. Comentariul lui Baines vine după ce prim-ministrul britanic Theresa May a spus că este important ca oamenii să poată vorbi în mod liber despre credința lor, urmând plângerile unor creștini că nu pot vorbi despre sărbătoarea Crăciunului în mod liber. La sfârșitul lunii noiembrie, Theresa May a afirmat în Camera Comunelor (camera inferioară a Parlamentului britanic): „Avem o tradiție foarte puternică de tolarență religioasă și de libertate de expresie în această țară, iar moștenirea noastră creștină este ceva de care care putem fi mândri. Sunt sigură că noi toți am dori să fim siguri că oamenii se simt liberi la locurile lor de muncă să vorbească despre credința lor și, de asemenea, că se simt liberi să vorbească despre Crăciun". Revenind la interviul episcopului Baines, acesta a continuat spunând: „În mod clar sunt unii creștini care sunt preocupați de întrebarea dacă sunt liberi să vorbească despre credința lor, într-un mod potrivit și plin de respect, la locul lor de muncă. Liberalismul poate deveni foarte intolerant față de orice nu intră în parametrii săi. Cred că dacă cineva pretinde a fi deschis la minte și liberal, de ce consideră atât de periculoasă expresia religioasă?"

În Marea Britanie, promotor al unui ateism agresiv este Richard Dawkings, profesor la Oxford și autor a numeroase lucrări care susțin ateismul. Acestea au fost traduse în diferite limbi, inclusiv limba română. Arhiepiscopul de Canterbury, Rowan Williams, s-a întâlnit cu ateul Richard Dawkings într-o dezbatere care a avut loc la teatrul Sheldonian din Oxford, la 23 februarie 2012. Richard Dawkings a participat la numeroase emisiuni TV în Germania, Elveția etc. în care a polemizat cu profesori de teologie, clerici, ierarhi pe tema existenței lui Dumnezeu și a rolului religiei în viața umană. Ateismul său este extrem, întrucât nu numai că susține cu ardoare teoria lui Darwin (de aceea s-a ales cu numele de „rottweiler-ul lui Darwin"), dar numește religia un „virus", iar educația religioasă (mai ales cea catolică) ca fiind periculoasă pentru sănătatea mintală a copiilor. Multe dintre ideile ateilor activi în România sunt preluate de la acesta.

Biserica Norvegiană este oficial separată de statul norvegian începând cu 31 decembrie a.c., după ce vreme de 500 de ani a fost Biserică de stat. Separarea oficială survine după un lung proces de dialog între Biserică și Stat purtat în cadrul unei comisii mixte. Separarea este considerată drept cea mai mare schimbare în relația Bisericii cu Statul în Regatul Norvegiei de la Reformă încoace. De acum înainte, cei 1250 de pastori și episcopi ai Bisericii Norvegiene nu vor mai fi considerați oficiali guvernamentali numiți de regele Harald V al Norvegiei. Printr-o decizie a Parlamentului Norvegiei, s-a șters din Constituția Norvegiei fraza: „Religia evanghelico-lutherană va rămâne religia publică a statului" și a fost înlocuită cu fraza „Biserica Norvegiei, o Biserică Evanghelică-Lutherană, va rămâne biserica națională a Norvegiei și va fi susținută ca atare de către stat." Prin urmare, în principiu biserica va fi pe mai departe susținută de către stat, ceea ce-i face pe unii observatori să afirme că în termeni practici nu există o schimbare semnificativă a situației, ci mai degrabă doar una simbolică. De aceea seculariștii și ateii se declară nemulțumiți de decizia Parlamentului: „Nu va exista o distincție reală (între biserică și stat n.n.). Atâta vreme cât Constituția Norvegiei spune că Biserica Norvegiei este Biserica Națională a Norvegiei și că ar trebui să fie susținută de către Stat, o să avem o Biserică de stat", a afirmat Kristin Mile, secretar general al Asociației Umaniste Norvegiene. Mike afirmă că noul concept de „Biserică Națională" deranjează și mai mult căci conectează constituțional poporul norvegian cu o anume confesiune. „Într-un anumit fel este mai rău decât conectarea unei anumite religii cu statul" a încheiat Mike.

Separarea dintre Biserică și Stat în Norvegia este după unii o expresie a realității religioase din această țară : în vreme ce 73% din populație este botezată, și 80% se consideră creștină, doar 5% merg la biserică. Procentajul membrilor Bisericii Norvegiene a scăzut în ultimii ani, iar comunitățile musulmane cunosc printre cele mai rapide creșteri din Europa.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

SPOVEDANIA ALTFEL

Spovedanie și inteligență emoțională – motivația

Motivaţia pentru a realiza un lucru reprezintă resursa de energie şi putere pe care eşti dispus să o investeşti pentru lucrul respectiv. Dacă avem în vedere trinomul raţiune-poftă-iuţime, cred că acţiunea poftei sau a dorinţei este prioritară de vreme ce ea este cea care determină angajarea trup şi suflet într-o direcţie sau alta. În cazul în care doreşti cu ardoare lăuntrică ceva, raţiunea te ajută să identifici cea mai eficientă cale de a ajunge la obiectivul propus şi, consecutiv, muşchiul voinţei se încordează declanşând o adevărată aliniere de forţe hormonale în scopul implementării.

Motivaţiile noastre sunt în strânsă legătură cu valorile noastre, cu ceea ce este important pentru noi. Ce îmi doresc eu de la viaţă? Răspunsul la această întrebare poate conţine un concept-umbrelă: ACCEPTAREA. Doresc invariabil să fiu acceptat, respectat, valorizat pentru ceea ce sunt. Ar putea obiecta cineva zicând că sfinţii, a căror mentalitate duhovnicească favorizează smerenia, nu jinduiesc după respectul celorlalţi. Dimpotrivă. Şi, totuşi, ei doresc mai presus decât viaţa sau moartea să fie acceptaţi de Dumnezeu. Diferenţa între sfânt şi păcătos e doar calitativă. Şi, în cele din urmă, sfinţii sfârşesc prin a fi primiţi şi acceptaţi de întreaga pleromă a Bisericii luptătoare.

Motivaţia preotului la scaunul Tainei Spovedaniei, grosso modo vorbind, se subsumează şi ea dorinţei de a fi acceptat. Dar de către cine, de ce şi cu ce scop?

Doctore vindecă-te pe tine însuţi

Un terapeut foarte bine şcolit i-a spus într-o zi soţiei: Dragă, cred că e mai mult decât suficient nivelul de pregătire la care am ajuns. O să-mi deschid acum un cabinet şi îţi garantez că într-un an de zile va fi plin de clienţi. Bine, dragul meu, i-a răspuns soţia. Zis şi făcut. În şase luni de zile target-ul a fost atins cu succes. Numai că abia că au trecut vreo doi ani de zile şi cabinetul a rămas gol. Draga mea, îi zise el soţiei, cred că am nevoie de mai multă pregătire. Aşa este dragul meu, i-a răspuns soţia, ai nevoie de mai multă pregătire. Şi terapeutul şi-a continuat pregătirea cu mari terapeuţi ai lumii. După doi ani de zile, plin de zel, şi-a redeschis cabinetul. Istoria însă s-a repetat. Nu ştiu cum se face, zise el, dar m-am pregătit cu Rogers şi cu Winnicott şi tot n-am reuşit. Cred că trebuie… Să-ţi continui studiile…, termină soţia propoziţia. Da, draga mea, şi pentru asta voi merge în India la cei mai renumiţi şamani. După un an se întoarse şi repuse pe picioare cabinetul dar, de asemenea, fără succes de durată. Când el a început din nou să peroreze despre studii, soţia i-a tăiat-o scurt: Dragul meu, te-ai gândit vreun moment că poate problema nu este a clienţilor, ci a ta însuţi? Poate că ar fi mai potrivit, continuă soţia, să-i întrebi pe ei dacă este ceva anume care i-a deranjat la personalitatea ta. Cum, sări el cu gura, ce pot ei să-mi spună mie!?! Eu nu am nicio vină! Nu eu sunt bolnav, ci ei!... Şi bineînţeles că şi-a continuat studiile…

„Să îmbunătăţim, poate; dar să vindecăm, niciodată!"

La scaunul Spovedaniei lucrurile pot devia uşor şi pe nesimţite, deoarece este oferită poate cea mai mare ocazie a intimităţii interpersonale, credinciospreot. Am discutat în altă parte despre posibilitatea ca atât preotul, cât şi credinciosul, să facă anumite transferuri unul asupra celuilalt. Problema nu este dacă aceste transferuri au loc, ele fiind prezenţe universal valabile, ci modul în care preotul „rezolvă" aceste situaţii, ori se lasă purtat de ele. Cea de-a doua situaţie se întâmplă atunci când preotul fie nu este conştient de ceea ce se întâmplă cu adevărat, fie ştie despre ce este vorba, dar nu vrea să accepte şi neagă. Folosind o metaforă, am spune că a ignora sau a nega existenţa unor asfel de fenomene relaţionale, echivalează cu situaţia în care medicul intră în blocul operator fără a dispune de un bisturiu bine ascuţit.

Am consemnat într-un articol anterior că aceste transferuri dinspre preot înspre penitent au la bază relaţiile pe care preotul respectiv le-a avut de-a lungul vieţii cu diferite persoane semnificative din viaţa sa: mama, tata, bunicii… Diferite aspecte ale acestor relaţii semnificative sunt apoi proiectate asupra credincioşilor şi stau în spatele „de ce-urilor" sau motivaţiilor profunde şi neconştientizate care interferează cu procesul duhovnicesc.

Pentru a putea preîntâmpina aceste transferuri care pot bruia relaţia duhovnicească, în primul rând trebuie ca duhovnicul să ştie că ele sunt inevitabile, ţinând de inerenţa slăbiciunii umane post-pecatoriale. El se va supune în permanenţă autoobservaţiei şi autoanalizei. Totul depinde de a şti să răspundă la mai multe de ce-uri.

De ce un credincios îmi este simpatic, iar altul îmi este antipatic? De ce unele spovedanii durează mai mult decât altele? De ce afişez uneori o prea mare îngăduinţă, în timp ce alteori sunt extrem de corect? De ce după unele spovedanii mă simt încărcat şi obosit? De ce îmi fuge uneori gândul de la procesul duhovnicesc? De ce uit că trebuie să spovedesc pe cineva? De ce uneori încurajez dialogul, iar alteori monologul? De ce uneori mă simt nervos, în timp ce alteori mi-e indiferent?

Desigur că la toate aceste întrebări şi la altele care se mai pot pune încă, se poate răspunde şi altfel… adică prin tot felul de justificări care nu sunt altceva decât tot atâtea „cârpe lepădate" ale îndreptăţirii personale. E vorba aici despre lipsa autocunoaşterii, de o stimă de sine scăzută şi care profită de orice ocazie de a învăţa ceva despre sine. Stima scăzută de sine caută permanent răspunsuri şi situaţii compensatorii forţate care sunt, de fapt, trucuri de menţinere a echilibrului personalităţii. În cele din urmă, cea care răneşte personalitatea este mândria. Fie chiar şi mândria încrederii unilaterale şi deformate în lucrarea harului divin prin Taina Spovedaniei. Un soi de fugă, de deresponsabilizare. Un fel de monofizism sacramental.

Soluţia? Panaceul? Nu există: „Că nu este om care să fie viu şi să nu greşească; numai Tu singur eşti fără de păcat, dreptatea Ta este dreptate în veac şi cuvântul Tău este adevărul".

Şi, totuşi, Spovedania vindecătoare mai deasă a doctorului… Sau poate chiar existenţa unor cabinete de psihoterapie ortodoxă în care preotul duhovnic – sau dacă pare prea mult, măcar studentul la teologie – să aibă ocazia şi posibilitatea să-şi identifice punctele nodale ale traseului existenţial ca om pur şi simplu supus greşelii, „purtând trup şi vieţuind în lume".

Bibliografie:

1. GOLEMAN, Daniel, (2008). *Inteligenţa emoţională*, Bucureşti: Editura Curtea Veche.

2. MICUL MOLITFELNIC, (2001). Cluj-Napoca: Editura Renaşterea.

3. ROBERTIELLO, Richard, C. & SCHOENEWOLF, Gerald, (2010). *101 greşeli în psihoterapie*, Bucureşti: Editura Trei.

Pr. Dr. Ciprian Valentin BÎLBĂ

Preot Iconom Ioan Virgil Barbu († 2016)

A trecut la cele veşnice, în ziua de 4 decembrie 2016, preotul Barbu Ioan Virgil.

S-a născut în comuna Pianu de Sus, judeţul Alba, în 3 noiembrie 1937 (79 ani), din părinţi Ioan si Raveca Barbu. Din căsătoria celor doi a rezultat doi copii Ioan Virgil, preot – doctor de suflet şi Puşa, medic – doctor de trup.

A terminat şcoala primară în satul natal, apoi Seminarul teologic de la Cluj Napoca, promoţia 1957, apoi licenţiat al Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu în 1961.

Se căsătoreşte în anul 1966, 13 noiembrie, cu Monica Doina, fiica preotului Ispas Visalon din Purcăreţi, jud. Alba. Îi binecuvântează Dumnezeu căsătoria cu doi copii Lucia Mona şi Virgil Ioan.

În anul 1966, luna noiembrie, ziua 20, este hirotonit întru diacon în Catedrala din Arad de către Preafericitul Patriarh Teoctist pe atunci Episcop al Aradului, iar întru preot în ziua de 21 noiembrie 1966, în Catedrala din Arad, pentru parohia Spini, cu filia Râpaş, protopopiatul Orăştie.

Prima Sfântă Liturghie este săvârşită în ziua de Sfântul Nicolae, acum 50 ani – 6 decembrie 1966.

Acolo, în ambele parohii, pictează bisericile, iar la sfinţire Preafericitul Patriarh Teoctist, pe atunci Episcop al Aradului, îi încuviinţează brâul roşu.

După 5 ani se transferă la parohia Simeria Veche, cu filia Totia, unde construieşte casa parohială şi adună materiale pentru o construcţie de biserică nouă în filia Totia.

În anul 1974, 1 iulie, este transferat la parohia Pianu de Sus II, Protopopiatul Alba lulia, comuna natală, unde pictează biserica.

Mai apoi se transferă în anul 1986, 1 octombrie la parohia Ghijasa de Sus, Protopopiatul Agnita, unde a strâns materiale pentru pictarea bisericii.

În anul 1988, se mută la parohia Săcel protopopiatul Sălişte, de unde se pensionează.

În anul 1994, 2 mai, Înaltpreasfinţitul Mitropolit Antonie Plămădeală îi acordă distincţia onorifică de Iconom pentru munca rodnică pe care a depus-o la parohia Săcel, pentru păstrarea dreptei credinţe şi întărirea unităţii noastre bisericeşti.

Până a se îmbolnăvi, a slujit în mai multe parohii din protopopiatul Sălişte şi Sibiu.

În ziua de duminică, 4 decembrie 2016, când preoţii încheie Sfânta Liturghie Dumnezeu îi cheamă sufletul la EL.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Despre „apropierea" și „îndepărtarea" noastră de Dumnezeu

Aşteptările noastre într-o lume a promisiunilor publicitare sunt mari, foarte mari. Am putea spune chiar că aşteptările noastre au ajuns să ne tortureze prin mulţimea lor, prin presiunea pe care o exercită asupra noastră. Avem aşteptări, au şi alţii aşteptări în ce ne priveşte. Oare de ce n-ar avea şi Dumnezeu aşteptări în privinţa noastră? Sfântul Evanghelist Luca restrânge toate aşteptările pe care le poate avea Dumnezeu de la noi la una singură. „Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credinţă pe pământ" (Lc. 18, 8)?

Aceasta este una din întrebările pe care ar trebui să ni le tot repetăm, de suficient de multe ori pentru a le lua în serios. De ce? Pentru că, din toate câte sunt în lumea aceasta, la sfârşit, atunci când Fiul Omului va (re)veni pe pământ nu se va interesa decât de una singură, de credinţă. Şi iarăşi zic, cât de importantă trebuie să fie credinţa pentru Dumnezeu, încât să fie vizată în mod exclusiv atunci când Fiul Omului va veni. Domnul Iisus Hristos, Cel care S-a întrupat şi S-a născut în peştera Betleemului, pare a nu se preocupa, în conformitate cu acest text, de nimic altceva decât dacă va găsi sau nu credinţă pe pământ atunci când va veni.

Ce este credinţa? Aşa cum spune apostolul Pavel în Epistola către Evrei, este „nădăjduirea celor nevăzute" (Evr. 11, 1). Adică, am spune noi, apropierea, prin nădejde, de cele nevăzute. Credinţa înseamnă, aşadar, în mod special, apropiere. A te simţi şi a fi aproape de lucrul în care crezi sau de Persoana în care crezi. În aceste condiţii, mai poate rămâne ceva decât „credinţa, nădejdea, dragostea" (I Cor. 13, 13)? Ce facem cu acestea trei? Ne apropiem de Hristos. Credinţa, nădejdea şi dragostea sunt interconectate. Credinţa le presupune pe celelalte două, deoarece iubirea ne apropie. Nădejdea noastră este în permanenţă, ori de câte ori întreprindem ceva, aceea că celălalt ne iubeşte cel puţin cât îl iubim noi pe el. În cazul credinţei, nădejdea noastră că suntem iubiţi de Dumnezeu este un fapt împlinit, pentru că Dumnezeu ne iubeşte. Acesta este, de altfel, visul oricărui creştin, mai cu seamă de Crăciun. Să fie iubit de Dumnezeu. De ce? Pentru că, de Crăciun, când Domnul Se naşte, El se naşte pentru a fi aproape, cât mai aproape de oameni. Cunoscând acest lucru, ni se pare cel puţin straniu ca, atunci când Dumnezeu vrea să fie aproape de oameni, printre oameni, cu oamenii, oamenii să nu vrea să fie lângă Dumnezeu?!

Şi totuşi, la Betleem cam aşa s-a întâmplat. Pruncul Dumnezeiesc a fost aproape singur. Abia câţiva oameni s-au strâns în jurul lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu făcut Prunc pentru a fi acceptat de oameni. Dar oamenii, se pare, erau prea preocupaţi de altele, de ale lor, aşa încât, El, Cuvântul, se naşte în iesle, printre ne-cuvântătoare. Preocuparea *cuvântătorilor* era aceea de a întocmi statistici, de a se cântări, număra, de a se evalua cantitativ prin recensămintele generate de cezarul lumesc.

Iată, Mielul lui Dumnezeu! Îl va recomanda Ioan Botezătorul (In. 1, 36). Iar unii dintre cei care Îl vedeau făcând minuni şi-L ascultau ar fi rămas lângă El, lângă Cel care nu avea „unde să-şi plece capul" (Lc. 9, 58). Apoi, în timp, vor mai vrea şi alţii să rămână lângă El, dar lumea, de fiecare dată lumea cu ale ei condiţionări, a triat nemilos pe cei care mărturiseau cu gura, dar nu reuşeau să-şi convingă şi inimile să-I rămână alături.

În legătură cu această (in)concordanţă între gură şi inimă, în ceea ce priveşte credinţa ca apropiere de un Dumnezeu Care ne iubeşte, rămâne, din păcate în permanenţă, o umbră de durere şi o întrebare mereu nerăspunsă. Cum este posibil? Este posibil pentru că lumea operează asupra noastră şi cu noi înşine o inversiune (nu o convertire!). Buzele noastre Îl laudă pe Domnul (Ps. 62, 4), dar, inima noastră este mai aproape, mult mai aproape de lume decât de Dumnezeu. Inima noastră este cu lumea, în lume, între lume, dar (vai!) fără iubire. Şi aici avem de-a face cu un paradox, anume, acela că noi iubim lumea fără a fi iubiţi de lume (In. 15, 19), în timp ce Domnul Iisus Hristos ne iubeşte, dar noi nu-L iubim.

De aceea, putem să constatăm un lucru pe cât de interesant, tot pe atât de important (şi dureros, câteodată). Dacă începem să ne apropiem de Hristos cu inima (nu doar cu buzele), observăm cum lumea începe să se îndepărteze de noi. De ce? Pentru că lumea este departe şi se îndepărtează tot mai mult de Hristos. Ori, noi, care încă mai auzim chemarea aproape tânguitoare a lui Dumnezeu: „Fiule, dă-Mi inima ta" (Prov. 23, 25) de ce, oare, nu vrem asta? Poate, pentru simplul fapt că lumea ne cere să ne vindem inima, sufletul, dându-ne impresia că am făcut o afacere, pe când Hristos ne solicită să ne cedăm, să ne dăruim inima? Poate. Însă câştigul pe care îl putem avea din partea lumii trece, căci „lumea trece şi pofta ei" (I In. 2, 17), dar, dăruindu-ne inima lui Hristos o dăruim Veşniciei.

Dar, dacă suntem atenţi la Taina Naşterii Domnului, Hristos Însuşi este în lume ca în peştera din Betleem. Aproape singur. Aproape singur ca în Grădina Ghetsimani, când ucenicii dormeau, iar rugăciunea I s-a făcut sudoare de sânge şi I s-a prelins pe frunte. Aproape singur ca pe Crucea de pe dealul Golgota, când singurului om – un tâlhar! –, care I-a fost aproape cu adevărat, pentru că I-a înţeles chinul, I-a spus: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai!" (Lc. 23, 43). Singur.

Dar... noi? Noi, care mărturisim cu convingere: „cu noi este Dumnezeu" (Isaia 8, 9), noi vrem să fim cu El? Sau, asemenea evreilor cu buzele suntem aproape, dar, cu inima, atât de departe de El (Mt. 15,8). Şi, totuşi, în pofida lipsei unei convingeri ferme, suntem aproape de El. Suntem lângă El Duminică de Duminică, sărbătoare de sărbătoare şi Liturghie de Liturghie. Suntem lângă El pentru că, ne facem – sau pentru că ne fac alţii, prin bunăvoinţa lor de a ne scrie pe un pomelnic – „miride" vii. Suntem miridele aşezate cucernic în imediata apropiere a iubirii Mielului, jertfit pe Discul cosmic al Creaţiei ce liturghiseşte Slujbă de Mulţumire Euharistică.

Aici, pe Sfântul Disc, ne adunăm laolaltă cu Sfinţii, într-o Împărăţie a „numelor" care Îl slăvesc pe Hristos, Cel înjunghiat. Cât de promiţătoare apropiere de mântuire! Cât de aproape suntem, ca miride, de Cel care, din iubire, revarsă viaţă spre toţi cei care aleg să fie lângă El, spre toţi cei care au primit să-L iubească la rândul lor şi să-I fie aproape. Cum să stai departe cu inima de Hristos, când „mirida" care te reprezintă este chiar lângă El?

Miridele de pe Sfântul Disc, miride care ne reprezintă, miridele smulse din trupul bine plămădit al prescurilor aduse pentru Jertfa nesângeroasă sunt *definite* de aceeaşi *suliţă* care veşnic împunge „coasta" din care izvorăşte viaţă, rămân ca o aşteptare şi ca o promisiune lângă El, Mielul cel înşuliţat. ***Ca o aşteptare***, din partea Lui, ca noi să ne aducem, cândva, cât mai curând, şi inimile – la fel ca miridele care sunt lângă El, pe Sfântul Disc – în Sfânta Biserică. Să fim prezenţi în biserică şi să gustăm din El, aşa cum fărâmitura de pâine scoasă din prescură în numele nostru se scaldă în Sângele cel curăţitor de păcate la sfârşitul Sfintei Liturghii. ***Ca o promisiune***, venită, de această dată, din partea noastră. O promisiune care spune că inimile noastre se vor face şi ele miride vii care-L caută pe Hristos, care-L doresc pe Hristos şi care vor să fie aproape de El, lângă El. De ce? Pentru că El le aşteaptă.

Vine Crăciunul. Unde suntem noi? Unde sunt inimile noastre? Vine Crăciunul şi Hristos ne aşteaptă. Cuminte, înfăşat, culcat în peştera Betleemului. Lângă El, Fecioara Maria şi Dreptul Iosif. Deasupra Lui este steaua şi sunt corurile îngereşti. Şi... noi?!

Pr. Vasile GAFTON

TEOLOGIE ŞI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Aurel Jivi, *Istoria Bisericească Universală*, Ed. Sitech, Craiova, 2016, 456 p.

La începutul fiecărei luni noiembrie ne aducem aminte cu prețuire de cel care în 2002 pleca pe calea veșniciei, pr. prof. dr. Aurel Jivi. În preajma zilei de pomenire a acestui an, soția sa, doamna prof. Liliana Jivi, ne-a dăruit un volum semnat de soțul dânsei, apărut la o editură din Craiova, cu purtarea de grijă a unui fost student de la Timișoara, pr. Valentin Bujariu.

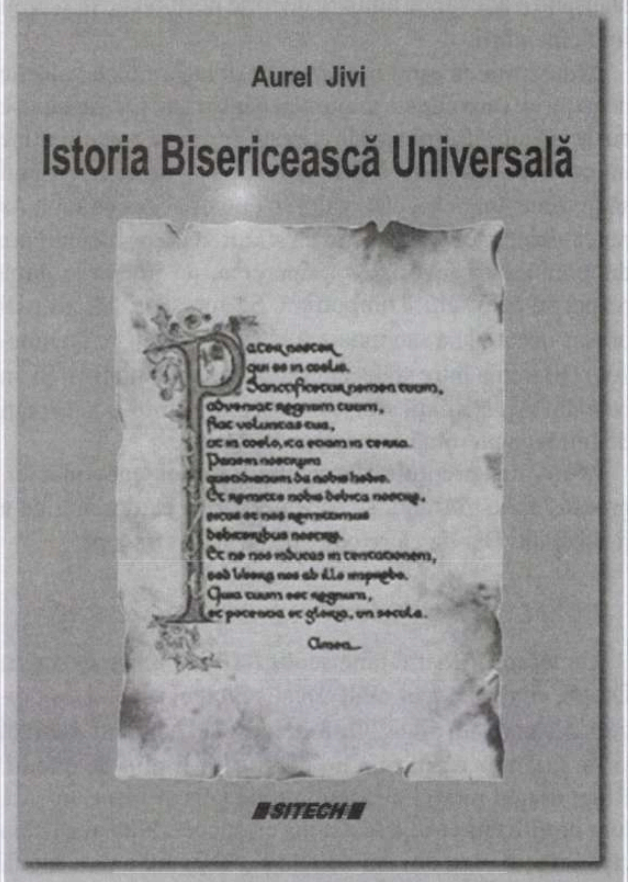

Lucrarea intitulată „Istoria Bisericească Universală", după numele disciplinei pe care a predat-o vrednicul de pomenire A. Jivi la Sibiu, Oradea, Timișoara sau Caransebeș, ne-a mirat, noi știind faptul că dânsul nu avea un curs tipărit cu acest titlu. Încă din preambul, editorul ne face cunoscut faptul că lucrarea cuprinde de fapt transcrierea prelegilor susținute de pr. prof. Jivi la Facultatea de Teologie din Timișoara sau suporturile de curs oferite studenților pentru o bună de pregătire a examenelor.

Prin parcurgerea lucrării nu putem să nu observăm bibliografia consistentă de care erau însoțite aceste note de curs sau prelegeri, bibliografie încă actuală. Stilul clar, dar și elaborat, al profesorului A. Jivi răzbate parcă și din aceste pagini tipărite, reauzindu-l aievea cum accentua lucrurile esențiale ale prelegerii.

Totodată trebuie să subliniem faptul că e evidentă oralitatea acestei scrieri, neintervenindu-se asupra stilului. Acesta poate fi un aspect pozitiv sau negativ, în funcție de perspectiva din care privim.

Este salutară clasificarea din preambul legată de sursa acestor materiale (prelegeri sau note de curs), socotind însă că ar fi fost și mai potrivit dacă aceasta ar fi fost totuși o ediție văzută și de vreun ucenic sau urmaș la catedră al vrednicului de pomenire dascăl și istoric.

Totodată ne-am fi bucurat dacă lucrarea apărea sub egida unei edituri eparhiale, de la Sibiu sau Timișoara, mărturisindu-ne regretul că în acest fel nu am putut contribui la o și mai bună cunoaștere a personalității pr. prof. A. Jivi prin asumarea tipăririi lucrării și a desfacerii sale în sistemul intern al Bisericii.

Mitropolitul Laurenţiu

TIPOGRAFIA ŞAGUNIANĂ DIN SIBIU (II)

Prima perioadă bisericească-şcolară a culminat în vremea Sfântului Ierarh Andrei Şaguna şi s-a prelungit până la Primul Război Mondial. Biserica a trebuit să acorde o mare importanţă problemelor de educaţie a tinerilor aşa încât această perioadă abundă în diferite manuale şcolare, cărţi necesare liceelor confesionale, Institutului Pedagogic-Teologic sibian, fără a neglija însă cărţile bisericeşti de cult.

Astfel au văzut lumina tiparului un număr de aproximativ 56 de manuale şcolare: bucoavne, abecedare, cărţi de citire, gramatici, manuale de geografie, istorie, ştiinţele naturii, matematică, economie, în nenumărate ediţii, unele bilingve. Trebuie amintit că în Tipografia arhidiecezană a apărut în anul 1864 primul manual de stenografie: „Stenografia română după Sistemul lui Gabelsberger", întocmit de Demetriu Răcuciu, stenograful român al Dietei Transilvane, care în prefaţă îşi cere iertare, arătând că este un desţelenitor al acestei *invenţiuni* la români.

Din punct de vedere bisericesc, amintim că în timpul arhipăstoririi Mitropolitului Andrei Şaguna s-au tipărit la Sibiu toate cărţile de cult ortodoxe, dintre care: *Biblia ilustrată, Minelele, Octoihul Mare, Triodul* etc., foarte voluminoase care au cerut mari investiţii băneşti şi o muncă extraordinară. Moştenirea lăsată de Şaguna şi în domeniul cărţii tipărite este extrem de bogată în Biserica noastră, încât urmaşii, până în 1918, au tipărit mai rar cărţi de cult, dar au ţinut acelaşi ritm în ce priveşte tipărirea manualelor şcolare.

În ceea ce priveşte partea tehnică a cărţilor publicate la Sibiu, trebuie menţionat că stranele bisericilor au fost înzestrate cu cărţi editate cu tipar diferenţiat şi în culori, pentru o cât mai uşoară orientare.

Despre manualele şcolare, generaţiile de tineri care s-au instruit din cărţile apărute la Sibiu păstrează o frumoasă amintire, ele fiind întotdeauna tipărite pe hârtie bună, cu litere clare, de multe ori cu ilustraţii din pictori şi xilografi celebri.

Conducătorii tehnici din această perioadă au fost: Dimitrie Lazarevici şi Gh. Poponea.

De serviciile Tipografiei arhidiecezane va beneficia în acest timp şi Asociaţiunea Transilvană pentru Literatură Română şi Cultura Poporului Român (ASTRA). În primii ani când ASTRA (societate nesubvenţionată de Stat, ci finanţată numai pe cale particulară) se afla într-o situaţie economică precară. Andrei Şaguna a tipărit la această tipografie actele ASTREI gratuit, declarând cu prilejul adunării generale de la Alba Iulia (1866) că *va veni timpul, când se va recunoaşte preţul actelor Asociaţiunii şi se vor căuta ca necesare antichităţii.* [*Telegraful Român*, anul 128, Sibiu, 1 martie 1980, nr. 9-10, p. 4.]

Prin publicarea actelor şi protocoalelor până la 1866, în broşuri anuale, s-a creat posibilitatea cunoaşterii mai acurate a începutului activităţii Asociaţiunii Transilvane.

A doua perioadă, care cuprinde arhipăstorirea mitropoliţilor Nicolae Bălan şi Nicolae Colan, poate fi numită **teologică-bisericească**. După unirea Transilvaniei cu România, Statul român şi-a asumat răspunderea educaţiei tineretului, Bisericii rămânându-i să se ocupe de problemele teologice şi bisericeşti. În acest timp, tipografia a tipărit cărţi teologice şi cu conţinut religios-moral, cuprinse în biblioteci: *Seria Teologică, Seria Didactică, Veniţi la Hristos, Popasuri duhovniceşti, Biblioteca biblică, Contribuţiuni la studiul Testamentului Nou, Bunul Păstor* etc.

Între cele două războaie mondiale, meritul de căpetenie în ceea ce priveşte tipărirea de cărţi care urmăreau să satisfacă necesităţile teologice, didactice, pastorale şi de viaţă bisericească ale Centrului Mitropolitan transilvănean ortodox român îi revine mitropolitului Nicolae Bălan (care a iniţiat şi îndrumat tipărirea mai multor cicluri de lucrări, cu caracter teologic ce ocupă şi astăzi un loc de seamă în bibliotecile noastre parohiale).

Pentru îndrumarea activităţii pastorale a clerului, în 1911, prof. Nicolae Bălan întemeiază colecţia „Bunului Păstor". De asemenea, în sprijinul activităţii misionare a preoţimii ortodoxe române din Transilvania s-a venit prin colecţiile de broşuri religioase „Popasuri Duhovniceşti" şi „Veniţi la Hristos". Profesorul de teologie Nicolae Colan a fost mâna dreaptă a Mitropolitului Nicolae Bălan în ctitorirea şi dezvoltarea colecţiilor de lucrări teologice şi cărţi bisericeşti apărute la Sibiu şi pomenite mai sus. Pe de altă parte, [Nicolae Colan] a înfiinţat colecţia „Studii biblice" (1925) şi „Problemele vieţii" (1929), aceasta din urmă în cadrul „Revistei Teologice". În 1934 a pornit la drum

revista de familie „Viaţa ilustrată", pe care apoi a luat-o cu sine la Cluj (1936) când a fost instalat episcop acolo.

Această Tipografie, care în cinstea revenirii foştilor greco-catolici va purta, din 1948, numele de „Reîntregirea", va desfăşura în acest răstimp o activitate bogată, potrivit exigenţelor vremii, devenind datorită strădaniilor Mitropolitului Nicolae Bălan, cel mai important centru tipografic editorial din Patriarhia Română.

Se poate afirma cu certitudine ca activitatea ştiinţifică literară în perioada interbelică este cu totul neobişnuită. Nu există un domeniu de competenţa slujitorilor Bisericii în care ei să nu se fi afirmat în scris. Astfel că operele de mare valoare teologică, publicate în tiparniţa şaguniană, au contribuit la îmbogăţirea tezaurului spiritual al Ortodoxiei româneşti şi la creşterea prestigiului Bisericii noastre în lumea creştină.

A treia perioadă *poate fi numită* **ecumenică,** ea corespunzând celei postbelice. Caracteristica acestei perioade constă în faptul că Tipografia fiind ridicată la un înalt grad de productivitate, pe lângă faptul că tipărea şi pentru eparhiile sufragane cărţi şi calendare, execută lucrări şi pentru Bisericile altor confesiuni din România. Datorită contextului istoric, în ultimele patru decenii ale secolului XX, activitatea Tipografiei sibiene s-a diminuat. Pe lângă cărţi şi periodicele: *Telegraful Român*, *Mitropolia Ardealului*, *Îndrumătorul Bisericesc* şi *Kirchliche Blätter*, s-au mai publicat diverse alte tipărituri pentru nevoile interne ale Arhiepiscopiei, fişe de bibliotecă, diverse formulare de cerere (precum cele pentru CAR-Sibiu), registre intrări-ieşiri, procese verbale, registre înmormântări, bugete, registre cheltuieli, etichete-lumânări, chenare, ordine de plată, legitimaţii, chitanţiere, carnete student etc.

A patra perioadă se confundă cu revirimentul tipografiei şi cu înţelegerea economiei de piaţă şi a menirii unei astfel de instituţii în societatea românească, putând fi caracterizată ca fiind **perioada modernizării în spiritul tradiţiei**. Această perioadă este caracterizată de o deschidere spre nevoile Bisericii, dar şi ale societăţii. Totodată, Tipografia s-a deschis în ultimii ani spre nevoile eparhiilor sufragane şi nu numai, ci şi către nevoile instituţiilor statului sau ale unor persoane fizice. Tipografia tipăreşte acum pentru eparhiile sufragane ceea ce este necesar, dar răspunde şi comenzilor venite din partea terţilor în aşa fel încât managementul să fie unul profitabil, exact aşa cum îl vedea şi întemeietorul său, Sf. Ierarh Andrei Şaguna. Tipografia se află într-un permanent proces de înnoire şi retehnologizare tocmai pentru ca produsul finit să fie unul care să corespundă standardelor atât de ridicate ale societăţii româneşti.

O privire de ansamblu asupra activităţii acestei tipografii în peste un secol şi jumătate de existenţă indică câteva mii de titluri de cărţi cu conţinut religios-moral, literar, ştiinţific etc., un număr de 63 periodice, tipărite aici pe tot timpul apariţiei sau numai pe anumiţi ani, o serie de biblioteci – toate contribuind la ridicarea nivelului moral-cultural şi material al poporului român.

În această tipografie se tipăreşte de aproape 164 de ani cel mai vechi ziar din România, *Telegraful Român*, De asemenea, menţionăm şi *Foişoara Telegrafului Român* (1876-1877), *Îndrumătorul bisericesc*, revista *Mitropolia Ardealului* (1956-1990), *Revista Teologică* (1907-1947 şi din 1990 până azi), *Viaţa ilustrată* şi alte periodice, anuarele şcolilor bisericeşti şi ale altora, protocoalele sinoadelor şi congreselor naţionale bisericeşti; reviste de pedagogie: *Şcoala Noastră*, *Foaia Pedagogică*, *Viaţa Şcolară*; reviste literare: *Crai Nou* (1919), *Rândunica* (1894), *Transilvania* (1892-1900), *Ţara Noastră* (1907-1909); reviste ştiinţifice: *Buletinul Societăţii Medicale* (1920-1921), *Revista Inginerilor Români* (1919); reviste economice: *Compas Românesc* (1892-1898), *Revista Economică* (1922-1928), *Anuarul Financiar şi Economic* (1893-1898) şi altele.

Bilanţul cu care Tipografia Arhidiecezană încheie un secol şi jumătate de existenţă activă este o mărturie grăitoare a năzuinţelor slujitorilor bisericeşti, a credincioşilor, a salariaţilor tipografiei de a se afla permanent în slujba intereselor dreptei credinţe ortodoxe române.

Nu putem încheia fără a menţiona că, pe lângă funcţia religioasă, culturală, ştiinţifică, Tipografia a îndeplinit şi o funcţie socială. Aici şi-au însuşit meseria de tipografi un număr mare de tineri români din Sibiu, dintre *măierenii* care lucrau pe moşii sau dintre cei de la sate. Se pot cita familii de români care au dat decenii la rând muncitori-tipografi din sânul lor, cum sunt familiile: Baciu, Băcilă, Dop, Mohan, Poponea, Simtion, Trifan, Ucenic etc., ceea ce este o dovadă că meseria de tipograf era apreciată şi ca un liman de izbăvire din situaţia grea materială. Pe lângă cei 16 tipografi stabili, Tipografia primea în fiecare an patru ucenici, care, după ce îşi însuşeau meseria, se angajau ca muncitori aici sau în alte întreprinderi tipografice. Prin 1879, un biograf al Mitropolitului Andrei Şaguna identifică foşti ucenici ai Tipografiei Arhidiecezane în multe oraşe din Transilvania, la Budapesta, Viena, Bucureşti şi chiar la Paris. Doi dintre ei, Is. Marcovici şi G. Trifan au ajuns până în America, unde au tipărit pentru românii de acolo ziarul *America*. După două decenii această Tipografie avea un colectiv de muncitori tipografi, maşinişti, corectori, zeţari, pricepuţi şi harnici crescuţi de ea. Promovarea unei meserii în rândurile românilor era o cale de ridicare pe o treaptă social-economică mai bună a celor lipsiţi, ideal pe care Şaguna, urmărindu-l toată viaţa, l-a imprimat şi Tipografiei. Amintim astfel câteva nume care au lăsat urme în rândul tipografilor şi al publicului românesc:

G. Poponea, unul dintre urmaşii lui Dimitrie Lazarevici, conducătorul tehnic pe timpul Mitropoliţilor Miron Romanul şi Ioan Meţianu; **St. Duca**, pe timpul Mitropolitului Nicolae Bălan şi **I. Chirilă**; **tipografii corectori Toma Simtion, Nicolae Stoia şi Al. Stanciu**. Acesta din urmă ajunge şef-corector la marea tipografie Krafft-Drotleff, în timpul când O. Vestemean era şeful sectorului maşini şi I. Mocian al culegătorilor, ambii crescuţi în Tipografia Arhidiecezană; directorii de tipografii **D. Axente** şi **Cornel Chivar**; foştii muncitori tipografi care au înfiinţat tipografii: **Nicolae Bratu, O. Veştemean, Ilie Măgean**, în Sibiu şi **Ionel Chidu**, în Cluj, care prin lucrarea lor au înlesnit răspândirea culturii şi a ştiinţei în rândul românilor.

Tipografia Arhidiecezană a fost coordonată de către consilierii economici în vremea din urmă a păstoririi Mitropolitului Antonie Plămădeală, responsabilitatea acestui sector fiind în sarcina **Pr. Ezechiel Oancea**, consilierul economic. După 2005, responsabilitatea Tipografiei a revenit lui **Ilie Chera**, fost tipograf la Institutul Tipografic din Sibiu, iar din 2013 responsabilitatea a trecut spre zona culturală, Tipografia fiind legată de Editură şi celelalte servicii de pregătire.

Dr. Emanuel TĂVALĂ

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

Un nou Centru social al Bisericii inaugurat la Braşov

La sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, a sfinţit Centrul pentru Vârstnici şi Centrul de Recuperare Neuromotorie de tip ambulator „Sfântul Nicolae" din cartierul Noua din Braşov. Complexul de servicii sociale este deschis de Primăria Braşov în parteneriat cu Arhiepiscopia Sibiului, prin Protopopiatul Braşov. Aici, persoanele vârstnice şi bolnavii beneficiază de servicii de recuperare şi asistenţă medicală, consiliere psihologică, asistenţă socială, îngrijire zilnică şi activităţi recreative.

La slujba de sfinţire au fost prezenţi autorităţi locale şi judeţene, protopopul de Braşov, Dănuţ-Gheorghe Benga, preoţi, personalul medical şi de îngrijire, precum şi numeroşi oaspeţi.

„Îi binecuvântăm pe cei care lucrează şi se îngrijesc de cei care vin aici. Îi binecuvântăm pe cei care vin aici să-şi recâştige sănătatea şi simt ocrotirea lui Dumnezeu şi grija deosebită a celor care au responsabilitatea de a se îngriji de ei. Mulţumim Primăriei Braşov pentru că am reuşit să începem o lucrare de colaborare deosebită, care nu trebuie să înceteze niciodată, pentru că, indiferent prin ce vom trece din punct de vedere material, bogăţia iubirii faţă de semen şi dragostea noastră faţă de persoanele care sunt dependente de ajutorul nostru sunt mai mari decât orice alt lucru", a spus ierarhul.

La final, Părintele Mitropolit şi oaspeţii au vizitat centrele din cadrul complexului, ierarhul oferind cărţi şi iconiţe vârstnicilor îngrijiţi permanent aici. Bătrânii care participă la activităţile Centrului de zi au oferit un spectacol de colinde şi poezie în încheierea sărbătorii.

La finalul slujbei religioase IPS Mitropolit Laurenţiu a mulţumit partenerilor implicaţi în acest proiect social menit să aducă ajutor persoanelor vârstnice şi bolnavilor din Braşov şi nu numai.

Ştefan MĂRCULEŢ

Hram la Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului

Biserica „Sfântul Nicolae" din Şcheii Braşovului şi-a sărbătorit hramul din acest an prin Sfânta Liturghie oficiată de Înaltpreasfinţitul Laurenţiu, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului, împreună cu un sobor de preoţi din care au făcut parte consilierul social eparhial, pr. Ciprian Cândea, protopopul de Braşov, Dănuţ-Gheorghe Benga, slujitorii locaşului de cult şi alţi preoţi din Ţara Bârsei.

Credincioşii au participat în număr mare la slujba de hram şi au primit binecuvântare de la ierarh. Răspunsurile liturgice au fost date de Cvintetul vocal „Anatoly", iar în cadrul slujbei religioase teologul Ovidiu Gheorghe a fost hirotonit diacon. De asemenea, diaconul Ciprian Nistor a fost hirotonit preot pentru capela Universităţii „Transilvania" din Braşov.

„Modelul binefacerii"

În cuvântul de învăţătură IPS Mitropolit Laurenţiu a vorbit despre viaţa Sfântului Ierarh Nicolae, un model de blândeţe şi bunătate pentru fiecare credincios.

„Sfântul Ierarh Nicolae nu şi-a distrus averea, nu şi-a cheltuit-o asemenea fiului risipitor, ci a înmulţit-o în ceruri, în aşa fel încât el este acum modelul binefacerii, este Sfântul luminat, Sfântul deosebit, luat ca model în tot binele pe care îl facem noi, chiar dacă am încercat să laicizăm sărbătoarea sa. Este bine să avem înăuntrul fiinţei noastre datoria de a face bucurie altora. Când facem o faptă bună, împlinim o întreită bucurie: lui Dumnezeu în primul rând, apoi celui căruia îi dăruim, şi nu ne gândim aici doar la faptele materiale, ci şi la cele spirituale, care sunt mai de preţ decât darurile materiale, iar apoi fapta noastră aduce bucurie propriei noastre fiinţe", a subliniat ierarhul.

La final, preotul militar Bogdan Ciprian Oancea şi preotul de la Jandarmeria Braşov, Ion Epaminond Boroş, au fost hirotesiţi iconomi stavrofori. Ierarhul a oferit apoi distincţia „Crucea Şaguniană" părintelui Cristian Muntean, directorului Colegiului Naţional „Andrei Şaguna", prof. Dorel Agache şi comandantului Inspectoratului Judeţean pentru Situaţii de Urgenţă Braşov, col. Ioan Stelian Rechiţean.

Sărbătoarea s-a încheiat cu un cuvânt de mulţumire venit din partea pr. Vasile Prodea şi cu un parastas pentru ctitorii bisericii, preoţii slujitori şi credincioşii trecuţi la Domnul. Credincioşii au avut posibilitatea să cinstească moaştele Sfântului Ierarh Andrei Şaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com*. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu

Fondator:
Mitropolit Andrei Şaguna, 1853

Publicaţie bisericească a Arhiepiscopiei Sibiului

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 47-48

15 decembrie 2016

«Născătoarea de Dumnezeu, Fecioara – Izvor al darurilor şi al bucuriilor vieţii veşnice»

Cuvânt pastoral la Naşterea Domnului – 2016

† LAURENŢIU,
Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului

„Pentru aceasta Domnul meu vă va da un semn: Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel” (Isaia 7, 14).

Iubiţi credincioşi,

Fiecare sărbătoare este o taină cerească, fiecare praznic împărătesc ne aduce daruri duhovniceşti, şi astfel simţim cum viaţa noastră iese din monotonie atunci când se întâlneşte cu viaţa lui Dumnezeu şi a sfinţilor. Ce daruri minunate primim în fiecare an! Suntem chemaţi, an de an, ca în Sfânta Biserică să ne împărtăşim cu Viaţa cea nouă a Împărăţiei lui Dumnezeu. Suntem invitaţi la Cina Împărăţiei cerurilor, unde Hristos, Prunc cul Ceresc, ne dăruieşte viaţa Sa, ne face contemporani cu evenimentele vieţii Sale şi ne hrăneşte cu Trupul şi Sângele Său. Existenţa noastră dobândeşte astfel un sens binecuvântat. Ştim şi simţim că pentru Dumnezeu trăim şi putem mărturisi că *„în El trăim şi ne mişcăm şi suntem”* (Fapte 17, 28).

Totul este plin de lumină în aceste zile de praznic. Aici, în lumea noastră de jos, încercăm să exprimăm simbolic ceea ce duhovniceşte primim participând prin Sfânta Liturghie la lumea de sus. Astăzi ne împodobim bisericile şi casele, astăzi ne arătăm iubirea făcându-ne daruri unii altora, iar prin colinde şi cântări ne exprimăm bucuria sfântă, exclamând împreună cu Sfântul Ioan Gură de Aur: *„Taină străină şi minunată vedem! Îngerii cântă, Arhanghelii psalmodiază, Heruvimii înalţă imnuri, Serafimii proslăvesc. Toţi prăznuiesc văzând pe Dumnezeu pe pământ şi pe om în ceruri, pe Cel de sus, jos, din pricina tainei întrupării, pe cel de jos, sus, din pricina iubirii de oameni. Astăzi Betleemul calcă pe urmele cerului. În locul stelelor primeşte pe îngeri cântând, în locul soarelui face loc Soarelui dreptăţii. Nu ne întrebăm cum, căci unde vrea Dumnezeu se biruieşte rânduiala firii. A voit, a putut; S-a pogorât, a mântuit”* [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvântare la Naşterea lui Hristos*, PG 56, 385AB. Traducerea românească în: Sfântul Ioan Hrisostom, *Cuvântări la praznice împărăteşti*, trad. de Pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1942, p. 25].

Suntem legaţi prin trup de lumea aceasta pământească, dar putem participa la realităţile cereşti, căci *acum noi ne mişcăm nu prin vedere, ci prin credinţă,* după cum spune Sfântul Apostol Pavel (cf. II Cor. 5, 7). Tot ceea ce se împlineşte în cultul Bisericii ne transpune în realitatea tainică a Împărăţiei cerurilor şi acest mod unic de participare, prin credinţă, la viaţa lui Dumnezeu poate fi greu descris în cuvinte. Toate actele liturgice văzute, toate cântările, tot ritualul liturgic au menirea de a ne introduce în mod real în *bucuria deplină* a acestei sărbători care este în ceruri şi la care suntem şi noi chemaţi să participăm. Întreaga imnografie a Praznicului exprimă slava şi frumuseţea cerească a acestei bucurii.

Astăzi, prin mila Domnului, gustăm iarăşi din bucuria raiului. Astăzi ştim că s-a făcut împăcarea noastră cu Dumnezeu prin acest semn minunat dăruit nouă: o Preacurată Fecioară a luat în pântece şi a născut pe Fiul lui Dumnezeu! De aici începe mântuirea noastră, dintr-un suflet feciorelnic, statornicit în Bine şi cu totul dăruit lui Dumnezeu, dintr-un vas ales al Duhului Sfânt, dintr-o comoară a darurilor, dintr-un pântece preacurat din care Ziditorul a toate S-a născut modelându-Şi un trup conform cu demnitatea şi sfinţenia Lui. Dumnezeu este cu noi printr-o *Maică Fecioară*. Curăţia şi sfinţenia ei au ajuns cu adevărat până la ceruri şi *L-au atras spre noi pe Stăpânul a toate*, Care a venit în lume pentru ridicarea neamului omenesc din osânda păcatului şi a morţii. Prin smerita sa ascultare, Fecioara Preacurată a primit în pântece de la Duhul Sfânt şi a dăruit lumii pe Pruncul Mântuitor, devenind Stăpână şi Doamnă, Împărătească a cerului şi a pământului. *„Toată slava fiicei Împăratului vine dinlăuntrul ei”* (Ps. 44, 15), spune psalmistul, arătând că slava Maicii Preacurate este Fiul ei Cel preaiubit, Care S-a născut din fecioreştile ei sângiuiri mai presus de fire, lăsând fecioria ei nestricată. Maica Pruncului Mântuitor este *Comoara* de daruri cereşti, prin care iubirea mântuitoare a Sfintei Treimi se revarsă peste întreaga lume. Cântarea bisericească preamăreşte acest mister astfel: *„Fecioara, alabastrul cel înţelegător, poartă pe Hristos ca pe un Mir nedeşertat şi vine în peşteră, cu Duhul, să deşerte acest Mir ca să umple sufletele noastre de plăcuta lui mireasmă”* [Cântarea a 9-a a canonului Înainte-prăznuirii, *Mineiul lunii decembrie*, Bucureşti, 1991, p. 287].

Mir vărsat peste faţa întregii lumi sunt darurile Preacuratei Fecioare. Ea s-a dăruit cu totul lui Dumnezeu şi s-a umplut, astfel, de darurile Sfântului Duh, pe care le împarte tuturor celor care, cu dragoste, o preacinstesc. Maica Domnului a împlinit în fiinţa ei preacurată cele două forme de dăruire a femeii: *fecioria* şi *maternitatea*. Lui Dumnezeu s-a dăruit deplin prin feciorie şi a dobândit, ca rod al curăţiei şi al ascultării ei, darul de a fi Maica lui Dumnezeu, încăpând în pântecele ei pe Cel necuprins [Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 169]. Ea s-a împodobit cu virtuţi şi a împodobit, astfel, lumea întreagă cu toate darurile ei. Ea este măslinul roditor sădit în casa lui Dumnezeu (Ps. 51, 8), spune Sfântul Grigorie Palama, pomul Raiului răsădit lângă izvoarele apelor (Ps. 1, 3), care a adus rod potrivit la vremea lui, aducând în lume

(continuare în p. 2)

† IRINEU,
Arhiepiscop
al Alba Iuliei

PASTORALĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI – 2016

Iubiţi fii duhovniceşti,

Recensământul cezarului Octavian Augustus a obligat pe Dreptul Iosif şi pe Fecioara Maria să meargă să se înscrie în cetatea Betleem. Acolo, împlinindu-se profeţia (cf. Mih. 5, 1), S-a născut Fiul lui Dumnezeu, într-un staul rece, şi a fost culcat în iesle. În liniştea deplină a acelei nopţi, vocile cereşti ale îngerilor Îl lăudau pe Pruncul Mântuitor. Primii oameni care L-au întâlnit şi I s-au închinat au fost păstorii simpli şi curaţi, iar apoi magii sau înţelepţii de la Răsărit, care I-au dăruit aur, tămâie şi smirnă (cf. Mt. 2, 11).

Fenomenul ceresc ce i-a determinat pe magi să întreprindă o călătorie lungă şi obositoare a fost apariţia unei stele „ale cărei raze erau mai puternice decât soarele”, precum afirmă Sfântul Ioan Gură de Aur. Magii erau astrologi ce interpretau mersul vieţii oamenilor sau al popoarelor în funcţie de mişcarea astrelor pe cer. Steaua mare, care strălucea ziua şi noaptea, le-a oferit concluzia că în poporul iudeu S-a născut un Rege, Acesta fiind Hristos, „Împăratul neamurilor” (Apoc. 15, 3).

Dreptmăritori creştini,

Când oamenii merg în călătorii lungi şi nu au puncte topografice sau repere apropiate după care să-şi stabilească direcţia, ei se bizuie pe stele pentru orientare. Cu mult timp în urmă, fără busolă sau fără niciun fel de instrument, locuitorii insulelor din Pacificul de Sud călătoreau mii de kilometri de-a lungul oceanului fără urme, având ca principale surse de orientare stelele, în timpul nopţii, şi soarele, în timpul zilei. Marinarii naţiunilor au făcut acelaşi lucru, orientându-se după stele, pe care profetul David le îndeamnă ca, împreună cu soarele şi cu luna, să-L laude pe Creatorul suprem (cf. Ps. 148, 3).

Astăzi, submarine nucleare călătoresc sub întinderea acoperită cu gheaţă a regiunii arctice sau polare, ghidându-se după stelele nevăzute. Aceste submarine sunt echipate cu un mecanism minunat care fotografiază cerul înstelat chiar înainte de a se scufunda sub gheaţă. Pe urmă, acest instrument reaminteşte de amplasarea stelelor, în timp ce vasul marin navighează mii de kilometri dedesubt, fără să vadă stelele deloc. Oamenii de pe navele spaţiale, de asemenea, pilotează cu ajutorul stelelor, care nu se schimbă niciodată, fiind întotdeauna vrednice de crezare.

Când Iisus S-a coborât printre oameni, Dumnezeu S-a folosit de o stea, pentru a-i conduce pe magi spre locul unde Se afla Pruncul divin. Scriitorul bisericesc Origen consideră că este vorba despre „o stea nouă, deosebită de cele ce apar

(continuare în p. 4)

«Născătoarea de Dumnezeu, Fecioara – Izvor al darurilor și al bucuriilor vieții veșnice»

(urmare din p. 1)

Darul cel mai de preţ, adică pe Izvorul tuturor darurilor [Grigorie Palama, *Cuvântarea* 53, ed. P. Christou: Gregoriou tou Palama Apanta ta erga 11: Homelies 43-63 (EPE 79), Thessaloniki, 1986, p. 246], Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Iubiţi credincioşi,

Cu toţii suntem copleşiţi în această zi de sărbătoare de multele daruri pe care Dumnezeu le-a revărsat peste noi. Mântuirea noastră începe cu o Fecioară Preacurată plină de har şi de daruri, care doreşte să împărtăşească aceste daruri cu noi. Orice dar însă presupune şi un răspuns din partea primitorului. Nobleţea dăruitorului te obligă la un răspuns pe măsură. Imnograful a exprimat poetic această tainică realitate a sărbătorii: *„Ce vom aduce Ţie, Hristoase? Că Te-ai arătat pe pământ ca un om, pentru noi. Fiecare din făpturile cele zidite de Tine mulţumire aduce Ţie: îngerii cântarea, cerurile steaua, magii darurile, păstorii minunea, pământul peştera, pustiul ieslea, iar noi pe Maica Fecioara..."* [Stihira la Vecernia praznicului Naşterii Domnului, *Mineiul lunii decembrie*, p. 377].

Mulţimea darurilor cereşti revărsate peste inimile noastre la acest praznic ne îndeamnă să mulţumim Ziditorului şi să exclamăm plini de bucurie, împreună cu Sfântul Proclu, patriarhul Constantinopolului: *„Astăzi ne-a răsărit Soarele dreptăţii din norul cel fecioresc! Poporul ce şedea în întuneric a văzut lumină mare! Astăzi, naştere fără sământă din pântece curat a rodit şi întreaga făptură aduce Pruncului darurile găzduirii: pământul staulul, munţii peştera, oraşele Betleemul, vânturile ascultarea, mările supunerea, valurile liniştea, adâncimile peştii, râurile Iordanul, izvoarele pe samariteanca, pustiul pe Ioan Botezătorul, animalele asinul, păsările turturelele, magii darurile, femeile pe Marta, văduvele pe Ana, sterpele pe Elisabeta, fecioarele pe Preacurata Fecioară, păstorii cântarea, preoţii pe Simeon, copiii ramurile de finic, prigonitorii pe Pavel, păcătoşii pe vameş, neamurile păgâne pe cananeancă, crucea pe tâlhar, răsăritul steaua, cerurile pe îngeri, Arhanghelul Gavriil salutul: Bucură-te, ceea ce eşti plină de daruri, Marie, Domnul este cu tine..."* [Sfântul Procul al Constantinopolului, *Cuvânt la Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, text critic la: N. Constas, *Proclus of Constantinople and the Cult of the Virgin in Late Antiquity* [*Supplements to Vigiliae Christianae* 66, Leiden-Boston: Brill, 2003, p. 226-237].

Iubiţi credincioşi,

Noi toţi ne facem daruri unii altora de sărbători. Darurile noastre sunt, simbolic, semnele darurilor dumnezeieşti pe care le primim în aceste zile de praznic. Noi ştim că darurile lui Dumnezeu se dau şi se primesc în biserică, în locaşul Său cel sfânt. La fiecare Sfântă Liturghie noi suntem în Casa lui Dumnezeu, suntem la Masă cu Mântuitorul, Care este înconjurat de toţi sfinţii. De-a dreapta Lui stă Maica Preacurată, cea plină de daruri. Este cina tainică, este Nunta Fiului de Împărat, care veşnic se desfăşoară în ceruri şi la care şi noi suntem chemaţi să participăm cu hainele sufletului curăţite de orice păcat. La acest ospăţ dumnezeiesc, ca odinioară în Cana Galileii, Maica lui Dumnezeu este de-a dreapta Fiului ei, Care acum este Însuşi Mirele Ce dăruieşte credincioşilor spre hrană Trupul şi Sângele Său jertfit. Acum, ca şi atunci, Maica Domnului mijloceşte pentru noi pentru ca dragostea Fiului ei să se reverse peste întreaga lume. Iar nouă, ca şi atunci în Cana Galileii, atât ne cere: *„Faceţi tot ce vă va spune El!"* Cuvântul ei plin de iubire şi de blândeţe ne mişcă pe toţi. Dragostea ei de Maică ne îndeamnă să păzim poruncile Fiului ei, să căutăm să nu supărăm pe Dumnezeu prin faptele vieţii noastre, să ne străduim să ne curăţim inimile cât mai des prin spovedanie, să ne ferim de patimile trupeşti, să omorâm, după îndemnul Apostolului, toate *„mădularele noastre cele pământeşti: desfrânarea, necurăţia, patima, pofta cea rea şi lăcomia, care este închinare la idoli...", lepădând mânia, defăimarea, cuvintele de ruşine, „pentru care vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării..."* (Col. 3, 5-8).

Iubiţi fii duhovniceşti,

Dragostea negrăită pe care o are Dumnezeu pentru noi nu o putem simţi în inimile noastre dacă iubim păcatele acestei lumi: *„pofta ochiului, pofta trupului şi trufia vieţii"* (Iacob 4, 4). Este vremea să ne îndreptăm viaţa spre Dumnezeu şi să-L rugăm cu credinţă, prin post şi prin pocăinţă sinceră, să nu-Şi întoarcă faţa de la noi, ci să ne trimită mila Sa pentru a scăpa de toate cursele cele cumplite ale vrăjmaşului. Mult ajutor aflăm dacă vom încerca, fiecare dintre noi, după putere, să participăm cât mai des la Sfânta Liturghie, aducând, ca ofrandă, *prescură* spre pomenire, atât pentru cei vii, cât şi pentru cei adormiţi.

Să păstrăm şi să preţuim, cum se cuvine, cele trei Instituţii fundamentale ale dăinuirii neamului românesc: *Familia, Şcoala* şi *Biserica*. Să luptăm pentru păzirea curăţiei noastre sufleteşti, dar şi a copiilor noştri. Să le dăm celor mici hrana sufletească de care au nevoie, să veghem creşterea lor, să îi deprindem de mici cu paza sfintelor porunci, cu mersul la biserică, să ne străduim să îi scoatem cu ajutorul rugăciunii, al Sfintei Spovedanii şi al Sfintei Euharistii din toate cursele celui rău, oferindu-le, ca alternative la provocările modernismului, o viaţă cât mai aproape de Dumnezeu şi de natură, precum şi o viaţă de adevărată comuniune de iubire în familie. Doar aşa copiii noştri vor învăţa care sunt adevăratele valori şi virtuţile specifice ale credinţei şi ale neamului nostru.

Iubiţi credincioşi,

Încheiem cuvântul nostru cu îndemnul Sfântului Grigorie Palama de a cinsti venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu: *„Să păzim, aşadar, prin legăturile iubirii unitatea cu Dumnezeu şi întreolaltă ... Să lăsăm pământul, fiindcă nu mai suntem pământeşti, din pământ, ca primul om* [Adam], *ci ca al Doilea Om, Domnul, din cer. Sus să avem inimile la El! ... Să stăm în Sfânta Biserică arătându-ne fiecare pământul* [inimii] *sfânt prin virtute şi înclinarea neclintită spre Dumnezeu..."* [*Cuvântarea* 53, ed. P. Christou: Gregoriou tou Palama Apanta ta erga 11: Homelies 43-63 (EPE 79), Thessaloniki, 1986, p. 247].

La slăvitul Praznic al Naşterii Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu smerenie rugăm pe Cel Atotputernic să ne dăruiască tuturor sănătate sufletească şi trupească, întru toate bună sporire, iar în Noul An să reverse asupra noastră şi asupra lumii întregi harul păcii, al iubirii şi al bucuriei duhovniceşti. Întru mulţi şi fericiţi ani!

Redacţia „Telegrafului Român"

† SOFRONIE,
Episcop
al Oradiei

SCRISOARE PASTORALĂ CU PRILEJUL SĂRBĂTORII ÎMPĂRĂTEȘTI A NAȘTERII DOMNULUI, 2016

***„Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”* (Ioan 3, 16).**

Neprețuiții mei iubitori și următori ai Mântuitorului,

Ce declarație de dragoste dumnezeiască față de noi, nevrednicii, decât cea de mai sus? Ce făgăduință mai consistentă, ce nădejde mai tare? *„Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El lumea”* (Ioan 3, 17). O, ce adânc al îndelungii răbdări și al milei negrăite față de noi, cei mulți și păcătoși, fragili și instabili, nestatornici ca ploaia în mijlocul verii! Dar cine poate măsura bunătatea dumnezeiască? Cine poate îndrăzni să vorbească despre sublima poveste de dragoste sfântă, curată și nepătimașă dintre Dumnezeu și poporul Său?

De când ne știm pe pământ, după căderea dintâi, am cunoscut păcatul și moartea, suferința și eșecul, exilul și valea morții, necazul și bătrânețea umbrită de decrepitudine. Un orizont trist și sumbru, a cărui notă dominantă era damnarea. Numai că Dumnezeu nu a dorit, nu a vrut să rămână așa. Sfidând orice prejudecată, rușinând toată răutatea, călcând în picioare mulțimea glasurilor potrivnice întunecate, Dumnezeul iubirii a hotărât altfel. Din milă față de noi, din dragoste nepământească, supremă, Tatăl Îl trimite pe Fiul, în Duhul, să Se facă om, născându-Se din Fecioara, pentru a ne izbăvi pe noi, pentru a ne mântui.

„Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui” (Ioan 3, 35). Pe Fiul L-a trimis Tatăl în lume. Din cer, de sus, din slavă, spre noi, cei mărunți, cei neînsemnați, cei ce ne credeam uitați, părăsiți, singuri. Dar vine din cer Cel ce Se face una cu noi, Fiul Omului, în toate asemenea nouă, afară de păcat. *„Cel ce vine de sus este deasupra tuturor”*, El nu este simplu om, ci Dumnezeu-Omul, *„Cel ce vine din cer este deasupra tuturor”* (Ioan 3, 31). Pleacă cerurile și coboară la noi, Se smerește, *„Dumnezeu fiind în chip”* (Filipeni 2, 6), deșertându-Se *„pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om”* (Filipeni 2, 7).

Mult încercați și statornici ucenici ai Domnului,

Nemăsurată, nespusă, nebiruită este dragostea Preasfintei și Celei de o ființă și nedespărțitei și de viață făcătoarei Treimi! Din străfundurile bunătății dumnezeiești, răzbate până la noi, în curgeri nesfârșite ale harului, mila divină și binecuvântarea cerească, *„harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și părtășia Sfântului Duh”* (II Corinteni 13, 13), revărsându-se energiile dumnezeiești necreate în îmbrățișarea unică de iubire ai cărei martori, beneficiari și fericiți mărturisitori suntem. Toate armiile necurăției, întreaga revistă de front a necuratului, vacarmul infernal al haosului întunecat sunt acum nimicite, cu toată oștirea de mercenari și cu toată trufia lor nefastă, prin bunătatea Preasfintei Treimi.

Pentru că, un singur cuvânt ajunge pentru a descrie măreția celor întâmplate: bunătatea. Bunătatea lui Dumnezeu. Bunătatea intrinsecă dumnezeirii descoperite nouă în comuniunea de dragoste a Preasfintei Treimi. Bunătatea proprie lui Dumnezeu și doar Lui, Cel Unul în ființa Sa dumnezeiască nepătrunsă și Întreit în ipostasuri: Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt, Dumnezeul cel Viu și Adevărat, *„Cel ce este”* și *„Cel ce era”* și *„Cel ce vine”* (Apocalipsa 1, 4). Bunătatea totală, fără limite, iubire necondiționată de transgresiunile umanității: S-a dat (Fiul) pentru toți, pentru ca *„cel ce crede în Fiul”* să aibă viață veșnică, *„iar cel ce nu ascultă de Fiul”*, să nu vadă viața, *„ci mânia lui Dumnezeu”* să rămână peste el (Ioan 3, 36).

Bunătatea vine spre noi, dar și noi se cuvine să ne pregătim pentru a o primi, pentru a ne trezi, pentru a învia, pentru a ne muta din moarte la viață. Deoarece exercițiul iubirii presupune reciprocitate: Dumnezeu coboară la noi, iar noi, prin har, la chemarea lui Dumnezeu, să ne înălțăm la El, urcând, prin Fiul întrupat, înomenit, în Duhul Sfânt, la Tatăl, Creatorul și Stăpânul Universului. Alternativă nu avem, nu există, altă cale nu este. Doar prin Hristos, în Hristos și cu Hristos, Cel ce a mărturisit despre Sine și a

zis: *„cel ce crede în Mine are viață veșnică”* (Ioan 6, 47) și *„dacă cineva va păzi cuvântul Meu, nu va vedea moartea în veac”* (Ioan 8, 51).

Dragii mei chemați la răbdare și îndelungă-răbdare,

Prea puține, nemeșteșugite și anevoios alese cuvinte, la adevărata măsură a nepriceperii mele, am căutat, palid și doar în oglindă, am cutezat, deși cu nevrednicie, am îndrăznit, timid și nedestoinic, să vă vorbesc despre abisurile bunătății dumnezeiești, care a făcut cu putință întruparea, înomenirea Fiului lui Dumnezeu și nașterea Sa din Preasfânta Fecioară Maria, Născătoarea de Dumnezeu. Cuvintele neputincioase au încercat să ne apropie, pe cât ne stă în putință, de măreția bunătății Preasfintei Treimi. De planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii prin Cuvântul veșnic al Tatălui, Care *„S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi”* (Ioan 1, 14), Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul lumii.

Pentru noi, cei credincioși, bunătatea lui Dumnezeu nu trebuie dovedită. Ea există pur și simplu și lucrează în lume. La fel ca și Cel al Cărui nume este: Bunătatea–Dumnezeu. Numai că, din păcate, din nefericire, nu toți oamenii sunt de acord cu Adevărul, nu Îl cunosc, ba chiar Îl insultă și Îl prigonesc, îndeosebi străpungându-I trupul tainic: Biserica. Așa se face că, în lume, răutatea, inspirată, susținută, manipulată de duhurile necurate, bântuie aproape nestingherită. O mai încurcăm noi, creștinii, care, prin post și rugăciune, prin lucrarea harului Duhului Sfânt, îi mai dăm planurile, ticluirile, meșteșugirile, făcăturile, arhitecturile savante și mincinoase, peste cap. Și părintele răutății și domnul minciunii se supără și se oștește asupră-ne, căutând să ne doboare, să ne alunge, să ne marginalizeze, să ne descumpănească sau, măcar, deși mai perfid, să ne infecteze și pe noi cu răutatea-i.

Doar legat să fie cineva la ochi și nu ar putea înțelege că așa stau lucrurile, duhovnicește vorbind, întocmai. Și, totuși, care este răspunsul nostru, cel mai potrivit, în duh evanghelic, în pacea Domnului Hristos Iisus, la toate aceste provocări din urmă ale duhurilor răutății din văzduhuri, active în societate prin mulțimea de profeți falși, preotese mincinoase ale noilor culte păgâne, prin cohortele de filozofi adepți ai noilor curente ateiste și materialiste, dar și, îndeosebi, prin oștirea fără număr a mercenarilor tocmiți, pe bani frumoși, din toate limbile și semințiile pământului? Frica? Nicidecum. Nu avem dreptul să ne temem, câtă vreme pacea Domnului este cu noi: *„în lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea”* (Ioan 16, 33). Plânsul și tânguirea? Defel. Nu suntem lipsiți de ajutor, cei ce auzim cuvântul Mântuitorului: *„veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi”* (Matei 11, 28).

Atunci? Răspunsul este hristic și vine din Predica de pe Munte. Este piatra de încercare a credinței noastre și antidotul la răutatea lumii, antidotul care nu ne va lăsa să ne molipsim de răutate, așa cum și-ar dori slugile celui rău și întunecatul însuși, care mult s-ar bucura să ne vadă și pe noi înveninați, înrăiți, desfigurați de ură. Dar n-are să-i ajute și să le ajute Domnul cel Preabun, Care, prin Cuvântul Său întrupat, în Predica de pe Munte, ne-a lăsat medicamentul ideal, antidotul pentru otrava noianului de ispite ale celui rău și panaceul contra urii: iubirea de vrăjmași. *„Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt”* (Matei 5, 39). Așa a rezistat, de la începuturi, civilizația noastră creștină. *„Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc”* (Matei 5, 44).

Ce altă rețetă mai puternică? Nu este ușor, dar, prin smerenie, prin post și rugăciune, cu ajutorul harului lui Dumnezeu, cele în aparență imposibile devin posibile. Aici este cheia salvării civilizației noastre creștine, asaltate din toate părțile, și din afară, și dinlăuntru, în fel și chip. Anume, prin bunătate, prin iubirea totală, până la măsura extremă a iubirii vrăjmașilor, punând stavilă urii, îngrădind răutatea, prin solidaritatea noastră, între creștini, prin unitatea în jurul Mântuitorului, în Biserica Sa cea Sfântă, în comuniunea Sfinților, în desăvârșire: *„fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este”* (Matei 5, 48). Așadar, răutății din lume îi vom răspunde cu bunătate, urii aruncate asupra noastră cu rugăciune către Cel de Sus, prigonirilor și hărțuirilor, cu smerenie și dragoste, morții, prin martiriu, sfârșitului printr-un nou început al pocăinței, al întoarcerii spre comuniunea de dragoste a Preasfintei Treimi, Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt, Treimea Cea de o ființă și nedespărțită!

Crăciun fericit! La mulți ani, fericiți și binecuvântați, plini de har și de bucurie, întru sănătate deplină și bogată înzilire!

IISUS HRISTOS – SOARELE DREPTĂȚII

Cuvânt Pastoral la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos – 2016

† ANDREI, Episcop al Covasnei și Harghitei

Cântarea tradițională bisericească ne vestește în fiecare an cu prilejul prăznuirii Nașterii Domnului că întrupându-Se El printre noi, a „Răsărit lumina cunoștinței”. Tot din troparul sărbătorii mai aflăm că El, Cel care ne aduce „lumina cunoștinței”, El Însuși, fiind lumina (Ioan 9, 5), este recunoscut ca fiind „Răsăritul cel de sus”, pogorât din ceruri, de la Tatăl, întrupat prin lucrarea Duhului Sfânt.

Creștinismul începe în istorie cu Nașterea Domnului, întruparea Fiului lui Dumnezeu. Sfânta Scriptură ne spune: „Cuvântul (Logosul) trup S-a făcut” (Ioan 1, 14). Faptul că vine „de Sus” înseamnă că vine de la Dumnezeu, că e Unul din Treime, Fiul lui Dumnezeu, căci prin „Cel de Sus” noi, credincioșii, L-am înțeles întotdeauna pe Dumnezeu. Și venind „de Sus”, nu poate fi altfel decât „Soarele dreptății”, adică Acela care face dreptate, învață, aduce și răsplătește dreptate, vrea ca lumea să trăiască după dreptate. Multe alte titluri Îi vor da Mântuitorului Evangheliștii, Apostolii, marii Sfinți Părinți și teologi, dar cele mai importante, cele mai adevărate nume și le va da El Însuși, mărturisind despre Sine și arătând locul de unde vine, de la Tatăl, ca Fiu născut mai înainte de veci, de o ființă cu Tatăl prin Care toate s-au făcut, așa cum mărturisim în Simbolul credinței. Iată, iubiții mei, identitatea Celui a cărui naștere o prăznuim astăzi.

Troparul Nașterii Îl numește pe Mântuitorul „Lumina cunoștinței”. V-ați întrebat vreodată de ce Îi dă Biserica acest nume atât de pretențios și mare? De când e lumea dorința de cunoaștere a fost țelul tuturor filozofilor, al oamenilor de știință, al înțelepților și al oamenilor înzestrați cu capacitate de gândire și meditație. Noi credincioșii credem că cele de care avem nevoie pentru dobândirea vieții veșnice, adică „Lumina cunoștinței”, ne-a venit prin Iisus Hristos, și ea se află înscrisă de cei care L-au văzut și ascultat în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție. Despre mijloacele prin care putem obține mântuirea și despre tot ceea ce trebuie să știm și să facem în legătură cu aceasta, avem toate cunoștințele de la Mântuitorul Iisus Hristos. De aceea El rămâne cu adevărat pentru noi credincioșii „Lumina cunoștinței”. Sfânta Maică Biserică a avut dintotdeauna și mai ales astăzi, într-o lume secularizată care se îndreaptă spre ură și dezbinare, misiunea de la Hristos Cel născut în iesle să propovăduiască cunoștințele despre mântuire.

În tropar noi Îl numim „Răsăritul ce de Sus”, ne afirmăm credința că El este Fiul lui Dumnezeu și de aceea primim drept mântuitoare toate descoperirile Lui, toate „cunoștințele” pe care ni le-a comunicat Dumnezeu Tatăl și credem în ele din tot sufletul nostru (Matei 22, 37). Hristos Domnul S-a născut într-o zi ca aceasta, în timpul Cezarului August (Luca 2, 1) în Bethleem Iudeii, iar troparul Îl numește „Soarele dreptății”. Libertatea de alegere a fost lăsată de Dumnezeu (Deuteronom 30, 17; Ioan 8,32). Aspirația spre dreptate este, fără îndoială, a tuturor oamenilor. Chiar și cei care fac o nedreptate altora, când este vorba despre ei înșiși, când li se face o nedreptate, protestează ca și cum ar crede în dreptate și ar fi cei mai drepți dintre oameni. Făcând așa, ei nu fac altceva decât să recunoască sfințenia dreptății, numai că nu o pun în practică. Toți suferim cumplit când ni se face o nedreptate. Ar trebui să suferim și atunci când se fac și altora nedreptăți. Este condamnabilă și atitudinea noastră de indiferență față de nedreptățile care se fac în jurul nostru, de către ceilalți, pe care noi le-am putea împiedica. Trebuie să-i compătimim pe cei nedreptățiți și să-i condamnăm pe cei ce fac nedreptăți.

„Soarele dreptății” spre aceasta ne îndeamnă, căci dreptatea nu este rezervată numai Împărăției de dincolo, ci și lumii acesteia. De aceea ne rugăm în Rugăciunea Domnească: „Precum în cer și pe pământ” (Matei 6, 10). Mântuitorul Hristos a precizat de multe ori că Împărăția Cerurilor începe de aici, din această lume (Luca 17, 1).

Dacă nu suntem drepți, dacă nu ne încălzim la acest Soare, dacă nu ne lăsăm călăuziți de El în toate zilele vieții noastre, nu vom putea moșteni viața de veci. Adesea auzim de „războaie și vești de războaie”. Oare de ce s-a ajuns la această situație în lumea de astăzi? Pentru că se calcă dreptatea, s-a înmulțit păcatul, pentru că s-a împuținat numărul drepților. „Soarele dreptății” a venit ca să reinstaureze dreptatea pe pământ în sens de viață dreaptă, morală, o viață virtuoasă. Ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să ne ierte păcatele, să se înmulțească drepții pe pământ și dreptatea în lume. Acesta este mesajul Aceluia care S-a numit pe Sine „Soarele dreptății”, Iisus Hristos, mesaj adresat credincioșilor care Îi urmează învățătura și doresc să-I îndeplinească poruncile pentru a moșteni Raiul cel mult dorit.

Sărbătorind Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, noi cinstim cu bună cuviință pe Dumnezeu pentru darul de bucurie veșnică, dar și pentru că ne-a dat și nouă, oamenilor păcătoși, darul de a renaște, de a crește, de a ne înmulți talanții; a ne desăvârși și a moșteni bucuria veșnică.

Întâmpinăm, la fiecare naștere, taina cea mare din lume, cum alta nu mai este, zidirea vieții încredințată nouă oamenilor, astfel devenind și noi împreună-lucrători cu Dumnezeu. Ca lumina ochilor să păzim sufletele noastre, dar și trupurile noastre. Să le ferim de necurăție, pentru că prin întinarea cu orice păcat a unuia dintre noi, ne facem nevrednici a locui Dumnezeu întru noi și se vatămă și curăția fraților noștri, că precum ne putem sfinți unii pe alții, tot așa ne putem întina unii pe alții, pentru că „noi, cei mulți, suntem în Hristos un trup, iar fiecare dintre noi mădulare suntem unii altora” (Romani 12, 5).

Să avem grijă permanentă de a preamări pe Dumnezeu prin faptele noastre de dragoste frățească, românească și ortodoxă, având în inimi pe toți frații noștri creați de Dumnezeu pe fața pământului, îngăduindu-ne unii pe alții cu blândețe, ajutându-ne și sfătuindu-ne cu înțelepciune la săvârșirea faptelor bune. Să împlinim testamentul Sfântului și marelui Mitropolit al Ardealului, Andrei Șaguna: „Fiți pe pace, aveți-vă bine, nu vă sfădiți!”.

Așa vom fi făcători de pace, devenind „fii lui Dumnezeu” (Matei 8, 9), rugându-ne și de a îndemna pacea între noi, între popoare și pacea cu Dumnezeu Atoatecreatorul.

La acest Praznic Dumnezeiesc să răsune în cânt de Doxologie glasurile noastre, colindând, precum ale îngerilor la Nașterea Domnului în peștera din Bethleemul Iudeii: „Slavă întru cei de Sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voire”(Luca 2, 14).

Să nu uităm, fraților și surorilor, prăznuind Nașterea Domnului Hristos, să sărbătorim și ziua noastră de naștere! De aceea la acest Praznic este atâta bucurie dumnezeiască și omenească în cer și pe pământ. Praznicul familiei creștine!

Îi mulțumim Fiului Dumnezeiesc că a venit în lume să Se nască și să crească, să ne mântuiască și Îl rugăm ca Apostolii Luca și Cleopa, „Doamne, rămâi cu noi acum și pururea și în vecii vecilor, Amin!”.

Pastorală la Nașterea Domnului – 2016

(urmare din p. 1)

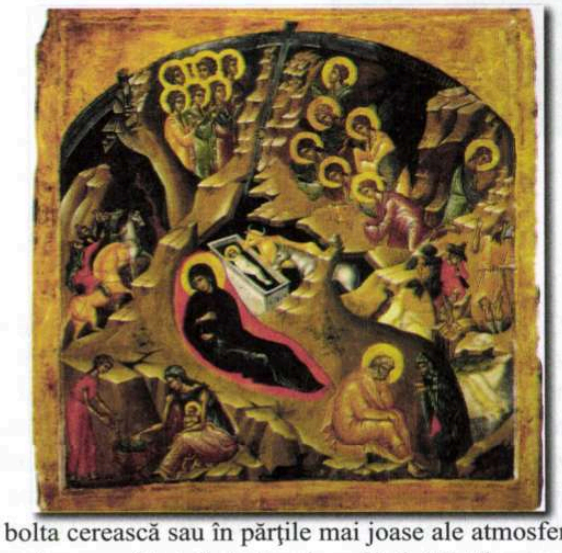

pe bolta cerească sau în părțile mai joase ale atmosferei”. Aceasta nu s-a făcut din întâmplare, fiindcă Tatăl ceresc L-a trimis atunci în lume pe Fiul Său, „Răsăritul cel de Sus” (Lc. 1, 78), după Care noi ne orientăm viețile noastre. Cu toții, în lumea aceasta, suntem pe un drum lung, numit călătoria vieții. De asemenea, noi dorim ceva sigur care să ne călăuzească, să ne conducă nevătămați spre scopul nostru ultim. Dumnezeu S-a îngrijit să ni-L trimită pe Mesia, „Domnitor din Iuda și Cârmuitor din coapsele lui” (Fac. 49, 10).

În călătoria vieții, cea mai luminoasă Stea care strălucește pe firmament este Iisus Hristos, „Calea, Adevărul și Viața” (In. 14, 6), „Luminătorul cel mai înainte de soare”, cum Îl numește Sfântul Grigorie Palama. El este cu adevărat mai demn de încredere decât stelele. Numai despre El a spus Dumnezeu: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care am binevoit; de Acesta să ascultați!” (Mt. 17, 5). Trebuie să-L ascultăm, fiindcă îndrumarea Sa dumnezeiască și neschimbătoare nu-i învechită sau demodată, ci ne este mereu contemporană, conducându-ne spre destinația noastră. Legea Sa este „făclie picioarelor noastre și lumină cărărilor noastre” (cf. Ps. 118, 105).

Când un marinar, aflat pe o mare necunoscută, într-o vreme furtunoasă, este azvârlit încoace și încolo, mai multe zile, el se folosește de primul calm în furtună și de prima deschizătură în nori ca să privească la stele, spre a se orienta și a afla direcția adevărată. Când ne-am rătăcit și suntem în încurcătură, și noi putem privi în sus, pentru a-L vedea pe Hristos, Steaua noastră răsărită din Iacob (cf. Num. 24, 17), ca să ne arate calea. Urmându-L pe El, vom atinge ținta consistentă a pelerinajului nostru pământesc: întâlnirea cu Dumnezeul Cel viu. Conștient de aceasta, Sfântul Paisie cel Mare zicea: „Fără puterea și lumina Ta, Hristoase, orice am face, ne paște primejdia de a ne pomeni pe alt drum decât cel care duce spre Tine”.

În actualul context de secularizare accelerată și în aceste zile de obscuritate universală, mulți dintre contemporanii noștri gândesc și trăiesc ca și cum Dumnezeu n-ar exista. Ei sunt atrași de miraje ieftine, adoră idoli falși, și unii sunt robi ai păcatelor „împotriva firii” (cf. Rom. 1, 26-27). Toate acestea produc un cortegiu de suferință, boli, sărăcie, lipsuri, violență și războaie, stingând în suflete speranța într-un viitor mai bun. Când nu-I permitem lui Hristos să pătrundă în bezna răutăților veacului, „vine mânia lui Dumnezeu peste fiii neascultării” (Col. 3, 6). Omenirea, aflată la răscruce, este chemată să se întoarcă la Dumnezeu, printr-un angajament puternic de a urma Legea Sa.

La primul Crăciun din Betleem, Dumnezeul absolut și transcendent a intrat în realitatea noastră umană, ca să ne vorbească într-un limbaj pe care-l putem înțelege. Când ne îndreptăm privirea către El, „Steaua strălucitoare a dimineții” (Apoc. 22, 16), se trezesc în noi o uimire imensă și o înțelegere mai profundă a existenței noastre. Când ne alipim de Domnul, contradicțiile interioare, grijile mărunte și temerile noastre sunt numaidecât eliminate. Prin relația personală cu Mântuitorul nostru, noi putem avea parte de zile senine și prospere, putem avea „pe pământ pace, între oameni bunăvoire” (Lc. 2, 14). Pe acestea vi le doresc tuturor, în anul care vine și întotdeauna. La mulți ani!

Îngerii – prietenii noştri de dincolo de lume. Pruncul Iisus şi protecţia angelică, supranaturală, de care putem beneficia

† GURIE,
Episcop al
Devei şi
Hunedoarei

Iubiţi credincioşi,

„Naşterea Domnului" este praznicul împărătesc în care rememorăm momentul unic din istoria omenirii în care Dumnezeu a coborât în timp şi în spaţiu, adică în materie, şi S-a făcut om, pentru a ne ridica pe noi din rătăcire şi din neştiinţă, pentru a ne înălţa la o cunoaştere superioară (nu doar ştiinţifică, ci şi metafizică). Spune colindul despre Pruncul Iisus: *Pe-a Lui umerele / Străluceau lucefărele, / Pe degetul cel mai mic / Inelaş mândru de-argint, / Pe degetul cel mare / Inelaş de soare / Şi pe frunte luna-i plină, / Plină de Lumină! II Şi luna cu stelele / Luminează nopţile, / Soarele cu razele / Luminează zilele!* [Colindul „Umblă Maica după Fiu", în vol. *Colindăm, noi colindăm. Colinde şi cântece de stea, piţărăi, oraţii şi interludii instrumentale, jocul caprei, urări de Anul Nou* (culese sub îngrijirea Prof. dr. Dumitru Jompan), Edit. Eurostampa, Timişoara, 2002, p. 43]. Nu toţi cei prezenţi la eveniment erau capabili să vadă în privirea Pruncului Lumina de dincolo de lume, să intuiască statura Lui de împărat al Lumii. Şi, totuşi, El era Creatorul făcut făptură pentru recuperarea noastră pentru Cer.

A făcut-o pentru a ne vindeca fiinţa omenească şi pentru a ne spune cine suntem, de unde venim şi încotro ne îndreptăm (fiecare, în parte, şi omenirea în ansamblul ei). Ne-a avertizat că nu suntem produsul unei evoluţii hazardate de la simplu la complex (cum pretind unele teorii evoluţioniste), ci suntem creaţi de o Fiinţă de Dragoste şi de Lumină, pe Care o numim Dumnezeu şi Care **ne-a lăsat pe acest Pământ să vieţuim, ca să învăţăm să iubim.** După această viaţă urmează veşnicia, de care ne vom bucura în măsura în care ne-am făcut datoria în această viaţă, adică am învăţat să iubim! *S-a născut pe Pământ, / Astăzi, Mesia Cel Sfânt, / Ca să facă mântuire / De la veşnica pieire / A lui Adam cel căzut / Cu tot neamul, de demult* [Colindul *Cartea satului,* în vol. *Colinde* (culegere de George Breazul), Edit. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1993, p. 256].

Altfel spuse lucrurile, viaţa aceasta, pe care o trăim în timp şi în spaţiu, adică în materie, este foarte scurtă în raport cu veşnicia. O putem compara cu coperta sau cu prefaţa unei cărţi: poate cineva pretinde că ştie întreg conţinutul unei cărţi, dacă a văzut doar coperta? Nu! La fel este şi cu viaţa de dincolo: Dumnezeu ne spune ceea ce urmează, pentru că, fără El, nu putem şti, nu putem descoperi doar prin puterile noastre. Spune colindul popular: *Înger stă 'naintea mea, / Din lume ca să mă ia. / Astăzi mă călătoresc, / La Părintele ceresc. II Unde m-a chemat Hristos, / La oraşul cel frumos. / Rele sau bune eu iau, / Seama de toate să dau II Pentru câte le-am urmat, / Pân' la cel mai mic păcat. II O, suflete ticălos, / Negru şi întunecos! / În lume, cât ai trăit, / În rele te-ai tăvălit. II Îngrijeai numai de trai, / Negândind la iad şi rai. / La moarte n-ai cugetat, / Dar de dânsa n-ai scăpat; / Căci, iată, ea s-a pripit / Şi din lume te-a răpit!* [Colindul „Înger stă 'naintea mea", în vol. cit., p. 319].

Dumnezeu S-a făcut om pentru ca să-l avertizeze pe om încă o dată de aceste realităţi: Nu vă lăsaţi orbiţi doar de ceea ce vedeţi, căci vedeţi foarte puţin, doar realitatea materială! Ochii noştri trupeşti sunt făcuţi doar pentru materie, şi nu pot vedea dincolo de ea. În măsura în care ne înduhovnicim, mergem la Biserică, ne spiritualizăm, începem să vedem lumea de dincolo, realităţile spirituale, adevărurile eterne. Şi abia atunci începem să-L simţim pe Dumnezeu, Creatorul nostru Cel de dincolo de materie, dar Care este prezent şi aici, în materie. *De acum până'n vecie, / Slava Domnului să fie!* [Colindul „Sus în slava cerului", în vol. cit., p. 118].

Dreptmăritori creştini,

Evenimentul Naşterii Domnului, pe care astăzi îl prăznuim, **ne proclamă o prietenie cu o civilizaţie superioară: îngerii!** Omenirea întreagă pare simpatizată, protejată şi căutată de aceştia. De ce? Vedem că ei sunt prezenţi în cele mai importante momente din istoria mântuirii, aşa cum ne sunt acestea relatate de Sfintele Evanghelii. Îngerul sau Arhanghelul Gavriil – în transliterare latină, „Gabriel" – îi vesteşte Fecioarei Naşterea Mântuitorului: *Şi, deodată, ce văzuse? / Casa toată se umpluse / De-o lumină lucitoare, / Ca lumina de la Soare. / Îngerul Gavriil intrase / La Sfânta Fecioară-n casă / Şi, din zbor, cum se opri, / „Bucură-te!"– îi grăi. / „Nu te-nspăimânta, Maria, / Că vei naşte pe Mesia!" / Fiu al Domnului va fi / Şi „Iisus" Se va numi!* [Colindul „Sfântă-i seara de Crăciun", în vol. cit., p. 463].

Dar, atenţie, nu trebuie să uităm că îngerul acesta a fost prezent şi a vestit, lui Ioachim şi Anei, naşterea Fecioarei Maria. Tot el a vestit, lui Zaharia şi Elisabetei, naşterea copilului lor, Sfântul Ioan Botezătorul. În plus, ştim că el a călăuzit Sfânta Familie în fuga spre Egipt, pentru a scăpa cu viaţă Pruncul de uneltirile sângeroase ale regelui Irod: *Iar Irod, tiranul, / Craiul şi duşmanul, / Oastea şi-o trimite, / Pe prunci de-i ucide / De doi ani în jos, / Să taie pe Hristos. / Intră prin odaie, / Toţi copiii taie. / Vai, în greaua noapte, / Câtă crudă moarte! / Sânge preacurat / Cât s-o mai vărsat! / Mamelor, nu plângeţi! / Pieptul nu vi-l frângeţi! / Pruncii n-or muri, / Ci s-or preamări. /Ale lor sufleţele se vor face stele, / Luminând frumos / Calea lui Hristos!* [Colindul „O, ce nebunie!", în vol. Colindăm, noi colindăm..., p. 150]. Iar alt colind spune: *Pe Hristos nu L-a tăiat, / Tatăl Sfânt L-a apărat. / 1-a trimis un înger sfânt, / Ca să-L scape, pe pământ!* [Colindul „Toată oastea creştinească", în vol. *Colinde...*, p. 257]. *Mai apoi, la înviere, a şezut pe o piatră în mormânt şi femeilor mironosiţe le-a adus vestea învierii. Deci, acestui înger Dumnezeu i-a încredinţat marea Taină a venirii Sale în lume.*

Cine este această făptură? Căci, este clar, nu este nici om, nici Dumnezeu. Ce înseamnă numele lui? Termenul „Gavriil/ Gabriel" provine din limba ebraică, însemnând „Dumnezeu Se face bărbat", iar numele conţine, concentrat, adevărul că Dumnezeu Se face om, rămânând şi ceea

(continuare în p. 6)

Îngerii – prietenii noştri de dincolo de lume. Pruncul Iisus şi protecţia angelică, supranaturală, de care putem beneficia

(urmare din p. 5)

ce era, adică Dumnezeu. Zguduitor este adevărul acesta, pentru cei care vor să se gândească profund la soarta omenirii şi la viitorul planetei noastre (şi al cosmosului întreg): dacă Dumnezeu coboară în creaţia Sa înseamnă că aceasta preţuieşte enorm şi că El are planuri mari cu ea! Aceasta înseamnă că ne iubeşte şi nu este deloc fericit când ne vede chinuindu-ne în necazuri şi neputinţe.

Iubiţii mei fii duhovniceşti!

La o anumită vârstă, tinerilor le place foarte mult să vorbească despre civilizaţii extraterestre şi există foarte multe filme inspirate de eventuala existenţă a extratereştrilor şi de acţiunea lor în lumea noastră. Ni se arată, prin filme SF, cum ei coboară cu nave cosmice în lumea noastră şi intervin, pozitiv sau negativ, în funcţie de cum sunt: buni sau răi.

Sfânta Scriptură ne vorbeşte însă, explicit, de o civilizaţie non-terestră, existentă înaintea celei a noastre, o lume a spiritelor, creată de Dumnezeu şi care, în urma unui cataclism, s-a prăbuşit, dar nu în întregime. Prin căderea lor, un adevărat „continent" s-a dislocat în lumea de dincolo. **Cei căzuţi au venit pe Pământ şi au antrenat în căderea lor întreaga omenire,** căci, pe atunci, Adam şi Eva erau singurii reprezentanţi ai spiţei umane.

Dar, oare, ne dăm noi seama că suntem căzuţi? Recunoaştem aceasta? Răul din jurul nostru ne obligă să proclamăm faptul că lumea nu este aşa cum ar trebui să fie, iar necazurile de pe pământ ne arată că suntem departe de fericirea pe care a dorit-o Dumnezeu pentru făpturile Sale. Aceste mari adevăruri le cunoşteau strămoşii noştri, de aceea proclamă colindul: *Domnul stătu crai în ţară, / Ţările se 'nspăimântară! II Împrejuru-I, nor şi ceaţă / Sprijinesc Sfânta Lui faţă. II Şi dreptatea Lui tocmeşte / Scaunul ce-L odihneşte. / Fulgerile Lui ca para, II De strălucesc toată ţara. / Pământul e plin de frică, / Munţii se topesc şi pică. II Şi curg toţi ca nişte ceară, / Văzând pe Domnul în ţară. II Că Tu, Doamne, si-a Ta mână, II Vrând, ne-ai zidit din ţărână. / Cei drepţi şi în curăţie / Te-aşteaptă, cu bucurie!* [Colindul „Domnul stătu crai în ţară", în vol. cit., p. 303].

Dar de ce au căzut îngerii? Ne dă de înţeles Biblia că una din căpeteniile lor, pe nume Lucifer (adică „luminătorul", emanatorul de lumină), auto-admirându-se cât de frumos este, a gândit aşa: *Eu nu mai am nevoie de Dumnezeu, căci sunt, prin mine însumi, aşa cum sunt: frumos, fericit, inteligent. Pot fi dumnezeu în locul Lui şi fără de El.* Gândind astfel, a acţionat în consecinţă: s-a „deconectat" singur de la energia lui Dumnezeu. Şi, în acea clipă, a căzut. Strălucirea a început să i se atenueze şi lumina să i se stingă.

Noi suntem plini de viaţă şi de bucurie numai în măsura în care acceptăm să rămânem „conectaţi" la Dumnezeu, să absorbim energia Lui, care este dragostea. Când refuzăm aceasta, începem să ne stingem. Nu degeaba Mântuitorul ne spune: „Rămâneţi întru Mine şi Eu întru voi [...]. Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele" (Ioan 15, 4-5). Deci, dacă ne simţim vlăguiţi, nefericiţi, neîmpliniţi, trişti, este pentru că nu absorbim suficient de mult dragostea lui Dumnezeu, nu stăm în intimitatea Lui, nu ne rugăm suficient, nu mergem destul de mult la biserică. O mlădiţă ruptă din tulpină, după o vreme, se usucă.

Dar să medităm fiecare în parte, în această zi de mare praznic, dacă nu cumva gândim şi noi, adeseori, precum Lucifer: *Nu am nevoie de Dumnezeu, căci sunt, prin mine însumi, fericit?* Oare nu cumva întreaga omenire secularizată gândeşte astfel, astăzi: *Nu am nevoie de El, căci sunt prin mine însumi fericit?* Dumnezeu nu vrea să-i „deranjeze" pe cei care gândesc astfel: stă deoparte, până când se vor hotărî ei înşişi să ceară prezenţa Lui în propria lor viaţă. Pe noi, oamenii, care ne simţim aparţinând Bisericii, cei care Îi invocăm prezenţa în viaţa noastră, El ne vizitează, ne caută, ne binecuvântează: *Tatăl, Atotţiitorul, / Şi Fiul, Izbăvitorul, / şi Duhul, Mângâietorul!* [*Ibidem*, p. 285].

Dragi fii întru Domnul,

Lucifer cu ceata îngerilor căzuţi colindă această lume în lung şi în lat, căutând pe cine să mai corupă. Dacă ar fi văzuţi, lucrarea oamenilor de distanţare de ei ar fi mai uşoară. Dar ei sunt nevăzuţi şi au chiar puterea de a intra în oameni, căci omul este o fiinţă locuibilă. De aceea, făptura umană este cucerită şi îngenuncheată din interior. Este învinsă cu adevărat şi, fără Mesia-Hristos, nici măcar nu-şi poate de seama de situaţia dezastruoasă în care se află. Colindul constată cu durere situaţia: *Scoală-Te, Doamne, / Te scoală, / Că, de când Doamne-ai dormit, / Iarba verde s-o mlăgit, / Florile s-or cotropit, / Lumea rău s-o pângărit: / Suduie ficior pe tată / Şi maica face păcate; / De-atunci nu-i mai rod în ţară / Nici în grâu, nici în secară, / Numai neghioară goală* [Colindul „Acolo-n sus, la Răsărit", în vol. *Colindăm, noi colindăm...*, p. 56].

Dar, oare, să mai fie şi **alţi îngeri, prietenoşi, plini de bunăvoinţă faţă de noi, oamenii,** în afară de Gavriil, cel deja pomenit? Sfânta Scriptură ni-l pomeneşte pe Arhanghelul Mihail (termenul provine din limba ebraică şi înseamnă „Cine este ca Dumnezeu?"), cel despre care spune că, în momenul căderii lui Lucifer, a strigat: *Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!,* coalizând în jurul său cetele îngereşti care nu au căzut, ci au continuat să capteze energia dragostei lui Dumnezeu, ca pe cel mai preţios lucru, dătător de Viaţă.

Arhanghelul Mihail intervine atunci când este chemat: protejează poporul Israel, călăuzeşte pe Lot şi pe familia acestuia afară din Sodoma, scoate din cuptor pe cei trei tineri din Babilon, cum auzim atât de des la slujba Utreniei. De asemenea, îl eliberează din închisoare pe Sfântul Apostol Petru.

Dragii mei creştini hunedoreni,

Să nu-l uităm nici pe Arhanghelul Rafael, al cărui nume se traduce prin Domnul-Vindecătorul, pentru că este vindecător de boli şi ocrotitor al celor căsătoriţi. Cei care doriţi să recitiţi Cartea lui Tobit vă veţi aminti de minunatele lui intervenţii spre folosul oamenilor. Amintesc acum doar de nefericirea unei tinere pe nume Sara, care, deşi avusese şapte peţitori, tot necăsătorită a rămas, căci toţi mirii ei mureau înainte de a apuca să se consume căsătoria. Era o mare nenorocire în vremea aceea pentru o femeie să rămână necăsătorită şi să nu aibă copii. Ea credea că este blestemată, dar, de fapt, un înger al întunericului, pe nume Asmodeu, avea putere asupra bărbaţilor care o curtaseră, căci toţi practicau, într-o formă sau alta, păcatul desfrânării. Aşa că Arhanghelul Rafael l-a învăţat pe tânărul Tobie, noul pretendent, ce să facă pentru a alunga demonul: să nu consume căsătoria în noaptea nunţii, ci să amâne cu o noapte acest fapt, iar în noaptea nunţii să se roage câteva ore cu viitoarea soaţă, să aprindă tămâie şi apoi să se odihnească; demonul va fi ars de această formă de înfrânare şi va fugi în pustiu. Acesta a fost îndemnul arhanghelului; Tobie a ascultat întru tocmai sfatul lui şi, astfel, a întemeiat o căsătorie fericită, prelungită până la adânci bătrâneţi.

Fraţi creştini dreptmăritori,

În final, îndemnul meu de arhipăstor, pentru Dumneavoastră, pentru toţi, este să vă întrebaţi fiecare în parte: În viaţa mea, în familia mea, în fiinţa mea, lucrează vreun înger al Domnului? Îngerii buni cer permisiunea pentru a interveni, cei răi, în schimb, acţionează fără acordul nostru, sfâşiind pacea lăuntrică şi răspândind nevroza, cearta, răutatea, ura, supărarea.

Să nu uităm că fiecare avem câte un înger păzitor, care nu trebuie neglijat. Să nu uităm că ziua de luni este ziua săptămânii consacrată de Biserică „Puterilor cereşti", adică îngerilor care pot interveni pozitiv în viaţa noastră. Să ne amintim, pe la casele noastre, invocaţia din ectenie a preotului: *Înger de pace, credincios, îndreptător (al vieţii), păzitor al sufletelor şi al trupurilor noastre, de la Domnul să cerem!*

Bucuria Naşterii Domnului să vă umple viaţa! Harul lui Dumnezeu să vă cerceteze inimile, iar belşugul să nu lipsească din nicio casă în aceste zile sfinte de sărbători! Îngerii să vă însoţească în tot ceea ce întreprindeţi şi de protecţia lor să beneficiaţi cu totii! *Dă-ne, la toţi, bucurie, / Amin! Doamne, slavă Ţie! / La mulţi ani, s-aveţi folos / De Naşterea lui Hristos!* [Colindul „Toată Legea Creştinească. Colind de stea din Ocna Sibiului", în vol. *Colinde şi cântece de stea,* vol. I, pentru cor cu voci egale (transcriere de Ion Simionescu), Ed. Aperta, Cluj-Napoca, 1994, p. 46]

„Sărbători fericite!" şi „La mulţi ani!"

REDACTOR-ŞEF:
Î.P.S. Dr. LAURENŢIU STREZA

COLEGIUL DE REDACŢIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. ***Secretar de redacţie:*** Dr. Emanuel Tăvală. ***Membri:*** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ştefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. ***Responsabil ediţie online:*** Dr. Dragoş Boicu.

ISSN 1223-8392

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se primesc pe adresa: Redacţia „Telegraful Român", 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: *telegrafulroman@yahoo.com.* Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2017 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Şaguniana* – Sibiu